

BEGROTING 2016 GEMEENTE GRONINGEN

stad.

INHOUDSOPGAVE

BEGROTING 2016	3
BESTUURLIJKE HOOFDLIJNEN	3
KERNGEGEVENS EN SAMENSTELLING BESTUUR/RAAD EN LEESWIJZER.....	12
Kerngegevens	13
Samenstelling college.....	14
Samenstelling raad.....	16
Leeswijzer	18
PROGRAMMAPLAN	20
Programma 1 WERK EN INKOMEN.....	22
Programma 2 ECONOMIE EN WERKGELEGENHEID.....	40
Programma 3 ONDERWIJS.....	61
Programma 4 WELZIJN, GEZONDHEID, ZORG EN VERNIEUWING SOCIAAL DOMEIN	73
Programma 5 SPORT EN BEWEGEN	101
Programma 6 CULTUUR.....	113
Programma 7 VERKEER	126
Programma 8 WONEN.....	151
Programma 9 KWALITEIT VAN DE LEEFOMGEVING.....	175
Programma 10 VEILIGHEID.....	186
Programma 11 STADHUIS EN STADJER	211
Programma 12 COLLEGE EN RAAD.....	223
Programma 13 ALGEMENE INKOMSTEN EN POST ONVOORZIEN	231
Programma 14 ALGEMENE ONDERSTEUNING	239
PARAGRAFEN	246
Paragraaf 1 INTEGRAAL GEBIEDSGERICHT WERKEN	248
Paragraaf 2 DUURZAAMHEID	262
Paragraaf 3 WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING	269
Paragraaf 4 ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN	298
Paragraaf 5 FINANCIERING	303
Paragraaf 6 VERBONDEN PARTIJEN.....	306
Paragraaf 7 GRONDBELEID	322
Paragraaf 8 LOKALE HEFFINGEN.....	328
Paragraaf 9 BEDRIJFSVOERING.....	340
FINANCIËEL PERSPECTIEF.....	351
Hoofdstuk 1 Financieel meerjarenbeeld	353
Hoofdstuk 2 Financiële knelpunten	355
Hoofdstuk 3 Bezuinigingen (dekkingsbronnen).....	363
Hoofdstuk 4 Investerings en financiering.....	369
Hoofdstuk 5 Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.....	372
BIJLAGEN.....	374
Bijlage 1 Totaal overzicht extra beleidsmiddelen.....	376
Bijlage 2 Extra beleidsmiddelen peildatum 30 juni 2015.....	379
Bijlage 3 Deelprogramma's bestaand beleid.....	383
Bijlage 4 Formatie primitief, actueel en de bezetting.....	386
Bijlage 5 Overzicht kapitaallasten	387
Bijlage 6 Uitgeleende langlopende leningen	388
Bijlage 7.a Reserves en voorzieningen.....	389
Bijlage 7.b Toelichting op reserves en voorzieningen.....	392
Bijlage 8 Opgenomen (en op te nemen) langlopende leningen	406
Bijlage 9 Subsidies en inkomensoverdrachten	407
Bijlage 10 Onderhoudsgegevens gemeentelijke gebouwen.....	408
Bijlage 11 Incidentele baten en lasten > 250 duizend euro	409
Bijlage 12 Structurele toevoegingen & onttrekkingen aan reserves	412
Bijlage 13 Interbestuurlijk toezicht	411
Bijlage 14 Berekening EMU-saldo.....	418
Bijlage 15 Financiële begrippen en afkortingen bij de begroting.....	420

BESTUURLIJKE HOOFDLIJNEN

Graag presenteren wij u de begroting 2016. Deze heeft een geheel andere opzet dan u gewend bent. Door deze verandering is het voor u een beter stuurinstrument en voor Stadjsers is de begroting beter te begrijpen.

Graag presenteren wij u de begroting 2016. Deze heeft een geheel andere opzet dan u gewend bent. Door deze verandering is het voor u een beter stuurinstrument en voor Stadjsers is de begroting beter te begrijpen.

Groei

De begroting is optimistischer dan in voorgaande jaren. Inwoners en bezoekers besteden weer meer geld, wat de ontwikkeling van Stad ten goede komt. Toeristen weten Stad steeds beter te vinden. Ook de vraag naar winkelpanden en kantoorlocaties ontwikkelt zich gunstig vergeleken met landelijke trends. De interesse in bedrijfskavels groeit. Jong, innovatief en technisch talent broedt hier haar plannen uit.

Banen

Onze positie op de nationale scorelijsten voor ‘start-ups’ spreekt boekdelen: we streven Amsterdam voorbij gelet op de economische impact ervan en het aantal banen dat ze genereren. Wij spannen ons in om ook uitkeringsgerechtigden te laten profiteren van de groei van werkgelegenheid.

Dynamiek op de woningmarkt

De woningmarkt komt op gang. Dat uit zich in een sterke toename van de verkoop van nieuwbouw. De uitkomsten van het laatste regionaal woningbehoefteonderzoek wijzen in de richting van een nog sterkere groei van Stad in de komende jaren. Projecten in de bestaande stad lopen goed en er is veel interesse voor woningen in Meerstad en Reitdiep. De toenemende dynamiek in de bestaande woningmarkt draagt hieraan bij.

Duurzame ontwikkeling

Duurzaamheid als leidend principe wordt steeds belangrijker voor de economische ontwikkeling van Groningen. Dat komt omdat ondernemers en onderwijsinstellingen steeds beter in staat zijn de technologische kennis in de praktijk toe te passen. Zo worden nieuwe en bestaande woningen meer en meer voorzien van duurzame systemen waarbij het energiegebruik drastisch wordt gereduceerd en woningen ook meer levenslooptbestendig zijn. In het vervoerssysteem van onze gemeente wordt de fiets een steeds belangrijker vervoersmiddel. Groningen fietsstad trekt internationaal aandacht.

Vernieuwing Sociaal Domein

In het afgelopen jaar hebben we een fundamentele verandering ingezet. De transitie van het sociaal domein is nog niet geheel voltrokken, maar we zijn tevreden over de voortgang die we hier hebben geboekt.

Verbinding

Intensieve samenwerking met alle partijen is naar onze overtuiging heel hard nodig om de stad voor iedereen leefbaar, inspirerend en succesvol voor de toekomst te maken. Het gaat hier zowel om buurtbewoners als professionele partijen. De stad wordt gemaakt door iedereen. Alleen als er een gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt gevoeld kan de stad een veilige haven zijn voor wie dat nodig heeft en een inspirerende omgeving bieden voor al haar inwoners.

Inclusieve samenleving

Wij vinden het belangrijk een inclusieve samenleving te stimuleren, waarbij niemand aan zijn lot wordt overgelaten. Die samenleving verbindt de ‘twee gezichten’ van de stad. De jonge, bruisende, innovatieve ‘smart city’, die zich duurzaam ontwikkelt en tal van kansen creëert, met het kwetsbare, minder vitale en minder zelfredzame deel, dat ondersteuning hard nodig heeft en ook kansen verdient. U las dat in ons coalitieakkoord ‘Voor de verandering’. We trokken die lijn door naar onze voorjaarsbrief. Het is ook de rode draad in deze begroting.

Andere overheid en ander handelingsperspectief

De eerste ervaringen met gebiedsgericht werken zijn veelbelovend. Onder aansturing van wijkwethouders worden de opgaven en de ontwikkeling van de stad op wijkniveau dichterbij de Stadjsers gebracht. We zien buurtbewoners, ondernemers en instellingen in de wijk en tal van andere partijen in Stad als gelijkwaardige samenwerkingspartners bij die ontwikkeling. We regisseren processen, ondersteunen en stimuleren initiatieven, zoeken en stimuleren de verbinding met en tussen partijen.

Steeds meer initiatieven vanuit de wijken

We noemen u ter illustratie van de samenwerking in en met de wijken enkele voorbeelden.

Zo is met het Terra College in Stadsdeel Zuid een duurzame samenwerkingsrelatie ontstaan, waarbij we samen met derde partijen projecten realiseren. Op die manier komt momenteel de toekomstvisie voor Coenderspark tot stand. Op initiatief van bewoners werken belanghebbenden – ook de uitbater van Coendersborg – met het Terra College en met ondersteuning van de gemeente aan een uitvoerbaar plan.

‘Cocreatie paddepoel’ is een ander voorbeeld van deze wijze van samenwerking. Op verzoek van bewoners in Paddepoel bieden wij organisatorische en procesmatige ondersteuning bij hun initiatief om een wijkvisie op te stellen. Bewoners hebben de leiding: zij bepalen de invulling van het proces en het uitvoeringstempo. Dat is uniek. Ook ondernemers, verenigingen en instellingen zijn betrokken.

Verder noemen we u nog het prachtige initiatief van bewoners aan de Voermanhaven in stadsdeel West tot het opstellen van een plan om met meer groen en zitgelegenheid de sfeer, uitstraling en leefbaarheid van de haven te vergroten. Wij ondersteunen hen met stedenbouwkundige expertise en verwijderen enkele stroken asfalt. Ze dragen zelf zorg voor de inrichting, het beheer en het onderhoud via een door hen opgerichte vereniging, waar alle bewoners bij zijn aangesloten.

Stad en regio

Onze samenwerking reikt verder dan gemeentegrenzen. We laten ons leiden door de overtuiging dat Stad en regio onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De arbeidsmarkt en het vestigingsklimaat trekken zich niets aan van gemeentegrenzen. Omdat zowel Stad als regio zich dat heel goed realiseren wordt de samenwerking steeds intensiever. De regio werkt, winkelt, geniet onderwijs en gebruikt zorg in Stad. Een afhankelijkheid, die de komende decennia nog zal toenemen, wanneer Stad tegen de achtergrond van een krimpend verzorgingsgebied, naar verwachting blijft groeien.

Vernieuwing

Het aanwezige innovatiepotentieel van Stad en regio is groot. Dit is een belangrijke randvoorwaarde om op de strategische agenda van Stad baanbrekende vooruitgang te kunnen boeken. Op terreinen als ICT, duurzaamheid, healthy ageing, energie en sociale zekerheid merken we dat nu al.

We zien bij velen een enorme creatieve energie in het zoeken naar nieuwe verdienmodellen, nieuwe vormen van samenwerking en nieuwe vormen van gelegitimeerde besluitvormingsmodellen. Het ideeënfestival Let's gro, het platform G1000, een initiatief van burgers dat we omarmen, veranderlabs en innovatieateliers zijn daar goede voorbeelden van.

Toekomstvisie samen met Stad ontwikkelen

In 2016 werken we onder de naam The Next City aan een nieuwe omgevingsvisie. Hiermee geven we invulling aan de Omgevingswet waarin de omgevingsvisie de structuurvisie vervangt. Samen met Stad en uw raad zullen we in The Next City onze visie op de ontwikkeling van de stad verwoorden.

Gebiedsgericht werken en wijkwethouderschap

Al doende leren we dit jaar als wijkwethouders én portefeuillehouders in te spelen op de specifieke behoeften van de stadsdelen en wijken en tegelijkertijd het evenwicht te bewaren met investeringen op stedelijk niveau. Samen met gebiedsteams en WIJ-teams. We weten nu wat werken op het grensvlak van stedelijk en wijkbeleid aan afstemming en -interne- coördinatie vereist. Die ervaring benutten we in 2016, als we -in lijn met ons coalitieakkoord- ruim 5,5 miljoen euro gebiedsgericht inzetten.

Ambities voor 2016

Verbinden en vernieuwen om de ontwikkeling van Stad kracht bij te zetten en haar groeipotentieel te benutten: hoe concretiseren we dat in 2016? We schetsen u hieronder onze voornaamste ambities per aandachtsgebied.

Werk en Inkomen

We maken werk van werk. Goed werk tegen een eerlijk loon. Voor de jeugd doen we dat met een aanpak die ook ‘onderwijs’ en ‘zorg’ omvat.

Samen met bedrijfsleven en onderwijsinstellingen spelen we in op kansen, die zich onder meer voordoen bij het herstel van aardbevingsschade, waarbij we expliciet aandacht besteden aan de toepassing van social return.

In onze nieuwe aanpak van het arbeidsmarktbeleid willen we het bieden van ondersteuning meer gaan baseren op de behoefte daaraan bij werkgevers en werkzoekenden. We willen daarbij gebruik gaan maken van de expertise van ervaringsdeskundigen. De focus ligt op de onderkant van de arbeidsmarkt en jongeren.

Via het Regionaal Werkbedrijf 'Werk in Zicht' brengen we de mogelijkheden van jobcarving en jobcreation doorlopend onder de aandacht van werkgevers. We zien dit als een belangrijk instrument om mensen met een arbeidsbeperking aan een passende baan te helpen.

Om de kansen van bijstandsgerechtigden op de arbeidsmarkt en hun welzijn te vergroten, verbeteren wij door persoonlijk contact onze kennis over de groep mensen om wie het gaat en maken we het makkelijker voor werkgevers om inzicht te krijgen in hun kwaliteiten. Voor wie nog niet aan het werk kan, geldt dat we participatie maximaal stimuleren en oog hebben voor zorgbehoeften.

In het kader van "Innovatie Sociale Zekerheid" (ISZ), waarvoor ook een veranderlab is ingericht, blijven we daarvoor vernieuwende en soms experimentele voorstellen doen. Wij werken hiervoor samen met de mensen op wie ons beleid gericht is. Die vraaggerichte aanpak, met nadruk op maatwerk, zetten wij ook door in ons armoedebeleid. Een integrale aanpak van de grote armoedeproblematiek in Stad blijft van groot belang voor ons college.

Economie en werkgelegenheid

Stadlers en bezoekers van Stad kwalificeren Groningen als de op twee na aantrekkelijkste stad van Nederland. Die waardering houden we hoog met promotie en stimulering van publiekstreckende activiteiten. Ook onze Binnenstadvisie is hierop gericht; maatregelen zijn nodig om het verblijfsklimaat en de leefbaarheid te versterken en het economisch functioneren van de binnenstad te verbeteren. Daarbij kiezen wij nadrukkelijk voor meer ruimte voor voetgangers en fietsers. Dat heeft gevolgen voor de bus routes.

Vierde studentenstad van Nederland

Groningen is de vierde studentenstad van Nederland. Beginnende technologiebedrijven in Stad hebben dubbel zoveel banen als in onze nationale hoofdstad en een grotere economische impact: 74 miljoen euro in Groningen tegenover 38 miljoen euro in Amsterdam. Stad heeft een creatieve ICT- / Onlinebranche met honderden succesvolle bedrijven, naar schatting ruim 6000 medewerkers en een aantal opvallende internationale doorbraken. Daarnaast is er de potentie van kansrijke kruisbestuiving tussen Zernike en Healthy Ageing Campus met maatschappelijke voordelen en nog meer hoogwaardige werkgelegenheid als mogelijke opbrengsten in het verschiet. Kortom Groningen heeft alles in huis om verder te groeien als kennis- en innovatiestad. Dat dragen we uit met onze partners op nationaal én internationaal niveau.

Met inmiddels meer dan twintig broedplaatsen faciliteren wij de toenemende huisvestingsbehoefte van beginnende, vaak innovatieve bedrijfjes. Het tempo waarin 'The Big Building' onlangs in het oude pand van Post NL achter het hoofdstation -tijdelijk- in gebruik is genomen is daarbij illustratief. 4000 vierkante meter is bij aanvang al direct ingevuld; op termijn is uitbreiding mogelijk naar 14.000 vierkante meter.

Met een nieuwe, in 2016 te lanceren promotiecampagne onder de paraplu's van 'Groningen, City of Talent' en 'Er gaat niets boven Groningen' brengen we de kwaliteiten van Stad als vestigingsplaats bij een breder, zakelijk publiek voor het voetlicht.

Onderwijs

Samenwerking met de instellingen bezorgde ons de titel 'Onderwijsstad van het jaar'. We koesteren en onderhouden dat vruchtbare onderwijsklimaat in onze Stad.

Zo zetten we onder meer de gestructureerde preventieve aanpak van achterstanden voort. Het project 'Success for all' ter bevordering van het taalniveau van basisschoolleerlingen, gestart in het schooljaar 2015-2016, ontwikkelen we de komende jaren verder.

Nieuw is ook de breed gedragen pilot 'School als wijk' met als doel het terugdringen van voortijdig schoolverlaten in het VO -Voortgezet Onderwijs- en MBO en het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en zorg. Inmiddels gestart op zes locaties binnen het MBO en op korte termijn ook ingevoerd op twee locaties van het VO.

Verdere mogelijkheden tot innovatie in het onderwijs onderzoeken we via het 'innovatieatelier onderwijs', dat we met onderwijsbesturen en kennisinstellingen organiseren. Samen met het veld bekijken we verschillende vernieuwende ideeën. Eind dit jaar maken we uit de openstaande opties een keuze. De gekozen projecten zullen in cocreatie tussen gemeente en onderwijs gerealiseerd worden.

Bovendien werken we aan een multifunctionele accommodatie voor De Tamarisk: opvang, sport en de bibliotheek in stadsdeel Zuid. Daarnaast bereiden we vervangende nieuwbouw voor de Siebe Jan Boumaschool en de Borgmanschool.

Welzijn, Gezondheid, Zorg en Jeugd

We investeren in algemene voorzieningen en in aanvullend maatwerk. We stellen de burger in zijn kracht met ondersteuning in de eigen leefomgeving. De WIJ-teams vormen daartoe de sleutel met laagdrempelige, preventieve zorg en een doeltreffende geregisseerde aanpak waar nodig: één huishouden, één plan, één regisseur. Deze methodiek ontwikkelen we door. Begin volgend jaar staan er vijf teams klaar; eind volgend jaar hebben we met elf van deze teams een stadsbrede dekking gerealiseerd.

We ondersteunen de opvoedkracht van ouders en de zelfredzaamheid van de jeugd. Daarbij helpen goede voorzieningen voor onderwijs, opvang en vrijetijdsbesteding. We leggen waar nodig de verbinding tussen deze - preventieve- basisvoorzieningen en meer specifieke jeugdhulp. Een 'ketenaanpak' laat het zorgaanbod voor jongeren boven de 18 jaar beter aansluiten op dat voor jongeren onder de 18 jaar.

Binnen de vernieuwing van het sociaal domein verdient de veiligheid van kinderen bijzondere aandacht. Het thema staat dan ook hoog op onze agenda. We gaan samen met betrokken instanties kindermishandeling tegen met een actieplan rond de thema's samenwerking en regie, chroniciteit en veiligheid. Daarnaast richten we ons op een brede implementatie van de Wet Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld. Goede samenwerking tussen onze WIJ-teams, Veilig Thuis, jeugdbescherming, politie, justitie en andere partners is bij dit thema cruciaal. We willen komen tot een multidisciplinaire aanpak op dit gebied.

Met de opbrengsten van het doorlichten van de regionale Maatschappelijke Opvang verbeteren we de organisatie ervan. Dat doen we samen met andere gemeenten, instellingen en ervaringsdeskundigen.

Afnemende rijkssubsidies voor vrouwenopvang vangen we -deels- op door bij de hulpverlening het eigen sociale netwerk te betrekken en minder locatie-gebonden te werken.

We spannen ons in voor een gezonde en vitale stad, die de gemiddelde levensverwachting van haar inwoners positief beïnvloedt. Aandachtspunten vormen kinderen met overgewicht, alcoholgebruik onder jongeren, de psychosociale gezondheid van de jeugd en de geestelijke gezondheid in het algemeen.

Vluchtelingen

Ons beleid voor vluchtelingen voorziet in huisvesting van vergunninghouders. Daarnaast onder meer in noodopvang van asielzoekers zonder recht op gebruik van Rijksvoorzieningen. Aanvullend daarop bieden we sinds afgelopen voorjaar ook 'bed-bad-brood' aan uitgeprocedeerde vreemdelingen. Binnenkort - november 2015- bepaalt een bestuursakkoord tussen Rijk en gemeenten de verdere opvang voor deze groep. Met de toenemende stroom vluchtelingen naar West-Europa doen we als Stad wat mogelijk is om bij te dragen aan de opvang daarvan.

Sport en bewegen

We voeren vanaf 2016 het nieuwe meerjarenprogramma Sport uit, dat u binnenkort ter besluitvorming ontvangt. Dit programma is actiegericht en komt tot stand met de belangrijkste spelbepalers, zoals de Sportkoepel Groningen. Het faciliteren van en samen optrekken met verenigingen, financieren van goede accommodaties en samen met clubs investeren in sport en bewegen zijn hierbij belangrijk. Samen met het Noorderpoortcollege bereiden we de bouw van het Sportcentrum Europapark voor.

Een leven lang plezier in sport vinden wij belangrijk. Daarom investeren we in de jeugd tot 15 jaar met extra combinatiefunctionarissen en schoolsportverenigingen en meer scholen met vakleerkrachten.

Cultuur

We zijn trots op ons brede en diverse cultuuraanbod. Op de rol staan zowel een nieuwe cultuurnota voor de periode 2017-2020 waarin we stevig samen met de provincie Groningen optrekken als ook een Noordelijk Cultuurconvenant, waarmee partijen in Groningen, Friesland en Drenthe hun ambities eendrachtig presenteren aan de rijksoverheid. We blijven investeren in vernieuwing en talentontwikkeling en verbetering van huisvesting van onze culturele instellingen, zoals de Oosterpoort & Stadsschouwburg en het nieuwe cultuurcluster in het Ebbingekwartier. We stimuleren dat in 2016 nog meer scholen gaan deelnemen aan cultuur op school.

We hebben met de NAM overeenstemming bereikt over een lumpsum vergoeding voor de meerkosten en schades ter grootte van 68 miljoen euro ten behoeve van het aardbevingsbestendig maken van het Forum. De bouwpaus van het Forum sluiten we af, zodra we ook met aannemer BAM tot prijsafspraken zijn gekomen. Hervatten van de bouw kan dan begin volgend jaar; oplevering is vervolgens voorzien in 2018 en ingebruikname in 2019. De Forumorganisatie neemt de verdere invulling van het Forum ter hand.

Fietsstad

2016 roepen we uit tot Jaar van de Fiets. We dingen mee naar de titel 'Fietsstad 2016' en Stad organiseert het Nederlandse fietscongres.

Er is volop belangstelling -ook internationaal- voor onze nieuwe Fietsstrategie. Een strategie die over meer gaat dan verplaatsen per fiets en ook gezondheid en leefbaarheid omvat. De uitvoering daarvan, nu al gestart, krijgt zijn verdere beslag in 2016.

Verkeer

Veel infrastructurele projecten naderen hun voltooiing. Dat maakt de aanpak van Ring Zuid en het Stationsgebied in 2016 vervolgens mogelijk. Naast deze grootschalige projecten zijn er tal van kleinere. Met 'Groningen Bereikbaar' zorgen we ervoor dat de uitvoering gecoördineerd verloopt en de bereikbaarheid van Stad gegarandeerd is. In 2016 gaan wij door met onze investeringsagenda om de bereikbaarheid van Groningen voor de toekomst te verzekeren. Naast onze inzet in de fietsstrategie investeren we ook in het OV, P+R terreinen en autobereikbaarheid.

Wonen

We geven verdere impulsen aan nieuwbouw, die dit najaar met de start van de verkoop van honderden nieuwe woningen in Meerstad en Reitdiep op gang komt. Met versnelling van projecten in de bestaande stad spelen we daarnaast in op de groeiende behoefte aan stedelijk wonen. Onze manifestatie Wonen in de Binnenstad voorziet komend jaar in plannen voor diverse doelgroepen op locaties in en rond het centrum.

Campus Groningen houdt onze aandacht: de start van een aantal grootschalige nieuwbouwprojecten voor jongeren - waaronder de Cortingborg en Trefkoel- staat op stapel. Voor ouderen ontwikkelen we samen met marktpartijen nieuwe woonconcepten en projecten om langer zelfstandig thuiswonen mogelijk te maken.

Met de corporaties maken we prestatieafspraken om ervoor te zorgen dat er voor mensen die dat nodig hebben voldoende betaalbare huurwoningen blijven. Ook zetten we samen met andere partijen in op het realiseren van duurdere huurwoningen voor de middeninkomens.

Voorts blijven we werken aan een aantal specifieke wijkopgaven: de heerdenaanpak in Beijum, het afronden van de herstructurering in de Indische Buurt, de Oosterpark en Paddepoel en de planvorming Oosterhoogbrug. In de Schildersbuurt geven we samen met de bewoners verder vorm aan de wijkwielstand.

Kwaliteit leefomgeving

De kwaliteit van de leefomgeving blijft op peil. Ook bij een lager BORG niveau zien we kans Stad schoon te houden. De gele stenen in de binnenstad ruwen we op waar nodig. We maken extra hergebruik van afval mogelijk. Wat u verder gaat merken is dat we nieuwe bomen aanplanten op de Kraneweg en de verharding en riolering langs de Diepenring aanpakken.

Veiligheid

We zorgen voor een veilige stad die ook door Stadgers zo ervaren wordt. Samen met burgers. Daarbij volgen we ons Jaarplan 2016. U ontvangt dat binnenkort.

Vanaf 2016 is prostitutie verboden in het gebied Vishoek/Muurstraat/Hoekstraat. We wachten de Landelijke Wet Regeling Prostitutie niet af. We willen met een nieuw lokaal prostitutiebeleid zo veel mogelijk barrières opwerpen tegen mensenhandel en uitbuiting. Zo willen we de minimumleeftijd voor prostituees verhogen van 18 naar 21 jaar en zal er meer aandacht zijn voor de mogelijkheden voor prostituees om 'uit te stappen'.

Om meer inzicht te krijgen in de effectieve bestrijding van terrorisme en jihadisme, werken we planmatig aan een adequate informatiestructuur en het trainen van werkers in de wijken. Aandachtspunten zijn ook het tegengaan van ondermijning en zware georganiseerde criminaliteit.

Aardbevingen

De Nationaal Coördinator Groningen biedt het kabinet eind december 2015 een Meerjarenprogramma 'Kansrijk en Aardbevingsbestendig Groningen' aan, waarbij wij in samenspraak met uw raad inbreng leveren. Daarbij komt aan de orde hoe we inspelen op de gevolgen van de aardbevingen en ook hoe we kans zien het duurzaam groeiperspectief voor Stad te behouden.

Het programma voor 2016 bevat maatregelen die de stad Groningen veilig houden en de economische ontwikkeling mogelijk blijven maken.

Duurzaamheid

We intensiveren onze duurzaamheidsplannen en professionaliseren onze aanpak. Samen met andere overheden, maatschappelijke partners en ondernemers willen we tot een gezamenlijke marsroute komen naar een energieneutraal Groningen in 2035. Alleen met gezamenlijke inspanningen, een gedeeld beeld van de duurzame toekomst van de

regio, een aanpak in alle sectoren én goed zicht op de voortgang brengen we de ambitie energieneutraal in 2035 binnen bereik.

Met duurzaamheidsprojecten als ‘smart grids’, de energiecoöperatie Grunneger Power en EnTranCe lopen we voorop. We nodigen nadrukkelijk partijen uit om met ons te investeren in Stad als proeftuin voor alternatieve vormen van energie en energiebesparing. Geslaagde experimenten schalen we op. Zo zetten we Groningen ook in Europees verband op de kaart.

Dienstverlening en bedrijfsvoering

De ingezette lijn op het gebied van personeel en organisatie zetten we voort. We roepen medewerkers op initiatief te nemen tot deelname aan opleidingen en trainingen waarmee mobiliteit en inzetbaarheid verbeteren. We verjongen ons personeelsbestand waar dat kan.

Ook gaan we verder met digitalisering. Met ‘zelfbediening’ maken we onze dienstverlening -intern en extern- waar mogelijk efficiënter.

Financieel perspectief

We houden onze ambities op alle bovengenoemde terreinen overeind. Knelpunten lossen we op. We presenteren u een sluitende begroting en een evenwichtig financieel perspectief. Dat kunt u zien aan de ontwikkeling van het financieel perspectief en die van het weerstandsvermogen, zoals hieronder geschetst.

Daarbinnen hebben we ruimte gevonden voor prioriteiten op onder meer het terrein van openbare orde en veiligheid, duurzaamheid (geothermie), sport (accommodaties, o.a. Papiermolen en Sportcentrum Europapark) en zorg (transitie maatschappelijk vastgoed Beijum). Daarnaast is er ruimte voor het verder versterken van het weerstandsvermogen voor risico’s, die op dit moment nog niet te kwantificeren zijn, bijvoorbeeld op het gebied van jeugdzorg, vernieuwing sociaal domein en doorontwikkeling van de organisatie.

Daarnaast realiseren wij de met uw raad voor 2016 afgesproken bezuinigingen. Door een zorgvuldige inhoudelijke afweging in combinatie met efficiencymaatregelen zien we kans daarbij de afspraken uit ons coalitieakkoord gestand te doen.

We gaan daarbij als volgt te werk. In plaats van generiek afromen vullen we waar mogelijk onze bezuinigingsopgaven gericht in met behulp van een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA). Verder zijn meegenomen de verwachte effecten van enkele incidentele meevallers, waaronder een voordeel van in totaal 10 miljoen euro op het budget voor de uitvoering van de Wet BUIG.

In het volgende financieel perspectief zijn bovengenoemde effecten verwerkt inclusief de effecten van de septembercirculaire.

Financieel Perspectief	2016	2017	2018	2019
Meerjarenbeeld	9.578	8.559	8.369	10.160
Knelpunten ¹	-25.411	-22.112	-19.622	-18.530
Dekkingsbronnen	15.833	13.553	11.253	8.370
Totaal	0	0	0	0

Voor een compleet overzicht van de bezuinigingsmaatregelen verwijzen wij u naar hoofdstuk 4 van de begroting. U vindt daar ook een toelichting op de financiële opgave en de afwijkingen ten opzichte van het in de voorjaarsbrief beschreven perspectief.

Wij stellen u voor het weerstandsvermogen in 2016 aan te vullen met 18,0 miljoen euro. Hiermee komen we uit op een ratio van 0,87.

Weerstandsvermogen	2016	2017	2018	2019
Benodigde weerstandscapaciteit	208.667	216.762	209.660	204.500
Beschikbare weerstandscapaciteit	181.445	184.474	186.137	186.330
Ratio weerstandsvermogen	87%	85%	89%	91%

¹ In de knelpunten zijn bestaande bezuinigingstaakstellingen opgenomen die niet geheel gerealiseerd worden en waarvoor nieuwe dekkingsmogelijkheden zijn bepaald. In 2016 voor 10,6 miljoen euro en vanaf 2017 11,9 miljoen euro.

Begroting in etalage

Tot zover de inhoud van deze begroting. De nieuwe opzet ervan verbetert in lijn met uw besluit daartoe de gebruikswaarde van de begroting als stuurinstrument.

Verbeteringen

Inzoomen op thema's in de gecomprimeerde teksten kan door de betreffende beleidsnota's aan te klikken of de links naar aanpalende onderwerpen. We leggen waar mogelijk een scherper verband tussen beleidsvoornemens en beoogde resultaten. Dat doen we in de tabellen met effectindicatoren voor zover het om maatschappelijke doelen buiten onze directe invloedssfeer gaat en met prestatie-indicatoren waar het de prestaties van de gemeentelijke organisatie zelf betreft. Verder verschaffen de toegevoegde grafieken u een sneller inzicht in de 'cijfers'.

Werk in uitvoering

We ontwikkelden de site – in nauwe samenspraak met het audit committee van uw raad – binnen een 'groeimodel'. U ziet daarvan het voorlopig eindresultaat, waarop verbeteringen en aanvullingen denkbaar zijn. Mocht u bijvoorbeeld op termijn met andere indicatoren nog beter willen aansluiten op de politieke of maatschappelijke actualiteit, dan kan dat. Met andere woorden: het gaat om 'werk in uitvoering' waarbij wij uw raad graag blijven betrekken.

Open data

Met de begroting 'in de etalage' is ons beleid ook voor derden meer inzichtelijk en komen 'open data' een stap dichterbij. Die etalage, de gemeentelijke website, die toegang verschaft tot de begrotingswebsite, richten we op dit moment ook transparanter in. Met de informatiebehoefte van bezoekers, af te leiden uit hun zoekgedrag, als richtsnoer. Transparantie zien we als een belangrijke succesfactor voor de betrokkenheid en samenwerking waar we zo aan hechten. Een goede informatiepositie faciliteert immers initiatiefnemers in Stad.

Tot slot

We debatteren binnenkort met uw raad over de begroting, wanneer we deze ter goedkeuring aan u voorleggen.

In de voorbereiding daarop doet u ervaring op met het gebruik van de begrotingswebsite. Die ervaring betrekken wij, zoals vermeld, bij de doorontwikkeling van de site. Wij zijn dan ook benieuwd naar uw reacties.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

Bijlagen bestuurlijke hoofdlijnen

Nr.		2016	2017	2018	2019
	Financieel Meerjarenbeeld 2016-2019 voor Voorjaarsdebat	4.439	5.901	3.087	4.523
	Gemeentefonds effect meicirculaire 2015	1.571	265	776	826
	Effect herberekening nominale compensatie	-3.231	-3.209	-3.188	-3.166
	Financieel meerjarenbeeld na Voorjaarsdebat	2.779	2.957	675	2.183
	<i>Actualisaties meerjarenbeeld</i>				
1	Aanpassing compensatiesystematiek verbonden partijen	-72	-45	-11	70
2	Nacalculatie nominale compensatie 2014/2015	-365	-365	-365	-365
3	BTW opbrengst riolering	800			
4	Septemercirculaire 2015	6.436	6.012	8.070	8.272
	Financieel meerjarenbeeld	9.578	8.559	8.369	10.160
	Knelpunten				
1	<i>VSD</i>				
	VSD; programmakosten niet mj. meegenomen in VSD begr.	-600	-600	600	600
	VSD; daling macrobudget door rijkskorting RTA	-250	-250		
	VSD; toegang jeugd	-700		700	
2	Invoering venn. bel. Overheden m.i.v. 2016	-375	-450	-450	-450
3	Veiligheidsregio	-219	53	60	
4	Huisvesting veiligheidsregio	-326	-535	-642	
5	Financiering Bbz	-280			
6	Budget rekenkamercommissie	-30	-30	-30	-30
7	Extra middelen onderwijshuisvesting a.g.v. decentralisatie	-400	-400	-400	-400
8	Digitaal controleren eigen WOZ waarde	-165	-80	-80	-80
9	Uitbreiding capaciteit OOV	-200	-200	-200	-200
10	Screening Klantenbestand WWB	-400			
11	Onderhoud papiermolen	-131	-131	-131	-131
12	Continuering spaarregeling ringwegen na 2016			-454	-454
13	Grexen (OZB)	-400	-400	-400	-400
14	Verwacht negatief worden van de eg.res. Nom. Comp. instellingen door korting persioenpremies op subsidies	-105			
15	Tekort tariefsinkomsten WSR (tekort op subsidiebudget)	-270			
16	Uitvoeren wettelijke taken dierenhulp	-60	-60	-60	-60
17	Transitie Maatschappelijk Vastgoed Beijum (TVMB)	-600			
18	Voormalige ID banen	-200	-200	-200	-200
19	Transitievergoeding bij ontslag voor SW med	-400	-400		
20	Verhogen reserve Wmo	-1.800	-1.350		
21	Inkomstenderving leges Publiekszaken/ Burgerzaken	-550			
22	Veiligheidsgelden 2016	-200			
23	Actualisatie tekort WIMP	-1.325	-1.325	-1.325	-1.325
24	Geothermie	-1.150	-150	-150	-150
25	Beheer sociaal culturele accomodaties	-70	-70	-70	-70
26	15 extra kleedkamers	-34	-34	-34	-34
27	Extra kleedkamers sportpark Corpus Den Hoorn	-44	-44	-44	-44
28	Bouw sportcentrum Europapark	-300	-300	-300	-300

29	5 extra gymzalen	-95	-95	-95	-95
30	Grenscorrectie Meerstad	-150			
31	Flexteam ophogen/BORG	-150			
32	Gebiedsgericht werken	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
33	Aanvulling reserve grondzaken	-1.000			
34	Aanvulling weerstandsvermogen	-829	-2.202	-3.058	-1.848
	Subtotaal knelpunten	-14.808	-10.253	-7.763	-6.671
	Bestaande taakstellingen	-10.603	-11.859	-11.859	-11.859
	Totaal knelpunten	-25.411	-22.112	-19.622	-18.530
	Dekkingsmogelijkheden en verdeling taakstellingen				
1	Ophogen opbrengst korte mismatchlimiet	200		500	500
	Actualisatie BUIG (effect nader voorlopig budget + aanpassing model)				
2		5.000			
3	Vrijval areaaluitbreiding	878	323	323	440
4	Inzet vrijval frictiebudget	1.500			
5	Verg. proces en gerechtskosten in procedures WOZ-waarde	125			
6	korting accres	1.000	1.000	1.000	1.000
7	vastgoed	1.400	2.000	2.000	2.000
8	ISV		1.000	1.000	1.000
9	plankosten		500		
10	autobereikbaarheid		1.000		
11	GBI			250	250
12	Beschermingsbewind	80	80	80	80
13	Vensterscholen	100	100	100	100
14	Onderwijsachterstandenbeleid		100		
15	Efficiency organisatie		750	750	750
16	MKBA subsidies		2.000	2.000	2.000
17	Frictie	500	1.500	3.000	
18	Alternatieve financiering investeringsprogramma	1.000			
19	Vrijval reserves	2.000	2.000		
21	Skybox (uit EZ middelen)	50	50	50	50
22	Rechtmatigheid	2.000	1.000		
23	Parkeervergunning		150	200	200
	Subtotaal Dekkingsmogelijkheden	15.833	13.553	11.253	8.370
	Financieel Perspectief 2016-2019	0	0	0	0

**KERNGEGEVENS
SAMENSTELLING BESTUUR/RAAD
LEESWIJZER**

Kerngegevens

Bedragen in euro's	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
A. Sociaal			
Aantal inwoners			
Jongeren (0 t/m 19 jaar)	38.603	38.785	38.823
Middengroep (20 t/m 64 jaar)	138.076	138.147	139.064
Ouderen (65 jaar en ouder)	23.773	23.503	24.328
Leeftijd onbekend	7		
Totaal	200.459	200.435	202.215
Aantal bijstandsgerechtigden (ultimo jaar)	10.007	10.150	10.100
Aantal WSW-ers iederz	1.162	1.099	1.074
B. Fysiek			
Oppervlakte gemeente (in ha.)	8.369	8.369	8.369
Waarvan binnenwater	458	458	458
Historisch stads- of dorpskern	112	112	112
Lengte van de wegen (in km.) binnen de gemeentegrens	603	598	605
Woonruimten	98.628	97.552	99.491
C. Financieel			
Totaal lasten	854.483.000	999.241.000	960.061.000
Totaal lasten per inwoner	4.263	4.985	4.748
Investerings (excl. grondexploitatie)	54.417.000	38.417.000	42.964.000
Investerings per inwoner	271	192	212
Opbrengst belastingen	69.742.000	71.582.000	73.496.000
Opbrengst belastingen per inwoner	348	357	363
Algemene Uitkering Gemeentefonds	283.900.000	440.521.000	443.556.000
Algemene Uitkering Gemeentefonds per inwoner	1.416	2.198	2.193
D. Personeel			
Totaal aantal FTE	2.794	2.821	2.864

BURGEMEESTER & WETHOUDERS

Burgemeester Peter den Oudsten

Algemeen Bestuurlijke Zaken, Openbare Orde en Veiligheid, Externe betrekkingen & Stedenbanden, Regionale Samenwerking, Gemeentearchief, Aardbevingen, Coördinatie Akkoord van Groningen, Stadstoezicht

Ton Schroor (D66)

Onderwijs (inclusief passend onderwijs), Zorg, Welzijn, Financiën, Publieke dienstverlening & ICT, wijkwethouder stadsdeel Zuid

Roeland van der Schaaf (PvdA)

Arbeidsmarkt & Aanpak Jeugdwerkloosheid, Gebiedsgericht werken (sociaal & fysiek), Maatschappelijk vastgoed, Stadsontwikkeling, Wonen, Monumenten, Grondzaken, Ouderen, wijkwethouder stadsdeel Oude wijken

Mattias Gijsbertsen (GroenLinks)

Sociale Zaken & Jeugdzorg, Duurzaamheid, Groenparticipatie & Ecologie, Integratie & Emancipatie, Dierenwelzijn, wijkwethouder stadsdeel Oost

Joost van Keulen (VVD)

Economie & Innovatie, Internationale handel & Samenwerking, Personeel & Organisatie, Stadsbeheer & Reiniging, Toerisme & Recreatie, Evenementen, Marktwezen, Coördinatie Binnenstad, wijkwethouder stadsdeel Centrum

Paul de Rook (D66)

Verkeer & Vervoer, Cultuur, Grote Markt Oostzijde & Groninger Forum, Sport, wijkwethouder stadsdeel Noordwest

Peter Teesink

Gemeentesecretaris

Peter den Oudsten

Burgemeester

Peter Teesink

Gemeente-
secretaris

Ton Schroor

Wethouder
D66

**Roeland van der
Schaaf**

Wethouder
PvdA

**Mattias
Gijsbertsen**

Wethouder
GroenLinks

Joost van Keulen

Wethouder
VVD

Paul de Rook

Wethouder
D66

GEMEENTERAAD

Jasper Honkoop

VVD

Sabine Koebrugge

VVD
Fractievoorzitter

Max Blom

VVD

Herman Pieter Ubbens

CDA

René Bolle

CDA
Fractievoorzitter

Anne Kuik

CDA

Edward Koopmans

Christen Unie

Fleur Woudstra

D66

Arend Jan Wonink

D66

Emile Zirkzee

D66

Koosje van Doesen-Dijkstra

D66

Koen Castelein

D66

Marjet Woldhuis

Stadspartij

Amrut Sijbolts

Stadspartij
Fractievoorzitter

Berndt Benjamins

D66

Wieke Paulusma

D66

Jetze Luhoff

D66
Fractievoorzitter

Carlo Schimmel

D66

Gerjan Kelder

Partij voor de Dieren
Fractievoorzitter

Wim Koks

SP

Peter den Oudsten
Burgemeester

Inge Jongman-Mollema

Christen Unie
Fractievoorzitter

Suzanne Klein Schaarsberg

Student & Stad

Mark van den Anker

Student & Stad
Fractievoorzitter

Kris van der Veen

GroenLinks

Glimina Chakor

GroenLinks

Benni Leemhuis

GroenLinks
Fractievoorzitter

Martijn van der Glas

GroenLinks

Anna Riemersma

Stadspartij

Bea Enting

PvdA

Diederik van der Meide

PvdA

Maarten van der Laan

PvdA

Carine Bloemhoff

PvdA
Fractievoorzitter

Sebastiaan Ruddijs

PvdA

Jan Pieter Loopstra

PvdA

Daan Brandenburg

SP

Mechteld van Duin

SP

Jimmy Dijk

SP
Fractievoorzitter

Rosita van Gijlswijk

SP

Bob de Greef

SP

Toon Dashorst

Griffier

Leeswijzer

Van boekwerk naar website

De begroting voor 2016 is de eerste begroting van de gemeente Groningen, die niet alleen als boekwerk verschijnt, maar ook als website. Dat verbetert de gebruikswaarde van de begroting als stuurinstrument en zorgt ervoor dat Stadlers en andere belanghebbenden er gemakkelijker toegang toe hebben.

Om deze stap te kunnen zetten, is de begroting sterk ingedikt en nog meer gestructureerd. Beleidsinformatie, die niet direct noodzakelijk is voor het tekstbegrip van de lezer, is geschrapt. Doorklikken naar de bijbehorende beleidsnota's, waar die informatie in te vinden is, is nu mogelijk vanuit de website. Met doorverwijzingen binnen de begroting via weblinks, verkorten we bovendien de zoektocht naar informatie over aanpalende onderwerpen. We leggen waar mogelijk een scherper verband tussen beleidsvoornemens en beoogde resultaten. Dat doen we in de tabellen met effect-indicatoren voor zover het om maatschappelijke doelen *buiten* onze directe invloedssfeer gaat; we gebruiken prestatie-indicatoren waar het de *output* van de gemeentelijke organisatie zelf betreft. Grafieken met financiële informatie verschaffen de bezoeker van de site bovendien meer overzicht en inzicht in de materie.

Hoe steekt de begroting in elkaar?

Onder de tabbladen in de linker kantlijn van de website staan de onderdelen van de begroting genoemd:

1. Bestuurlijke hoofdlijnen, waarin het college van B&W aan de gemeenteraad de belangrijkste beleidsvoornemens voorschotelt.
2. Programma's, opgebouwd rond een na te streven (maatschappelijk) doel en opgedeeld in deelprogramma's, de prioriteiten binnen dat programma. De deelprogramma's bestaan op hun beurt weer uit beleidsvelden. Daarin staat vermeld wat het college in het begrotingsjaar wil bereiken. Wat zij daarvoor gaat doen is opgesomd onder 'activiteiten'. Het geld dat daarvoor beschikbaar is, is gekoppeld aan de deelprogramma's. Het college moet ervoor zorgen dat de doelen die met de begroting zijn vastgelegd zoveel mogelijk gehaald worden en kan daarbij tot een herverdeling van budgetten *binnen* programma's komen. De gemeenteraad autoriseert de begroting –vanaf 2016 - niet meer op 'deelprogrammaniveau'; alleen op het overkoepelende niveau van programma's. Overigens blijft de raad ook geautoriseerd voor alle begrotingswijzigingen, die reservemutaties, kredietaanvragen en inzet van extra beleidsmiddelen betreffen. Ook kan de raad altijd informatie opvragen over onderwerpen, ook op deelprogrammaniveau, en agenderen, amenderen en moties indienen.
3. Paragrafen, die als dwarsdoorsnede van de begroting specifieke thema's (met beheersmatige aspecten) uitlichten.
4. Financieel perspectief met daarin ontwikkelingen, knelpunten en de investeringen voor de komende jaren.
5. Bijlagen met onder meer overzichten van extra beleid, reserves en voorzieningen.

Waar staan welke beleidsthema's?

De opbouw van de begroting voldoet aan het Besluit Begroting en Verantwoording; verslagleggingsvoorschriften gemeenten en provincies. Dat stelt een aantal onderdelen verplicht, maar maakt ook keuzes mogelijk voor wat betreft indeling in programma's en paragrafen. Deze is ten opzichte van de vorige begroting bij raadsbesluit enigszins gewijzigd om daarmee weer aan te sluiten op maatschappelijke en politieke ontwikkelingen. De indeling is nu als volgt:

Programma's

- 1 Werk en Inkomen
- 2 Economie en Werkgelegenheid
- 3 Onderwijs
- 4 Welzijn, Gezondheid, Zorg en Jeugd
- 5 Sport en Bewegen
- 6 Cultuur
- 7 Verkeer
- 8 Wonen
- 9 Onderhoud en Beheer Openbare Ruimte
- 10 Veiligheid, Toezicht en Handhaving
- 11 Stadhuis en Stadler
- 12 College en Raad
- 13 Algemene Inkomsten en Post onvoorzien
- 14 Algemene Ondersteuning

Paragrafen

- 1 Integraal Gebiedsgericht Werken
- 2 Duurzaamheid
- 3 Weerstandsvermogen en Risicobeheersing
- 4 Onderhoud Kapitaalgoederen
- 5 Investering & Financiering
- 6 Verbonden partijen
- 7 Grondbeleid
- 8 Lokale heffingen
- 9 Bedrijfsvoering

Inzoomen per programma?

Verder zoeken naar subthema's kan op de website via het tabblad programmaboom in de horizontale navigatiebalk vanuit het desbetreffende programma. Achtergronden bij beleid zijn ook te vinden via deze navigatiebalk onder het tabblad nota's. Verder is inzoomen op financiën per programma mogelijk via het gelijknamige tabblad in deze balk. Binnen dit tabblad financiën presenteren we de financiën per programma grafisch en in tabelvorm. Het totaal van de baten in de grafiek komt overeen met het totaal van de baten en de onttrekkingen aan de reserves uit de tabel. Het totaal van de lasten in de grafiek komt overeen met het totaal van de lasten en de toevoegingen aan de reserves uit de tabel. In de tabel is bij de meeste programma's een verschil zichtbaar tussen de lasten en baten 2014 en 2015. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de kosten van algemene ondersteuning met ingang van 2015 niet meer worden toegerekend aan inhoudelijke programma's maar aan het programma algemene ondersteuning.

De baten door de ontvangen integratie- en decentralisatieuitkeringen worden conform onze verslaggevingsregels in programma 13 Algemene inkomsten en Post onvoorziën verantwoord. Zo ook de integratie uitkering sociaal domein.

Printversie

Wilt u de begroting toch graag op papier? Dan verwijzen u daarvoor naar onze gemeentelijke website. U treft daar een te downloaden en te printen pdf-bestand aan met daarin de belangrijke onderdelen van de begroting.

Heeft u reacties?

Wij zullen ze graag betrekken bij de verdere ontwikkeling van de 'webversie' van de begroting in de komende jaren.

Colofon

Uitgave	: Gemeente Groningen, najaar 2015
Ontwerp website	: Lias
Tekst	: Gemeente Groningen met medewerking van Kees Frenay
Fotografie	: Jeroen van Kooten (JVK Fotografie)
Contact	: info@groningen.nl

PROGRAMMAPLAN

PROGRAMMA'S

- 1. Werk en inkomen**
- 2. Economie en werkgelegenheid**
- 3. Onderwijs**
- 4. Welzijn, gezondheid en zorg en vernieuwing sociaal domein**
- 5. Sport en bewegen**
- 6. Cultuur**
- 7. Verkeer**
- 8. Wonen**
- 9. Onderhoud en beheer van de openbare ruimte**
- 10. Veiligheid**
- 11. Stadhuis en stadjer**
- 12. College en Raad**
- 13. Algemene inkomsten en post onvoorzien**
- 14. Algemene ondersteuning**

Programma 1

WERK EN INKOMEN

We willen dat Groningen een stad is:

- waar iedereen actief aan de samenleving kan deelnemen;
- waar niemand onder het bestaansminimum hoeft te komen.

In het programma Werk en inkomen richten we ons vooral op mensen in de beroepsbevolking en hun gezinnen. En op jongeren die binnenkort op de arbeidsmarkt komen. Wij vinden dat iedereen die dat kan, ook zou moeten werken. Bij voorkeur in een betaalde baan. En anders als vrijwilliger, in een participatiebaan of activeringstraject. Aan Stadgers die er niet in slagen op eigen kracht een minimuminkomen te verwerven bieden we inkomensondersteuning.

Relevante beleidsnota's

[Mee\(r\)doen in Stad \(2015\)](#)

[Invoering Participatiewet in de gemeente Groningen \(2014\)](#)

[Nota Maatschappelijke Participatie 'Meedoen maakt het verschil' \(2013\)](#)

[Beleidsplan vernieuwing sociaal domein \(2014\)](#)

[Met elkaar, voor elkaar \(2014\)](#)

[Dienstverlening Werk & Participatie \(2013\)](#)

[Re\)-visie zicht op werk & participatie in Stad \(2012\)](#)

[Grensverleggend aan het werk! Met een blik op de regio, kadernota arbeidsmarktbeleid \(2011\)](#)

[Beleidsplan Schuldhulpverlening Gemeente Groningen 2012 – 2015 \(2012\)](#)

[Perspectief, actieplan tegen de armoede \(2014\)](#)

[Handhavingsbeleidsplan sociale zekerheid 2014 \(2014\)](#)

Ontwikkelingen

Gezamenlijke Backoffice Inkomen (GBI)

De afgelopen twee jaar hebben we met 12 andere koploper-gemeenten onderzocht of het proces van inkomensverstrekking door samenwerking en vergaande digitalisering doelmatiger en rechtmatiger te organiseren is. Hierbij is de haalbaarheid van een virtuele GBI, oftewel een slimme werkomgeving onderzocht. De resultaten van dit onderzoek zijn positief en perspectiefrijk. De verwachting is dat het GBI substantiële besparingen op kan leveren, een hogere kwaliteit van de dienstverlening met behoud van lokaal ruimte voor samenhang met werk en zorg. Momenteel wordt een marktonderzoek uitgevoerd om uit te vinden of marktpartijen in staat zijn en bereid zijn om een virtuele GBI te ontwikkelen en te bouwen. Als de uitkomsten van het marktonderzoek positief zijn, zullen we nader bezien op welke schaal we een GBI willen oprichten en wat de keuzes zijn t.a.v. gezamenlijk eigenaarschap of opdrachtgeverschap en wat de financiële consequenties zijn.

Dienstverlening in de wijken

Waar mogelijk en wenselijk willen we de dienstverlening op het gebied van werk, inkomen en maatschappelijke participatie dicht bij de burger organiseren. Waarbij we denken vanuit de logica van de burger en effectieve dienstverlening aanbieden. Hierbij is de wijkgerichte aanpak geen doel op zich. Het is een middel om te komen tot een integrale benadering die instellingen overstijgt van (het probleem van) de individuele burger. We gaan vanaf 2016 aan de slag om dit vorm te geven.

Sectorplan WSW

Er is landelijk geld beschikbaar voor innovatie en transformatie van de sociale werkvoorziening (SW). Dat budget wordt op basis van het aantal SW-medewerkers verdeeld over de arbeidsmarktregio's. De sociale werkbedrijven in onze arbeidsmarktregio hebben plannen gemaakt die bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de sector.

Wet BUIG

Met ingang van 2015 is een nieuw verdeelmodel geïntroduceerd voor de in de wet bundeling uitkeringen inkomensvoorzieningen gemeenten (BUIG) gebundelde inkomensvoorzieningen (bijstand, IOAW, IOAZ, en Bbz voor pre-starters). Dit nieuwe verdeelmodel verdeelt het budget op basis van objectieve factoren, namelijk de kenmerken van huishoudens met een bijstandsuitkering. Met andere woorden, een model dat de benodigde budgetten per gemeente het beste kan bepalen. Volgens het afgesproken overgangsregime wordt in 2016 de helft van het budget nog verdeeld op basis van het gemeentelijk historisch aandeel. De monitoring van het nieuwe model heeft geleid tot een aantal aanpassingen. De bedoeling is dat daarmee de verklaringskracht van het model voor de bijstandskans voor de verschillende typen huishoudens toeneemt. Die aanpassingen hebben hun effect voor het budget in 2016. Verder verlaagt de staatssecretaris de eigen risicodrempel voor het tijdelijk vangnet voor zowel 2015 als 2016 naar 5%. Dit betekent dat tekortgemeenten eerder voor een bijdrage uit het vangnet in aanmerking komen. Omdat het vangnet wordt gefinancierd uit het macrobudget, blijft er minder geld over om volgens de 'gewone' maatstaven te verdelen. Wat het mogelijke effect van bovengenoemde ontwikkelingen voor Groningen inhoudt, is nu niet exact te kwantificeren. De bekendmaking door het Rijk van het voorlopig budget voor 2016 verschaft hierover meer duidelijkheid.

Innovatie Sociale Zekerheid

We willen de sociale zekerheid zo vorm te geven dat het een voorziening is die mensen verder helpt zowel richting uitstroom naar regulier werk als richting participatie en welzijn in brede zin. Dit doen we samen met burgers. Hierbij spelen keuzevrijheid, eigen regie en maatwerk een belangrijke rol. Een voorbeeld hiervan is het veranderlab 'Innovatie sociale zekerheid'. Daarnaast geven we vanaf 1 oktober 2015 bijstandsgerechtigden de mogelijkheid om vanuit de bijstand parttime te ondernemen. Zo kunnen ook bijstandsgerechtigden in een veranderende economie inkomsten verwerven en zichzelf ontwikkelen. Ook gaan we kijken naar andere vormen van re-integratie.

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren		2016	2017	2018	2019
Dp nr.	Deelprogramma				
1.1	Activering	3.600	4.600	5.100	5.100
1.1	Knelpunt samenvoeging Iederz/Sozawe	900	900	900	900

Intensiveringen coalitieakkoord 2014-2018

Bij de coalitieonderhandelingen 2014-2018 hebben we een aantal thema's benoemd waarop we willen intensiveren. Hiervoor stellen we extra middelen beschikbaar. In bovenstaand overzicht zijn die intensiveringsmiddelen opgenomen waarbij voor de jaarschijf 2016 een ander bedrag beschikbaar wordt gesteld ten opzichte van de jaarschijf 2015.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016				
Dp nr. Deelprogramma	2016	2017	2018	2019
1.1 Voormalige ID-banen	200	200	200	200
1.2 Financiering BBZ	280			
1.2 Screening klantenbestand WWB	400	400	400	
1.2 Transitievergoeding bij ontslag SW medewerkers	400	400		
1.2 Actualisatie tekort WIMP	1.325	1.325	1.325	1.325

Voormalige ID banen

Bij de begroting 2015 is besloten 500 duizend euro te reserveren voor de jaren 2015 en 2016 voor de inzet van (gesubsidieerde) maatschappelijke banen. Het moest hierbij gaan om banen waarvan is vastgesteld dat deze samenhangen met activiteiten die door bewoners in de wijken als waardevol zijn aangemerkt. Deze banen dragen bij aan het in stand houden van een basis voorzieningenniveau aan sociaal-maatschappelijke infrastructuur in de wijken. De komende jaren zetten we verder in op wijk- en gebiedsgericht werken. Daarom is het van belang dat er voldoende capaciteit blijft (kritische massa). Vanaf 2016 stellen we daarom structureel 200 duizend euro extra beschikbaar uit de algemene middelen en gaan we jaarlijks 200 duizend euro beschikbaar stellen uit het budget voor gebiedsgericht werken.

Financiering Bbz

Per 1 januari 2013 is de financieringssystematiek van het besluit bijstand zelfstandigen (Bbz) gewijzigd. Het betreft een wijziging waardoor gemeenten worden gestimuleerd om beter debiteurenbeheer op verstrekt bedrijfskapitaal te voeren. De baten van gemeenten zijn genormeerd op basis van een landelijk gemiddeld percentage. Gemeenten die niet aan deze norm kunnen voldoen worden belast met het verschil tussen de genormeerde baten en de werkelijke baten. Wij verwachten ook voor 2016 nog niet te kunnen voldoen aan de gestelde norm en hebben daardoor een tekort van 280 duizend euro. Na 2016 vervalt dit knelpunt omdat voor de jaren daarna de norm opnieuw wordt bepaald wat zal leiden tot een aanpassing van het tekort.

Screening klantenbestand WWB

Uw raad heeft in november 2013 de motie ‘Weten waar de kwaliteiten liggen’ aangenomen. Uw raad vraagt ons college om het arbeidspotentieel van de klanten met een Wwb uitkering in kaart te brengen en dit digitaal beschikbaar te maken voor werkgevers. De zogenoemde “grote caseload” bestaat naar schatting uit 7.000 klanten. In onze collegebrief die in het najaar van 2014 naar uw raad is gestuurd, staat dat we in 2015 doorgaan met de screening op doelmatigheid en dat we nog komen met een plan van aanpak en tijdsplan. We willen dit onderzoek graag verbreden en behalve naar werk ook kijken of mensen de mogelijkheden hebben om op een andere manier maatschappelijk actief te worden. Ook willen we graag in beeld brengen of en op welke manier mensen al maatschappelijk actief zijn. Dit past in de manier waarop we uitvoering willen geven aan de Participatiewet en de gewenste brede participatieaanpak die is toegezegd bij de nota “Invoering van de Participatiewet in de gemeente Groningen”. De aanpak heeft een doorlooptijd van 3 jaar en kost in totaal 2,3 miljoen euro. Voor 1,9 miljoen euro dekken we dit uit het participatiebudget. Voor het restant van 400 duizend euro stellen we in 2016 extra beleidsmiddelen beschikbaar.

Transitievergoeding bij ontslag voor SW medewerkers

Per 1 juli 2015 is de transitievergoeding in werking getreden. Deze vergoeding komt in de plaats van de ontslagvergoeding en is bestemd voor (om)scholing en begeleiding van de werknemer die ontslagen is. Werknemers ontvangen een transitievergoeding als de dienstbetrekking eindigt door ontslag na toestemming van UWV, door de kantonrechter of middels wederzijds goedvinden. Ook is de transitievergoeding beschikbaar als een tijdelijk contract eindigt en de werkgever niet verlengt. Voor werknemers in de SW-branche wordt geen uitzondering gemaakt. Op basis van een indicatieve berekening over geheel 2014 ramen we hiervoor een bedrag van 400 duizend euro. In 2016 en 2017 stellen we hiervoor extra middelen beschikbaar. Vanaf 2018 dekken we deze lasten uit het participatiebudget.

Actualisatie tekort WIMP

Op het terrein van de SW uitvoering doet zich een aantal ontwikkelingen voor die leiden tot een tekort. De eerder geraamde omzetzaling is groter dan verwacht (nadeel 653 duizend euro), het subsidietekort neemt sterker toe dan verwacht (438 duizend euro) en er zijn bedrijfsvoeringstekorten (372 duizend euro) ontstaan. De sterkere omzetzaling leidt tot een structureel tekort van 653 duizend euro vanaf 2016 waarvoor we extra middelen beschikbaar stellen. Voor het oplossen van de bedrijfsvoeringstekorten stellen we eenmalig in 2016 372 duizend euro beschikbaar. Het subsidietekort dekken we uit het participatiebudget.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
Werk en Inkomen								
01.2 Inkomen en armoedebestrijding								
1. Actualisatie BUIG	5.000							
2. Rechtmatigheid	2.000		1.000					
3 GBI						250		
4 Beschermingsbewind		80						

1. Actualisatie BUIG

Het verdeelmodel voor de bijstand wordt in 2015 op enkele onderdelen aangepast. Substantiële wijzigingen vinden nog niet plaats. Hierdoor verwachten we ook in 2016 een overschot op de BUIG dat 5 miljoen euro groter is dan we bij de begroting 2015 hadden verwacht.

2. Rechtmatigheid

In 2015 voeren we een screening op rechtmatigheid en voorliggende voorzieningen uit. Deze moet leiden tot een besparing van 3 miljoen euro in 2015. We verwachten de besparing doorloopt in 2016 en 2017 maar dat deze wel minder wordt. Voor 2016 en 2017 houden we rekening met een besparing van respectievelijk 2 miljoen en 1 miljoen euro.

3. Gemeenschappelijke backoffice inkomen (GBI)

Binnen de uitvoering van de bijstand wordt landelijk gewerkt aan de ontwikkeling van een gemeenschappelijk backoffice inkomen. Deze maakt uitvoering van backoffice taken op landelijk of regionaal niveau mogelijk. Over het schaalniveau van uitvoering moet nog worden besloten maar een besparing van de uitvoeringskosten van structureel 250 duizend euro vanaf 2018 is in elk geval mogelijk.

4. Beschermingsbewind

De uitvoering van beschermingsbewind is geen kerntaak van de gemeente, maar wordt wel op kleine schaal uitgevoerd door de GKB vanaf eind 2001. Dit kost de gemeente geen geld omdat vanuit de opbrengst de kosten worden gedekt. Door uitbreiding van de formatie kunnen meer zaken worden opgepakt waardoor er structureel geld kan worden verdiend. We houden rekening met 80 duizend euro structureel vanaf 2016.

Dekkingsbronnen 2014-2017 per deelprogramma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)
01 Werk en Inkomen				
01.1 Werk en activering				
3 Taakstelling Werk & Participatie		323		

3. Taakstelling Werk & Participatie

Bij de begroting 2014 is besloten tot een structurele besparing van 323 duizend euro vanaf 2016 op de budgetten bestemd voor Werk en Participatie. Bij het opstellen van de begroting 2016 is hier rekening mee gehouden.

Dekkingsbron./bezuiniging 2015-2018 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)
01 Werk en Inkomen						
01.1 Werk en activering						
1 Vrijval p-budget/omzetting iederz tekort	5.600		5.000		445	
2 Terugdringen uitvoeringstekort iederz		350				
01.2 Inkomen en armoedebestrijding						
3 Actualisatie budget BUIG	3.000					

1. Vrijval p-budget/ omzetting iederz tekort

Rekening houdend met de actualisatie van het ingeschatte tekort bij iederz in 2015 bij het coalitieakkoord, resteert in 2016 een bedrag van 5,6 miljoen euro dat ten laste van het participatiebudget gebracht kan worden. Door dit deel van het tekort van iederz te dekken uit het participatiebudget valt 5,6 miljoen euro aan gemeentelijke middelen vrij.

2. Terugdringen uitvoeringstekort iederz

Vanaf 2016 brengen we het uitvoeringstekort bij iederz terug met 350 duizend euro structureel door een besparing op de huisvestingslasten. In de begroting 2015 was een opbrengst geraamd van 1 miljoen euro structureel vanaf 2016. Het restant van 650 duizend euro wordt op een alternatieve manier gerealiseerd.

3. Actualisatie budget BUIG

Het Rijk heeft eind september 2014 nadere informatie verstrekt over de budgetten die gemeenten vanaf 2015 krijgen voor het uitkeren van de bijstand en de loonkostensubsidie. Op basis van deze informatie verwachtten we een positief resultaat op de BUIG van 7,7 miljoen euro in 2015 en 3 miljoen euro incidenteel in 2016. Overigens weten we nu dat de aanpassingen aan het model in 2016 niet tot een fundamenteel andere verdeling zullen leiden. Daarom wordt nu rekening gehouden met een aanvullend incidenteel voordeel van 5 miljoen euro. Zie ook 'Dekkingsbronnen 2016-2019 – 1. Actualisatie BUIG'

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Werk en activering**
- 2. Inkomen en armoede bestrijding**

WERK EN ACTIVERING

Bestaanszekerheid en maatschappelijke participatie bereiken we het beste via (betaald) werk. (Betaald) werk draagt in belangrijke mate bij aan persoonlijk geluk. Als gemeente hebben we een beperkte invloed op het aanbod van geschikte banen en de werking van de arbeidsmarkt. Via ons [programma economie en werkgelegenheid](#) werken we aan het behouden en creëren van voldoende werkgelegenheid.

In dit deelprogramma Werk en activering richten we ons op mensen die er niet in slagen op eigen kracht een plek op de arbeidsmarkt te vinden. Dat kan komen door het functioneren van de arbeidsmarkt zelf (Beleidsveld Arbeidsmarktbeleid), maar er kunnen ook persoonlijke oorzaken zijn (Beleidsvelden Werk en activering, Maatschappelijke participatie).

We willen dat iedere Stadjer die dat kan actief is. In een baan, als vrijwilliger of op een andere manier.

Beleidsvelden

- Regionaal arbeidsmarktbeleid
- Werk
- Maatschappelijke participatie

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal bijstandsuitkeringen	9.897	10.007	10.150	10.100

Beleidsveld

Regionaal arbeidsmarktbeleid

Op een goed werkende arbeidsmarkt zijn vraag en aanbod met elkaar in balans, nu en in de toekomst. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt vooral bij werkgevers, werknemersorganisaties en onderwijsinstellingen. Als gemeente zien wij voor onszelf ook een rol als actieve initiatiefnemer en ondersteuner van de samenwerking tussen deze (sociale) partners. Wij richten ons arbeidsmarktbeleid zowel op de stad als op de regio.

PRESTATIE INDICATOREN

Indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal plaatsingen door brancheteams	550	600	550
▪ Aantal plaatsingen of plekken gerealiseerd door SROI in arbeidsmarktregio	450	450	550
▪ Aantal gerealiseerde banenafspraken in arbeidsmarktregio	n.b.	n.b.	935

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Het herstel van de arbeidsmarkt zet in 2016 naar verwachting verder door. Voor 2016 wordt een groeiend aantal banen verwacht. Conform de landelijke trend zal deze groei in Groningen met name plaatsvinden in het bedrijfsleven terwijl de collectieve sector achterblijft. Het aantal WW-uitkeringen zal dalen. In Groningen lijkt het bijstandsvolume te stabiliseren.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

Wij willen een beter functionerende regionale arbeidsmarkt: meer banen, meer mensen die vanuit een uitkerings situatie aan de slag gaan en jongeren die beter opgeleid zijn voor de arbeidsmarkt. Onze rol hierin is dat wij een betere dienstverlening organiseren voor werkgevers, uitkeringsgerechtigden en onderwijspartners. Hoe? Door onze ondersteuning beter af te stemmen op de behoeften van deze partijen. Beter luisteren, beter samenwerken, de

ondersteuningsvraag centraal stellen en vanuit die vraag meewerken aan concrete oplossingen. Wij beogen een specifieke verbetering voor mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt en voor jongeren.

Activiteiten

Ondersteunen en ontzorgen werkgevers

Stimuleren Maatschappelijk Betrokken Ondernemen

Ondersteunen en toepassen Social Return on Investment (SROI)

Kansen benutten in kansrijke sectoren en bij aardbevings-herstel/versterking

Mensen aan een reguliere baan helpen via regionaal Werkbedrijf 'Werk in Zicht'

Beleidsveld

Werk

Wij willen iedere werkzoekende die dat nodig heeft zowel actief maar ook passend bij zijn of haar persoonlijke omstandigheden ondersteunen op weg naar (betaald) werk. Mensen die niet op eigen kracht betaald werk vinden, ondersteunen we volgens de Participatiewet en de Wet Sociale werkvoorziening (Wsw).

We onderscheiden de volgende groepen:

- Mensen waarvan we verwachten dat ze relatief gemakkelijk aan het werk komen. Die ondersteunen we op afstand en allemaal op dezelfde manier;
- Mensen die niet op eigen kracht een reguliere baan kunnen vinden of uitoefenen, bieden we individuele begeleiding en helpen we aan (aangepast/begeleid) werk;
- Mensen die niet in een normaal arbeidsritme kunnen functioneren, begeleiden we naar maatschappelijke deelname of beschut werk;
- Jong(er)en zonder startkwalificatie leiden we, als dat mogelijk is, terug naar school. Zie ook het deelprogramma '[Voorkomen schooluitval](#)' in het programma Onderwijs.

PRESTATIE INDICATOREN

Indicator	Beoogd 2014	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Uitstroom naar regulier werk	800	959	900	900
▪ Gedetacheerd*	870	830	805	770
▪ werkzaam op een begeleid werken plek	185	211	170	160

* Intern gedetacheerd, extern gedetacheerd en ondersteunend personeel

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Van januari 2015 tot eind mei 2015 zijn er 310 bijstandsgerechtigden uitgestroomd naar regulier werk. Er zitten 185 mensen op een begeleid werken plek. En er zijn 825 mensen uit de sociale werkvoorziening gedetacheerd of ondersteunend werkzaam binnen de directies Werk en Maatschappelijke participatie.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

In 2016 stromen, evenals in 2015, minimaal 900 bijstandsgerechtigden uit naar regulier werk. Aan de ene kant neemt het aantal plaatsingen door de brancheteams door de bezuinigingen af. Aan de andere kant denken we dat door de aantrekkende economie meer mensen zelf een baan kunnen vinden. Daarnaast verwachten we dat het aantal medewerkers in de sociale werkvoorziening (SW) dat gedetacheerd is of ondersteunend werkt daalt naar 770 eind 2016. We verwachten dat het aantal SW-medewerkers dat eind 2016 begeleid werkt daalt naar 160. Deze daling komt door de invoering van de Participatiewet. Hierdoor stromen geen nieuwe SW-medewerkers meer in.

In 2016 gaan we ook kijken naar andere vormen van re-integratie. Meer gericht op de ondersteuningsvraag van de burgers die wij begeleiden richting werk. Ook gaan we onderzoeken welke vormen van scholing we aan kunnen bieden.

Activiteiten

Inzetten e-dienstverlening voor mensen die relatief makkelijk aan werk kunnen komen

Werkzoekenden zo nodig ondersteunen door Centrum naar werk

Inzetten van werkervaringsplaatsen/uitstroombanen

Structureel samenwerken met uitzendbureaus

Via iederz detacheren van SW-ers bij reguliere bedrijven

Begeleiden medewerkers op een 'begeleid werken plek' bij reguliere werkgevers

Beleidsveld

Maatschappelijke participatie

Ook als je niet (betaald) kunt werken, is het belangrijk actief te zijn in de samenleving en iets voor een ander te betekenen. Dat kan door deel te nemen aan maatschappelijke activiteiten in de wijk of actief te zijn als vrijwilliger. Dat kunnen ook eerste stappen zijn (terug) naar de arbeidsmarkt. Maatschappelijke participatie vindt in de praktijk plaats bij maatschappelijke organisaties en verenigingen. Als gemeente proberen we maatschappelijke organisaties hierin te stimuleren. We bemiddelen en subsidiëren. We zoeken de verbinding met andere doelgroepen en beleidsterreinen.

PRESTATIE INDICATOREN

Indicator	Beoogd 2014	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal mensen dat actief is op een P-baan	300	400	n.b.	500
▪ Aantal beschutte werkplekken (SW)	500	458	420	400
▪ Aantal beschutte werkplekken nieuw (P-wet)	n.b.	n.b.	n.b.	50

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Eind mei 2015 waren ongeveer 320 mensen actief in een Participatiebaan. Daarnaast werkten eind mei 2015 447 medewerkers uit de sociale werkvoorziening op een beschutte werkplek. Door de invoering van de Participatiewet is het sinds 1 januari 2015 niet meer mogelijk om in te stromen in de sociale werkvoorziening. Wel stromen er via natuurlijk verloop mensen uit. Eind mei 2015 waren er nog geen mensen gestart op een nieuwe beschutte werkplek op grond van de Participatiewet. Naar verwachting gebeurt dit wel in de tweede helft van 2015. Het gaat dan vooral om jongeren die afgelopen zomer uitstroonden uit het Praktijk Onderwijs (PRO) en het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO). Vanaf 2015 kunnen er jaarlijks maximaal 25 mensen starten op een nieuwe beschutte werkplek.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

We blijven in 2016 beschutte werkplekken aanbieden aan mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking. Het gaat om een groep die intensieve begeleiding op de werkplek nodig heeft. Die kunnen we niet verwachten van een reguliere werkgever. We verwachten dat er eind 2016 400 mensen werken op een beschutte plek op grond van de oude sociale werkvoorziening en 50 mensen op een nieuwe beschutte werkplek op grond van de Participatiewet. Daarnaast bieden we 500 mensen de mogelijkheid om actief te zijn in een Participatiebaan.

Activiteiten

Activeren via verschillende projecten en activiteiten in de wijken

Aanbieden Participatiebaan aan cliënten met een grote afstand tot de arbeidsmarkt

Aanbieden beschut werken voor mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking

Screenen van bijstandsgerechtigden die we (nog) niet goed in beeld hebben

INKOMEN EN ARMOEDEBESTRIJDING

Voortdurende financiële zorgen vormen een ernstige belemmering bij het deelnemen aan de samenleving. Met het deelprogramma Inkomen nemen we deze belemmeringen voor de doelgroepen weg. Dat doen we via het verstrekken van uitkeringen (Participatiewet, IOAW, IOAZ, Bbz, BUIG) en met aanvullende financiële ondersteuning via ons armoede- en minimabeleid. Aan Stadgers met problematische schulden bieden we schuldhelpverlening. In het contact met de cliënten is vertrouwen het uitgangspunt. Wel zien we toe op naleving van regels en voorwaarden.

Beleidsvelden

- Uitkeringen
- Armoede- en minimabeleid
- Handhaving
- Schuldhelpverlening

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal bijstandsuitkeringen	9.897	10.007	10.150	10.100

Beleidsveld

Uitkeringen

We verstrekken uitkeringen op grond van de Participatiewet, de IOAW, de IOAZ en de Bbz aan burgers die er recht op hebben. Dat doen we tijdig en correct. We informeren betrokkenen actief en duidelijk over de regels en voorwaarden. Tevens verstrekken we vergoedingen/tegemoetkomingen in de kosten van kinderopvang aan deelnemers aan re-integratietrajecten of op grond van sociaal-medische indicatie.

We willen dat iedereen die er recht op heeft op tijd een uitkering ontvangt. Hiervoor geldt een wettelijke termijn van 8 weken. Als norm voor rechtmatigheid geldt landelijk een foutpercentage van maximaal 1%.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2014	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ aantal aanvragen uitkering dat binnen 8 weken is afgehandeld	100%	94%	100%	100%
▪ foutpercentage verstrekte uitkeringen	<1%	0,62%	<1%	<1%

Analyse

Hoe staan we ervoor?

In het eerste kwartaal van 2015 nam landelijk het aantal personen met een bijstandsuitkering met 9.000 toe tot 443.000 (= 2%). Deze stijging deed zich voor in alle leeftijdsgroepen. In Groningen steeg in het eerste kwartaal van 2015 het aantal bijstandsgerechtigden met 195. Daarmee kwamen we uit op 10.201 bijstandsgerechtigden: een toename van 1,9%. Deze stijging komt onder andere door de invoering van de Participatiewet op 1 januari 2015. Een grotere groep is aangewezen op deze Participatiewet. Die stijging is duidelijk te merken bij (gehandicapte) jongeren onder de 27 jaar. Bovendien profiteren mensen in de bijstand minder snel van het herstel van de arbeidsmarkt. In Groningen lijkt het bijstandsvolume in te stabiliseren.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

Ons streven is om aanvragen voor uitkeringen voor 100% binnen 8 weken af te handelen. Als norm voor rechtmatigheid volgen we de landelijke norm van maximaal 1% fout. Overschrijding van deze norm leidt tot financiële risico's voor de gemeente.

Activiteiten

Uitkeringen rechtmatig en tijdig (binnen 8 weken) verstrekken

Beleidsveld

Armoede- en minimabeleid

We willen dat niemand in Groningen armoede lijdt. Rondkomen met een inkomen op of net boven het minimum is lastig. Met ons armoede- en minimabeleid ondersteunen we mensen die in armoede leven. Dat doen we met aanvullende financiële ondersteuning (vangnet). Dit combineren we met begeleiding waarbij mensen weer regie krijgen over hun eigen situatie (vliegwielen). We werken intensief samen met maatschappelijke partners en bedrijven (verbinding).

Prestatie indicatoren

indicator	Realisatie 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal toegekende aanvragen bijzondere bijstand	▪ 6.725	▪ Stabiel	▪ Stabiel
▪ Waarvan in het kader van de witgoedregeling	▪ 641	▪ Stabiel	▪ Stabiel
▪ Aantal verstrekte individuele inkomensvoorzieningen (voorheen LDT's)	▪ 4.361	▪ -	▪ Stabiel
▪ Aantal gehonoreerde vergoedingen ouderbijdrage schoolfonds (schoojaar)	▪ 2.229	▪ Stabiel	▪ Stabiel
▪ Aantal deelnemers collectieve zorgverzekering	▪ Stabiel	▪ Stabiel	▪ Stabiel
▪ aantal ondersteunings-contacten dat tot stand komt binnen de projecten/overige activiteiten van het armoedebeleid	* ▪	▪	▪ 25.000

* Een volwaardig registratiesysteem is in de maak, voor nu bestaat dit cijfer alleen uit het aantal ondersteuningscontacten binnen de volgende projecten: Kindpakket, Inspiratiegroepen, ondersteuning aan zelfstandigen, Toentje en Stadspas. In de loop van 2016 verwachten wij pas een compleet beeld te kunnen geven. Dit zal terugkomen in de begroting voor 2017.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Armoedebeleid

We concluderen dat we op een goede manier ondersteuning bieden aan Groningers met een minimuminkomen. Dat blijkt uit de positieve evaluatie door de doelgroep zelf. Wij werken vraaggericht en leveren door onze projectmatige aanpak maatwerk. Een belangrijk verbeterpunt is de communicatie over het armoedebeleid. Daarnaast willen we aansluiten bij wat werkt. We staan open voor nieuwe ideeën die werkenderwijs ontstaan en voor initiatieven uit de samenleving.

Minimabeleid

De inkomensondersteuning voor mensen met een laag inkomen moet goed toegankelijk zijn. Mensen met een laag inkomen kunnen alle beschikbare extra's goed gebruiken. Dat geldt ook voor de gemeentelijke aanvullende inkomensondersteuning. Hoe meer mensen daar gebruik van maken, hoe beter. In het eerste halfjaar van 2015 maakten 19.945 personen gebruik van één of meerdere vormen van gemeentelijke inkomensondersteuning. We verwachten dat het aantal mensen met een laag inkomen in 2016 nog niet sterk daalt. Dit betekent dat veel mensen recht blijven houden op de gemeentelijke inkomenssteun. We gaan er vanuit dat het aantal gebruikers in 2016 stabiel blijft. We verwachten dat het aantal gebruikers in 2017 daalt door groei van de werkgelegenheid.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

Wij ondersteunen mensen die in armoede leven zo goed mogelijk. Ons vangnet moet goed toegankelijk zijn en aansluiten bij de behoeften van mensen met een minimuminkomen om financiële rust te krijgen. Daarnaast moeten zij actief hun situatie kunnen verbeteren. Met dit doel voor ogen verbinden we zoveel mogelijk ondernemers en (maatschappelijke) organisaties aan ons. Dit moet zorgen voor meer bewustwording over de armoedeproblemen in

onze stad en extra mogelijkheden creëren om armoede te bestrijden. De aanpak van armoede onder kinderen heeft onze speciale aandacht. Daartoe bundelen we het (armoede)beleid op de betrokken beleidsterreinen (Gezondheid, Onderwijs, Jeugd en Re-integratie).

Activiteiten

Bekendheid met ondersteuningsmogelijkheden en -regelingen vergroten; toegang verbeteren

Mensen ondersteunen en stimuleren zichzelf en anderen te helpen

Faciliteren van initiatieven uit de samenleving

Beleidsveld

Handhaving

We willen niet dat uitkeringen terecht komen bij mensen die er geen recht op hebben. Hiervoor volgen wij zorgvuldige intake-procedures. Verder informeren we onze klanten actief en begrijpelijk over de regels, voorwaarden en sancties. En we controleren gericht.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2014	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ aantal beëindigde uitkeringen	140	216	stijging	daling
▪ aantal opgelegde boetes	n.b.	605	stijging	daling
▪ percentage toegekende uitkeringen	63%	63%	<63%	<63%

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Preventie

Handhaving is een samenspel van voorkomen en optreden. Wij hebben een betere balans aangebracht tussen deze activiteiten door betere communicatie en controle aan de poort. Hierdoor voorkomen wij vaker dat klanten ten onrechte een uitkering krijgen. En hiermee voorkomen we vaker dat klanten hoge terugvorderingsbedragen en hogere boetes moeten betalen. Door onze communicatie zijn klanten vaker en beter op de hoogte van de regels. Daardoor overtreden ze minder vaak onnodig en onbewust de regels.

Repressie

Wij doen vaker kortdurende bestuursrechtelijke onderzoeken in plaats van langdurende strafrechtelijke onderzoeken. We hanteren de bestuursrechtelijke aanpak wanneer het kan en de strafrechtelijke aanpak wanneer het moet. Hierdoor kunnen we meer fraudeonderzoeken doen en fraude dus vaker en vroeger stoppen. Hiermee is de feitelijke pakkans en ook de door burgers veronderstelde pakkans gestegen. Doordat we fraude vaker en eerder constateren, dalen ook de terugvorderingsbedragen en de boetes. Dit is in het belang van zowel de burger als de gemeente.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

We willen maximale naleving en nalevingsbereidheid van wetten en regels. In 2016 verwachten we minder uitkeringen te beëindigen wegens fraude en minder boetes op te leggen dan in 2015. We hebben in 2015 incidenteel meer handhaving capaciteit ingehuurd voor een grootschalige screening op rechtmatigheid. Hierdoor is het aantal fraudegevallen in 2015 hoger dan in het jaar daarna. We verwachten dat het percentage toegekende uitkeringsaanvragen in 2016 lager is dan 63%.

Activiteiten

Streng controleren aan de poort

Voorlichten over regels en sancties

Bevorderen van fraudealertheid binnen de organisatie

Beleidsveld

Schuldhelpverlening

Problematische schulden ontnemen mensen elk perspectief. Via de Groningse Kredietbank (GKB) bieden we alomvattende schuldhulpverlening: we zoeken naar een oplossing voor de financiële problemen en tegelijk pakken we de oorzaken aan. Ook proberen we te voorkomen dat er (opnieuw) schulden ontstaan door preventie en nazorg. We werken intensief samen met maatschappelijke partners en relevante schuldeisers.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Verwacht 2017
▪ aantal meldingen schuldhulpverlening	2.597	2.291	2.500	2.100	2.100
▪ aantal inschrijvingen schuldregeling	512	469	425	400	400
▪ aantal klanten in budgetbeheer	2.632	2.420	2.600	2.400	2.400
▪ aantal klanten in beschermingsbewind	662	682	750	800	850
▪ aantal aanvragen sociale kredieten	1.280	1.064	1.250	1.050	1.050

Analyse

Hoe staan we ervoor?

In 2014 waren er geen wachtlijsten en hebben we ons gehouden aan de wettelijke normtijden.

In het eerste halfjaar van 2015 lijkt het aantal meldingen voor schuldhulpverlening licht af te nemen. Het aantal trajecten voor budgetbeheer en schuldregeling stabiliseert. We verwachten echter dat de vraag naar beschermingsbewind blijft groeien.

De toename van het aantal klanten in beschermingsbewind ligt iets lager dan verwacht door de (lange) afhandelingstermijnen van de verzoeken bij de rechtbank. Het aantal aanvragen voor sociale kredieten daalt licht. De druk op de schuldhulpverlening blijft groot, omdat de dossiers steeds ingewikkelder worden.

Onze kwaliteit van dienstverlening blijft op peil door te voldoen aan de door de koepelorganisatie NVVK en de Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening gestelde eisen.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

We willen schuldhulpverlening bieden aan degenen die dat nodig hebben. We willen (problematische) schuldsituaties van burgers stabiliseren en zo veel mogelijk oplossen. Daarnaast richten we ons op preventie: voorkomen van (problematische) schulden bij burgers en het bevorderen van hun financiële zelfredzaamheid.

Onze kwaliteit van dienstverlening willen we borgen door te voldoen aan de door de koepelorganisatie NVVK en de Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening gestelde eisen. We streven er naar het beschermingsbewind bij klanten die dat nodig hebben zoveel mogelijk als gemeente zelf uit te voeren.

Activiteiten

Uitvoeren schuldhulpverlening GKB

Preventie-activiteiten, samen met scholen, vrijwilligers en maatschappelijke instellingen

Met preventie-activiteiten aansluiten bij de wijkgerichte aanpak

Kijken naar creatieve en alternatieve mogelijkheden voor afbetaling van schulden

Communiceren via nieuwe ICT-programma's en een webportaal

Zo veel mogelijk combineren van re-integratie en schuldhulpverlening

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 1. Werk en Inkomen						
Bestaand beleid	Rekening	Actuele begroting	Primitieve begroting			
Dp nr. Deelprogramma	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lasten						
1.1 Werk en activering	82.632	74.248	72.462	70.719	69.858	68.788
1.2 Inkomen en armoedebest:	196.981	191.706	195.053	196.144	197.684	198.353
Totaal lasten	279.613	265.954	267.515	266.863	267.542	267.141
Baten						
1.1 Werk en activering	67.178	25.440	27.412	27.412	27.412	27.412
1.2 Inkomen en armoedebest:	160.893	172.890	177.238	169.238	169.238	169.238
Totaal baten	228.071	198.330	204.650	196.650	196.650	196.650
Geraamd resultaat voor bestemming	-51.542	-67.624	-62.865	-70.213	-70.892	-70.491
Reserve mutaties						
Totaal toevoegingen	24	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	20	20	10	10	10	10
Geraamd resultaat na bestemming	-51.546	-67.604	-62.855	-70.203	-70.882	-70.481

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015
(alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

1.1 Werk en activering

V 3,8 miljoen euro

Verlaging subsidie SW (V 2,5 miljoen euro)

De subsidie SW is in 2016 2,5 miljoen euro lager dan in 2015. Dit is een gevolg van rijksbeleid om de SW voorziening af te bouwen door jaarlijks rekening te houden met een terugloop van het aantal SW-ers. Ook verlaagt het Rijk de vergoeding per SW-er jaarlijks. We kunnen deze subsidieverlaging voor een deel oplossen binnen de loonkosten. Deze loonkosten dalen door de terugloop van het aantal SW-ers met 0,8 miljoen euro. Het resterende deel van het tekort dekken we voor 60% met middelen uit het Participatiebudget. Voor het dan nog overgebleven tekort van 0,7 miljoen moeten we nog een oplossing vinden. Daarvoor hebben we vooralsnog een taakstelling opgenomen. De lasten op dit programma nemen hierdoor met 2,5 miljoen euro af. De verlaging van de baten als gevolg van de lagere subsidie SW zijn opgenomen in programma 13.

Verlaging participatiebudget (V 0,4 miljoen euro)

Het Participatiebudget daalt per saldo met 0,4 miljoen euro. Voor nieuwe doelgroepen is hierin een bedrag begrepen van 0,8 miljoen euro (2015 : 0,4 miljoen euro). Het aandeel in het P-budget neemt jaarlijks toe. Daartegenover zijn de reguliere re-integratiemiddelen gedaald met 0,8 miljoen euro. Van het totaal beschikbare budget (21,3 miljoen euro) wordt 36% ingezet voor maatschappelijke participatie en 64% voor re-integratie.

Voormalige ID-banen (V 0,3 miljoen euro)

Uw raad heeft in het najaar van 2014 besloten voor het jaar 2015 een bedrag van 0,5 miljoen euro in te zetten voor de medefinanciering van de voormalige ID-banen, vooral in de wijken (accommodatie/ buurtbeheer). In het werkveld zijn geen middelen beschikbaar om deze banen in 2016 te behouden. Wij zetten de komende jaren in op wijk- en gebiedsgericht werken. Het is van belang dat er voldoende capaciteit blijft. Tegen die achtergrond lijkt een voortzetting van de financiering van een deel van de voormalige ID-banen voor de komende jaren van belang, zodat we activiteiten kunnen behouden. Wij stellen voor om hiervoor structureel 0,2 miljoen euro uit te trekken. Ten opzichte van 2015 betekent dit dat de lasten met 0,3 miljoen euro minder stijgen. Daarnaast is 0,2 miljoen euro beschikbaar in het budget voor gebiedsgericht werken.

Taakstellingen (V 1,16 miljoen euro)

De stijging wordt grotendeels veroorzaakt door een nieuwe taakstelling "terugdringen uitvoeringstekort oud iederz" van 1 miljoen euro.

Overige kleine taakstellingen op het terrein van de bedrijfsvoering tellen op tot 0,16 miljoen euro

Toerekening apparaatskosten (N 409 duizend euro)

In 2015 hebben we apparaatskosten voor productontwikkeling en inkoop begroot in programma 4. Welzijn, gezondheid en zorg. Deze kosten behoren echter aan dit deelprogramma te worden toegerekend.

Overige afwijkingen (N 193 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een nadeel van 193 duizend euro.

1.2 Inkomen en armoedebestrijding

V 1,0 miljoen euro

Inkomensvoorzieningen (BUIG) (V 2,3 miljoen euro)

De invoering van het nieuwe verdeelmodel voor bijstandsuitkeringen met ingang van 2015 betekende voor Groningen bij de begroting 2015 een incidenteel voordeel van 7,7 miljoen euro. Voor 2016 voorzien we op grond van de meest recente informatie van de staatssecretaris een incidenteel voordeel van 10,0 miljoen euro. Voor een deel (2 miljoen euro) neemt dit geraamde voordeel toe als gevolg van de screening op rechtmatigheid die in 2015 is gestart. De invoering van het nieuwe verdeelmodel staat nog zeer ter discussie. Aan de raming voor 2016 kleven dan ook diverse onzekerheden. De verwachting is dat voor 2017 en volgende jaren het nieuwe verdeelmodel uiteindelijk ertoe zal leiden dat baten en lasten van de onder de BUIG gebundelde regelingen voor inkomensondersteuning met elkaar in evenwicht komen.

Individuele studietoelage (N 446 duizend euro)

Het Rijk stelt geld beschikbaar om voor mensen met een arbeidsbeperking die een opleiding volgen een studietoelage toe te kennen. De hoogte van de toelage is 20 procent van het minimumloon. De lasten op dit programma nemen hierdoor met 446 duizend euro toe. De rijksmiddelen zijn als bate opgenomen in programma 13.

Bedrijfsvoering (V 559 duizend euro)

Onder meer door aanvullende bezuinigingen en het uitbesteden van werkzaamheden in verband met de Wet schuldsanering natuurlijke personen dalen de kosten van bedrijfsvoering.

Uitvoering Wet schuldsanering natuurlijke personen (N 220 duizend euro)

De WSNP voeren we zelf niet meer uit. De uitvoering van de wet hebben we nu uitbesteed. Dit betekent dat de vergoedingen voor de uitvoering niet meer bij ons binnenkomen. Ook de lasten op deze activiteit nemen af. Dit voordeel hebben we opgenomen onder de bedrijfsvoeringskosten

Bijzondere bijstand (N 176 duizend euro)

Als gevolg van de bijstelling van macrocijfers ten aanzien van het aantal uitkeringsgerechtigden vindt jaarlijks compensatie plaats van een aantal onderdelen in het gemeentefonds, in dit geval de middelen voor bijzondere bijstand. Voor 2016 is hiervoor bijna 0,2 miljoen euro extra beschikbaar gesteld. De lasten op dit programma nemen hierdoor met 176 duizend euro toe. De middelen zijn als bate opgenomen in programma 13.

Overige inkomensvoorzieningen (V 175 duizend euro)

Een ander onderdeel van het gemeentefonds dat het Rijk jaarlijks bijstelt op basis van de ontwikkeling van het aantal uitkeringsgerechtigden is de individuele inkomensvoorziening. Voor 2016 betekent dit een korting van 128 duizend euro. Daarnaast is het extra beleidsgeld voor een beter debiteurenbeheer bij het bijstandsbesluit Zelfstandigen naar beneden bijgesteld met 47 duizend euro. De lasten op dit programma nemen hierdoor met 175 duizend euro af. De verlaging van de baten als gevolg van de korting is opgenomen in programma 13.

Toerekening apparaatskosten (N 610 duizend euro)

In 2015 hebben we apparaatskosten voor productontwikkeling, inkoop (443 duizend euro) en contractmonitoring

subsidies (167 duizend euro) begroot in programma 4. Welzijn, gezondheid en zorg. Deze kosten behoren echter aan dit deelprogramma te worden toegerekend.

Screening klantenbestand Wwb (N 400 duizend euro)

Voor de screening van het klantenbestand Wwb op arbeids- en participatie potentieel trekken we als extra beleid 400 duizend euro uit. Dit komt overeen met ongeveer 50% van de totale kosten van de screening in 2016. Het resterende deel dekken we met middelen uit het Participatiebudget.

Overige afwijkingen (N 182 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een nadeel van 182 duizend euro

Programma 2

ECONOMIE EN WERKGELEGENHEID

Wij willen dat Groningen een stad is:

- Waar bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden samen optrekken en belangrijke bijdragen leveren aan (nieuwe), duurzame en innovatieve werkgelegenheid;
- Met een levendige binnenstad en een grote aantrekkingskracht op ondernemers, bezoekers en toeristen;
- Waar ondernemers letterlijk en figuurlijk de ruimte krijgen en waar bedrijven zich graag vestigen.

Met bijna 132.000 werkende mensen is Groningen hét centrum van werkgelegenheid in de regio. Werkgelegenheid ontstaat vooral bij bedrijven. Onze taak is ondernemers te faciliteren, uit te nodigen en aan te moedigen. Dat doen we door onze positie als kennisstad te versterken. We werken samen aan een aantrekkelijke stad met een krachtig toeristisch profiel. Ook bieden we ondernemers letterlijk en figuurlijk ruimte. Langs al deze sporen kiezen we voor open samenwerking met ondernemers en andere partners, met veel ruimte voor hun ideeën en initiatieven.

We willen zo snel mogelijk weer naar 135.000 werkzame personen, het aantal van voor de crisis. Daarbovenop willen we dat eind 2019 137.500 mensen in onze gemeente werk hebben.

De totale lasten in het programma economie bedragen 28,5 miljoen euro (exclusief reservemutaties). Daarvan heeft 16 miljoen euro betrekking op grondexploitatie en grondbezit. Deze lasten zijn voor belangrijk deel financieel-technisch van aard en niet beïnvloedbaar. Zo is een bedrag van circa 9,5 miljoen euro opgenomen voor rente en afschrijving.

Van het resterende bedrag (12,5 miljoen euro) heeft 7,6 miljoen euro betrekking op overdrachten. Dit zijn onder andere de jaarlijkse vaste bijdragen aan de Regio Groningen Assen, het Fonds Ondernemend Groningen en Marketing Groningen. Ook de intensiveringsmiddelen G kwadraat maken hier onderdeel van uit. Tot slot zijn lasten opgenomen voor de warenmarkt, het havenwezen, personeel inzet economie en overig (4,9 miljoen euro).

Relevante beleidsnota's

[Economische Agenda 2015-2019 \(september 2014\), bestaand uit Convenant Ondernemend Groningen, Akkoord van Groningen 3.0 en G-kwadraat 2015-2019](#)

[Vaststelling visie werklocaties "Rode Loper" en de "Beleidsnotitie Westpoort" \(september 2014\)](#)

[Strategisch evenementenbeleid \(oktober 2014\)](#)

[Concept-binnenstadvisie Bestemming Binnenstad \(juni 2015\)](#)

[Groningen geeft energie \(juli 2015\)](#)

Ontwikkelingen

Economie trekt aan

Er is licht economisch herstel. Consumenten geven weer meer uit. De ontwikkeling van de noordelijke economie blijft in 2015 en 2016 nog wel achter bij de nationale groei. Dat geldt ook voor de arbeidsmarkt. Doordat de economie aantrok, daalde het aantal startende ondernemers en daarmee ook het aantal faillissementen. Na een goed jaar constateerde de Noordelijke OntwikkelingsMaatschappij (NOM) eind juni 2015 dat er weer dynamiek in de Noordelijke economie zit. Vastgoedmagazine PropertyNL nam Groningen in het voorjaar van 2015 op in een lijst van gunstigste vestigingsplaatsen. De redactie vindt het goed dat Groningen miljoenen investeert en roemt de samenwerking tussen overheden, bedrijfsleven en instellingen als de Rijksuniversiteit, UMCG, Hanzehogeschool, Energy Valley en Gasunie. We zien economisch herstel ook terug in een verminderde winkel- en kantorenleegstand. Ook merken we een groeiende interesse in het aankopen van nieuwe bedrijfskavels.

Aardbevingen

De beeldvorming van Groningen in de rest van het land is het afgelopen jaar sterk bepaald door de aardbevingen. Voor het vestigingsklimaat kan dat negatieve effecten hebben. Bewust aan gezamenlijke marketing en imago werken is daarom cruciaal. Tegelijkertijd zijn er kansen voor extra groei, vooral in de bouwsector en daarmee samenhangende activiteiten. Dit biedt potentieel grote kansen op de arbeidsmarkt. De positie van de Nationaal Coördinator Groningen moet zich daarbij in de komende periode verder ontwikkelen. Zie ook programma Veiligheid.

Innovatie

De start-up community oftewel gemeenschap van beginnende bedrijven in Groningen ontwikkelt zich sterk. Uit extern onderzoek blijkt dat Groningen een goed klimaat biedt voor startende jonge ondernemers. Ander onderzoek wijst uit dat de beginnende technologiebedrijven van de Rijksuniversiteit en het UMCG meer economische impact hebben en dubbel zoveel banen opleveren als die van de Amsterdamse kennisinstellingen. In augustus ging het nieuwe netwerkplatform voor startende ondernemers 'Founded in Groningen' van start. Het innovatiepotentieel in het Noorden, vooral in de speerpuntsectoren, is sterk genoeg voor groei op lange termijn. De stad is daarbij een essentiële motor, vooral in de sectoren energie, ICT en healthy ageing. Maar ook in kennisontwikkeling voor de chemie en biobased economy. Focus en samenwerking moeten dan wel prioriteit krijgen.

Agenda Stad

'Agenda Stad' van het ministerie van Binnenlandse Zaken moet de kracht van stedelijke regio's beter benutten als motor van de economie. Naar aanleiding hiervan zijn we de agenda voor de stedelijke regio Noord-Nederland momenteel samen met het Rijk aan het invullen.

Bedrijfsleven op kop

Ondernemers en werkgevers zijn bepalend voor economische ontwikkeling en voor de werkgelegenheid. Het ligt dan ook voor de hand dat het bedrijfsleven steeds meer de koppositie pakt en dat de gemeente daarbij ruimte geeft, verbindingen legt en actief faciliteert. Al werkende weg geven we deze nieuwe rolverdeling gezamenlijk verder vorm en invulling. Om die reden is G-kwadraat geen dichtgetimmerd programma: er is volop ruimte voor initiatieven vanuit de markt. Met deze rolopvatting in het achterhoofd heeft ons college dit begrotingshoofdstuk opgesteld.

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren		2016	2017	2018	2019
Dp nr.					
2.1	Nieuw economisch programma	700	700	700	700
2.2	Nieuw economisch programma	350	350	350	350
2.3	Nieuw economisch programma	850	850	350	350
2.4	Nieuw economisch programma	100	100	350	350

Intensiveringen coalitieakkoord 2014-2018

Bij de coalitieonderhandelingen 2014-2018 hebben we een aantal thema's benoemd waarop we willen intensiveren. Hiervoor stellen we extra middelen beschikbaar. In bovenstaand overzicht zijn die intensiveringsmiddelen opgenomen waarbij voor de jaarschijf 2016 een ander bedrag beschikbaar wordt gesteld ten opzichte van de jaarschijf 2015.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016		2016	2017	2018	2019
Dp nr.					
2.4	Grexen	400	400	400	400

Grexen (OZB)

De OZB-lasten zijn op dit moment in de diverse grondexploitaties niet begroot. Afgelopen jaren zijn deze lasten ieder jaar incidenteel opgelost. Nu bijna alle grondexploitaties rond een budgettair neutraal niveau (op eindwaarde) zitten, leidt de OZB-aanslag waarschijnlijk tot een tekort. Om dit te voorkomen stellen we structureel 400 duizend euro beschikbaar. Daarnaast moet bij de opstelling van toekomstige grexen vanaf het begin rekening worden gehouden met OZB-lasten.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
02 Economie en werkgelegenheid								
02.3 Ruimte voor bedrijvigheid								
5 Alternatieve financiering investeringsprogramma	1.000							

5. Alternatieve financiering investeringsprogramma

We houden in ons investeringsprogramma rekening met een positief resultaat bij de eindafrekening van lopende subsidies in 2016. Dit levert naar verwachting een incidenteel voordeel op van 1 miljoen euro.

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Groningen Kennisstad**
- 2. Aantrekkelijke stad**
- 3. Bedrijvige stad**
- 4. Overige economie en werkgelegenheid**
- 5. Overig economie en werkgelegenheid**

GRONINGEN KENNISSTAD

Dankzij de aanwezigheid van de Rijksuniversiteit, de Hanzehogeschool en kennisintensieve bedrijven liggen er in Groningen veel kansen voor nieuwe kennisintensieve bedrijvigheid. Die kansen willen we benutten. Als gemeente bevorderen we de samenwerking tussen de verschillende partijen. We ondersteunen nieuwe initiatieven. Ook communiceren we actief en internationaal over de kwaliteiten van Groningen als kennisstad.

Beleidsvelden

- Samenwerken met onze kennisinstellingen
- Faciliteren van gezamenlijke (internationale) kennis-/innovatieprojecten
- Samenwerking versterken gericht op kennis en innovatie
- (Inter)nationaal promoten van onze kennissectoren
- Talent en bedrijfsleven koppelen
- Huisvesten van de kenniseconomie

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal werkzame personen in onze speerpuntsectoren	1	42.420	42.183	>42.188	groei ten opzichte van 2015
▪ Aandeel bedrijven dat nieuwe producten ontwikkelt	2	n.b.	40%	n.b.	> 40%
▪ Aandeel bedrijven dat samenwerkt met kennisinstellingen	2	n.b.	48,6%	n.b.	> 48,6%
▪ Aantal studenten op HBO- of WO-opleiding (waarvan aandeel buitenlands)	3	54.973 (10,5%)	57.150 (11%)	>57.150 (>11%)	> dan in 2015

1. Statistisch Jaaroverzicht Gemeente Groningen, thema 5: Werkgelegenheid en economie. Het gaat hier om het aantal werkzame personen in de sectoren healthy ageing, energie, ICT en de creatieve industrie.
2. Vestigingenenquête, Onderzoek en Statistiek Groningen. De innovatievragen worden om het jaar gemeten.
3. Statistisch Jaaroverzicht Gemeente Groningen, thema 8: Onderwijs. 'Realisatie 2013' heeft betrekking op schooljaar 2012-2013; 'realisatie 2014' op schooljaar 2013-2014.

Beleidsveld

Samenwerken met onze kennisinstellingen

Onder de noemer 'Het Akkoord van Groningen' werken de Rijksuniversiteit, UMCG, Hanzehogeschool en de gemeente structureel samen. Daarbij zetten ze Groningen steviger neer als internationale kennisstad en centrum van innovatie. De Akkoordpartners legden de speerpunten en doelstellingen voor 2015-2019 vast in 'Akkoord 3.0: Groningen, City of Talent 2020'. De Akkoordpartners vertalen de speerpunten van [Akkoord 3.0](#) jaarlijks in concrete projecten in de vorm van een uitvoeringsagenda en begroting.

We willen dat bedrijven, kennisinstellingen en overheden samen optrekken en belangrijke bijdragen leveren aan (nieuwe) innovatieve werkgelegenheid.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2018
▪ Ontwikkeling percentage HBO+ respondenten dat merk City of Talent aan Groningen verbindt	7%	10 %	13 %	20 %
▪ Stijging van het aantal bezoekers aan website City of Talent	50.529	53.500	55.500	60.000
▪ Stijging van het aantal volgers op Twitter en LinkedIn	4.026	4.300	4.500	4.800

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Groningen heeft alles in huis om verder te groeien als kennis- en innovatiestad. Groningen is qua aantal de vierde studentenstad van Nederland. De groei van de stad vond voor een belangrijk deel plaats dankzij de toename van studenten, ook uit het buitenland. De beginnende technologiebedrijven van de Rijksuniversiteit en het UMCG hebben meer economische impact en tellen dubbel zoveel banen als Amsterdamse kennisinstellingen (bron: BIGGAR Economics, BNR Radio). Door de samenwerking tussen overheid, kennisinstellingen én bedrijfsleven te intensiveren kunnen wij gezamenlijk beter zichtbaar maken wat Groningen Kennisstad en de regio Groningen op het gebied van innovatie te bieden hebben.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De belangrijkste doelen van het Akkoord van Groningen 3.0:

- Naamsbekendheid van Groningen als City of Talent vergroten. We willen het bedrijfsleven laten aansluiten bij de campagne om het merk 'Groningen, City of Talent' een grotere impact te geven.
- Een nieuwe campagne opzetten om Groningen nationaal en internationaal te vermarkten als vestigingslocatie onder de paraplu's van 'Groningen, City of Talent' en 'Er gaat niets boven Groningen'.
- Meer studenten, toponderzoekers en bedrijvigheid aantrekken en behouden.
- Gezamenlijk grensoverschrijdende kennisprojecten opzetten en faciliteren.
- Toename van de samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven.
- Vergroten van de werkgelegenheid en stimuleren van ondernemerschap.

Activiteiten

Bijdragen aan International Welcome Center North (IWCN) voor internationale kennismigranten

Uitvoeren van de campagne 'Groningen, City of Talent'

Strategische speerpunten (Energie, Healthy Ageing) verder versterken

Internationale contacten versterken

Stimuleren van innovatief ondernemerschap, samen met de creatieve opleidingen en bedrijven

Beleidsveld **Faciliteren van gezamenlijke (internationale) kennis-/innovatieprojecten**

Samen met andere overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven nemen we deel aan grote Europese samenwerkingsprojecten op het gebied van kennisontwikkeling en innovatie. Daarmee versterken we onze kennisinfrastructuur en proberen we andere partijen te laten investeren in de Noordelijke economie.

PRESTATIE INDICATOREN

---

indicator	Beoogd 2016
▪ Grote kennisprojecten ondersteunen	3
▪ Nieuwe Europese projecten op gebied van Smart Energy ondersteunen	2
▪ Acquisitie kennisintensieve bedrijven	4

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het cofinancieringsfonds voor kennisprojecten besteedden we in 2012 en 2013 aan acht grote kennisprojecten met een totale omvang van 21,7 miljoen euro. Die leverden bijna 400 nieuwe banen op en leveren op termijn nog honderden extra banen op bij starters en toeleveranciers. De projecten versterkten het profiel van Groningen, vooral op de terreinen Energie en Healthy ageing. Noord-Nederland kreeg erkenning als Europese voorbeeldregio op het gebied van Active and Healthy Ageing. Groningen behaalde een finaleplaats in de strijd om de innovatiefste stad van Europa (de iCapital-verkiezingen). Daarna hebben we het profiel van Groningen als Smart Users' City in 2014/2015 verder ontwikkeld en gepromoot.

Activiteiten

Ondersteunen (verdere) ontwikkeling van grote innovatieve kennisprojecten

Acquireren van kennisintensieve bedrijvigheid samen met onze partners

Ondersteunen creatieve industrie in Noord-Nederland bij (internationale) profilering

Meewerken aan een ontwikkelagenda voor de ICT-sector, gericht op arbeidsmarkt en onderwijs

Beleidsveld **Samenwerking versterken gericht op kennis en innovatie**

Samenwerken in de regio en over de grenzen vormt steeds meer de basis voor het economische beleid. Voor goede innovatieve projecten is het nodig met veel partijen samen te werken. We verbinden mensen, bedrijven, kennisinstellingen en samenwerkingspartners uit de stad met de regio en slaan ook bestuurlijk de handen ineen richting Den Haag en Brussel.

We willen een sterkere positie van de Groningse regio bereiken in landelijke en Europese netwerken, onder meer om het Groningse innovatiepotentieel voor het voetlicht te brengen en de kansen op externe subsidies en investeringen te vergroten.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Noord-Nederland profiteert van de trekkracht van Groningen waar het gaat om innoveren en profileren. Omgekeerd hebben wij de kwaliteiten van de regio nodig om ons internationaal te profileren. Zo hebben we ons als 'stadsregio' goed kunnen neerzetten in Brussel (Europees stedennetwerk), Hamburg, Barcelona en in China. Daar gaan we mee door.

In Noordelijk verband breidden we in 2014 de samenwerking met Assen, Emmen en Leeuwarden uit. Dat leidde tot een gezamenlijke projectenverwerper in Brussel. Ook vervolgden we de gezamenlijke masterclass Innovatie. Verder is de besluitvorming van de vier Noordelijke steden binnen het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN) beter op elkaar afgestemd.

We betrokken onze partners en het bedrijfsleven uit de regio actief bij de totstandkoming van de nieuwe Economische Agenda 2015-2019. Samen voeren we deze agenda nu uit waarbij nadrukkelijk ruimte is voor initiatieven uit de markt die bijdragen aan de economie en de werkgelegenheid met cofinanciering door meerdere partijen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De opgedane contacten in Den Haag, Brussel en Europese samenwerkingssteden verder uitbouwen. Meer samenwerking tussen de vier grote Noord-Nederlandse steden.

Activiteiten

Regionale en (inter)nationale samenwerking versterken

Beleidsveld **(Inter)nationaal promoten van onze kennissectoren**

Met onze kennisinstellingen en de vele kennisintensieve, innovatieve bedrijven willen we Groningen uitbouwen tot een economische regio van betekenis in het Europa van nu en straks. Dat vraagt om meer internationaal georiënteerde activiteit en scherpe profilering.

PRESTATIE INDICATOREN

---

indicator	Beoogd 2016
▪ Samenwerkingsprojecten met Hamburg op gebied van kennis/innovatie	8
▪ Events helpen organiseren die de bekendheid van Groningen als start-up city vergroten	3
▪ (Internationale) podia waarop we Groningen als internationale kennisstad positioneren	2-3

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Al enige jaren voeren we internationale activiteiten uit om de kennissectoren in Groningen te profileren. Daarbij richten we onze aandacht op energie en healthy ageing en het ondersteunen van de internationale ambities van onze kennisinstellingen. Wereldwijd komt er steeds meer aandacht voor de 'Biobased Economy' en de 'Smart and Healthy City'.

Onder andere met 'Groningen Geeft Energie' werken we aan de uitbouw van de Smart Energy City Groningen. Er ligt een stevig fundament: met duurzaamheidsprojecten als smart grids, de energiecoöperatie Gruneger Power en EnTranCe lopen we voorop. De stad is een proeftuin en we nodigen nadrukkelijk partijen uit om daarin samen met ons te investeren. Daarmee zetten we Groningen in Europees verband op de kaart.

De arbeidssector rondom healthy ageing is in Groningen met ruim 22 duizend arbeidsplaatsen de grootste sector. De kennisinfrastructuur op het gebied van healthy ageing in Noord-Nederland kan zich meten met de wereldtop. Veel bedrijven zijn starters die voortkomen uit de Groningse kennisinstellingen. Het onderzoek naar veroudering, onder meer binnen ERIBA en ook LifeLines, trekt internationale farmaceutische bedrijven aan. Die doen een deel van hun research- en development-activiteiten in Noord-Nederland.

Activiteiten

Intensiveren samenwerken met Hamburg

Ondersteunen en verder faciliteren start-ups technologiebedrijven

Groningen internationaal promoten als Smart City

Meewerken aan internationaal congres 'Building the future of Health' in juni 2016 in Groningen

Beleidsveld **Talent en bedrijfsleven koppelen**

We bevorderen meer en betere samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven. Ook willen we dat aankomende professionals meer in contact komen met bedrijven in de regio. We ondersteunen initiatieven die deze samenwerking bevorderen.

We willen voldoende en goed gekwalificeerde arbeidskrachten in de Groningse regio.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het georganiseerde bedrijfsleven en de gemeente sloten eind 2014 het Convenant Ondernemend Groningen. Daarin spraken we af dat we de komende jaren werken aan zeven ontwikkelopgaven. Een van de onderwerpen is een betere samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven. Het is in elkaars belang wanneer de onderwijs- en kennisinstellingen en het bedrijfsleven beter op elkaar aansluiten. In de afgelopen jaren ondersteunde de gemeente

verschillende initiatieven die de samenwerking tussen onderwijsinstellingen en bedrijven verbeteren of ondernemerschap in het onderwijs bevorderen. Stichting OTP en Centrum voor Valorisatie en Ondernemerschap Groningen zijn daarvan twee voorbeelden.

Activiteiten

Initiatieven onderwijs-bedrijfsleven voor (aankomende) professionals ondersteunen

Beleidsveld **Huisvesten van de kenniseconomie**

In goede afstemming met de kennisinstellingen en het bedrijfsleven zorgen we dat de kenniseconomie goed uit de voeten kan in Groningen. We werken mee aan de verdere ontwikkeling van Zernike Campus Groningen en de Healthy Ageing Campus bij het UMCG. We faciliteren initiatieven voor broedplaatsen.

Samen met onze partners willen we een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van de kennisdynamo's. Dat zijn fysieke plekken waar kennis is geconcentreerd.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De Zernike Campus Groningen willen we ontwikkelen tot een van de belangrijkste kennisdynamo's van stad en regio. Hiervoor waren initiatieven zoals de Energy Academy Europe en proeftuin EnTranCe van groot belang. Ook legden we een stevige basis voor de verdere profilering van de campus in de komende jaren. Dat gebeurde door het vaststellen van een strategische agenda met de Akkoordpartners en bedrijvenverenigingen. Ook het opnieuw bepalen van het stedenbouwkundig kader en het ontwikkelen van een huisstijl droegen bij aan de profilering van de campus.

De Healthy Ageing Campus nabij het UMCG is in de afgelopen jaren uitgegroeid tot het samenwerkingsplatform van wetenschap en bedrijfsleven. De samenwerking leverde ruim 100 nieuwe, hoogwaardige arbeidsplaatsen op. De campus is opgericht om activiteiten te stimuleren en nieuwe banen te creëren door bedrijven, onderwijs-, en onderzoeksinstellingen met elkaar in contact te brengen.

Uit onderzoek van het ministerie van Economische Zaken blijkt dat de Zernike Campus en de Healthy Ageing Campus inmiddels tot de top 10 van de Nederlandse campussen zijn opgeklimmen. Samenwerking tussen deze groeicampussen kan meer maatschappelijke impact en hoogwaardige werkgelegenheid opleveren. Het kan leiden tot een plaats in de landelijke top 5. Dit is het streven voor de komende jaren. Uiteindelijk willen de Akkoordpartners één campus realiseren. Dat kan door verdere professionalisering van het Zernike Campus-management. En door integratie van kennis en interactie op inhoud.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Samen met onze partners een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van fysieke plekken waar kennis samenkomt, zoals campussen, ontmoetingsplaatsen voor start-ups en broedplaatsen voor de huisvesting en begeleiding van startende ondernemers.

Activiteiten

Zernike Campus Groningen gezamenlijk verder ontwikkelen

Bedrijvencoöperatie van de Healthy Ageing Campus faciliteren

Kennishubs en broedplaatsen voor start-ups en zzp-ers faciliteren

AANTREKKELIJKE STAD

In dit deelprogramma bundelen we ons beleid voor het versterken van de economische en toeristische betekenis van de stad. We richten ons daarbij op het versterken van het toerisme, de horeca en de winkels binnen en buiten de binnenstad.

Beleidsvelden

- Samenwerken met binnenstadondernemers
- Bevorderen toerisme
- Binnenstad ontwikkelen (economische aspecten)
- Winkels buiten de binnenstad
- Warenmarkten en standplaatsen

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal binnenstadbezoekers (x 1 miljoen)	1	22	23-25	stabiel 22-25	25
▪ Bezoekerswaardering binnenstad	1	6,7	6,8	6,8 of hoger	6,8 of hoger
▪ Aantal toeristische overnachtingen	2	397.359	412.000	>412.000	meer dan in 2015
▪ Leegstand winkelvloeroppervlak	3	12,0%	11,0%	11,3%	8,5% ^{*1}

1. Locatus.
2. Stadsmonitor Gemeente Groningen.
3. Vastgoedmonitor Gemeente Groningen.

*1 We streven naar een fors lager leegstandspercentage in 2016, op basis van het feit dat momenteel de grootste twee leegstaande panden in de binnenstad worden ingevuld. Dit drukt het leegstandspercentage aanzienlijk.

Beleidsveld

Samenwerken met binnenstadondernemers

Samen met de binnenstadondernemers streven we naar een aantrekkelijk aanbod aan winkels, horeca, markt, evenementen, gastvrijheidsacties en verrassende nieuwe (winkel/horeca-)concepten. De programmering verschuift steeds meer naar de ondernemers. Wij moedigen hen daarin aan, betalen voor een deel mee en blijven verantwoordelijk voor de grote lijnen en de beleidskaders. Ondernemers en gemeente werken samen en stemmen af in het overlegplatform 'BinnenstadsManagement'.

We willen de levendigheid van de stad bevorderen en daarmee meer bezoekers trekken.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2016
▪ Aansluiten bij de landelijke retailagenda van minister Kamp	minimaal 1 project
▪ Samenwerking verbeteren tussen winkelstraten en/of wijkwinkelcentra	2 projecten
▪ Innovatie en kennisverrijking bij binnenstadondernemers stimuleren	3 projecten
▪ Gezamenlijke winkeliersacties stimuleren verspreid over de week	1 project

- Startende winkeliers inspireren 2 bijeenkomsten
- Gastvrijheid van Groningen verhogen 2 projecten of bijeenkomsten
- Nieuwe winkels of winkelketens naar de stad halen 3 nieuwe acquisities

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Hoewel een aantal onderdelen in de detailhandel en de traditionele horeca het nog moeilijk hebben, zagen we de binnenstad in 2014 en 2015 weer oprabbelen. Een aantal straten herstelde zich goed door het experiment met minder regels. De ontwikkeling in de winkelleegstand in Groningen wijkt in positieve zin af van het landelijke gemiddelde. Ook verruimden we de winkeltijden. Het vermaken van het winkelend publiek wordt steeds belangrijker: de consument wil iets beleven en vermaakt worden. Het aantal bezoekers van de stad stijgt nog steeds, waarbij het aandeel bezoekers uit de stad zelf toeneemt. Daardoor blijft de bezoeker minder lang en dat heeft ook effect op de bestedingen.

Activiteiten

Gezamenlijke projecten met het bedrijfsleven uitvoeren en ondersteunen

Aanvalsplan detailhandel uitvoeren; nieuwe winkels, nieuwe winkelconcepten aantrekken en stimuleren

Beleidsveld **Bevorderen toerisme**

Stadsbezoekers en toeristen komen vooral af op leuke evenementen en activiteiten. Samen met onze partners en ondernemers werken we aan een gastvrije binnenstad, aan een gevarieerd evenementenaanbod (programma 'Bruisende Binnenstad') en aan de promotie ervan. In dit beleidsveld is ook opgenomen de bediening van de bruggen, de verdeling van aanlegplaatsen voor hotelschepen, plezier-/beroepsvaart en kleine bootjes, inclusief toezicht en handhaving.

We willen meer bezoekers naar de stad trekken die langer verblijven en meer geld uitgeven.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal aanlegplaatsen voor hotelschepen	15	18
▪ Aantal beroepsschepen laden/lossen	75	75

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De toeristische sector kampt inmiddels vijf jaar met een economische crisis, maar er klinken weer voorzichtig optimistische geluiden. Stichting Marketing Groningen blikte in juni 2015 tevreden terug op 2014. De stichting constateert een flinke groei in het aantal Duitse toeristen dat naar de stad komt. En de gestage groei van het aantal toeristische overnachtingen houdt nog steeds aan dankzij een forse stijging van hotelgasten. Dit aantal groeit voor het tiende jaar op rij.

Activiteiten

Zorgen voor gastvrije binnenstad met een gevarieerd evenementenaanbod

Marketing Groningen ondersteunen

Bruggen bedienen en aanlegplaatsen verdelen

Beleidsveld **Binnenstadontwikkelingen (economische aspecten)**

De binnenstad van Groningen is aantrekkelijk door een goede mix van winkels, horeca, cultuur, evenementen en wonen. We denken na hoe we de binnenstad ook de komende decennia aantrekkelijk kunnen houden. Dit doen we samen met betrokkenen in de binnenstad. We beperken ons hier tot activiteiten rondom economie en werkgelegenheid. Zie ook Paragraaf 1 Integraal gebiedsgericht werken, onderdeel Binnenstad.

We willen de binnenstad van Groningen voorbereiden op de toekomst. Het doel is om haar aantrekkingskracht en economisch functioneren te verbeteren.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De stad groeit hard en is steeds belangrijker voor de regio. Daarnaast verandert het winkel- en horecalandschap in hoog tempo. Ook neemt het belang van recreatief bezoek, cultuur en evenementen toe. En wonen in de binnenstad wordt steeds populairder. We stelden het Bestemmingsplan Binnenstad vast en hebben de toekomstvisie Binnenstad voorbereid. Zo zijn grote stappen gezet naar een toekomstbestendige binnenstad, ook op de lange duur.

Zowel eigen inwoners als bezoekers waarderen Groningen als de op twee na aantrekkelijkste stad van Nederland (bron: onderzoek van Hendrik Beerda Brand Consultancy).

Goudappel Coffeng onderzocht de economische vitaliteit van de 100 grootste centrumgebieden van Nederland. Groningen is ingedeeld bij de vitale binnensteden en neemt plaats 16 in.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen de binnenstad van Groningen voorbereiden op de toekomst en haar aantrekkingskracht en economisch functioneren verbeteren. Dat is noodzakelijk omdat de stad hard groeit en de regiofunctie aan betekenis toeneemt. Daarnaast verandert het winkel- en horecalandschap in hoog tempo, neemt het belang van recreatief bezoek, cultuur en evenementen toe en wordt het wonen in de binnenstad steeds populairder.

Activiteiten

Uitvoeren visie Bestemming Binnenstad, fase 1

Verbeteren verblijfsklimaat (kwaliteit openbare ruimte; toegankelijkheid; veiligheid)

Ontwikkelen Grote Markt, Nieuwe Markt en Groninger Forum

Experimenteren met verruiming van regelgeving in de binnenstad

Binnenstadbezoek meten met WiFi-tellers

Uitwerken, vereenvoudigen en uitvoeren reclamebeleid

Beleidsveld **Winkels buiten de binnenstad**

Ook buiten de binnenstad zijn er in onze stad veel winkels waarvan de meeste in wijkwinkelcentra. Daarnaast hebben we diverse locaties voor grootschalige detailhandel. In onze Structuurvisie Detailhandel 2011 staat dat we de verschillende soorten en locaties van en voor detailhandel faciliteren. We kijken hierbij naar de specifieke functie en betekenis zodat de winkels elkaar versterken en niet in de weg zitten.

We willen investeringsplannen van ondernemers maximaal faciliteren. Dit doen we binnen een logische detailhandelsstructuur die ertoe leidt dat Groningen als hoofdstad van het Noorden een groot en compleet aanbod heeft. Binnen die structuur vinden bewoners en bezoekers van de stad voldoende winkels in hun omgeving.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Ondanks de naweeën van de crisis zien we nog een grote dynamiek binnen winkels in dagelijkse voorzieningen. Dat geldt ook voor grootschalige en kleine winkels. De verschillende supermarktketens wensen op diverse plekken in de stad uitbreiding, verplaatsing of vestiging. Vaak zijn schaalvergroting en bereikbaarheid de belangrijkste redenen. Het gaat hierbij ook om innovatieve concepten zoals internet pick-up points. Kleinschalige wijkwinkels hebben het vaak moeilijker. Ze zijn gebaat bij samenhang en aantrekkelijkheid van het wijkwinkelcentrum en ondersteuning. Grootschalige winkels houden voldoende interesse voor het Sontplein als vestigingslocatie. Het Hoendiep blijft een aandachtslocatie.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

In 2016 actualiseren we onze detailhandelsvisie. We ontwikkelen beleid op specifieke onderdelen, zoals de ontwikkelingen van pick-up points van supermarkten en een toekomstvisie op het Hoendiep.

Activiteiten

Wijkwinkelcentra ondersteunen

Faciliteren van investeringsinitiatieven van supermarkten en andere winkels

Sontweg-gebied verbeteren via vaststelling en uitvoering Masterplan; aantrekkelijke route naar binnenstad ontwerpen

Beleidsveld

Warenmarkten en standplaatsen

De warenmarkt in de binnenstad en de wijkmarkten vormen een wezenlijk onderdeel van de stad Groningen en zorgen voor een aanvulling op het bestaande winkelaanbod. Een goed functionerende warenmarkt speelt een belangrijke rol in de aantrekkingskracht en levendigheid van de stad Groningen. De markten worden vanuit de gemeente gefaciliteerd door het beschikbaar stellen van de marktterreinen en voorzieningen, vergunningverlening en de handhaving hierop. Wij werken aan een optimaal ondernemersklimaat in de stad. Hiertoe voeren wij gesprekken met de marktondernemers en standplaatshouders en de Centrale Vereniging voor de Ambulante Handel. Naast markten bieden diverse standplaatshouders hun waren aan, als aanvulling op het bestaande winkelbestand.

We willen een markt en standplaatsen die bijdragen aan de aantrekkelijkheid en levendigheid van de binnenstad. We willen de markten behouden en waar mogelijk hun functie versterken. Diversiteit, kwaliteit en continuïteit zijn hierbij de sleutelbegrippen. Onze beleidsdoelen zijn:

Een toekomstbestendige warenmarkt voor Stadgers, regionale bezoekers en toeristen.

Wij streven naar een kostendekkende warenmarkt.

Aan de hand van 'Bestemming Binnenstad' ontwikkelen wij de warenmarkt verder op kwaliteit.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Er is achterstand in het onderhoud en beheer van de warenmarkt; professionalisering is noodzakelijk. Daarnaast staat vanwege het economisch tij het aantal verhuurde vierkante meters op de markt onder druk.

Wij brachten een eenduidige aansturing en positionering van de markt tot stand door de samenwerking tussen verschillende gemeentelijke onderdelen en de markt te verbeteren. Hiermee hebben wij een betere aansluiting op de programmering in de binnenstad. Wij houden een proef met de warenmarkt op koopzondag op de Vismarkt en Grote Markt. Daarnaast verbeterde de relatie en samenwerking met de Centrale Vereniging voor Ambulante Handel (CVAH), de marktcommissie én de marktadviescommissie. Ook bij een eventuele samenloop van evenementen met de warenmarkt. De raad stelt in 2015 'Bestemming Binnenstad' vast. Deze nota bepaalt mede de verdere ontwikkeling van de warenmarkt. Dit resulteert uiteindelijk in een Masterplan voor de markt.

Per 1 januari 2014 is het beleid 'Standplaats 2014' van kracht geworden. Een goede uitrol hiervan moet er tot leiden dat voor de standplaatsen een eenduidige werkwijze ontstaat op het gebied van vergunningverlening, handhaving en facturatie.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

In aansluiting op de nieuwe nota 'Bestemming Binnenstad' willen we in samenwerking met de warenmarkt in 2016 een visie ontwikkelen op de toekomst van de Groninger warenmarkt; een Masterplan voor de markt.

Activiteiten

Organiseren/faciliteren/vergunningen verstrekken markt- en standplaatsen

BEDRIJVIGE STAD

Met dit deelprogramma zorgen we voor een goed ondernemersklimaat in onze gemeente. We bieden ondernemers maximaal de ruimte om te ondernemen. Met aantrekkelijke en bereikbare werklocaties, goede dienstverlening en nuttige ondersteuning. Voor het ondernemingsklimaat is ook de arbeidsmarkt van betekenis. Ons arbeidsmarktbeleid is te vinden in [programma Werk en inkomen](#).

Beleidsvelden

- Samenwerken met bedrijvenverenigingen
- Bedrijvigheid breed stimuleren
- Aansluiting vraag en aanbod van werk bevorderen
- Handelsrelaties met het buitenland bevorderen
- Werken aan een goed aanbod aan werklocaties
- Bedrijvigheid buiten de binnenstad

EFFECT INDICATOREN

Indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal bedrijfsvestigingen (waarvan aantal startende ondernemers)	15.094 (2.161)	15.754 (1.830)	> 15.754 (> 1.830)	meer dan in 2015
▪ Uitgifte bedrijventerrein in hectaren	0,0	4,1	5	3
▪ Leegstand vloeroppervlak kantoren	11,9%	10,6%	13,4%	<13,4%
▪ Rapportcijfer tevredenheid ondernemers	6,5	n.b.	>6,5	Beter dan in 2015

1: Kamer van Koophandel Noord-Nederland. Een inschrijving bij de Kamer van Koophandel betekent niet dat men daadwerkelijk gestart is met de activiteiten.

2: Eigen registratie.

3: Vastgoedmonitor Gemeente Groningen.

4: Rapportage 'MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland 2012/2013', Lexnova BV.

Beleidsveld

Samenwerken met bedrijvenverenigingen

Het georganiseerde bedrijfsleven en de gemeente zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het stimuleren van de economie en de werkgelegenheid in Groningen. Dat zijn we eind 2014 overeengekomen in het Convenant Ondernemend Groningen. De convenantpartners stellen middelen en capaciteit beschikbaar voor vooral stadsbrede projecten. Er wordt gewerkt met een open agenda waarbij iedereen nieuwe initiatieven kan aandragen.

De steeds intensievere samenwerking met het bedrijfsleven mondt uit in gezamenlijke projecten en activiteiten.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Eind 2014 gingen het bedrijfsleven en de gemeente op een andere manier met elkaar samenwerken. Daarbij neemt het bedrijfsleven steeds meer het voortouw. De gemeente geeft vooral ruimte, legt verbindingen en faciliteert actief. Onlangs is de Koepel Economische Agenda opgericht. Naast de bedrijvenverenigingen, het Fonds Ondernemend Groningen en de gemeente zijn ook andere organisaties in deze koepel vertegenwoordigd. Het gaat om VNO-NCW, MKB Noord, het Akkoord van Groningen, Alfa College en Noorderpoort. De koepel moet projecten aansturen. Die leveren een bijdrage aan een of meer van de zeven ontwikkelopgaven uit het Convenant Ondernemend Groningen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
We willen de verdergaande samenwerking met het bedrijfsleven al werkende weg uitwerken in gezamenlijke projecten en activiteiten in 2016.

Activiteiten

Ondersteunen van en samenwerken met de Koepel Economische Agenda.

Beleidsveld **Bedrijvigheid breed stimuleren**

We stimuleren bedrijvigheid in brede zin en we ondersteunen ondernemers. Extra aandacht besteden we aan starters en aan duurzaam ondernemen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal bedrijfsbezoeken	520	780	>700	>700
▪ Aantal adviesgesprekken met startende ondernemers	150	170	130	100
▪ Aantal adviesgesprekken horeca	800	700	700	700
▪ Aantal financiële adviesgesprekken	80	40	40	40
▪ Aantal bedrijfsverhuizingen begeleiden	niet geregistreerd	20	20	20

Analyse **Hoe staan we ervoor?**
Groningen heeft een steeds sterker wordende positie in een jaarlijkse ranking van Deloitte, gemeten in 2012, 2013 en 2014. Dat wijst op een aantrekkelijk investerings- en vestigingsklimaat en een goed klimaat voor startende jonge ondernemers. In 2016 doen we weer mee aan het onderzoek 'MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland', onderzoek bedrijvenpanel en het vestigingsonderzoek van de gemeente Groningen.

Activiteiten

Bedrijven diensten op maat verlenen

(Startende) ondernemers stimuleren

Duurzaam ondernemen stimuleren

Zzp-ers en kleine zelfstandigen in moeilijke positie ondersteunen (StadOogst)

Beleidsveld **Aansluiting vraag en aanbod van werk bevorderen**

We streven naar een arbeidsmarkt waar werkgevers kunnen beschikken over de juiste arbeidskrachten en waar zoveel mogelijk mensen meedoen in een betaalde baan. We ondernemen of steunen activiteiten die werkgevers ondersteunen in hun personeelsbeleid. Het beleid om mensen op weg te helpen naar de arbeidsmarkt is te vinden in [programma Werk en inkomen](#).

De steeds intensievere samenwerking met het regionale bedrijfsleven mondt uit in gezamenlijke projecten en activiteiten in 2016 om samen te zorgen voor meer werkgelegenheid: meer reguliere banen, maar bijvoorbeeld ook meer leerwerkplekken, stageplaatsen en garantiebannen.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Via het economische programma dragen we bij aan het versterken van het bedrijfsleven. En daarmee aan het behouden en vergroten van de werkgelegenheid. Ook werken we via het sociale beleid in [programma Werk en inkomen](#) aan het 'arbeidsfit' houden en krijgen van mensen zodat zij klaar staan als er vraag is of komt naar werk. In de arbeidsmarktbenadering gaan we steeds meer uit van de vraag van werkgevers. Een intensievere samenwerking tussen medewerkers van Economie en van Werk draagt bij aan vraaggericht werken. Ook helpt het bij het werken vanuit kansen en mogelijkheden en een meer verkoopgerichte houding richting ondernemers/werkgevers. De samenwerking draagt eveneens bij aan het opbouwen van effectieve werkgeversnetwerken.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De steeds intensievere samenwerking met het regionale bedrijfsleven mondt uit in gezamenlijke projecten en activiteiten in 2016 ter bevordering van de werkgelegenheid.

Activiteiten

Projecten uit de Economische Agenda samen met bedrijfsleven uitvoeren

Personeels-carroussels opzetten (o.a. metaal- en de bouwsector)

Aankomende professionals in contact brengen met bedrijven

Beleidsveld **Handelsrelaties met het buitenland bevorderen**

We willen Groningen uitbouwen tot een sterke economische regio in Europa. We bevorderen de samenwerking met het Groningse bedrijfsleven en helpen mee om buitenlandse investeringen in Noord-Nederland uit te lokken. Door betere verbindingen ondersteunt Groningen Airport Eelde de internationalisering van onze economische clusters. Het beleid om onze kennissectoren in internationaal perspectief te stimuleren en te profileren, vindt u in [deelprogramma Groningen kennisstad](#).

PRESTATIE INDICATOREN

Indicator	Beoogd 2016
▪ Bedrijven uit de regio koppelen met buitenlandse bedrijven	30

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Eind 2014 ontving Groningen erkenning van de nationale Chinese overheid voor 's werelds beste zusterstadrelatie van China. Afgelopen jaren vonden regelmatig inkomende en uitgaande handelsmissies plaats met meerdere waardevolle contacten voor ons bedrijfsleven en kennisinstellingen als resultaat. In 2015 vierden we onze 30-jarige stedenband met Tianjin.

Onze contacten met Duitsland stonden de afgelopen periode in het teken van het creëren van een grensoverschrijdend netwerk, bijvoorbeeld voor toekomstige EU-projecten. De samenwerking tussen de regio Groningen-Assen en de Metropolregion Bremen-Oldenburg is geconcretiseerd in onder andere het project 'Smart Regions North'. Ons optreden als Partnerstad tijdens de Hafengeburtstag in Hamburg was een mijlpaal in 2015. Deze eer vloeit voort uit de reeds bestaande samenwerking met Hamburg op het gebied van onder andere design, media, ICT en de gaming industrie.

We nemen voorlopig geen initiatieven tot handelscontacten en missies naar Rusland. Vanwege de handelsboycot zijn de plannen bevroren.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Onze zorgvuldig opgebouwde (handels)contacten met Noord-Duitsland en China voortzetten, waarbij we het Groningse bedrijfsleven aanhaken.

Activiteiten

Voorzetten van de opgebouwde (handels)contacten met Noord-Duitsland en China

Gezamenlijke internationale projecten met het bedrijfsleven uitvoeren

Beleidsveld

Zorgen voor een goed aanbod aan werklocaties

Op bedrijventerreinen, kantorenparken en locaties voor (grootschalige) detailhandel is meer dan de helft van de werkgelegenheid in de stad geconcentreerd. We noemen dit de werklocaties. Voor de komende jaren is het niet nodig nieuwe plannen te maken voor meer nieuwe werklocaties. In het beheer van de bestaande locaties werken we samen met de gebruikers. Verouderde werklocaties knappen we op, voor braakliggende terreinen en leegstaande kantoorpanden zoeken we zinvolle (tijdelijke) bestemmingen.

We streven naar een goed vestigingsklimaat. Daarin bieden we een divers aanbod van nieuwe en bestaande hoogwaardige locaties voor zoekende bedrijven. Daarvoor moeten we ook de kwaliteit verbeteren en leegstand minimaliseren. De locaties willen we zo goed mogelijk aanprijzen.

Voor nieuwe bedrijven willen we de Rode Loper uitleggen door het zo makkelijk mogelijk maken van bijvoorbeeld het proces van verkoop en vergunningverlening. Om overschot te voorkomen, werken we actief mee aan transformatie, met name op afzonderlijke kantoorlocaties.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Realisatie 2013	Realisatie 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Uit te geven bedrijfskavels	0	5	5	5

Analyse

Hoe staan we ervoor?

We zien langzaam dat de interesse in de markt voor nieuwe bedrijfsvestigingen weer aantrekt. Dit leidde onlangs tot enkele kleinschalige verkopen op Eemspoort en interesse voor kavels op Westpoort en Eemspoort.

Ook in de bestaande gebieden zien we dynamiek op kleinere en grotere schaal. In het oog springen nieuwe plannen voor de 'Zwarte Doos', het voormalige pand van SOZAWE aan de Eendrachtsskade en het voormalige pand van Stadsbeheer aan de Gotenburgweg. Ook transformatie van leegstaande kantoren zet door, vooral tot (jongeren)huisvesting. Vaak gaat het daarbij om afzonderlijke locaties.

De kantorenleegstand daalde het afgelopen jaar en bedraagt momenteel op 10,5 procent. Dit is minder dan het landelijk gemiddelde van 15,7 procent. De bedrijfsruimtemarkt is verslechterd door een groeiend aanbod. De leegstand steeg licht tot 9,8 procent.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

Het is van belang dat we grond uitgeven op onze nieuw ontwikkelde bedrijventerreinen. Ook het komend jaar willen we ongeveer 5 hectares nieuw bedrijventerrein uitgeven op Zernike, Westpoort, Eemspoort en Eemspoort-Zuid. In 2016 maken we een nieuw economisch marketingplan.

We gaan ook ons gehele proces van initiatief tot vergunningverlening kritisch doorlichten en waar mogelijk vereenvoudigen, versnellen en verduidelijken.

Activiteiten

Samenwerken (co-creatie; cofinanciering) aan verbeteren werklocaties

Faciliteren tijdelijk gebruik braakliggende terreinen (o.a. voor zonneweides)

Marketingplan opstellen en acquisitieactiviteiten intensiveren

Doorlichten vergunningenproces

Beleidsveld

Bedrijvigheid buiten de binnenstad

We stimuleren de economie en bedrijvigheid in de wijken met kansen voor ondernemers om te groeien. Daarmee leveren we een bijdrage aan de leefbaarheid en de werkgelegenheid in de wijken. We werken mee aan initiatieven voor het huisvesten van zzp-ers en startende bedrijfjes in de wijken.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

De start-up community oftewel gemeenschap van beginnende bedrijven in Groningen ontwikkelt zich sterk. Initiatieven voor ontmoetingsplaatsen en broedplaatsen die de gemeente eerder ondersteunde en die erg goed lopen, zijn onder andere het Launch Café en Cube050. Hier zijn innovatieve bedrijven uit voortgekomen. De Energy Academy Europe en EnTranCe zijn er specifiek voor het bevorderen van energieke bedrijvigheid. In augustus ging het nieuwe netwerkplatform voor startende ondernemers 'Founded in Groningen' van start.

Activiteiten

Ondersteunen/faciliteren projecten voor huisvesting zzp-ers en start-ups

Wijkbedrijven en -coöperaties aanmoedigen

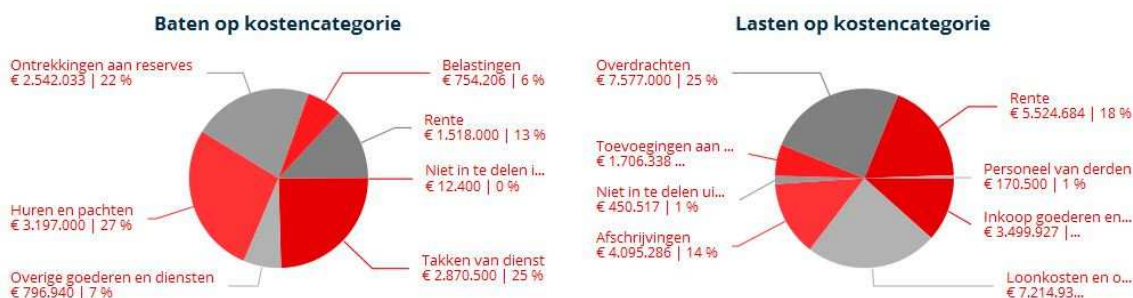
OVERIGE ECONOMIE EN WERKGELEGENHEID

Eenzijds worden in dit deelprogramma lasten en baten verantwoord die zijn gelieerd aan ruimtelijk-economische projecten. Voor een belangrijk deel zijn budgetten financieel-technisch van aard (kapitaallasten). Ook de resultaten grondzaken worden voor een groot deel verantwoord in dit deelprogramma. Concreet gaat het om de nog in exploitatie te nemen eigendommen en verhuurde kavels. Voor grondzaken is geen afzonderlijk deelprogramma opgenomen in de begroting. In de paragraaf grondbeleid zijn alle resultaten grondzaken nader toegelicht.

Anderzijds zijn lasten opgenomen die te maken hebben met de uitvoering van het economische programma. Ook de jaarlijkse bijdragen aan de Regio Groningen Assen, het Fonds Ondernemend Groningen en Marketing Groningen maken hier onderdeel van uit.

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 2. Economie en Werkgelegenheid							
Bestaand beleid	Dp nr.	Rekening	Actuele begroting		Primitieve begroting		
			2014	2015	2016	2017	2018
Lasten							
2.1	Groningen Kennisstad	1.574	1.800	1.731	1.731	1.731	1.731
2.2	Aantrekkelijke stad	3.209	3.462	3.484	3.480	3.476	3.471
2.3	Bedrijvige stad	806	1.211	839	839	839	839
2.4	Overige economie en werkgelegenl	22.994	19.536	22.479	23.400	23.361	23.325
	Totaal lasten	28.583	26.009	28.533	29.450	29.407	29.366
Baten							
2.1	Groningen Kennisstad	420	7	6	6	6	6
2.2	Aantrekkelijke stad	927	952	937	937	928	937
2.3	Bedrijvige stad	41.502	123	0	0	0	0
2.4	Overige economie en werkgelegenl	9.185	4.312	8.206	8.206	8.206	8.206
	Totaal baten	52.034	5.394	9.149	9.149	9.140	9.149
	Geraamd resultaat voor bestemming	23.451	-20.615	-19.384	-20.301	-20.267	-20.217
	Reserve mutaties						
	Totaal toevoegingen	20.499	573	1.706	1.706	1.706	1.706
	Totaal onttrekkingen	3.539	2.500	2.542	2.542	2.542	2.542
	Geraamd resultaat na bestemming	6.491	-18.688	-18.548	-19.465	-19.431	-19.381

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015 (alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

2.3 Ruimte voor bedrijvigheid

V 249 duizend euro

Bezuinigingstaakstelling Stadsontwikkeling

Met de vorming van Stadsontwikkeling in 2016 hebben we een bezuiniging gerealiseerd op de formatie. Deze bezuiniging is noodzakelijk om het tekort op de bedrijfsvoering op te lossen. In de begroting 2015 hebben we deze bezuiniging als taakstelling opgenomen (totaal: 1,44 miljoen euro). Door de gerealiseerde bezuiniging kunnen we de opgenomen taakstelling van 123 duizend euro in dit deelprogramma verlagen. Daar staan lagere personeelslasten tegenover.

Nationale Gebiedsontwikkeling (V 280 duizend euro)

Vanuit de septembercirculaire gemeentefonds 2011 is voor de periode 2012-2015 jaarlijks 280 duizend euro beschikbaar gesteld voor nationale gebiedsontwikkeling. In 2016 stopt deze uitkering.

derhalve draaien we dit bedrag terug in de begroting 2016. Dit leidt tot een verlaging van de lasten binnen dit deelprogramma. De verlaging van de baten is opgenomen in programma 13.

Overige kleinere afwijkingen (N 31 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een nadeel van 31 duizend euro.

2.4 Overige Economie en werkgelegenheid

V 952 duizend euro

Kapitaallasten (V 308 duizend euro)

Door de verlaging van het rente omslagpercentage (ROP) met ingang van 2016 van 3% naar 2,5% ontstaat een voordeel op de rentelasten. Daarnaast is er sprake van vrijval (latere uitvoering van projecten) en terugloop van kapitaallasten. Het totale voordeel ten opzichte van 2015 bedraagt 308 duizend euro.

Werken derden

In 2016 hebben we minder werkzaamheden in opdracht van derden (lasten en baten 322 duizend euro) begroot in dit deelprogramma.

Exploitatie binnenbezittingen (V 116 duizend euro)

In 2016 verwachten we meer opbrengsten uit de verhuur van gemeentelijke panden en percelen grond (binnenbezittingen). Daar staan ook extra onderhoudslasten tegenover. Het voordelige exploitatieresultaat in 2016 van 171 duizend euro voegen we toe aan de reserve grondzaken. In 2015 hadden we een voordelig resultaat begroot van 54 duizend euro. Per saldo bedraagt de afwijking op de reservemutatie ten opzichte van 2015 117 duizend euro.

Exploitatie Niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG) (N 42 duizend euro)

In 2016 verwachten we een negatief resultaat van 2,542 miljoen euro. In 2015 was dit 2,500 miljoen euro. Het resultaat op NIEGG (Niet In Exploitatie Genomen Gronden) verrekenen we conform afspraak met de reserve grondzaken. De afwijking op de reservemutatie bedraagt 42 duizend euro ten opzichte van 2015. In 2015 hebben we alleen het resultaat begroot (lasten 2,500 miljoen euro). In 2016 hebben we de afzonderlijke baten en lasten begroot in de exploitatie. Dit verklaart de afwijking ten opzichte van 2015.

Exploitatie bouwrijpe kavels

De lasten en baten van bouwrijpe kavels begroten we met ingang van 2016. Uitgangspunt is dat de lasten worden gedekt uit de verkoop van gronden. Totaal gaat het om een begroting van 207 duizend euro.

Grexen OZB (N 400 duizend euro)

De OZB-lasten hebben we op dit moment in de diverse grondexploitaties niet begroot. Afgelopen jaren hebben we deze lasten ieder jaar incidenteel opgelost. Met ingang van 2016 hebben we structureel een bedrag van 400 duizend euro opgenomen in de begroting.

EP Regio Groningen-Assen geen resultaat

De gemeenten Assen, Groningen en de Regio Groningen-Assen hebben afspraken gemaakt over de uitwerking en uitvoering van het Economisch Platform. Voor de uitvoering ontvangen wij een bedrag van 172 duizend euro per jaar.

Rente reserves (V 1,017 miljoen euro)

Eind 2014 heeft uw raad besloten een reserve bovenwijkse voorzieningen in te stellen. De rente bedraagt 1,113 miljoen euro en wordt in 2016 toegevoegd aan de reserve bovenwijkse voorzieningen. In de begroting 2015 hadden we deze rente niet opgenomen. De afwijking ten opzichte van 2015 bedraagt daarom 1,113 miljoen euro. De rente over de reserve grondzaken is 95 duizend euro lager ten opzichte van 2015. Per saldo bedraagt de afwijking ten opzichte van 2015 1,017 miljoen euro.

Overige afwijkingen (N 47 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een nadeel van 47 duizend euro.

Programma 3

ONDERWIJS

We willen dat Groningen een stad is waar:

- kinderen, jongeren en volwassenen optimale kansen krijgen hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen;
- alle kinderen en jongeren naar school gaan en hun schooltijd afronden met een diploma.

Daarom zetten we ons in voor een goed onderwijsklimaat in de stad. Samen met de schoolbesturen werken we aan goed onderwijs dat goed op elkaar aansluit, dat ondersteuning biedt die aansluit bij de leerlingen en tegemoetkomt aan de vraag op de arbeidsmarkt. Om kinderen en jongeren optimaal uit te dagen zich te ontwikkelen en hen zo goed mogelijk voor te bereiden op de toekomst.

Het verzorgen van onderwijs is in Nederland primair de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen, binnen de kaders van de wet en de door het rijk gestelde voorwaarden. Als gemeente faciliteren we het onderwijs en hebben we een aantal wettelijke taken rondom het onderwijs: zorgen voor huisvesting en leerlingenvervoer en toezien op naleving van de leerplicht.

De Gemeente Groningen stelt zich ten doel in het onderwijs iedereen zoveel mogelijk gelijke kansen te bieden; achterstanden proberen we te voorkomen. Betere kansen creëren we ook door onderwijs te verbinden met andere maatschappelijke activiteiten en voorzieningen. In Groningen doen we dat vooral op de Vensterscholen.

Ons onderwijsbeleid is nauw verbonden met het jeugdbeleid. Vanwege de actuele veranderingen in het sociale domein is het jeugdbeleid in deze begroting ondergebracht in [programma Welzijn, gezondheid, zorg jeugd, Vernieuwing Sociaal Domein](#).

Relevante beleidsnota's

[Kansen voor jonge kinderen \(2009\)](#)

[Bestuursafspraken VVE \(2012\)](#)

[Ambitiedocument Vensterscholen \(2013\)](#)

[Groninger Onderwijspact \(2013\)](#)

[Concept Integraal Huisvestingsplan 2016-2019 \(nog vast te stellen\)](#)

[Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Groningen \(2014\)](#)

[Lokaal educatieve agenda \(2014\)](#)

[Samenwerkingsovereenkomst Volwasseneneducatie \(2014\)](#)

[Verordening leerlingenvervoer gemeente Groningen 2014 \(2013\)](#)

Ontwikkelingen

Het huidige landelijk beleid voor onderwijsachterstanden loopt formeel eind 2015 af. Inmiddels is de huidige rijksregeling met een jaar verlengd, in afwachting van nieuw landelijk beleid voor de periode vanaf 2017. Ook heeft het rijk besloten het landelijke convenant 'aanval op de schooluitval 2012-2015' met een jaar te verlengen tot eind 2016.

Extra beleid

Aanvullende beleidsmiddelen 2016				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
3.1 Onderwijshuisvesting agv decentralisatie	400	400	400	400

Extra middelen voor onderwijshuisvesting a.g.v. decentralisatie middelen

Met ingang van 1 januari 2015 is buitenonderhoud van scholen gedecentraliseerd naar schoolbesturen. Hierdoor is de uitkering uit het gemeentefonds verlaagd voor het onderwijsdeel met circa 2,1 miljoen euro. De gemeentelijke lasten dalen als gevolg hiervan met circa 1,7 miljoen euro. Deze beweging heeft een nadelig effect op het budget onderwijshuisvesting van structureel 400 duizend euro. Om de huidige kwaliteit van de onderwijshuisvesting te kunnen blijven handhaven stellen we structureel 400 duizend euro beschikbaar aan extra beleidsmiddelen.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
03 Onderwijs								
03.1 Onderwijskansen								
6 Vensterscholen		100						
7 Onderwijsachterstandenbeleid			100					

6. Vensterscholen

We verwachten op de budgetten voor vensterscholen vanaf 2016 structureel 100 duizend euro te kunnen besparen.

7. Onderwijsachterstandenbeleid

Vanuit het Rijk krijgen we middelen voor het onderwijsachterstandenbeleid. Met de inzet van het rijksgeld kan een deel van de gemeentelijke middelen vrijvallen die daarvoor waren gereserveerd. Dit leidt tot een besparing van 100 duizend euro incidenteel in 2017.

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Onderwijskansen**
- 2. Voorkomen schooluitval**

Deelprogramma 1 **ONDERWIJSKANSEN**

In het deelprogramma Onderwijskansen bundelen we ons beleid gericht op het creëren van optimale onderwijsvoorwaarden en –voorzieningen. We willen dat alle kinderen en jongeren in Groningen zich naar eigen aard en talent ontplooiën en zich zoveel mogelijk zonder stagnatie ontwikkelen. Ook zien we ze graag opgroeien tot verantwoordelijke burgers en goed voorbereid op de arbeidsmarkt komen.

We willen bijdragen aan kwalitatief goed onderwijs dat goed op elkaar aansluit. Dit onderwijs biedt de ondersteuning die aansluit bij de leerlingen en tegemoetkomt aan de vraag op de arbeidsmarkt. Het daagt kinderen en jongeren optimaal uit om zich te ontwikkelen en bereidt hen zo goed mogelijk voor op de toekomst. Dit legden we met de onderwijsinstellingen – van voorschoolse instellingen tot en met universiteit – vast in het [Groninger Onderwijspact 2013](#)

In het schooljaar 2014-2015 mocht Groningen zich dé onderwijsstad van Nederland noemen. Die titel dankten we aan de goede samenwerking tussen de kennis- en onderwijsinstellingen onderling en met de gemeente. Die samenwerking zetten we voort en versterken we waar mogelijk.

Beleidsvelden

- Kansenbeleid en kwaliteitsbewaking
- Nieuwe impuls vensterschool
- Volwasseneneducatie
- Onderwijshuisvesting
- Natuur- en duurzaamheidseducatie

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	middellange termijn
▪ gemiddelde score eindtoets groep 8 Groningen (landelijk)	534,7 (534,8)	landelijk gemiddelde	landelijk gemiddelde	minimaal landelijk gemiddelde
▪ aantal niet werkende werkzoekenden <23 jaar zonder startkwalificatie	299	n.b.	daling	n.b.

Beleidsveld

Kansenbeleid en kwaliteitsbewaking

Met het Kansenbeleid richten we ons in de eerste plaats op de jongste burgers van de stad. We bieden voorzieningen om (taal-) ontwikkelingsachterstanden te voorkomen en zo vroeg mogelijk aan te pakken.

Om een goed leerklimaat in Groningen te stimuleren maakten we met de onderwijsinstellingen afspraken in het Onderwijspact in 2013. De oprichting van het Groninger College van Onderwijs komt hieruit voort. Binnen dit beleidsterrein is ook ons kwaliteitstoezicht op de voorschoolse voorzieningen en gastouderopvang ondergebracht.

We willen:

- dat alle kinderen en jongeren in Groningen zich naar eigen aard en talent ontplooiën, opgroeien tot verantwoordelijke burgers en goed voorbereid op de arbeidsmarkt komen.
- dat kinderen een doorgaande ontwikkelingslijn volgen
- voorschoolse voorzieningen en gastouderopvang van goede kwaliteit.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ gebruik vve-programma's door vve-doelgroep	84%	85%	85%

▪ leerwinst groep 2 ten opzichte van landelijk gemiddelde	45%	80%*	n.t.b.*
▪ geïnspecteerde locaties kinderopvang	n.b.	100%	100%

*deze doelstelling is opgenomen in de bestuursafspraken intensivering VVE in 2012. Hierbij gaat het om het percentage kinderen dat de minimaal de landelijk gemiddelde leerwinst behaalt. De oorspronkelijke ambitie is niet realistisch gebleken. Voor 2016 worden nieuwe afspraken gemaakt.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2014 is de registratie van het aantal doelgroepkinderen voor- en vroegschoolse educatie (vve) goed op orde gebracht. We bereikten 84% van de vve-doelgroepkinderen met een vve- programma. Het vve-aanbod is verder ontwikkeld en de kwaliteit verbeterd. Dit gebeurde aan de hand van bestuursafspraken met het rijk. Met het rijk zijn afspraken gemaakt om voor- en vroegschoolse educatie nog beter te benutten en een kwaliteitsimpuls te geven. Hetzelfde geldt voor de activiteiten rondom de verlengde leertijd. Hierbij valt te denken aan schakelgroepen en zomerscholen.

Naast het vve programma, bieden we kinderen die niet tot de vve doelgroep behoren en geen gebruik (kunnen) maken van de kinderdagopvang een basis ontwikkelingsprogramma aan (BOP). In 2014 maakten 703 peuters hiervan gebruik. In 2015 neemt dit aantal toe en de verwachting is dat dit in 2016 door zal zetten. Deze aantallen hangen samen met de fluctuaties binnen de kinderopvang.

In de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen staan kwaliteitsregels waar de kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk aan moeten voldoen. Die dragen bij aan een goede en gezonde ontwikkeling in een veilige en gezonde omgeving. De gemeente ziet toe op het naleven van de kwaliteit. In het handhavingsbeleid is vastgelegd hoe we toezicht houden op de kwaliteit van de kinderopvang en op welke manier we de handhavingsmiddelen inzetten.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Het komende jaar zetten we onze activiteiten en maatregelen voort. Aan de hand van het landelijk onderwijsachterstandenbeleid dat we in 2016 verwachten, herzien we vanaf 2017 het gemeentelijk kansenbeleid, inclusief de voor- en vroegschoolse educatie (vve).

Activiteiten

Deelname aan het Groninger College van Onderwijs om afspraken Onderwijspact uit te werken

Subsidiëren aanpak taal- en ontwikkelingsachterstanden voorschoolse voorzieningen en het basisonderwijs

Kwaliteitsbewaking voorschoolse voorzieningen

Beleidsveld **Nieuwe impuls vensterschool**

In de Vensterscholen verbinden en bundelen we onderwijs met andere maatschappelijke activiteiten en voorzieningen. Bijvoorbeeld kinderopvang, Centrum voor Jeugd en Gezin, sport en welzijn. Hierdoor creëren we een rijk aanbod, dagen we kinderen uit en krijgen ze volop kansen om hun talenten te ontwikkelen. In 2013 verscheen het samen met de schoolbesturen opgestelde Ambitiedocument nieuwe impuls vensterscholen. Hierdoor voert het onderwijs nu de regie op de samenwerking. In een gezamenlijke stuurgroep zitten onderwijs, opvang, gemeente en het lectoraat Integraal jeugdbeleid. Daarin stimuleren we vensterscholen om te werken aan versterking van de volgende vier thema's:

- een gezamenlijk pedagogisch fundament;
- doorgaande ontwikkelingslijn van 0 tot 13 jaar;
- ouderbetrokkenheid;
- ondersteuning en zorg.

PRESTATIE INDICATOREN

---

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aandeel vensterscholen	60%	stijging
▪ Score uitwerking thema's	voldoende/ruim voldoende	ruim voldoende / goed

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2014 en 2015 zijn voor de nieuwe impuls 16 Vensterschoolplannen ingediend. In juni 2015 vond een eerste meting plaats naar de resultaten van de nieuwe impuls vensterscholen. In juni 2016 volgt nogmaals een meting. Uit de eerste meting blijkt onder andere dat de vensterscholen voldoende tot ruim voldoende werken aan de bovengenoemde thema's. Ze willen toewerken naar de beoordeling 'goed'. De samenwerking tussen de WIJ teams en de vensterscholen is nog een ontwikkelpunt.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- Met het onderwijs de pijlers van de Vensterschool (verder) versterken.
- Tot stand brengen van een goede verbinding (samenwerking) tussen de Wij-teams en de vensterscholen.

Activiteiten

Basisscholen stimuleren tot het verder ontwikkelen en indienen van plannen voor Vensterscholen

Deelname aan de stuurgroep Vensterschool als begeleiding bij uitvoeringsplannen van Vensterscholen

Beleidsveld **Volwasseneneducatie**

Met ons beleid voor volwasseneneducatie richten we ons vooral op laaggeletterde volwassenen, analfabeten en mensen die vrijwillig inburgeren. We bieden leertrajecten gericht op deelname aan de maatschappij, werk en opleiding. We doen dit binnen de kaders van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB).

De gemeente koopt cursussen taal en rekenen in. Voor het formuleren van het educatiebeleid en de inkoop van de cursussen werken we samen met andere gemeenten in de arbeidsmarktregio. De gemeente Groningen coördineert als contactgemeente het regionale educatiebeleid.

We willen:

- dat iedereen in Groningen kan lezen, schrijven en rekenen;
- dat iedere cursist zijn of haar hoogst haalbare niveau bereikt.

PRESTATIE INDICATOREN

---

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ aantal nieuwe deelnemers basiseducatie	523	n.b.	500

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Op 1 januari 2015 is de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) gewijzigd. De gedwongen winkelnering bij Regionale Opleidingscentra wordt afgebouwd. En de gemeente Groningen coördineert het opstellen van het educatiebeleid in onze arbeidsmarktregio. In 2015 kozen we ervoor om het bestaande beleid voort te zetten. Voor 2016 formuleren we in de arbeidsmarktregio nieuw beleid.

Ook via ons armoedebeleid dragen we bij aan laagdrempelige vormen van taalondersteuning. Hiervoor verwijzen we naar programma Werk en Inkomen, beleidsveld armoede- en minimabeleid.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Voor 2016 stellen we in overleg met de andere gemeenten in de arbeidsmarktregio een regionaal educatieplan op. Op grond hiervan kopen we cursussen taal en rekenen in.

Activiteiten

Inkoop cursussen taal- en rekenen op basis van regionaal educatieplan

Laagdrempelige vormen van taalondersteuning subsidiëren

Beleidsveld

Onderwijshuisvesting

De gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs. We zien goede schoolgebouwen met voldoende capaciteit en een fris binnenklimaat als een belangrijke voorwaarde voor kwalitatief hoogwaardig onderwijs.

In de verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs staat de procedure beschreven voor het opstellen en betalen van het programma onderwijshuisvesting.

We willen:

Goede en goed bereikbare schoolgebouwen met voldoende capaciteit en een fris binnenklimaat.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ basisscholen dat voldoet aan norm frisse school	85%	100%

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Integraal huisvestingsplan

In 2016 verwachten we het laatste deel van het programma 2012-2015 Fris en Duurzaam uit te voeren en daarmee dit programma af te ronden. Eind 2015 ronden we het opstellen van het Integraal Huisvestingsplan 2016-2019 af. In 2017 zullen we een update maken van dit plan.

Doorcentralisatie onderhoud.

Sinds 1 januari 2015 zijn ook de schoolbesturen in het basisonderwijs verantwoordelijk voor alle onderhoud en aanpassing van de gebouwen. Voor de schoolbesturen voor voortgezet onderwijs was dit al het geval. Als gemeente blijven we wel verantwoordelijk voor (vervangende) nieuwbouw en uitbreiding van de huisvesting voor het basis-, speciaal- en voortgezet onderwijs.

Aardbevingsproblemen

Om de risico's voor de schoolgebouwen goed in beeld te krijgen, gaven we opdracht voor een quick scan van alle schoolgebouwen op hun aardbevingsbestendigheid. De uitkomst wordt in het najaar van 2015 jaar bekend en kan betekenen dat de huisvestingsplanning in 2016, bijvoorbeeld vanwege nieuw te hanteren bouwrichtlijnen, moet worden aangepast.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

In het najaar van 2015 bieden we de gemeenteraad een actueel integraal huisvestingsplan aan op basis van de huidige stand van zaken. In de update worden we de gevolgen van de aardbevingsproblematiek verwerkt.

Activiteiten

Beheren en verduurzamen schoolgebouwen: afronden integraal huisvestingsplan 2012-2015 (Fris en Duurzaam)

Uitvoeren integraal huisvestingsplan 2016 -2019: starten nieuwbouw scholen Oosterpark en Ebbingekwartier.

Natuur- en duurzaamheidseducatie

We bevorderen de kennis van de jeugd van de natuur, zodat ze later kunnen bijdragen aan een duurzame wereld. Daarom hebben we een gemeentelijk centrum voor natuur- en duurzaamheidseducatie. Dit is voor basisschoolkinderen en aanvullend op het reguliere onderwijsaanbod. Hierbij werken we samen met de scholen. We bevorderen de kennis en ervaring bij de jeugd van de natuur en van mogelijke bijdragen aan een duurzame wereld via het Centrum voor Natuur- en Duurzaamheidseducatie (NDE). Het Centrum voor NDE zorgt o.a. voor lessen basisonderwijs op kinderwerk-tuinen, uitleen van lesmaterialen, advies aan scholen, excursies voor het basisonderwijs en de openstelling van het bezoekerscentrum.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ aantal scholen dat gebruik maakt van NDE	96%	96%	96%
▪ aantal leerervaringen*	45.708	46.000	46.000

* één leerervaring is één kind dat één uur les krijgt.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Na een stormachtige groei sinds 2009 stabiliseerde de deelname van de basisscholen aan de natuur- en duurzaamheidseducatie zich op 96%. Het doel is om dit percentage vast te houden.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

We willen dat kinderen en jongeren zich ontwikkelen tot betrokken en verantwoordelijke burgers die een bijdrage leveren aan een duurzame samenleving. Door de kennis en ervaring bij de jeugd te bevorderen van de natuur en van mogelijke bijdragen aan een duurzame wereld.

Activiteiten

Bekostigen en uitvoeren Centrum voor Natuur- en Duurzaamheidseducatie

VOORKOMEN SCHOOLUITVAL

Zonder diploma's is het lastig je talenten in het verdere leven in te zetten. Daarom vinden we het erg belangrijk dat kinderen hun school afmaken. Kinderen die vanwege bijzondere omstandigheden niet zelfstandig naar school kunnen komen ondersteunen we bij het vervoer.

Beleidsvelden

- VSV en leerplicht
- Leerlingenvervoer

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2012/ 2013	Behaald 2013/ 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ percentage vsv tov deelnemers VO en MBO	3,0%	2,8%	2,5%	2,5%
▪ niet-werkende werkzoekenden < 23 jaar zonder startkwalificatie	n.b.	299	n.b.	daling

Beleidsveld

VSV en leerplicht

Met het onderwijs werken we intensief samen om verzuim en voortijdig schoolverlaten (VSV) te voorkomen. We zien toe op de handhaving van de leerplicht en voeren de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten uit.

We willen dat alle kinderen in Groningen

- naar school gaan;
- een schooldiploma halen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ aantal vsv-ers	326	295	260	260
▪ thuiszitters in schooljaar teruggeleid naar onderwijs	n.b.	71%	80%	80%

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Om het aantal voortijdig schoolverlaters terug te dringen, voeren we samen met het onderwijs het convenant '[Aanval op de schooluitval 2012-2015](#)' uit. Dit convenant is inmiddels met een jaar verlengd tot 2016. De landelijke doelstelling is dat er in 2016 nog maximaal 25.000 voortijdige schoolverlaters zijn.

De aanpak heeft resultaat; het percentage voortijdige schoolverlaters nam de afgelopen jaren af. Ondanks de afname blijft de uitval in onze regio wel iets hoger dan het landelijk gemiddelde.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

In 2016 willen we een verdere daling van het aantal schoolverlaters zoals afgesproken in het convenant 'Aanval op de schooluitval'. Daarnaast willen we thuiszitters zo snel en zo veel mogelijk terugleiden naar het onderwijs.

Activiteiten

Handhaven leerplicht met extra aandacht voor thuiszitters
Preventie en aanpak voortijdige schoolverlaters

Beleidsveld **Leerlingen vervoer**

Het aanbieden van leerlingenvervoer voor kinderen die vanwege bijzondere omstandigheden niet zelfstandig naar school kunnen reizen, is een van de wettelijke onderwijstaken van de gemeente. We zorgen voor vervoer naar de voor hen beste en toegankelijke school die het meest dichtbij is. Ons beleid ligt vast in de Verordening Leerlingenvervoer gemeente Groningen 2014.

We willen in Groningen dat alle kinderen naar school kunnen komen.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Voor de zomer van 2015 maakten 539 leerlingen gebruik van het leerlingenvervoer. Dit getal is al jaren redelijk stabiel. De regeling voor leerlingenvervoer is per 2014 versoerd waardoor we de regeling kunnen uitvoeren zonder budgetoverschrijding. Eén van de nieuwe regelingen is de verplichting voor alle ouders om hun kind minimaal één keer in de week zelf te halen of te brengen naar of van school. De versoering leidde niet tot meer bezwaarschriften of klachten.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Ouders van leerlingen die vanwege bijzondere omstandigheden niet zelfstandig naar school kunnen reizen worden ondersteund in het vervoer zodat de leerlingen onderwijs kunnen volgen.

Activiteiten

Uitvoeren verordening leerlingenvervoer

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 3. Onderwijs						
Bestaand beleid	Rekening	Actuele begroting	Primitieve begroting			
Dp nr.	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lasten						
3.1 Onderwijskansen	23.026	20.822	18.946	18.949	18.768	18.547
3.2 Voorkomen schooluitval	3.407	2.975	2.868	2.902	2.936	2.970
Totaal lasten	26.433	23.797	21.814	21.851	21.704	21.517
Baten						
3.1 Onderwijskansen	5.114	7.281	3.773	3.773	3.773	3.773
3.2 Voorkomen schooluitval	1.564	1.098	991	991	991	991
Totaal baten	6.678	8.379	4.764	4.764	4.764	4.764
Geraamd resultaat voor bestemming	-19.755	-15.418	-17.050	-17.087	-16.940	-16.753
Reserve mutaties						
Totaal toevoegingen	50	2.814	741	741	741	741
Totaal onttrekkingen	582	700	1.014	1.014	1.014	1.014
Geraamd resultaat na bestemming	-19.223	-17.532	-16.777	-16.814	-16.667	-16.480

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015
(alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

3.1 Onderwijskansen

N 1,6 miljoen euro

Kapitaallasten onderwijshuisvesting (V 824 duizend euro)

Als gevolg van een lagere rente zijn de kapitaallasten lager dan in 2015. Dit levert voor 2016 een voordeel op. Daarnaast hebben wij kapitaallasten opgenomen voor investeringen die wij de komende jaren plegen. Per saldo zijn de kapitaallasten 824 duizend euro lager.

Verkoopopbrengst onderwijsgebouwen (N 2,8 miljoen euro)

Voor de nieuwbouw van VMBO-scholen heeft uw raad besloten vijf onderwijspcelen te verkopen en de opbrengst hiervan in te zetten voor de dekking van kapitaallasten. In 2015 hebben wij de gebouwen aan de Heinsiusstraat en de Canadalaan 10 verkocht. De verkoopopbrengst hiervan bedraagt 2,8 miljoen euro. Dit hebben wij gedoteerd aan de daarvoor bestemde reserve VMBO/NO West. Aangezien deze eenmalige inkomsten ontvangen zijn in 2015 is de omvang van de begroting 2016 zowel in lasten als opbrengsten lager dan in 2015.

Extra beleidsmiddelen voor onderwijshuisvesting (N 400 duizend euro)

Met ingang van 1 januari 2015 is het buitenonderhoud van scholen de verantwoordelijkheid van schoolbesturen. Hierdoor is de uitkering uit het gemeentefonds voor het onderwijsdeel verlaagd met circa 2,1 miljoen euro. De gemeentelijke lasten dalen als gevolg hiervan met circa 1,7 miljoen euro. Dit heeft een nadelig effect op het

budget onderwijshuisvesting van structureel 400 duizend euro. Om de huidige kwaliteit van de onderwijshuisvesting te kunnen handhaven stellen we structureel 200 duizend euro beschikbaar aan extra beleidsmiddelen. Het resterende tekort vangen we op binnen de intensiveringsmiddelen voor het thema 'Leren' die structureel beschikbaar zijn gesteld bij de begroting 2015.

Herverdeeleffect kostentoerekening Natuur- en duurzaamheidseducatie (V 272 duizend euro)

Door een nieuwe methode van overheadkostenrekening rekenen we minder kosten toe aan het Centrum voor Natuur- en Duurzaamheidseducatie.

Bestuursakkoord Onderwijsachterstandenbeleid

We hebben voor de periode 2012-2015 via een specifieke rijksuitkering extra middelen ontvangen, oplopend van 631 duizend euro in 2012 tot 856 duizend euro voor de jaren 2013-2015. Het geormerkte geld dienden we in die periode in te zetten voor de bestrijding van onderwijsachterstanden. Daarbij ging het specifiek om het effectief benutten van VVE (Voor- en vroegschoolse educatie) en extra leertijd voor jonge kinderen. De gemeenten en het Rijk hebben daarover een bestuursakkoord gesloten.

In de begroting 2015 hebben we daarvoor aan de baten- en lastenkant 856 duizend euro geraamd. Omdat het huidige landelijke beleid formeel eind 2015 afloopt, hebben we deze baten en lasten niet meer opgenomen in de begroting. Inmiddels is bekend gemaakt dat de huidige rijksregeling met een jaar is verlengd, in afwachting van nieuw landelijk beleid vanaf 2017. Zodra de bedragen voor het onderwijsachterstandenbeleid in 2016 bekend zijn, zullen we deze via een begrotingswijziging verwerken.

Overige afwijkingen (V 472 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 472 duizend euro.

Programma 4

WELZIJN, GEZONDHEID, ZORG EN VERNIEUWING

SOCIAAL DOMEIN

'Actief aan de samenleving meedoen' gaat in dit programma vooral over het gewone dagelijkse leven, na en naast het werk. Dat leven wordt plezieriger als buurtgenoten elkaar kennen en bereid zijn wat voor elkaar te doen. Dat willen we bevorderen. Stadgers met een lichamelijke of psychische beperking ondersteunen we binnen de kaders van de WMO. Er zijn ook groepen die in onze samenleving de weg (nog) niet goed weten te vinden, of op een andere manier belemmeringen ondervinden. Hieraan besteden we specifiek aandacht. Ook het gemeentelijke gezondheidsbeleid maakt deel uit van dit programma. Veel problemen in het latere leven hebben een oorzaak in de jeugd. Om deze reden – en uiteraard omdat veilig en gezond opgroeien een belangrijk doel op zich is – maakt ook ons jeugdbeleid deel uit van dit programma.

We willen dat Groningen een stad is:

- waar iedereen zich prettig en geborgen voelt en zo lang mogelijk actief aan de samenleving kan blijven meedoen. Ook als ouderdom, beperkingen of ziekte dat lastiger maken;
- waar mensen zo lang mogelijk gezond blijven en waar dat nodig is kunnen rekenen op adequate (aanvullende) zorg en ondersteuning;
- waar niemand vanwege herkomst, geaardheid of welke reden dan ook wordt buitengesloten;
- waar jongeren veilig en gezond opgroeien;
- waar we de vernieuwingen in het sociaal domein in samenwerking met maatschappelijke partners vlot tot stand brengen zonder dat er mensen buiten de boot vallen.

Relevante beleidsnota's

[Samen Sterk in Stad \(2012-2015\)](#)

[Meedoen maakt het verschil \(maatschappelijke participatie\) 2014](#)

[Samen Gezond in Stad 2012-2015](#)

[Uitvoeringsnota zelforganisaties 2011-2014](#)

[Nota regionaal kompas 'Actief onder Dak' \(2014-2017\)](#)

[Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling \(2014\)](#)

[Regionaal Transitiearrangement Groningen \(2013\)](#)

[Re\)-visie zicht op werk & participatie in Stad \(2012\)](#)

[Nota Maatschappelijke stages 2012-2015](#)

[Stad om te groeien, kadernota integraal jeugdbeleid Groningen 2011-2014](#)

[Beleidsplan / Uitvoeringsplan Vernieuwing Sociaal Domein gemeente Groningen 2014/2015](#)

[Groningen voor elkaar, visie en uitgangspunten voor de uitvoering van de decentralisaties en "Jeugd ieders zorg!" \(2012\)](#)

[Contouren jeugdinstel Groningen 2015-2018 \(2014\)](#)

[Meerjarenprogramma 'Van Beschermd wonen naar wonen met begeleiding op maat', vastgesteld 23 colleges \(2015\)](#)

[Notitie afstemmingsoverleg Gemeenten-Onderwijs \(2013\)](#)

[Meerjarenprogramma 'Van Beschermd wonen naar wonen met begeleiding op maat', vastgesteld 23 colleges \(2015\)](#)

Ontwikkelingen

Met ingang van de begroting 2016 is door samenvoegingen dit nieuwe programma 4 ontstaan. Vanuit de integraliteitsgedachte, het gezamenlijke accent op preventief beleid en het initiëren en benutten van de eigen kracht een logische stap. Echter wel een ontwikkelstap die in de huidige testen van de begroting nog verder moet groeien.

Sinds 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor taken op het gebied van zorg en ondersteuning die voorheen onder de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) en de Wet op de jeugdzorg vielen. Ons beleid hiervoor stelden we in 2014 vast in het Beleidsplan en het Uitvoeringsplan Vernieuwing Sociaal Domein (VSD) gemeente Groningen 2014–2015. Voor het jaar 2016 ligt het accent vooral op het doorontwikkelen. Het leren van het startjaar en verbeteringen in gang zetten. Zo gaan we door met het bouwen aan de WIJ-teams, we gaan de relatie met het voorliggende veld versterken en we gaan meer kijken naar de effectiviteit van ons beleid.

Onze zorgen omtrent de veiligheid van jongeren hebben we in 2015 omgezet in een speciaal uitvoeringsprogramma. Vooral de integrale samenwerking tussen 1e en 2e lijnorganisaties krijgen hierin specifieke aandacht. In 2016 gaan we de acties regisseren en monitoren.

Afhankelijk van onze opdracht en de mate waarin het maatschappelijk veld in staat is om in eigen kracht te voorzien kiezen we als lokale overheid steeds bewuster onze rol. Gaan we zelf taken uitvoeren, pakken we de regierol, faciliteren/ondersteunen we externe initiatieven of laten we de verantwoordelijkheid geheel over aan het maatschappelijk veld en laten we het dus los. Dit vraagt om vertrouwen en ruimte geven. Soms vallen, maar vooral weer opstaan. Een ontwikkelingen die aansluit bij de noodzaak om elkaars kracht te benutten. Samen staan we sterk.

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren		2016	2017	2018	2019
Dp nr.					
4.5	Vernieuwing sociaal domein	1.550			

Vernieuwing sociaal domein

Vanaf 2015 zijn we als gemeente verantwoordelijk voor de WMO 2015 en de Jeugdwet. De nieuwe wetten bieden mogelijkheden om ondersteuning beter te organiseren, maar gaan ook gepaard met forse rijksbezuinigingen. De decentralisaties omvatten zowel transitie van verantwoordelijkheden als transformatie van het zorgsysteem. Dit betekent dat we moeten investeren. Enerzijds om nieuwe taken goed uit te voeren en dat we voldoen aan de nieuwe wetgeving. Anderzijds in de beweging om vanuit sociale wijkteams te gaan werken en een kanteling van het systeem te realiseren waardoor de kosten van duurdere zorg moeten verminderen. Voor deze innovatie en investering in preventie hebben we in 2015 2,75 miljoen euro beschikbaar gesteld. Voor 2016 willen we 1,55 miljoen euro beschikbaar stellen.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016		2016	2017	2018	2019
Dp nr.					
4.1	Aanv egal reserve Nom Compensatie	105			
4.5	VSD, programmakosten	600	600	-600	-600
4.5	VSD, daling macrobudget	250	250		
4.5	VSD, toegang jeugd	700	-	-700	
4.1	Verhogen reserve WMO	1.800	1.350		
4.1	Beheer sociaal culturele accommodaties	70	70	70	70

Verwacht negatief worden egalisatie reserve nominale compensatie instellingen

De loon- en prijscompensatie mutaties worden conform het gemeentelijk accres doorgegeven aan gesubsidieerde instellingen. De gedachte hierachter is dat ook de lasten van instellingen meebewegen met onze eigen loon- en inkoopkosten.

De systematiek voor het doorgeven van het accres aan gesubsidieerde instellingen is in 2012 door uw raad vastgesteld. Kern van dat besluit is dat structurele subsidies worden geïndexeerd volgens de T-2 systematiek (de compensatie wordt met 2 jaar vertraging doorgegeven). De tussenliggende jaren worden verrekend met een daarvoor ingestelde egalisereserve. Daarmee wordt voorkomen dat instellingen meerdere keren per jaar worden geconfronteerd met aanpassing van de toegezegde subsidies door de gemeente.

De gemeentelijke loon- en prijscompensatie voor 2015 is naar beneden toe bijgesteld, voornamelijk als gevolg van het afgesloten pensioenakkoord in 2014. Dit akkoord leidt tot lagere pensioenpremies, waardoor een lager bedrag aan nominale compensatie benodigd is. Conform de T-2 systematiek wordt deze mutatie in 2015 en 2016 verrekend met de daarvoor bestemde reserve. De reserve is echter van onvoldoende omvang om deze verrekening te kunnen opvangen. Conform het BBV is een negatieve reserve niet toegestaan. Het verwachte tekort in 2016 bedraagt per saldo 105 duizend euro². Dit bedrag dekken we uit de algemene middelen.

² Bij de voorjaarsbrief 2015 was dit tekort becijferd op 1,4 miljoen euro. Als gevolg van de herberekening van de nominale compensatie (zie onderdeel 2 in de toelichting op het financieel meerjarenbeeld) en geactualiseerde

Vernieuwing Sociaal Domein

Programmamakosten

In de begroting van het VSD zijn programmamakosten opgenomen voor 2016 en 2017. Dit betreft onder andere de inzet van managers, beleid en financiële-functies en een budget onvoorzien. In 2016 en 2017 stellen we hiervoor jaarlijks 600 duizend euro beschikbaar. In 2018 en 2019 moeten deze extra uitgaven ‘terugverdiend’ worden door een verlaging van de zorgkosten. De extra middelen in 2016 worden voorgefinancierd uit de algemene egalisatie reserve. In 2017 worden deze middelen weer toegevoegd aan de algemene egalisatie reserve.

Daling macrobudget door rijkskorting regionaal transitiearrangement

Conform de afspraken in het Regionaal Transitie Arrangement (RTA)-Jeugd is er een daling van het beschikbare budget voor uitvoeringskosten ten gevolg van aanpassing percentage van 3% naar 2,5%. Ook het percentage voor versterking voorliggend veld (innovatiegeld) is conform afspraak in het RTA gedaald. Voorts daalt het macro budget voor jeugdzorg door de Rijkskorting 2016 ook waardoor het basisbedrag dat gebruikt wordt voor de berekening van de budgetten ook daalt. Het effect van beide ontwikkelingen is ongeveer 500 duizend euro. Wij stellen voor de verlaging van het budget voor uitvoeringskosten te compenseren door 250 duizend euro beschikbaar te stellen. De daling van het budget voor versterking voorliggend veld wordt doorgegeven aan de sector, waardoor het beschikbaar budget met 250 duizend euro daalt.

Toegang Jeugd

In 2014 hebben we aan de hand van een groot aantal aannames de toegang jeugd op papier vormgegeven. De praktijk in 2015 is anders: de processen zijn nog onvoldoende uitgelijnd en afgestemd; de caseload die mee overkwam van de toegangsmedewerkers is hoog; de capaciteit vanuit de tweede lijn is nog onvoldoende beschikbaar in de Centra voor Jeugd en Gezin. Daarnaast is er de PGB problematiek en ziekteverzuim. Al met al betekent dit dat er behoorlijk extra capaciteit en middelen moeten worden ingezet in de Toegang. Dit is noodzakelijk omdat er anders teveel casuïstiek blijft liggen. Tegelijkertijd moeten we bouwen aan de noodzaak van het anders werken in de toegang en basisondersteuning. Dit om de beweging van de achterkant naar de voorkant te realiseren en vorm te geven aan de regiefunctie. Om dit alles te realiseren stellen we in 2016 700 duizend euro beschikbaar. Net als bij de programmamakosten moet dit bedrag in 2018 worden terugverdiend door lagere zorgkosten. De extra middelen in 2016 worden voorgefinancierd uit de algemene egalisatie reserve, in 2017 worden deze middelen weer toegevoegd aan de algemene reserve.

Verhogen reserve Wmo

Naar aanleiding van de meicirculaire gemeentefonds 2015 is onderzocht of de middelen die beschikbaar zijn binnen de VSD toereikend zijn. Op basis van deze actualisatie is berekend dat er aanvullende middelen noodzakelijk zijn. De bestaande lijn is dat kortingen doorgegeven worden aan de sector. We zien dat deze lijn in 2016 tot een knelpunt kan leiden. Daarom wordt de reserve WMO voor 2016 verhoogd met 1,8 miljoen euro. Gedurende 2016 kijken we of het weerstandsvermogen op het onderdeel VSD voldoende is. Zo nodig worden voor de begroting 2017 aanvullende middelen beschikbaar gesteld. Dit wordt meegenomen bij de begroting 2017.

Beheer sociaal culturele accommodaties

Een viertal Multifunctionele Centra (MFC's) hebben op basis van de accommodatienota een korting op hun subsidie gekregen omdat het beheer niet werd ingekocht bij WerkPro. Het accommodatiebeleid is vernieuwd en daarmee is de grondslag voor de korting vervallen. We laten de korting vervallen. Dit levert een structureel nadeel op van 70 duizend euro vanaf 2016.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
04 Welzijn, gezondheid, zorg en vernieuwing sociaal domein								
8 Geen compensatie richting instellingen voor loon- en prijsstijging		1.000						

8. Geen compensatie richting instellingen voor loon- en prijsstijgingen/Korting accres instellingen

In 2016 houden we structureel 1 miljoen euro in op het budget voor loon- en prijsstijging richting instellingen. Dit hebben we in 2015 ook gedaan waardoor in totaal 2 miljoen beschikbaar komt.

---

informatie vanuit het CPB over de prijsontwikkeling in 2014 en 2015 komt het verwachte tekort in de reserve uit op 105 duizend euro.

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Sociale samenhang en leefbaarheid**
- 2. Preventie en zorg**
- 3. Integratie en emancipatie**
- 4. Jeugd**
- 5. Vernieuwing sociaal domein**

SOCIALE SAMENHANG EN LEEFBAARHEID

Voor het welbevinden zijn sociale contacten in de eigen buurt van grote betekenis. In een buurt waar mensen elkaar ontmoeten en kennen, kunnen we gemakkelijker iets aan elkaar vragen. Wij hebben de overtuiging dat veel mensen graag iets voor en ander doen, individueel of in een vrijwilligersorganisatie. Voorwaarde is dat ze kunnen rekenen op adequate faciliteiten en (professionele) ondersteuning. Die worden geboden door verschillende (gesubsidieerde) instellingen en in (wijk)accommodaties.

We willen wijken en buurten waar mensen elkaar kennen, actief kunnen zijn en iets voor elkaar willen en kunnen betekenen.

Beleidsvelden

- Bevorderen sociale samenhang en leefbaarheid in wijken
- Individuele voorzieningen (WMO)

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2012	Behaald 2014	Beoogd 2016
▪ Percentage inwoners dat tevreden is over de eigen (of van de kinderen) leefomgeving (= kwaliteit woonomgeving, hoger is beter)	7,6	7,5	toename
▪ Percentage inwoners dat vrijwilligerswerk doet	25%	30%	toename
▪ Percentage dat mantelzorg biedt	15%	21%	toename

Bron: de weergegeven cijfers komen uit een tweejaarlijks onderzoek

Beleidsveld

Bevorderen sociale samenhang en leefbaarheid wijken

We willen dat de mensen in de Groninger wijken en dorpen met plezier wonen en dat ze zich opgenomen en geaccepteerd voelen. Dit geldt ook voor mensen met een hoge leeftijd, met een beperking of een niet-Nederlandse achtergrond. In de Groninger wijken en dorpen hebben bewoners aandacht voor elkaar en ze helpen naar vermogen mee aan de leefbaarheid van de wijk.

Goede informatievoorziening en een ondersteuningsstructuur zijn belangrijk om preventief te werken en een beroep op langdurige en zware zorg te voorkomen. Het is daarom van belang dat er op wijk- en buurtniveau laagdrempelige informatie en ondersteuning beschikbaar is. WIJ Groningen, de sociale wijkteams, en de gebiedsteams zijn de belangrijkste instrumenten om dit te ontwikkelen en te realiseren.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2012	Behaald 2014	Beoogd 2016
▪ sociale samenhang (hoger is beter)	6,0	5,9	toename
▪ percentage inwoners dat zegt het afgelopen jaar actief te zijn geweest om de buurt te verbeteren	23%	20%	toename
▪ percentage inwoners dat zegt zich (mede) verantwoordelijk te voelen voor de leefbaarheid in de buurt	85%	79%	toename
▪ percentage inwoners dat zegt bereid te zijn een buurtgenoot te helpen in geval van ziekte of een handicap	92%	91%	stabiliseren

- percentage inwoners dat aangeeft onbetaalde zorg te (hebben) ontvangen (afgelopen 12 maanden) N.B. 62% toename

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid in wijken is een belangrijk doel van de [gebiedsgerichte aanpak](#). Daarin spelen twee ontwikkelingen die elkaar aanvullen. 1) De ontwikkeling en uitrol van de WIJ-teams; en 2) de inzet van vijf gebiedsteams die het gemeentelijk wijk- en gebiedsgericht werken uitvoeren. De vijf gebiedsteams en de elf WIJ-teams werken samen met bewoners, vrijwilligers, professionals en organisaties. Ook ondersteunen ze bewonersinitiatieven gericht op het verbeteren van de leefbaarheid van de eigen woonomgeving. Deze initiatieven versterken zodoende duurzaam sociale verbanden.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

In ons subsidiebeleid sturen we op afstemming/samenwerking van het voorliggende veld met de WIJ-teams en de gebiedsteams.

De WIJ-/gebiedsteams blijven we door ontwikkelen. De nieuwe lokale werkwijze gaat hierdoor steeds meer en sneller tot een integrale aanpak van onze ondersteuning te leiden.

Activiteiten

Subsidiëren MJD en Humanitas om buurtwelzijn te integreren binnen de WIJ-teams.

Ontwikkelen Gebiedsgerichte Aanpak (zie paragraaf 1 integraal gebiedsgericht werken)

Subsidiëren onderhoud, verbouw, exploitatie en beheer wijkaccommodaties

Meldpunten Overlast & Zorg in de vijf stadsdelen behouden als onderdeel van de WIJ-teams

Steun- en informatiepunten (Stip's) in 14 wijken inpassen in de WIJ-teams

Subsidiëren makelaarsfunctie vrijwilligerswerk

Versterken en verstevigen van de wijkgerichte uitvoering mantelzorgondersteuning

Subsidiëren wijkgerichte uitvoering maatschappelijk werk en sociaal raadsliedenwerk

Beleidsveld **Individuele voorzieningen (WMO)**

In de huidige Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) heeft de gemeente een wettelijke opdracht om bepaalde voorzieningen te treffen ter bevordering van de maatschappelijke participatie van haar inwoners. Voorzieningen zoals ondersteuning, huishoudelijke hulp, een rolstoel, taxivervoer en woningaanpassingen vallen daaronder.

We creëren door adequate communicatie naar- en samenwerking met burgers, zorgorganisaties, zorgmedewerkers, ambtenaren en bedrijfsleven, bewustwording van de veranderende rol van de overheid. De overheid is niet langer continu dienstverlenend, in toenemende mate zal de Groningse samenleving zorgzaamheid en betrokkenheid voor elkaar moeten oppakken en oplossingen in de eigen omgeving moeten vinden. Er is een (financiële) noodzaak om te komen tot een zo groot mogelijke zelfredzaamheid en samen-redzaamheid.

In de (nieuwe) Wmo 2015 worden geen voorzieningen meer expliciet benoemd. Gesproken wordt nu van (noodzakelijke) ondersteuning van de zelfredzaamheid en de participatie van personen met een beperking, chronisch psychisch en psychosociale problemen om zo lang mogelijk in de eigen omgeving te kunnen blijven wonen. Dit kan in de vorm van algemene en/of individuele voorzieningen. Is een voorziening individueel van aard is, dan wordt gesproken van een maatwerkvoorziening. Er wordt bekeken wat redelijkerwijs verwacht mag worden van de cliënt en zijn sociaal netwerk, vervolgens zal waar nodig de gemeente in aanvulling hierop hem in staat stellen gebruik te maken van een algemene voorziening of – als dat niet volstaat – een maatwerkvoorziening waarmee een passende bijdrage wordt geleverd aan zijn mogelijkheden om deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer en zelfstandig te functioneren in de maatschappij.

De afgelopen jaren zijn in de wijken tal van (algemene) basisvoorzieningen georganiseerd, zoals klussendiensten, maaltijdvoorzieningen en vrijwillige vervoersvoorzieningen. We onderzoeken – te beginnen met huishoudelijke hulp - in hoeverre we de huidige individuele Wmo-voorzieningen kunnen omzetten in meer voorliggende basisvoorzieningen of algemene voorzieningen

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Er is een stedelijk zorgloket waar mensen een hulpvraag (melding) kunnen doen voor een individuele (maatwerk)voorziening. De afgelopen jaren hebben wij een traject ingezet waarbij wij onze burgers in de eigen leefomgeving willen ondersteunen. Met de opzet van de sociale teams/Wij-teams zijn belangrijke stappen gezet richting een gebiedsgerichte aanpak. We willen voortbordurend hierop - stapsgewijs de ondersteuning voor onze inwoners gebiedsgericht en integraal organiseren.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De gemeente staat een nieuwe benadering van huishoudelijke hulp en ondersteuning voor ogen. Deze benadering is gebaseerd op de (nieuwe) Wmo 2015 en moet ervoor zorgen dat de uitgaven voor huishoudelijke hulp en ondersteuning in 2016 en daarna binnen het beschikbare budget blijven. Vanaf 2016 worden de lichte vormen van huishoudelijke hulp als algemene voorziening aangemerkt. In principe dragen inwoners de kosten van een algemene voorziening zelf. Inwoners kunnen in aanmerking komen voor een financiële tegemoetkoming van de gemeente. Hiervoor is de Regeling Tegemoetkoming Huishoudelijke Hulp 2016 van kracht. De hoogte van de tegemoetkoming is afhankelijk van de hoogte van het inkomen. De tegemoetkoming dekt niet alle kosten van de algemene voorziening. Voor inwoners resteert een tariefbijdrage in de kosten. Als de tariefbijdrage niet op te brengen is voor mensen kunnen ze een beroep doen op de individuele bijzondere bijstand. Voor inwoners die meer ondersteuning nodig hebben blijft huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening mogelijk.

De inzet voor 2016 is gericht op het zetten van stappen om in 2017, met in ieder geval de gemeenten in de provincie Groningen, te komen tot een vergaande integratie van het doelgroepenvervoer (leerlingen- en het Wmo-vervoer) en het openbaar vervoer.

Activiteiten

Uitvoeren doelgroepenvervoer (Wmo-taxivervoer)

Verstrekken woonvoorzieningen en huishoudelijke hulp

Vorbereiden ombouw Huishoudelijke Hulp naar Algemene voorziening

PREVENTIE EN ZORG

Vanouds heeft de gemeente taken op het terrein van de (openbare) jeugdgezondheidszorg en de bestrijding van infectieziekten. Dat geldt ook voor de opvang en zorg voor verslaafden, daklozen en mensen met psychiatrische problemen. In dit deelprogramma staan onze activiteiten gericht op het bevorderen van de gezondheid in het algemeen en bij specifieke kwetsbare doelgroepen in het bijzonder. Daarbij kiezen we zoveel mogelijk voor vroeg-signalering en preventie.

We willen in Groningen iedereen in staat stellen en stimuleren zoveel mogelijk actief aan de samenleving mee te doen, een gezond leven te leiden en zo lang mogelijk gezond te blijven.

Beleidsvelden

- Maatschappelijke opvang, verslavingszorg en OGGZ
- Geweld in afhankelijkheidsrelaties
- Lokaal Gezondheidsbeleid
- Infectieziektebestrijding
- Openbare Gezondheidszorg

BEOOGDE EFFECTEN

- mensen met ernstige beperkingen in hun zelfredzaamheid en ex-gedetineerden die vaak geen sociaal netwerk hebben zo snel mogelijk rehabiliteren en aansluitend op hun mogelijkheden weer deel laten nemen aan de reguliere maatschappij. We willen door middel van eerder vroeg-signaleren verder afglijden voorkomen met behulp van de WIJ-teams
- inzet op (meer) woonbegeleiding en dagbesteding
- doorstroom in de verschillende opvanginstellingen verhogen
- voorkomen verspreiding infectieziekten
- voorwaarden creëren die jongeren stimuleren en uitdagen om een actieve en gezonde leefstijl aan te nemen
- ouders stimuleren en ondersteunen om hun kinderen een gezond leefstijl aan te leren

Beleidsveld

Maatschappelijke opvang, verslavingszorg en OGGz

In dit beleidsveld richten we ons op mensen met ernstiger beperkingen in hun zelfredzaamheid en in hun sociaal netwerk. Het gaat om dak- en thuislozen, verslaafden, ex-gedetineerden en multi-probleemgezinnen. Ons beleid is regionaal georganiseerd ([nota Regionaal Kompas "Actief onder Dak" 2014-2017](#)). De gemeente Groningen speelt als centrumgemeente een coördinerende rol. De inzet op dit beleidsveld is sterk verweven met onze inzet voor mensen met verstandelijke en/of psychiatrische beperkingen in het deelprogramma Vernieuwing Sociaal Domein (zie verderop).

We willen deze kwetsbare groepen zo gelijkwaardig mogelijk laten meedoen in onze samenleving. Persoonlijke en maatschappelijke problemen willen we zoveel mogelijk voorkomen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Verwacht 2016
▪ aantal personen in de MO	800	850
▪ aantal personen gebruik makend van Inloop GGZ	8.000	<8.000
▪ Minder uithuiszetting m.b.v. Wijk-teams (2012: 127)	N.B.	100
▪ Meer woonbegeleiding en dagbesteding (projecten)	N.B.	5
▪ Verhogen doorstroom opvanginstellingen	N.B.	3 mnd max.
▪ Uitstroom naar vervolgvoorzieningen (beschermd wonen en begeleid wonen)	85	75

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Vanaf 1 januari 2016 werken de gemeenten in de provincie Groningen op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015) samen in de uitvoering van Beschermd Wonen, Opvang en inloop GGZ. Deze regionale samenwerking is vervat in een lichte juridische vorm, zijnde een Centrumregeling. De Wmo 2015 spreekt niet meer over Maatschappelijke Opvang maar van 'Opvang'.

In 2015 heeft een objectieve doorlichting plaats gevonden van de Maatschappelijke Opvang (MO). Het rapport geeft een helder beeld over het beleid en de uitvoering in de Groningse regio, leidend tot adviezen met en verschillende verbeteracties voor de korte en de lange termijn. Met enkele aanbevelingen gaan we direct aan de slag in een constructieve samenwerking met de instellingen, gemeenten en ervaringsdeskundigen. Voor de overige aanbevelingen uit het rapport is een programmatische aanpak voor een langere periode noodzakelijk waarbij we samen optrekken met het beleidsveld Beschermd wonen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen dat de kwetsbare groepen in Stad en regio zo snel mogelijk rehabiliteren en, aansluitend op hun mogelijkheden, weer deel gaan nemen aan de reguliere maatschappij. Dit is ook de grootste veranderslag zoals die uit het MO onderzoek 2015 kwam. Meer inzetten op samenwerking en acties door maatschappelijke instellingen gericht op doorstroming en uitstroom van kwetsbare burgers.

Op grond van de verbetervoorstellen uit het rapport willen we als centrumgemeente (nieuwe) afspraken maken met instellingen en gemeenten over de verschillende ondersteuningstaken in de keten van Maatschappelijk Opvang. De preventie is met signalering een basistaak in het kader van de Wmo 2015 voor elke gemeente. Het is van belang dat elke gemeente inzet pleegt op signalering en preventie om de instroom in de fysieke opvang zoveel mogelijk te beperken. We vinden dat in samenspraak met de cliënt invulling wordt gegeven aan een verbeterplan.

In 2016 gaan we aan de slag met de aanbevelingen uit het verbeterplan gericht op:

- Opvang en ondersteuning in de eigen gemeente;
- Realiseren van een centrale toegang;
- Resultaatgerichte sturing door de centrumgemeente;
- Rolverdeling centrumgemeente en gemeenten.

Tevens willen we nieuwe interventiemogelijkheden ontwikkelen; gericht op meer diversiteit en maatwerk.

Activiteiten

Subsidiëren van voorzieningen voor dak- en thuislozen

Ontwikkelen nieuwe interventiemogelijkheden

Stimuleren samenwerking instellingen

Beleidsveld **Vrouwenopvang/geweld in afhankelijkheidsrelaties**

In dit beleidsveld richten we ons op het voorkomen en bestrijden van geweld in afhankelijkheidsrelaties met partners, ouderen en kinderen. We voeren regionaal beleid. Als centrumgemeente ontvangen we van het rijk geld voor vrouwenopvang, de uitvoering van de Wet tijdelijk huisverbod en de instandhouding van Veilig Thuis.

We willen:

- geweld in afhankelijkheidsrelaties zoveel mogelijk voorkomen en duurzaam beëindigen;
- waar het zich toch voordoet adequaat optreden en opvang bieden.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Verwacht 2015	Verwacht 2016	Middellange termijndoel
▪ bezettingspercentage vrouwenopvang	99%	>90%	>90%	>90%
▪ aantal opnames vrouwenopvang/vrouwen	319	>300	>300	>150
▪ aantal opnames kinderen	343	>300	nog niet bekend	>150
▪ huisverboden provincie	117	120	120	120

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De gezamenlijke Groninger gemeenten stelden in 2014 een nieuwe regiovisie Huiselijk Geweld en Kindermishandeling vast. Daarin hebben we met alle ketenpartners afspraken gemaakt over de bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarbij ligt het accent op het verbeteren van de systeemgerichte aanpak (met name bij complexe en chronische geweldsituaties), de samenwerking tussen zorgpartners en het justitiële kader en de samenwerking tussen Veilig Thuis en het lokale veld (basisteam). Partners zijn onder meer Kopland, Veilig Thuis Groningen, de politie, het maatschappelijk werk, de reclassering, het Veiligheidshuis en de Ambulante Forensische Psychiatrie Noord-Nederland.

De capaciteit van de vrouwenopvang benutten we maximaal. In 2014 maakte het Rijk een nieuw model voor verdeling van de rijkssubsidies dat vanaf 2015 in fasen wordt ingevoerd. Voor Groningen betekent dit een forse verlaging van het budget, en daardoor minder opvangplekken. We proberen dit (deels) op te vangen door de hulpverlening meer zonder vaste plek vorm te verlenen, waarbij we gebruik maken van het eigen sociale netwerk. De Vrouwenopvang heeft plannen om te verhuizen naar een nieuwe locatie, waar wonen en zorg meer gescheiden wordt en vrouwen (en hun kinderen) meer privacy hebben.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De gemeente is met de invoering van de nieuwe Jeugdwet sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de jeugdhulp en daarmee is ook het veilig opgroeien van kinderen een hoofdthema. De uitkomsten van het onderzoek van Samenwerkend Toezicht Jeugd n.a.v. een calamiteit in onze stad is daarbij voor ons een belangrijke leidraad. We zullen in 2016 extra maatregelen nemen n.a.v. het actieprogramma Kindermishandeling, die zijn gericht op het voorkomen en bestrijden van kindermishandeling. De nadruk ligt daarbij op verdere implementatie van de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en de verplichte kindcheck, de deskundigheidsbevordering in de basisteam (WIJ- en CJG-teams), de uitvoering van casusregie en de samenwerking tussen de zorg- en de veiligheidsketen.

Activiteiten

Subsidiëren vrouwenopvang en Veilig Thuis

Actieprogramma Kindermishandeling i.o.

Uitvoering Wet tijdelijk huisverbod

Door ontwikkelen aanpak structureel ernstig huiselijk geweld samen met de ketenpartners

Beleidsveld

Lokaal Gezondheidsbeleid, Infectieziektebestrijding en Openbare Gezondheidszorg

In dit beleidsveld komen de volgende beleidsterreinen aan de orde:

- Lokaal gezondheidsbeleid;
- Infectieziektebestrijding;
- Openbare gezondheidszorg.

Lokaal gezondheidsbeleid

We willen een stad zijn waar onze kinderen opgroeien tot gezonde volwassenen en waarin volwassenen gelijke kansen hebben op gezondheid en een gezonde levensloop. Hoe we dit willen doen staat beschreven in het uitvoeringsprogramma Samen Gezond in Stad. Dit is opgebouwd uit drie programmasporen Gezonde Stad, Gezonde Wijk en Gezonde Jeugd.. Op het niveau van Groningen stad streven wij – met voortdurende aandacht voor de parallelle van belangen- naar een stedelijke omgeving die positief is voor de gezondheid en die burgers uitnodigt tot gezonde keuzes. Tussen de Groninger wijken bestaan substantiële verschillen qua leefwijze en leefstijl, die mede samenhangen met de sociaaleconomische situatie van de bewoners. Om deze reden investeren wij ook het komende jaar extra in de Groninger wijken met de grootste gezondheidsachterstanden. In het kader van gezonde jeugd willen wij een actieve en gezonde leefstijl onder jongeren stimuleren.

Infectieziektebestrijding

Op basis van de Wet publieke gezondheid hebben we een belangrijke rol in de bestrijding van infectieziekten. We zijn zowel verantwoordelijk voor preventieve maatregelen als voor bestrijding van (een epidemie van) infectieziekten, zoals tuberculose en seksueel overdraagbare aandoeningen (soa).

Openbare Gezondheidszorg

- Jeugdgezondheidszorg;
- Forensische geneeskunde;
- Epidemiologie;
- Technische hygiënezorg (waaronder inspecties kinderopvang);
- Milieugezondheidszorg;
- Infectieziektebestrijding, tuberculosebestrijding, seksuele gezondheidszorg;
- Geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio;
- Crisisdienst.

Taken die GGD Groningen alleen voor de gemeente Groningen uitvoert, worden in andere onderdelen van deze Begroting benoemd zoals onder jeugd en vernieuwing sociaal domein.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Verwacht 2016
▪ bezoekers SOA-centrum	4.500	5.200
▪ aantal positieve SOA's	10-15%	10-17%
▪ prostitutiespreekuur, percentage positieve SOA's	10%	10%
▪ gebruik e-hulpverlening	>2015	>2015

*) Bij de prostituees die we zien op de consulten van het Straat Prostitutie Project en het inloopspreekuur verwachten we op basis van de trends van de afgelopen jaren zo'n 400 consulten in 2016 waarin maximaal/ruim 10% positieve soa's worden geconstateerd.

*) Het aantal bezoekers aan de soa/sense-sprekuren van GGD Groningen en het UMCG stijgt jaarlijks licht.

Uitgaande van deze stijgende lijn worden er in 2016 rond de 5.200 bezoekers verwacht, waarvan het grootste deel (twee derde) jonger zal zijn dan 25 jaar. Op basis van onze ervaringen zal tussen de 10% en 17% van de bezoekers daadwerkelijk een soa hebben.

Er zal in 2016 nog meer gebruik gemaakt worden van e-hulpverlening, ook omdat dit een vorm is die de doelgroep jongeren erg aanspreekt.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Lokaal gezondheidsbeleid

De afgelopen jaren hebben wij ons, samen met andere partijen, ingezet voor een gezonde en vitale stad. Toch blijven er nog voldoende uitdagingen over. De levensverwachting van de Stadjer blijft achter bij de rest van Nederland. De sociaaleconomische gezondheidsverschillen, ook tussen jongeren, zijn de afgelopen vier jaar onvoldoende afgenomen. Tussen de Groninger wijken bestaan nog grote leefstijlverschillen. Het aantal kinderen met overgewicht, het alcoholgebruik onder jongeren, de psychosociale gezondheid van de jeugd en de geestelijke gezondheid in het algemeen vormen aandachtspunten.

Infectieziektebestrijding

We zorgen ervoor dat we voortdurend op de hoogte zijn van de meest recente ontwikkelingen op het gebied van infectieziekte(bestrijding), en zijn – in samenwerking met het Centrum voor Infectieziektebestrijding (RIVM) en andere zorgverleners – continu alert op een mogelijke uitbraak van infectieziekten.

We hebben een adequate organisatie met een uitgebreid netwerk gericht op het voorkomen en terugdringen van soa voor risicogroepen (mensen die seks hebben met mannen (MSM), prostituees, jongeren, mensen die gewaarschuwd zijn voor soa en die klachten hebben) en het verzorgen van laagdrempelige seksualiteitshulpverlening voor jongeren tot 25 jaar.

Openbare gezondheidszorg

De Gemeente Groningen neemt samen met 22 gemeenten in de provincie deel aan de gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid en Zorg (PG&Z)). We geven uitvoering aan taken die aan deze regeling in het kader van de publieke gezondheid zijn opgedragen.

Doelen

Wat willen we bereiken?

Lokaal gezondheidsbeleid

Lokaal gezondheidsbeleid richt zich op het beïnvloeden van gedrag en het stimuleren van een gezonde leefstijl, dit doen wij door:

- gezondheid en gezondheidsaspecten vaste criteria laten vormen bij het ontwikkelen van beleid op het vlak van participatie, armoede, onderwijs, sport en ruimtelijke ordening;
- de verbinding tussen preventie, cure en care tot stand brengen/bevorderen;
- inzetten op het verkleinen van gezondheidsachterstanden op wijkniveau waarbij de bewoners worden betrokken bij de ontwikkeling van wijkvisies en andere projecten;
- voorwaarden creëren die jongeren stimuleren en uitdagen om een actieve en gezonde leefstijl aan te nemen;
- ouders stimuleren en ondersteunen om hun kinderen een gezond leefstijl aan te leren.

Leefstijlinterventies blijken onvoldoende effect te hebben op het aanleren van een gezonde levenswijze. Daarom investeren we structureel in factoren die op gezondheid en gezond gedrag van invloed zijn zoals werk, participatie, fysieke en sociale leefomgeving. In 2016 zetten we in op stedelijk en wijkniveau. Ook in 2016 investeren we in de Groninger jeugd, omdat een gezonde jeugd zichzelf en de samenleving de beste toekomstperspectieven biedt. Aandacht gaat opnieuw uit naar de thema's gezond gewicht, psychosociale problemen, overmatig alcoholgebruik en perinatale sterfte. Dit betekent dat de volgende maatregelen worden uitgevoerd:

'Gezond in' ... is het stimuleringsprogramma dat GIDS (Gezond In De Stad) gemeenten helpt bij het versterken van hun lokale aanpak van gezondheidsachterstanden en inpassing in het reguliere beleid. Het doel van het programma is om gezondheidsachterstanden binnen wijken te verminderen.

Infectieziektebestrijding

We willen voorkomen dat infectieziekten zich verspreiden. We willen seksuele gezondheid behouden/beschermen en bevorderen en soa terugdringen. Doelgroepen weten de GGD te vinden voor soa-onderzoek en vragen over seksualiteitsproblemen en risicogedrag, waardoor er afname is van soa en andere gezondheidsproblemen (bijv. abortus). Door nieuwe vormen van seksuele hulpverlening verwachten we op termijn een afname van de consulten op de spreekuren met een groter bereik van de doelgroep. Daarnaast sluiten we zoveel mogelijk aan bij nieuwe ontwikkelingen op e-health gebied.

We houden geïntegreerde spreekuren voor soa/seksualiteitshulpverlening. Zoals een wekelijks jongerenspreekuur uitsluitend voor cliënten die jonger zijn dan 25 jaar. We werken met een duidelijke triage om de diverse doelgroepen op de juiste spreekuren te kunnen plaatsen en de wachttijden te beperken. Wekelijks is er in de huiskamer op de tippelzone Bornholmstraat van het Straat Prostitutie Project een medisch spreekuur en een verpleegkundig spreekuur. Ook is er op de donderdagavond een inloopspreekuur voor de prostituees uit stad en provincie. Het landelijk hepatitis B vaccinatieprogramma voor homomannen en voor prostituees wordt gecontinueerd. We voeren (outreaching) preventieactiviteiten voor doelgroepen uit en passen in toenemende mate e-hulpverlening toe in combinatie met de spreekuren; via internet kunnen soa-testen worden aangevraagd voor MSM, thuiswerkende prostituees worden per email/sms uitgenodigd voor een consult bij GGD Groningen. Partnerwaarschuwing wordt vanaf 2015 deels gedigitaliseerd uitgevoerd.

Openbare gezondheidszorg

We willen de publieke gezondheid effectief en efficiënt organiseren.

Activiteiten

Lokaal gezondheidsbeleid

Vergroten expertise op het gebied van gezond opgroeien, gezond oud worden en een gezonde levensloop.

Investeren in factoren die van invloed zijn op gezondheid en scheppen voorwaarden die onze Stadgers uitnodigen tot gezond gedrag

Uitvoeren plan van aanpak Selwerd Fit (zie rapport “Wijkontwikkeling Selwerd, kennis en potentie verbinden”); aandacht voor preventie en gezondheid vanuit de Wij-teams, o.a. via de buurtwerkers met aandachtsgebied gezondheid

Uitvoeren (in Lewenborg en Hoendiep) het project “Welzijn op recept”

Aanpakken overgewicht op een integrale manier met behulp van de JOGG-methodiek (nu onder andere Selwerd Fit)

Uitvoeren maatregelen uit het uitvoeringsprogramma “De maat is vol” (Alcohol en jongeren 2013-2016);

Bevorderen psychosociale gezondheid van de jeugd o.a. inzet van het consultatieteam Pesten, uitvoering training Plezier op school

Voortzetten uitvoering Healthy Pregnancy 4All samen met het ErasmusMC Rotterdam gericht op het terugdringen van de perinatale sterfte.

Uitvoeren Stimuleringsprogramma Lokale Aanpak Gezondheidsachterstanden

Infectieziektebestrijding

Voorlichting geven aan risicogroepen (heteroseksuelen met wisselende onveilige sekscontacten, jongeren, Antillianen/Arubanen/Hindoestanen, asielzoekers, homoseksuele mannen, prostitue(e)s, HIV-positieven)

Bezoeken door de Tour of Love-bus van scholen, jongerencentra en festivals om diverse thema's waaronder seksualiteit/soa, alcohol-&drugsverslaving en huiselijk geweld aan de orde te stellen

Uitvoeren Project Liefde en Genot (voornamelijk VMBO- en leerwegondersteunende scholen),

Actief betrokken bij ketenaanpak mensenhandel en prostitutiebeleid in stad en provincie.

Spreekuren houden

Preventief handelen

Samenwerking versterken

Openbare gezondheidszorg

Uitvoering taken gemeenschappelijke regeling PG&Z

INTEGRATIE EN EMANCIPATIE

Wij vinden het belangrijk dat iedereen in Groningen zich thuis voelt in de stad en actief aan de samenleving kan deelnemen, ongeacht herkomst, sekse of geaardheid. Daarom besteden we aan nieuwkomers en groepen die belemmeringen ondervinden specifiek aandacht.

We willen dat niemand vanwege herkomst, geaardheid of geloofsovertuiging wordt buitengesloten of minder kansen krijgt.

Beleidsvelden

- Diversiteit en integratie
- Vluchtelingen, asielzoekers, noodopvang
- Emancipatie

Beleidsveld

Diversiteit en integratie

Onze doelen voor diversiteit en integratie hebben we beschreven in [Nu Ritsen! \(2007\)](#). Het gaat hierbij om alle gemeentelijke beleidssectoren en alle Stadgers: jong en oud, homoseksueel en heteroseksueel, allochtoon en autochtoon, man en vrouw. Wij zijn ervan overtuigd dat diversiteit onze stad sterker, creatiever en innovatiever maakt. Kwetsbare etnische en culturele groepen ondersteunen we met specifiek beleid. We willen dat iedereen in Groningen zich thuis voelt; een stad waar al die verschillende mensen de stad sterker en aantrekkelijker maken.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	behaald 2013	behaald 2014	Verwacht 2015	Verwacht 2016
▪ aantal meldingen bij het Discriminatie Meldpunt Groningen	N.B.	246	N.B.	toename
▪ aantal subsidies aan etnisch-culturele groepen	30	30	30	30
▪ aantal nieuwe initiatieven op de diversiteitsagenda	N.B.	N.B.	3	5

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Het integratiebeleid bleek de afgelopen jaren succesvol. Alle onderdelen van het integratiebeleid brengen we onder bij bestaande beleidsterreinen. Dit betekent niet dat er geen aandacht meer is voor integratie, maar dat het integratiebeleid nu onderdeel is van het regulier beleid waar het thuishoort. Bijvoorbeeld: de zelforganisaties van en voor minderheden bij het vrijwilligerswerkbeleid. En de uitvoering van de Dag van de Dialoog bij het wijkwelzijnsbeleid. Dit geldt ook voor de specifieke doelgroepen in de stad waarvoor extra inzet en beleid noodzakelijk en wenselijk zijn. Onderdelen van het beleidsterrein Caribische Nederlanders hebben we al ondergebracht bij het Integraal Jeugdbeleid en de ketenaanpak allochtone vrouwen bij het emancipatiebeleid. In 2015 maakten we via interactieve bijeenkomsten met onze samenwerkingspartners een begin met het ontwikkelen van een Diversiteitsagenda. In 2016 gaan we hier mee verder. Met de Diversiteitsagenda verbinden we verschillende bevolkingsgroepen in Groningen met elkaar. De deelnemers stemmen activiteiten op elkaar af en ontwikkelen samen nieuwe activiteiten.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

Door middel van verschillende activiteiten willen we dat iedere burger zich thuis voelt en voor discriminatie geen voedingsbodem meer resteert. Dit doen we door het organiseren van een campagne over diversiteit in de stad en het organiseren van minimaal twee diversiteitscafés. Het opstarten van een (online) platform over diversiteit waarin verbindings, inhoud en samenwerking tussen diverse groepen stadgers tot stand worden gebracht. Het ontwikkelen van een roze agenda.

Activiteiten

Subsidiëren provinciale Discriminatie Meldpunt Groningen

Uitvoeren Wet inburgering

Subsidiëren activiteiten voor Caribische Groningers (Antillianenbeleid)

Subsidiëren activeringsproject Somalische Groningers (MJD)

Opstellen Diversiteitsagenda ter verbinding van verschillende bevolkingsgroepen in Groningen

Beleidsveld **Vluchtelingen en asielzoekers**

Asielbeleid en de uitvoering ervan is in de eerste plaats een Rijksverantwoordelijkheid. Het rijk verdeelt de huisvesting van vluchtelingen met een verblijfsvergunning over de gemeenten. Wij werken hierin goed samen met de woningcorporaties. Over de opvang van vluchtelingen zonder verblijfsvergunning is veel discussie. Waar het rijksbeleid – in onze ogen – tekort schiet ondersteunen we particuliere initiatieven die hulp bieden aan (uitgeprocedeerde) asielzoekers.

We willen in Groningen voorkomen dat asielzoekers en vluchtelingen op straat belanden, met criminaliteit in aanraking komen of een gevaar voor de volksgezondheid vormen en we willen dat deze kwetsbare nieuwkomers in onze stad toekomstperspectief hebben.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Verwacht 2015	Verwacht 2016
▪ huisvesting vergunninghouders	50	100	329	N.B.
▪ aantal personen in noodopvang	34	30	40	30
▪ verstrekkingen kindersteun	12	10	8	6
▪ aantal ex-AMV's met leefgeld	32	30	28	N.B.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Asielzoekers die rechtmatig in Nederland verblijven maar niet in aanmerking komen voor opvang door het Rijk, bieden wij materiële ondersteuning via het Fonds knelpunten noodopvang. Er zijn ook mensen die niet rechtmatig in Nederland verblijven maar wel actief meewerken aan het verkrijgen van (reis)documenten. Ook zij komen voor ondersteuning in aanmerking. Het Fonds knelpunten noodopvang gebruiken we eveneens om de eigen bijdrage te vergoeden van medicatie voor onverzekerbare vreemdelingen. Via het fonds Kindersteun bieden wij ondersteuning aan kinderen van mensen die niet rechtmatig in Nederland verblijven.

Sinds maart 2015 bieden we een bed-bad-broodvoorziening voor uitgeprocedeerde vreemdelingen. In college en raad bestaat hiervoor brede steun, op grond van de opvatting dat het ongewenst is dat mensen zonder voorzieningen op straat komen te staan. Een in november 2015 overeen te komen bestuursakkoord tussen Rijk en gemeenten moet uitsluitel geven over de toekomstige opvang van de groep uitgeprocedeerde vreemdelingen.

Wij subsidiëren Vluchtelingenwerk Noord Nederland voor het bieden van maatschappelijke- en juridische ondersteuning aan ex-Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (ex-AMV's). Die ondersteuning is bedoeld voor het krijgen van een verblijfsstatus of terugkeer naar het land van herkomst. Ex-AMV's die actief meewerken aan het krijgen van een helder toekomstperspectief komen tevens in aanmerking voor materiële ondersteuning in de vorm van leefgeld.

Als dat nodig is, bieden we personen in een kwetsbare positie maatschappelijke opvang in het kader van de WMO. Het gaat om ouders met minderjarige kinderen of mensen die afhankelijk zijn van medische zorg.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Ook in 2016 willen we voldoen aan de taakstelling voor de huisvesting van vergunninghouders.

Onverkort streven wij ernaar te voorkomen dat mensen zonder voorzieningen op straat belanden. De gemeente Groningen biedt indien nodig opvang aan uitgeprocedeerde vreemdelingen.

Activiteiten

Huisvesten statushouders; in samenwerking met COA en woningcorporaties

Ondersteunen en subsidiëren diverse fondsen/instaties

Beleidsveld **Emancipatie**

Ons emancipatiebeleid is beschreven in de nota Kansen bieden, kansen pakken (2010). Dit beleid loopt tot 2017. We subsidiëren cursussen, activiteiten en projecten van maatschappelijke organisaties. Die zijn gericht op het versterken van de zelfredzaamheid van emancipatie-doelgroepen.

We willen dat iedereen in Groningen, ongeacht herkomst, geslacht, geartheid of andere oorzaken, dezelfde kansen krijgt om actief aan onze samenleving mee te doen.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het onderzoek Ketenaanpak in kaart uit 2009 wijst uit dat de ketenaanpak succesvol is. Die conclusie trekken wij ook op basis van de jaarlijkse gesprekken met onze belangrijkste ketenpartners. Dit zijn Stichting Maatschappelijk Juridische Dienstverlening (MJD) en Multicultureel Vrouwen centrum Jasmijn.

De ketenaanpak taal, participatie en arbeidsmarkt leidde in de afgelopen jaren tot meer en betere samenwerking tussen de ketenpartners. Via diverse projecten zoals Focus, Eigen Kracht en Duizend en één Kracht vonden nieuwe doelgroepen de weg naar de ketenpartners. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om nieuwkomers en niet-uitkeringsgerechtigden, veelal vrouwen die thuis zitten en gestimuleerd worden de arbeidsmarkt te betreden. Ook kregen ze ondersteuning bij het vinden van passend vrijwilligerswerk of een betaalde baan. Een groeiend aantal vrouwen kon via de ketenaanpak een eigen netwerk opbouwen. Hierdoor nam hun sociale, economische, educatieve en culturele zelfredzaamheid toe.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen bereiken dat de ketenaanpak in 2016 verder verstevigd wordt. Hiermee ondersteunen we een bewezen effectieve aanpak voor het stimuleren en activeren van mensen in hun maatschappelijke participatie.

Activiteiten

Subsidiëren stedelijk Vrouwen centrum Jasmijn

Subsidiëren emancipatieactiviteiten LGBT (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender) met rijks gelden.

Deelprogramma 4 **JEUGD**

Wij zien het als een belangrijke verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat Groningen een stad is waar kinderen gezond en veilig opgroeien. Een stad waar ze, ongeacht hun sociaaleconomische of etnische achtergrond, allemaal voldoende kansen krijgen. Kansen om hun talenten te ontwikkelen en hun plek te vinden in onze samenleving als vrije en verantwoordelijke burgers. Samen met de jeugdigen zelf, ouders, scholen, welzijnsinstellingen en hulpverleners willen we hiervoor de voorwaarden creëren.

We willen dat Groningen een van de aantrekkelijkste steden is om op te groeien. Deze ambitie werkt door in alle inhoudelijke (deel)programma's van onze begroting. In dit deelprogramma de inhoudelijke prioriteiten. De eruit voortvloeiende activiteiten zijn grotendeels te vinden in de (deel)programma's Onderwijs, Sport, Welzijn, Gezondheid, Vernieuwing sociaal domein, Cultuur, Inkomensondersteuning en Veiligheid. Dit verklaart het gering aantal activiteiten dat opgenomen is in het deelprogramma Jeugd.

Beleidsvelden

- Opvoedkracht
- Talentontwikkeling
- Maatschappelijke Participatie
- Veilig opgroeien
- Actieve gezonde levensstijl

BEOOGDE EFFECTEN

Alle kinderen en jongeren nemen naar eigen vermogen deel aan de samenleving.

Beleidsveld **Opvoedkracht**

Ouders hebben in de opvoeding de eerste verantwoordelijkheid. Maar ook familieleden, leerkrachten, vrienden, burens en (bijvoorbeeld) sportbegeleiders spelen een rol. Samen zorgen ze voor 'opvoedkracht'. Opvoeden gaat niet altijd vanzelf. Waar nodig en mogelijk bieden we ondersteuning aan. Dat doen we zo vroeg mogelijk.

We willen in Groningen:

- dat er voor alle kinderen voldoende 'opvoedkracht' is;
- waar nodig tijdig adequate ondersteuning bieden.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Vanaf 2015 maakt het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) geleidelijk onderdeel uit van de WIJ-teams. Ook komt er betere samenwerking tussen het onderwijs en de WIJ-teams, aansluitend bij het passend onderwijs. Het CJG organiseert veel activiteiten die de opvoedkracht van ouders versterken. Het gaat om het consultatiebureau voor kinderen van 0-4 jaar, cursussen opvoedingsondersteuning (Opstap en Opstapje) en CJG huiskamer.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Nadrukkelijk besteden we aandacht aan het versterken van de rol van de ouders als eerste verantwoordelijke voor de opvoeding van de kinderen. Het onderwijs, de opvang en de WIJ-teams bieden hierbij ondersteuning.

Activiteiten

Subsidiëren diverse voorzieningen voor kinderen met ontwikkelingsachterstanden of gedragsstoornissen

Beleidsveld **Talentontwikkeling**

Iedereen heeft talenten. Wij vinden het belangrijk dat kinderen hun talenten ontdekken. We stimuleren en faciliteren hen om die te ontwikkelen. Ieder naar eigen aard en niveau. Op school, bij de sportclub, op de muziekschool of elders.

Wat willen in Groningen dat:

- dat alle kinderen hun talenten ontdekken en ontwikkelen;
- activiteiten organiseren die talentontwikkeling stimuleren.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal deelnemers Jonge Onderzoekers	12.000	12.000

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Binnen verschillende (deel)programma's organiseren we activiteiten waarmee we de talenten van jeugdigen stimuleren en (verder) ontwikkelen. Dit gebeurt via de Vensterschool, Bslim, sportverenigingen, het Jeugdwerk, cultuureducatie, techniekeducatie en natuur- en duurzaamheidseducatie. Daarmee gaan we in 2016 door. Door het armoedebeleid (kindpakket) kunnen ook kinderen uit arme gezinnen eraan mee doen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Een optimaal klimaat, met een ruim en gevarieerd aanbod aan activiteiten, waar alle kinderen en jongeren de kans krijgen zich te ontwikkelen.

Activiteiten

Subsidiëren culturele, sportieve en andere binnen- en buitenschoolse activiteiten

Subsidiëren De Jonge Onderzoekers

Beleidsveld **Maatschappelijke participatie**

Opgroeien betekent ook je weg vinden in de samenleving en er geleidelijk aan actief een rol in gaan spelen. Meedoen aan de samenleving begint dicht bij huis, in de eigen straat en buurt. Het is ook lid worden van een sportvereniging, meedoen aan activiteiten en daar ook zelf een bijdrage aan leveren. Dat stimuleren we, met extra aandacht voor kinderen uit arme gezinnen.

Het stimuleren en ondersteunen van maatschappelijke deelname van jongeren is een geheel onderdeel van alle activiteiten voor de jeugd. Dit gaat ook om activiteiten die in andere (deel)programma's zoals Onderwijs, Sport, Cultuur, Welzijn, Armoedebestrijding en Vernieuwing sociaal domein beschreven staan.

We willen:

- dat kinderen en jongeren maatschappelijk actief zijn;
- belemmeringen door armoede zoveel mogelijk wegnemen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal bezoekers met vragen bij Jimmy's:			
- online		100 per week	100 per week
- in de winkel		20 perweek	20 per week

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De (maatschappelijke) deelname van kinderen en jongeren is een geheel onderdeel van alle activiteiten die we met en voor de jeugd organiseren. De rol van de kinder- en jongerenwerkers verschuift. Vroeger organiseerden ze activiteiten. Nu stimuleren en ondersteunen ze kinderen en jongeren steeds meer om zelf activiteiten te bedenken en te organiseren. Deze trend zet zich de komende jaar voort en sluit volledig aan bij de Vernieuwing Sociaal Domein.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
De (maatschappelijke) participatie van jongeren versterken door jongeren te stimuleren een actieve rol te spelen en zelf verantwoordelijkheid te nemen.

Activiteiten

Subsidiëren info- en ontmoetingscentrum Jimmy's voor jongeren van 12 tot 18 jaar

Beleidsveld **Veilig opgroeien**

Veiligheid is een eerste levensbehoefte. Waar die bij kinderen in het geding is, treden we op. We beschermen de leefwereld van kinderen tegen negatieve invloeden. We voorkomen en bestrijden onveilig gedrag en overlast door kinderen en jeugdigen. Jongeren die strafbare feiten hebben gepleegd, bieden we nieuw perspectief. Zie ook het programma [Veiligheid](#).

We willen dat onze kinderen en jongeren:

- opgroeien in een veilige omgeving, thuis en daarbuiten;
- op een positieve manier hun weg vinden in de samenleving.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**
De overlast van groepen jongeren neemt niet toe. Ook het aantal hinderlijke jeugdgroepen groeit niet. Verder zijn er op dit moment geen overlast gevende of criminele jeugdgroepen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
Jongeren op laten groeien in een veilige omgeving en de overlast van jongeren verminderen en het bestaan van hinderlijke, overlast gevende en criminele groepen tegengaan. We hebben een brede samenwerking gerealiseerd met meerdere partijen (onderwijs, Veilig Thuis, jeugdwerk, straathoekwerk en politie) en we zetten in samenhang verschillende preventieve en curatieve instrumenten in.

Activiteiten

Subsidiëren preventielessen risicogedrag, vuurwerkvoorlichting, project Oud en Nieuw

Subsidiëren hulpaanbod jeugd die in aanraking is geweest met de politie

Subsidiëren straathoekwerk

Beleidsveld **Actieve gezonde leefstijl**

Gezond opgroeien vraagt ook om een actieve en gezonde leefstijl: spelen, bewegen, gezond eten en sporten. We bieden hiervoor de voorwaarden en we stimuleren het. Ouders geven het voorbeeld, dus we richten ons ook op hen.

We willen in Groningen dat:

- de jeugd gezond en actief is en;
- minimaal voldoet aan de Nederlandse norm voor beweging.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Percentage kinderen groep 6 met zwemdiploma	100%	100%

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

We zien vaker gewichtsproblemen (over- en ondergewicht) en gezondheidsklachten bij jeugdigen. Dat rechtvaardigt toenemende aandacht en inspanningen voor het gezond opgroeien van kinderen en jongeren. Zie ook het [programma Sport](#), waarin we ons ook nadrukkelijk richten op kinderen en jongeren.

Doelen **Wat willen we bereiken?**

We willen dat de jeugd (en hun ouders) gezond en actief is en gezond eet en voldoende beweegt ongeacht hun sociale of etnische achtergrond.

Activiteiten

Subsidiëren vangnet zwemonderwijs

VERNIEUWING SOCIAAL DOMEIN

Sinds 1 januari 2015 zijn we als gemeente verantwoordelijk voor taken op het gebied van zorg en ondersteuning die voorheen onder de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) en de Wet op de jeugdzorg vielen. Ons beleid hiervoor stelden we in 2014 vast in het Beleidsplan en het Uitvoeringsplan Vernieuwing Sociaal Domein gemeente Groningen 2014–2015.

2015 en 2016 zijn overgangsjaren, waarin we samen met de betrokken zorgverleners en maatschappelijke organisaties, vorm geven aan de overgang (transitie) van de taken en het vernieuwen en veranderen (transformatie) van de taken. In deze begroting hebben we de nieuwe taken nog ondergebracht in een apart deelprogramma. In de volgende begroting maken de nieuwe taken en werkwijzen onderdeel uit van de inhoudelijke deelprogramma's en beleidsvelden.

We willen zoveel mogelijk sturen op resultaat. Omdat het hier om een aantal nieuwe (veelal eruit) taken gaat ontbreken vaak nog de ervaringscijfers. We zijn dan ook nog bezig met de ontwikkeling van prestatie indicatoren en in hoeverre we deze indicatoren meetbaar kunnen maken. Dit proces is nog niet afgerond voordat deze begroting is vastgesteld. Daarom willen we wel alvast in de begroting 2016 een indicatie geven van mogelijke effect indicatoren. Hier komen we dan in de rekening op terug.

Beleidsvelden:

- WIJ Groningen
- Begeleiding, dagbesteding en beschermd wonen
- Jeugdhulp en regionale transitie-arrangementen
- Verbinding jeugd en passend onderwijs

BEOOGDE EFFECTEN*

- Toename van de tevredenheid van stadgers over de wijze van ondersteuning;
- Meer stadgers zijn actief als vrijwilliger of mantelzorger;
- Afname van het aantal beroepskrachten per huishouden (een gezin, een plan);
- Afname van specialistische hulp en ondersteuning;
- Afname gedwongen uithuisplaatsingen;
- Afname ondertoezichtstellingen.

*We zijn nog in afwachting van een landelijke monitor bezig met de ontwikkeling van geschikte indicatoren. Dit proces is nog niet afgerond voordat deze begroting is vastgesteld. Daarom willen we wel alvast in de begroting 2016 een indicatie geven van mogelijke effect indicatoren.

Beleidsveld

WIJ Groningen

We werken aan een laagdrempelige, wijkgerichte ondersteuningsstructuur. Daarin werken de gemeente, welzijn- en zorg- aanbieders per wijk in WIJ-teams samen op basis van een convenant. In vervolg op het eerste WIJ-team in Beijum ontwikkelen we voor 11 wijken een WIJ-team. Ieder WIJ-team krijgt aansturing door een WIJ-manager.

De WIJ-teams geven ondersteuning aan bewoners met individuele ondersteuningsvragen en richten zich op een preventieve aanpak. Bij de individuele ondersteuning willen we een doeltreffende aanpak: één huishouden, één plan, één regisseur. Ook streven we naar een doelmatige kostenefficiënte aanpak. Bij de preventieve aanpak willen we escalaties voorkomen, ontwikkelingskansen van kinderen vergroten en de zelf- en samen redzaamheid bevorderen.

BEOOGDE PRESTATIES*

Een aantal criteria aan de hand waarvan de opbrengsten van de WIJ-teams worden bepaald zijn:

- de tevredenheid van wijkbewoners/cliënten over de geboden ondersteuning;
- de ontwikkeling van de zorg-/ondersteuningsconsumptie;
- de ontwikkeling van interventiekosten.

*We zijn nog in afwachting van een landelijke monitor bezig met de ontwikkeling van geschikte prestatie indicatoren. Dit proces is nog niet afgerond voordat deze begroting is vastgesteld. Daarom willen we wel alvast in de begroting 2016 een indicatie geven van mogelijke prestatie indicatoren.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De inrichting en ontwikkeling van WIJ Groningen, met in totaal 11 WIJ-teams in de hele stad, vordert gestaag. Momenteel zijn twee WIJ-teams actief, WIJ-Beijum en WIJ-Oosterparkwijk. Begin 2016 verwachten we dat er vijf teams aan het werk zijn.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen per 1 januari 2017 alle 11 WIJ-teams in de stad aan de slag hebben.

Activiteiten

Oprichten en operationaliseren WIJ-teams

Beleidsveld **Begeleiding, dagbesteding en beschermd wonen**

Sinds 1 januari 2015 zijn wij als gemeente verantwoordelijk voor de Wmo taken op het terrein van ondersteuning, dagbesteding en beschermd wonen. Voor 2015 hebben we met de zorgaanbieders afspraken gemaakt die vooral gaan over het voortzetten van de zorg. In 2015 en 2016 werken we aan versterking van onze inhoudelijke regie en het samenvoegen met ander gemeentelijke beleid voor deze doelgroepen, zoals in de WMO beoogd.

Ondersteuning

Wij ondersteunen kwetsbare Stadgers. Op deze manier willen we de zelfredzaamheid en participatie van deze groep burgers zoveel mogelijk bevorderen, behouden of compenseren met als doel dat zij zolang mogelijk in de eigen leefomgeving kunnen blijven wonen. Het gaat zowel om individuele begeleiding als begeleiding in een groep of begeleiding bij maatschappelijke deelname. Zie voor meer informatie over individuele ondersteuning programma 4 individuele voorzieningen (Wmo).

Dagbesteding

Dagbesteding omvat begeleiding in een groep of ondersteuning bij maatschappelijke deelname door Stadgers met een beperking. Afhankelijk van de mogelijkheden van deze groep mensen kan dagbesteding bestaan uit en bijdragen aan ontmoeting, ontspanning, structuur, belevingsgerichte zorg, behoud of ontwikkeling van vaardigheden tot en met arbeidsmatige activiteiten zonder dat er sprake is van loonvorming. Dagbesteding kan bovendien mantelzorgers ontlasten.

Beschermd wonen

Inwoners die gebruik maken van het wonen in een accommodatie binnen Beschermd wonen hebben een psychiatrische aandoening of een psychiatrisch verleden, al dan niet in combinatie met andere problematiek (o.a. licht verstandelijke beperking, verslaving en detentie). Deze inwoners kunnen onvoldoende op eigen kracht deelnemen aan het maatschappelijke leven, hebben (bijna) geen werk, hebben moeite met regie voeren over hun eigen leven en hebben een beperkt sociaal netwerk. Voor Beschermd wonen is de gemeente Groningen centrumgemeente voor de 23 Groninger gemeenten. Dit betekent dat wij voor de 23 Groninger gemeenten een aantal uitvoeringstaken doen. Zo hebben we een centraal toegangsteam ingericht, dat zich de komende jaren verder ontwikkelt en verzorgt de gemeente Groningen de inkoop van zorg.

BEOOGDE PRESTATIES*

Beschermd wonen

In 2016 hebben we gereed:

- Inwonersprofielen en ondersteuningsplannen op basis van zelfredzaamheid;
- Een methode om te komen tot een passend ondersteuningsplan;
- Een kwaliteitskader Beschermd Wonen;
- Een passende financiële structuur en bijbehorende (financiële) sturing;
- Een Centrale ingang, een digitale kaart en de samenwerking met de Wmo loketten in de 23 gemeenten.

Dagbesteding

- Toename van het aantal maatschappelijk actieve Stadgers;
- Tevredenheid Stadgers over de (geboden) ondersteuning;
- Afname van de geïndiceerde begeleiding (maatwerkvoorzieningen) qua omvang en zwaarte;
- Waar ondersteuning nodig is, maken we meer gebruik van algemene voorzieningen.

*We zijn nog in afwachting van een landelijke monitor bezig met de ontwikkeling van geschikte prestatie indicatoren. Dit proces is nog niet afgerond voordat deze begroting is vastgesteld. Daarom willen we wel alvast in de begroting 2016 een indicatie geven van mogelijke prestatie indicatoren.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Dagbesteding

In 2015 kochten we samen met andere Groningse gemeenten dagbesteding in. In 2015 krijgen alle cliënten een herindicatie en bekijken we of een maatwerkvoorziening vanuit de WMO nodig blijft. Verder zetten we in op vernieuwing door te zoeken naar nieuwe mogelijkheden voor deelname aan activiteiten in de wijk. Daarin werken we samen met werk, inkomen en maatschappelijke participatie voor mensen een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Bij de ondersteuning werken we aan verschuiving van maatwerkvoorzieningen naar meer algemene ondersteuning, onder meer door meer samenwerking tussen professionele organisaties en vrijwillige inzet.

Beschermd wonen

In 2015 zijn de Groninger gemeenten gestart met de transformatie Beschermd wonen. Na een grondige verkenning van het nieuwe beleidsdomein is het meerjarenprogramma "Van Beschermd wonen tot wonen met begeleiding op maat" opgesteld, met een visie en een uitwerkingsprogramma. Ook maakten we over de inkoop voor 2016 en 2017 afspraken met zorgaanbieders. Dat ging over het voortzetten van zorg voor cliënten die voor 2015 een indicatie hadden. Tevens maakten we afspraken over vernieuwing, waarbij we ook nieuwe aanbieders willen toelaten.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Dagbesteding

We willen (nieuwe) mogelijkheden vinden voor mensen om deel te nemen aan activiteiten in hun wijk en in de stad. Wanneer nodig handhaven we de inzet van een maatwerkvoorziening.

Beschermd wonen

We gebruiken de komende vier jaar voor de transformatie. We onderscheiden twee fases: fase 1 (2015-2016): basis op orde; fase 2 (2017-2018): uitbouwen. In 2016 voeren we de eerste fase uit.

Activiteiten

Uitvoeren transformatieopdrachten Beschermd Wonen en Dagbesteding

Beleidsveld **Jeugdhulp en regionale arrangementen**

Met de invoering van de jeugdwet zijn we vanaf 2015 verantwoordelijk voor alle jeugdhulp en ondersteuning. Alle vormen van jeugdhulp vallen nu onder de regie en financiering van de gemeenten. De Centra voor Jeugd en Gezin en de WIJ-teams zijn de ingang voor alle vragen van jeugdigen en hun ouders.

In Groningen willen we:

- de opvoedkracht van ouders en de zelfredzaamheid van jeugdigen versterken, zodat ze eventuele problemen zoveel mogelijk binnen het eigen netwerk zelf kunnen oplossen;
- streven naar het inzetten van minder intensieve specialistische jeugdhulp en het voorkomen van terugval;
- als er (tijdelijk) hulp van buiten nodig is, dat de betrokken jeugdigen en betrokken ouders/opvoeders de begeleiding en ondersteuning krijgen die nodig is. En dat ze daar tevreden over zijn.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De Jeugdhulp voor jongeren van 0 tot 18 jaar geven we samen met de andere 22 Groningse gemeenten vorm in het Regionaal Transitie Arrangement Groningen (RTA). Daarin maakten we samen afspraken met zorgaanbieders. Onder meer over de inrichting van het nieuwe jeugdstelsel en gericht op bovengenoemde doelen.

Met de 22 andere gemeenten hebben we afgesproken om alle vormen van jeugdhulp in 2016 en 2017 samen in te kopen. Tot en met 2017 gebeurt de verrekening van de jeugdhulp op basis van solidariteit. Dit biedt gemeente(n) en aanbieders ruimte om samen te werken aan de inhoudelijke vernieuwing van het totale jeugdstelsel in de stad en regio.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De komende 2 jaren (2016 en 2017) gaan we het jeugdstelsel verder transformeren. In de loop van 2016 gaan alle CJG's op in de WIJ-teams.

Activiteiten

Integreren CJG's en werkprocessen jeugdhulp in 11 WIJ-teams

Uitwerken/uitvoeren Regionaal Transitie Arrangement Groningen (RTA) inclusief de transformatie agenda.

Verbinding jeugd en passend onderwijs

De school is een belangrijke plek om problemen vroeg te signaleren. Gemeenten en schoolbesturen hebben daarbij een eigen verantwoordelijkheid. Gezamenlijk gaan we uit van: één kind, één gezin, één plan, één regisseur en een integrale benadering op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning en werk & inkomen. Dit vraagt om afstemming en samenwerking op lokale, regionale en provinciale schaal, zoals uitgewerkt in de provincie-brede nota afstemming gemeente en onderwijs.

BEOOGDE PRESTATIES*

- Een integrale benadering vanuit de WIJ-teams op de thema's jeugdhulp, onderwijs en arbeidsmarkt;
- Realiseren van een goede samenwerking tussen gemeenten in de regio om kinderen in het VO en MBO onderwijs handelingsgericht te kunnen ondersteunen;
- Een nauwe samenwerking tussen de WIJ-teams en de scholen voor het primair onderwijs in de stad om kinderen vroegtijdig adequaat te kunnen ondersteunen;
- We zoeken naar nieuwe vormen van hulp in het onderwijs, zoals groepsgerichte hulp en ondersteuning voor kinderen, jeugdigen en leerkrachten.

*We zijn nog in afwachting van een landelijke monitor bezig met de ontwikkeling van geschikte prestatie indicatoren. Dit proces is nog niet afgerond voordat deze begroting is vastgesteld. Daarom willen we wel alvast in de begroting 2016 een indicatie geven van mogelijke prestatie indicatoren.

Hoe staan we ervoor?

Met de invoering van de ondersteuningsroute gemeente en onderwijs hebben we contactpersonen benoemd om de verbinding onderwijs en CJG/WIJ-teams te verstevigen. Om de integrale benadering te bevorderen, werken we provincie-breed aan de thema's overgang AWBZ, dyslexie, in- en uitstroom jeugdinstanties en thuiszitters. Lokaal werken we met het primair onderwijs aan nieuwe vormen van hulp en ondersteuning en willen we de deskundigheid op het thema hoogbegaafdheid bevorderen.

Activiteiten

Optimaliseren inzet CJG/WIJ-teams in het onderwijs

Ontwikkelen en borgen regionale aanpak "De school als wijk" ten behoeve van preventieve inzet jeugdhulp in voortgezet onderwijs en MBO onderwijs

Ontwikkelen nieuwe vormen van ondersteuning en hulp, bijvoorbeeld voor hoogbegaafde leerlingen en thuiszitters.

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 4. Welzijn Gezondheid en zorg		Actuele begroting		Primitieve begroting			
Bestaand beleid	Rekening	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dp nr.							
Lasten							
4.1	Sociale samenhang en leefbaarheid	46.699	130.830	116.274	117.427	118.752	120.934
4.2	Preventie en zorg	34.294	43.677	43.498	44.861	43.926	43.975
4.3	Integratie en emancipatie	2.828	1.969	2.028	1.998	1.978	1.978
4.4	Jeugd	31.201	29.359	29.807	27.889	27.959	28.039
4.5	Vernieuwing sociaal domein	106	51.786	55.275	54.464	54.696	54.824
Totaal lasten		115.128	257.621	246.882	246.639	247.311	249.750
Baten							
4.1	Sociale samenhang en leefbaarheid	8.299	13.991	11.604	11.250	9.700	10.400
4.2	Preventie en zorg	13.548	16.908	17.003	17.084	17.084	17.084
4.3	Integratie en emancipatie	876	447	431	431	431	431
4.4	Jeugd	16.802	16.765	17.229	17.148	17.148	17.148
4.5	Vernieuwing sociaal domein	42	0	0	0	700	0
Totaal baten		39.567	48.111	46.267	45.913	45.063	45.063
Geraamd resultaat voor bestemming		-75.561	-209.510	-200.615	-200.726	-202.248	-204.687
Totaal toevoegingen		1.154	973	2.913	2.808	2.808	2.808
Totaal onttrekkingen		514	1.279	1.315	1.315	1.315	1.315
Geraamd resultaat na bestemming		-76.201	-209.204	-202.213	-202.219	-203.741	-206.180

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015 (alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

4.1 Sociale samenhang en leefbaarheid

V 12,2 miljoen euro

Compensatie loon- en prijsontwikkelingen (N 636 duizend euro)

In de begroting 2015 hadden we een incidentele geraamde post opgenomen voor compensatie van loon- en prijsontwikkelingen. Deze post hebben we in de begroting 2016 teruggedraaid. Het werkelijke bedrag voor compensatie van loon- en prijsontwikkelingen is in deze begroting verwerkt.

Gevolgen pensioenwet 2015 voor gesubsidieerde instellingen (V 0,8 miljoen euro)

In 2015 is de nieuwe pensioenwet in werking getreden. Als gevolg van deze wet zijn de werkgeverslasten naar beneden bijgesteld. Dit heeft ook consequenties voor de gesubsidieerde instellingen. De verleende compensatie voor loon- en prijsontwikkelingen wordt verlaagd. Omdat we ook hier met de t-2 systematiek werken, wordt de korting in 2015 en 2016 verrekend met de

egaliseringsreserve accessen. Vanaf 2017 wordt de compensatie verrekend met de subsidiebudgetten. Het saldo van de egaliseringsreserve is echter onvoldoende om het negatieve accres van 2 jaar op te vangen.

Om te voorkomen dat de reserve negatief wordt in 2016 verrekenen we 800 duizend euro met de reserve en vangen we 105 duizend euro eenmalig op uit de middelen voor extra beleid.

Huishoudelijke hulp (V 2,3 miljoen euro)

Vanaf 2015 voert het Rijk een aantal bezuinigingen door op de huishoudelijke hulp. Als gevolg van deze bezuinigingen heeft uw raad besloten de lichte huishoudelijke hulp (HH1) met ingang van 2016 om te zetten in een algemene voorziening. Ter behoud van de werkgelegenheid bij gecontracteerde zorgaanbieders heeft het Rijk eind 2014 alsnog extra middelen beschikbaar gesteld in de vorm van een Toeslag (HHT). Onder bepaalde voorwaarden kunnen wij cliënten daardoor in 2016 een bijdrage verstrekken in de kosten voor lichte huishoudelijke hulp. De verwachte kosten van de nieuwe regeling maken naar verwachting de noodzakelijke bezuiniging op huishoudelijke hulp in 2016 ten opzichte van 2015 minder groot dan in de taakstelling aanvankelijk was voorzien.

Zorgbudget 18+ (V 4,1 miljoen euro)

De lagere uitgaven zorg 18+ in 2016 zijn voor 2,9 miljoen euro het gevolg van de transformatie van de zorg naar de WIJ teams. Daarnaast heeft een uitname door het Rijk plaatsgevonden voor de Wet langdurige zorg (Wlz) van 1,2 miljoen euro. Deze zorg wordt niet door gemeenten ingekocht.

Zorgbudget Beschermd Wonen (V 3,1 miljoen euro)

Ten opzichte van de begroting 2015 is 3,1 miljoen euro minder beschikbaar voor zorgtaken. Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat het rijksbudget is verlaagd als gevolg van de lagere realisaties over 2014. De lasten op dit programma dalen hierdoor met 3,1 miljoen euro. De verlaging van de beschikbare middelen is opgenomen in de baten in programma 13.

Regeling inkomensondersteuning chronisch zieken en gehandicapten (N 725 duizend euro)

In 2015 is de gemeentelijke regeling inkomensondersteuning voor chronisch zieken en gehandicapten ingevoerd. De incidentele extra uitvoeringskosten van 425 duizend euro om de regeling in te voeren in 2015 zijn in 2016 eenmalig toegevoegd aan het beschikbare budget voor verstrekkingen van de regeling. Daarnaast zijn de structurele uitvoeringskosten van 300 duizend euro in 2016 toegerekend aan de regeling in tegenstelling tot 2015.

VSD innovatie en onvoorzien (V 391 duizend euro)

In 2016 zijn de programmakosten VSD 168 duizend euro lager dan in 2015. Daarnaast vallen de innovatie- en transformatie middelen in 2016 223 duizend euro lager uit als gevolg van lagere budgetten voor jeugd en 18+.

Toerekening kosten Schakelunit (V 3,9 miljoen euro)

In 2015 hebben we diverse organisatie onderdelen ondergebracht bij de Schakelunit. De kosten hiervan hebben we in 2015 in eerste instantie doorbelast naar Wmo-gerelateerde producten die deel uitmaakten van de begroting 2015 van de Schakelunit. In de begroting 2016 belasten we deze kosten vanuit de Schakelunit door naar de juiste producten en beleidsvelden. Daarnaast ontstaat dit voordeel omdat we overheadkosten niet meer toerekenen aan dit deelprogramma, maar verantwoord onder programma 14. Algemene ondersteuning.

Eigen bijdrage maatwerkvoorzieningen (N 1,5 miljoen euro)

Vanaf 2016 verandert de lichte Huishoudelijke Hulp (HH1) van een maatwerkvoorziening in een algemene voorziening. Als gevolg van deze wijziging vervallen de eigen bijdragen van cliënten voor deze voorziening vanaf 2016.

Extra beleid (V 350 duizend euro)

Het totaal aan extra beleidsmiddelen inclusief de extra uitgaven in verband met de vorming van de WIJ teams bedraagt 4,1 miljoen euro voor 2016. In de begroting voor 2015 werd rekening gehouden met 3,75 miljoen euro aan extra beleidsmiddelen en extra uitgaven voor de WIJ teams.

Overige afwijkingen (V 89 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een voordeel van 89 duizend euro.

4.2 Preventie en zorg

V 275 duizend euro

Terugloop decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang (V 298 duizend euro)

Vanaf 2015 zijn aan de decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang de voormalige AWBZ-middelen toegevoegd. Hierbij gaat het om budget dat samenhangt met voormalige extramurale AWBZ-zorgfuncties. (Cliënten met een zorgvraag kunnen thuisblijven).

Deze middelen zijn in 2015 verdeeld op basis van historie. Op advies van de Rfv (Raad voor de financiële verhoudingen) worden deze middelen in 2016 voor de helft verdeeld op basis van historie en voor de helft op basis van een objectieve verdeelsleutel.

Vanaf 2017 worden de middelen volledig verdeeld volgens een objectieve verdeelsleutel. Het objectieve verdeelmodel valt voor ons nadelig uit. Voor dit deelprogramma betekent dit dat we in 2016 298 duizend euro minder kunnen besteden. Vanaf 2017 zal dit bedrag structureel 591 duizend euro zijn. De lasten op dit programma nemen hierdoor in 2016 met 298 duizend euro af. De verlaging van de middelen is opgenomen in de baten in programma 13.

Terugloop decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang (V 127 duizend euro)

In de septembercirculaire 2014 zijn de middelen vanuit de AWBZ toegevoegd aan de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang en verdeeld op basis van het objectieve verdeelmodel. Op advies van de Rfv wordt de verdeling voor 2016 en 2017 aangepast naar de historische verdeling. Het historische verdeelmodel valt voor ons nadelig uit. Voor dit deelprogramma betekent dit dat we in 2016 127 duizend euro minder kunnen besteden. In 2017 zal dit bedrag 85 duizend zijn. Daarna zal vanaf 2018 de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang structureel met 569 duizend euro teruglopen. De lasten op dit programma nemen hierdoor in 2016 met 127 duizend euro af. De verlaging van de middelen is opgenomen in de baten in programma 13.

Overige afwijkingen (N 150 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een nadeel van 150 duizend euro.

4.5 Vernieuwing sociaal domein

N 3,5 miljoen euro

Budget jeugd (V 6,9 miljoen euro)

Door het Rijk is het budget voor jeugdzorg met 1,7 miljoen euro verlaagd en er heeft tevens een uitname van 1,2 miljoen euro plaatsgevonden voor de Wet Langdurige Zorg (WLZ) voor jeugdigen. In 2016 wordt door ons 3,3 miljoen euro van het budget jeugdzorg als transformatie ingezet voor de WIJ teams. Daarnaast wordt als gevolg van afspraken in het Regionaal Transitie Arrangement (RTA) het uitvoeringsbudget bijgesteld waardoor 0,7 miljoen euro minder voor regionaal ingekochte zorg beschikbaar is. We zetten dit hoofdzakelijk in voor ons eigen gemeentelijke hulpverleningsdeel (o.a. Jeugd deel WIJ teams).

Kosten toegang Jeugd (N 700 duizend euro)

Ons college stelt uw raad voor om 700 duizend euro extra beleidsgeld in te zetten ter dekking van kosten toegang jeugd.

WIJ teams (N 11,1 miljoen euro)

Wanneer de WIJ-teams volledig operationeel zijn in 2016 bedragen de totale kosten 29,8 miljoen euro. Hiervan wordt 17,1 miljoen ingebracht door gesubsidieerde instellingen en door derden. Het resterende deel van 12,7 miljoen euro komt uit transformatie van zorg en de budgetten voor uitvoering. Voor 2015 is voor de start van de WIJ teams 1,7 miljoen euro begroot waardoor de directe besteding aan de WIJ teams in 2016 met 11,1 miljoen euro toeneemt.

Toerekening kosten Schakelunit (V 1,2 miljoen euro)

Een deel van de uitvoering van de Schakelunit is naar de WIJ teams verplaatst waardoor de doorbelasting uit de Schakelunit naar dit deelprogramma lager uitvalt.

Overige afwijkingen (V 211 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 211 duizend euro.

Programma 5

SPORT EN BEWEGEN

'Iedereen in beweging', dat is het motto van onze sportvisie. Sport en bewegen is goed voor iedereen. Het is een middel om gezond te blijven en deel te nemen aan de maatschappij. Sport en spel is van groot belang voor de ontwikkeling van kinderen. We bieden kinderen de kans hun sportieve talenten te ontdekken en (verder) te ontwikkelen.

Groningen wil een stad zijn waar:

- jong en oud kunnen sporten;
- iedereen wordt gestimuleerd om sportief te bewegen en zijn of haar sportieve talent te ontwikkelen.

Relevante beleidsnota's

[De bewegende stad, inspiratienota, januari 2014](#)

[Sportaccommodatiebeleid, najaar 2013](#)

[Drie punten plan sport, informatie en discussie, juli 2013](#)

[Bewegen voor kinderen: slim, fit en gezond, juni 2013](#)

[Talent voor Topsport, april 2013](#)

[Sportmonitor 2010, februari 2012](#)

[Meer ruimte voor sport en bewegen, sportvisie 2010-220, september 2009](#)

Ontwikkelingen

Ons voornemen om de tarieven voor sportaccommodaties te verhogen heeft tot veel reacties geleid van sportverenigingen. Een groot deel van hen heeft zich georganiseerd in de 'De sportkoepel'. Wij hebben met de sportkoepel afgesproken dat wij in overleg met hen het meerjarenprogramma beschrijven we wat we de komende jaren gaan doen binnen de vastgestelde afspraken zoals de Sportvisie 2010-2020 en De Bewegend Stad. De uitkomsten van dit overleg kunnen leiden tot een aanpassing van het beleid op het terrein van onder meer de ondersteuning van verenigingen, financiering van sport- en/of clubaccommodaties en investeringen in de sport. Er zijn de laatste jaren steeds vaker initiatieven om, in meer of mindere mate, samen met de gemeente te investeren in sportaccommodaties. De vraag of en in welke vorm de gemeente deelneemt moet van geval tot geval worden beoordeeld, maar moeten passen binnen het sportbeleid. Op dit moment gaat het om de bouw van Sportcentrum Europapark in samenwerking met het Noorderpoortcollege en het initiatief van FC Groningen om naast Sportpark Corpus den Hoorn een Topsportzorgcentrum te bouwen. Er zijn meerder ontwikkelingen binnen het sociaal domein, zoals de vorming van WIJ-teams en kansen voor een vrijwilligers binnen de Participatiewet. Deze ontwikkelingen zullen gevolgen hebben voor de inzet van de sport in het algemeen en de sportverenigingen in het bijzonder.

Extra beleid

Aanvullende beleidsmiddelen 2016				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
5.1 Onderhoud Papiermolen	131	131	131	131
5.1 Tekort tariefsinkomsten WSR	270			
5.1 Bouw sportcentrum Europapark	300	300	300	300
5.1 Extra kleedkamers sportpark Corpus den Hoorn	44	44	44	44
5.1 5 extra gymzalen	95	95	95	95
5.1 Beheer en onderhoud extra kleedkamers	34	34	34	34

Onderhoud Papiermolen

De Papiermolen moet worden gerenoveerd. De coating moet in zijn geheel worden vervangen, de chloortanks voldoen niet meer aan de wettelijke vereisten en de installaties zijn toe aan vervanging.

Deels wordt geïnvesteerd in duurzaamheidsmaatregelen die worden gedekt door lagere energielasten (middels de Gresco). Resterend een investering van 1,65 miljoen euro. Hiervoor is structureel 131 duizend euro nodig voor dekking van de kapitaallasten.

Tekort tariefinkomsten WSR

In maart 2015 hebben we besloten vanaf het seizoen 2015/2016 te stoppen met het subsidiëren van verenigingen voor de huur van gemeentelijke sportaccommodaties. Deze maatregel wordt voor verenigingen in het seizoen 2015/2016 op een kosten-neutrale wijze uitgevoerd. Dat wil zeggen dat verenigingen vanaf 1 augustus 2015 een verlaagd tarief voor de huur van accommodaties betalen. Er is een tekort op het subsidiebudget doordat er in het verleden geen subsidieplafond is vastgesteld. Het totaal aan te verstrekken subsidies bleef echter wel stijgen door de toename van de vraag naar sportaccommodaties (de hoogte van de subsidie was gekoppeld aan de vraag naar accommodaties). Dit levert in 2016 een verwacht tekort op van 270 duizend euro. We stellen hiervoor in 2016 270 duizend euro extra beleidsmiddelen beschikbaar.

In de loop van 2015 wordt in overleg met de sportverenigingen gewerkt aan een voorstel voor de financiering van verenigingssport. In dit voorstel werken we een oplossing uit voor het tekort vanaf 2017.

Bouw sportcentrum Europapark

We onderzoeken samen met het Noorderpoortcollege de mogelijkheden van de realisatie van een sportcentrum op het Europapark. Het sportcentrum wordt de vervanger van de verouderde sporthal De Wijert in het kader van de sportcarrousel. Tegelijkertijd realiseert het Noorderpoort met de bouw hun doelstellingen op het gebied van sport(onderwijs). Onderdeel van het sportcentrum is een topsport accommodatie voor de turnsport. Er komen ook buitensportvoorzieningen voor het Noorderpoortcollege. We reserveren aanvullend structureel 300 duizend euro per jaar vanaf 2016. Een definitief voorstel voor invulling van de bouw van het sportcentrum volgt.

Extra kleedkamers sportpark Corpus Den Hoorn

Op sportpark Corpus Den Hoorn zijn minder kleedkamers dan de norm voorschrijft. Er dienen vier kleedkamers bij te komen. Daarnaast dienen de kleedkamers te zijn voorzien van lockers. De kosten voor de vier extra kleedkamers (inclusief beheer en onderhoud) bedragen structureel 44 duizend euro per jaar vanaf 2016.

Beheer extra gymzalen

In de kadernota's 'Sport op Orde' en 'Sport in Beeld' zijn de achterstanden in beheer en onderhoud van de bestaande sportaccommodaties geïnventariseerd en opgelost en is structurele financiering voor het op orde houden van de

bestaande accommodaties geregeld. Sindsdien (2008) zijn er in de Stad 5 extra gymzalen gerealiseerd. Voor die gymzalen zijn extra investeringsmiddelen beschikbaar gesteld, maar geen extra middelen voor de kosten van onderhoud en beheer. Deze kosten zijn niet meer op te vangen binnen de bestaande exploitatie. We stellen hiervoor structureel 95 duizend euro per jaar beschikbaar vanaf 2016.

Beheer en onderhoud extra kleedkamers

In de kadernota's 'Sport op Orde' en 'Sport in Beeld' zijn de achterstanden in beheer en onderhoud van de bestaande sportaccommodaties geïnventariseerd en opgelost en is structurele financiering voor het op orde houden van de bestaande accommodaties geregeld. Sindsdien (2008) zijn er in de Stad 15 extra kleedkamers gerealiseerd op de sportparken. Voor die kleedkamers zijn extra investeringsmiddelen beschikbaar gesteld, maar zijn geen extra middelen beschikbaar gesteld voor de kosten voor onderhoud en beheer van deze accommodaties. Deze kosten zijn niet meer op te vangen binnen de bestaande exploitatie.

In de gemeentebegroting is een budget areaaluitbreiding voor Onderwijs, Sport en Welzijnsaccommodaties (OSW) opgenomen. Het is bedoeld voor het opvangen van de exploitatielasten van extra voorzieningen in de stad, waaronder de sport accommodaties. Dit budget is de afgelopen jaren ingezet voor de bezuinigingen. In 2016 laten we dit budget weer vrijvallen in de algemene middelen (zie het hoofdstuk 'Dekkingsmogelijkheden'). Een deel van deze vrijval zetten we vanaf 2016 in voor hieraan gelieerde knelpunten, zoals het beheer van de extra kleedkamers. We stellen hiervoor structureel 34 duizend euro beschikbaar.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
05 Sport en bewegen								
05.1 Sportieve infrastructuur								
9 Financiering Skybox		50						

9. Financiering Skybox

De kosten van de Skybox worden gedekt vanuit het programma Sport en bewegen, deelprogramma Sportieve infrastructuur. Door hiervoor vanaf 2016 het intensiveringsbudget binnen het programma Economie en werkgelegenheid aan te wenden, valt vanaf 2016 structureel 50 duizend euro vrij.

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Sportieve infrastructuur**
- 2. Deelname aan sport**

Deelprogramma 1 **SPORTIEVE INFRASTRUCTUUR**

We willen optimale voorwaarden creëren voor sporten en bewegen. Daarvoor zijn goede en voldoende sportaccommodaties nodig. Met uitnodigende en actieve sportverenigingen. Sporten en bewegen gebeurt ook buiten verenigingsverband, in de openbare ruimte en in de directe leefomgeving. Daar besteden we ook aandacht aan.

Beleidsvelden

- accommodaties
- verenigingen en subsidies
- openbare ruimten

EFFECT INDICATOREN

---

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Klanttevredenheid besturen verenigingen en scholen voor accommodaties		7	7	7

1) We meten elk jaar de klanttevredenheid van de sportverenigingen (alle accommodaties) en de individuele gebruikers van zwembaden en Kardinges

Beleidsveld **Accommodaties**

We willen voldoende, kwalitatieve, goed over de stad verspreide, betaalbare sportaccommodaties. We zorgen dat sporten betaalbaar blijft via ons tarievenstelsel. We hebben gymlokalen, sporthallen, sportvelden, zwembaden, en een atletiek- en een ijsbaan.

PRESTATIE INDICATOREN

---

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Klanttevredenheid individuele gebruikers zwembaden en Kardinges		7	7	7
▪ Klanttevredenheid gebruikers gymlokalen		7 (2013)	n.v.t.	7

1) We meten elk jaar de klanttevredenheid van de sportverenigingen (alle accommodaties) en de individuele gebruikers van zwembaden en Kardinges.

2) De gebruikers van de gymlokalen bevragen we elke drie jaar; net als de gebruikers van de sporthallen (2012 etc) en sportparken (2014 etc).

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De kwaliteit van de accommodaties is voldoende tot goed. De gebruikers zijn tevreden over de dienstverlening, maar iets minder over onderhoud en hygiëne. Er zijn enkele knelpunten in de beschikbare capaciteit van sporthallen en sportparken. De voorwaarden waaronder we sportaccommodaties in gebruik geven zijn voor iedereen inzichtelijk en duidelijk.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen minimaal een 7 scoren bij de klanttevredenheidsonderzoeken.

Waar mogelijk verduurzamen we de accommodaties en voeren het project Basis op Orde verder uit. Dit project betreft het doorberekenen van lasten aan de gebruikers van de sportparken.

Activiteiten

Exploiteren en beheren gemeentelijke sportaccommodaties

Vorbereiding bouw Europapark Sporthal en Spelhal De Wijert

Onderzoek Topsportzorgcentrum FC Groningen inclusief mogelijkheid breedtesport

Subsidiëren openluchtwembad Hoogkerk

Uitvoeren nota sportaccommodaties 2013 inclusief project Basis op Orde

Uitvoeren Meerjarig Vervanging- en Onderhoudsprogramma; waaronder sportparken Corpus Den Hoorn en Esserberg in overleg met verenigingen.

Uitvoeren behoeftebepalingsonderzoek sportaccommodaties door Instituut Mulier.

Creëren investeringsfonds voor vervanging en uitbreiding sportaccommodaties

Beleidsveld

Verenigingen en subsidies

Groningen telt 315 sportverenigingen die ongeveer 70 verschillende sporten aanbieden. Behalve voor het sporten zelf zijn de sportverenigingen ook van grote sociale betekenis. We scheppen de voorwaarden voor goed functionerende verenigingen. Dat doen we in overleg met de sportkoepel, waarin een groot deel van de verenigingen zich heeft verenigd.

Ons belangrijkste middel is het aanbieden van accommodaties tegen een betaalbaar tarief. Dit is geregeld in de exploitatie van de WSR (toegestaan exploitatietekort). We stimuleren sportverenigingen om zich open te stellen voor een breed publiek. Verder helpen we de verenigingen om samenwerking te zoeken met elkaar en met de buurt, school of zorginstelling.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Uit de gesprekken met de sportkoepel komt naar voren dat een aantal verenigingen moeite heeft om voldoende vrijwilligers te vinden. Sportverenigingen concentreren zich om die reden veelal op hun kerntaak: het aanbieden van sport voor de eigen leden. Er zijn echter verenigingen die meer (willen) bieden en samenwerking zoeken met de buurt, de school of een zorginstelling.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

Sportverenigingen hebben op allerlei gebied vrijwilligers nodig. Ze kunnen activiteiten aanbieden voor mensen die onder de Participatiewet vallen. We onderzoeken de mogelijkheid om verenigingen die zich breder inzetten in het sociale domein te ondersteunen met projectsubsidies.

Activiteiten

Onderzoeken hoe we met verenigingen, WIJ-teams en sociaal culturele instellingen kunnen komen tot programma's van sport- en beweegactiviteiten voor wijkbewoners.

Beleidsveld

Openbare ruimte

Sporten en bewegen gebeurt ook buiten verenigingsverband en in de openbare ruimte, in de directe leefomgeving en in recreatiegebieden. We willen de openbare ruimte aantrekkelijker maken om in te sporten en te bewegen. Vooral voor kinderen, maar ook voor volwassenen. Met uitnodigende plekken en uitdagende routes in parken, straten, op pleinen en op en langs het water. We vergroten de mogelijkheden voor openbaar gebruik van sportparken. Het Paterswoldsemeer is voor de stad een belangrijk recreatiegebied. Daarom nemen we met de gemeenten Haren en Tynaarlo deel in de gemeenschappelijke regeling Meerschop Paterswolde.

PRESTATIE INDICATOREN

---

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ vernieuwde aanpak speelplekken	3	5
▪ meer openbaar maken sportparken	1	2
▪ het percentage inwoners van 18 jaar en ouder dat tevreden is over de speelmogelijkheden in de buurt	70%	70%

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Verspreid over de stad liggen veel openbare basketbal- en tennisvelden en skatevoorzieningen, die mensen intensief gebruiken. Hetzelfde geldt voor de parken en fiets- en wandelroutes. Op de beide Krajicek Playgrounds (de Hoogte en Beijum) en de Cruyff courts (Oosterpark en Corpus Den Hoorn) organiseert Bslim activiteiten. Er zijn echter nog veel mogelijkheden om de openbare ruimte aantrekkelijker te maken om in te bewegen en om de sportparken toegankelijker te maken. We gaan samen met de wijken na hoe we dit moeten gaan doen met de nota 'De Bewegende Stad' als inspiratie. Vanaf 2015 is er extra geld beschikbaar om de openbare ruimte 'sportiever' in te richten.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen de openbare ruimte 'sportiever' inrichten en de sportparken meer openbaar toegankelijk maken. Hierdoor krijgen Stadlers meer mogelijkheden om te sporten en te bewegen.

Activiteiten

Zorgen voor voldoende en uitnodigende speelplekken en routes; voor jong en oud

Sportparken (meer) openbaar maken

Deelprogramma 2 **DEELNAME AAN SPORT**

We stimuleren dat kinderen voldoende vaardigheden hebben om te sporten en brengen bij jonge Stadgers een breed scala van sporten onder de aandacht. Daarnaast zetten we sporten en bewegen in als middel voor de gezonde ontwikkeling van Stadgers en een actieve deelname aan de maatschappij. Dat doen we samen met de sportverenigingen, scholen en welzijnsorganisaties. We willen dat talentvolle sporters zich in Groningen kunnen ontwikkelen. Hiervoor bieden we hen, samen met scholen en sportbonden, extra faciliteiten.

Beleidsvelden

- stimulering sportdeelname
- topsport en talentontwikkeling

BEOOGDE EFFECTEN

Aantal jongeren dat aan sport doet.

Het aantal kinderen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen.

Talentvolle sporters met een status van NOC*NSF die doorstromen naar een hogere status.

Beleidsveld **Stimulering sportdeelname**

Met dit beleid bundelen we onze activiteiten die deelname aan sport stimuleren. We hebben hierbij de meeste aandacht voor de jeugd tot 15 jaar, omdat een sportieve basis de kans vergroot op een leven lang plezier in sport en bewegen. Het is ook de basis voor een gezonde leefstijl, een gezonde sociale ontwikkeling en betere schoolprestaties.

Evenementen

Ons evenementenbeleid is te vinden in het [programma Cultuur](#). Elke aanvraag voor ondersteuning vanuit het programma Sport beoordelen we apart.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2019
▪ Het percentage jeugd in het voortgezet onderwijs dat minstens één uur per dag beweging krijgt*	n.b.	n.b.	n.v.t.	volgende meting in 2019
▪ Het percentage jeugd dat lid is van een sportvereniging verhogen van 58% in 2008 naar 60% in 2014	in 2012: 61%	n.b.	n.b.	n.b.
▪ Aantal schoolsportverenigingen	5	8	10	n.b.
▪ Aantal fte combinatiefunctionarissen	23	23	26	n.b.
▪ Bezoekers ijs Kardinge	130.000	120.000	120.000	n.b.
▪ Bezoekers zwembad Kardinge	190.000	180.000	180.000	n.b.

* Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Bslim, ons programma voor een gezonde en actieve leefstijl, draait sinds 2006 in acht wijken. We zetten hiervoor combinatiefunctionarissen in. Dit zijn professionals die de verbinding leggen tussen school en naschoolse tijd op het gebied van sport, bewegen en cultuur. Onderdeel van Bslim zijn de schoolsportverenigingen. Dit zijn samenwerkingsverbanden tussen meerdere scholen en sportverenigingen in een wijk. Sinds 2013 geven we binnen Bslim, met Bewegen voor kinderen een kwaliteitsimpuls aan het bewegingsonderwijs door alleen te werken met vakleerkrachten. Ook stemmen we het naschoolse sportprogramma beter af met het sporten op school. Inmiddels doen we dit in acht wijken, op 17 van de 37 basisscholen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Het aantal verhuurde uren in alle accommodaties en het aantal bezoekers van ijsbaan/hal en zwembaden blijft hetzelfde. Het aantal fte's combinatiefunctionarissen vergroten we tot 26. We breiden het huidige aantal van 17 scholen die de kwaliteitsimpuls bewegingsonderwijs krijgen, verder uit. Ook het aantal schoolsportverenigingen breiden we uit.

Activiteiten

Uitvoeren Bslim; uitbreiden aantal combinatiefuncties, schoolsportverenigingen. Samen met onderwijs zorgdragen voor goed op elkaar afgestemde programma's in de wijk.

Uitvoeren Bewegen voor kinderen: uitbreiden aantal scholen met alleen vakleerkrachten

Beleidsveld **Topsport en talentontwikkeling**

Topsport en breedtesport horen bij elkaar en versterken elkaar. Topsport is ook een middel voor citymarketing en heeft betekenis voor de economie. Hierbij valt te denken aan de verkoop van sportkleding en –materialen. Ook komen veel deelnemers en toeschouwers bij evenementen terug. Groningen heeft veel kennis en opleidingen op het gebied van topsport en talentontwikkeling (Rijksuniversiteit, Hanzehogeschool, MBO). Door de jeugdige bevolkingssamenstelling zijn er veel talentvolle sporters.

Groningen wil City of Talent zijn, ook voor de sport. We willen dat zeer talentvolle sporters zich in Groningen verder kunnen ontwikkelen. Hiervoor bieden we ze, samen met scholen en sportbonden, extra faciliteiten.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2014	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal RTC's* dat de gemeente ondersteunt	4	5	6	7
▪ Aantal topsport-talentevenementen dat we ondersteunen	2	5	2	2
▪ Percentage talenten dat doorstroomt naar hogere status	n.b.	n.b.	2	4

* RTC = Regionaal Training Centrum.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Sinds 2014 ligt in ons topsportbeleid de nadruk op het stimuleren van talenten. We kunnen ze via de regionale trainingscentra (RTC's) van sportbonden ondersteunen in de kosten van trainers en in de huur van accommodaties. Groningen heeft RTC's voor basketbal, roeien, volleybal, voetbal, atletiek en schaatsen. Voetbal (FC Groningen) ondersteunen we niet, de overige RTC's wel. Een groot deel van de kinderen die in een RTC meedoen, zitten op een topsporttalentschool. Dit is een school voor voortgezet onderwijs waar ze extra faciliteiten krijgen. Zoals een flexibel rooster, vrijstellingen en spreiding van het eindexamen. Topsportevenementen subsidiëren we alleen als het gaat om een evenement voor (inter)nationale talenten. Grote topsportevenementen voor senioren subsidiëren we niet uit het topsportbudget.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Groningen wil City of Talent zijn, ook voor de sport. We willen dat zeer talentvolle sporters zich in Groningen verder kunnen ontwikkelen. Daartoe bieden we ze, samen met scholen en sportbonden, extra faciliteiten. We richten ons vooral op talenten die de stap naar de top nog moeten maken, niet op topsporters die al aan de top zitten. We streven er naar dat het aantal talenten dat doorstroomt naar een hogere talentstatus toeneemt.

Activiteiten

Subsidiëren diverse activiteiten bij/via Regionale Training Centra

Subsidiëren inzet combinatiefunctionarissen bij Regionale Training Centra

Geven sporttalenten voorrang in onze accommodaties

Kennen gemeentelijke sportstimuleringsprijs en sportpenningen toe

Subsidiëren topsport-talentevenementen zoals de 4 Mijl en Holland Nordic Basketball-toernooi

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 5. Sport en bewegen						
Bestaand beleid	Rekening	Actuele	Primitieve			
Dp nr.	2014	begroting	begroting	2017	2018	2019
		2015	2016			
Lasten						
5.1 Sportieve infrastructuur	23.900	21.190	20.075	20.213	20.353	20.493
5.2 Deelname aan sport	2.268	1.361	1.011	1.011	1.011	1.011
Totaal lasten	26.168	22.551	21.086	21.224	21.364	21.504
Baten						
5.1 Sportieve infrastructuur	7.642	7.903	6.506	6.784	6.784	6.784
5.2 Deelname aan sport	371	74	40	40	40	40
Totaal baten	8.013	7.977	6.546	6.824	6.824	6.824
Geraamd resultaat voor bestemming	-18.155	-14.574	-14.540	-14.400	-14.540	-14.680
Reserve mutaties						
Totaal toevoegingen	74	17	121	121	121	121
Totaal onttrekkingen	229	78	201	201	201	201
Geraamd resultaat na bestemming	-18.000	-14.513	-14.460	-14.320	-14.460	-14.600

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015
(alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

5.1 Sportieve infrastructuur

N 282 duizend euro

Sportsubsidies (N 270 duizend euro)

Het subsidie- en tarievenstelsel is met ingang van het seizoen 2015/2016 afgeschaft. We gaan daarmee terug naar de situatie van voorheen. Geen afzonderlijke subsidieverstrekking maar een directe korting op de tarieven. Dat betekent een verlaging van zowel de lasten (subsidiebudget) als de baten (huuropbrengsten) met 856 duizend euro. Per saldo dus neutraal. Op het sportsubsidiebudget zat wel een tekort van 270 duizend euro. Dit vullen we voor 2016 incidenteel aan uit de algemene middelen.

Onderhoud Papiermolen (N 131 duizend euro)

Het openluchtbad De Papiermolen moet ingrijpend worden gerenoveerd. Daarvoor stellen we per 2016 structureel 131 duizend euro beschikbaar om de kapitaallasten van de renovatie te dekken.

Overige afwijkingen (V 119 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 119 duizend euro.

5.2 Deelname aan sport

V 316 duizend euro

Exploitatiebijdrage Euroborg (V 316 duizend euro)

Op 27 mei 2015 heeft uw raad besloten de gemeentelijke jaarlijkse bijdrage (316 duizend euro) aan de NV Euroborg af te kopen voor 5,7 miljoen euro. Dit leidt tot lagere lasten in dit deelprogramma. De structurele bijdrage van 316 duizend euro wordt ingezet ter dekking van de kapitaallasten. De kapitaallasten worden verantwoord onder andere deelprogramma's.

Programma 6

CULTUUR

De Groningse culturele infrastructuur is oorspronkelijk, divers en van hoge kwaliteit. Met ons cultuurbeleid dragen we bij aan een goed geïnformeerde stedelijke samenleving en een levendig cultureel klimaat, waarin het voor iedereen prettig is om te wonen, werken, studeren, verblijven en ondernemen.

De hoofdlijnen van ons actuele cultuurbeleid staan in onze cultuurnota 2013-2016: [Cultuurstad Groningen. Tegen de stroom in](#). Daarin bepalen drie richtinggevende thema's ons cultuurbeleid:

- in stand houden van een kwalitatief goed aanbod en volledige 'culturele ketens';
- vergroten van cultuurbereik, deelname en de waarde voor de stad;
- talentontwikkeling.

We willen dat Groningen een stad is:

- met een kwalitatief hoogstaand, vernieuwend en gevarieerd cultureel klimaat, met een cultuuraanbod voor jong en oud, voor mensen uit alle lagen van de bevolking;
- die mensen in staat stelt en actief stimuleert om zelf cultureel actief te zijn.

Relevante beleidsnota's

[Kadernota Cultuur 2017-2020 Cultuurstad Groningen. City of talent. \(2015\)](#)

[Nota strategisch evenementenbeleid \(2014\)](#)

[Cultuurnota 2013-2016: Cultuurstad Groningen. Tegen de stroom in. \(2012\)](#)

[Bibliotheekvisie 2011 - 2016](#)

[Omroepnota Mediabeleid 2011 - 2015](#)

[Popvisie *No Guts No Glory* \(2011\)](#)

[Forumvisie \(2011\)](#)

Ontwikkelingen

In 2016 stellen we de nieuwe cultuurnota voor de periode 2017-2020 op. Ook treden de nieuwe omroepnota en bibliotheekvisie in werking. We werken aan een Noord-Nederlands cultuur-convenant, waarin we gezamenlijke ambities en plannen vastleggen op het gebied van kunst en cultuur in Groningen, Friesland en Drenthe. We willen hiermee ook één Noordelijk cultuurgezicht tonen naar het Rijk.

Verder onderzoeken we hoe we de infrastructuur op het gebied van podiumkunsten het beste kunnen inrichten. Daarbij gaat het zowel om de programmering als de organisatie. We investeren in de toekomstbestendigheid van het Grand Theatre en daarmee in de versterking van de productie- en presentatieketen met nadruk op talentontwikkeling. De Oosterpoort Stadsschouwburg heeft de programmering en exploitatie overgenomen. Stichting Grand Futura ontwikkelt een toekomstplan.

We hebben de haalbaarheid onderzocht van huisvesting van Club Guy & Roni, Het Houten Huis en De Noorderlingen in het Ebbingekwartier. Dit onderzoek moet worden beoordeeld. Ambitie is om het onderzoek in 2016 nader uit te werken in een concreet projectplan en in 2017 een structurele, goede oplossing voor de meest urgente huisvestingsproblemen te bieden.

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren		2016	2017	2018	2019
Progr.					
6	Thema verrijken	500	750	750	750

Thema Verrijken

In het coalitieakkoord 2014-2018 hebben we een aantal thema's benoemd waarop we willen intensiveren. Voor intensiveringen in cultuur hebben we in 2016 500 duizend euro gereserveerd. Vanaf 2017 hebben we hiervoor 750 duizend euro gereserveerd. Deze middelen willen we onder meer inzetten voor samenwerking in de cultuursector, voor innovatie en cofinanciering.

Bezuinigingen

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Culturele infrastructuur**
- 2. Deelname aan cultuur**
- 3. Overig cultuur**

CULTURELE INFRASTRUCTUUR

Met dit deelprogramma willen we optimale voorwaarden creëren voor cultuur. We werken actief samen met de culturele instellingen, waarbij we samen de culturele diversiteit en kwaliteit in Groningen versterken.

Beleidsvelden

- Podiumkunsten
- Evenementen
- Letteren en media
- Beeldende kunst
- Kunstraad Groningen
- Erfgoed

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ positie Gemeente Groningen in Atlas voor Gemeenten	4	Top 5	Top 5

Beleidsveld

Podiumkunsten

Groningen kent een gevarieerd en uitgebreid podiumkunstenaanbod. Dit aanbod draagt bij aan de kwaliteit en diversiteit van Cultuurstad Groningen, en aan een goed leef- en vestigingsklimaat. We subsidiëren podia en gezelschappen op bijvoorbeeld het gebied van theater, muziek en dans, zoals De Oosterpoort/Stadsschouwburg (OPSB), Vera en Club Guy & Roni.

Met ons podiumaanbod willen we:

- een positie in de landelijke top 5, met voldoende en gevarieerd aanbod;
- instellingen die door samenwerking effectiever worden;
- de productie- en presentatieketen versterken;
- de organisatiekracht in de podiumsector versterken, met ruimte voor interdisciplinaire ontwikkelingen;
- een goed en compleet educatief aanbod;
- voldoen aan onze verantwoordelijkheid voor accommodaties voor Rijks-gesubsidieerde instellingen via huisvesting en kansen benutten voor samenwerking en samenwerkingsvoordelen met andere instellingen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal bezoekers OPSB	217.229	250.000	250.000

Analyse

Hoe staan we ervoor?

In 2014 evalueerde de Kunstraad het eerste jaar van onze cultuurnota 2013-2016. Over de podiumsector werd onder meer opgemerkt dat de samenwerking op stedelijk niveau beter kon, de taakverdeling tussen OPSB en Grand Theatre niet helder is, en op het gebied van cultuureducatie nog winst is te behalen. Dit leidde tot de instelling in 2015 en 2016 van stimuleringsbudgetten voor meer samenwerking in de podiumkunsten (waaronder jeugdtheater) en van een budget voor het versterken van de productie- en presentatiefunctie van het Grand. In 2015 ging het Grand Theatre echter failliet. De Oosterpoort Stadsschouwburg heeft de programmering en exploitatie overgenomen. Stichting Grand Futura ontwikkelt een toekomstplan voor het Grand Theatre. In 2015 werden stappen gezet op het gebied van cultuureducatie. De podiuminstellingen verenigden zich in een cultuurmenu en onze algehele aanpak van Cultuureducatie met kwaliteit werd herzien. Beide ontwikkelingen leidden tot een aanzienlijke verbetering van de relatie van de podiumsector met het onderwijs. In 2015 gaven we opdracht tot het extern onderzoeken van de beste

manier om stadsbreed met ons podiumaanbod om te gaan en van best mogelijke samenwerking van OPSB met Martiniplaza. De uitkomsten betrekken we bij het opstellen van de cultuurnota 2017-2020 en bij de discussie rond de verzelfstandiging van werkmaatschappijen. We zijn tot de conclusie gekomen dat Dance van grote economische waarde kan zijn voor onze stad. De omzet van de Dance-industrie in Nederland bedroeg in 2012 ruim een half miljard euro en leverde circa 7.000 fte aan werkgelegenheid op. De verwachting is dat deze groei zich de komende jaren voortzet. Hier als stad optimaal van kunnen profiteren vraagt om een bloeiend ondernemersklimaat voor de Dance-industrie. Enkele podiuminstellingen kennen een urgent huisvestingsprobleem.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- Toewerken naar een structurele oplossing voor een aantal huisvestingsproblemen;
- Tenminste 250.000 bezoekers voor OPSB;
- De kwaliteit, samenwerking en afstemming in de podiumkunsten verder versterken;
- Samen met het werkveld de organisatie van een (internationaal) Dance-event in de stad onderzoeken.

Activiteiten

Subsidies verstrekken aan culturele instellingen en festivals (volgens Cultuurnota)

(Ondersteunen bij) het oplossen van huisvestingsknelpunten

Haalbaarheidsonderzoek (internationaal) evenement Electronic Dance Music

Projectplan opstellen voor het realiseren Culturele huisvesting in het Ebbingekwartier

Beleidsveld **Evenementen**

Groningen wil een bruisende, aantrekkelijke en economisch vitale stad zijn voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Een gevarieerd evenementenaanbod draagt hier aan bij. In het evenementenbeleid maken we een goede belangenafweging tussen een bruisende en een leefbare stad. Voor een kwalitatief hoogwaardig, gevarieerd en gedragen aanbod organiseren we met partners meer regie op het aanbod van grote evenementen. Daarnaast hebben we gericht locatiebeleid voor de belangrijkste locaties in de stad.

Wij willen dat Groningen haar top-10 positie als evenementenstad versterkt. Groningen heeft een sterk eigen gezicht en is ook voor buitenstaanders een jonge, eigenzinnige stad met veel aandacht voor cultuur. Kenmerkend voor Groningen zijn de historische binnenstad en de ruimte in het ommeland. Met de aanwezigheid van de universiteit en de hogeschool is Groningen een kennisstad, met specialismen op het gebied van bijvoorbeeld energie en *healthy ageing*. In verschillende sporten doen we mee in de top van Nederland. Wij willen dat evenementen meer bijdragen aan dit profiel. Evenementenbeleid en citymarketing zijn sterk aan elkaar verbonden.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal grote evenementen (>2.000 bezoekers)	30	32
▪ Aantal middelgrote evenementen (200-2.000 bezoekers)	260	270
▪ Aantal meldingen geluidsoverlast evenementen	200	180

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Op 1 januari 2015 werden het strategisch evenementenbeleid en de Beleidsregel Vergunningen Evenementen ingevoerd. Hiermee willen we beter sturen op kwaliteit en profilering, op een betere spreiding van evenementen en op een goed gebruik van onze belangrijkste evenementenlocaties. Het actualiseren en verbeteren van de locatieprofielen, waaronder de afstemming met de omgeving, is een continue proces.

Wij constateren een stijging in het aantal evenementenaanvragen.

Daarnaast werken wij aan de professionalisering van de gemeentelijke evenementenorganisatie. Hiertoe verbeteren wij de samenwerking met zowel interne als externe betrokkenen in het verlenen van vergunningen. Ook werken wij aan een betere communicatie met evenementenorganisatoren, bewoners en andere belanghebbenden. Het strategisch evenementenbeleid draagt bij aan de programmering zoals benoemd in de Bestemming Binnenstad.

- Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
- De programmering van vooral de speciale en grote evenementen verbeteren, onder meer de diversiteit en kwaliteit;
  - Een meer gedifferentieerd legestartief invoeren, dat beter aansluit bij de verschillende evenementen: dit draagt bij aan de professionalisering van de gemeentelijke evenementenorganisatie.

Activiteiten

Faciliteren evenementen in de Stad

Beleidsveld **Letteren en media**

De belangrijkste voorzieningen voor Letteren en media zijn het Groninger Forum en OOG. Daarnaast heeft Groningen een stadsdichter en een kinderdichter. Ook stimuleren we het literaire klimaat met subsidies en regelingen.

We willen:

- behoud van onze positie in de landelijke top 5 van letterensteden;
- een complete keten met een betere onderlinge samenwerking;
- de doelen uit de bibliotheek- en Forumvisie realiseren;
- een lokale publieke omroep die dagelijks (cross mediale) uitzendingen verzorgt van hoge kwaliteit die deelname en binding aan de lokale samenleving bevordert.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal bezoekers Groninger Forum	137.000	125.000	125.000
▪ Totaal aantal uitleningen bibliotheek	1.499.071	1.500.000	1.500.000
▪ Leden bibliotheek	43.906	42.000	42.000
▪ percentage Groningers dat wekelijks naar OOG kijkt	24% (2013)	31%	31%

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De landelijke waardering van de vakjury voor OOG is groot, en de resultaten van het kijk- en luisteronderzoek van 2013 zijn vergelijkbaar met vorige metingen. Ook de beoordelingen voor de programmering zijn stabiel met een 6,5 voor zowel de radio- als de tv programmering. In december 2015 heeft het tweejaarlijkse kijk- en luisteronderzoek weer plaats. OOG is aan het reorganiseren. Er zijn bezuinigingen en minder reclame-inkomsten. Hierdoor moet de omroep met minder geld en mensen haar functie en activiteiten op peil houden. De Stadsbibliotheek ging op in het Groninger Forum. Het Forum heeft een aantrekkelijke programmering en de bibliotheek haalt goede leden en leercijfers. Per 1 januari 2016 start de nieuwe beleidsperiode voor de bibliotheekvisie. Hierin gaat het om de gevolgen van de nieuwe bibliotheekwet en de nieuwe kaders voor het bibliotheekbeleid. De bouw van het Groninger Forum loopt vertraging op door de aardbevingsproblematiek en er moet een oplossing komen voor de meerkosten.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- Invoering en uitvoering van de nieuwe Omroepnota als actualisering van de [Omroepnota Mediabeleid 2011-2015](#);
- Invoeren van nieuw bibliotheekbeleid voor de periode 2016-2020;
- Bereik, waardering en aantal unieke uitzendminuten van OOG handhaven. Ook streven we naar wijkgerichte berichtgeving.

Activiteiten

Subsidies verstrekken aan culturele instellingen en OOG (volgens Cultuurnota)

Benoemen Stadsdichter en Kinderdichter

Beleidsveld **Beeldende kunst**

De belangrijkste voorziening voor beeldende kunst is het Groninger Museum. Verder hebben we het Centrum voor Beeldende Kunst (CBK), een aantal kleinere instellingen voor beeldende kunst, veel beeldend kunstenaars, vakopleidingen en zijn we verantwoordelijk voor beeldende kunst in de openbare ruimte. Voor talentvolle beeldende kunstenaars hebben we het Hendrik de Vries Stipendium.

We willen:

- een complete culturele keten van (inter)nationale allure;
- meer regie, zichtbaarheid en samenhang;
- een effectief productieklimaat voor beeldend kunstenaars.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Bezoekers Groninger Museum	200.000	173.113	200.000	200.000
▪ Projecten Kunst op Straat	4	4	4	4

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2015 lanceerden het Groninger Museum, House of Design, Academie Minerva en het CBK [Kunstspot](#), het digitale platform voor de professionele beeldende- en toegepaste kunst in de stad Groningen. Via interviews met kunstenaars, achtergrondverhalen over tentoonstellingen, film- en fotoreportages en een stadsbrede agenda, maakt Kunstspot de beeldende kunst in de stad in zijn volle omvang zichtbaar. Vanaf 2016 gaat de programmering van het Wall House naar het Groninger Museum. Het Wall House blijft gemeentelijk eigendom. In 2015 viel het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) weg. Voor 2016 kijken we hoe we het wegvallen hiervan voor Kunst op Straat (kunst in de openbare ruimte onder regie van het CBK) kunnen opvangen. Aan kunstenaars die (tijdelijke) atelier/werkruimte zoeken, biedt Carex mogelijkheden in leegstaande gebouwen. Wij betalen Carex een bijdrage voor hun dienstverlening (website).

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- De kwaliteit, samenwerking en afstemming in de beeldende kunsten verder versterken;
- Behoud van Kunst op Straat;
- Een piloteditie van een nieuwe beeldende kunstmanifestatie in de openbare ruimte.

Activiteiten

Subsidies verstrekken aan culturele instellingen (volgens Cultuurnota)

Uitreiken Hendrik de Vries Stipendium aan twee jonge talentvolle beeldkunstenaars

Subsidiëren Carex voor beheer website beschikbare tijdelijke ateliers en de toewijzing ervan

Nieuwe invulling 'Kunst op Straat'; proef met beeldende kunstmanifestatie in de publieke ruimte

Beleidsveld **Kunstraad Groningen**

We willen deskundige externe advisering over kunst- en cultuurbeleid in Groningen. Ook streven we naar een goed werkend verdelingssysteem voor incidentele culturele activiteiten aan de hand van de uitgangspunten in de cultuurnota. Deze taken hebben we overgedragen aan de Kunstraad Groningen.

We willen dat:

- de Kunstraad gevraagd en ongevraagd adviseert over cultuurbeleid;
- de Kunstraad alle subsidieaanvragen afhandelt binnen de afgesproken tijd;
- de budgetten bij de Kunstraad volledig ten goede komen aan geschikte projecten;
- de Kunstraad vormgeeft aan een Groninger platform voor crowdfunding.¹

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Afhandeling van de subsidie aanvragen binnen de daarvoor gestelde termijn	100%	100%	100%
▪ Benutting van de beschikbare budgetten voor cultuurprojecten	100%	100%	100%

¹ Voortgang wordt bepaald op basis van de evaluatie van de Kunstraad

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2015 begonnen we met het werken aan de cultuurnota 2017-2020. Zo stelden we de kadernota cultuur vast. Adviseerde de Kunstraad voorheen alleen over de cultuurnota, dit keer adviseerde zij ook over de kadernota. In 2015 handelde de Kunstraad opnieuw alle subsidieaanvragen op tijd af. Alle budgetten (incidentenbudget en Plusregeling Amateurkunst) gingen volledig naar geschikte projecten. In 2015 evalueerde de Kunstraad de effectiviteit van het Groninger platform voor crowdfunding van Voordekunst. Aan de hand daarvan is besloten over het doorgaan met dit platform.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- Tijdige afhandeling door de Kunstraad van alle subsidieaanvragen;
- De budgetten bij de Kunstraad volledig ten goede laten komen aan geschikte projecten;
- Een samenhangend advies van de Kunstraad voor de cultuurnota's 2017-2020 van de provincie en de gemeente Groningen;
- Op basis van de evaluatie uit 2015 besluiten over voortzetting van het Groninger platform voor crowdfunding.

Activiteiten

Subsidiëren Kunstraad Groningen voor het beheren van de budgetten voor projectsubsidies

Samen met de provincie Groningen opdracht geven tot en financieren van een samenhangend cultuurnota-advies door de Kunstraad voor de periode 2017-2020

Subsidiëren platform crowdfunding

Beleidsveld **Erfgoed**

Ons culturele erfgoed speelt een wezenlijke rol in onze regionale en stedelijke identiteit. We onderscheiden materieel en immaterieel erfgoed. De belangrijkste voorzieningen zijn het Noordelijk Scheepvaartmuseum en de Groninger Archieven. De jaarlijkse vieringen van bijvoorbeeld Gronings Ontzet en de intocht van Sinterklaas zien wij als immaterieel cultureel erfgoed.

We willen:

- verregaande inhoudelijke en organisatorische samenwerking tussen de erfgoedinstellingen van de stad;
- onze historische collectie en kennis vaker en meer in samenhang tonen;

- vrij toegankelijke volksfeesten mogelijk maken voor alle Stadgers waarbij we streven naar een nieuw evenwicht tussen programma, publieksbereik, veiligheid en budget.

Ons monumentenbeleid is te vinden onder [programma wonen](#)

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Aantal bezoekers Noordelijk Scheepvaartmuseum	26.344	29.000	29.000	35.000

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Eind 2013 stelden het Noordelijk Scheepvaartmuseum, het Groninger Museum en de Groninger Archieven een manifest op voor een betere samenwerking. In 2014 organiseerden ze samen het erfgoedproject, 'Drama achter de gevel'. In 2015 werkte het Noordelijk Scheepvaartmuseum aan plannen voor de verdere ontwikkeling tot historisch museum.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- nieuw museumbeleid in de cultuurnota waarmee we de erfgoedinstellingen een goede opdracht meegeven voor de komende jaren;

Activiteiten

Subsidiëren erfgoedinstellingen (volgens Cultuurnota)

Subsidiëren viering Gronings Ontzet en intocht van Sinterklaas

Deelprogramma 2 **DEELNAME AAN CULTUUR**

Cultuur is niet alleen genieten van wat anderen brengen, maar vooral ook zelf cultureel actief zijn. Dat ondersteunen en bevorderen we via onze voorzieningen en regelingen voor amateurkunst en kunst op school.

Beleidsvelden

- Amateurkunst
- Cultuureducatie

Beleidsveld **Amateurkunst**

In Groningen kan iedereen zich ontwikkelen met behulp van kunst en cultuur. Ook zorgt samen actief aan cultuur doen voor een prettige stad en een gevoel van saamhorigheid. Vernieuwing, uitblinken en bijzondere projecten in de amateurkunst dragen bij aan cultuurstad Groningen als City of Talent.

We willen dat:

- Groningen een rijk amateurleven kent;
- Stadgers zich kunnen ontwikkelen in een culturele loopbaan;
- Er voldoende regie, vernieuwing en kwaliteitsverbetering is in de amateurkunst.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal gehonoreerde projecten Plusregeling Amateurkunst (uitputting budget)	n.v.t. ¹	35 (100%)	30 (100%)	30 (100%)
▪ Deelname activiteiten Vrijdag	13.700	16.250	17.000	17.500

¹ De Plusregeling Amateurkunst is ingevoerd per 2014

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2014 ging het aantal subsidieregelingen voor amateurkunst terug van 4 naar 2. De amateurkunst kon de eerdere regelingen niet volledig benutten. Dat is wel het geval met de huidige Basisregeling Amateurkunst (BAK, ter ondersteuning van het verenigingsleven) en de Plusregeling Amateurkunst (projectbudget voor vernieuwing en kwaliteitsverbetering in de amateurkunst): beide werden in 2015 volledig benut.

Sinds het seizoen 2014-2015 presenteert Vrijdag zich als fusie-instelling van Kunstencentrum en Muziekschool met één programma en één gezicht. De publieksdeelname van Vrijdag steeg in 2014 met 30 procent. In 2015 zorgde Vrijdag voor meer regie en structuur in de Groninger amateurkunst, onder meer via het samengaan van de websites voor amateurkunst voor stad en provincie.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- De beschikbare budgetten voor amateurkunst volledig kunnen besteden aan geschikte initiatieven en projecten;
- Uitwerking en implementatie van de visie van Vrijdag op amateurkunst.

Activiteiten

Subsidiëren amateurverenigingen via Basisregeling en Plusregeling Amateurkunst

Subsidiëren steuninstelling voor amateurkunst 'Vrijdag'

Beleidsveld **Cultuureducatie**

Samen met cultuurinstellingen, collega-overheden en het onderwijs werken we al lange tijd aan de verspreiding en verbetering van cultuuronderwijs. Dankzij cultuuronderwijs ontwikkelen kinderen creatieve en sociale vaardigheden die steeds belangrijker worden in de samenleving en op de arbeidsmarkt.

We willen:

- dat cultuuronderwijs in de stad zich verbetert en verbreedt;
- een zo effectief mogelijk programma rond Cultuureducatie met kwaliteit (CMK).

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal bereikte leerlingen in het basisonderwijs met CMK	1.457	6.764	9.800
▪ Aantal en percentage deelnemende scholen aan CMK	21 / 45%	18 / 39%	32 / 70%
▪ Percentage deelnemende scholen aan CMK met respectievelijk scenario 1,2,3 of 4 (in procenten) ¹	n.v.t	1: 17% 2: 66% 3: 17% 4: 0%	1: 25% 2: 31% 3: 44% 4: 0%
▪ Aantal scholen en scholieren met de cultuurkaart	11 / 9.941	11 / 10.000	11/10.500

¹Uitgangspunt is dat scholen proberen toe te werken naar een steeds beter scenario (van 1 naar 4), bijvoorbeeld door invoering van een doorlopende leerlijn. Een toelichting op de scenario's is te vinden in het [plan van aanpak CMK 2015-2016](#).

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Samen met de provincie Groningen nemen we deel aan de Rijksregeling Cultuureducatie met kwaliteit (CMK), gericht op de kwaliteitsverbetering van cultuureducatie in het basisonderwijs. Eind 2014 gaven de Groninger uitvoerders van dit programma de opdracht aan ons terug. In 2015 maakten we samen met de provincie en het Rijk een doorstart. In de nieuwe opzet kunnen scholen geld aanvragen voor deskundigheidsbevordering en de inkoop van cultuureducatie. Cultuuraanbieders kunnen geld aanvragen voor de ontwikkeling van cultuur-educatief aanbod. Nieuwe uitvoerder van Cultuureducatie met kwaliteit in Groningen is K&C (Kunst&Cultuur) Drenthe. Vrijdag blijft ondersteunen in de gehele bemiddeling van cultuureducatie.

Scholen uit het voortgezet onderwijs (VO) kunnen deelnemen aan de landelijke regeling rond de Cultuurkaart. Het geld op deze kaart kunnen VO-scholieren besteden aan kunst en cultuur. Als gemeente dragen we bij aan het tegoed op de Cultuurkaart. Voorwaarde is dat scholen dit aanvullen tot de 15 euro die het Rijk hiervoor oorspronkelijk beschikbaar stelde. De Groninger deelname aan de Cultuurkaart overstijgt door deze aanpak het landelijke gemiddelde met 7%.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- Dat tenminste 70% van de basisscholen in Groningen deelneemt aan Cultuureducatie met kwaliteit;
- Dat tenminste 44% van de deelnemende basisscholen aan CMK werkt op het niveau van scenario 3;
- Dat tenminste 10.000 scholieren op alle scholen in het voortgezet onderwijs de Cultuurkaart gebruiken.

Activiteiten

Uitvoeren Rijksprogramma Cultuureducatie met kwaliteit

Subsidiëren VO-scholen voor deelname aan de Cultuurkaart

Subsidiëren steuninstelling voor cultuureducatie 'Vrijdag'

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 6. Cultuur						
Bestaand beleid	Rekening	Actuele	Primitieve			
Dp nr.	2014	begroting	begroting	2017	2018	2019
		2015	2016			
Lasten						
6.1	Culturele infrastructuur	45.371	38.196	37.010	37.018	36.945
6.2	Deelname aan cultuur	3.624	3.468	3.465	3.465	3.465
	Totaal lasten	48.995	41.664	40.475	40.483	40.617
Baten						
6.1	Culturele infrastructuur	10.657	9.014	9.047	8.972	8.812
6.2	Deelname aan cultuur	11	0	0	0	0
	Totaal baten	10.668	9.014	9.047	8.972	8.812
	geraamd resultaat voor bestemming	-38.327	-32.650	-31.428	-31.511	-31.598
	Reserve mutaties					
	Totaal toevoegingen	486	390	1.456	1.456	1.456
	Totaal onttrekkingen	926	2.427	2.065	2.065	2.065
	geraamd resultaat na bestemming	-37.887	-30.613	-30.819	-30.902	-31.096

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015
(alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

6.1 Culturele infrastructuur

N 210 duizend euro

Compensatie loon- en prijsontwikkelingen (N 637 duizend euro)

In 2015 hadden we dekking voor incidentele loonkosten opgenomen in de compensatie van loon- en prijsontwikkelingen. Deze post hebben we in de begroting 2016 teruggedraaid. Het actuele bedrag voor compensatie van loon- en prijsontwikkelingen is in deze begroting verwerkt.

Friciekosten fusie Biblionet en Forum

In 2015 zijn frictiekosten ontstaan door de fusie tussen Biblionet en Forum. Deze frictiekosten hebben we gedekt door een incidentele onttrekking aan de reserve exploitatierisico Forum. Aangezien de dekking uit de reserve incidenteel was in 2015, is de onttrekking aan de reserve in 2016 niet meer nodig.

70 jaar bevrijding (V 80 duizend euro)

De extra beleidsmiddelen voor de festiviteiten met betrekking tot de viering van 70 jaar bevrijding is in 2015 incidenteel beschikbaar gesteld door uw raad. In 2016 nemen we dit bedrag daarom niet meer op in de begroting en resulteert hierdoor in een voordeel van 80 duizend euro.

Beeldende Kunst en Vormgeving septembercirculaire 2014 (V 74 duizend euro)

Bij de septembercirculaire 2014 is 74 duizend euro toegekend voor de jaren 2015 en 2016. Dit is nog niet in de begroting 2015 verwerkt. In de begroting 2016 willen we dit wel alvast meenemen en resulteert dit in een voordeel van 74 duizend euro.

Overige afwijkingen (V 273 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 273 duizend euro.

Programma 7

VERKEER

We willen een goed bereikbare stad.

Groningen moet een goed bereikbare stad zijn, met een aangename, veilige en gezonde leefomgeving. Uitgangspunt daarbij is 'met de fiets of het openbaar vervoer als het kan, met de auto als het moet'. In fietsstad Groningen gaan veel inwoners dan ook met de fiets, mede dankzij de korte afstanden in onze compacte stad en het goede fietsklimaat. Voor het gebruik van openbaar vervoer, al dan niet in combinatie met het gebruik van P+R, is veel draagvlak.

Onze stad heeft regionaal gezien een centrumfunctie voor werkgelegenheid, onderwijs, cultuur en zorg. Ook de bereikbaarheid met de auto is daarom van groot belang. Als inwoners en bezoekers toch de auto pakken, willen we dat ze vlot door kunnen rijden, zowel in de stad als op onze ringwegen.

Om de komende jaren de stad bereikbaar te houden tijdens de uitvoering van de grote projecten Ring Zuid en stationsgebied, coördineert "Groningen Bereikbaar" het totaal aan projecten die in de stad en de regio worden uitgevoerd.

Relevante beleidsnota's

[Fietsstrategie 'Wij zijn Groningen Fietsstad' \(2015\)](#)

[Uitvoeringsprogramma Fietsstrategie 2015-2025 \(2015\)](#)

[Meerjarenprogramma Verkeer 2015-2018 \(2014\)](#)

[Vervoeren, Verbinden, Verslimmen! - Nota van Uitgangspunten voor aanbestedingen van het openbaar vervoer per bus, in Groningen en Drenthe in de periode 2017 – 2027 \(2014\)](#)

[Netwerkanalyse regio Groningen-Assen \(2013\)](#)

[HOV Visie - Bouwsteen van de Netwerkanalyse Regio Groningen-Assen \(2013\)](#)

[Parkeren met perspectief \(2012\)](#)

[Beleidsregels gehandicapten parkeren 2012-2022 \(2012\)](#)

[P+R nota 2011-2020 \(2011\)](#)

[Nota Duurzame Mobiliteit, geactualiseerde beleidsnota Verkeer en Vervoer 2011-2020 \(2011\)](#)

[Programma Noord-Nederland - Spoorplan Noord-Nederland \(2011\)](#)

[Parkeernota 2011-2020 \(2011\)](#)

Ontwikkelingen

We werken door aan de bereikbaarheid van de stad in de aanloop naar de start van de grote projecten Ring Zuid en Stationsgebied: er moet veel gereed zijn om de verkeershinder bij de bouw te kunnen opvangen.

Daarnaast wordt hard gewerkt om het uitvoeringsprogramma behorend bij de fietsstrategie vorm te geven in concrete projecten. De Fietsstrategie is veel meer dan alleen een beleidsdocument op het gebied van het programma verkeer. Het gaat over hoe wij als stad willen zijn en heeft ook veel te maken met de leefbaarheid in de wijken en de gezondheid van onze inwoners. Met de benoeming van 2016 als jaar van de fiets, het organiseren in 2016 van het Nederlandse fietscongres in Groningen en het dingen naar de titel Fietsstad 2016, is de verwachting dat in 2016 veel aandacht voor de Fietsstrategie en de fiets in Groningen ontstaat.

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren					
Dp nr.		2016	2017	2018	2019
7.3	Interne plankosten ZRW, spoorse projecten, bereil	550	200	200	
7.3	Aanpak Diepenring		1.000	1.000	1.000

Interne plankosten ZRW

In veel grote projecten, zoals de Aanpak Ring Zuid, de spoorse projecten waaronder de sneltrein Groningen-Leeuwarden (ESGL) en diverse andere infrastructurele projecten, werkt de gemeente samen met andere partijen. Vaak is gemeente niet zelf meer trekker. Om de inbreng van de gemeente Groningen te kunnen coördineren en het bestuur te kunnen adviseren, moeten er plankosten worden gemaakt. Voor 2016 stellen we voor hiervoor 550 duizend euro beschikbaar te stellen.

Aanpak Diepenring

In het coalitieakkoord 2014-2018 hebben we een aantal thema's benoemd waarop we willen intensiveren. Bij het thema Verplaatsen hebben we vanaf 2017 structureel 1 miljoen euro gereserveerd voor het aanpakken van de Diepenring.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016					
Dp nr.		2016	2017	2018	2019
7.6	Continuering spaarregeling ringwegen			454	454

Continuering spaarregeling ringwegen na 2016

Tot nu toe sparen stad en provincie samen voor de verbetering van de Noordelijke, Oostelijke en Westelijke Ringweg, in de verhouding 2/7 stad en 5/7 provincie. De gemeentelijke bijdrage dekken we met een structurele bijdrage van 454 duizend euro in de begroting. Deze bijdrage wordt verdubbeld met een subsidiebijdrage uit de BDU. Samen is dat 2/7 deel. Onze dekking stopt na 2016. De provincie heeft aangeboden dat als de stad de spaarregeling ook na 2016 voortzet, de provincie bereid is deze regeling uit te breiden met de rechtstreekse ontsluiting vanaf de Oostelijke ringweg via de Oosterhamrikzone (waar de stad al geruime tijd aan werkt) én de nieuwe zuidelijke ontsluiting van het stationsgebied.

Bij de jaarrekening 2014 is besloten om 454 duizend euro te reserveren voor onze bijdrage in 2017. We reserveren nu voorlopig onze bijdrage vanaf 2018. Voorlopig, omdat de afspraken met de provincie nog nader moeten worden uitgewerkt.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma		2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
07	Verkeer								
	07.2 Openbaar vervoer								
	10 Plankosten			500					
	07.3 Auto								
	11 Autobereikbaarheid			1.000					
	07.4 Parkeren								
	12 Parkeervergunning				150		50		

10. Plankosten

Doordat de plankosten die samenhangen met de ontwikkeling en uitvoering van het Stationsgebied Groningen lager uitvallen, is een incidentele besparing mogelijk van 500 duizend euro in 2017. Deze plankosten maken onderdeel uit van de intensiveringsmiddelen Verplaatsen.

11. Autobereikbaarheid

Binnen het programma Autobereikbaarheid kan incidenteel 1 miljoen euro worden bespaard in 2016. Dit betreft aan de ene kant projecten die goedkoper uitvallen of door andere partijen worden getrokken en aan de andere kant het niet uitvoeren van een project met minder prioriteit. Met de provincie en regio moet hier nog wel afstemming over plaats vinden.

12. Parkeervergunningen

In 2014 is besloten de tarieven van de parkeervergunningen en de bezoekerspassen met ingang van 1 januari 2015 in 4 jaarlijkse stappen van € 5,- te verhogen met € 20 om zodoende de kwetsbaarheid van de exploitatie van het Parkeerbedrijf te verminderen en de risico's op het Parkeerbedrijf in de komende jaren te beperken. Bij de begroting 2016 stellen we een extra tariefsverhoging in 2017 voor met een structureel effect van 150 duizend euro in 2017 tot structureel 200 duizend euro vanaf 2018. De financiële effecten van deze tariefsverhoging wordt toegevoegd aan de algemene middelen.

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Fiets**
- 2. Openbaar vervoer**
- 3. Auto**
- 4. Parkeren**
- 5. Verkeersveiligheid**
- 6. Overig verkeer**

FIETS

Het succes van de fiets in onze stad danken we aan onze ideale fietsomstandigheden: een compacte stad met korte fietsafstanden waarbij de fiets vrijwel altijd het snelste vervoermiddel is. Bovendien draagt de fiets bij aan een duurzaam gebruik van onze stad, is belangrijk voor ons vestigingsklimaat en voor onze bereikbaarheid. Tot slot willen we de gezondheid van de Stadgers verbeteren en de veiligheid vergroten. De fiets kan hieraan een bijdrage leveren.

We willen ons goede fietsbeleid voortzetten. Tegelijkertijd wordt Groningen drukker. De ruimte wordt beperkter, net als het beschikbare geld. Natuurlijk gaan we door met het verbeteren van het bestaande fietsnetwerk met bredere fietspaden, nieuwe fietsverbindingen en grotere stallingen. Maar om echt antwoord te kunnen geven op de stedelijke uitdagingen moeten we nú een belangrijke keuze, een schaa sprong, maken. Dat houdt in dat we meer gebruik gaan maken van het zelf-organiserend en lerend vermogen van onze fietsers. In onze nieuwe fietsstrategie 'wij zijn Groningen Fietsstad' (2015) kiezen we daarbij voor ondersteunen en stimuleren en duidelijk niet voor strengere regels.

Onze [fietsstrategie](#) en het bijbehorende [uitvoeringsprogramma](#) zijn in 2015 vastgesteld.

Beleidsvelden

Plaats hier een opsomming van de beleidsvelden van het deelprogramma

- Fietsnetwerk
- Fietsparkeren op maat
- Gedrag en communicatie

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2016	Beoogd 2020
• % fietsers in modalsplit	1	61	62	65
• gemiddeld tevredenheids-cijfer fiets en fietsbeleid	2	6,9	7,2	7,5

1) Bron: 4-jaarlijks verkeersmodel Groningen Plus, modal split:

Met behulp van het gemeentelijke verkeersmodel kunnen we onder andere de modal split (de verdeling van de verplaatsingen over de modaliteiten fiets, auto, bus en trein) binnen de gemeente Groningen bepalen. In 2014 is van het GroningenPlus model, dat we hiervoor gebruiken, een update gemaakt.

2) Bron: tweejaarlijkse enquête Stadspanel [Stadspanel Fietstevredenheid 2015](#)

Fietsnetwerk

Goede fietsverbindingen naar openbaar vervoer knooppunten, belangrijke economische trekkers (dynamo's) en de regio zijn belangrijk. In ons fietsnetwerk onderscheiden we het hoofdnetwerk, gericht op de snelle en doorgaande fietser, en het basisnetwerk, ontsluitend en fijnmazig. We zorgen voor de samenhang van ons fietsnetwerk op twee manieren. In de eerste plaats kijken we samenhangend naar fietsverbindingen. We benaderen niet elk fietspad apart, maar richten ons op het fietsnetwerk van deur tot deur. Ten tweede benaderen we de fiets als onderdeel van de totale vervoersketen, omdat niet iedere reis zich helemaal voor het gebruik van de fiets leent. Daarom proberen wij de fiets in te zetten om het laatste gedeelte van de reis mee af te leggen

De belangrijkste doelen voor de middellange termijn zijn:

- binnen 4 jaar leggen we vier ontbrekende schakels voor fietsers aan;
- binnen 5 jaar leggen we vier nieuwe Fietsroutes Plus aan.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Beoogd 2015	Beoogd 2016	2020
▪ Aantal Fietsroutes Plus		2	2	6
▪ Aantal aangelegde ontbrekende schakels		0	2	4

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In de fietsstrategie hebben we ons hoofdfietsnetwerk gedefinieerd, waarbij alle omliggende dorpen aangesloten zijn op het hoofdfietsnetwerk van en naar de stad Groningen. Op dit moment zijn de Fietsroutes Plus naar Zuidhorn en Bedum klaar. In totaal telt het hoofdfietsnetwerk 15 ontbrekende schakels.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen minimaal 2 ontbrekende schakels aanleggen om ons hoofdfietsnetwerk te realiseren. Het gaat om een nieuw fietspad langs de Noordelijke Ringweg en een fietspad langs de spoorlijn Groningen-Sauwerd.

Activiteiten

Aanleggen fietspad Noordelijke Ringweg als verbinding tussen P+R Reitdiep, Zernike Campus en UMCG

Aanleggen fietspad Pegasusstraat-Klaas de Vriezestraat

Aanleggen Fietsroute Plus Groningen-Haren

Verbeteren en verlengen Slimme Routes naar Zernike Campus

Verbeteren fietspad Midscheeps als onderdeel van Fietsroute Plus Groningen – Ten Boer

Fietsstroken Diepenring verwarmen met riothermie (warmte uit riool)

Beleidsveld **Fietsparkeren op maat**

Bij het fietsparkeren in de binnenstad maken we duidelijke keuzes die aansluiten bij de stallingsbehoefte van bezoekers en werknemers. Voor kort stallen bieden we flexibele oplossingen en voor middellang stallen vaste voorzieningen in de openbare ruimte. Voor fietsers die hun fiets langer willen stallen, bieden we in pandige of ondergrondse fietsenstallingen aan.

Ook bij OV knooppunten (stations en P+R terreinen) bieden we voldoende en kwalitatief hoogwaardige stallingsmogelijkheden aan. Ook kunnen reizigers op alle OV knooppunten OV fietsen huren.

Om het fietsparkeren in de oude stadswijken rond de binnenstad te verbeteren, maken we afspraken met ontwikkelaars. We willen het fietsparkeren hier zoveel mogelijk inpandig of op eigen terrein oplossen. En alleen als dit niet mogelijk blijkt, zoeken we wijkgerichte maatwerkoplossingen in de openbare ruimte.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Aantal fietsenstallingen binnen de stad*	13	13	15	16

* Het gaat om de stallingen in de binnenstad en bij OV-knooppunten

Analyse **Hoe staan we ervoor?**
Stadjes willen overall met de fiets kunnen komen en goede stallingsmogelijkheden zijn daarbij onmisbaar. Op dit moment beschikken we in totaal over 13 fietsenstallingen: vier in de binnenstad en negen bij OV knooppunten.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
We willen twee nieuwe fietsenstallingen realiseren op P+R Reitdiep en Meerstad.
We verbeteren de vindbaarheid en bekendheid van de stallingen in de binnenstad.
In overleg met betrokkenen breiden we het aantal fietsparkeervakken in de binnenstad uit. Het gaat om nieuwe locaties, maar ook om plekken waar we fietsklemmen vervangen door fietsparkeervakken. Tevens introduceren we op zaterdag een tijdelijke fietsenstalling naast de Korenbeurs.

Concreet doel voor de middellange termijn: binnen 4 jaar zijn er 3 nieuwe fietsenstallingen gerealiseerd.

Activiteiten

Uitbreiden stallingscapaciteit station Groningen Noord

Uitbreiden en verbeteren van de stallingsvoorzieningen op P+R terreinen

Verbeteren van de kwaliteit van binnenstadstallingen

Uitbreiden flexibele stallingsmogelijkheden in de binnenstad

Beleidsveld **Gedrag en communicatie**

In Groningen houden we van de fiets. We zijn een jonge, innovatieve, culturele stad in een aantrekkelijke omgeving. We willen dat Stadjes nog meer gaan fietsen. Maar we willen ze ook bewuster maken van hun (fiets)gedrag. Ook zijn en blijven we een inspirerend voorbeeld voor andere steden. Zo maken we promotie voor Groningen en kunnen andere steden van ons leren. Een leefbare stad met goede fietsvoorzieningen is een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven.

We willen Stadjes bewuster maken van hun eigen fietsgedrag en ze stimuleren (nog) meer te gaan fietsen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Aantal promotie-campagnes gedrag	1	1	2	2
▪ Aantal verkeerslichten met slimme techniek	21	21	26	37

Analyse **Hoe staan we ervoor?**
Sinds 2013 organiseren we jaarlijks in augustus de Slimme Route-campagne om eerstejaars studenten te wijzen op alternatieve fietsroutes naar Zernike Campus.

Op dit moment zijn 21 van de in totaal 43 gemeentelijke verkeerslichten (49%) voorzien van slimme techniek zoals wachttijdvoorspellers, regensensors en voorsignalering.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
Verkeersdeelnemers wijzen op hun gedrag. Hiervoor verdubbelen we het aantal promotiecampagnes.
Binnen 5 jaar willen we 85% van de fietsverkeerslichten hebben voorzien van slimme techniek.

Activiteiten

Ontwikkelen van een rechtstreekse 'fastlane' fietsroute naar Meerstad

Uitgeven van een fietskaart met routes, fietsvoorzieningen en stallingen

Kruispunten fietsvriendelijker maken (wachtijdvoorspellers; regensensoren)

Uitvoeren gedragscampagne 'alle richtingen tegelijk groen'

Organiseren Jaar van de Fiets (Nationaal Fietscongres; Eneco Tour)

OPENBAAR VERVOER

Goed openbaar vervoer draagt bij aan het succes van tal van andere beleidsterreinen. Onze ambitie is dat het openbaar vervoer aan aantrekkelijkheid wint door verbetering van het aanbod, de betrouwbaarheid, dienstverlening en aansluiting. We willen de vraag naar vervoer goed faciliteren en meebewegen met veranderingen. Goed openbaar vervoer is betaalbaar en duurzaam. Dat leidt tot een hoge klanttevredenheid, ondanks de druk op de overheidsbijdragen.

We willen dat:

- De dynamo's van Groningen (inter-)nationaal en regionaal bereikbaar zijn met kwalitatief hoogwaardig openbaar vervoer;
- Alle wijken en belangrijke stedelijke functies bereikbaar zijn met het openbaar vervoer;
- Het openbaar vervoer vervult een sociale rol voor de mobiliteit van mensen.

Beleidsvelden

- Spoor
- Bus

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Waardering openbaar vervoer op buurtniveau: algemeen	niet gemeten	niet gemeten	≥ 7,0	≥ 7,0	≥ 7,0
▪ Waardering busvervoer door OV-reizigers (klanttevredenheid)	7,5	7,7	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5
▪ Waardering regionale treindiensten door treinreizigers (klanttevredenheid)	7,5	7,4	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5
▪ Reizigerskilometers busconcessie Groningen - Drenthe (in miljoenen)	465,4	467,3	≥ 470	≥ 470	n.b.
▪ Reizigerskilometers regionale treinen Groningen (in miljoenen)	260	264,49	≥ 260	≥ 260	≥ 260

Beleidsveld Spoor

Binnen het beleidsveld spoor werken we aan treinverbindingen en treinstations. Hoogwaardige openbaar vervoerknooppunten zijn een belangrijk onderdeel van het netwerk. Het verbeteren van de efficiëntie van het openbaar vervoer is daarbij cruciaal om de groeiende vervoersbehoefte te faciliteren. Als gemeente hebben wij een belangrijke rol bij het inpassen van ambities op het spoor. Het gaat om verbindingen van en naar stationslocaties en de inrichting van stationsomgevingen. En daarmee ook om (keten) voorzieningen in de omgeving van treinstations. De opdrachtgevers voor het landelijke en regionale spoorwegennet zijn respectievelijk het rijk en de provincies. Bij veel bestuurlijke keuzes worden wij betrokken.

Voor de middellange termijn willen we:

- verbeteren toegankelijkheid Hoofdstation;
- verbeteren ketenvoorzieningen;

- verkennen mogelijkheden verdichten spoor korte afstand.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2025
▪ Aanleg fietstunnel en bustunnel Hoofdstation	niet	niet afgerond	niet afgerond	niet afgerond	afgerond
▪ Uitbreiding fietsstallingscapaciteit Hoofdstation	9.000	10.000	10.000	10.000	15.000 in 2020, 17.500 in 2030*
▪ DRIS op alle instaphaltes voor de bus bij treinstations	3	3	11	11	25 *
▪ Alle bushaltes bij treinstations toegankelijk	4	6	9	9	29 *

* Afhankelijk van keuze inrichting/gebruik bushaltes bij treinstations.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Binnen het Regionaal Specifieke Pakket (RSP) is in 2011 de spoorlijn Groningen-Veendam in gebruik genomen. Ook rijden er sinds december 2012 vier in plaats van drie treinen per uur tussen Groningen en Zwolle en is station Europapark geopend. Door de betere bereikbaarheid nam het aantal reizigers toe. Daarnaast zijn de afgelopen jaren plannen, ontwerpen en keuzes gemaakt voor verdere intensivering van de treinverbindingen van en naar de stad. Hetzelfde geldt voor de opzet van de sporen in het stationsgebied. Er zijn ook panelen met dynamische reizigersinformatie geplaatst in stationsgebieden en de plannen voor een fiets- en bustunnel bij het Hoofdstation zijn verder uitgewerkt. Het aantal reizigerskilometers op de regionale spoorlijnen neemt ook toe.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

Wij bekijken hoe wij omgaan met het reserveren van ruimte voor spoorambities op langere termijn. We verkennen de mogelijkheden voor een station in Hoogkerk

Activiteiten

Extra sneltrein Groningen Leeuwarden mogelijk maken (inclusief tunnel Paterswoldseweg)

Verbeteren spoorverbinding Groningen – Assen - Zwolle (o.a. pendel Assen-Groningen)

Verbeteren Spoorzone Groningen (Stationsgebied)

Beleidsveld

Bus

We zijn de beheerder van een groot deel van de wegen waar de bus gebruik van maakt. Tevens zijn wij opdrachtgever van het openbaar busvervoer. Samen met de provincies Groningen en Drenthe zijn we de deelnemende bestuursorganen van de gemeenschappelijke regeling OV-bureau Groningen - Drenthe.

Binnen het beleidsveld bus werken we aan busverbindingen en busstations. Hoogwaardige openbaar vervoerknooppunten met faciliteiten voor overstappen zijn een belangrijk onderdeel van het netwerk. Het verbeteren van de efficiëntie van het openbaar vervoer is daarbij cruciaal om de groeiende vervoersbehoefte te faciliteren.

De belangrijkste doelen voor de middellange termijn zijn:

- Opwaarderen bushaltes door deze toegankelijk te maken en/of DRIS-palen met reizigersinformatie te plaatsen;
- Afronding ambitieniveau bus 1 en 2 uit de HOV-visie.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2025
▪ Aantal toegankelijke bushaltes binnen de gemeente Groningen	335	355	420	420	440*
▪ Aantal DRIS-panelen (overzichtspanelen) binnen de gemeente Groningen	7	91	215- 220	226	240*
▪ Afronding ambitieniveau bus 1 en 2 HOV-visie	niet	deels	deels	afgerond	

* Afhankelijk van keuze inrichting/gebruik busstations bij treinstations.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2012 en 2013 is de (regionale) visie op het openbaar vervoer opnieuw bepaald. In 2014 leidde dit tot de introductie van Q-link. Q-link is een HOV-busformule die belangrijke bestemmingen in de stad, verschillende stadswijken, P+R-terreinen en de regio verbindt. Ook rijden op de Q-linkverbindingen herkenbare en meer comfortabele bussen. Daarnaast rijden minder bussen door de binnenstad. Ook zijn minder gebruikte buslijnen naar de hoofdwegen verlegd waar de frequentie hoger is. Om deze dienstregeling te kunnen rijden, zijn maatregelen genomen. Die leiden tot een efficiëntere dienstregeling met een kwalitatief hoogwaardig aanbod van openbaar vervoer.

Het aantal reizigers in de stad groeide in 2014 met 8% ten opzichte van 2013. De groei op de Q-linklijnen bedraagt 11% en op de overige lijnen 2%. In de buurten waar de bus is verdwenen en waar reizigers een alternatief aan de rand van de buurt hebben, zien we een stijging van het aantal reizigers. Opvallend is een daling van het gebruik van lijn 6 met 11%.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen voor de start van de werkzaamheden aan de Zuidelijke Ringweg de busbaan HOV-as West (Hoogkerk-Hoofdstation) en busmaatregelen uit het streefbeeld van de HOV-visie op orde hebben. Daarmee is het mogelijk om de beschreven dienstregeling HOV-bus per 2016 te rijden.

Activiteiten

HOV-as West (Koeriersterweg – Hoofdstation) afronden

Projecten Hoogkerk: Bus toe- en afrit Hoogkerk aanleggen; aanpassen rotondes bij Hoogkerk; omgeving P+R Hoogkerk verbeteren; aanleggen tunnel bij de Eemsgolaan

DRIS (Dynamische Reizigersinformatie) op bushaltes plaatsen

Uitvoeren diverse busmaatregelen uit HOV-Visie

In ons Ommeland is weinig verstedelijking. De auto is dan ook een belangrijk vervoermiddel voor het sociaal en economisch functioneren van Stad en regio. Van groot belang is dat de dynamo's in Stad (inter)nationaal en regionaal goed bereikbaar zijn met de (vracht)auto. Voor toekomstige bereikbaarheid zijn aanpassingen aan de auto-infrastructuur nodig. Niet alleen voor de economie van de stad, maar ook om te voorkomen dat er alternatieve autoroutes ontstaan op ongewenste plekken. De kwaliteit van de leefomgeving verbetert door het verkeer te concentreren op de stedelijke hoofdwegen en sluipverkeer door de wijken te voorkomen.

De komende jaren staan in het teken van een aantal grote projecten. Groningen Bereikbaar wil de stad in deze periode bereikbaar houden en maximaal 10 minuten extra reistijd op de invalsroutes. Andere maatregelen voorkomen verkeer of verspreiden dit beter. Een efficiënt en duurzaam goederenvervoer maakt hier onderdeel van uit.

Beleidsvelden

- Regionale ontsluiting en ringwegen
- Stedelijke hoofdstructuur en goederenvervoer
- In de wijken

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Aantal auto's op het binnencordon (werkdag)	1	223.900	225.000	220.000	220.000
▪ Aandeel van de auto in de modal split binnen de gemeente Groningen	2	31,9%	n.b.	n.b.	30-35%
▪ Totale reistijd op 9 specifieke trajecten	3	90,5	n.b.	max. 180,5	max 90,5

1: Binnencordon

Het binnencordon is een denkbeeldige lijn binnen de stad Groningen (gebied tussen spoorlijn Groningen-Sauwerd, Westelijke Ringweg, Zuidelijke Ringweg, Winschoterdiep, Eemskanaal, Van Starckenborghkanaal en Noordelijke Ringweg). Op alle wegen en fietspaden die deze lijn kruist, worden jaarlijks zowel het auto- als het fietsverkeer geteld. Zodoende weten we hoeveel verkeer op een gemiddelde werkdag deze lijn kruist.

2: Modal split

Met behulp van het gemeentelijke verkeersmodel kunnen we onder andere de modal split (de verdeling van de verplaatsingen over de modaliteiten fiets, auto, bus en trein) met een herkomst én bestemming binnen gemeente Groningen bepalen. In 2014 is van het GroningenPlus model, dat we hiervoor gebruiken, een update gemaakt.

3: Reistijden

Groningen Bereikbaar meet de reistijden op 9 invalsroutes/ trajecten vanuit de regio de stad in:

- A7 aansluiting Westpoort tot Hoendiep-Friesestraatweg
- A7 aansluiting Westpoort tot Europaweg-Damsterdiep
- A28 tot Emmaviaduct-Eeldersingel
- N360-Noorddijkerweg tot Europaweg-Damsterdiep
- N355 tot Ebbingestraat-Diepenring
- N355 tot Hoendiep-Friesestraatweg
- N361 tot Ebbingestraat-Diepenring
- Knoop Oostelijke ringweg/Noordelijke ringweg tot Europaweg-Damsterdiep
- A7 vanuit richting Hoogezand tot Europaweg-Damsterdiep

De indicator geeft de som van de reistijden op deze 9 trajecten weer. De reistijden zijn een gemiddelde over een jaar (exclusief schoolvakanties) en een gemiddelde van de ochtend- en avondspits. Tijdens de uitvoering van de grote projecten heeft Groningen Bereikbaar als doel gesteld dat de reistijden per traject niet meer dan 10 minuten mogen toenemen ten opzichte van de reistijden in 2014 (referentiejaar). Voor het totaal van de 9 trajecten is dat dus 90 minuten.

Beleidsveld **Regionale ontsluiting ringwegen**

Het beleidsveld regionale ontsluiting en ringwegen richt zich op de wegen die onze stad met de regio en de rest van Nederland verbinden. De komende jaren neemt de druk op de weg toe. Het is onze uitdaging om een goede balans te vinden tussen oplossingen voor de doorstromingsproblemen en het behouden van een leefbare stad. Voor de ring willen we uitbreiding van de capaciteit en verbetering van de doorstroming. Daarnaast streven we naar minder autokilometers tijdens de spits via mobiliteitsmanagement. Ook willen we de capaciteit van de wegen beter benutten met behulp van verkeersmanagement. Binnen 10 jaar willen we alle gelijkvloerse kruisingen in de ring ongelijkvloers maken.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2012	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2025
■ Aantal gelijkvloerse kruisingen in ringwegen		10	7	5	5	0

1) bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2015 ronden we het ongelijkvloers maken van de Oostelijke ringweg af. Dat geldt ook voor de aansluiting Noordelijke ringweg-Bedumerweg in combinatie met de vervanging van de Noordzeebrug.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Voor de Zuidelijke ringweg ronden we eind 2016 de aanbesteding af. Dan hebben we ook het werk voorbereid om in 2017 te kunnen bouwen. Tijdens de grote verbouwingen van de Zuidelijke ringweg en de spoorzone is het doel van Groningen Bereikbaar om regie te voeren op de planning van de werkzaamheden, een goede communicatie te verzorgen en het gecoördineerd inzetten van mobiliteits- en verkeersmanagement.

Activiteiten

Vorbereiden ombouwen [Zuidelijke ringweg](#)

Deelnemen aan samenwerkingsorganisatie [Groningen Bereikbaar](#)

[Reconstrueren Reitdiepplein en verdubbelen verbindingbogen](#)

Opstarten verkenning ongelijkvloers maken Westelijke ringweg

Beleidsveld **Stedelijke hoofdstructuur en goederenvervoer**

Stedelijke hoofdstructuur

De bereikbaarheid van de dynamo's in de stad is van groot economisch belang. De doorstroming op de aansluitingen van en naar de ring en de aanrijdroutes naar de dynamo's kunnen op een aantal plekken beter. Voor nu, voor de toekomst, maar zeker ook om de stad bereikbaar te houden tijdens de uitvoering van de grote (infrastructurele) projecten in de stad. Deze maatregelen moeten we op korte termijn nemen.

Goederenvervoer

Eind 2014 ondertekende de staatssecretaris met meer dan 50 verschillende ondernemers en vervoerders in Groningen de Green Deal ZES ('Zero Emission Stadslogistiek'). Daarmee moet de bevoorrading van de binnenstad van Groningen in 2025 zonder uitstoot plaatsvinden. Daartoe zetten vervoerders en verladers in Groningen schone en

zuinige voertuigen in. Nieuwe technologie en innovatieve logistieke concepten moeten dit mogelijk maken. Daarnaast is ook aandacht voor handhaving, initiatieven op het gebied van slimme samenwerking, en voor slimmere benutting van bestaande concepten.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2016	Beoogd 2018
■ Aantal kruisingen dat is aangepakt		0	3	4
■ Aantal experimenten met goederenvervoer	1	n.v.t.	3	n.b.

1) bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Stedelijke hoofdstructuur

De bereikbaarheid van de omgeving van het Martiniziekenhuis is in 2015 verbeterd door de uitvoering van de maatregelen op en rond de Boerhaaverotonde. De Gerrit Krolbrug over het Van Starckenborghkanaal aan het eind van zijn levensduur en de vaarwegbeheerder Rijkswaterstaat moet de brug voor 2020 hebben vervangen.

Goederenvervoer

Sinds de ondertekening van de Green Deal zijn er in Groningen de nodige initiatieven op het gebied van stadsdistributie en goederenvervoer ontplooit.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Stedelijke hoofdstructuur

De stad en vooral de dynamo's bereikbaar houden, nu en tijdens de uitvoering van de grote infrastructurele projecten door het nemen van maatregelen ter verbetering van de autodoorstroming. In 2016 werken we samen met Rijkswaterstaat de plannen uit voor de nieuwe Gerrit Krolbruggen. Ook willen we met de plannen voor de Oosterhamrikzone flinke vooruitgang boeken.

Goederenvervoer

Verder willen we het aantal (niet-elektrische) autokilometers in de binnenstad verminderen, door de venstertijden aan te passen en een proef met een 'logistieke hub' (overslagpunt).

Activiteiten

Stedelijke hoofdstructuur

Afronden Sontbrug en Sontwegtracé

Vervangen van de Gerrit Krolbruggen

Nieuwe autoverbinding in de Oosterhamrikzone en herstructurering van de zone

Maatregelen nemen ter verbetering van de autodoorstroming tijdens ombouw Zuidelijke ringweg (behorend bij de [Netwerkanalyse](#))

Goederenvervoer

Aanpassen venstertijdenbeleid binnenstad

Proef 'logistieke hub'

Beleidsveld **In de wijken**

In de woonwijken doen zich allerlei relatief kleine verkeersproblemen voor. Het gaat daarbij vooral om problemen die de verkeersveiligheid en leefbaarheid in de wijk raken. De meldingen komen binnen bij het Meldpunt Verkeer en Beheer.

We willen:

- Stadgers helpen om de verkeersproblemen in hun wijk op te lossen, passend bij de situatie en omgeving;
- Verbeteren van de verkeersveiligheid en leefbaarheid in de wijken

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal afgehandelde meldingen	1	850	850

1: bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De afgelopen jaren gaven we gehoor aan vele verzoeken van Stadgers voor relatief kleine verkeersmaatregelen. Het gaat vaak om snelheidsbeperking, borden, betere afscheidingen, parkeerknelpunten en belijning. We constateren al jaren een toenemend aantal meldingen, mede door de digitalisering (zoals de App Meld Stad). We bezinnen ons op de meest efficiënte werkwijze.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Kleinere onveilige punten in de stad verbeteren op aangeven van de inwoners van de stad.

Activiteiten

Uitvoeren van diverse kleine verkeersmaatregelen en reconstructies

Deelprogramma 4 **PARKEREN**

We willen de bezoekers en gebruikers van onze stad goede parkeervoorzieningen bieden, op een voor de gemeente bedrijfseconomisch verantwoorde wijze. In ons parkeerbeleid maken we daarom onderscheid tussen kort en lang parkeren. Kort parkeren is bedoeld voor bezoekers die bijvoorbeeld gaan winkelen, naar het museum gaan of op bezoek komen in het ziekenhuis. Deze doelgroep faciliteren we, liefst in parkeergarages, dicht bij de plaats van bestemming. Met de voorzieningen voor lang parkeren richten we ons vooral op de grote groep forenzen. Hiervoor hebben en realiseren we P+R-terreinen aan de randen van de stad.

We willen dat de stad en de belangrijkste bestemmingen daarbinnen beschikken over voldoende en vindbare parkeervoorzieningen. Tegelijk moet de geparkeerde auto niet ten koste gaan van de leefomgeving. Door gerichte en adequate parkeerhandhaving beperken we de overlast door geparkeerde auto's.

Beleidsvelden

- Parkeervoorzieningen
- Parkeerbedrijf
- Parkeerhandhaving

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Gemiddeld rapportcijfers voor P+R	1	7,6	n.v.t.	7,6	7,6	8
▪ Gemiddeld rapportcijfer voor parkeergarages	1	7,5	n.v.t.	7,7	7,7	8
▪ Gemiddelde parkeerdruk gemeente Groningen	2	58%	n.v.t.	60%	60%	60%
▪ Bezetting P+R terreinen		n.b.	64%	70%	72%	80%

1) bron; Tweejaarlijkse parkeerenquête

2) bron: Driejaarlijkse grootschalige parkeerdrukmeting

Beleidsveld **Parkeervoorzieningen**

In de stad bieden we verschillende vormen van parkeren aan. Parkeren op straat en in garages dicht bij het centrum voor kortparkeerders. Hierbij willen we zo veel en zo goed mogelijk gebruik maken van onze parkeergarages. Andere parkeervormen zijn buurtstallingen voor inwoners van onze schilwijken en het parkeren op P+R-terreinen aan de randen van de stad voor langparkeerders

We willen:

- Goed bereikbare en toegankelijke P+R-terreinen voor bezoekers van de stad;
- Parkeerplaatsen in de wijken voor de wijkbewoners.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal parkeerplaatsen op P+R terreinen	2.723	2.690	3.190	3.890
▪ Aantal wijken waarmee een parkeerplan is opgesteld	n.b.	0	3	1

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De afgelopen jaren blijft het kort parkeren, vooral in onze garages, achter bij onze verwachtingen. Dit heeft negatieve financiële gevolgen. Het lang parkeren op P+R-terreinen blijft de laatste jaren constant, groeide in 2014 weer licht en heeft een positief effect op de leefbaarheid van de binnenstad. De bezettingsgraad op P+R-terreinen is, net als de waardering van de gebruikers, hoog. De gemiddelde bezetting van de P+R-terreinen is stabiel en ongeveer 64%. We verwachten dat die de komende jaren toeneemt dankzij betere kwaliteit van de voorzieningen en de druk die op de bereikbaarheid van de stad staat.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen het P+R systeem rond de stad completeren, door de capaciteit uit te breiden met nieuwe locaties Reitdiep en Meerstad en door de kwaliteit van bestaande locaties te verbeteren. Daarmee zijn we voorbereid op de aanpak Ring Zuid en werken we duurzaam aan mobiliteitsmanagement.

Verder willen we in overleg met de betreffende bewonersorganisaties en bewoners de parkeersituatie in enkele overbelaste wijken aanpakken.

Activiteiten

Bouwen parkeergarage Forum

Invoeren nieuw parkeerregime Oosterparkwijk, Korrewegwijk, De Hoogte, Helpman

Realiseren en ingebruikname P+R Meerstad en Reitdiep

Routing, kwaliteit, duurzaamheid P+R-terreinen verbeteren

Beleidsveld **Parkeerbedrijf**

Het Parkeerbedrijf is primair belast met de uitvoering van beleidsmaatregelen op het gebied van parkeren. Naast het exploiteren van parkeergarages en buurtstallingen, is het Parkeerbedrijf verantwoordelijk voor het straatparkeren (parkeerautomaten, opdrachtgever handhaving en vergunningverlening). Ook het fietsparkeren is een belangrijk onderdeel van het parkeerbeleid. Door het aanbieden van voldoende en kwalitatief goede fietsenstallingen wordt de overlast op straat zoveel mogelijk beperkt.

De exploitatie van het Parkeerbedrijf wordt gekenmerkt door een spanningsveld tussen haar maatschappelijke (publiek) en bedrijfseconomische doelstellingen (commerciële werken, kostendekkendheid). De bedrijfseconomische doelstelling (minimaal kostendekkend) staat haaks op de bijdragen vanuit de exploitatie aan enkele sociaal-maatschappelijke speerpunten van het gemeentelijke verkeers- en parkeerbeleid.

De afgelopen jaren hebben duidelijk gemaakt dat de exploitatie van het Parkeerbedrijf verschillende risico's bevat. De oorzaken van deze risico's liggen op verschillende gebieden, van macro-economische ontwikkelingen en trends tot gemeentelijke beleidskeuzes (o.a. inzet P+R).

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Resultaat parkeerbedrijf (x 1.000 euro)	-880	-120	-130	445

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Jaarlijks actualiseren we de meerjarenprognose van het parkeerbedrijf. De geactualiseerde meerjarenprognose Parkeerbedrijf komt tegelijkertijd met de uitwerking van de motie "Herijking visie op parkeren" op de agenda in het vierde kwartaal van 2015. Het lopende onderzoek van de Grontmij aangaande de verwachte toekomstige parkeervraag heeft naar verwachting geen financieel effect op deze begroting. We verwachten nu een positief exploitatie resultaat in 2016 op het Parkeerbedrijf van 445 duizend euro. Na de ingebruikname van de Forumgarage wordt het resultaat van het Parkeerbedrijf de eerste jaren negatief beïnvloed, omdat een nieuwe parkeergarage eerst een paar ingroei-jaren kent.

We hebben in 2015 de invoering van de Card Only-parkeerautomaten (betalen met bankpas) naar tevredenheid kunnen afronden. Verder verwachten we het nieuwe Parkeervergunningensysteem en de derde uitrit van de Boterdiepgarage in het najaar van 2015 in gebruik te nemen. Deze inrit en de activiteiten in het CiBoGa-gebied leveren een positieve bijdrage aan de omzet van deze garage. Dit is al meegenomen in de geactualiseerde meerjarenprognose. Tevens voerden we in 2015 de eerste tariefsverhoging van de parkeervergunningen en bezoekerspassen met 5 euro door. Op 1 juli 2015 ging het betaald parkeren op zondag in. Als laatste starten we met de aanbesteding van het fietsenbeheer.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Als onderdeel van de verdere digitalisering van het parkeren in de stad, gaan we de mogelijkheden om kentekens parkeren op straat in te voeren verkennen. Tevens wordt gekeken worden naar de (on)mogelijkheden van het inzetten van scan-voertuigen voor de parkeerhandhaving. Als laatste onderzoeken wij de modernisering van het bezoekerspassysteem.

We willen de toegankelijkheid van de parkeervoorzieningen verbeteren, verruimen en duurzamer maken. Tevens zullen we parkeerdata leveren aan de RDW zodat marktpartijen digitale toepassingen kunnen ontwikkelen met het oog op bereikbaarheid en vindbaarheid.

Activiteiten

Parkeervoorzieningen toegankelijker maken (24 uur per dag in-en uitrijden)

Start uitrol extra betaalmogelijkheden parkeergarages

Aanbrengen Ledverlichting in garages Boterdiep, Circus en Euroborg

Aanbesteden fietsbeheer

Verdere uitrol digitalisering

Beleidsveld **Parkeerhandhaving**

Wij willen de stad toegankelijk houden en onveilige situaties voorkomen. Parkeerhandhaving is belangrijk voor goed werkend parkeerbeleid. Daartoe zijn wij zichtbaar, herkenbaar en aanspreekbaar aanwezig in de wijk en werken wij nauw samen met de politie. Wij zijn gastheer, maar als mensen de regels overtreden treden wij stevig op. Wij maken werk van het niet-betalen. Aan de hand van de geconstateerde betalingsbereidheid, zetten wij onze parkeerhandhavers gericht in op locaties en tijdstippen. We handhaven de parkeerregels langs twee wegen: fiscaal (betaald parkeren) en via de Wet Mulder (fout parkeren).

Wij willen dat 94% van de mensen die hun auto parkeren betaalt.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal uren inzet parkeerhandhaving	33.000	34.000
▪ Aantal uitgeschreven processen verbaal betaald parkeren (fiscaal)	35.000	40.000

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Onze parkeerhandhaving zetten wij effectiever in; de handhavers zijn meer op straat en we handhaven op verschillende tijden. Sinds 2014 professionaliseren wij onze parkeerhandhaving. Dat doen we onder andere door het vergroten van de basiskennis van onze Buitengewoon Opsporingsambtenaren (Boa's) en parkeerhandhavers. Ook werken we aan de verbetering van houding en gedrag 'op straat' en werken we aan betere sturingsinformatie. Wij overwegen verdere digitalisering van de parkeerhandhaving en onderzoeken daarvoor de impact van het gebruik van scanvoertuigen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Doelmatige inzet van onze Boa's en parkeerhandhavers.
Professionaliseren parkeerhandhaving

Activiteiten

Handhaven parkeerregels

Deelprogramma 5 **VERKEERSVEILIGHEID**

In onze stad moeten inwoners zich, ook in het verkeer, veilig voelen. Verkeersveiligheid speelt dan ook een belangrijke rol in de bestaande wijken en bij onze verkeersprojecten. De veiligheid van de kwetsbaren in het verkeer is een belangrijk aspect bij dit onderdeel. Kinderen, ouderen en mensen met een beperking hebben soms moeite met het steeds drukker worden de verkeer. Om verkeersveiligheid succesvol te kunnen bevorderen, is afstemming van maatregelen op het gebied van infrastructuur, educatie en handhaving noodzakelijk. Verkeerseducatie is een belangrijke pijler voor de verkeersveiligheid.

Beleidsvelden

- Verkeersveiligheid

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal letselschade gevallen per jaar	1	150	130

1) bron: VIA-stat

Beleidsveld **Verkeersveiligheid**

Om verkeersveiligheid succesvol te bevorderen, is afstemming van maatregelen noodzakelijk bij infrastructuur, educatie en handhaving. Qua infrastructuur deden we in de stad en rondom de scholen de afgelopen jaren veel aan de inrichting. We concentreren ons nu op de aanpak van verkeersonveilige situaties. Verkeerseducatie is de andere belangrijke pijler onder de verkeersveiligheid. We moeten scholieren die naar school gaan de verkeersregels leren en op gevaarlijke verkeerssituaties attent maken. De Groningse speerpunten brengen we onder in het regionale verkeerseducatieplan. Daarnaast vragen we de politie regelmatig om aandacht voor handhaving, vooral rond de scholen.

We willen:

- Minder onveilige situaties in het verkeer;
- Scholieren kennen de verkeersregels en zijn zich bewust van gevaren in het verkeer;
- Het doel is om in Groningen de verkeersveiligheid te vergroten.

PRESTATIE INDICATOREN

Indicator	*	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal verkeerseducatieprojecten op basisscholen	1	6	10
▪ Aantal Verkeerseducatieprojecten op het voortgezet onderwijs	1	19	20
▪ Aantal verkeerseducatieprojecten buiten onderwijs om	1	11	12
▪ Aantal aangepakte verkeersonveilige situaties uit het programma	2	n.b.	2

1) bron: provincie Groningen

2) bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De afgelopen decennia is het aantal autokilometers en ook het fietsgebruik flink gestegen. Toch vallen er gelukkig minder slachtoffers in het verkeer dan vroeger. Er is wel een toenemend aantal ongevallen met ouderen door de toename van e-bikes. Het wegennet is inmiddels grotendeels volgens de richtlijnen van Duurzaam Veilig ingericht. In de afgelopen jaren hebben we ons geconcentreerd op de verkeersveiligheid rond alle basisscholen in de stad en de verkeersveilige school - thuis routes. Het schoolomgevingenproject is afgerond. In het afgelopen jaar is het verkeerseducatieprogramma gecentraliseerd bij de provincie.

De registratie van ongevallen tussen 2010 en 2014 gaf geen goed beeld van de daadwerkelijke situatie, omdat we materiële schadegevallen niet meer noteren. Sinds 2014 nemen we in overleg met de verzekeraars deze schades weer in de ongevallenregistraties op. Over 3 á 4 jaar levert dat meer inzicht in trends en 'black spot '-locaties.

Stadgers die verkeersonveilig gedrag of een verkeersonveilige situatie zien, kunnen dit melden aan de gemeente. In overleg met de melders kijken we naar oplossingen voor het probleem. Onder het deelprogramma auto, 'In de wijken' is daarvoor een bedrag opgenomen van 200 duizend euro voor kleine verkeersmaatregelen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

In 2015 stellen we een verkeersveiligheidsprogramma op dat we in het najaar aan de raad voorleggen. In 2016 gaan we 1 tot 2 verkeersonveilige situaties uit het verkeersveiligheidsprogramma realiseren.

Samen met de provincie stellen we een educatieplan op voor het jaar 2016. De nadruk ligt op schoolgaande kinderen, 'pubers' op scooters en bromfietsen, het gebruik van de smartphone in het verkeer, en e-biketrainingen voor de oudere fietser. In 2016 willen we 10 verkeerseducatieprojecten organiseren voor het basisonderwijs, 20 voor het voortgezet onderwijs en 12 buiten het onderwijs om.

Activiteiten

Uitvoeren Verkeersveiligheidsprogramma

Uitvoeren verkeerseducatieplan voor Groningen

Uitvoeren (kleine) verkeersveiligheidsmaatregelen in de wijken

OVERIG VERKEER

In het deelprogramma 'Overig verkeer' komen lucht en geluid aan bod. We kiezen voor het onderbrengen van lucht en geluid bij het deelprogramma Verkeer, vanwege het effect dat het verkeer hierop heeft. Doel is een zo schoon mogelijke stad, zonder geluidsoverlast.

Beleidsvelden

- Overig verkeer

In het deelprogramma “overig verkeer” komen luchtkwaliteit en wegverkeerslawaai aan de orde.

In Groningen is het wegverkeer de belangrijkste bron van (lokale) luchtverontreiniging en omgevingslawaai. Een langdurige blootstelling hieraan kan slecht zijn voor de gezondheid. Met verkeers- en andere maatregelen, zoals schonere voertuigen en stil asfalt, dragen wij bij aan minder luchtverontreiniging en verkeerslawaai. En daarmee aan een gezonde leefomgeving.

BEOOGDE PRESTATIES

Belangrijke indicatoren voor de luchtkwaliteit zijn de concentraties van fijn stof en stikstofdioxide. De luchtkwaliteit in Groningen wordt in zeer sterke mate bepaald door de luchtverontreiniging die van elders komt aanwaaien. Om de trendmatige verbeteringen van de luchtkwaliteit te monitoren, maken wij om de vijf jaar een nieuwe luchtkwaliteitskaart op basis van actuele verkeerscijfers (de volgende is in 2017).

Belangrijke indicatoren voor de akoestische kwaliteit is het aantal Stadgers dat (ernstige) hinder ondervindt vanwege wegverkeerslawaai en/of hierdoor last heeft van slaapverstoring. Wettelijk is vastgelegd dat deze indicatoren om de vijf jaar moeten worden bepaald (de volgende is in 2017) en hoe deze moeten worden berekend.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De luchtkwaliteit in Groningen is relatief goed. Hoewel Groningen een compacte stad is, voldoen we overal (ruimschoots) aan de wettelijke luchtkwaliteitsnormen voor fijn stof en stikstofdioxide. Deze normen maken echter niet het verschil tussen gezond en ongezond. Voor gezondheid geldt: hoe lager de concentraties van fijn stof en stikstofdioxide, hoe beter. Aan de hand van modelberekeningen en beschikbare meetgegevens, maakten wij in 2012 een gedetailleerde [luchtkwaliteitskaart](#).

Wij stelden in 2012 de ‘Geluidkaarten 2011 gemeente Groningen’ en in 2013 het ‘Actieplan wegverkeerslawaai 2013-2018 gemeente Groningen’ vast. Op de geluidkaarten is aan de hand van kleuren te zien hoe hoog de geluidbelasting is op woningen. In Groningen staan ruim 4.000 woningen bloot aan een relatief hoge geluidbelasting door wegverkeerslawaai. In het Actieplan zijn maatregelen uitgewerkt voor 47 wegen/wegvakken waaraan woningen liggen met een relatief hoge geluidbelasting. De tussentijdse evaluatie van het Actieplan in 2015 laat zien, dat de uitvoering van het Actieplan goed op koers ligt.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We voeren het 'Actieplan wegverkeerslawaai' verder uit. Op basis van actuele verkeerscijfers en omgevingsfactoren gaan wij in 2017 nieuwe luchtkwaliteitskaarten en geluidkaarten maken. Zo gaan we na in hoeverre de concentraties van luchtverontreiniging en het aantal Stadgers met (ernstige) geluidshinder vanwege wegverkeer is afgenomen.

Activiteiten

Stimuleren schone voertuigen

Uitvoeren van het Actieplan wegverkeerslawaai 2013-2018

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 7. Verkeer						
Bestaand beleid	Rekening	Actuele	Primitieve			
Dp nr.	2014	begroting	begroting	2017	2018	2019
		2015	2016			
Lasten						
7.1 Fiets	858	1.799	1.407	1.407	1.407	1.407
7.2 Openbaar vervoer	2.268	1.159	1.159	1.159	1.159	1.159
7.3 Auto	3.271	1.350	650	300	300	300
7.4 Parkeren	13.913	13.191	13.233	14.273	14.780	14.726
7.5 Verkeersveiligheid	4	295	205	205	205	205
7.6 Overig verkeer	5.855	7.179	6.110	6.510	6.907	6.852
Totaal lasten	26.169	24.973	22.764	23.854	24.758	24.649
Baten						
7.1 Fiets	-13.127	0	0	0	0	0
7.2 Openbaar vervoer	20.380	0	0	0	0	0
7.3 Auto	1.713	0	0	0	0	0
7.4 Parkeren	42.645	16.178	16.891	16.891	16.891	16.891
7.5 Verkeersveiligheid	201	0	0	0	0	0
7.6 Overig verkeer	3.815	2.050	1.511	1.511	1.511	1.511
Totaal baten	55.627	18.228	18.402	18.402	18.402	18.402
Geraamd resultaat voor bestemming	29.458	-6.745	-4.362	-5.452	-6.356	-6.247
Reserve mutaties						
Totaal toevoegingen	14.934	810	1.146	700	700	700
Totaal onttrekkingen	800	0	0	594	1.102	1.047
Geraamd resultaat na bestemming	15.324	-7.555	-5.508	-5.558	-5.954	-5.900

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015 (alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro).

7.1 Fiets

V 392 duizend euro

Intensiveringsmiddelen verplaatsen (V 200 duizend euro)

In de begroting hebben we structureel intensiveringsmiddelen opgenomen voor verplaatsen (totaal 2 miljoen euro). In het meerjarenprogramma 2015-2018 hebben we een indicatieve verdeling over de periode 2016-2018 weergegeven. Op basis van deze verdeling hebben we de begroting aangepast. In 2016 hebben we het budget voor fietsmaatregelen verlaagd (-200 duizend euro deelprogramma 7.1) en het budget voor kleine verkeersmaatregelen verhoogd (200 duizend euro deelprogramma 7.4).

Exploitatie fietsparkeren (V 192 duizend euro)

Actualisatie van de exploitatie fietsparkeren levert een verlaging van de lasten op van 192 duizend euro. De verlaging vloeit voort uit de aangekondigde maatregelen uit parkeren met perspectief.

7.3 Auto

V 700 duizend euro

Herewegviaduct (V 600 duizend euro)

In de begroting 2015 hadden we in totaal 1,2 miljoen euro opgenomen voor de reconstructie van het Herewegviaduct. Een bedrag van 600 duizend euro hebben we opgenomen in deelprogramma 7.3 auto. De uitvoering van de reconstructie wordt uitgevoerd door Stadsbeheer. De verantwoording van de uitvoering vindt plaats onder programma 9.

Interne plankosten overige bereikbaarheidsprojecten (V 100 duizend euro)

Het budget voor interne plankosten (middelen extra beleid) hebben we in 2016 verlaagd van 650 duizend euro naar 550 duizend euro. Het budget is onder andere bestemd voor de interne plankosten voor de Zuidelijke Ringweg.

7.4 Parkeren

V 671 duizend euro

Exploitatie parkeerbedrijf (V 605 duizend euro)

Jaarlijks actualiseren we de meerjarenprognose van het parkeerbedrijf. In het jaarverslag parkeerbedrijf 2014 hebben we aangegeven dat de geactualiseerde meerjarenprognose Parkeerbedrijf (inclusief de uitkomsten van het onderzoek naar de parkeerbehoefte en de omzettingontwikkeling van het parkeerbedrijf) tegelijkertijd met de uitwerking van de motie "Herijking visie op parkeren" in het vierde kwartaal 2015 geagendeerd wordt. De begroting 2016 is gebaseerd op een geactualiseerde meerjarenprognose, waarbij we de financiële effecten van het onderzoek nog niet hebben meegenomen.

Het resultaat parkeerbedrijf (deelprogramma 7.1 en 7.4) bedraagt 445 duizend euro positief en kan als volgt worden samengevat (exclusief reservemutaties). We stellen voor dit bedrag toe te voegen aan de reserve parkeren.

Deelprogramma	Resultaat	V/N
7.1 Fiets	192.000	V
7.4 Parkeren	605.000	V
Totaal	797.000	V
Terug ramen middelen extra beleid 2015	-367.000	N
Overig	15.000	V
Resultaat	445.000	V

Nadere toelichting afwijkingen 7.4 parkeren

Lasten: Per saldo dalen de lasten met 311 duizend euro. Dit kan hoofdzakelijk worden verklaard door een lagere rente.

Baten: De baten vallen hoger uit ten opzichte van de begroting 2015. Enerzijds is de verhoging van de tarieven voor parkeervergunningen en bezoekerspassen doorgevoerd. Anders verwachten we meer opbrengsten bij de parkeergarages (ingroei).

Reserve: Uw raad heeft bij de tarievennota besloten de tarieven voor parkeervergunningen te verhogen. De meeropbrengst is gestort in de reserve parkeerbedrijf (110 duizend euro). In 2016 is deze meeropbrengst verwerkt in de opbrengsten. In 2015 verwachten we een positief resultaat op het parkeerbedrijf (inclusief fietsparkeren deelprogramma 7.1) van 445 duizend euro.

Administratieve correctie Boterdiep

Het resultaat parkeergarage Boterdiep verrekenen we jaarlijks met de grondexploitatie Ciboga. Deze verrekening hebben we met ingang van 2016 volledig aan de lastenkant opgenomen. De begrote lasten en baten wijzigen hierdoor elk met 482 duizend euro.

Stadtoezicht (V 66 duizend euro)

De lasten voor parkeerhandhaving hebben we verrekend met het parkeerbedrijf. In een dienstverleningsovereenkomst (DVO) hebben we afspraken gemaakt over de verrekening van kosten. In 2016 brengen we minder kosten in rekening. Verder dalen de kosten in dit deelprogramma door de overheveling van overheadbudgetten naar het SSC.

7.6 Overig Verkeer

V 530 duizend euro

Kapitaallasten (V 746 duizend euro)

De rente (ROP) wordt met ingang van 2016 verlaagd van 3% naar 2,5%. Hierdoor ontstaat een voordeel op de rentelasten. Daarnaast is er sprake van vrijval (latere uitvoering van projecten) en terugloop van kapitaallasten.

Bezuinigingstaakstelling Stadsontwikkeling

Met de vorming van de directie Stadsontwikkeling in 2016 hebben we een bezuiniging gerealiseerd op de formatie. Deze bezuiniging is noodzakelijk om het tekort op de bedrijfsvoering op te lossen. In de begroting 2015 hebben we deze bezuiniging als taakstelling opgenomen (totaal: 1,44 miljoen euro). Door de gerealiseerde bezuiniging kunnen we de opgenomen taakstelling van 276 duizend euro in dit deelprogramma verlagen. Daar staan lagere personeelslasten tegenover.

Intensiveringsmiddelen verplaatsen (N 200 duizend euro)

In de begroting hebben we structureel intensiveringsmiddelen opgenomen voor verplaatsen (totaal 2 miljoen euro). In het meerjarenprogramma 2015-2018 hebben we een indicatieve verdeling over de periode 2016-2018 weergegeven. Op basis van deze verdeling hebben we de begroting aangepast. In 2016 hebben we het budget voor fietsmaatregelen verlaagd (-200 duizend euro deelprogramma 7.1) en het budget voor kleine verkeersmaatregelen verhoogd (200 duizend euro deelprogramma 7.4).

Overige afwijkingen (N 16 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een nadeel van 16 duizend euro.

Programma 8

WONEN

We willen:

- Een voortreffelijk woonklimaat en aantrekkelijke wijken met een gevarieerd woonaanbod dat ruimte biedt aan alle bevolkingsgroepen en leeftijden;
- Goede en duurzame nieuwe woningen bouwen;
- Doorstroming op de woningmarkt en evenwichtige wijken;
- De kwaliteit en duurzaamheid van bestaande woningvoorraad verbeteren;
- Zorgvuldig beheer van ons cultuurhistorisch erfgoed.

Relevante beleidsnota's

[Woonvisie Wonen in Stad \(2015\)](#)

[Bouwoffensief, bouwen aan Groningen \(2013\)](#)

[Meerjarenprogramma Wonen 2015 \(december 2014\)](#)

[Samen Sterk in Stad \(meerjaren beleidsvisie Wmo 2012\)](#)

[Masterplan Groningen EnergieNeutraal \(2011\)](#)

[Regionale Woningbouwafspraken \(2012\)](#)

[Het Nieuw Lokaal Akkoord 2.0 \(2011\)](#)

[Monitor Jongerenhuisvesting \(2015\)](#)

[Jaarprogramma Archeologie \(2013\)](#)

[Erfgoedverordening \(2010\)](#)

[Beleidsregels Archeologie \(2011\)](#)

[Bestedingsprogramma's ISV-Monumenten \(2012\)](#)

[Analyse Zorgen voor Morgen \(2012\)](#)

Ontwikkelingen

In 2015 hebben we in samenspraak met de stad ons woonbeleid geactualiseerd en is de nieuwe woonvisie Wonen in Stad vastgesteld. Hierin geven we aan hoe we de komende jaren de verwachte groei van de stad willen opvangen en wat de speerpunten voor ons woonbeleid zijn. Een belangrijke wijziging betreft het kamerverhuurbeleid waarbij we een omgevingstoets invoeren voor nieuwe onttrekkingsvergunningen voor kamerverhuur. Daarnaast vormen de (gevolgen van) aardbevingen een nieuw onderwerp in ons woonbeleid; we zullen de komende jaren moeten werken aan veilig en zorgeloos wonen. In het deelprogramma Veiligheid gaan we hier nader op in.

Na een moeilijke periode in de woningmarkt zien we in 2015 weer tekenen van herstel. De dynamiek in de bestaande woningvoorraad is in de stad de afgelopen jaren relatief goed gebleven en we zien nu ook de nieuwbouw weer aantrekken. Voor 2015 verwachten we een totale nieuwbouwproductie van 1.276 woningen waarvan 791 jongereneenheden. Onze doelstelling voor 2016 blijft in lijn met de afspraken die we daarvoor in regionaal verband hebben gemaakt: we streven naar nieuwbouw van 600 woningen per jaar, exclusief jongerenhuisvesting.

In 2015 is een uitgebreid woningmarktonderzoek uitgevoerd waarbij nieuwe prognoses voor de regio Groningen-Assen zijn opgesteld. Voor de stad wordt een sterke bevolkings- en huishoudensgroei verwacht, nog sterker dan voorheen. De prognoses zien er voor Groningen dus zeer gunstig uit. In regionaal verband wordt bekeken wat de gevolgen zijn van het onderzoek en wat dit betekent voor de woningbouwafspraken.

In 2016 zetten we volop in op nieuwbouw in de bestaande stad (Oosterhamrikzone, Eemskanaalzone en afronding wijkvernieuwing in Paddepoel-Zuidoost en Grunobuurt) en aan de randen van de stad (Meerstad en Reitdiep). Hier realiseren we voor verschillende doelgroepen een gevarieerd aanbod van nieuwbouwwoningen.

Daarnaast blijven we inzetten op kwalitatieve nieuwbouw voor jongeren, waarbij we ook een slag willen maken in het vernieuwen van het aanbod voor de internationale student en kenniswerkers.

We zien de laatste jaren een toenemende belangstelling voor het wonen in en rond de binnenstad. We willen daarom in 2016 een manifestatie rondom dit thema op gaan zetten om samen met marktpartijen te kijken hoe deze doelgroep zo goed mogelijk kan worden bediend.

Ouderen en mensen die zorg nodig hebben, moeten hun zorgvraag steeds meer zelf en binnen hun directe omgeving oplossen. We gaan in 2016 daarom door met onze inspanningen op het gebied van ouderen- en zorghuisvesting. We willen het mogelijk maken dat mensen zo lang mogelijk op een goede manier in hun eigen woning kunnen blijven wonen, onder andere door het moderniseren van bestaande woningen en woonomgevingen en het verbeteren van de communicatie over wonen en zorg.

Met de woningcorporaties gaan we concrete prestatieafspraken maken over de bijdrage die zij kunnen leveren aan de realisatie van onze beleidsdoelstellingen. Conform de nieuwe Woningwet (van kracht per 1 juli 2015) gaan we deze afspraken jaarlijks actualiseren. Dit doen we in samenhang met ons Meerjarenprogramma Wonen.

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
8.1 Aanvulling weerstandsvermogen	14.400			

Versterking weerstandsvermogen

Bij de begroting 2015 zijn voor 2015 en 2016 bedragen gereserveerd voor versterking van het weerstandsvermogen. Dit als gevolg van het afboeken op Meerstad en bedrijventerreinen, het verhogen van de weerstandscapaciteit van lopende grondexploitaties. Voor de jaarschijf 2016 is hiervoor een bedrag opgenomen van 14,4 miljoen euro.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
8.7 Transitie Maatschappelijk Vastgoed Beijum (TMVB)	600			
8.1 Aanvulling reserve grondzaken	1.000			

Transitie Maatschappelijk vastgoed Beijum

In Beijum Oost is een nieuwbouwplan ontwikkeld waarvan ook een Derdengebouw deel uitmaakt. De gedachte is om in dit Derdengebouw op de begane grond wijkfuncties onder te brengen met erboven woningen. Het Derdengebouw dat door Patrimonium ontwikkeld gaat worden is een uitstekende plek voor het WIJ-team Beijum in combinatie met een nieuw Multifunctioneel Buurtcentrum. Deze ontwikkeling is een kans om de ontwikkeling van het kwetsbare Beijum-Oost een essentiële impuls te geven en versnippering van functies in de wijk te voorkomen. Het project kan echter niet gerealiseerd worden zonder tijdelijke herhuisvesting van het Wij Team. Voorgesteld wordt in 2016 600 duizend euro beschikbaar te stellen voor verplaatsing en tijdelijke huisvesting van het WIJ-team Beijum.

Aanvulling reserve grondzaken

Vanwege de risico's als gevolg van invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen wordt de reserve grondzaken aangevuld met 1 miljoen euro in 2016.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
08 Wonen								
08.7 Overig wonen								
13 ISV			1.000		1.000			1.000

ISV

Door het investeringsprogramma op basis van de ontwikkelagenda voor stad en regio te herijken is het mogelijk om in 2017, 2018 en 2019 jaarlijks 1 miljoen euro incidenteel te laten vrijvallen. Deze vrijval wordt ingezet voor de financiering van het gebiedsgericht werken.

Dekkingsbron./bezuiniging 2015-2018 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)
08 Wonen						
08.7 Overig wonen						
8 Vrijval ISV-middelen		500				

8. Vrijval ISV-middelen

We verwachten in 2016 500 duizend euro vrijval binnen de ISV middelen. Deze vrijval zetten we in ter dekking van de begroting.

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Gezinnen**
- 2. Jongerenhuisvesting**
- 3. Wonen en zorg**
- 4. Kwaliteit woningvoorraad**
- 5. Betaalbaarheid en beschikbaarheid**
- 6. Cultuurhistorie en archeologie**
- 7. Overig wonen**

GEZINNEN

Het bieden van voldoende kwalitatief goede huisvestingsmogelijkheden voor gezinnen* is één van de belangrijkste doelen in het woonbeleid. We willen dat het aantal gezinshuishoudens dat in de stad blijft of komt wonen toeneemt. De mogelijkheid tot het binden van gezinnen hangt af van vraag en aanbod. We gaan er vanuit dat we vooral gezinnen die naar de regio Groningen-Assen verhuizen kunnen behouden voor de stad.

Het aantal gezinnen dat in 2014 is verhuisd naar de regio Groningen-Assen is in 2014 licht toegenomen tot 1,77% van het totaal aan aantal gezinnen binnen gemeente Groningen. In 2013 was dit percentage iets lager met, 1,51%. De verbeterende situatie op de koopwoningmarkt zal zeker hebben bijgedragen aan deze stijging. Sinds 2008 schommelt het percentage tussen de 1,80% en 1,10%.

In dit deelprogramma gaan we in op het bouwen op uitleglocaties en in de bestaande stad. Bij deze locaties gaat het overigens niet alleen over woningbouw voor gezinnen, ook andere doelgroepen kunnen hier worden bediend.

We gaan in 2016 inzetten op een versnelling van de woningbouwproductie, mede gelet op de verwachte groei van de woningbehoefte, zoals is gebleken uit het regionale woningmarktonderzoek van 2015.

*) huishouden van één of twee personen met kind(eren) die samen een leefeenheid vormen.

Beleidsvelden

- Bouwen in de uitleg
- Bouwen in de bestaande stad

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2008	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Aantal gezinnen dat is verhuisd naar de regio Groningen-Assen	1	318	375	318	320	340
▪ Totaal aantal gezinnen binnen de gemeente Groningen	1	20.247	21.132	21.200	21.300	21.400
▪ Verhuizende gezinnen als percentage van het totaal	1	1,57%	1,77%	1,5%	1,5%	< 1,5%
▪ Het aantal toegevoegde grondgebonden woningen in de uitleg (excl. jongerenhuisvesting)	2	152	31	71	221	189
▪ Het aantal toegevoegde grondgebonden woningen in de bestaande stad (excl. jongerenhuisvesting)	2	326	108	233	364	73

1) bron: Onderzoek & Statistiek gemeente Groningen (BRP)

2) bron: Eigen onderzoek, woningbouwprogramma.

Bouwen in de uitleg

Om voldoende woningen voor gezinnen in en rond de stad aan te kunnen bieden, ontwikkelen we samen met marktpartijen diverse woningbouwprojecten in uitleggebieden. De nadruk bij de stadsuitbreiding ligt op de ontwikkeling van Meerstad. Deze uitbreiding valt formeel onder de gemeente Slochteren. Volgens regionale

afspraken bedient deze uitbreiding vooral huishoudens uit de stad. Aan de westkant van de stad ontwikkelen we Reitdiep fase 3 en 4.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Jaarlijks gemiddelde plancapaciteit voor grondgebonden woningen in uitleggebieden (excl. jongeren-huisvesting)	1	71	145	200

1) bron: eigen onderzoek, woningbouwprogramma

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De afgelopen jaren is zeer beperkt in de uitleggebieden gebouwd. Het tempo hangt sterk af van de economische omstandigheden. In de loop van 2014 merkten we voor het eerst dat de woningmarkt weer licht herstelde. De hoogste prioriteit voor de komende jaren ligt in Meerstad. Hier kunnen we, door de aangepaste ontwikkelstrategie, goed inspelen op veranderde marktomstandigheden en zit de verkoop in de lift.

Ook zijn in 2015 de plannen voor de volgende fase van de woonwijk Reitdiep verder uitgewerkt. Hier lijkt de behoefte eveneens erg groot. De verkoop van woningen in het Reitdiep start in het najaar van 2015.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen dat er jaarlijks gemiddeld genomen een plancapaciteit van 200 grondgebonden woningen in de uitleggebieden. We verwachten in 2016 dat er in de uitleg 145 grondgebonden woningen worden toegevoegd in Meerstad en Reitdiep.

Activiteiten

Ontwikkelen Meerstad; nieuwe marktgerichte concepten

Bijdragen aan Gemeenschappelijke Regeling Meerstad

Ontwikkelen woonwijk Reitdiep fase 3 en 4

Beleidsveld **Bouwen in de bestaande stad**

Veel mensen willen in de stad, dicht bij het centrum, wonen. Niet alleen in een appartement, maar ook in een grondgebonden eengezinswoning. Daarmee kunnen we ook gezinnen aan de stad binden. We zien dat juist projecten in de bestaande stad, ook in de moeilijke jaren op de woningmarkt relatief, goed verkopen. We willen nieuwe woonconcepten ontwikkelen, waarbij we grondgebonden woningen dicht op elkaar bouwen. Het wonen in en rond de binnenstad willen we met een manifestatie proberen te stimuleren. Zo blijft Groningen een compacte stad.

We willen:

- gezinnen ook in de bestaande stad binden;
- dat Groningen een compacte stad blijft.

PRESTATIE INDICATOREN

---

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪	Jaarlijks gemiddelde plancapaciteit voor grondgebonden woningen en appartementen. (excl. jongerenhuisvesting)	452	417	512	400

1) bron: eigen onderzoek, woningbouwprogramma.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

In de afgelopen jaren werkten marktpartijen op diverse locaties aan het ombouwen van het woningbouwprogramma naar meer marktconforme producten. Een voorbeeld hiervan is de tweede fase van de Kop van Oost (Het Eemskwartier). De verkoop van de woningen in dit project verliep goed en de bouw begon in 2015. Ook op andere locaties zien we grote belangstelling van kopers en is in 2015 volop gebouwd, bijvoorbeeld in de Berlagehof nabij de Antillenstraat. De verkoop van woningen in al bestaande projecten gaat ook gestaag door: Helpermaar, Ebbingekwartier en Paddepoel-Zuid. Op het Europapark startte in 2015 voor diverse locaties de planvorming voor woningbouw en daar zijn de vooruitzichten ook goed. De gesprekken met de ontwikkelaar van de Engelse Kamp leidden nog niet tot definitieve afspraken.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

We willen dat er jaarlijks gemiddeld genomen een plancapaciteit van 400 grondgebonden woningen in de bestaande stad is. We verwachten dat er 310 grondgebonden woningen en 202 appartementen worden toegevoegd in 2016.

Activiteiten

Starten verkoop Engelse Kamp

Ontwikkelen woningen in de Oosterhamrikzone

Plannen maken voor woningbouw in de Eemskanaalzone (Eltjo Ruggeweg)

Participeren in Platform Groningen Woont ter promotie van nieuwbouw

Uitvoeren manifestatie Wonen in de Binnenstad (conform woonvisie)

JONGERENHUISVESTING

We willen de groeiende groep jongeren goede huisvesting bieden. Deze keus voor kwaliteit past ook bij de ambitie om Groningen de onderwijsstad van Nederland te laten zijn en blijven. Groningen heeft te veel kleine onzelfstandige kamers. En dat terwijl veel jongeren graag anders willen. Daar willen we wat aan doen. Tegelijk willen we de balans in de wijken herstellen door het verminderen van de druk op de bestaande voorraad. Ook stimuleren we dat de kwaliteit van de bestaande verhuurpanden omhoog gaat. We bevorderen het prettig samenleven van studenten en andere Stadgers.

We willen dat:

- jongeren tevreden zijn over de kwaliteit van hun woningen;
- studenten en Stadgers plezierig met elkaar om gaan;
- De nieuwbouw voor jongerenhuisvesting versneld.

Beleidsvelden

- Kwaliteit
- Kamerverhuurbeleid
- Leefbaarheid studenten en Stadgers

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2016
▪ Percentage jongeren dat tevreden is over de woonruimte	1	78%	N.B.	80%	n.v.t.
▪ Toevoeging jongerenhuisvesting door nieuwbouw en transformatie	1	564	768	677	1.552
▪ Aantal jongereneenheden obv onttrekkingsvergunningen.	2	88	65	<50	<50
▪ % Stadgers dat aangeeft dat de omgang tussen student en stadgers goed is	3	69%	N.B.	>70%	N.B.

1) bron: tweejaarlijks onderzoek Jongerenhuisvesting

2) bron: corporaties en eigen onderzoek, VTH

3) bron: Tweejaarlijkse Basismonitor enquête

Beleidsveld

Kwaliteit

Groningen groeit de komende jaren vooral door aanwas van jongeren en (internationale) studenten. We willen kwalitatief goede huisvesting voor deze doelgroep. Hierdoor blijven we een aantrekkelijk stad voor jongeren en studenten en versterken we de concurrentiepositie van de onderwijsinstellingen.

Uit ons eigen woonwensenonderzoek blijkt dat 58% van de jongeren een verhuiscens heeft. Veelal willen ze verhuizen naar een grotere wooneenheid met eigen voorzieningen. We willen in deze behoefte voorzien door kwalitatief hoogwaardige nieuwbouw toe te voegen op de locaties waar wij dat het meest passend vinden.

Naast kwalitatieve nieuwbouw streven we naar kwaliteitsverbetering in de bestaande voorraad. Met ons beleid voor kamerverhuur willen we de toevoeging van meer kamers afremmen, vooral op de plekken die qua leefbaarheid al onder druk staan. Ook stimuleren we kamerverhuurders om bestaande kamers om te zetten naar grotere appartementen of om grotere appartementen toe te voegen. Daarnaast zetten we voorlopig de subsidieregeling voor geluid reducerende maatregelen voort.

We realiseren als gemeente zelf geen wooneenheden. We gaan daarom vooral inzetten op het stimuleren en mogelijk maken van projecten. Dit doen we door het verstrekken van projectfinanciering, het oprichten van een investeringsfonds en het verleiden van beleggers om in Groningen te investeren.

We willen:

- de nieuwbouw van eenheden voor jongerenhuisvesting versnellen;
- de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad verbeteren.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Sinds de start van Campus Groningen leverden we ongeveer 2.000 wooneenheden op. De komende jaren staat nog een behoorlijk aantal op stapel. In 2015 sloegen verschillende partijen de handen ineen om het project Cortingborg mogelijk te maken. Wij verstrekten als laatste zetje een projectfinanciering waardoor dit project nu tot stand komt.

De gemeente Groningen verstrekt gemiddeld over 5 jaar per jaar 3 projectfinancieringen voor jongerenhuisvesting die voldoen aan de randvoorwaarden die we hebben gesteld in Campus Groningen (voormalig BOUWJONG).

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen dat de komende 4 jaar zoveel mogelijk projecten waarop we in de woonvisie de focus hebben gelegd worden gerealiseerd. Dit stimuleren we waar nodig met het verstrekken van projectfinanciering. We willen in 2016 samen met corporaties en marktpartijen de mogelijkheden onderzoeken om projecten te financieren voor jongeren en andere doelgroepen en daarvoor een investeringsfonds op richten. Voor het verbeteren van de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad maken we in 2016 een Plan van Aanpak.

Activiteiten

Verstrekken van projectfinancieringen om jongerenhuisvestingsprojecten mogelijk te maken

Vergroten van financieringsmogelijkheden van projecten door oprichten van een investeringsfonds

Investeerders en beleggers actief benaderen met bidbook

Voortzetten subsidieregeling geluid-reducerende maatregelen

Plan van aanpak opstellen voor verbetering van de kwaliteit op de particuliere kamerverhuurmarkt

Beleidsveld **Kamerverhuurbeleid**

Verhuurders voegen vooral in de populaire wijken en in de binnenstad kamerverhuur toe. Op verschillende plekken leidt dit tot een verstoring van het evenwicht en minder woonkwaliteit, zowel voor omwonenden als de huurders zelf. Om dit te voorkomen, moeten we ingrijpen wanneer het ergens mis dreigt te gaan. Daarom kiezen we per situatie voor maatwerk. Ook beperken we de toevoeging van extra kamers en kleine zelfstandige appartementen aan de particuliere woningvoorraad op plekken waar het woonklimaat en de leefbaarheid onder druk staan. We volgen de effecten van dit nieuwe beleid goed om te voorkomen dat het aanbod aan kamers teveel afneemt.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2012	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal verstrekte onttrekkingsvergunningen	1	203	92	100	50
▪ Wachtijd voor onzelfstandige kamer	2	N.B.	2 weken	2 weken	2 weken
▪ Wachtijd voor	2	N.B.	3 maanden	3 maanden	3 maanden

zelfstandige kamer

1) bron: eigen onderzoek, VTH

2) bron: Onderzoek, vraag en aanbod op de particuliere kamerverhuurmarkt

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het aantal onttrekkingsvergunningen neemt de laatste jaren af. In 2012 verleenden we nog ruim 200 onttrekkingsvergunningen. In 2014 waren dat nog 92 onttrekkingsvergunningen. Tot en met 1 juli 2015 verleenden we 65 onttrekkingsvergunningen. Het nieuwe kamerverhuurbeleid ging op 1 juli 2015 in, dus daar hebben we nog geen analyse van. De verwachting is dat door het nieuwe beleid het aantal verleende onttrekkingsvergunningen verder afneemt.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

In 2016 willen we bereiken dat er minder kleine onzelfstandige kamers worden toegevoegd, in ieder geval in de wijken die qua leefbaarheid al onder druk staan. Daarnaast willen we voorkomen dat er nog meer kleine zelfstandige wooneenheden worden toegevoegd in de bestaande woningvoorraad. Als appartementen worden toegevoegd is dat of via nieuwbouw of door toevoeging van appartementen in de bestaande voorraad van minimaal 50 m2.

Activiteiten

Stimuleren van kwalitatieve nieuwbouw via Campus Groningen

Nieuw kamerverhuurbeleid implementeren en monitoren (nieuw beleid)

Woonwensenonderzoek jongeren uitvoeren

Nieuwe behoefteramingen maken om de kwalitatieve behoefte opnieuw te bepalen

Onderzoek verrichten naar vraag en aanbod op de kamerverhuurmarkt

Per onttrekkingsaanvraag en aanvraag voor woningvorming een omgevingstoets uitvoeren

Informatievoorziening over wonen in Groningen voor internationale studenten verbeteren

Afspraken maken met de SSH XL over de huisvesting van internationale studenten

Beleidsveld **Leefbaarheid, studenten en stadgers**

We willen het samenleven tussen studenten en Stadgers bevorderen. Uit onderzoek blijkt dat zij weinig met elkaar in contact komen en het ook moeilijk vinden om contact te leggen. Als dit wel gebeurt, ontstaat meer begrip voor elkaar en durven ze elkaar eerder aan te spreken op bijvoorbeeld overlast. Hierdoor verandert de beeldvorming en heeft dit een positief effect op de manier waarop studenten en Stadgers samenleven.

Om dit contact te bevorderen zetten we in op WIJS (Wijkinzet door Jongeren en Studenten) en stimuleren we via het platform Leven in stad (een samenwerking tussen bewonersorganisaties, studentenbelangenorganisaties, kamerverhuurders en gemeente) op een positieve manier het samenleven tussen studenten en andere Stadgers.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Behaald 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Het aantal studenten dat via WIJS actief is in de buurt	1	N.B.	150	183	250
▪ Het aantal bewoners dat via WIJS diensten afneemt	1	N.B.	N.B.	N.B.	100

- 1) bron: Project buro WIJS
- 2) bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Via een nieuw op te zetten platform Leven in Stad stimuleren we de contacten tussen bewoners, studenten en vastgoedeigenaren, en zorgen we voor positieve communicatie over initiatieven die nu al door Stadjers en studenten in wijken worden gerealiseerd.

Studenten kunnen als onderdeel van hun studieprogramma studiepunten krijgen als ze met concrete vragen en problemen van burgers aan de slag gaan. Meerdere opleidingen van de Hanzehogeschool doen hier met hun onderwijsprogramma aan mee. Rondom WIJS vinden ook al tal van activiteiten plaats. We werken onder andere aan een formele start van WIJS in Paddepoel, maar ook aan invoering elders in de stad.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen dat het aantal opleidingen en studenten dat via WIJS projecten, initiatieven en onderzoeken voor de buurt doet, toeneemt. We willen ook dat het aantal bewoners dat via WIJS diensten afneemt volgend jaar stijgt. We ondersteunen minimaal 5 buurtinitiatieven rondom de leefbaarheid tussen studenten en andere Stadjers met micro-financiering. Het platform Leven in Stad moet een platform van niet alleen de gemeente worden, maar van meerdere partijen die zich met jongerenhuisvesting bezig houden.

Activiteiten

De samenwerking met de onderwijsinstellingen intensiveren om WIJS te verbreden

Het openen van de eerste zichtbare WIJS-locatie en WIJS zichtbaar maken voor bewoners

Doorontwikkeling Leven in Stad (Opzetten samenwerkingsplatform, vernieuwde website en communicatiestrategie)

WONEN EN ZORG

Ouderen en mensen met een beperking willen zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen, het liefst in hun eigen woning. Nu de verzorgingshuizen sluiten moeten oudere mensen met een beperking ook langer zelfstandig wonen. Dat betekent dat de bestaande woning verbeterd moet worden of dat ze naar een andere geschikte woning moeten verhuizen. Steeds meer ouderen willen naar andere vormen van wonen. Verder willen mantelzorgers ondersteuning in het wonen. Nu de gemeente zelf verantwoordelijk is voor de juiste vorm van wonen en zorg, willen we ouderen zich daarvan bewust maken. Daarom informeren we ouderen over de mogelijkheden zodat ze daadwerkelijk hun woningen aanpassen voor de zorg die echt nodig is.

We willen dat:

- Ouderen zo lang mogelijk zelfstandig wonen
- Ouderen nog steeds in een sociale huurwoning terecht kunnen
- Mensen met een beperking tevreden blijven over de voorzieningen in de eigen wijk.

Beleidsvelden

- Ouderen
- Bijzondere woonvormen
- Mantelzorg en meer generatiewoningen

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Aantal bezoekers 'Huis van Morgen'	1	N.B.	1.000	1.500
▪ Aantal pageviews website Lang Zult U Wonen	2	N.B.	1.000	2.000
▪ Percentage voorzieningen in de eigen wijk van mensen met een beperking	3	N.B.	≥70%	≥70%
▪ Percentage dat aangeeft dat de woning geschikt is voor het type huishouden (65+'ers)	3	N.B.	≥ 90%	≥ 90%

1) bron: Huis van Morgen

2) bron: Website Lang Zult U Wonen

3) bron: tweejaarlijkse Basismonitor (*vanaf 2016*)

Beleidsveld

Ouderen

Ouderen en mensen die zorg nodig hebben, moeten hun zorgvraag steeds meer zelf en binnen hun directe omgeving oplossen. Door grote veranderingen op het gebied van wonen en zorg, sluiten veel verzorgingstehuizen hun deuren. Ondertussen willen steeds meer mensen het liefst oud worden in hun eigen woning en woonomgeving. Als gemeente gaan we mee in deze ontwikkeling. We willen dat mensen met een (aanstaande) zorgvraag zo lang mogelijk op eigen kracht zelfstandig kunnen blijven wonen: veilig en comfortabel in hun eigen vertrouwde woonomgeving. We blijven met onze partners werken aan goede voorzieningen binnen de muren van zorginstellingen voor mensen die daar recht op hebben.

We willen dat:

- er voldoende geschikte woningen voor ouderen beschikbaar zijn; en op de goede plek;
- ouderen zich bewust zijn van hun woonsituatie als er zorg nodig is en hun mobiliteit afneemt;
- ouderen zich voldoende kunnen informeren op het gebied van wonen, welzijn en zorg;
- ouderen die intensieve zorg nodig hebben vlot een plek kunnen vinden in woonvoorzieningen van zorginstellingen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Behaald 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Aantal (media)campagnes gericht op informeren ouderen over hulpmogelijkheden langer thuiswonen		N.B.	N.B.	2	3
▪ Slaagkans 65+'ers via Woningnet		78%	N.B.	>40%	>40%

1) bron: gemeente Groningen

2) bron: Woningnet

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2013 en 2014 maakten we een uitgebreide analyse van de toekomstige vraag naar ouderen- en zorghuisvesting. Hieruit bleek dat er in de stad voldoende woningen voor ouderen zijn. Maar deze woningen sluiten niet altijd aan op de woonwensen van de doelgroep. Ouderen zijn zich er vaak niet van bewust dat er veranderingen in hun woonsituatie nodig zijn als ze minder mobiel worden en zorg nodig hebben.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We gaan een campagne opzetten om ouderen bewust te maken van hun woonsituatie.

Activiteiten

Moderniseren van bestaande woningen en woonomgevingen

Verbeteren/intensiveren communicatie over wonen en zorg (campagne 'Lang zult u wonen')

Creëren 'living lab' in Huis van Morgen om woonmogelijkheden voor ouderen inzichtelijk te maken

Informatievoorziening over wonen en zorg verbeteren

Obstakel vrije wandelroutes creëren naar wijkvoorzieningen; proef in wijk Paddepoel

Beleidsveld **Bijzondere woonvormen**

Het faciliteren van bijzondere woonvormen kan op vele manieren: adviseren, grond ter beschikking stellen, laten meeliften op communicatie, enthousiasmeren, draagvlak creëren, risico's van plantontwikkeling verkleinen. Ook kunnen we locaties in de gemeente en initiatieven van investeerders matchen.

We willen bijzondere woonvormen faciliteren.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Aantal in voorbereiding zijnde projecten voor		3	5	>3	>3

bijzondere
woonvormen

1) bron: gemeente Groningen

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Uit de analyse Wonen en Zorg blijkt dat er in de stad voldoende woningen voor ouderen zijn. Maar uit onderzoek en vervolgsessies met bewoners komt naar voren dat de locatie en kwaliteit niet altijd aansluiten op de wensen van de huidige 55-plussers.

Woningcorporatie Nijestee bouwde in 2014 het project Schots & Scheef (Ebbingekwartier) als bijzondere woonvorm. Voor de stichting FOKUS verrees de Kraanvogel (Oosterparkwijk). Er zijn meerdere nieuwe initiatieven bekend, maar die zijn nog in afwachting van een locatie.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen vrije sector huurwoningen die geschikt zijn voor speciale doelgroepen nog beter in kaart brengen. In 2016 willen we twee initiatieven in een project opnemen. We willen andere initiatieven matchen met een locatie. Ook willen we een appartementen project of patio-achtig woning project in de vrije sectorhuur faciliteren.

Activiteiten

Uitvoeren diverse activiteiten ter stimulering en ondersteuning van bijzondere woonvormen

Beleidsveld **Mantelzorg en meer generatiewoningen**

Door grote veranderingen op het gebied van wonen en zorg, sluiten veel verzorgingstehuizen hun deuren. Ouderen en mensen die zorg nodig hebben, moeten hun zorgvraag steeds meer zelf en binnen hun directe omgeving oplossen. Zeker waar mensen op hun directe (sociale) omgeving zijn aangewezen, wordt de rol van de mantelzorg belangrijker.

We willen eraan bijdragen dat mantelzorgers met speciale woonwensen deze gerealiseerd krijgen.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In de stad hebben we één mooi complex met mantelzorgwoningen aan de Curaçaostraat. Verder zijn er in de hele stad individuele oplossingen tot stand gebracht waardoor mantelzorg beter mogelijk is. De vraag naar mantelzorgoplossingen in woonsituaties is niet bekend.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen beter zicht krijgen op de actuele en toekomstige behoefte aan mantelzorgwoningen en hoe we daar met onze partners het best in kunnen voorzien. Daarbij bekijken we ook hoe andere partijen, zoals het MKB, een rol kunnen spelen. Actuele en nieuwe initiatieven proberen we te ondersteunen.

Activiteiten

Onderzoeken mogelijkheden voorrang mantelzorgers bij toewijzing van sociale huurwoning

Onderzoeken toekomstige vraag naar woonoplossingen voor mantelzorgers

Ondersteunen initiatieven; communicatie ter bevordering bewustwording

KWALITEIT WONINGVOORRAAD

We willen dat het gemiddelde energielabel van corporatiewoningen over 5 jaar gemiddeld B of beter is.

In 2020 heeft de bestaande particuliere woningvoorraad gemiddeld een energielabel C (vastgestelde energielabels).

Beleidsvelden

- Groningen energie-neutraal
- Woonschepen en -wagens

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gemiddeld energielabel van de corporatieve woningvoorraad 	1	A 8%	Gemiddeld Label C	Gemiddeld Label C
		B 18%		
		C 32%		
		D 26%		
		E 11%		
		F 4%		
		G 1%		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gemiddeld energielabel van de particuliere woningvoorraad voor voorlopige energielabels 	2	A 9%	Verbetering van label	Verbetering van label
		B 11%		
		C 26%		
		D 1%		
		E 14%		
		F 17%		
		G 22%		

1) bron: opgave corporaties

2) bron: eigen onderzoek

Beleidsveld **Energie neutraal****PRESTATIE INDICATOREN**

indicator	*	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het gemiddelde energielabel van corporatiewoningen 	1	Gemiddeld label C	Gemiddeld label C	Gemiddeld label B
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aantal woningen dat jaarlijks energiebesparende of duurzame energie maatregelen neemt via loket Groningen Woont Slim 	2	1.000	1.000	N.B.

1) bron: opgave corporaties

2) bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

We bereiden ons voor op energie neutrale nieuwbouw in 2017. We maakten de afgelopen jaren, samen met de woningcorporaties al een goede start met energiebesparing in bestaande start gemaakt met energiebesparing bij huurwoningen via het NLA. Voor particuliere woningen ontwikkelden we het concept 'Groningen woont SLIM'.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

- Voor 2016 zijn er met de corporaties prestatieafspraken gemaakt over het behalen van energiebesparende maatregelen.
- Jaarlijks nemen 1000 particuliere woningeigenaren energiebesparende maatregelen of investeren in duurzame energie via het loket Groningen Woont Slim. Ook de andere gemeenten in de provincie Groningen hebben dit loket en de gemeente Groningen heeft de regie over dit proces.
- Grootchalig en bedrijfsmatig aanwenden van geothermie in WarmteStad project, voor uiteindelijk 100.000 huishoudens. Dit gaan we via het warmtenet in Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en Zernike doen. In 2016 neemt de raad een besluit over de uitvoering.

Activiteiten

Via het advies en informatiepunt 'Groningen Woont Slim' stimuleren dat particuliere eigenaren investeren in energetische maatregelen.

Werken aan bewustwording en gedragsverandering, door onder meer campagnes, wedstrijden en slimme meters.

Opstellen van een afzonderlijk programma voor Vve's, monumenten en studentenwoningen.

In de [paragraaf duurzaamheid](#) vind u meer informatie over het verduurzamen van woningen.

Woonschepen en -wagens

We geven ligplaatsen af via een wachtlijst. Bij verkoop van de woonboot mag de verkoper de vergunning overdragen.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Het uitgiftesysteem voor ligplaatsvergunningen voor woonschepen stagneert. Meerdere groepen maken aanspraak op de ruimte op het water, vooral in de Diepenring. Het maken van nieuwe plekken voor wonen op het water blijft achter. De vergunningen vertegenwoordigen veel waarde. Hierdoor worden vergunningen nauwelijks uitgegeven via de wachtlijst, maar overgedragen bij verkoop van een woonboot.

Ons woonwagenebeleid verloopt goed. De exploitatie van de gemeentelijke woonwagenvoorzieningen voldoet aan het gemeentelijk tarievenbeleid; in 2016 realiseren we het laatste deel van de bezuinigingen. De jaarlijkse concernbijdrage in de kosten van Bureau Woonwagenezaken is dan nog 7 duizend euro, drie jaar geleden was dat nog 222 duizend euro. Dat resultaat is bereikt door hogere inkomsten en lagere uitgaven. In 2015 nam de gemeenteraad kennis van het beleid rondom stadsnomaden. Dat beleid blijft in 2016 hetzelfde.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

We passen het systeem van uitgifte van ligplaatsvergunningen voor woonboten aan. We geven meer ruimte aan een meer divers gebruik van het water en ontwikkelen nieuwe vormen van wonen op het water. Door andere plekken te ontwikkelen, ontstaat bijvoorbeeld binnen de Diepenring ruimte. Daarbij respecteren we de verworvenheden van de huidige vergunninghouders. Er is ook voor 2016 geen sprake van een actief programma op het gebied van woonwagenvoorzieningen.

Activiteiten

Nieuwe uitgiftesystematiek ontwikkelen voor ligplaatsvergunningen

Faciliteren initiatieven voor nieuwe woonvormen op het water

Ontwikkelen ruimtelijk kader voor wonen op het water

Verhuur en beheer woonwagenvoorzieningen

We willen:

- Een hogere slaagkans van jongeren (< 27 jaar) voor een sociale huurwoning;
- Een hogere slaagkans voor alle woningzoekenden voor een sociale huurwoning;
- Een toename van het totaal aantal huurwoningen met een huurprijs beneden de liberaliseringsgrens van ongeveer € 710 per maand in 2015 (dit zijn socialehuurwoningen; huurwoningen boven de liberalisatiegrens zijn vrije sector huurwoningen).

Beleidsvelden

- Betaalbaarheid en beschikbaarheid

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Slaagkans jongeren via Woningnet	32%	35%	35%	35%
▪ Totale slaagkans via Woningnet	35%	35%	35%	35%
▪ Aantal zelfstandige en onzelfstandige woningen via Woningnet	35.911	36.000	36.000	36.000

Beleidsveld **Betaalbaarheid en beschikbaarheid**

Samen met de corporaties zetten we ons in voor voldoende betaalbare woningen voor mensen met lagere inkomens. We maken met de corporaties afspraken over nieuwbouw, verkoop en sloop.

We willen:

- een zo helder mogelijke verdeling van huurwoningen, met zo min mogelijk regels;
- dat het aantal mensen dat een sociale huurwoning krijgt toegewezen gaat stijgen. Ons streven is dat er jaarlijks in ieder geval jaarlijks 10% van de totale voorraad van 36000 woningen vrijkomt.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het jaarlijks aantal vrijkomende sociale huurwoningen schommelt al jaren tussen de 3.000 en 3.500: ongeveer 10% van de totale woningvoorraad. Door onzekerheid omtrent de economische situatie verhuizen mensen minder en stagneert de bouw van nieuwe woningen. Tussen 2013 en 2014 is het aantal mensen dat zich inschrijft bij Woningnet licht toegenomen. Het aantal mensen dat actief zoekt naar een woning blijft stabiel. We zien wel een opleving in de nieuwbouw van woningen en de verkoop van bestaande woningen

Volgens nieuwe regels moeten corporaties in 2016 bij de toewijzing nog meer op inkomen gaan sturen. Aan tenminste 95% van de huishoudens met recht op huurtoeslag moeten ze een woning toewijzen onder de zogenaamde aftoppingsgrens (rond 600 euro). De aftoppingsgrens wordt gebruikt om te bepalen hoeveel huurtoeslag een huishouden krijgt. Boven de aftoppingsgrens wordt (afhankelijk van het huishoudentype) minder huurtoeslag uitgekeerd.

Doelen **Wat willen we bereiken 2016?**

We willen dat het aantal beschikbare en toegewezen aantal woningen voor de doelgroep jongeren (< 27 jaar) en gezinnen in 2016 gelijk blijft. Dit betekent dat we zeer terughoudend om zullen gaan met de verkoop van grondgebonden sociale gezinswoningen en dat we ernaar streven dat de gemiddelde wachttijd voor een grondgebonden woning op Woningnet gelijk blijft.

Activiteiten

Monitoren prestatieafspraken en samenwerken met de corporaties

CULTUURHISTORIE EN ARCHEOLOGIE

Ons doel is het beschermen, in standhouden en zorgvuldig beheren van het cultuurhistorisch erfgoed. Zowel boven als onder het maaiveld. We willen cultuurhistorie zo goed mogelijk opnemen in stedenbouwkundige en bestemmingsplannen om de cultuurhistorische waarden te behouden. Zo willen we de identiteit en herkenbaarheid van plekken, locaties en gebieden in de gemeente vergroten.

Beleidsvelden

- Monumenten
- Archeologie

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Aantal gebouwen Rijksmonumenten	1	637	637	637	637
▪ Aantal archeologische Rijksmonumenten	1	32	32	32	32
▪ Aantal gemeentelijke monumenten	1	559	774	774	774
▪ Aantal gemeentelijke archeologische monumenten	1	22	22	22	22
▪ Aantal beschermde stadsgezichten	1	8	8	8	8

1) bron: gemeente Groningen

Beleidsveld

Monumenten

We gaan zorgvuldig om met wat eerdere generaties Groningers ons nalieten. Via ons monumenten- en archeologiebeleid beschermen en behouden we ons cultuurhistorisch erfgoed; vanuit het besef dat de cultuurhistorie bijdraagt aan de kwaliteit van de leefomgeving van vandaag en morgen. Dat doen we door/met:

- het stellen van randvoorwaarden bij verlening van omgevingsvergunningen;
- subsidies voor instandhouding;
- verzorgen van documentatie; zoals. Cultuurhistorische WaardenKaart (CWK) op internet;
- publieksactiviteiten en communicatie; Open Monumentendag, Jaarboek Hervonden Stad;
- samenwerken met andere cultuurhistorische instellingen, zoals het. Scheepvaartmuseum.

We willen:

- Ons cultuurhistorisch erfgoed zoveel goed mogelijk (laten) beschermen en beheren;
- Bekendheid geven aan monumenten en cultuurhistorie;
- Zo min mogelijke schade door de aardbevingen en de nieuwe regelgeving.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Aantal adviezen met betrekking tot wijzigingsverzoeken bij rijks- en gemeentelijke		186	220	230	240

	monumenten				
■	Aantal vergunningaanvragen (verleend/geweigerd) bij wijziging van rijks- en gemeentelijke monumenten	145	112	120	130
■	Aantal bouwhistorische verkenningen en aantal bouwhistorische begeleidingen ten behoeve van vergunningverlening	50	50	50	50

1) bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het Rijk wil dat we het in standhouden van erfgoed zichtbaar afwegen ten opzichte van andere belangen. Daarmee experimenteren we nu bijvoorbeeld in de Wijert-Noord. Uit onderzoek blijkt dat erfgoed ook bijdraagt aan economie en de kwaliteit van de leefomgeving. Mede daarom wezen we in juni 2015 248 nieuwe gemeentelijke monumenten aan.

Door eerdere bezuinigingen in het beschikbare budget voor erfgoed hebben we in het bestedingsprogramma monumenten van voorjaar 2015 keuzes gemaakt. In 2016 actualiseren we onze erfgoednota, zowel de uitgangspunten daarvan als de concrete activiteiten. Inmiddels is duidelijk dat de aardbevingen en de daardoor veranderende regelgeving ook grote gevolgen hebben voor het erfgoed. De precieze implicaties kunnen we nog niet overzien.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We actualiseren onze Erfgoednota en we maken een plan van aanpak om het erfgoed de komende decennia zo goed mogelijk in stand te houden in het licht van aardbevingen en de nieuwe regels als gevolg daarvan.

Activiteiten

Actualiseren Erfgoednota

Uitvoeren monumentenbeleid; verstrekken van subsidies

Communicatie en organisatie van publieksactiviteiten

Risico's aardbevingen inventariseren en plan van aanpak maken

Beleidsveld **Archeologie**

Onze ambities, doelen en instrumenten van ons archeologiebeleid zijn in grote lijnen dezelfde als van het monumentenbeleid.

We willen:

- Beschermen en in standhouden van het archeologische bodemarchief;
- Documentatie van het bodemarchief waar dat door werkzaamheden verloren gaat;
- Bekendheid geven van de resultaten van archeologisch onderzoek.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2017
▪ Jaarlijks aantal archeologische adviezen bij verleende omgevingsvergunningen		50	55	60	65
▪ Jaarlijks aantal archeologische activiteiten (vooronderzoeken, begeleidingen, waarnemingen en opgravingen)		20	20	20	20

1) bron: gemeente Groningen

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Ten opzichte van voorgaande jaren neemt het aantal archeologisch te toetsen bouw aanvragen opnieuw toe. Dat komt door een grotere bouwactiviteit en door het toepassen van archeologieregels in nieuwe bestemmingsplannen. De archeologische begeleiding van gemeentelijke werken maakt altijd deel uit van de aanbesteding en neemt in omvang gestaag toe.

De gemeentelijke opgravingsvergunning is verlengd tot januari 2016, wanneer de nieuwe Erfgoedwet ingaat. Om opnieuw die vergunning te krijgen, moet de gemeentelijke archeologie gecertificeerd te zijn. Aan die kwalificaties kunnen we niet voldoen. De vergunning zal niet worden verlengd. We hebben onvoldoende geld voor (verplichte) vergoeding van grote archeologiekosten als gevolg van voorschriften. In dergelijke gevallen zullen we ad hoc een oplossing moeten vinden.

We nemen deel aan het project Geopark De Hondsrug. Dat krijgt naar verwachting binnenkort de status Unesco European Geopark.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We gaan het archeologische en milieukundig vooronderzoek gezamenlijk openbaar aanbesteden.

We gaan de kwaliteit van de gemeentelijke monumenten opnieuw, anders dan vorig jaar verwacht, monitoren. In 2017 vindt een derde en laatste inspectie plaats; de middelen zijn dan uitgeput.

Activiteiten

Opstellen van de Groninger Onderzoekagenda Archeologie

Uitvoeren beleid; verstrekken van subsidies

Communicatie en organisatie van publieksactiviteiten

Risico's aardbevingen inventariseren en plan van aanpak maken

Participatie in project 'Geopark De Hondsrug'

Deelprogramma 7 **OVERIG WONEN**

Binnen het programma Wonen worden vele reguliere taken en activiteiten uitgevoerd, die niet rechtstreeks aan een van de nieuwe beleidsvelden of deelprogramma's kunnen worden toebedeeld, maar wel een plek in de begroting moeten krijgen. Daarnaast moeten de met de wijkgerichte aanpak samenhangende middelen en het duurzaamheidsprogramma, inhoudelijk toegelicht in de eerste twee paragrafen van deze begroting, financieel aan het programma worden toegerekend. Deze activiteiten zijn financieel in dit programma Overig Wonen ondergebracht.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De resultaten op de bouwleges laten al enkele jaren een tekort zien. Dit wordt voor het grootste gedeelte veroorzaakt door het wegvallen van de grotere bouwprojecten. Daarnaast speelt de inrichting van het legessysteem een rol. In het verleden was dat geen probleem omdat de bouwleges toen met grote regelmaat een overschot opleverden waardoor een strikte ontvlechting en toerekening niet urgent en noodzakelijk was.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Om de kosten en leges beter te kunnen toerekenen aan de producten en diensten moet het legestartief voor de bouwactiviteit ontvlochten worden. Dit vraagt nader onderzoek naar kengetallen rondom die producten en diensten. Deze informatie, ureninzet gecombineerd met de uurtarieven, levert input op voor een nieuw tarief. In 2016 willen we dit nieuwe tarief vaststellen.

De invoering van de Omgevingswet staat gepland voor 1 januari 2018. De Omgevingswet betreft een stelselwijziging met grote gevolgen voor de huidige manier van werken. Met name voor de digitalisering en het beleid (één omgevingsplan voor de hele gemeente) zal dit de nodige inzet vergen.

Activiteiten

Regulier beheer van gemeentelijke gronden en vastgoed (zie ook [paragraaf 7 Grondbeleid](#))

Snelle en adequate vergunningverlening en handhaving binnen het ruimtelijke domein

Vorbereiden van de invoering van de nieuwe Omgevingswet

Doorontwikkelen van de wijkgerichte aanpak (zie [paragraaf 1 Integraal gebiedsgericht werken](#))

Uitvoeren van nieuwe programma Groningen geeft Energie

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 8. Wonen						
Bestaand beleid Dp nr.	Rekening	Actuele begroting	Primitieve begroting			
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lasten						
8.1	Gezinnen	21.759	3.439	2.636	2.636	2.636
8.2	Jongerenhuisvesting	47	660	484	484	484
8.3	Wonen en zorg	1.870	46	31	31	31
8.4	Kwaliteit woningvoorraad	2.137	2.425	3.106	3.106	3.106
8.5	Betaalbaarheid en beschikbaarheid	14	530	530	530	530
8.6	Cultuurhistorie en archeologie	1.802	1.208	1.223	1.223	1.223
8.7	Overig wonen	19.415	11.112	10.219	9.621	9.625
	Totaal lasten	47.044	19.420	18.229	17.631	17.635
Baten						
8.1	Gezinnen	12.416	293	460	460	460
8.2	Jongerenhuisvesting	99	252	96	96	96
8.3	Wonen en zorg	794	41	31	31	31
8.4	Kwaliteit woningvoorraad	265	321	262	262	262
8.5	Betaalbaarheid en beschikbaarheid	468	0	2	2	2
8.6	Cultuurhistorie en archeologie	236	81	0	0	0
8.7	Overig wonen	9.886	12.335	7.778	7.778	7.778
	Totaal baten	24.164	13.323	8.629	8.629	8.629
	Geraamd resultaat voor bestemming	-22.880	-6.097	-9.600	-9.002	-9.006
	Reserve mutaties					
	Totaal toevoegingen	40.903	1.448	455	455	455
	Totaal onttrekkingen	10.840	1.125	752	252	252
	Geraamd resultaat na bestemming	-52.943	-6.420	-9.303	-9.205	-9.209

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015
(alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

8.1 Gezinnen

V 970 duizend euro

Incidenteel nieuw beleid gebiedsgericht werken (V 1.654 duizend euro)

In 2015 heeft uw raad incidenteel aanvullende beleidsmiddelen beschikbaar gesteld voor gebiedsgericht werken, waarvan 1,654. miljoen euro in dit deelprogramma. Dit bedrag is niet meer opgenomen in de begroting 2016.

Wijkvernieuwing (N 965 duizend euro)

De beschikbare bijdrage voor wijkvernieuwing hebben we in 2016 toegevoegd aan de exploitatiebegroting. In 2015 hebben we deze bijdrage toegevoegd aan de reserve ISV.

Werken derden Stadsontwikkeling

Op basis van de capaciteitsplanning 2016 hebben we de budgetten voor ureninzet in de begroting aangepast. Er zijn minder werkzaamheden voor derden (N 49 duizend euro baten en V 49 duizend euro lasten) begroot in deelprogramma gezinnen.

Rente ISV (V 310 duizend euro)

In de actuele begroting 2015 hebben we nog geen rekening gehouden met de rente op de reserve ISV. In de begroting 2016 nemen we de rente mee en voegen deze toe aan de reserve ISV.

Overige afwijkingen (N 29 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een nadeel van 29 duizend euro.

8.4 Kwaliteit woningvoorraad

N 739 duizend euro

Ureninzet Duurzaamheid (N 703 duizend euro)

Met ingang van 2016 hebben we de ureninzet voor duurzaamheid begroot onder dit deelprogramma. In 2015 hebben we deze ureninzet grotendeels verantwoord onder andere deelprogramma's.

Ureninzet Energieloket (N 40 duizend euro)

Voor het project Energieloket hebben we extra lasten begroot (ureninzet). Deze lasten worden vergoed door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Overige afwijkingen (V 4 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 4 duizend euro.

8.7 Overig wonen

N 3,664 miljoen euro

Leges Bouwactiviteit (V 124 duizend euro)

In 2016 verwachten we minder opbrengsten uit de bouwleges (N 81 duizend euro). Hier tegenover staan lagere lasten door kostenreductie op activiteiten in relatie tot de bouwleges.

Rente reserve Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (N 69 duizend euro)

De rente (ROP) op de reserve Stimuleringsfonds Volkshuisvesting valt 69 duizend euro lager uit ten opzichte van de actuele begroting 2015. De rente voegen we toe aan de reserve.

WarmteStad reserve (N 56 duizend euro)

In 2015 hebben we eenmalig een bedrag van 57 duizend euro gestort in de bestemmingsreserve Warmtestad ten laste van het programma "Groningen geeft Energie" voor het afdekken van het bestaande risico. Deze reservemutatie hebben we daarom niet meer opgenomen in de begroting 2016. De rente op de reserve Warmtestad (1 duizend euro) voegen we toe aan de reserve.

Exploitatie erfpacht (N 342 duizend euro)

Door de herziening van de erfpachtcanons en de verkoop van blote eigendommen dalen de erfpachtopbrengsten ten opzichte van 2015 (zie ook collegebrief 20-11-2014). Daarnaast dalen de opbrengsten uit de verkoop van blote eigendommen (motie erfpacht). De lasten vallen hoger uit in verband met de rente over de boekwaarde. Het nadelige exploitatieresultaat (126 duizend euro) wordt in 2016 onttrokken uit de reserve grondzaken. In 2015 was er nog sprake van een toevoeging aan de reserve grondzaken van 215 duizend euro. Per saldo bedraagt de afwijking op de reservemutatie ten opzichte van 2015 342 duizend euro.

Vrijval ISV (N 2,5 miljoen euro)

In 2015 zijn de bestaande middelen voor het Bouwoffensief vrijgevallen (onderdeel ombuiging Coalitieakkoord). In totaal gaat het om een bedrag van 2 miljoen euro. Dit voordeel is eenmalig en hebben we daarom niet opgenomen in de begroting 2016. Daarnaast hebben we in het coalitieakkoord in 2015 en in 2016 vrijval opgenomen op ISV middelen (500 duizend euro per jaar). In 2016 onttrekken we deze middelen rechtstreeks uit de reserve.

Transitie vastgoed Beijum Stadsdelen (N 600 duizend euro)

In de begroting 2016 hebben we een bedrag van 600 duizend euro gereserveerd voor de transitie vastgoed Beijum. De middelen zijn noodzakelijk voor het aankopen van onrendabel vastgoed en verplaatsing/herinrichting.

Werken derden Stadsontwikkeling

Op basis van de capaciteitsplanning 2016 zijn de budgetten voor ureninzet in de begroting aangepast. Er zijn minder werkzaamheden voor derden. Daarom hebben we minder lasten (367 duizend euro) en minder baten (367 duizend euro) begroot in dit deelprogramma.

Bezuinigingstaakstelling Stadsontwikkeling

Met de vorming van Stadsontwikkeling in 2016 wordt een bezuiniging gerealiseerd op de formatie. Deze bezuiniging is noodzakelijk om het tekort op de bedrijfsvoering op te lossen. In de begroting 2015 is deze bezuiniging als taakstelling opgenomen (totaal: 1,44 miljoen euro) . Door de gerealiseerde bezuiniging kan de opgenomen taakstelling van 901 duizend euro in dit deelprogramma worden verlaagd. Daar staan lagere personeelslasten tegenover.

Capaciteitsraming Stadsontwikkeling (N 166 duizend euro)

Op basis van de capaciteitsplanning 2016 hebben we de budgetten voor ureninzet in de begroting aangepast. In dit deelprogramma leidt dit tot een nadeel van 166 duizend euro.

Overige afwijkingen (N 55 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een nadeel van 55 duizend euro.

Programma 9

KWALITEIT VAN DE LEEFOMGEVING

In het programma Kwaliteit van de leefomgeving werken we aan een buurt, wijk en stad waar het prettig is om te zijn. Een stad die schoon, heel, mooi en groen is. Bij onderhoud en beheer is samenwerken met bewoners in Groningen een goede gewoonte. We zoeken naar nieuwe vormen van zelfbeheer en we staan open voor nieuwe initiatieven. Bewonersdeelname draagt ook bij aan de sociale samenhang in de buurt. Duurzaamheid is in alle onderdelen van dit programma bepalend.

We willen dat Groningen:

- een schone, hele, groene en duurzame stad is;
- een stad is waar we afval efficiënt inzamelen, verantwoord verwerken en maximaal hergebruiken.

Relevante beleidsnota's

[Groninger water en rioleringsplan 2014-2018](#)

[Bomenstructuurvisie 'Sterke Stammen' \(2014\)](#)

[BORG-rapportage 2014 informatie](#)

[Structuurvisie Een graf in Stad](#)

[Stad verdiept \(2012\)](#)

[Meerjarenplan vervangingsinvesteringen en aanvullend lang cyclisch onderhoud 2012 – 2017 \(geactualiseerd dec. 2014\)](#)

[Groenparticipatie 2010](#)

[Nota Bodembeheer 2014](#)

[Groenstructuurvisie groene pepers 2009](#)

[Dierenwelzijn in Groningen "Van Kop tot Staart" \(2008\)](#)

[Bodemnota Groningen 2005](#)

[Afvalbeheerplan 2011-2015 \(wordt eind 2015 opgevolgd door versie 2016-2020\)](#)

Ontwikkelingen

In het kader van het gebiedsgericht werken gaan we bewoners met ingang van dit jaar de mogelijkheid bieden om onderhoud van groen, speelvoorzieningen en verharding in hun buurt af te wegen ten opzichte van andere prioriteiten.

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
9.1 Groot onderhoud en vervangingen			337	337
9.1 Gladheid gele stenen binnenstad (opruwen)	170	170	170	

Groot onderhoud en vervangingen

De komende jaren zijn diverse voorzieningen in de openbare ruimte aan vervanging toe. Of omdat de kosten voor onderhoud in de eindfase te hoog worden, of omdat de voorziening echt 'op' is. De onderhoudsbudgetten zijn ontoereikend om deze vervangingsinvesteringen te kunnen plegen. Voor de periode 2015-2017 is geld gereserveerd in de meerjarenbegroting. De structureel benodigde middelen voor de benodigde vervangingsinvesteringen in 2018 bedragen 337 duizend euro.

Gladheid gele stenen binnenstad

De gele stenen die in de jaren negentig in de binnenstad zijn gelegd worden steeds gladder. Hierdoor wordt het risico van uitglijden en valpartijen steeds groter. Om dit te verhelpen stellen we voor jaarlijks 170 duizend euro beschikbaar te stellen in de periode 2016 – 2018.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
9.1 Uitvoeren wettelijke taken dierennoodhulp	60	60	60	60
9.1 Flexteam ophogen/BORG	150			

Uitvoeren wettelijke taken dierennoodhulp

De gemeente heeft een aantal wettelijke taken voor het opvangen van gevonden zwerfdieren. De afgelopen jaren hebben we deze taken laten uitvoeren door organisaties die voornamelijk bestaan uit vrijwilligers. Onze wettelijke taken willen we meer professioneel en toekomstgericht oppakken. Hierbij willen we ook aandacht besteden aan voorlichting en preventie. Dit willen we doen door het introduceren van het basisarrangement dierennoodhulp. Hierbij sluiten we een contract af met de Dierenbescherming. Daarmee is de uitvoering van al onze wettelijke taken voor dierennoodhulp geborgd. De extra kosten die we moeten maken om op het wettelijk vereiste niveau te komen bedragen structureel 60 duizend euro per jaar.

Flexteams/BORG

De flexteams worden ingezet op die plekken in de stad waar extra aandacht nodig is voor het onderhoud van de openbare ruimte zodat wordt voldaan aan de gestelde kwaliteitseisen. Voorgesteld wordt om in 2016 incidenteel 150 duizend euro extra beschikbaar te stellen voor de aanpak van calamiteiten.

Bezuinigingen

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Kwaliteit van de leefomgeving**
- 2. Afvalinzameling en -verwerking**

ONDERHOUD EN BEHEER OPENBARE RUIMTE

Dit deelprogramma bundelt alle activiteiten waarmee we zorgen voor het onderhoud van de openbare ruimte en de infrastructuur. We werken aan een schone, hele en groene en daardoor aantrekkelijke stad. We willen dat de Stadgers tevreden zijn over hun leefomgeving en een stadsnatuur van hoge kwaliteit. Zorgen voor een aantrekkelijke leefomgeving zien we als een gedeelde verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven en gemeente. Aan die gedeelde verantwoordelijkheid proberen we praktisch te werken.

Beleidsvelden

- Schone en hele leefomgeving
- Riolering en water
- Ecologie
- Dierenwelzijn
- Bodem
- Begraven
- Bewonersparticipatie

EFFECT INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Tevredenheid bewoners over onderhoud	2	7,5	7,5	>7,0	>7,0	>7,0
▪ Aantal storingen bruggen langer dan 1 dag	1	N.B.	N.B.	N.B.	0	0
▪ % Verharding met kwaliteit voldoende	1	N.B.	N.B.	93%	93%	93%
▪ Aantal bewoners actief in onderhoud	1	7.800	14.200	14.200	14.200	14.200

- 1) Bron: eigen onderzoek
- 2) Bron: onderzoek en statistiek

Beleidsveld **Schone en hele leefomgeving**

Dit beleidsveld behelst het beheer en onderhoud van verhardingen, verkeersvoorzieningen, groen, speelvoorzieningen, bruggen, tunnels en viaducten. We werken hierbij met vastgestelde kwaliteitsdoelen volgens onze BORG-systematiek (Beheer Openbare Ruimte Groningen). In de jaarlijkse borgschouw beoordelen we samen met burgers of we onze doelen halen.

We streven ernaar:

- dat 90 % van de stad voldoet aan de kwaliteitsdoelen BORG.
- ieder jaar minimaal 90 % van de benodigde vervangingen en groot onderhoud uit te voeren

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
■ Deel (%) van de stad dat voldoet aan de beoogde BORG-kwaliteit	1/2	95	90	90	90
■ Deel (%) van het programma groot onderhoud en vervanging dat is uitgevoerd	1/3	91	90	90	90

1) Bron: eigen onderzoek

2) Omdat onderhoud een cyclisch proces is, is altijd een deel (ongeveer 10% van de stad) aan onderhoud toe en daarom streven we ernaar dat de overige 90% van de stad voldoet aan de BORG kwaliteit.

3) In het programma groot onderhoud en vervangingen zit altijd een aantal – vaak integrale - projecten waarvan de uitvoering over de jaargrens heen gaat. We streven ernaar om jaarlijks in ieder geval 90% van het programma uit te voeren.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Voor de stad als geheel haalden we onze BORG ambitie in 2014 met 95% ruimschoots. De in 2014 bijgestelde kwaliteitseisen spelen daarbij weliswaar een rol, maar ook als we rekenen met de oude strengere norm, scoren we met 91% nog altijd goed.

We hielden rekening met een beperkte daling van de tevredenheid onder bewoners over het onderhoud. Uit de laatste trendrapportage monitor leefbaarheid en veiligheid (2014) blijkt echter dat de tevredenheid gemiddeld genomen nog licht stijgt. Het gemiddelde waarderingscijfer voor de woonomgeving was in de trendrapportage uit 2014 een 7,5.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We streven er opnieuw naar de vastgestelde BORG kwaliteitsdoelen te realiseren. We willen een goed en veilig gebruik van voorzieningen in de openbare ruimte blijvend mogelijk maken. Dat doen we onder andere door de uitvoering van alle noodzakelijke groot onderhoud en vervangingen.

Activiteiten

Onderhouden en beheren van de openbare ruimte volgens doelen BORG

Vervangen versleten voorzieningen in de openbare ruimte.

Stroever maken gele stenen in de binnenstad om veilig gebruik te garanderen

Onderzoek en uitvoering wijkoverstijgend kinderboerderijen

Groot onderhoud Hereweg spoorviaduct

Beleidsveld **Riolering en water**

We zorgen voor een goed functionerend water- en rioleringssysteem. Met dat systeem hebben we respect voor mens, dier en milieu zoals vastgesteld in het [Groninger water en rioleringsplan 2014-2018](#). Met de waterschappen werken we aan verdere samenhang van het waterbeleid (Waterakkoord).

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
■ Aantal meters riool dat is vernieuwd	1	6.400	6.900	4.900
■ Toename oppervlakte (ha) verharding waar regen- en afvalwater wordt gescheiden	1	8	40	89

1) Bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

We liggen op schema met de uitvoering van het Groninger water en rioleringsplan (GWRP) 2014 – 2018. Hetzelfde geldt voor de bezuinigingen die we samen met de waterschappen doorvoeren voor 2020. Daarnaast stemmen we de aanvoer uit het riool beter af met de capaciteit van de waterzuiveringsinstallatie. Dit doen we samen met de waterschappen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We werken aan de verdere uitvoering van het GWRP 2014 – 2018. Hiermee houden we de kwaliteit van het riool op peil en verbeteren we de scheiding tussen schoon en vuil water.

Activiteiten

Verbeteren waterstructuur Stadspark om op natuurlijke wijze de doorstroming en bergingscapaciteit te vergroten

Vervangen en herstellen riolen

Uitbreiden van de scheiding tussen regenwater- en afvalwaterafvoer (afkoppelen)

Uitbreiden natuurlijke inrichting vijveroevers

Baggeren vijvers

Beleidsveld **Ecologie**

We versterken de ecologische kwaliteiten in de stad, volgens onze groenstructuurvisie Groene Pepers. Ons doel is een optimaal functionerende soortenrijke stadsnatuur die de bewoners positief waarderen.

We willen:

- een optimaal functionerende soortenrijke stadsnatuur;
- een stadsnatuur die bewoners positief waarderen;
- behoud van een kwalitatief hoogwaardig groenareaal borgen;
- goede ecologische inrichting en ecologisch beheer.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2012	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
■ Deel van het ecologisch areaal (%) dat voldoet aan BORG	1/ 2	90	92	90	90	90
■ Oppervlakte (ha) ecologisch areaal		859	858	858	859	859

1) Bron: eigen onderzoek

2) Naast bovenstaande indicatoren werken we nog aan de ontwikkeling van een indicator waarmee we de ecologische kwaliteit van de stad in beeld te brengen. We verwachten deze indicator vanaf de begroting 2017 te kunnen gebruiken

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In de stad is de Stedelijke Ecologische Structuur (SES) van waardevolle gebieden en verbindingen bijna compleet en zijn steeds meer knelpunten opgelost. Een belangrijk deel van de SES wordt ecologisch beheerd. Door bezuinigingen in de afgelopen jaren ging de kwaliteit van een aantal graslanden en bermen achteruit. Ook bij ruimtelijke ontwikkelingen is niet altijd voldoende ruimte voor groencompensatie. De totale oppervlakte (natuurlijk) groen nam daardoor met ongeveer 1 hectare af.

Besparingen op de stortkosten maken dat we het natuurvriendelijk maaibeheer weer op niveau kunnen doen. De kwaliteit (biodiversiteit) van de bermen neemt hierdoor in de komende jaren weer toe. Met aanvullende beleidsregels voor groencompensatie willen we de afname van het groenareaal stoppen. Verdere deelname van bewoners, bedrijven en andere organisaties helpt ook bij de versterking van de stadsnatuur.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- Verbeteren van de borging van het behoud van hoogwaardig groen;
- Verbeteren van de ecologische kwaliteit van bermen.

Activiteiten

Uitvoeren ecologisch beheer

Verbeteren ecologische inrichting

Uitwerken beleidsregels voor groencompensatie

Beleidsveld **Dierenwelzijn**

We voorkomen en bestrijden dierenleed en bevorderen diervriendelijk handelen en dierenwelzijn. We streven er naar dat alle gevonden en aan de gemeente aangeboden zwerfdieren worden opgevangen.

We willen:

- Dierenleed voorkomen en bestrijden;
- Dierenwelzijn bevorderen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Percentage van de aangeboden dieren dat wordt opgevangen	100	100	100

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In de afgelopen jaren zijn we erin geslaagd om onze wettelijke taken (opvangplicht voor gevonden zwerfdieren en zorgplicht voor hulpbehoevende dieren) efficiënt en doelmatig uit te voeren.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen onze wettelijke taken uit laten voeren via het Basisarrangement Dieren noodhulp. Hierover voeren we momenteel overleg met de Dierenbescherming. We verwachten dat dit overleg in het najaar van 2015 tot een overeenkomst zal leiden.

Activiteiten

Vervullen opvangplicht en zorgplicht voor dieren die hulp nodig hebben

Beleidsveld **Bodem**

Binnen het beleidsveld bodem werken we aan het duurzaam ontwikkelen, benutten en beheren van de bodem. Dat doen we binnen de Wet bodembescherming en het Besluit bodemkwaliteit en de hiervan afgeleide Groningse beleidsafspraken.

We willen:

- een schone en veilige bodem die past bij het soort gebruik;
- voorkomen dat activiteiten in de ondergrond tot maatschappelijk onacceptabele effecten leiden;
- optimaal benutten van de ondergrond voor mogelijkheden duurzame energie.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

We behalen eind 2015 alle doelen uit het oude convenant “Bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties”. We beheersen alle bij ons bekende bodemverontreinigingen met de status ‘spoed’. Ook hebben we een visie op de ondergrond bij deze verontreinigingen.

De nazorg en afronding van een aantal grote saneringen loopt de komende jaren door. Mogelijk komen er nog onontdekte ernstige bodemverontreinigingen aan het licht. Ook voor de visie op de ondergrond werken we nog een aantal zaken uit. Dit gebeurt mede naar aanleiding van de aardbevingsproblematiek en de Rijksvisie Strong.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- Een schone en veilige bodem die past bij de gebruiksfunctie;
- Activiteiten in de ondergrond mogen niet tot maatschappelijk onacceptabele effecten leiden.

Activiteiten

Bodem beschermen en saneren

Uitvoeren programma bodem en ondergrond 2015-2020

Afronden Project Grondig (bodeminformatie van gemeentelijke eigendommen in beeld brengen)

Beleidsveld **Begraven**

Gemeenten hebben een wettelijke taak om begrafenissen te faciliteren. Onze begraafplaatsen zijn door hun bijzondere parkachtige inrichting ook cultuurhistorische rustpunten in de drukte van het stedelijk leven. Die koesteren we. Ons beleid hebben we beschreven in de [Structuurvisie Een graf in Stad](#). We werken aan kwaliteit, capaciteit, keuzevrijheid en betaalbaarheid.

We willen kwalitatief goede en betaalbare begraafplaatsen met voldoende capaciteit en keuzevrijheid.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Deel (%) van de begraafplaatsen dat voldoet aan de beoogde beeldkwaliteit	1	90	90

1) Bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De maatregelen uit ‘Een graf in Stad’ hebben we in fasen uitgevoerd. Daar waar mogelijk brachten we het beheerniveau van de openbare ruimte (BORG) naar ‘laag’ terug. Vooral op de veel gebruikte begraafplaatsen, handhaafden we het ‘zichtgroen’ op het oorspronkelijke niveau. Dit is immers een belangrijk onderdeel van de beoogde kwaliteit van de begraafplaatsen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We werken de gemaakte keuzes in het onderhoud nader uit. Dat doen we in de aansturing en het volgen van het beheer op de verschillende begraafplaatsen. Daarbij gaan we uit van zowel de BORG doelen als de doelen uit de structuurvisie over kwaliteit. Ook waarborgen we de begraafcapaciteit voor de toekomst door het ruimen van graven.

Activiteiten

Begraafplaatsen beheren

Begrafenissen faciliteren

Beleidsveld **Bewonersparticipatie**

Voor een schone en hele stad zijn de bewoners zelf mede verantwoordelijk. Die verantwoordelijkheid willen via dit beleidsveld praktisch gestalte geven en versterken. We ondersteunen bewonersinitiatieven. Een grotere betrokkenheid van buurtbewoners leidt tot minder vervuiling en schade en tot meer tevredenheid. Vanuit ons voedselbeleid faciliteren we initiatieven van bewoners op het gebied van moestuin-tuinieren en stadslandbouw.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2010	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Gefaciliteerde participatieprojecten		308	340	340	340	340

1) Bron: eigen onderzoek

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Ruim 14.200 mensen namen deel aan de verschillende acties en initiatieven voor onderhoud en beheer. We kregen positieve reacties van bewoners en bewonersorganisaties. Hieruit blijkt dat we met deze aanpak een belangrijke bijdrage leveren aan de betrokkenheid bij en tevredenheid over de leefomgeving.

Uit de laatste trendrapportage monitor leefbaarheid en veiligheid (2014) blijkt dat de tevredenheid over het onderhoud gemiddeld genomen licht stijgt. Het gemiddelde waarderingscijfer voor de algehele woonomgeving was in 2014 een 7,5. Dat is slechts iets lager dan de score uit 2012 (7,6).

In 2014 faciliteerden we 340 participatieprojecten en –acties in het onderhoud van de leefomgeving.

Het betreft:

- bewonersinitiatieven beheer openbaar ruimte;
- zelfbeheer openbare ruimte door bewoners;
- bewonersprojecten Eetbare Stad (burgerinitiatieven gericht op samen moestuin-tuinieren);
- stadslandbouwinitiatieven;
- voedselverbouw in en aan de rand van de stad;
- en ondernemersparticipatie bij onderhoud en beheer.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen net zoveel door ons gefaciliteerde participatieprojecten als in 2014. Daarnaast verbreden we bewonersparticipatie door bewoners de mogelijkheid te bieden om onderhoud van groen, speelvoorzieningen en verharding in hun buurt af te wegen ten opzichte van andere prioriteiten.

Activiteiten

Ondersteunen projecten bewonersparticipatie m.b.t. schoonmaak leefomgeving en beheer openbare ruimte

Ondersteunen bewonersinitiatieven gericht op samen moestuin-tuinieren ('Eetbare Stad' en Stadslandbouw)

Uitvoeren borgschouw door bewoners

Uitvoeren proeven met graffiti-kunst in de openbare ruimte

Deelprogramma 2 **AFVAL INZAMELING EN -VERWERKING**

In dit deelprogramma gaat het over alle activiteiten die samenhangen met het inzamelen en verwerken van afval. We streven hierbij naar vermindering van de hoeveelheid afval per inwoner en zoveel mogelijk hergebruik.

Beleidsvelden

- Afval inzamelen en verwerken

EFFECT INDICATOREN

	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Percentage afval dat wordt hergebruikt	1	56	54	58	65

1) Bron: eigen onderzoek

Beleidsveld **Afval inzamelen en verwerken**

De gemeente Groningen zamelt het afval zelf in. De verwerking hebben we uitbesteed aan derden. We hebben een infrastructuur voor efficiënte en gescheiden inzameling. Daarnaast werken we met communicatie en participatie aan het verminderen van de hoeveelheid afval en het verder verbeteren van de gescheiden inzameling.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2012	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016	Beoogd 2020
▪ Tevredenheid bewoners over mogelijkheid om gescheiden aan te leveren		7,0	N.B.	N.B.	>7,3	>7,5
▪ Hoeveelheid niet herbruikbaar restafval per inwoner (kg)		N.B.	161	159	155	150

1) Bron: Rapport "Hoe tevreden zijn bewoners over de Milieudienst", LexNova december 2011, i.o.v. Milieudienst. Eind 2015 / begin 2016 zal de tevredenheid onder bewoners opnieuw worden gemeten. Dat onderzoek zal als nulmeting dienen in het kader van het nieuwe afvalbeheerplan 2016 – 2020.

2) Bron: eigen onderzoek. Betreft ingezamelde hoeveelheid restafval (inclusief grof restafval) minus de hoeveelheid die middels bronscheiding en nascheiding zijn hergebruikt.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner daalde in 2014 opnieuw licht. In 2014 is 41% van al het ingezamelde huishoudelijk afval aan de bron gescheiden. Nog eens 15% is in de afvalscheidingsfabriek (na-)gescheiden. Een deel daarvan is vergist voor de productie van biogas. Daarmee scheiden en hergebruiken we in totaal 56% van het Gronings afval. Dat percentage willen we in 2015 licht verbeteren.

De afgelopen jaren verbeterde de mate van hergebruik vooral door betere nascheiding van kunststof verpakkingsafval door Attero. Dit neemt in 2015 niet wezenlijk verder toe. Meer hergebruik bereiken we door meer bronscheiding. We leggen de nadruk op het meer scheiden van afval in hoogbouw wijken. Dit doen we door het voor bewoners makkelijker te maken om hun afval te scheiden.

In 2015 stellen we een nieuw afvalbeheerplan op voor de jaren 2016 – 2020. Eind 2015 neemt de raad een definitief besluit over de koers die de gemeente de komende jaren volgt. Voorlopig gaan we voor de begroting 2016 uit van verdere uitbreiding van de voorzieningen voor bronscheiding.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

- vermindering van de vrijkomende hoeveelheid restafval per inwoner;
- verbetering van de gescheiden inzameling door uitbreiding voorzieningen;
- verbetering van de mate van hergebruik of nuttige toepassing van materialen.
- Met onze afvalbeleid dragen we bij aan de realisatie van onze doelstellingen op het gebied van de biobased economie. Wij willen dat onze afvalstromen zo hoogwaardig mogelijk worden hergebruikt en ons Gft wordt gebruikt om biogas op te wekken en compost te maken. Wij oriënteren ons ook op innovaties waarbij ons organische afval in de toekomst kan worden gebruikt voor chemische toepassingen.

Activiteiten

Verbeteren voorzieningen (gescheiden) afvalinzameling; waaronder uitbreiding openbare brengpunten

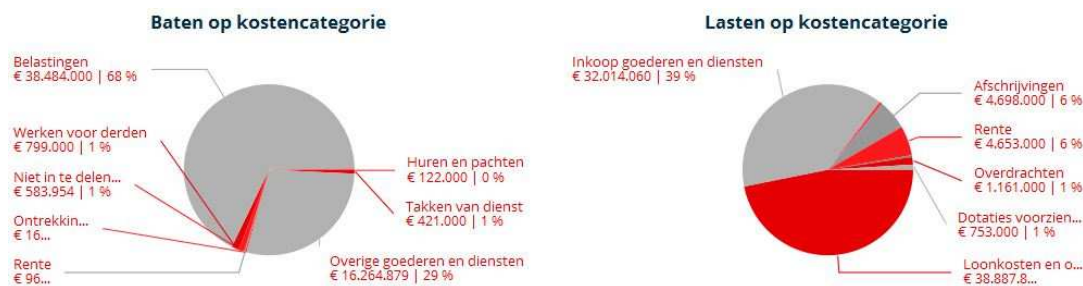
Pilot 100/100/100 ; proef onder groep bewoners met vergaande afvalpreventie/-scheiding

Start meerjarige publiekscampagne afvalpreventie en –scheiding

Ondersteuning educatieve acties op scholen

Ondersteunen en faciliteren burgerparticipatie (Lentekriebels, wijkmilieustraten, zwerfafvalteams)

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 9. Onderhoud en Beheer Openbare Ruimte							
Bestaand beleid Dp nr.	Rekening 2014	Actuele begroting 2015	Primitieve begroting 2016	2017	2018	2019	
							Lasten
9.1	Onderhoud en beheer openbare :	59.154	52.829	53.362	53.112	53.163	53.497
9.2	Afvalinzameling en -verwerking :	33.322	28.725	29.166	29.166	29.166	29.166
	Totaal lasten	92.476	81.554	82.528	82.278	82.329	82.663
Baten							
9.1	Onderhoud en beheer openbare :	25.464	21.276	22.026	22.026	22.026	22.026
9.2	Afvalinzameling en -verwerking :	35.282	32.736	34.753	34.753	34.753	34.753
	Totaal baten	60.746	54.012	56.779	56.779	56.779	56.779
Geraamd resultaat voor bestemming		-31.730	-27.542	-25.749	-25.499	-25.550	-25.884
Reserve mutaties							
Totaal toevoegingen		4.208	568	470	470	470	470
Totaal onttrekkingen		1.844	1.487	161	161	161	161
Geraamd resultaat na bestemming		-34.094	-26.623	-26.058	-25.808	-25.859	-26.193

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015
(alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

9.1 Onderhoud en beheer openbare ruimte

V 217 duizend euro

Extra beleid (N 220 duizend euro)

Betreft het niet meer in de begroting opnemen van incidenteel extra beleidsgeld 2015 voor groot onderhoud kinderboerderijen (V 250 duizend euro) en de beschikbaar gestelde extra beleidsgelden 2016 voor de aanpak gladheid gele stenen (N 170 duizend euro) en renovatie Herewegspoorviaduct (N 300 duizend euro).

Areaaluitbreiding 2016 (N 562 duizend euro)

Voor de toename van de onderhoudskosten hebben we een post areaaluitbreiding van 562 duizend euro opgenomen.

Stormschade (V 565 duizend euro)

Door uw raad is op 17 december 2014 besloten het restantbedrag van 565 duizend euro incidenteel voor de afwikkeling van de stormschade aan de begroting 2015 toe te voegen. In de begroting 2016 nemen we dit bedrag niet meer op.

Capaciteitsplanning (N 153 duizend euro)

De ureninzet hebben we geactualiseerd en geïndexeerd voor de stijging van de loonkosten.

Leges begraafrechten (V 14 duizend euro)

De ureninzet hebben we geactualiseerd en geïndexeerd voor de stijging van de loonkosten (N 75 duizend euro). Daarnaast hebben we de leges begraafrechten geïndexeerd (1,72%) voor de stijging van loon- en prijscompensatie en mutaties in verwachte aanvragen (V 89 duizend euro).

Ontvlechting overhead en SSC (V 718 duizend euro)

Bij de vorming van het SSC en de nieuwe gemeentelijke kostentoerekening hebben we ten onrechte SSC overheadkosten aan het product “kwaliteit leefomgeving” toegerekend. Deze overheadkosten horen toe aan het deelprogramma “Algemene ondersteuning”. In de begroting 2016 hebben we dit aangepast.

Reserve bodemsanering (N 91 duizend euro)

De verwachte uitvoeringskosten in relatie tot het fonds bodemsanering nemen ten opzichte van de begroting 2015 met 98 duizend euro toe, hetgeen rechtstreeks uit de reserve bodemsanering wordt onttrokken. Aan het fonds rekenen we tevens rentebaten toe. Deze rente valt 7 duizend euro hoger uit ten opzichte van de actuele begroting 2015.

Rioolheffing (N 18 duizend euro)

De lasten rioolheffing stijgen in totaal met 651 duizend euro. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door het overhevelen van overheadkosten naar het SSC (V 186 duizend euro) en anderzijds door een toename van de lasten met 837 duizend euro in verband met het actualiseren van de ureninzet en de overige exploitatie budgetten (N 171 duizend euro) en een dotatie aan de voorziening (N 666 duizend euro). De baten rioolheffing hebben we geïndexeerd voor de stijging van loon- en prijscompensatie (1,72%) en we verwachten een toename van het aantal aansluitingen in 2016 (V 633 duizend euro).

Bezuinigingstaakstelling Stadsontwikkeling (N 86 duizend euro)

Met de vorming van de directie Stadsontwikkeling in 2016 hebben we een bezuiniging gerealiseerd op de formatie. Deze bezuiniging is noodzakelijk om het tekort op de bedrijfsvoering op te lossen. Door de gerealiseerde bezuiniging kunnen we ook de opgenomen taakstelling verlagen.

Overige afwijkingen (V 50 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 50 duizend euro.

9.2 Afvalinzameling en -verwerking

V 1,577 miljoen euro

Reserve afvalstoffenheffing (V 1,3 miljoen euro)

Bij de jaarrekening 2014 hebben we conform regelgeving vanuit de BBV de reserve afvalstoffenheffing in een voorziening omgezet. Het financieel effect in de begroting 2016 is ruim 1,3 miljoen euro voordelig.

Rente reserve afvalstoffenheffing (N 100 duizend euro)

Dit effect ontstaat door het niet meer opnemen in deze begroting van rentebaten reserve afvalstoffenheffing wegens het omzetten van de reserve afvalstoffenheffing in een voorziening.

Bedrijfsafval (V 319 duizend euro)

De hoogte van de vuilverwerkingskosten is gerelateerd aan de hoogte van de ingezamelde hoeveelheden (omzet opbrengsten). In 2016 verwachten we hogere baten door meer aanbod van te verwerken bedrijfsafval (V 100 duizend euro) en lagere lasten van 219 duizend euro.

Huishoudelijk afval (V 32 duizend euro)

In 2016 verwachten we een toename van de inkomsten afvalstoffenheffing met betrekking tot de inzameling van grijs afval (V 137 duizend euro). De financieringskosten zijn afgenomen als gevolg van een verlaging van de rente (ROP). De vuilverwerkingskosten en rentekosten zijn ten opzichte van de begroting 2015 met 534 duizend euro lager. De effecten van de nieuwe kostenverdelingsmethodiek en de actualisatie van de capaciteitsplanning veroorzaken een nadelig effect van 142 duizend euro. Door het temporiseren onttrekking voorziening ontstaat een nadeel van 535 duizend euro. Tot slot verwachten we binnen dit deelprogramma ten opzichte van de begroting 2015 diverse afwijkingen in de begroting uitvoeringskosten 2016 ter grootte van 38 duizend euro voordelig.

Overige afwijkingen (V 26 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 26 duizend euro

Programma 10

VEILIGHEID

Groningen is een stad waarin mensen zich veilig voelen. Dat danken we aan inspanningen van verschillende partijen op het terrein van preventie, handhaving en zorg. In ons collegeprogramma leggen we de nadruk de komende jaren op de aanpak van woninginbraken, geweldsdelicten, georganiseerde criminaliteit en overlast en Jeugd en Veiligheid. Veiligheid is zeer verweven met andere beleidsterreinen. Naast Jeugd zijn dat onder andere Maatschappelijke Opvang, WMO, Beheer en Onderhoud en Gebiedsgericht werken. Dit betekent dat de aanpak van veiligheidsthema's bij uitstek een zaak is van samenwerken, afstemmen en informatie uitwisselen. De gemeente verzorgt meestal de coördinatie en regie van deze samenwerking en afstemming.

In december 2014 stelde u de Kadernota Veiligheid 2015-2018 vast, met daarin de uitwerking van de vijf door u gekozen beleidsprioriteiten die als basis zijn gebruikt voor deze begroting.

We willen een stad zijn waarin:

- alle Stadgers zich veilig voelen in hun woon- en leefomgeving;
- zo min mogelijk geweld is; thuis en op straat;
- kinderen en jeugdigen veilig en verantwoord opgroeien;
- we (zware) criminaliteit effectief bestrijden;
- mensen geen onacceptabele fysieke risico's lopen.

Relevante beleidsnota's

[Kadernota Veiligheidsbeleid 2015-2018](#)

[Horecanota 2011-2015](#)

[Nota nazorg ex-gedetineerden \(2010\)](#)

[Regionaal Beleidsplan Veiligheid Noord Nederland 2015-2018](#)

[Regionaal Beleidsplan Veiligheidsregio Groningen 2011-2014](#)

[Beleidsplan "Strategische Koers Brandweer & Crisisbeheersing Veiligheidsregio Groningen 2014-2016](#)

[Regionaal Crisisplan \(2014\)](#)

[Brandbeveiligingsverordening \(2012\)](#)

[Regionaal Risicoprofiel regio Groningen 2010-2013](#)

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren					
Dp nr.		2016	2017	2018	2019
10.1	Tekort Stadstoezicht	870	620	620	620
10.4	Regionalisering brandweer	254	219	449	449
10.4	Veiligheidsregio	357	357	357	357

Tekort Stadstoezicht

Bij de begroting 2014 is gebleken dat de aannames ten tijde van de oprichting van Stadstoezicht niet reëel zijn geweest. Voor de verwachte tekorten zijn middelen opgenomen in de begroting. Het tekort loopt op tot structureel 620 duizend euro vanaf 2016. Daarnaast is voor de periode 2014-2016 incidenteel 250 duizend euro per jaar extra beschikbaar gesteld voor versterking in de lijn.

Regionalisering brandweer

De regionalisering van de brandweer heeft (structurele) financiële consequenties voor de gemeente Groningen. Deze consequenties volgen uit de begroting 2014 van de Veiligheidsregio. In 2015 heeft onze gemeente nog een voordeel door met name een lagere overhead. Maar door de geleidelijke invoering van de nieuwe verdeelsleutel is er vanaf 2016 een nadeel ten opzichte van het jaar 2013.

Veiligheidsregio

Onze bijdrage aan de Veiligheidsregio valt hoger uit door een aanpassing in de verdeelsleutel die de Veiligheidsregio gebruikt om de gemeentelijke bijdrage te bepalen en door het vervallen van de compensatie voor loon- en prijsstijging.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016					
Dp nr.		2016	2017	2018	2019
10.4	Veiligheidsregio	219	-53	-60	
10.4	Huisvesting veiligheidsregio	326	535	642	
10.1	Uitbreiding capaciteit OOV	200	200	200	200
10.1	Veiligheidsgelden 2016	200	200		

Bijdrage Veiligheidsregio

Uit de begroting 2016 van de Veiligheidsregio volgt de gemeentelijke bijdrage aan de veiligheidsregio. Uit de begroting blijkt de bijdrage van de gemeente Groningen te stijgen met 219 duizend euro in 2016. De hoogte van de bijdrage wordt bepaald door de hoogte van de bijdrage voor Openbare Orde en Veiligheid (OOV) in het Gemeentefonds. Deze bijdrage in het gemeentefonds is herzien via het groot onderhoud wat is gepleegd aan het gemeentefonds. De effecten hiervan voor de gemeentelijke aan de Veiligheidsregio zijn op dit moment nog niet bekend.

Huisvesting Veiligheidsregio

Bij de vorming van de Veiligheidsregio Groningen (per 1-1-2014) is de huisvesting buiten de samenwerkingsovereenkomst gehouden omdat er te veel onduidelijkheid was over kosten, onderhoudstoestand en gewenste situatie. Op basis van te verwachten besluitvorming door het bestuur van de Veiligheidsregio in oktober 2015 worden in 2016 de gemeentelijke panden verkocht aan de Veiligheidsregio en betaalt de Gemeente Groningen vanaf 2016 een bijdrage voor de huisvesting. Dit levert een afwijking op ten opzichte van de huidige huisvestingsbedragen opgenomen in de begroting. In 2016 is onze bijdrage 326 duizend euro hoger, in 2017 535 duizend euro en vanaf 2018 642 duizend euro. De hoogte van de bijdrage wordt naast de lasten voor onderhoud mede bepaald door dezelfde verdeelsleutel als genoemd bij de bijdrage Veiligheidsregio, namelijk de hoogte van de bijdrage voor Openbare Orde en Veiligheid (OOV) in het Gemeentefonds. De vermelde herziening van de bijdrage voor OOV in het gemeentefonds heeft mogelijk ook consequenties voor de hoogte van de gemeentelijke bijdrage in 2016 en verder, maar dit effect is op dit moment nog niet bekend.

Uitbreiding capaciteit team OOV

Uit landelijke benchmarks blijkt dat de gemeente Groningen over een relatief klein team beschikt dat zich bezig houdt met taken op het gebied van openbare orde en veiligheid (OOV). Veel tijd gaat zitten in uitvoerende taken wat ten koste gaat van voortgang in dossiers, er zaken blijven liggen en er te weinig tijd is voor nieuwe thema's. We stellen middelen beschikbaar om het team structureel uit te breiden met 2 fte (structureel 200 duizend euro vanaf 2016). Deze uitbreiding komt ten goede aan beleidsinzet, versterking van de externe samenwerking, stevige sturing op het veiligheidsprogramma (inclusief monitoring) en aan een aantal nieuwe thema's

Veiligheidsgelden 2016

Op dit moment is er sprake van een bijdrage vanuit de veiligheidsgelden aan verschillende instellingen. Deze bijdrage maakt dat er beperkt ruimte overblijft voor het financieren van nieuwe activiteiten en opspelende thema's binnen het veiligheidsdomein zelf (zoals evenementen, radicalisering en wijkveiligheid). Andere prioriteitstelling binnen het veiligheidsbeleid leidt tot een knelpunt van 200 duizend euro in 2016 waarvoor we extra beleidsmiddelen beschikbaar stellen.

Bezuinigingen

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Veilige woon en -leefomgeving**
- 2. Jeugd en veiligheid**
- 3. Integriteit en veiligheid**
- 4. Fysieke veiligheid**

VEILIGE WOON EN -LEEFOMGEVING

We willen veiligheid in wijken en buurten op peil houden en waar nodig vergroten. Het gaat daarbij om het voorkomen van overlast, verloedering en criminaliteit. Het gaat zowel om de openbare ruimte als de huiselijke kring. Er zijn raakvlakken met gebiedsgericht werken en beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Juist omdat het voor iedere Stadjer belangrijk is zich buiten én binnen veilig te voelen, werken we aan een veilige woon- en leefomgeving vanuit verschillende beleidsterreinen.

Beleidsvelden

- Woninginbraken
- Geweld (uitgaansgeweld, huiselijk geweld, veilige publieke taak)
- Toezicht en handhaving in de openbare ruimte/ evenementen
- Overlast
- Veilig ondernemen
- Radicalisering/ Jihadisme

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2012	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ onveiligheids gevoel	20%	21%	21%	< 20%
▪ aantal meldingen overlast politie	6.003	6.158	6.150	< 6.000
▪ overlastcijfer	3,5	3,3	3,3	< 3,3
▪ aantal geweldsincidenten centrum	862	692	< 700	650
▪ aantal meldingen huiselijk geweld	N.B.	888	900	900
▪ aantal geweldsdelicten	2.097	1.796	1.750	< 1.700
▪ aantal winkeldiefstallen	1.055	1.066	1.025	< 1.000

Beleidsveld **Woninginbraken**

Woninginbraken hebben een grote impact op het veiligheidsgevoel van betrokkenen. De bestrijding ervan is een van de prioriteiten in ons integraal veiligheidsbeleid. Zoveel mogelijk betrekken we de burgers zelf erbij. We organiseren regelmatig voorlichtingscampagnes, workshops, acties (gericht op Studentenhuisen), buurtschouwen, en geven individuele preventieadviezen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal uren Stadtoezicht preventievoorlichting woninginbraken	N.B.	N.B.	1.200	1.200
▪ Aantal woninginbraken	1.324	1.186	1.000	900

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het aantal woninginbraken nam in 2014 met 10% af in vergelijking met 2013. De prognose van de politie laat voor 2015 een verdere daling zien. Deze trend duurt al langer.

We intensiveren de al bestaande hotspotgerichte aanpak. Daarnaast onderzoeken we, vooral door te kijken naar de aanpak elders in Nederland, welke maatregelen en initiatieven geschikt zijn om blijvend op te nemen in de aanpak. De geïntensiveerde aanpak werpt zijn vruchten af. Gedragsverandering (preventie) is moeilijk te realiseren.

In juni 2015 namen we in de algemene plaatselijke verordening Groningen, de verplichting voor handelaren op, om de aan- en verkoop van tweedehands goederen in het Digitaal Opkoperregister vast te leggen. Tevens startten we met de ondersteuning van een Buurtpreventieteam.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We streven naar een verdere daling van het aantal woninginbraken in 2016. We gaan door met de bestaande geïntensiveerde aanpak en we experimenteren in delen van de stad met (nieuwe) maatregelen. Bijzondere aandacht geven we aan de eigen verantwoordelijkheid van de burger bij het voorkomen van woninginbraken. Aan de hand van opgedane ervaringen stellen we in juli 2016 een integraal plan van aanpak vast.

Activiteiten

In pilotvorm opzetten en ondersteunen van buurtpreventieteams

Vaststellen integraal jaarplan Woninginbraken

Diverse preventieactiviteiten

Organiseren van competitie “leukste Studentenhuis”

Opzetten van een persoonsgerichte aanpak voor ‘veelplegende’ woninginbrekers

Beleidsveld **Geweld (uitgaansgeweld, Huiselijk geweld, Veilige publieke taak)**

Onder het overkoepelende thema 'geweld' vallen verschillende delicten zoals geweld op straat, huiselijk geweld en geweld tegen medewerkers met een publieke taak. Gewelddelicten hebben een hoge impact op slachtoffers en hun omgeving. Daarom hebben we aandacht voor deze verschillende vormen van geweld. We streven daarbij naar zo min mogelijk geweld, thuis en op straat.

Groningen heeft veel uitgaansgelegenheden. Tijdens de stapavonden op donderdag, vrijdag en zaterdag zijn er vele tienduizenden bezoekers in de uitgaansgebieden. Het uitgaansgebied heeft een sterke regio-functie. Het grootste en drukst bezochte gebied is de Poelestraat/Peperstraat/Grote Markt.

Onder huiselijk geweld verstaan we (ex)partnergeweld, kindermishandeling en ouderenmishandeling. Ongeveer 1 op de 3 zaken met een dodelijk slachtoffer is het gevolg van huiselijk geweld. Groningen is als centrumgemeente samen met de andere Groninger gemeenten verantwoordelijk voor het ontwikkelen en invoeren van beleid om huiselijk geweld te bestrijden. Voor onze ambities als Centrumgemeente verwijzen we u naar het Programma Zorg en Welzijn.

Eén van de manieren om huiselijk geweld te beëindigen is de Wet tijdelijk huisverbod. Daarbij grijpt de burgemeester in een dreigende situatie in zonder dat er (al) een strafbaar feit is gepleegd. Bij een huisverbod komt er direct afgestemde hulpverlening door alle betrokken instanties op gang, ook voor kinderen die daarvan getuige zijn geweest. Er is een landelijke programma Veilige Publieke Taak (VPT). Dat moet eraan bijdragen dat werknemers met een publieke taak hun werk veilig en respectvol kunnen doen. We willen een structurele aanpak, via onder andere het ondersteunen van werkgevers, registratie, aangifte en nazorg. We hebben speciale aandacht voor een goede afhandeling van aangiften.

Wij willen:

- de objectieve en subjectieve veiligheid in het uitgaansgebied verbeteren
- geweld in afhankelijkheidsrelaties duurzaam beëindigen;
- een veilige thuissituatie bevorderen;
- slachtoffers van huiselijk geweld, direct veiligheid bieden.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
Uitgaansgeweld/veilig uitgaan				
▪ Geweldsincidenten Centrum (obv aangiften)	761	692	<700	650
Huiselijk geweld				
▪ 1e hulptrajecten SHG		180	170	170
▪ Huisverboden		45	40	40
▪ Meldingen huiselijk geweld		888	900	900
Veilige Publieke Taak (VPT)				
▪ Aantal aangiften	80	93	80	75

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Uitgaansgeweld/Veilig uitgaan

Het aantal aangiften van uitgaansgeweld in de binnenstad daalde de afgelopen jaren van 945 in 2011 naar 692 in 2014. We verwachten dat het aantal geweldsdelicten stabiliseert.

In 2015 werd het geactualiseerde Convenant Veilig Uitgaan van kracht. Dit moet de meetbare veiligheid en het gevoel van veiligheid verbeteren. Het Convenant loopt door in 2016. In 2017 evalueren we het.

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld komt veel voor in onze stad: in 2014 gaf de politie 888 meldingen door aan het Steunpunt huiselijk geweld. Daarvan werd in 45 zaken een huisverbod afgekondigd, waarbij 43 kinderen betrokken waren. In 180 zaken startte het traject 'eerste hulp bij huiselijk geweld', met hulpverlening door het maatschappelijk werk. Hierbij waren 166 kinderen betrokken.

We faciliteren met rijksgeld de vrouwenopvang en Veilig Thuis. Daarnaast zijn middelen beschikbaar voor de uitvoering van de Wet tijdelijk huisverbod. Voor het duurzaam beëindigen van geweld is een huisverbod alleen niet voldoende. Alle betrokkenen moeten hiervoor samen een hulpverleningsplan maken. We onderzoeken momenteel samen met alle betrokken partijen op welke manier we onze aanpak na een huisverbod/code rood kunnen verbeteren. In 2015 komen we daarvoor met een voorstel dat we in 2016 kunnen invoeren.

In 2015 is het Veiligheidshuis begonnen dagelijks de meldingen huiselijk geweld te screenen. Ook is er dagelijks overleg met Veilig Thuis over deze meldingen. Door de ernst van de gevallen zien we de noodzaak van deze samenwerking en het belang om hierover meer structurele afspraken te maken. We starten daarom met een gezamenlijke aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld. Het gaat om het delen van informatie aan de voorkant waardoor we de risico's beter kunnen inschatten.

Veilige Publieke Taak (VPT)

Uit landelijk cijfers blijkt dat drie op de vijf deelnemers regelmatig te maken krijgt met agressie en geweld. Dit is onacceptabel.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

Uitgaansgeweld/Veilig uitgaan

We streven naar een afname tot 650 aangiften. Daarnaast willen we ook dat het gevoel van veiligheid verbetert. Dit meten we eind 2016 voor de tweede keer.

We handhaven het alcoholverbod voor jongeren onder de 18 jaar (prioriteit) en zetten in op de bestrijding van overlast wegens (overmatig) alcohol- en druggebruik.

Huiselijk geweld

We willen inzetten op een gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarom wordt ingezet op het faciliteren en waarborgen van informatiedeling.

Veilige Publieke Taak (VPT)

We willen de aanpak van Veilige Publieke Taak Noord-Nederland uitbreiden naar het onderwijs, de zorg en woningcorporaties.

Activiteiten

Uitgaansgeweld/Veilig uitgaan

Uitoefenen integraal toezicht en handhaving.

Handhaving verbod verkoop alcoholhoudende drank 18-.

Opleggen verblijfsontzeggingen en gebiedsverboden voor overlastveroorzakers en geweldplegers.

Voortzetten cameratoezicht en Panel Deur-beleid.

Huiselijk geweld

Faciliteren vrouwenopvang en Veilig Thuis (centrumgemeente)

Toepassen Wet tijdelijk huisverbod.

Financieren en faciliteren gezamenlijke aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld (Veiligheidshuis)

Veilige Publieke Taak (VPT)

Uitvoeren Plan van Aanpak Veilige Publieke Taak Noord-Nederland 2016 – 2017

Beleidsveld

Toezicht en handhaving in de openbare ruimte

Met toezicht en handhaving bevorderen we dat mensen regels naleven. De politie kijkt vooral naar de openbare orde en veiligheid, wij richten ons op de leefbaarheid. Daartoe zijn wij zichtbaar, herkenbaar en aanspreekbaar aanwezig in de wijk. Wij functioneren als gastheer, maar als mensen de regels overtreden, treden wij stevig op. Wij hebben samenwerkingsafspraken met de politie over een samenhangende en gebiedsgerichte aanpak.

Het aantal evenementen in onze stad groeit; veel evenementen keren jaarlijks terug. Wedstrijden van FC Groningen trekken tweewekelijks duizenden bezoekers naar de Euroborg. Een bruisende (evenementen)stad kan niet zonder aandacht voor veiligheid, zowel in de voorbereiding als tijdens een evenement. Bij complexe evenementen, zoals Koningsdag en risicowedstrijden, maken we een veiligheidsplan op maat.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
Toezicht en handhaving openbare ruimte		
▪ Aantal uren inzet openbare ruimte	26.100	26.100
Evenementen		
▪ Ureninzet Stadtoezicht grote evenementen	670	670
▪ Ureninzet vergunning toezicht handhaving	500	500

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Toezicht en handhaving openbare ruimte

Wij werken in drie stadsdelen: Noord, Centrum en Zuid. Hiermee sluiten wij aan op de wijkindeling bij de politie. Daarmee verbetert ook de samenwerking tussen de agenten en de medewerkers van de gemeente 'in de wijk'. Persoonlijke contacten en afstemming zijn belangrijk.

We werken nauw samen met en maken onderdeel uit van het gebiedsgericht werken. Zo dragen wij bij aan de vergroting van de leefbaarheid en veiligheid in de wijk.

Wij werken aan de professionalisering van onze toezicht- en handhavingstaken. Dat doen we door het vergroten van de basiskennis van onze Buitengewoon Opsporingsambtenaren (Boa's). Ook investeren we in de verbetering van de houding en het gedrag 'op straat'.

Wij willen over onze huidige samenwerking met Veiligheidszorg Noord in 2015 een besluit nemen.

Steeds meer mensen doen een beroep op ons toezicht en onze handhaving in de openbare ruimte. Dit komt onder meer door een stijging van het aantal evenementen.

Evenementen

Vanaf 2015 werken we voor een aantal evenementenlocaties met locatieprofielen. De ervaringen hiermee zijn positief. Het blijft echter maatwerk om de risico's van evenementen in kaart te brengen en de maatregelen hierop aan te passen. We zetten gemeentelijke toezichthouders in bij (grootschalige) evenementen. Dit geldt ook voor de voetbalwedstrijden van FC Groningen waarbij we ook gebruik maken van de kennis van het supportersproject.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Toezicht en handhaving openbare ruimte

Wij willen meer zichtbaar, herkenbaar en aanspreekbaar aanwezig zijn in de wijk, de Boa's doelmatiger inzetten, verder professionaliseren en de samenwerking met onze ketenpartners, vooral de politie, verbeteren.

Evenementen

We bereiden grootschalige evenementen en risicowedstrijden specifiek voor en maken een veiligheidsplan op maat.

Activiteiten

Toezicht en handhaving openbare ruimte

Uitvoeren toezicht- en handhavingstaken op basis van handhavingsprogramma 2016.

Verder professionaliseren toezicht en handhavingstaken (opleiding, protocollen, sturingsinfo).

Evenementen

Inzetten toezicht- en handhaving op basis van handhavingsprogramma 2016.

Continueren supportersproject

Uitbreiden werkwijze locatieprofielen

Beleidsveld **Overlast**

Overlast is een containerbegrip voor onder meer woonoverlast, geluidsoverlast, studentenoverlast, drugsoverlast, vervuiling en dierenoverlast. Plegers zijn oud én jong, ze opereren individueel of in groepen. Soms gaat overlast gepaard met criminaliteit, zoals in het A-kwartier. De diversiteit van overlast maakt bestrijding ervan ingewikkeld. Dit vereist nauwe samenwerking tussen zorg, veiligheidspartners en bewoners. Dat doen we onder andere met de Meldpunten Overlast & Zorg, het Veiligheidshuis en de Sociale Wijkteams. Stadstoezicht speelt hierbij ook een belangrijke rol.

We willen overlast zoveel mogelijk voorkomen en verminderen. Waar overlast zich toch voordoet treden we adequaat op, waar mogelijk samen met bewoners en ondernemers.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
■ Ureninzet Stadstoezicht terugdringen overlast in woonwijken	650	650

Analyse **Hoe staan we ervoor?**
Onze strategie is om samen met bewoners en zorg- en veiligheidspartners zo vroeg mogelijk te komen tot een persoonsgebonden aanpak. Dit hebben we in 2015 zo toegepast. Ook een aanpak per wijk of straat is mogelijk. Het aanpakken van overlast vraagt om informatiedeling, maar ook om voorlichting geven en toepassen van dwang en drangmaatregelen. Het gezamenlijk optrekken van de zorg en justitiële partijen en bewoners is daarbij zeer wenselijk. In 2012 was het samengestelde overlast cijfer (geluidsoverlast, overlast door jongeren en overlast door omwonenden) 3,5. In 2014 betrof dit cijfer 3,3.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
We willen de wisselwerking tussen zorg, veiligheid en bewoners bij het voorkomen en bestrijden van overlast versterken. Daartoe ontwikkelen we aan de hand van gedeelde kennis en informatie een gezamenlijke en persoonlijke aanpak. In 2016 willen we meer aandacht besteden aan verwarde personen.

Activiteiten

Opzetten integrale aanpak verwarde personen

Voortzetten persoons- of pandgebonden aanpak

Doorontwikkelen veelplegeraanpak

Inzetten Stadstoezicht

Beleidsveld **Veilig ondernemen**

or een aantrekkelijk ondernemersklimaat is veiligheid belangrijk. Veilig ondernemen benaderen we breed. We hechten aan een binnenstad en bedrijventerreinen waar het schoon, heel en veilig is. Winkeldiefstal springt het meest in het oog, waarbij getroffen vaak geen aangifte doen. We willen het aantal winkeldiefstallen verminderen.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**
Het aantal winkeldiefstallen geeft een redelijk stabiel beeld de laatste jaren. In 2016 willen we de licht dalende trend doorzetten.

Het Servicepunt Detailhandel Groningen is aanspreekpunt voor ondernemers in de binnenstad, ook op het gebied van veiligheid.

Stichting Beveiliging Bedrijfsomgeving Groningen (BBOG) houdt zich bezig met de bedrijventerreinen. BBOG heeft collectieve surveillance opgezet. De stichting voert jaarlijks een borgschouw uit op de bedrijventerreinen waarin ook specifiek aandacht is voor veiligheid. Op bedrijventerrein Westpoort is nu cameratoezicht.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
Aandacht genereren voor veilig ondernemen. We zetten hierbij specifiek in op winkeldiefstal.

Activiteiten

Diverse activiteiten in samenwerking met het bedrijfsleven

Beleidsveld **Radicalisering/Jihadisme**

Radicalisering en jihadisme is een actueel thema in de bedreiging van de nationale en lokale veiligheid en rechtsorde. Gemeenten kunnen te maken krijgen met uitreizigers, terugkeerders, geradicaliseerde inwoners, terroristische incidenten, opsporingsonderzoek naar terrorisme of arrestaties van terrorismeverdachten. Dit vereist samenwerking tussen bestuurlijke en strafrechtelijke partijen: gemeente, politie en justitie.

Coördinatie van de aanpak van radicalisering en jihadisme gebeurt in Noord-Nederland in het Regionaal Bestuurlijk Politie Overleg onder voorzitterschap van de regioburgemeester én via de lokale driehoeken in Noord-Nederland.

We willen:

- de democratische rechtsstaat en lokale openbare orde en veiligheid beschermen;

- de voedingsbodem voor radicalisering wegnemen;
- jihadisme bestrijden en verzwakken.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2015 vond in Groningen de bestuurlijke conferentie radicalisering/jihadisme plaats. Daarmee begon het ontwikkelen van een gecoördineerde aanpak van radicalisering in onze regio. De conferentie was de basis voor adequate samenwerking en informatie-uitwisseling. De plannen zijn opgeschreven in een (concept) handelingskader aanpak Radicalisering. Na de bespreking door de 14 lokale driehoeken, stellen we dit kader in september 2015 vast.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We werken aan het opzetten van een adequate 'informatie-structuur', het trainen van werkers in de wijken en het verwerven van (meer) inzicht en kennis van instanties die betrokken zijn bij de bestrijding van terrorisme en jihadisme. We maken een handelingsplan op hoofdlijnen.

Activiteiten

Opzetten informatiestructuur Radicalisering en polarisatie

JEUGD EN VEILIGHEID

We willen dat jongeren opgroeien in een veilige omgeving, thuis en daarbuiten. We willen dat jongeren de kennis en de vaardigheden hebben om goede keuzes te maken. Jongeren die overlast veroorzaken of strafbare feiten plegen, volgen we nauwlettend en geven we waar mogelijk nieuw perspectief.

Beleidsvelden

- Alcohol en drugsgebruik
- Problematische jeugd(groepen)

EFFECT INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal hinderlijke jeugdgroepen	5	2	3	3
▪ Aantal overlast gevende jeugdgroepen	0	0	0	0
▪ Aantal criminele jeugdgroepen	0	0	0	0
▪ Aantal gehoorde jeugdige verdachten 12-17	474	531	<500.	<500
▪ Aantal gehoorde jeugdige verdachten 18-24	977	920	<920.	<920

Beleidsveld Alcohol en drugsgebruik

Het effect van drugs en alcoholgebruik onder jongeren manifesteert zich in schoolverzuim en -uitval, vandalisme, geweld, gezondheidsschade en instroom in de zorg. In de Centra voor Jeugd en Gezin werken onze leerplichtambtenaren, het schoolmaatschappelijk werk, de Jeugdgezondheidszorg en het jongerenwerk nauw samen aan preventie en hulpverlening aan scholieren.

We willen:

- dat jongeren goed geïnformeerd zijn over de risico's van alcohol- en druggebruik;
- dat de gemiddelde leeftijd waarop jongeren beginnen met drinken omhoog gaat;
- dat het overmatig gebruik van alcohol daalt;
- dat jongeren onder de 18 geen toegang hebben tot drugs.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal uren inzet controles 18-		1.000	1.000

Analyse Hoe staan we ervoor?

Het Convenant Alcohol en Jongeren uit 2012 is de basis voor preventieactiviteiten in het onderwijs om het overmatig alcoholgebruik onder jongeren aan te pakken.

Het uitvoeringsprogramma "De maat is vol, alcohol en jongeren 2013 – 2016" loopt. Aan het einde van de looptijd maken we de resultaten bekend over de alcoholconsumptie onder jongeren. In de nieuwe Drank- en Horecawet geldt een leeftijdsgrens van 18 jaar. Horecahandhavers houden hierop extra controles. Dit zetten we voort in 2016. In Beijum en Lewenborg loopt een project gericht op beperking softdrugsgebruik onder jongeren. We ontwikkelen een

nieuwe drugsnota. Hierin zal specifiek aandacht zijn voor preventie van drugsgebruik. In 2016 zullen we hiervoor een uitvoeringsprogramma maken.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We zetten specifiek in op de aanpak van drugsgebruik onder jongeren (preventief) en zetten in op handhaving van de leeftijdsgrens voor het gebruik van alcohol.

Activiteiten

Uitvoeren diverse preventieprojecten en -lessen in basis-, speciaal-, voortgezet- en beroepsonderwijs

Voortzetten aanpak Noorddijk

Voortzetten van de Maat is vol – Uitvoeringsprogramma alcohol en jongeren 2013 – 2016. Dit is een integrale aanpak van Verslavingszorg Noord Nederland, OM, Politie, GGD, Onderwijs en gemeenten

Subsidiëren Jimmy's: Jimmy's is het Centrum voor Jeugd en Gezin voor jongeren van 12 – 18 jaar. Bij Jimmy's online, op locatie en in de 'winkel' kunnen jongeren terecht voor informatie en advies over leefstijl, scholen, werken, wonen, geld en zeker ook met vragen over alcohol en drugs bij Jimmy's

Maken uitvoeringsprogramma drugs onder jongeren

Beleidsveld **Problematische jeugdgroepen**

Jeugdgroepen en risicojeugd kunnen zorgen voor overlast in wijken en buurten. Het betreft veelal kwetsbare jongeren. We vinden het belangrijk niet alleen de overlast te bestrijden, maar de jongeren ook nieuw perspectief en nieuwe kansen te bieden. We hanteren een integrale aanpak problematische jeugdgroepen, die we inzetten bij de eerste signalen van een problematische jeugdgroep en houden wanneer de groep is 'afgeschaald' de risicojeugd in beeld. Daarbij richten we ons op de jongere zelf, op zijn of haar sociale netwerk en de wijk.

We willen het ontstaan van problematische jeugd en jeugdgroepen voorkomen en verminderen. We willen voorkomen dat jongeren risicogedrag vertonen en dit risicogedrag verminderen. We zetten daarbij in op het vergroten van de weerbaarheid van jongeren en willen recidive voorkomen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal problematische jeugdigen in veiligheidshuis	75	175	200
▪ Overlast door groepen jongeren	12%	N.B.	<12%

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

We hebben op jaarbasis gemiddeld gezien ongeveer drie jeugdgroepen. Deze jeugdgroepen zijn gekwalificeerd als hinderlijk en vallen daarmee in de "lichtste categorie" van problematische jeugdgroepen. In 2014 gaf 12% van de Stadlers aan overlast te ervaren van groepen jongeren. We zetten Straathoekwerkers en Halt in om jeugdigen (al dan niet in groepsverband) aan te spreken en te begeleiden. We proberen hiermee risicogedrag en overlast te verminderen. Op individueel niveau worden in 2015 rond de 175 problematische jeugdigen besproken in het Veiligheidshuis. We geven hiermee invulling aan de persoonsgebonden aanpak.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Afname en snel aanpakken van problematische jeugdgroepen. Jongeren (en hun ouders), die deel uit (gaan)maken van jeugdgroepen en dreigen af te glijden naar overlast-gevend gedrag of criminaliteit snel signaleren en zo nodig verwijzen naar zorg. Ondersteuning bieden aan het sociale netwerk en de wijk.

Activiteiten

Voortzetten integrale aanpak problematische jeugdgroepen

In beeld houden risicojeugd bij Veiligheidshuis door coördinator Jeugd

Inzetten Straathoekwerk en Halt voor preventieve activiteiten

Deelprogramma 3 **INTEGRITEIT EN VEILIGHEID**

Handel in drugs, witwassen van zwart geld en uitbuiting zijn voorbeelden van criminele (economische) activiteiten die de samenleving en de rechtsorde kunnen ondermijnen. De onderwereld kan verweven raken in de bovenwereld.

Wij willen de verbinding tussen onder- en bovenwereld aanpakken en voorkomen dat de overheid criminaliteit faciliteert. We willen de samenleving beschermen tegen deze vorm van criminaliteit door samen met onze partners in te zetten op het aanpakken van criminele infrastructures in onze gemeente. We doen dat onder andere met het OM, de politie, de belastingdienst, het kadaster, de woningbouwcorporaties, maar ook met banken, energieleveranciers, en mogelijke andere partijen zoals makelaars.

Beleidsveld **Georganiseerde en ondermijnende criminaliteit**

Georganiseerde of ondermijnende criminaliteit zorgt niet alleen voor veel onveiligheid en overlast bij de bevolking, maar ook voor minder zichtbare, sluipende ontwrichting en ondermijning van de samenleving door de verwevenheid van de onder- met de bovenwereld. We willen voorkomen dat de georganiseerde misdaad misbruik maakt van gemeentelijke dienstverlening. Vaak is er sprake van beroepscriminelen en facilitators die een (sleutel)rol spelen in samenwerkingsverbanden en netwerken die in toenemende mate fluïde van karakter zijn.

Vormen van georganiseerde misdaad zijn o.a. de productie van en handel in drugs, mensenhandel, witwassen/vastgoed, fraude en milieucriminaliteit.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal RIEC-onderzoeken *	1-2	1-2

* RIEC: Het RIEC Noord (Regionaal Informatie en Expertise Centrum) ondersteunt en adviseert het lokale bestuur bij de aanpak van de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Georganiseerde criminelen weten goed buiten beeld te blijven. Vaak is er ook geen direct slachtofferschap. Er zijn daarom relatief weinig aangiften die de politie alert maakt op deze vorm van misdaad. Een indicatie van de omvang is daarom moeilijk te geven. Bij de geïntegreerde aanpak van ondermijnende criminaliteit ligt het accent op de regionaal bepaalde prioriteiten en op de in het Nationaal Dreigingsbeeld gesignaleerde dreigingen (drugscriminaliteit, witwassen/vastgoed, mensenhandel, fraude, milieucriminaliteit, motorbendes).

We werken samen met het RIEC, de politie, het OM en de Belastingdienst; we gebruiken de Wet BIBOB bij vergunningaanvragen prostitutie en horeca, enkele WABO-vergunningen en vastgoedtransacties.

De ondermijnende of georganiseerde misdaad kan niet effectief aangepakt worden met uitsluitend een strafrechtelijke aanpak door politie en justitie. In sommige gevallen beschikt een gemeente over meer slagkracht om barrières op te werpen en daardoor “een spaak in het wiel te steken” van de criminele activiteiten. Een effectieve aanpak vereist daarom een georganiseerde overheid (politie, OM, gemeente, Belastingdienst (RIEC)) die alle middelen en instrumenten inzet die tot haar beschikking staan om het criminele ondernemersklimaat te verslechteren.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Concreet meetbare doelstellingen zijn voor dit beleidsterrein moeilijk aan te geven omdat er geen, of slechts zeer beperkt zicht is op de omvang van deze vormen van criminaliteit.

Naar aanleiding van “Wijkenaanpak en Ondermijnende Criminaliteit” (Prof. dr. Tops e.a. 2014) vergaren we in 2016 meer informatie over georganiseerde misdaad op wijkniveau; via onder andere welzijnswerkers en jongerenwerkers.

Activiteiten

Inzetten bestuurlijk instrumentarium

Verkennen mogelijkheden bestrijden misdaad via 'wijkaanpak'

Beleidsveld **Mensenhandel**

Mensenhandel betreft een vorm van georganiseerde criminaliteit waarbij mensen, veelal met list en bedrog, worden verleid arbeid te verrichten binnen bepaalde economische branches, waardoor zij echter geen sturing meer kunnen uitoefenen op hun eigen werk- en leefsituatie. Deze vorm van georganiseerde criminaliteit komt voor in diverse branches, maar in Groningen vooral binnen de (vergunde en niet-vergunde) prostitutiebranche.

We willen:

- mensenhandel tegengaan en bestrijden;
- dat Groningen een onaantrekkelijk afzetgebied is voor mensenhandelaren;
- signalen van mensenhandel vroegtijdig herkennen en zo vroeg mogelijk interveniëren.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Sinds 2011 werken alle gemeenten in de provincie, politie, vreemdelingenpolitie, Openbaar Ministerie, hulp- en zorginstellingen, Belastingdienst en Kamer van Koophandel samen (ketenaanpak) in signalering, interventie en hulpverlening. De ketenregisseur werkt vanuit het Veiligheidshuis. In 2015 is een plan gemaakt voor provinciegrens overschrijdende samenwerking in Noord-Nederland.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De betrokken instellingen gaan in Groningen, Friesland en Drenthe op basis van één gezamenlijk plan van aanpak werken. We willen het bewustzijn voor signalen van mensenhandel bij diverse "frontoffice-medewerkers", hulpverlening, vergroten en we breiden de capaciteit voor de zorgcoördinatie aan slachtoffers uit. Aan ieder daadwerkelijk signaal van mensenhandel moet een adequaat vervolg zijn gegeven door de ketenregisseur.

Activiteiten

Toepassen ketenaanpak mensenhandel

Vergroten van bewustzijn voor signalen mensenhandel

Verhogen capaciteit zorgcoördinatie aan slachtoffers van mensenhandel (extra middelen)

Beleidsveld **(Vergunde) prostitutie**

De stad Groningen kent twee raamprostitutiegebieden, met in totaal 62 panden en 146 ramen. Het toezicht op de naleving van de vergunningsvoorwaarden gebeurt door de bestuurlijk toezichthouders van de gemeente in samenwerking en afstemming met de politie. We willen de arbeidsomstandigheden van prostituees verbeteren en willen illegale prostitutie bestrijden. Tevens werpen we barrières op tegen mensenhandel en uitbuiting.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal uren inzet VTH	1.200	1.200

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Per 1 januari 2016 zal geen prostitutie meer toegestaan zijn in het gebied Vishoek/Muurstraat/Hoekstraat. De exploitatie van de daar gevestigde prostitutiebedrijven zal per die datum moeten zijn beëindigd.

Uit controles blijkt dat de exploitanten van vergunde prostitutiebedrijven zich goed aan de regels houden. Toch doen zich in de branche nog diverse misstanden voor, zoals mensenhandel, gedwongen prostitutie en minderjarigen in de prostitutie. De bestaande regelgeving, landelijk en lokaal, biedt onvoldoende mogelijkheden hier tegen op te treden. Daarom zijn we, vooruitlopend op de Landelijke Wet Regeling Prostitutie, bezig om nieuw lokaal prostitutiebeleid te maken. In het nieuwe beleid zijn zo veel mogelijk barrières opgenomen tegen mensenhandel en uitbuiting en is de minimumleeftijd voor prostituees verhoogd van 18 naar 21 jaar. Verder is er in het nieuwe beleid meer aandacht voor de mogelijkheden voor prostituees om 'uit te stappen'.

- Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
 Implementeren/uitvoeren nieuw lokaal prostitutiebeleid waaronder:
- de verplichtstelling van bedrijfsplannen voor prostitutiebedrijven;
  - maximale werktijden voor de prostituees;
  - registratieplicht prostituees;
  - de aanwezigheidsplicht van exploitanten/beheerders.

Activiteiten

Uitvoeren nieuw lokaal prostitutiebeleid

Geïntensiveerd toezicht houden

Beleidsveld **Georganiseerde hennepsteelt / drugshandel**

Ons drugsbeleid beslaat meerdere terreinen. De belangrijkste daarvan zijn:

Coffeeshops

Het gaat hierbij over onder welke voorwaarden een coffeeshop kan worden gedoogd. Daarbij geldt een maximumstelsel en is bijvoorbeeld de afstand van de coffeeshop tot scholen van belang.

Wietteelt

Landelijk en lokaal speelt de discussie over de regulering van de wietteelt. Wij hebben het Manifest 'Joint Regulation' ondertekend, waarin het kabinet wordt opgeroepen om een landelijk stelsel van gecertificeerde en gereguleerde wietteelt in te voeren. Het kabinet wil deze pilots niet toestaan.

Damocles-beleid

Het Damocles-beleid is gericht op de bestrijding van hennepkwekerijen. We werken hierin samen met de politie, OM, woningbouwcorporaties, energiemaatschappijen. Aanvullend op het strafrechtelijke traject van politie en OM kan de gemeente bestuursrechtelijke maatregelen nemen, zoals het sluiten van panden.

We willen hennepsteelt en handel in drugs ontmoedigen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2013	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal bestuursrechtelijke maatregelen	9	14	10	15

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In maart 2015 is het Damocles-beleid (gestart in 2013) geëvalueerd. Daaruit bleek dat de gemeente Groningen bij het sluiten van panden in voldoende mate rekening houdt met kwetsbaren, zoals kinderen. Het Damocles-beleid wordt als onderdeel van de nieuwe drugsnota geactualiseerd. Belangrijk uitgangspunt van de herziening van het Damocles-beleid is om de posities van de woningbouwcorporatie en de particuliere verhuurder gelijk te trekken.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Toewerken naar een betere en effectievere informatie-uitwisseling en het opzetten van een ketenaanpak tussen de gemeente, politie, justitie, belastingdienst, woningbouwverenigingen en zorgpartners. Hiermee willen we meer inzicht krijgen in de georganiseerde criminaliteit achter deze drugshandel en willen we de handel in drugs een halt toeroepen.

Activiteiten

Toezicht en handhaving hennepsteelt en drugshandel

Invoeren ketenaanpak drugs

Toepassen Damocles-beleid

Deelname landelijke werkgroep regulering wietteelt en nauwgezet volgen van landelijke ontwikkelingen

Beleidsveld **Motorclubs / OMG's**

In Nederland is het aantal Outlaw MotorcycleGangs (OMG's) de laatste jaren toegenomen. OMG's zijn motorclubs die zich met enige regelmaat normoverschrijdend en crimineel gedragen. Ook in Groningen zijn vier chapters van OMG's of supportclubs bekend.

We willen bereiken dat de OMG's of de daaraan gelieerde supportclubs geen "vaste voet aan de grond krijgen" in bestaande horecabedrijven of buurtgebouwen of een nieuw clubhuis kunnen starten.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In de gemeente Groningen zijn vier chapters van OMG's of supportclubs bekend. Ze beschikken echter niet over een clubhuis of een andere vaste plaats van samenkomst. Initiatieven van een OMG om zich te vestigen in de gemeente worden in de kiem gesmoord door gesprekken en, waar mogelijk, de inzet van bestuursrechtelijke instrumenten op basis van o.a. bestemmingplan, Drank- en Horecawet en APVG. Ook werpen we barrières op tegen mogelijk indringen van OMG's in de bovenwereld. Binnen de tien Regionale Informatie- en Expertise Centra (RIEC's) en het Landelijke Informatie en Expertisecentrum (LIEC) werken verschillende overheden samen aan een integrale aanpak met als doel de schijnbare onaantastbaarheid van OMG's te doorbreken. De informatiepositie van de gemeente ten aanzien van de OMG's en de supportclubs wordt, in samenwerking met het RIEC, de politie en de Belastingdienst, op peil gehouden. Dit is lopend beleid.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Op peil houden van de informatievoorziening van de gemeente ten aanzien van OMG's en supportclubs, in samenwerking met ketenpartners.

Activiteiten

Inzetten bestuursrechtelijke instrumenten.

Inzet RIEC

FYSIEKE VEILIGHEID

Fysieke veiligheid omvat het voorkomen en beperken van risico's van ongevallen, branden en rampen, incidenten waarbij mensen gewond kunnen raken of kunnen overlijden of waarbij (grote) schade ontstaat. De gemeente Groningen wil zorgen voor een veilige woon- en leefomgeving, voor Groningers en bezoekers van de stad. Dit betekent in de eerste plaats dat we waar mogelijk risico's willen wegnemen of beperken, door onveilige situaties te voorkomen. Daarnaast moeten de hulpdiensten klaar staan als er toch iets mis gaat, goed voorbereid en voorzien van de juiste middelen.

Beleidsveld **Veiligheidsregio**

Veiligheidsregio Groningen (VRG) is een gemeenschappelijke regeling van alle gemeenten in de provincie Groningen. In de Veiligheidsregio Groningen werken de Brandweer Groningen, de GHOR (Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio) en de gemeenten samen. De VRG verzorgt/does:

- Rampenbestrijding & Crisisbeheersing;
- De complete keten voor de Brandweezorg, samen met de Meldkamer Noord Nederland: van pro-actie, preventie, alarmering, incidentbestrijding tot aan nazorg;
- De regionale ondersteuning van de Gemeentelijke Kolom (Bevolkingszorg).

De VRG is organisatorisch verdeeld in acht clusters, waarvan de stad er één is. Het Veiligheidsbureau Groningen van de veiligheidsregio regisseert en coördineert de multidisciplinaire samenwerking.

We willen een fysiek veilige regio; adequaat optreden bij calamiteiten en brand.

Geraamde bijdrage in 2016 van de gemeente Groningen aan de Veiligheidsregio:

Rampenbestrijding & Crisisbeheersing	147 duizend euro
Brandweezorg, inclusief meldkamer	14,228 miljoen euro
GHOR	205 duizend euro
Regionale ondersteuning Gemeentelijke Kolom	281 duizend euro

Totale bijdrage aan de Veiligheidsregio 14,862 miljoen euro

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Aantal gecontroleerde kamerverhuurpanden	1123	1150

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De Veiligheidsregio voert sinds 1 januari 2015 verschillende taken uit voor de 22 Groninger gemeenten. Voor Groningen opereert de Veiligheidsregio in het cluster Stad. In 2015 hebben we gewerkt op basis van het uitvoeringsplan 2015. De veiligheidsregio zal vóór 1 januari 2016 de hoofdstructuur van de veiligheidsregio evalueren.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De actuele beleidsdoelen zijn vastgelegd in de Strategische Koers Brandweer & (multi-) Crisisbeheersing Veiligheidsregio Groningen 2014-2016. De focus ligt op de verbinding met de maatschappij en de lokale gemeenschap (brandweer-vrijwilligers), de vakbekwaamheid en preventie door burgers zelf. VRG streeft er naar de raad minimaal één maal per jaar te informeren over de uitvoering van de activiteiten.

Activiteiten

Brandweezorg, Crisisbeheersing, Risicobeheersing, Brandveilig leven en ondernemen

Opstellen en uitvoeren jaarplan cluster Stad 2016

Externe veiligheid

De gemeente is het bevoegde gezag (op grond van de Wet milieubeheer) voor een aantal risicobedrijven, waaronder de LPG-tankstations. De Omgevingsdienst Groningen ziet er namens de gemeente op toe dat deze voldoen aan het Besluit externe veiligheid inrichtingen, zowel bij de vergunningverlening als bij de handhaving. De Veiligheidsregio heeft een wettelijke adviesfunctie aan het bevoegd gezag op de vergunningverlening in dit kader.

We willen zorgvuldig omgaan met de risico's die samenhangen met de productie, de opslag, het transport en het gebruik van gevaarlijke stoffen.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De veiligheidssituatie binnen onze gemeente kan in grote lijnen als 'gunstig' worden omschreven. Alle risicovolle inrichtingen en modaliteiten voldoen aan de grenswaarden van het plaatsgebonden risico zoals opgesteld door het Rijk. Zowel alle nieuw opgestelde ruimtelijke plannen als actualisatieplannen voldoen aan de actuele wetgeving voor externe veiligheid en bevatten een paragraaf Externe Veiligheid.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen de risico's die productie, opslag, transport en het gebruik van gevaarlijke stoffen met zich meebrengen, beheersen en zoveel mogelijk verkleinen.

Activiteiten

Vergunningen verlenen en plannen beoordelen op basis van Het Besluit externe veiligheid inrichtingen

Uitvoeren van het provinciale 'Uitvoeringsprogramma externe veiligheid'

Beleidsveld **Aardbevingen en gaswinning**

Onze stad bevindt zich in het gebied met aardbevingen ten gevolge van de gaswinning.

We willen:

- een veilige en blijvend aantrekkelijke stad;
- schade vergoed door veroorzaker.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Inmiddels zijn er zo'n 4.700 schadegevallen in de stad geregistreerd. De impact is duidelijk merkbaar.

Begin februari heeft het Rijk in samenwerking met gemeenten en provincie besloten tot het instellen van een Overheidsdienst Groningen. De dienst valt onder rijksverantwoordelijkheid en wordt geleid door een Nationaal Coördinator Groningen (NCG). Voor Stad en regio is het de bedoeling om in de periode tot 1 oktober 2015 te komen tot een totaal programma dat als basis gaat dienen voor de Overheidsdienst Groningen, bij het uitrollen van de werkzaamheden.

De gemeente Groningen neemt een bijzondere positie in en maakt een eigen programma, naar analogie van systematiek Stadsvernieuwing/Grote Stedenbeleid. Dit betekent dat we op basis van prestatieafspraken en bijbehorende financiële middelen (fonds) zelf de opgave ter hand nemen.

Het programma richt zich niet alleen op de ruimtelijke en fysieke opgave (herstellen, versterken en verduurzamen) maar nadrukkelijk ook op de pijlers economie en sociaal en (al dan niet geïntegreerd in de andere drie pijlers): veiligheid.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

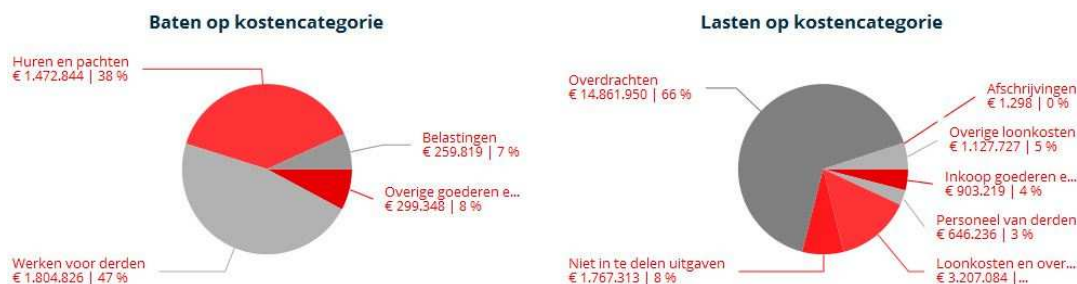
We willen bij de rijksbegrotingsbehandeling (Tweede Kamer) voor 2016 een helder programma + investeringsomgerekend hebben.

Conform het huidige collegeprogramma bewoners een stevige rol geven bij de totstandkoming van beleid.

Activiteiten

Uitvoeren jaarprogramma aardbevingen 2016 (vast te stellen najaar 2015)

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 10. Veiligheid							
Bestaand beleid Dp nr.		Actuele begroting		Primitieve begroting 2016	2017	2018	2019
		Rekening 2014	2015				
Lasten							
10.1	Veilige woon- en leefomgeving	5.563	4.457	5.222	5.239	5.248	5.276
10.2	Jeugd en Veiligheid		50	0	0	0	0
10.3	Integriteit en veiligheid	735	807	600	600	600	600
10.4	Fysieke veiligheid	17.374	18.630	16.693	16.995	17.006	17.006
	Totaal lasten	23.672	23.944	22.515	22.834	22.854	22.882
Baten							
10.1	Veilige woon- en leefomgeving	3.232	2.423	1.898	1.898	1.898	1.898
10.2	Jeugd en Veiligheid		0	0	0	0	0
10.3	Integriteit en veiligheid	202	134	134	134	134	134
10.4	Fysieke veiligheid	1.999	2.505	1.805	1.805	1.805	1.805
	Totaal baten	5.433	5.062	3.837	3.837	3.837	3.837
	Geraamd resultaat voor bestemming	-18.239	-18.882	-18.678	-18.997	-19.017	-19.045
	Reserve mutaties						
	Totaal toevoegingen	0	0	0	0	0	0
	Totaal onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
	Geraamd resultaat na bestemming	-18.239	-18.882	-18.678	-18.997	-19.017	-19.045

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015
(alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

10.1 Veilige woon- en leefomgeving

N 1,290 miljoen euro

Veiligheidsgelden (N 1,2 miljoen euro)

Betreft het beschikbare budget voor veiligheid in 2016. De verdeling van dit budget naar de verschillende deelprogramma's (veilige woon- en leefomgeving, jeugd en veiligheid, integriteit en veiligheid en fysieke veiligheid) vindt nog plaats.

Veiligheidsmiddelen (V 120 duizend euro)

In de actuele begroting 2015 hebben we een bedrag van 120 duizend euro opgenomen vanuit de veiligheidsmiddelen. De verdeling van veiligheidsmiddelen wordt met een afzonderlijke begrotingswijziging aan uw raad voorgelegd ter besluitvorming. In deze begroting hebben we dit bedrag daarom niet opgenomen.

Meerkosten koopzondag (V 45 duizend euro)

De meerkosten koopzondagen (handhaving en toezicht) hebben we in 2015 eenmalig gedekt uit de intensiveringsmiddelen G-kwadraat voor een bedrag van 45 duizend euro Dit bedrag hebben we daarom in de begroting 2016 niet opgenomen.

Vergoeding Proces Verbaal (N 239 duizend euro)

In 2015 is de Proces Verbaal-vergoeding vervallen. In de begroting 2016 houden we daarom geen rekening met deze vergoeding

Overige afwijkingen (N 16 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een nadeel van 16 duizend euro.

10.4 Fysieke veiligheid

V 1,237 miljoen euro

Verwerking regionalisering brandweer (V 1,380 miljoen euro)

In de begroting 2015 hebben we de kosten van brandweergebouwen verrekend met het deelprogramma 14.1 algemene ondersteuning. In deze begroting hebben we deze technische verrekening laten vervallen. Dat betekent een voordeel op dit deelprogramma.

Overige afwijkingen (N 143 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een nadeel van 143 duizend euro.

Programma 11

STADHUIS EN STADJER

We willen burgers, ondernemers en instellingen zoveel mogelijk betrekken bij het ontwikkelen en uitvoeren van gemeentelijk beleid. Daarom spelen we van tevoren in op hun informatiebehoeften, zijn we transparant en staan we open voor signalen uit de samenleving.

In de informatievoorziening aan burgers en instellingen besteden we veel aandacht aan onze digitale kanalen. De ontwikkeling van een gemeentelijke kerntakenwebsite is hierbij belangrijk, de vraag van burgers is hierbij het uitgangspunt. We bundelen onze dienstverlening en voeren regie op de kwaliteit ervan.

- We bieden goede dienstverlening aan burgers en bedrijven.
- We zijn één gemeente, één organisatie en dat laten we zien.
- We communiceren actief, duidelijk en open met Stadgers.

Relevante beleidsnota's

[Visie Publieke dienstverlening](#)

[Voortgang KCC Groningen 2015](#)

[Sociale media in Groningen](#)

Ontwikkelingen

Wij maken goede vorderingen met het verder bundelen van klantcontact in het KCC (klant Contact Centrum). Door het voeren van regie op dienstverlening organiseren we steeds beter dat de burger ons als één organisatie ervaart die klantgericht werkt. Efficiency verhogen we door meer digitaal te werken, hierbij spelen we in op de verwachtingen van de samenleving. We benutten de mogelijkheden van digitale media steeds meer waaronder Twitter en Facebook (Groningen hoort bij de top 3 van gemeenten op Facebook). We maken gebruik van online monitoring op relevante beleidsthema's (luisteren naar de burger).

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
11.1 Stijging proceskostenvergoedingen in procedures over de WOZ-waarde	325			
11.1 KCC bezuiniging	330			

Stijging proceskostenvergoedingen

Door activiteiten van 'no cure no pay'-bureaus stijgen de proceskostenvergoedingen. Het doel van deze bureaus is het innen van een zo hoog mogelijke proceskostenvergoeding. Hiervoor wordt het aantal proceshandelingen zoals een bezwaarschrift, deskundigenrapport en hoorzitting zo hoog mogelijk opgevoerd. Dit leidt in 2016 tot een knelpunt. Het Rijk bekijkt of de proceskostenvergoeding naar een redelijker niveau kunnen. Wanneer dit eventueel gaat gebeuren is nog niet bekend. In afwachting van mogelijke maatregelen stellen we voor de kosten in 2016 extra middelen beschikbaar.

KCC bezuiniging

Op de KCC ontwikkeling zit een bezuiniging van structureel 660 duizend euro. Deze bezuiniging wordt stapsgewijs gerealiseerd. In 2016 stellen we nog incidenteel 330 duizend euro beschikbaar. Vanaf 2017 wordt de bezuiniging van 660 duizend euro structureel gerealiseerd.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
11.1 Digitaal controleren eigen WOZ waarde	165	80	80	80
11.1 Inkomstenderving leges Publieks-/Burgerzaken	550			

Digitaal controleren eigen WOZ-waarde

Eind 2014 is in de wijken Helpman, Oranjebuurt en Herewegbuurt onder de naam 'Controleer uw WOZ-waarde' een proef gehouden waarbij particuliere woningeigenaren betrokken werden bij de vaststelling van de WOZ-waarde van hun woning. De proef is geëvalueerd en de conclusie is dat de proef succesvol is geweest. Daarom wordt voorgesteld om 'Controleer uw WOZ-waarde' in 2016 in de hele stad in te voeren. Door eigenaren vooraf te betrekken bij het bepalen van de WOZ-waarde, wordt de WOZ-waarde transparanter en wordt het draagvlak daarvoor vergroot. Op termijn moet dit leiden tot minder bezwaarschriften. De extra kosten bedragen in 2016 naar verwachting 165 duizend euro. Deze kosten zijn voor een deel incidenteel doordat in 2016 een grote groep woningeigenaren voor het eerst gebruik kan maken van deze werkwijze. Vanaf 2017 verwachten we een daling van het aantal meldingen, waardoor vanaf 2017 structureel 80 duizend euro extra benodigd is.

Inkomstenderving leges Publiekszaken/ Burgerzaken

Bij de begroting 2015 is incidenteel 550 duizend euro beschikbaar gesteld in 2015 ter compensatie van de inkomstenderving die ontstaat door onder meer het vervallen van de vermissingsleges en het landelijk maximumtarief voor rijbewijzen. In 2016 kan deze inkomstenderving niet op een andere wijze opgevangen worden. Voor 2017 en verder wordt bekeken of de werkwijze efficiënter kan worden ingericht of dat andere maatregelen noodzakelijk zijn.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
11 Stadhuis en Stadjer								
11.1 Publieke dienstverlening								
14 Verg. proces en gerechtstst proc. WOZ-waarde	125							

14.Vergoeding proces en gerechtskosten WOZ waarde

Voor dekking van dit knelpunt was 325 duizend euro incidenteel beschikbaar gesteld. Achteraf bleek hiervan 200 duizend euro nodig te zijn waardoor er incidenteel 125 duizend euro vrijvalt in 2016.

Dekkingsbronnen 2014-2017 per deelprogramma		2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)
11	Stadhuis en Stadjer				
	11.1 Publieke dienstverlening				
	74 Openingstijden publieksbalie		100		

74. Openingstijden publieksbalie

Door de openingstijden van de Publieksbalie te beperken, efficiency voordelen vanuit kanaalsturing en meer klantcontact op afspraak wordt vanaf 2016 jaarlijks een structurele besparing van 100 duizend euro gerealiseerd.

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

- 1. Publieke dienstverlening**
- 2. Communicatie met de burger**

Deelprogramma 1 **PUBLIEKE DIENSTVERLENING**

Dit deelprogramma bundelt de werkzaamheden en dienstverlening van het Klantcontactcentrum (KCC), de afdeling Burgerzaken en de afdeling Belastingen.

Beleidsvelden

- Regie dienstverlening
- Klant Contact Centrum (KCC) - telefonie
- Burgerzaken
- Belastingen

Beleidsveld **Regie dienstverlening**

We willen zoveel mogelijk kwalitatief goede dienstverlening waarbij de vraag bepalend is voor ons aanbod. We doen dit vanuit het perspectief "we zijn één organisatie, één gemeente". Klantcontact organiseren we via het click, call, face principe (digitaal waar kan, persoonlijk waar het moet). We voeren actief regie op de dienstverlening en monitoren de kwaliteit. Hierbij gaat het om de KCC kwaliteit bij dienstverlening, we letten op vijf aspecten bij klantcontact:

- één ingang voor het publiek (per kanaal);
- gestandaardiseerde producten en diensten;
- voldoen aan de gestelde servicenormen;
- dienstverlening is vraaggestuurd en integraal;
- 80% zelfstandige afhandeling door het KCC.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2016
▪ Balie klanttevredenheid Harm Buitenplein	7,6	7,5
▪ Balie klanttevredenheid Kreupelstraat	8,1	8
▪ Digitale dienstverlening Internet	7,7	7,5
▪ 14 050* klanttevredenheid	n.b.	7,5

Klanttevredenheidsonderzoek concernbreed (start 2015)

* 14 050 is het centrale telefoonnummer van de gemeente Groningen, hiermee realiseren we één ingang voor burgers en bedrijven

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Vanaf 2015 wordt de regie op dienstverlening vergroot door het integraal monitoren van dienstverlening (volgens een regiemodel). We richten ons hierbij op vijf belangrijke aspecten van klantcontact, daar waar mogelijk bundelen we klantcontact in het KCC.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De doorontwikkeling van de regiefunctie is gericht op verbetering van de dienstverlening aan burgers en bedrijven.

Activiteiten

Inzicht geven in de stand van zaken van dienstverlening concernbreed door middel van rapportages

Inzicht geven in de kwaliteit van dienstverlening en verbeteringsuggesties voorstellen

Regie voeren op de kwaliteit van dienstverlening

Concernbreed monitoren kwaliteit van dienstverlening

Beleidsveld **Klantcontactcentrum (KCC) - telefonie**

Het KCC handelt het grootste deel van de klantcontacten af. Dit gebeurt via de telefoon, mail en sociale media (webcare voor Twitter en Facebook) af, volgens de KCC-kwaliteitsnormen. We werken aan verdere verbetering van de gemeentelijke bereikbaarheid door verdere bundeling van telefonie (onder het centrale nummer 14 050) en mail.

We willen:

- de gemeentelijke bereikbaarheid verbeteren
- het aantal doorverwijzingen terugbrengen door 80% van de vragen direct af te handelen
- het aantal telefoontjes terugbrengen door het verbeteren van de digitale informatieverstrekking
- terugbrengen van het aantal publieksnummers en e-mail adressen

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Volledig telefonisch antwoord	80%	80%
▪ Totaal beantwoorde gesprekken	95%	95%
▪ Opnemen gesprekken binnen 30 sec.	80%	80%
▪ Zelfstandige afhandeling vragen	80%	80%
▪ Beantwoorden vragen via twitter/facebook	binnen 24 uur (op werkdagen)	binnen 24 uur (op werkdagen)

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het KCC 1e lijn vormt de ingang van de gemeente Groningen met één telefoonnummer 14 050. We hebben allround ingewerkte medewerkers voor alle binnenkomende vragen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

2016 Staat in het teken van kwaliteitsverbetering en aansluiting van bestaande telefoonnummers op 14 050. Door invoering van zaakgericht werken verbetert de telefonische bereikbaarheid verder omdat we het nakomen van terugbelafspraken kunnen volgen.

Activiteiten

Afhandelen van klantcontacten via telefoon, mail en sociale media.

Beleidsveld **Burgerzaken**

De afdeling Burgerzaken geeft onder meer paspoorten, identiteitskaarten en rijbewijzen af. Ook doet Burgerzaken de Burgerlijke stand en de Basisregistratie personen (BRP). De afdeling organiseert eveneens alle verkiezingen. Burgerzaken ontvangt jaarlijks ongeveer 172.000 klanten aan de Kreupelstraat, in de wijk servicecentra Hoogkerk en Lewenborg, het geboorteloket in het Martini Ziekenhuis en sinds 2013 ook aan de Eemshaven (Registratie van Niet-Ingezetenen). We doen ons werk volgens de voorschriften en onze eigen KCC-kwaliteitsnormen. De meeste frontofficetaken hebben direct te maken met de basisregistratie personen (BRP). We voeren onze taken op tijd, juist en rechtmatig uit. Daarbij houden we de kwaliteit en klanttevredenheid minimaal op het gemeentelijk en landelijk voorgeschreven niveau. We willen bereiken dat de klanten tevreden zijn over publieke dienstverlening aan de balies. Als resultaat van het jaarlijks te houden klanttevredenheidsonderzoek streven we in 2016 naar een waardering van 7,5. We willen de kwaliteit van de Basisregistratie personen verder verbeteren en daarbij in 2016 minimaal voldoen aan de norm: goed.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2016
▪ Klanttevredenheid Kreupelstraat	1	8,1	7,5
▪ Kwaliteit op basis van zelfevaluatie (basisregistratie personen)	2	goed	goed

1: Bron: klanttevredenheidsonderzoek (concernbreed klanttevredenheidsonderzoek start in 2015)

2: Wettelijke norm

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

We meten de kwaliteit aan de balie door een jaarlijks klanttevredenheidsonderzoek. In 2014 kregen we gemiddeld een 8,1 voor de klanttevredenheid bij de publieksbalies in de Kreupelstraat.

De kwaliteit van de Basisregistratie meten we jaarlijks via een zelfonderzoek. In 2014 zaten we ruim onder het toegestane foutenpercentage en voldeden we aan de norm 'goed'.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

In het jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoek willen we een 7,5 halen. We verbeteren de kwaliteit van de Basisregistratie personen verder en voldoen daarbij in 2016 minimaal aan de norm 'goed'.

Activiteiten

Paspoorten, identiteitskaarten, rijbewijzen en overige persoonsdocumenten afgeven

Uitvoeren werkzaamheden Burgerlijke stand

Uitvoering van de Wet Basisregistratie personen (BRP)

Organiseren verkiezingen Tweede Kamer 15 maart 2017

Beleidsveld **Belastingen**

De afdeling Belastingen berekent en verzorgt de aanslagen, int de gemeentelijke belastingen en handelt eventuele bezwaarschriften af. We doen dit ook voor Ten Boer, Delfzijl, Appingedam en Loppersum. De afdeling werkt volgens de wettelijke betrouwbaarheid- en kwaliteitsnormen.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	*	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Realisatie belastingopbrengst	1	101%	100%	100%
▪ Afdoening bezwaarschriften binnen gestelde termijn	1	98%	100% binnen 1 jaar	100% binnen 1 jaar
▪ Oordeel Waarderingskamer	2	voldoende	goed	goed

1: Belastingapplicatie

2: Audit Waarderingskamer

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Alle particuliere woningeigenaren in de stad krijgen de mogelijkheid vooraf zelf de WOZ-waarde te controleren (interactieve WOZ). Hiermee verwachten wij bezwaren achteraf te voorkomen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De eventuele samenwerking in een Noordelijk Belastingkantoor wordt verder onderzocht.

Activiteiten

Berekenen en innen gemeentelijke belastingen; afhandelen bezwaarschriften

Invoeren interactieve WOZ

Afronden onderzoek oprichting Noordelijk Belastingkantoor

Deelprogramma 2 **COMMUNICATIE MET DE BURGER**

Burgers en bedrijven komen op vele manieren in contact met de gemeente. Als ze zelf informatie zoeken of een dienst van ons afnemen. Of als de gemeente contact zoekt om burgers te informeren of iets te vragen, bijvoorbeeld over nieuw beleid. We willen in al die contacten herkenbaar en open zijn. In onze boodschappen maken we politieke keuzes zichtbaar.

Beleidsvelden

Plaats hier een opsomming van de beleidsvelden van het deelprogramma

- Eén herkenbare gemeente
- Faciliteren van (digitale) informatieverstrekking
- Faciliteren van een open, luisterende houding richting stad

Beleidsveld **Eén herkenbare gemeente**

We willen als gemeente zoveel mogelijk een herkenbare en toegankelijke organisatie zijn. We laten dit zien in onze uitingen, zowel bij ons eigen optreden als in samenwerkingsverband. Onze huisstijl is hierbij een belangrijk middel.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2015 is de gemeente meer gebiedsgericht gaan werken waarbij samenwerking met meerdere partijen aan de orde is. Niet altijd is de gemeente als afzender herkenbaar. Dat geldt voor activiteiten waarbij de gemeente samen met anderen optreedt of gemeentelijke taken die anderen uitvoeren. In 2015 lopen diverse publiekscampagnes om onze stad of een kant daarvan te profileren. Deze campagnes zijn op individueel niveau goed uitgedacht we zien echter dat een overkoepelend perspectief ontbreekt.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We besteden extra aandacht aan het communicatief en visueel ondersteunen van wijkgericht werken en de vernieuwingen in het sociale domein.

Tevens willen we keuzes maken over onze (stads)profilering.

Activiteiten

Adviseren over / toezien op correct gebruik gemeentelijke huisstijl

Ondersteunen huisstijl voor gebiedsgericht werken en sociale domein (WIJ-teams)

Beleidsveld **Faciliteren van (digitale) informatieverstrekking**

Digitale informatie verstrekken we vooral via de gemeentelijke website. De website van Groningen is een 'kern- of toptakenwebsite', met vooral die producten waar de burger om vraagt. Gemakkelijk te vinden, goed te begrijpen en ook toegankelijk voor mensen met een beperking. Aanvullend communiceren we via sociale media Twitter en Facebook. Dat willen we meer gaan doen.

In de informatievoorziening aan burgers werken we volgens het 'click, call, face-principe'. Click (op onze website) voor wie snel en als het uitkomt geholpen wil worden of informatie zoekt. Call (bellen) voor mensen die de benodigde informatie niet kunnen vinden of geen toegang hebben tot digitale kanalen. Face (persoonlijk contact) voor wie daar behoefte aan heeft of als dat beter werkt. Hoe beter de digitale informatievoorziening, hoe meer tevreden de burgers zijn. Dat leidt weer tot minder telefoontjes en baliebezoeken. Met als uiteindelijk gevolg lagere kosten.

PRESTATIE INDICATOREN

indicator	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ Benchmark digitale dienstverlening	7,3	7,5

Analyse **Hoe staan we ervoor?**
In het najaar van 2015 is de nieuwe kernwebsite klaar. Van meer dan 6.000 pagina's gaan we terug naar ongeveer 600. De nieuwe site is gericht op wat de burger zoekt en wil, is begrijpelijk en toegankelijk voor iedereen. De site voldoet grotendeels aan de webrichtlijnen van het Rijk. Bij de inzet van nieuwe media zien we dat het vaker en gericht inzetten van Twitter en Facebook loont. We bereiken steeds meer mensen via deze kanalen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
We optimaliseren onze toptakensite. We streven naar het halen van ten minste de waardering 7,5 in de jaarlijkse landelijke benchmark digitale dienstverlening. We geven extra aandacht aan wijkgerichte informatie en aan de inzet van digitale media via een nieuw op te zetten content-strategie.

Activiteiten

Onderhouden gemeentelijke website

Ontwikkelen content-strategie

Beleidsveld **Faciliteren van een open, luisterende houding naar de stad**

In het collegeprogramma 2014-2018 kozen we ervoor zoveel mogelijk ruimte te bieden aan initiatieven vanuit de stad. Dit vereist van alle betrokkenen in de gemeentelijke organisatie een open, luisterende houding. Hierbij maken we onder andere gebruik van moderne technieken zoals online monitoring.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**
Vanaf 2015 volgt de afdeling Communicatie structureel de online berichtgeving over projecten waarbij Communicatie betrokken is. We onderzoeken hoe we naast de online- ook de traditionele media kunnen volgen. We voerden 'Factor C' in als standaardmethode voor communicatie bij beleidsprocessen die voor burgers belangrijk zijn. We monitoren de (online) communicatie bij belangrijke onderwerpen voor de stad. Relevante signalen betrekken we bij beleidsontwikkeling.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**
We willen onze luisterstrategie verder doorontwikkelen en inzetten bij beleidsontwikkeling.

Activiteiten

Adviseren over een open, luisterende houding

Ondersteunen met de methodiek Factor C (methodiek voor communicatiestrategie)

WAT MAG HET KOSTEN

Programma 11. Stadhuis en Stadjer						
Bestaand beleid	Rekening	Actuele begroting	Primitieve begroting	2017	2018	2019
Dp nr.	2014	2015	2016			
Lasten						
11.1	Publieke dienstverlening	20.359	29.458	16.840	16.706	16.881
11.2	Communicatie met burgers	781	499	56	56	56
	Totaal lasten	21.140	29.957	16.896	16.762	16.937
Baten						
11.1	Publieke dienstverlening	9.232	22.021	9.829	10.379	10.379
11.2	Communicatie met burgers	355	32	0	0	0
	Totaal baten	9.587	22.053	9.829	10.379	10.379
	Geraamd resultaat voor bestemming	-11.553	-7.904	-7.067	-6.383	-6.558
	Reserve mutaties					
	Totaal toevoegingen	567	780	488	488	488
	Totaal onttrekkingen	1.035	810	0	0	0
	Geraamd resultaat na bestemming	-11.085	-7.874	-7.555	-6.871	-7.221

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015
(alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

11.1 Publieke dienstverlening

V 426 duizend euro

Incidenteel budget voor verkiezingen (V 810 duizend euro)

In 2015 hebben wij de gecombineerde verkiezing van de Waterschappen en Provinciale Staten georganiseerd. De lasten daarvan ad 810 duizend euro werden gedekt uit de daarvoor beschikbare reserve. Voor 2016 nemen wij deze lasten niet meer op.

Digitaal controleren eigen WOZ-waarde (N 165 duizend euro)

Uw raad heeft ingestemd met het voorstel "Controleer uw WOZ-waarde" in 2016 voor de hele stad in te voeren. Door eigenaren vooraf te betrekken bij het bepalen van de WOZ-waarde wordt de vaststelling transparanter en het draagvlak vergroot. Hiervoor hebben we in de begroting 2016 een budget opgevoerd van 165 duizend euro. Het controleren van de eigen WOZ-waarde moet op termijn ook leiden tot minder bezwaarschriften.

Proces- en gerechtskosten inzake WOZ (V 125 duizend euro)

Het Rijk heeft de regeling van de proceskostenvergoeding belastingen aangepast. We verwachten daarom voor 2016 en latere jaren een vermindering van de uit te keren proceskostenvergoedingen. Ook verwachten wij op dit punt een positief effect van uw besluit om particuliere woningeigenaren de mogelijkheid te bieden de WOZ-waarde van hun woning te controleren.

Vanwege deze ontwikkelingen verlagen wij het betreffende budget met 125 duizend euro.

Methodiek doorbelasting overhead

In de actuele begroting 2015 hebben we de technische doorbelasting van de overhead aan de deelprogramma's onjuist verwerkt. In deze begroting hebben we dit hersteld. Het effect hiervan is voor zowel de lasten als de baten afgerond 12,9 miljoen euro, per saldo dus nul.

Loon- en prijsontwikkeling (N 293 duizend euro)

De lasten nemen per saldo toe door een verwachte stijging van lonen en prijzen.

Overige afwijkingen (N 51 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een nadeel van 51 duizend euro.

11.2 Communicatie met de burgers**V 411 duizend euro****E-Bureau (V 374 duizend euro)**

In de begroting 2016 hebben we de kosten van E-Bureau verantwoord op deelprogramma 14.1 Algemene ondersteuning.

Overige afwijkingen (V 37 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 37 duizend euro.

Programma 12

COLLEGE EN RAAD

Samenwerken aan de stad en regio met StadJers, ondernemers, bedrijven, instellingen, regionale partners, gemeenten, provincie en de ambtelijke organisatie.

Relevante beleidsnota's

Er zijn voor dit programma geen relevante beleidsnota's.

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
12.1 Ruil incidenteel structureel (14,4 miljoen euro)	800	800	800	800

Ruil incidenteel structureel

Bij de begroting 2015 hebben we voor de jaarschijf 2015 1,1 miljoen euro aan structurele middelen beschikbaar gesteld om incidentele middelen vrij te spelen (via het activeren van bovenwijkse voorzieningen in lopende grondexploitaties). Deze incidentele middelen gebruiken we voor het verhogen van de weerstandscapaciteit van de grondexploitaties. Voor 2016 is hiervoor een bedrag benodigd van 800 duizend euro structureel.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
12.1 Rekenkamercommissie	30	30	30	30
12.1 Uitvoeren wettelijke taken dieren noodhulp	-	-	-	-
12.1 Grenscorrectie Meerstad	150			
12.1 Gebiedsgericht werken	1.000	1.000	1.000	1.000
12.1 Aanvulling weerstandsvermogen	829	2.202	3.058	1.848

Budget rekenkamercommissie

In april 2015 is door uw raad besloten het budget van de rekenkamercommissie vanaf 2016 structureel te verhogen met structureel 30 duizend euro.

Geothermie

We stellen voor het project Geothermie en Warmtenet Noordwest door te zetten. We worden als aandeelhouder mede-eigenaar van de onderneming Warmtenet Noordwest BV om daarmee de zeggenschap en regie over de onderneming te verkrijgen. De inbreng bedraagt incidenteel circa 5 miljoen euro, omgerekend 150 duizend euro structureel. Daarnaast dient het weerstandsvermogen te worden aangevuld omdat de gemeente deelneemt aan deze projectonderneming. In eerste instantie wordt rekening gehouden met een risico van 1 miljoen euro. Hiervoor dient het weerstandsvermogen te worden aangevuld met 720 duizend euro. Na verloop van tijd gaat de onderneming winst uitkeren (dividend), waardoor de structurele last omlaag gaat.

Grenscorrectie Meerstad

We zijn in overleg met de gemeente Slochteren over een grenscorrectie in het gebied Meerstad. Een ontwerpvoorstel hiertoe wordt in november in beide raden besproken. Het definitieve besluit wordt uiterlijk in maart 2016 door beide raden genomen. In 2016 worden incidentele kosten (communicatiewerkzaamheden, inrichting systemen bij burgerzaken, e.d.) gemaakt om een eventuele overdracht van het gebied naar de gemeente Groningen te regelen. De kosten hiervan bedragen naar verwachting 150 duizend euro.

Financiering gebiedsgericht werken

Uit de nadere uitwerking van het concept gebiedsprogramma blijkt een knelpunt van 1,0 miljoen euro in 2016. Een nadere toelichting op het gebiedsgericht werken wordt gegeven in de paragraaf 'Gebiedsgericht werken'

Aanvulling weerstandsvermogen

Voor de langere termijn streven we naar een ratio van het weerstandsvermogen van 1.0. Om het weerstandsvermogen te versterken wordt dit aangevuld met 829 duizend euro in 2016, 2,202 miljoen euro in 2017, 3,058 miljoen euro in 2018 en 1,848 miljoen in 2019.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
12 College en Raad								
12.1 College en Raad								
15 Efficiency organisatie				750				
16 Ophogen opbrengst korte mismatchlimiet	200				500		500	
17 MKBA subsidies				2.000				
18 Vrijval reserves	2.000		2.000					
19 Vrijval areaaluitbreiding (sociaal)	878			323				117

15. Efficiency organisatie

Wij verwachten door samenwerking van de gemeente met andere organisaties een besparing te kunnen realiseren van 750 duizend euro vanaf 2017.

16. Ophogen opbrengst korte mismatchlimiet

Bij de begroting 2014 is voor de jaren 2016 en 2017 een aanvullend voordeel op de korte mismatch financiering ingeboekt van jaarlijks 500 duizend euro incidenteel. Op basis van geactualiseerde berekeningen blijkt het ingeboekte

voordeel voor 2016 opgehoogd te kunnen worden met 200 duizend euro. Voor de jaren 2018 en 2019 is nog geen rekening gehouden met een aanvullend voordeel waardoor in deze jaren een incidenteel voordeel wordt gerealiseerd van 500 duizend euro.

17. MKBA subsidie

De uitvoering van een maatschappelijk kosten en baten analyse op alle subsidies en overige uitgaven niet zijnde organisatiekosten, biedt inzicht in de effectiviteit ervan. Onder andere op basis van dit inzicht worden de gemeentelijke uitgaven met structureel 2 miljoen euro verlaagd vanaf 2017.

18. Vrijval reserves

Door het niet doorgaan van de Zuiderzee-lijn heeft het kabinet gekozen voor een regio-specifiek pakket (RSP) waar infrastructurele maatregelen onderdeel van uitmaken. Hier valt in 2016 en 2017 2 miljoen euro incidenteel uit vrij.

19. Vrijval areaaluitbreiding (sociaal)

In het meerjarenbeeld wordt vanaf 2006 jaarlijks een bedrag toegevoegd voor onderhoud van voorzieningen die worden aangelegd doordat de stad groeit. Het in 2016 gereserveerde bedrag van 878 duizend euro kan incidenteel vrijvallen. In 2017 valt 323 duizend vrij en vanaf 2018 structureel 440 duizend euro.

Dekkingsbronnen 2014-2017 per deelprogramma		2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)
12	College en raad				
	12.1 College en raad				
	89 Vrijval bijdrage aan reserve BCF	800			1.200
	91 Mismatchvoordeel	500		500	

89. Vrijval bijdrage aan reserve BCF

Uit de evaluatie van het BTW compensatiefonds (BCF) is gebleken dat de structurele voeding van de bestemmingsreserve BCF kan vrijvallen. Bij de begroting 2014 is voorgesteld de in de meerjarenbegroting gereserveerde bijdrage tot en met 2017 van 400 duizend euro structureel cumulatief (dit is een jaarlijks met 400 duizend euro oplopend structureel bedrag) vrij te laten vallen.

91. Mismatchvoordeel

Op basis van positieve resultaten van voorgaande jaren is bij de begroting 2014 besloten een hoger deel van het mismatchvoordeel vooraf te ramen in de begroting. Voor de jaren 2016 en 2017 is een jaarlijks hogere opbrengst geraamd van 500 duizend euro. Bij de begroting 2016 is het verwachte voordeel voor de jaarschijf 2016 verder opgehoogd met 200 duizend euro en wordt voor de jaren 2018 en 2019 ook een hogere opbrengst van jaarlijks 500 duizend euro verwacht (zie ook het overzicht dekkingsbronnen 2016-2019).

Dekkingsbron./bezuiniging 2015-2018 per deelprogramma		2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)
12	College en raad						
	12.1 College en raad						
	12 Uitstel vervanging Herewegviaduct	900			1.200		
	13 Verhoging dekkingsgraad tarieven				90		
	17 Geen interne compensatie voor loon- en prijsstijgingen		2.500				
	20 Opbrengst ruil incidenteel structureel geld	14.400					

12. Uitstel vervanging Herewegviaduct

Uit onderzoek blijkt dat de vervanging van het Herewegviaduct uitgesteld kan worden. Voor uitstel van vervanging is wel groot onderhoud nodig aan het viaduct. Hiervoor is een bedrag van 1,5 miljoen euro nodig. Het gereserveerde bedrag - voor vervanging - van structureel 1,2 miljoen euro in 2015 zetten we in voor het groot onderhoud. In 2016 zetten we nog 300 duizend euro in vanuit dit budget voor het groot onderhoud. Per saldo valt hierdoor 900 duizend euro vrij in 2016 en structureel 1,2 miljoen euro vanaf 2017.

13. Verhoging dekkingsgraad tarieven

Door de privaatrechtelijke tarieven te verhogen verwachtten we vanaf 2016 1 miljoen euro structureel aan extra inkomsten binnen te krijgen. Hiervan is 160 duizend euro structureel bij de begroting 2015 vastgesteld. De totale verwachte opbrengst van deze maatregel vanaf 2017 is bijgesteld naar 250 duizend euro structureel. Dit houdt in dat deze maatregel in 2017 ten opzichte van de opbrengst in 2016 tot een extra opbrengst leidt van 90 duizend euro. Het restant van de taakstelling vanaf 2017 van 750 duizend euro is als knelpunt opgelost door vanaf 2017 structureel aanvullende middelen beschikbaar te stellen.

17. Geen interne compensatie voor loon- en prijsstijgingen

Na 2015 houden we ook in 2016 structureel 2,5 miljoen euro in op het budget voor loon- en prijsstijgingen richting de interne organisatie. Daardoor komt vanaf 2016 structureel 5 miljoen euro beschikbaar. Deze bezuiniging moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's.

20. Opbrengst ruil incidenteel structureel geld

Uit een nadere inventarisatie van de investeringen in lopende grondexploitaties blijkt dat er aanvullende ruimte is om investeringen te activeren en hiermee incidenteel geld vrij te spelen tegen structureel hogere kapitaallasten. In 2016 ruilen we aanvullend op voorgaande begrotingen 14,4 miljoen euro. In de begroting hebben we rekening gehouden met de hogere kapitaallasten als gevolg van deze ruil.

DEELPROGRAMMA'S

1. College & Raad

COLLEGE EN RAAD

Het college komt met heldere voorstellen aan de raad, waarin alternatieve scenario's zijn opgenomen. Er wordt goed geluisterd. De omgang in het college, in de raad en tussen college en raad is collegiaal en gul. Openheid, transparantie, en eerlijkheid kenmerken de houding en het gedrag van college en raad.

Beleidsvelden

- Raad en griffie
- College
- Concernstelposten
- Ombudsman

Beleidsveld **Raad en Griffie**

De griffie ondersteunt de gemeenteraad zo goed mogelijk bij diens werk, niet alleen in logistieke zin, maar ook procesinhoudelijk. Dan gaat het niet alleen over de vergaderingen en alles wat daarbij hoort, ook denkt de griffie mee over de wijze waarop de raad zou moeten en of kunnen meebewegen met diverse maatschappelijke ontwikkelingen.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Vorig jaar werd al geconcludeerd dat de raad steeds vaker tijdig betrokken wordt bij nieuwe beleidsvorming. Die trend heeft zich doorgezet. Tegenwoordig zien we ook, onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen, dat burgers een steeds prominentere rol gaan spelen in de samenleving. Hun toenemende invloed en het zoeken naar eigen wegen om iets voor elkaar te krijgen (dat hoeft niet per definitie via de politiek) hangt ook samen met de vernieuwing van het sociaal domein, waarbij de overheid terugtreedt en meer verantwoordelijkheid en dadendrang van de burgers verwacht. De vraag is wat dat betekent voor de positie en het werk van de gemeenteraad en hoe de raad op die ontwikkeling kan inspringen. De griffie ondersteunt dit denkproces, het is aan de raadsleden om uiteindelijk keuzes te maken over hoe zij zich in deze nieuwe situatie willen opstellen. Ook in 2016 zal de raad hiermee aan de slag gaan. De griffie draagt hier in ondersteunende zin aan bij, onder andere door het organiseren van bijeenkomsten voor en door de werkgroep werkwijze gemeenteraad, van hoorzittingen en expertmeetings en verder door bijvoorbeeld het aandragen van goede voorbeelden van andere gemeenten. Communicatie speelt hierbij een belangrijke rol. In 2015 is er door de raad een nieuw communicatieplan vastgesteld waarbij richting is gegeven aan de wijze waarop de raad als geheel naar buiten wil treden. Daarvoor wordt ook een enquête ingezet om uit te zoeken hoe de burgers tegen de raad aankijken en in welke mate zij bekend zijn met wat de raad doet. Wat ook de afgelopen jaren steeds belangrijk is geweest voor de griffie, is het verschaffen van adequate informatie aan de raad. Hiervoor is in eerste instantie het college van B&W verantwoordelijk, de griffie bewaakt hierbij dat de raad ook op dat vlak goed wordt bediend.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- De raad heeft een helder beeld bij de eigen rol in de veranderende samenleving;
- de raad wordt op relevante besluitmomenten in stelling gebracht met adequate informatie, geschikt voor het voeren van een politiek debat op hoofdlijnen;
- De communicatie met de burgers wordt verder aangepakt, waardoor de raad, de rol en betekenis van de raad en de leden aan bekendheid winnen in de stad.

Activiteiten

Soepele en tijdige bediening van de raadsleden met het oog op de voorbereiding van de diverse vergaderingen.

Aandacht schenken aan de werkwijze van de raad met het oog op de veranderende samenleving. Hiervoor bestaat een werkgroep die door de griffie wordt ondersteund.

Aandacht voor het monitoren van de kwaliteit van de informatievoorziening aan de raad.

Aan de hand van de uitkomsten van de in 2015 uit te voeren enquête wil de griffie het communicatiebeleid van nieuwe impulsen voorzien.

Beleidsveld **College**

Het college opereert op basis van een akkoord op hoofdlijnen en hanteert en bestuursstijl die bij voorstellen voldoen de ruimte laat voor inbreng, wijziging, verbetering en coproductie. Voorstellen worden in een vroeg stadium aan andere partners (belangenorganisaties, bewoners, deskundigen, ondernemers) voorgelegd.

Het college is voor de samenwerking lid van een aantal externe partijen en samenwerkingsverbanden.

Beleidsveld **Concernstelposten**

Begrotingsposten die nog niet direct aan een beleidsveld (kunnen) worden overgeheveld worden eerst op het beleidsveld concernstelposten begroot.

Hieronder vallen bijvoorbeeld de nog te verdelen bezuinigingen en extra beleidsmiddelen.

Beleidsveld **Ombudsman**

De ombudsman behandelt ter uitvoering van de opdracht van de raad klachten van burgers over gedragingen van de gemeente. De grondslag daarvoor ligt in hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht. De gedragingen van de gemeente worden getoetst aan de normen van behoorlijkheid. De ombudsman is onafhankelijk en onpartijdig en heeft oog en oor voor de burgers die er met de gemeente niet meer uitkomen.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De gemeenten Ten Boer en De Marne zijn aangesloten bij de gemeentelijke Ombudsman van Groningen. Daarnaast zijn de gemeenschappelijke regelingen voor Meerstad, de ARCG, PG&Z en sinds 2015 de regeling voor opvang en beschermd wonen bij de gemeentelijke Ombudsman ondergebracht.

De gemeentelijke Ombudsman doet jaarlijks in circa 140 zaken onderzoek. Ondanks dat er geen invloed mogelijk is op de instroom van zaken fluctueert dit aantal nauwelijks (2011: 137 / 2012: 141 / 2013: 137/ 2014: 139). Er kunnen wel fluctuaties zijn in de complexiteit van de zaken. Met de huidige capaciteit (3 * 0,8 fte) zijn deze fluctuaties tot op heden in de bedrijfsvoering op te vangen zodat aanpassingen niet nodig zijn. Wel kan het voorkomen dat het jaarlijkse verlov niet volledig kan worden opgemaakt. Waarbij de maximale hoeveelheid verlov is verkocht.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Herstel van vertrouwen in de overheid is een belangrijk doel. De inzet van de ombudsman is er daarom op gericht dat de burger zich gehoord voelt naar aanleiding van zijn klacht of probleem. Het kan betekenen dat er een gesprek met betrokken burger en vertegenwoordigers van de gemeente wordt gearrangeerd. Het kan ook betekenen dat de zaak door de ombudsman onderzocht wordt. De uitkomst van het onderzoek kan vergezeld gaan van een oordeel, advies of aanbeveling.

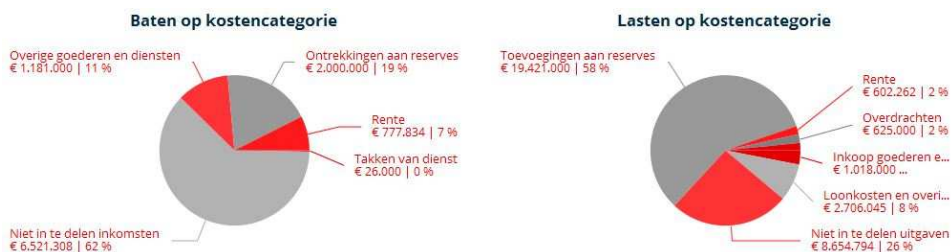
Activiteiten

Onderzoek doen naar aanleiding van klachten en het informeren van de gemeente en de burger hierover

Verwijzen van burgers naar een juiste instantie als de ombudsman niet bevoegd is

Rapporteren aan gemeenteraad, gemeentelijke organisatie en burgers

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 12. College en Raad							
Bestaand beleid	Rekenin	Actuele	Primitieve	egroting	egroting	egroting	
Dp nr.	2014	begroting	begroting	2016	2017	2018	2019
Lasten							
12.1 College en Raad	21.570	89.955	14.135	24.839	23.711	22.950	
Totaal lasten	21.570	89.955	14.135	24.839	23.711	22.950	
Baten							
12.1 College en Raad	7.955	3.359	8.506	14.006	14.006	13.306	
Totaal baten	7.955	3.359	8.506	14.006	14.006	13.306	
Geraamd resultaat voor bestemming							
	-13.615	-86.596	-5.629	-10.833	-9.705	-9.644	
Reserve mutaties							
Totaal toevoegingen	42.286	24.397	19.421	4.943	4.449	3.239	
Totaal onttrekkingen	19.307	92.367	2.000	2.000	0	0	
Geraamd resultaat nabestemming							
	36.594-	18.626-	23.050-	13.776-	14.154-	12.883-	

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015 (alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

12.1 College en raad

V 81,0 miljoen euro

Concernstelposten (V 81,0 miljoen euro)

De afwijking op het deelprogramma College en raad wordt voor het grootste deel verklaard door de incidentele gemeentelijke bijdrage die in 2015 is voldaan aan het RSP pakket. Uit de reserve Regionaal Specifiek Pakket (RSP) is een bedrag van 80,3 miljoen euro onttrokken ter dekking van gemeentelijke bijdrage aan de provincie en een deel is gebruikt bij de dekking van de begroting 2015.

Programma 13

ALGEMENE INKOMSTEN EN POST ONVOORZIEN

Het conform het Besluit Begroting en verantwoording (BBV) zo zorgvuldig mogelijk begroten van de Algemene inkomsten en de post onvoorzien.

Relevante beleidsnota's

Er zijn voor dit programma geen relevante beleidsnota's.

Extra beleid

Er is op dit programma geen extra beleid.

Bezuinigingen

Er zijn op dit programma geen bezuinigingen.

DEELPROGRAMMA'S

1. Algemene inkomsten en post onvoorzien

Deelprogramma 1 **ALGEMENE INKOMSTEN EN POST ONVOORZIEN**

Conform het Besluit Begroting en verantwoording (BBV) worden de onroerend zaakbelasting, de roerende zaakbelasting, de hondenbelasting, de logiesbelasting, het saldo van de financieringsfunctie, het gemeentefonds, de rente van reserves van voldoende omvang en de dividenden zo zorgvuldig mogelijk begroot.

Beleidsvelden

- Algemene inkomsten en post onvoorzien

Beleidsveld **Algemene inkomsten en post onvoorzien**

Bestaand beleid (baten)	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Onroerend zaakbelasting	59.459	61.113	62.533	63.944	65.381	66.844
Roerende zaakbelasting	86	71	72	73	74	75
Hondenbelasting	873	837	850	865	881	897
Logiesbelasting	1.286	1.055	1.055	1.055	1.055	1.055
Saldo financieringsfunctie	3.809	3.164	1.242	1.468	326-	384-
Gemeentefonds	283.900	441.141	443.556	437.936	439.887	444.372
Post onvoorzien	15	100-	-100	100-	100-	100-
Rente reserves	3.430	2.432	1.936	1.218	1.218	1.218
Dividenden	1.836	2.023	1.128	79	79	79
Totaal	354.694	511.736	512.272	506.538	508.149	514.056

Belastingen

Voor een toelichting op de belastingen verwijzen wij naar de paragraaf lokale heffingen.

Rente

Voor een toelichting op de rente effecten verwijzen wij naar de paragraaf Financiering.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

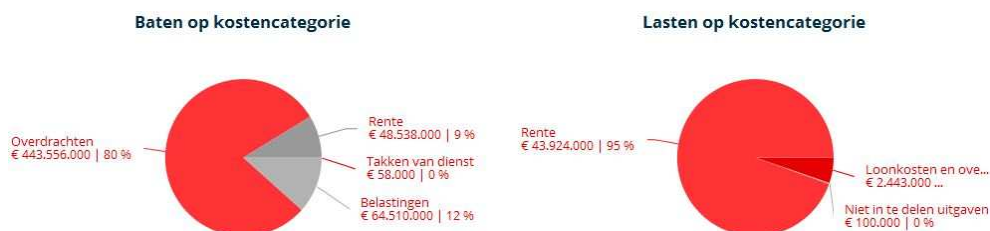
De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de septembercirculaire van 15 september 2015 van het ministerie van BZK. In 2016 wordt naar verwachting 2,4 miljoen euro meer ontvangen dan in 2015. Hierna wordt dit verder toegelicht.

Dividend

De verwachte winstuitkering van Enexis en de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) valt voor 2016 naar verwachting 895 duizend euro lager uit ten opzichte van 2015.

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 13. Algemene Inkomsten en Post Onvoorzien						
Bestaand beleid Dp nr.	Rekening 2014	Actuele begroting 2015	Primitieve begroting 2016	2017	2018	2019
Lasten						
13.1 Algemene inkomsten en post onvoorzien	46.002	48.358	46.467	46.235	46.216	45.647
Totaal lasten	46.002	48.358	46.467	46.235	46.216	45.647
Baten						
13.1 Algemene inkomsten en post onvoorzien	399.313	558.081	556.662	550.556	552.130	557.468
Totaal baten	399.313	558.081	556.662	550.556	552.130	557.468
Geraamd resultaat voor bestemming	353.311	509.723	510.195	504.321	505.914	511.821
Reserve mutaties						
Totaal toevoegingen	-	-	-	-	-	-
Totaal onttrekkingen	-	-	-	-	-	-
Geraamd resultaat na bestemming	353.311	509.723	510.195	504.321	505.914	511.821

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015 (alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

13.1 Algemene inkomsten en post onvoorzien

V 0,472 miljoen euro

Algemene uitkering (V 2,4 miljoen euro)

Het actuele begrotingssaldo 2015 voor de uitkering uit het gemeentefonds bedraagt 441,141 miljoen euro. Op basis van de septembercirculaire 2015 en op basis van onze eigen inschattingen bedraagt het primitieve begrotingssaldo 2016 voor het gemeentefonds 443,556 miljoen euro. Een positief verschil van 2,416 miljoen euro. De verklaring hiervoor luidt als volgt:

1) Landelijke en plaatselijke ontwikkelingen

De uitkeringsfactor stijgt in 2016 met 22 punten ten opzichte van 2015, dit betekent voor Groningen een stijging van de algemene uitkering van 3,7 miljoen euro. De stijging van de uitkeringsfactor wordt vooral verklaard door een positief accres en een verwachte onderuitputting op het BTW compensatiefonds in 2016.

De effecten van de tweede fase van het groot onderhoud aan het gemeentefonds zitten verwerkt in de jaarschijf 2016. Door het groot onderhoud verandert de omvang van het gemeentefonds niet, maar het leidt wel tot herverdeeleffecten tussen individuele gemeenten. Voor Groningen leidt de herijking tot een structureel nadeel van 1,8 miljoen euro vanaf 2016. Door een overgangsregeling wordt dit nadeel in 2016 teruggebracht tot 0,2 miljoen euro. Het structurele nadeel van 1,8 miljoen euro geldt dus

vanaf 2017. Vanaf 2016 brengt het Rijk de decentralisatie uitkering Centra voor jeugd en gezin over naar het algemene deel van de algemene uitkering en vervalt de decentralisatie uitkering. Dit leidt bij het algemene deel van de algemene uitkering tot een voordeel van 3,8 miljoen euro en bij de decentralisatie uitkeringen tot een nadeel van 3,8 miljoen euro ten opzichte van 2015 (zie ook punt 3 hieronder).

In de septembercirculaire 2015 heeft het Rijk een oplossing doorgevoerd ter correctie van de onbedoelde herverdeeleeffecten die waren ontstaan als gevolg van de invoering van de basisadministratie adressen en gebouwen (BAG). Deze herverdeeleeffecten zaten verwerkt in de uitkomsten van de eerste fase van het groot onderhoud aan het gemeentefonds. De oplossing leidt voor Groningen tot een structureel voordeel van 3,2 miljoen euro vanaf 2016.

Het resterende verschil wordt verklaard door verschillende kleinere maatregelen en een actualisatie van de uitkeringsbasis. Voor een aantal verdeelmaatstaven wordt een groter aantal eenheden in 2016 verwacht. Dit geldt vooral voor het aantal inwoners, het aantal huishoudens, het aantal minderheden en het aantal jongeren. Per saldo leidt dit tot een voordeel van 3,0 miljoen euro ten opzichte van de actuele raming 2015.

Bovenstaande landelijke en plaatselijke ontwikkelingen leiden per saldo tot een hogere uitkering van 13,535 miljoen euro in 2016 ten opzichte van 2015.

2) Taakmutaties

Er wordt per saldo 58 duizend euro meer ontvangen door taakmutaties dan in 2015. Deze taakmutaties betreffen:

- ‘Generieke digitale infrastructuur’ (- 58 duizend euro);
- ‘Besluit risico zware ongevallen’ (- 121 duizend euro);
- ‘Wetsvoorstel vrijlating lijfrenteopbouw’ (+ 177 duizend euro);
- ‘Taaleis participatiewet’ (+ 60 duizend euro).

3) Integratie- en decentralisatie-uitkeringen

Per saldo wordt in 2016 11,1 miljoen euro minder aan integratie- en decentralisatie-uitkeringen ontvangen dan in 2015. Dit wordt grotendeels verklaard door een neerwaartse aanpassing van de middelen bestemd voor de decentralisaties in het sociaal domein en door het overhevelen van de decentralisatie uitkering Centra voor jeugd en gezin naar het algemene deel van de algemene uitkering. In onderstaand overzicht zijn alle mutaties bij de integratie- en decentralisatie uitkeringen opgenomen

Mutaties integratie- en decentralisatie-uitkeringen (x € 1.000)	
Omschrijving	Bedrag
Wmo	-1.577
Maatschappelijke opvang	-286
Vrouwenopvang	-290
Centra voor jeugd en gezin	-3.762
Bodemsanering	798
Nationale gebiedsontwikkeling	-280
Eigen kracht	30
LHBT-emancipatiebeleid	20
WE CAN Young	15
Huishoudelijke hulp toelage	2.053
Implementatie participatiewet	-100
Jeugdwerkloosheid	100
<i>Integratie-uitkering sociaal domein:</i>	
Decentralisatie AWBZ naar Wmo; alle taken	-974
Decentralisatie AWBZ naar Wmo; centrumge	-653
Decentralisatie Jeugd	-3.131
Decentralisatie Participatiewet	-3.024
Totaal	-11.061

Onroerende zaakbelasting (V 1,2 miljoen euro)

Naast de verhoging door de nominale tariefstijging van 0,9 miljoen euro is de geraamde belastingopbrengst verhoogd met 0,3 miljoen euro in verband met verwachte volumeontwikkeling door nieuwbouw.

Dividend opbrengst (N 0,9 miljoen euro)

De verwachte winstuitkering van Enexis en de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) valt voor 2016 naar verwachting 895 duizend euro lager uit ten opzichte van 2015.

Financieringsfunctie (N 1,9 miljoen euro)

Het saldooverschil op de rente-effecten tussen de begroting 2015 en de begroting 2016 bedraagt 1,9 miljoen euro nadelig en wordt veroorzaakt door:

▪ Korte mismatchlimiet	N 0,6 miljoen euro
▪ Lager rente-omslagpercentage	N 0,9 miljoen euro
▪ Afwikkeling reserve RSP	N 0,5 miljoen euro
▪ Rente reserves en voorzieningen	V 0,3 miljoen euro
▪ Overig	N 0,2 miljoen euro

De ijzeren voorraad bedraagt 16,790 miljoen euro. Het begrote rentetarief voor nieuwe langlopende leningen gaat van 3,00% naar 2,35%. Het rentetarief voor kort geld gaat van 0,40% naar 0,16%. De marge tussen de lange en de korte rente is in 2016 kleiner dan die in 2015, wat leidt tot een nadeel van 0,6 miljoen euro.

De begrote omvang van de kapitaalverstreking en investeringen is 140,912 miljoen euro hoger dan die van 2015. Dit leidt tot een hogere rentelasten voor Treasury. Anderzijds daalt het ROP van 3,00% naar 2,50%. Dit leidt dan weer tot lagere rentelasten ten opzichte van 2015. Per saldo een nadeel van 0,9 miljoen euro.

De reserve RSP wordt volledig gebruikt in 2015 omdat we onze bijdrage moeten voldoen aan het RSP pakket. De afwikkeling leidt in 2016 ten opzichte van 2015 tot een nadeel van 0,5 miljoen euro.

De gemiddelde omvang van de reserves en voorzieningen is 11 miljoen euro hoger ten opzichte van 2015. Doordat het rentetarief daalt van 1,50% in 2015 naar 1,00% is er toch een rentevoordeel van 0,3 miljoen euro.

Overige ontwikkelingen bij de financieringsfunctie tellen op tot een nadeel van 0,2 miljoen euro.

Overig (N 0,3 miljoen euro)

Overige verschillen tellen op tot een nadeel van 300 duizend euro

Programma 14

ALGEMENE ONDERSTEUNING

In het programma Algemene Ondersteuning zijn de baten en lasten opgenomen van 1. Concernstaf, 2. GMT en 3. SSC.

Met de bundeling van de bedrijfsvoeringsfuncties is vanaf de begroting 2015 besloten om, waar mogelijk, geen complexe kostentoerekening meer plaats te laten vinden van overhead naar de programma's en deze baten en lasten te presenteren in een programma algemene ondersteuning. Het programma laat de omvang zien van deze indirecte algemene lasten en baten. Het gaat dan om de kosten van de concernstaf en het SSC (PIJOFACH, waaronder financiën, toezicht en controle, HRM, Juridische Zaken e.d.), de zogenaamde concernoverhead. Alle overige bedrijfskosten die een rechtstreekse relatie hebben met een programma (zoals directie overhead, specifieke ICT zoals GWS, GBA e.d.) worden uiteraard in de betreffende programma's verantwoord.

De wijziging in de kostentoerekening is voor de begroting 2016 verfijnd waardoor nog enkele verschuivingen (technische wijzigingen) hebben plaatsgevonden tussen baten en lasten van programma's. Deze worden in het deelprogramma toegelicht en hebben per saldo geen financieel effect.

Ontwikkelingen

In de paragraaf [Bedrijfsvoering](#) zijn de beleidsmatige ontwikkelingen en doelen opgenomen.

Extra beleid

Continuering extra beleid voorgaande jaren				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
14.1 Basisadministraties	600	600		
14.1 Fricatiekosten	4.700	3.200	1.100	
14.1 Fricatiekosten bezuinigingen 2011-2014 nieuw	2.324	216	-	
14.1 Fricatiekosten nieuwe bezuinigingen 2014-2017	320	-		

Basisadministraties

Het gebruik van de BAG (Basis Administratie Gebouwen) is een wettelijke verplichting. De BAG wordt gebruikt voor interne gemeentelijke afnemers als Belastingen en Onderzoek & Statistiek Groningen en externe gemeentelijke afnemers als het Kadaster, de Belastingdienst en de Kamer van Koophandel). De gemeente heeft te maken met veranderende en strengere landelijke wetgeving op het gebied van de uitvoer van de taken in het kader de BAG. In combinatie met het verder geautomatiseerd laten verlopen van koppelingen tussen systemen leidt dat tot een situatie waarin de gemeente Groningen een aanzienlijke inspanning moet leveren om de gegevens in de BAG op het juiste niveau te krijgen en te houden en op de juiste interactieve manier ter beschikking te stellen. Voor het kunnen voldoen aan de wettelijke taken is in de periode 2015-2017 jaarlijks 600 duizend euro extra benodigd.

Fricatiekosten bezuinigingen

Ieder bezuinigingstraject op formatie gaat gepaard met frictiekosten, aangezien het tijd kost medewerkers te herplaatsen binnen of buiten de organisatie. Onder frictiekosten verstaan we doorlopende loonkosten inclusief overheadkosten. De frictiekosten voor de periode 2014-2018 hebben we bepaald op 32,7 miljoen euro³. Bij de begroting 2014 is 13,7 miljoen euro beschikbaar gesteld in 2014, 7,2 miljoen euro in 2015, 7,3 miljoen euro in 2016, 3,4 miljoen euro in 2017 en 1,1 miljoen euro in 2018.

Op basis van de huidige inzichten blijkt dat de eerstkomende jaren minder budget benodigd is voor frictiekosten dan waar in de meerjarenbegroting rekening mee is gehouden. In 2016 laten we daarom 2 miljoen euro vrijvallen, in 2017 1,5 miljoen en in 2018 3 miljoen euro (zie ook het hoofdstuk 'Dekkingsmogelijkheden'). Indien noodzakelijk vullen we dit in latere jaren weer aan.

Aanvullende beleidsmiddelen 2016				
Dp nr.	2016	2017	2018	2019
14.1 Invoering VPB Overheden	375	450	450	450

Invoering Vennootschapsbelasting Overheden met ingang van 2016

De wet op de Modernisering VpB-plicht overheidsondernemingen wordt van kracht per 1 januari 2016. Dit betekent dat de gemeente Groningen vanaf het boekjaar 2016 VpB-plichtig zal worden voor resultaten uit overheidsondernemingsactiviteiten. De eerste aangifte zal in 2017 moeten worden gedaan over het kalenderjaar 2016. Ter voorbereiding op de invoering van de VpB-plicht is sinds eind 2014 een programmamanager aangesteld met als opdracht de voorbereiding van de implementatie van de nieuwe wet voor de gemeente. Bij de jaarrekening 2014 is besloten om 700 duizend euro beschikbaar te stellen voor incidentele kosten in 2015 en begin 2016. Voor het vervolg van de invoering zijn structureel extra middelen benodigd. Op grond van ervaringscijfers bij de invoering van de VpB-plicht voor woningcorporaties gaan we vooralsnog uit van een structureel benodigde capaciteitsuitbreiding van 5 fte en een budget voor inhuur van externe fiscale deskundigheid. In 2016 is een bedrag benodigd van 375 duizend euro, vanaf 2017 structureel 450 duizend euro. In het eerste half jaar is onderzocht welke mogelijke activiteiten voldoen aan de criteria voor de belastingplicht en in de periode augustus-december wordt de impact van de vennootschapsbelasting op deze activiteiten nader geanalyseerd moment is nog geen indicatie te geven van de omvang van eventueel verschuldigde VpB over gerealiseerde resultaten uit ondernemingsactiviteiten. Naar verwachting zal eind 2015 of begin 2016 hierover meer duidelijkheid ontstaan

³ Hierbij gaan we uit van de start van herplaatsing op 1 januari 2014 en gemiddelde kosten per fte van 80 duizend euro per jaar. Voor de uitstroom gaan we uit van 35% in het eerste jaar, 75% in het tweede jaar, 90% in het derde jaar en 100% in het vierde jaar.

Bezuinigingen

Dekkingsbron./bezuiniging 2016-2019 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
14 Algemene ondersteuning								
14.1 Algemene ondersteuning								
20 Vrijval frictiebudget	2.000		1.500		3.000			
21 Vastgoed	1.400			2.000				

20. Vrijval frictiebudget

Van het beschikbare frictiebudget in 2016 kan na aftrek van de verwachte uitgaven aan frictiekosten in totaal 6,5 miljoen vrijvallen. Hiervan wordt in 2016 2 miljoen, 2017 1,5 miljoen en in 2018 3 miljoen euro gebruikt als incidentele dekking.

21. Vastgoed

Door een verkoop van maatschappelijk vastgoed wordt in 2016 incidenteel 1,4 miljoen euro aan opbrengst gerealiseerd. Vanaf 2017 moet het integraal vastgoedmanagement zoals we dat aan het vormgeven zijn, leiden tot een structurele besparing van 2 miljoen euro.

Dekkingsbron./bezuiniging 2015-2018 per deelprogramma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)
14 Algemene ondersteuning						
14.1 Algemene ondersteuning						
16 Outsourcing ICT					5.000	

16. Outsourcing ICT

Door het outsourcen van onze ICT verwachten we een structurele besparing van 5 miljoen euro vanaf 2017 te kunnen realiseren.

Dekkingsbronnen 2014-2017 per deelprogramma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)
14 Algemene ondersteuning				
14.1 Algemene ondersteuning				
79 Bezuiniging eigen organisatie	3.500			5.000

79. Bezuiniging eigen organisatie

Bij de begroting 2014 is voorgesteld een bezuiniging op de organisatie in te boeken van 2 miljoen euro in 2015, 7 miljoen euro in 2016 en 10 miljoen euro vanaf 2017. In de begroting 2016 wordt voor de helft van deze taakstelling een alternatieve invulling gegeven. Voor het resterende deel worden oplossingsmogelijkheden in kaart gebracht.

Geen interne compensatie voor loon en prijsstijgingen

Deze bezuiniging staat in deze begroting nog geparkeerd op programma 12. Deze moet nog worden verdeeld over de verschillende programma's, waaronder dit programma.

DEELPROGRAMMA'S

1. Algemene ondersteuning

Deelprogramma 1 **ALGEMENE ONDERSTEUNING**

In het deelprogramma Algemene Ondersteuning staan de kosten opgenomen van 1. Concernstaf, 2. GMT en 3. SSC. Het deelprogramma laat de omvang zien van de indirecte algemene lasten die niet meer worden toegewezen aan de programma's. Het gaat dan om de kosten van de concernstaf en het SSC (PIJOFACH, waaronder financiën, toezicht en controle, HRM, Juridische Zaken e.d.), de zogenaamde concernoverhead. Een deel van de op dit deelprogramma verantwoorde overhead heeft een indirecte relatie met andere programma's. Deze lasten worden op basis van verdeelsleutels aan de programma's toegerekend.

Beleidsvelden

- Algemene ondersteuning

Beleidsveld **Algemene ondersteuning**

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In de paragraaf bedrijfsvoering geven wij een analyse van de stand van zaken op het gebied van de bedrijfsvoering in 2016. Hiervoor wordt verwezen naar deze paragraaf.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

In de paragraaf bedrijfsvoering geven wij aan welke doelstellingen wij hebben op het gebied van de bedrijfsvoering in 2016. Hiervoor wordt verwezen naar deze paragraaf.

Activiteiten

In de paragraaf bedrijfsvoering geven wij aan welke activiteiten wij hebben op het gebied van de bedrijfsvoering in 2016. Voor verdere informatie verwijzen wij u naar de paragraaf. [Bedrijfsvoering](#).

WAT MAG HET KOSTEN?

Programma 14, Algemene ondersteuning						
Bestaand beleid Dp nr.	Rekening 2014	Actuele begroting 2015	Primitieve begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten						
14.1 Algemene ondersteuning	49.369	73.737	110.222	109.603	108.258	112.634
Totaal lasten	49.369	73.737	110.222	109.603	108.258	112.634
Baten						
14.1 Algemene ondersteuning	34.566	8.178	35.881	39.450	39.781	39.512
Totaal baten	34.566	8.178	35.881	39.450	39.781	39.512
Geraamd resultaat voor bestemming	-14.803	-65.559	-74.341	-70.153	-68.477	-73.122
Reserve mutaties						
Totaal toevoegingen	466	466	466	466	466	466
Totaal onttrekkingen	340	436	436	436	436	436
Geraamd resultaat nabestemming	-14.929	-65.589	-74.371	-70.183	-68.507	-73.152

Toelichting van het verschil tussen de begroting van 2016 en de actuele begroting van 2015
(alleen bij verschillen in baten of lasten > 250 duizend euro)

14.1 Algemene ondersteuning

N 8,8 miljoen euro

Incidentele budgetten 2015 (V 1,0 miljoen euro)

In de begroting 2015 is voor het opvangen van tekorten bij het Shared Service Center en het programma basisregistraties een incidenteel budget opgenomen van 1 miljoen euro (elk 500 duizend euro) Deze extra inzet is voor 2016 vervallen.

Bezuiniging vastgoed (V 2,0 miljoen euro)

We hebben, zoals afgesproken in het coalitieakkoord, in 2016 een besparing van 2 miljoen accommodaties (huisvesting) opgenomen. In deze begroting hebben we daarom de budgetten voor huisvesting met dat bedrag verlaagd.

Friciekosten herplaatsters (N 2,2 miljoen euro)

In het coalitieakkoord 2014-2018 hebben we voor 2016 een incidentele verhoging van het frictiekostenbudget voorzien van 4,2 miljoen euro. Op basis van nadere berekeningen hebben we dit bedrag voor 2016 met 2,0 miljoen euro verlaagd tot het bedrag van 2,2 miljoen euro. Het frictiebudget hebben we nodig om de loonkosten van nog in dienst zijnde herplaatsters te betalen.

Invoering Wet op de Vennootschapsbelasting (N 375 duizend euro)

Per 2016 wordt de Wet op de Vennootschapsbelasting ingevoerd. Voor de invoering van deze wet nemen we per 2016 in de begroting een budget op van 375 duizend euro op. In de [paragraaf bedrijfsvoering](#) wordt op de invoering van deze wet inhoudelijk ingegaan.

Verlaging rentepercentage investeringen (V 550 duizend euro)

Het rentepercentage voor investeringen is verlaagd van 3 naar 2,5 procent. Daarom vallen de rentelasten 550 duizend euro lager uit.

Kantoorgebouw Europaweg (V 1,1 miljoen euro)

Bij de rekening 2014 hebben we voor de resterende verplichtingen van het kantoorgebouw aan de Europaweg een voorziening getroffen ten laste van de algemene egalisereserve (AER). Daarmee kunnen de in de begroting opgenomen structurele budgetten voor de Europaweg komen te vervallen. Dat betekent een verlaging van de lasten op dit deelprogramma met 1,1 miljoen euro. Het bedrag zal weer ten gunste komen van de Algemene Egalisereserve.

Loon- en prijsontwikkelingen (N 4 miljoen euro)

Door een verwachte stijging van de lonen en de prijzen nemen de lasten op dit deelprogramma toe met afgerond 4 miljoen euro.

Technische wijzigingen (N 6,574 miljoen)

In deze begroting is een aantal technische wijzigingen doorgevoerd. We hebben enkele verrekeningen tussen de diverse programma's uit de begroting gehaald. Dat leidt tot een nadeel op dit programma en een voordeel op andere programma's. Het effect voor de gemeentebegroting is per saldo nihil. Verder is de methodiek van toerekening van overhead aangepast. We hebben daarmee een uniforme werkwijze doorgevoerd. Dat leidt voor dit deelprogramma tot een forse, maar budgettair neutrale verhoging van de lasten en de baten.

Overige afwijkingen (N 383 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een nadeel van 333 duizend euro.

PARAGRAFEN

PARAGRAFEN

- 1. Integraal Gebiedsgericht werken**
- 2. Duurzaamheid**
- 3. Weerstandsvermogen**
- 4. Onderhoud kapitaalgoederen**
- 5. Financiering**
- 6. Verbonden partijen**
- 7. Grondbeleid**
- 8. Lokale heffingen**
- 9. Vernieuwing Sociaal Domein**
- 10. Bedrijfsvoering**

INTEGRAAL GEBIEDSGERICHT WERKEN

Groningen is een stad waar het voor een ieder prettig wonen en verblijven is. Een stad waarin iedere Stadjer voldoende capaciteit en kansen heeft om volwaardig en actief te kunnen meedoen aan de samenleving. En waar we gezamenlijk werken aan een aantrekkelijke, bruisende binnenstad en vitale, leefbare buurten en wijken.

Met het gebiedsgericht werken dragen we actief bij aan de opgaven en ontwikkeling van de Stad. Dit doen we vanuit een handelingsperspectief dat dichtbij én met bewoners, ondernemers, instellingen en andere partners in buurt of wijk wordt georganiseerd. De karakteristieken van het gebied en de daar aanwezige structuren, initiatieven en activiteiten vormen telkens het vertrekpunt. Het gebiedsgericht werken betekent een andere manier van werken: een werkwijze die open, integraal en situatie-specifiek georiënteerd is. Ze functioneert zowel naast als aanvullend op de stedelijke en sectorale programma's.

Een korte toelichting

Onze samenleving verandert in rap tempo. Veel maatschappelijke processen voltrekken zich min of meer autonoom. We beseffen dat we de stad steeds minder zelf maken en kunnen deze slechts in beperkte mate beïnvloeden. Dit gegeven heeft gevolgen voor onze rol als overheid, de manier van werken en de wijze waarop we ons tot de stad verhouden. Steeds meer opereren we als *een* speler in een breder en complexer wordend maatschappelijk speelveld. We moeten tijdig aanhaken op lopende ontwikkelingen en meer oog hebben voor initiatief. Dit vraagt om een manier van werken die naast een robuuste basis ook flexibiliteit toelaat: in proces/organisatie, in financiering en regelgeving en met ruimte voor maatwerk en adaptieve inpassing. Opgaven moeten we op het juiste niveau oppakken. Om beter te kunnen inspelen op behoeften en eisen van deze tijd werkt de gemeentelijke organisatie aan transformatie naar een open organisatie. Een organisatie waarbij hiërarchische lagen en sectoren diffuus worden en meer op basis van gelijkwaardigheid en parallelle belangen wordt geacteerd. Zo'n omslag vraagt om tijd, het is een zoektocht naar nieuwe vruchtbare vormen van samenwerking.

Ontwikkelingen

Ruimte voor differentiatie

Buurten en wijken verschillen van karakter en daarmee in weerbaarheid en ontwikkelkracht. In gebieden waar het basisniveau op orde is en de potentie en energie aanwezig zijn om initiatieven gemakkelijk van de grond te laten komen, kunnen we volstaan met 'loslaten', ruimte bieden of aanhaken. Om zo de aanwezige krachten aan te boren en te benutten voor gezamenlijk doelbereik. Tegelijkertijd beseffen we dat de stad een aantal kwetsbare gebieden kent en Stadjers moeite hebben om volwaardig met onze samenleving mee te doen. Daar waar ontwikkelingen achterblijven of het gewenste basisniveau onder druk staat, zullen we vanuit onze wettelijke taak en verantwoordelijkheid als overheid negatieve trends proberen te neutraliseren en om te buigen. In een aantal buurten en wijken zullen we daarom blijven investeren en het voortouw nemen om gewenste ontwikkelingen op gang te brengen. WIJ Groningen heeft hierin een belangrijke rol. WIJ Groningen organiseert een gebiedsgerichte sociale infrastructuur en ondersteuningspraktijk, die een resultaatgerichte ondersteuning aan inwoners biedt. Deze ondersteuning sluit aan op de eigen mogelijkheden van inwoners en hun directe omgeving. De nadruk ligt op het voorkomen of verminderen van sociale problemen en het vergroten van de eigen regie en meedoen aan de Groninger samenleving.

Positionering Integraal Gebiedsgericht Werken

Het gebiedsgerichte werken raakt vanwege het integrale karakter rechtstreeks aan de doelen en activiteiten uit de stedelijke programma's. Dit vraagt om een goede coördinatie. Binnen de stedelijke programma's leggen we vanuit sectorale invalshoek de basis voor het niveau dat we als stad willen waarborgen of de verantwoordelijkheid dragen. Vanuit deze basis kan binnen de programma's extra ruimte worden gecreëerd voor een meer situatie-specifieke invulling of gebiedsgerichte prioritering. Het gebiedsgericht werken neemt hierbij - naast een verbindende - een agenderende rol in. Aanvullend kan tevens extra inzet worden georganiseerd vanuit het gebiedsgericht werken. Om een goed antwoord te geven op de toenemende dynamiek in de samenleving, vaak tijdelijk van aard, is -als gezegd- het tijdig signaleren en waarderen van kansrijke initiatieven of zich aandienende opgaven cruciaal. Het gebiedsgericht werken heeft daarvoor de ruimte nodig in proces/organisatie en middelen om de handelingsreikwijdte voor zulke ontwikkelingen te vergroten. Met de Gebiedsagenda 2016 is de ruimte gecreëerd om met gerichte activiteiten te initiëren, te stimuleren of te faciliteren.

Wijkwethouders en gebiedsteams

Het steviger positioneren van het gebiedsgericht werken vormt een belangrijk onderdeel van de ambities van het College van B&W, zoals vastgelegd in het Coalitieakkoord "Voor de Verandering". Daartoe zijn we in 2015 gestart met wijkwethouders. Elke wethouder heeft naast zijn eigen reguliere portefeuilles de verantwoordelijkheid gekregen over het gebiedsgericht werken in zijn stadsdeel en de daarbij behorende buurten en wijken. De wijkwethouders sturen en bewaken de nieuwe werkwijze en zijn aanspreekbaar voor bewoners, waarmee de toegankelijkheid van

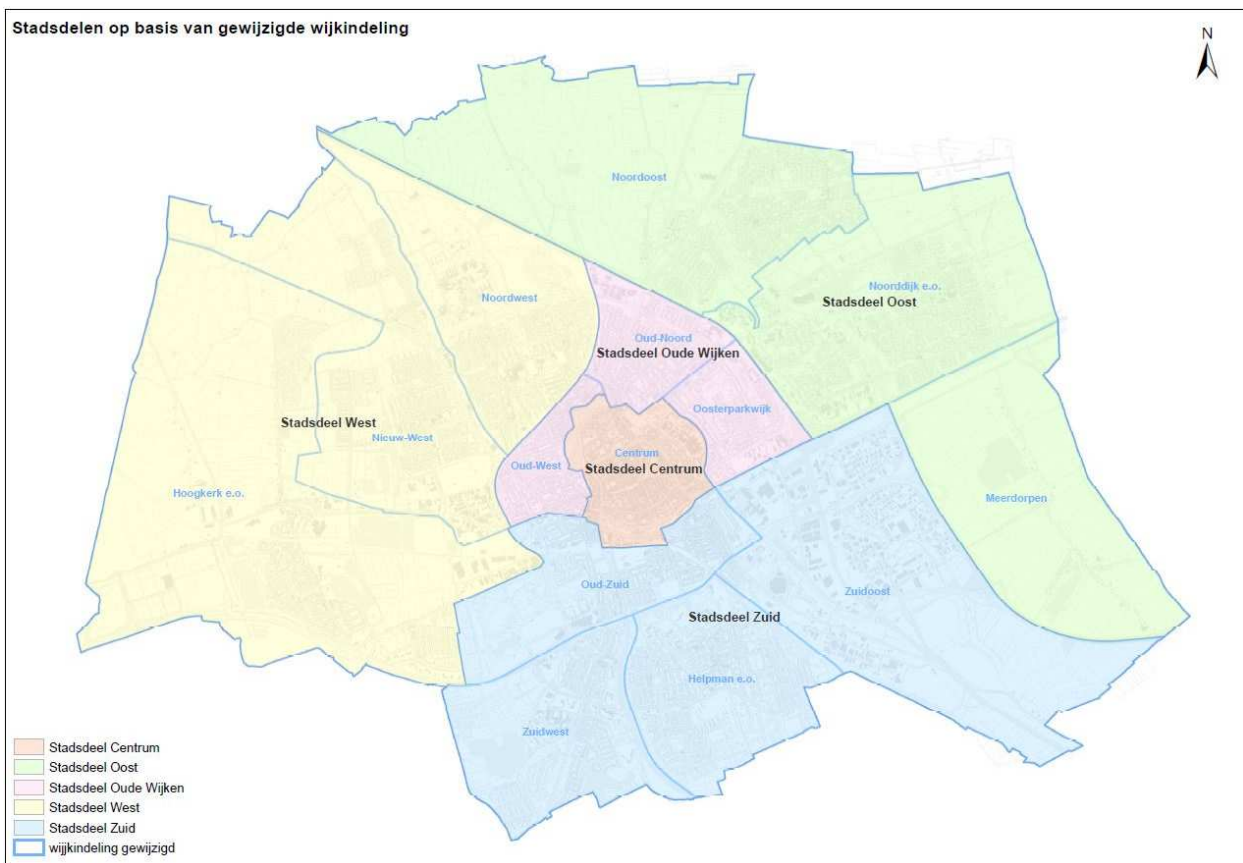
onze organisatie wordt vergroot. Een integraal samengesteld gebiedsteam adviseert en ondersteunt de wijkwethouder en draagt zorg voor afstemming en samenwerking met de onderdelen van de gemeentelijke organisatie. In totaal zijn daarmee voor de vijf stadsdelen wijkwethouders met bijbehorende gebiedsteams actief. De gebiedsteams zijn aanvullend aan en coördinerend op de vele reguliere gemeentelijke contacten met burgers, bewoners(vertegenwoordigingen), en belangengroepen. Met de invoering van het wijkwethouderschap en de 5 gebiedsteams is het de bedoeling dat de gemeente (nog) toegankelijker wordt voor de initiatieven van burgers.

Met de wijkwethouders en gebiedsteams is een structuur neergezet die de organisatie meer dienstbaar en dichterbij de burger doet opereren. Zo willen we bewoners en partners in de stad meer regie geven over wat er in de stad en eigen leefomgeving gebeurt. Op basis van onze kennis over de stad en contacten met bewoners en partners zijn voor ieder stadsdeel concept-gebiedsagenda's opgesteld.

Het opstellen van de concept-gebiedsagenda is in de deelgebieden op verschillende wijze tot stand gekomen. Ook de betrokkenheid van bewoners is in de gebieden verschillend geweest. Hierdoor ontstaat een divers pallet aan allerlei bewonerscontacten. Een greep hieruit:

- Bewoners-overleggen, Heel de Buurt-overleggen en contacten met bewonersorganisaties.
- Bewoners hebben zich spontaan gemeld bij gebiedsteams met initiatieven.
- De wijkwethouders hebben de afgelopen maanden tijd geïnvesteerd in contacten met (wijk)bewoners.
- Er zijn in een aantal wijken een processen van cocreatie gestart in Rivierenbuurt, Badstraten, Grunobuurt, laanhuizen en Zeeheldenbuurt, De Wijert, Groningen West en Paddepoel.
- Initiatievencafe's Zuid.
- De gebiedsteams hebben voor het maken van de gebiedsagenda gebruik gemaakt van de Wijkkompassen en informatie uit de leefbaarheidsmonitor.

Deze concept-gebiedsagenda's, aangevuld met het programma voor Wijken voor Jeugd en onderdelen van het zgn. "Plusprogramma" Beheer en Onderhoud, zullen we de komende periode terugleggen aan de bewoners, instellingen en partijen in de wijken. Enerzijds worden daarmee nieuwe initiatieven en activiteiten opgehaald die in beeld kunnen komen voor inzet van het flexibele wijkwethouders-budget. Anderzijds zal dit resulteren in een nadere prioriteitsstelling van bewonersinitiatieven, voorgenomen projecten, maatregelen en activiteiten, uitmondend in een definitieve gebiedsagenda, jaarschijf 2016. De participatie, leidend tot een breder gedragen en herkenbaar gebiedsprogramma met een goede balans tussen opgave en initiatief, zal stadsdeel/wijk-specifiek door het gebiedsteam en wijkwethouder worden vormgegeven. Het vormt onderdeel van het gewenste groeimodel op weg naar een handel- en werkwijze in gezamenlijkheid met bewoners, ondernemers en partijen in de wijk. Uitgangspunt is verdere flexibilisering van programma, werkwijze en inzet van financiële middelen. Met het beschikbare budget hopen we een vliegwieleffect rond initiatieven te bewerkstelligen. Over het resultaat, het gebiedsprogramma en de daadwerkelijke inzet van middelen zullen we daartoe achteraf verantwoording afleggen. Dat kan ons inziens ook niet anders, omdat we snel en effectief willen reageren op zich aandienend, nieuw initiatief. Voor maatwerk is een "on-going" proces nodig.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Onze buurten en wijken staan er over de breedte genomen voldoende tot goed op, zeker vergeleken met andere grote steden. Landelijke monitoren bevestigen dit beeld. Met name in de fysieke leefomgeving en op thema's als veiligheid en overlast zijn de afgelopen decennia forse stappen gezet. De verschillen tussen buurten en wijken in de stad zijn kleiner geworden. Daarmee hebben de inspanningen in de herstructurering en de wijkvernieuwing hun vruchten afgeworpen. Desondanks zijn er gebieden die om extra aandacht (blijven) vragen. Zo hebben een aantal buurten en wijken onvoldoende profijt gehad van de wijkaanpak of kennen ze een toenemende concentratie van sociale en leefbaarheidsproblematiek. Met name de oude, noordoostelijke stadswijken en de vroeg naoorlogse uitbreidingsgebieden in het oosten en westen blijven op het vlak van sociale weerbaarheid wat achter. Daardoor tekent zich een tweedeling af: tussen de noordoostelijke en zuidwestelijke oude stadswijken en tussen één *binnen* de naoorlogse uitbreidingswijken. Gebieden met een ondergrond van zand scoren doorgaans beter.

Geld

Voor de jaarschijf 2016 willen we voor de Gebiedsagenda een bedrag van 5,7 miljoen euro reserveren. Conform het Coalitie-Akkoord zal dit budget (met name) worden bewerkstelligd door herallocatie van beschikbare middelen. Vanuit de nieuwe middelen zal aanvullend € 500.000 worden bijgedragen. Voor de periode 2017 - 2019 zal tevens jaarlijks € 1 mln. aan aanvullende nieuwe middelen worden gereserveerd. De inzet van dit budget voor de jaarschijf 2016 kent de volgende hoofdonderdelen:

- Er zal een budget van 1 miljoen euro worden gereserveerd voor de wijkwethouders (5x 0,2 miljoen euro);
- Aanvullend hierop zijn concrete opgaven en activiteiten benoemd die een plek krijgen in de Gebiedsagenda 2016, en welke zijn verbonden aan de doelen uit de stedelijke programma's en de opgaven vanuit de vijf gebiedsagenda's. Het totaalbudget hiervoor is geraamd op 4,2 miljoen euro;
- Tenslotte willen we een algemeen budget van 0,5 miljoen euro reserveren voor een tweetal activiteiten. Het gaat hier om het bevorderen van de stadsbrede en wijkgerelateerde gemeentelijke informatievoorziening door de doorontwikkeling van de Basismonitor/Wijkcompassen en het faciliteren van het initiatief en daarmee de samenwerking met de stad door het proces StadDoetMee.

We geven we per stadsdeel aan op welke activiteiten we de middelen willen inzetten. Na een algemene paragraaf behandelen we het Centrum, Oude wijken en de stadsdelen Oost, Zuid en West.

ALGEMEEN

We willen dichtbij en samen met bewoners en andere partners werken aan de opgaven en ontwikkeling van de stad, waarbij we zoveel mogelijk de initiatieven vanuit de stad de aanjagers hiervoor willen laten zijn.

In dit deelprogramma geven we aan hoe we ervoor staan als stad en benoemen we een tweetal activiteiten, dat bouwstenen biedt om het gebiedsgerichte werken als handelingsperspectief binnen én buiten de organisatie verder te brengen. Het gaat hier primair om methodische ontwikkeling ten gunste van onze inhoudelijke doelstellingen; 'kennis, betekenis en verbinding' zijn de kernwoorden.

We hebben tevens een aantal stadsbrede activiteiten benoemd die steeds meer onderdeel worden van het integraal gebiedsgerichte werken en van daaruit (deels) worden gefinancierd. Het betreft het Straathoekwerk, de ID-Banen, de buurtconciërges en buurtbemiddeling. Activiteiten die inhoudelijk betrekking hebben op specifieke buurten en wijken in de stad worden per stadsdeel toegelicht.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Instrumentarium ten behoeve van gebiedsgericht werken

Om zo goed als mogelijk de initiatieven van buurten en wijken in de stad de ruimte te bieden, en daarbij zelf aan te sluiten bij de kracht en potenties ervan, is een aantal minimale voorwaarden tot succes te benoemen. Een eerste betreft het delen en vergroten van kennis over deze gebieden, de aanwezige structuren en nieuwe ontwikkelingen/initiatieven. Dit vraagt naast een goede informatievoorziening ook om een aangesloten netwerk in de buurten en wijken zelf. Een andere voorwaarde is het creëren van een uitnodigend klimaat waarin partners van de stad elkaar kunnen vinden op basis van gemeenschappelijke belangen, om zo tot nieuwe, eigentijdse vormen van samenwerking te komen.

Ontwikkeling wijkcompassen

Medio 2011 is gestart met de ontwikkeling van Wijkcompassen. Een nieuw monitoringsinstrument waarmee objectieve registraties en subjectieve opvattingen voor de meeste (gebiedsgericht relevante) beleidsterreinen in samenhang op buurt- en wijkniveau worden gepresenteerd. In 2013 zijn voor het eerst voor 43 buurten en wijken wijkcompassen opgesteld, in 2015 zijn deze geactualiseerd.

Voor elk analysegebied is een kompas beschikbaar die in één oogopslag een beeld schetst van de huidige stand van zaken omtrent de diverse thema's in het betreffende gebied (afgezet tegen het stedelijk gemiddelde), alsook één die de ontwikkeling over de periode 2008-2014 in het gebied weergeeft (eveneens afgezet tegen de stedelijk gemiddelde ontwikkeling). De compassen bouwen op informatie uit diverse databronnen. Een belangrijke basis van informatie vormt het Leefbaarheid- en Veiligheidsonderzoek (monitor Leefbaarheid en Veiligheid), welke we (sinds 1996) eens per 2 jaar onder een representatief aantal inwoners van de stad uitvoeren. Zo kunnen we bijhouden wat wijkbewoners van hun woon- en leefomgeving en andere aanpalende thema's vinden.

Samen maken we de stad

Als stad bouwen we voort op een stevige traditie van samenwerking met partners om te werken aan de opgaven en ontwikkeling van buurten en wijken. Zo heeft de wijkaanpak in de afgelopen 25 jaar een stevige impuls kunnen krijgen door gezamenlijke inspanningen met de woningcorporaties in de stad vanuit het (Nieuw) Lokaal Akkoord. Ook de aandacht voor het betrekken van bewoners bij ontwikkelingen in de eigen buurt of wijk is binnen de Groningse traditie verre van nieuw. Zo is met NLA-wijkteams en -budgetten al veel ruimte geboden voor het initiatief van 'onderop'. Met het aflopen van het NLA 2.0 is deze structuur goeddeels komen te vervallen en is het zaak de kennis en kracht die hieruit is voortgekomen te behouden en te borgen binnen nieuwe vormen van coalities tussen stad en partners. We blijven op zoek naar nieuwe vormen van bewonersbetrokkenheid. De veranderingen op het gebied van welzijn en zorg, en het steviger positioneren van het gebiedsgericht werken, bieden hierbij nieuwe aanrijpingspunten.

Activiteiten

Doorontwikkeling wijkcompassen naar Basismonitor

Door het wegvallen van Rijksmiddelen (ISV) is het kunnen voortzetten van de hier benoemde en enkele andere monitoringsinstrumenten onder druk komen te staan. Om onze opgebouwde kennis over de buurten en de wijken in de stad te kunnen (blijven) bewaken en verrijken, alsook de (nieuw) benodigde informatie ten behoeve van de stedelijke programma's en de verbinding hierbij tussen het gebiedsgerichte werken te kunnen garanderen, willen we de compassen verder ontwikkelen, uitbreiden en integreren met nauw samenhangende instrumenten, en deze gebruiksvriendelijk ontsluiten.

De benodigde financiering hiervoor - jaarlijks 250 duizend euro wordt ondergebracht binnen de begroting van het gebiedsgericht werken.

StadDoetMee

Met StadDoetMee bieden we een fundament voor nieuwe, eigentijdse vormen van samenwerking met én tussen stadjsers. We pakken onze rol om bewoners en andere partners, en hun ideeën en initiatieven, dicht bij elkaar te brengen, om zo onze (collectieve) kennis, kracht en kunde als stad te vergroten. We investeren hiervoor in innovatieve vormen van participatie en experimenteren met nieuwe methoden van lokale (directe) democratie. Dit doen we op het niveau van de buurt of wijk, maar ook binnen meer stedelijk georiënteerde netwerken. Te denken valt hierbij aan Let's Gro, de Veranderlabs, het Vernieuwingsnetwerk, de diverse co-creatieprocessen, de G1000, de Stadsambassade en het inrichten van buurtbegrotingen. Met ontwikkelingen als wijkbedrijven en 'Right to Challenge' wordt bovendien nog een stap verder gezet in de zeggenschap van bewoners en dagen initiatiefnemers de overheid uit om gemeentelijke taken over te dragen. Voorwaarde is het goed informeren van bewoners en partners over activiteiten en ontwikkelingen in de stad. Naast meer traditionele communicatieve infrastructuur boren we ook nieuwe middelen aan. Elk wijkteam experimenteert met nieuwe vormen van bewonersbetrokkenheid. Bij deze experimenten zal ook de raad actief worden betrokken.

Continuering Straathoekwerk

Het betreft jongerenwerkers die op straat werken. Zij leggen contacten met jongeren en verzorgen activiteiten. De straathoekwerkers leveren ook een belangrijke bijdrage in het project Oud en Nieuw, waar ze preventieve activiteiten uitvoeren.

Afhandeling ID-Banen

De ID-Banen kennen gezien de aard en invulling een sterke relatie met het integraal gebiedsgerichte werken. In dat verband kijken we ook naar de effecten van de verdere afhandeling.

Buurtconciërges

Deze activiteit past in de activiteit "schoon, heel, veilig" waarbij de conciërges worden ingezet om verloedering van buurten tegen en (daaraan gerelateerde) overlast in de kiem te smoren.

Buurtbemiddeling

Buurtbemiddeling is een beproefde methodiek voor het vroegtijdig aanpakken en signaleren van een conflict tussen twee of meer buurtbewoners. Het is laagdrempelig, toegankelijk, onafhankelijk en oplossingsgericht. Buurtbemiddeling Groningen werkt uitsluitend met vrijwilligers die over de juiste competenties beschikken. De vrijwilligers worden begeleid door een betaalde kracht van de MJD. Er is één voorwaarde voor een geslaagde buurtbemiddeling: beide burens moeten het conflict willen oplossen. Bij ernstige problemen wordt professionele hulp ingeschakeld.

CENTRUM

Het stadsdeel Centrum omvat de binnenstad en de omliggende woonbuurten Binnenstad-Oost, de Hortusbuurt en het Ebbingekwartier. Ook het Noorderplantsoen, het Stationsgebied en het UMCG-gebied behoren tot dit stadsdeel. Ten aanzien van de sociale voorzieningen van WIJ-Groningen is het gebied aangesloten op de sociale infrastructuur met bijbehorend Sociaal Team in Oud-West.

De activiteiten zoals benoemd in de Gebiedsagenda 2016 concentreren zich met name op de Binnenstad en zijn qua financiering ondergebracht binnen de stedelijke programma's. Naast deze extra programmatische inzet is stadsdeel breed flexibele handelingsruimte gewaarborgd vanuit het budget van de wijkwethouder voor het faciliteren van initiatieven en het oplossen van eventuele knelpunten.

Binnenstad

Onze ambities voor de binnenstad staan beschreven in de visie Bestemming Binnenstad. De ambities en opgaven lopen op meerdere terreinen parallel met de doelstellingen uit de stedelijke programma's, waaronder programma Economie en Werkgelegenheid, Verkeer, Wonen, Kwaliteit van de Leefomgeving en Veiligheid.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De binnenstad is dé huiskamer van de stad en daarmee tevens één van de belangrijke dynamo's voor de economische ontwikkeling ervan. Na een mindere periode van leegstand en teruglopende bezoekersaantallen staat de binnenstad er weer goed op.

Met betrekking tot het woon- en leefklimaat zijn overlast en veiligheid terugkerende thema's in de binnenstad, en in mindere mate in de andere centrumwijken. Met name op het gebied van veiligheidsverbetering hebben we de afgelopen jaren flinke vooruitgang geboekt. We zullen onverminderd doorgaan met het terugdringen van uitgaansgeweld, overlast door drugs en leefstijlconflicten, en het aanpakken van onveilige plekken.

Aanvullend benadrukken we op deze plaats dat de binnenstad ook een plek is waar veel mensen wonen. Ons doel is alle verschillende functies van en in de binnenstad in goede balans te houden.

Doelen **Wat willen we bereiken?**

Verblijfs- en woonklimaat Binnenstad verbeteren

Eén van de speerpunten uit de binnenstadvisie is het verbeteren van het verblijfsklimaat voor de voetganger. Zo gaat de bus gaat straks niet meer over de Grote Markt en door de A-straat, Brugstraat en Munnekeholm. Dit alles gaan we gefaseerd uitvoeren. Daarnaast pakken we de Diepenring aan en willen we de overlast van fietsen verminderen door middel van parkeervoorzieningen voor kort, middellang en langdurig bezoek. Ook willen we een langzaam-verkeer verbinding tussen de binnenstad en het Sontplein.

Verder willen we het verblijfs- en woonklimaat verbeteren door meer aandacht voor groen, speelplekken en andere straatmeubilair (als bankjes) in de binnenstad. Ook willen we voor het wonen meer doelgroepen faciliteren (terugbrengen balans. Stadgers voelen zich betrokken bij de binnenstad. Dat bleek maar weer eens bij de onlangs georganiseerde G1000. Drie van de tien daaruit voortvloeiende projecten “landen” in de binnenstad. Dit is een enorme kans om de betrokkenheid van de stadgers op de binnenstad en de uitvoering van de binnenstadvisie in samenhang met elkaar te brengen. Let wel het gaat hier niet alleen over bewonersbetrokkenheid, maar ook om de betrokkenheid van stadgers op de binnenstad; dat gaan we omarmen en waar nodig en wenselijk, faciliteren.

Economische agenda: leegstand, invulling G-kwadraat en evenementen

Na het experiment in de Zwanestraat willen we met meer ondernemers afspraken maken over de sfeer en uitstraling van de ‘eigen’ straat. Ook met de bestrijding van leegstand gaan we op de ingeslagen weg door, zoals met pop-up stores en het stimuleren van tijdelijke invullingen. Verder geven we invulling aan het evenementenprogramma 2016, waarbij we - nog meer dan voorgaande jaren - sturen op evenementen die het imago van Groningen versterken.

Aanpak A-kwartier: veiligheid en wonen

In 2015 hebben we met bewoners en andere partners in het gebied een plan gemaakt. Hierin is de aandacht gericht op het verminderen van drugsoverlast en het verhogen van de leefbaarheid in het A-kwartier. Dit plan willen we in 2016 samen met de belanghebbenden uitvoeren.

OUDE WIJKEN

Het stadsdeel Oude Wijken omvat de noordelijke, westelijke en oostelijke buurten en wijken rondom het centrum. De sociale infrastructuur van WIJ-Groningen is georganiseerd vanuit drie werkgebieden; Oud-West, Oud-Noord (De Hoogte, Indische Buurt en Professorenbuurt) en Oosterparkwijk (met inbegrepen van het zuidelijke woongebied direct aangrenzend van het Eemskanaal).

Stadsdeel Oude wijken algemeen

Het stadsdeel kenmerkt zich door een hoge bebouwingsconcentratie met in het noordoostelijke deel relatief veel huurwoningen behorend tot het lage en midden segment. In de oude wijken is een hoog percentage eenpersoons huishoudens woonachtig, waaronder veel studenten. Daarnaast valt - met name in De Hoogte, Indische Buurt en Oosterpark - een relatief hoog aandeel van de huishoudens te rekenen tot huishoudens met een lage sociaaleconomische status. Met name op het gebied van armoede-, opvoed- en andere gezinsproblematiek vraagt dit om extra aandacht en inzet.

De hier gewenste gebiedsgerichte prioritering is voor een belangrijk deel geborgd binnen de daarvoor relevante stedelijke programma's en daar waar nodig vertaald naar aanvullende, gebiedsgerichte activiteiten. Ten aanzien van sociaal maatschappelijk vastgoed wordt vanuit de gebiedsagenda extra geïnvesteerd en een plus op het basisoniveau gelegd. Daarbij richt de gebiedsagenda zich nadrukkelijk op het steviger in verbinding met elkaar brengen van opgaven in gebieden enerzijds en potenties van gebieden anderzijds, om zo kansen eerder en beter te kunnen herkennen en verzilveren. Hiermee willen we ook expliciet ruimte creëren voor vernieuwende samenwerkingsvormen.

Bestaande voorbeelden hiervan als BOOM Oosterparkwijk (ondernemersinitiatief), project de Verwondering (zorg en dagbesteding met inzet van vrijwilligers) en diverse initiatieven van groenparticipatie gaan we verder ondersteunen. Daarnaast gaat aandacht uit naar het faciliteren en waar nodig stimuleren van nieuwe bewonersinitiatieven. Met de NLA 2.0-aanpak (o.a. de Wijkstemdagen) hebben bewoners een belangrijke bijdrage geleverd aan het ontstaan van tal van initiatieven die hebben bijgedragen aan een prettiger woon- en leefklimaat op buurt- en wijkniveau. Wij willen hier een passend vervolg aan geven en daarbij ook experimenteren met nieuwe vormen van buurtdemocratie. Een mooi voorbeeld hiervan betreft de Noorderplantsoenbuurt, waar bewoners een eigen toekomstvisie voor hun wijk hebben opgesteld. Tenslotte willen we voor De Hoogte en Indische Buurt bekijken hoe we de wijkstemdagen in deze buurten op een alternatieve manier een vervolg kunnen geven.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In de Oude Wijken is de afgelopen decennia stevige inzet gepleegd ten aanzien van het verbeteren van de woon- en leefomgeving van bewoners. Met name in De Hoogte, Indische Buurt en Oosterparkwijk is door middel van integraal gecoördineerde wijkaanpakken stevig geïnvesteerd in het opwaarderen van de woningvoorraad en openbare ruimte. Daarnaast is veel aandacht uitgegaan naar het verminderen van overlast en onveiligheid alsook het verbeteren van de situatie van kwetsbare huishoudens.

Deze duurzame gebiedsgerichte inzet heeft er mede toe geleid dat de betreffende buurten en wijken er een stuk beter voorstaan staan dan voorheen. Desondanks blijkt uit onder meer de wijkcompassen, beleving van bewoners en signaleringen van professionals dat er op bepaalde terreinen nog serieuze opgaven in de Oude Wijken liggen. Met name op het gebied van de sociale weerbaarheid van en omgang tussen bewoners, en overlast en veiligheid liggen er verbeterpunten en zijn gerichte, aanvullende activiteiten benoemd.

De Hoogte, Indische Buurt en Oosterparkwijk

De voorgestane wijkvernieuwingsinspanningen, met name ten aanzien van de fysieke woon- en leefomgeving, zijn in De Hoogte, Indische Buurt en Oosterparkwijk nagenoeg voltooid. Daarmee zijn deze drie wijken in een nieuwe fase beland die voor elk een eigen verdere invulling behoeft.

De ingrepen die de afgelopen decennia in deze wijken zijn gedaan hebben de ontwikkeling ervan een positieve duw in de rug gegeven. Met name De Hoogte - welke als woonwijk weliswaar op meerdere terreinen nog naar beneden toe afwijkt van het stedelijk gemiddelde - laat gunstige ontwikkelingen zien waar het gaat om het woon- en leefklimaat ervan. Ook de Indische Buurt en Oosterparkwijk laten op meerdere terreinen een positief ontwikkelingsbeeld zien, waarbij echter dient te worden opgemerkt dat op het gebied van overlast en onveiligheid bij de Oosterparkwijk een negatieve ontwikkeling zichtbaar wordt.

Voor al de drie wijken geldt dat ondanks zichtbare verbeterpunten de sociaaleconomische situatie - met name opgroei- en armoedeproblematiek - van een relatief groot deel van de huishoudens nog steeds om extra aandacht vraagt.

Met betrekking tot vernieuwing van het sociaal-maatschappelijk vastgoed liggen er nog enkele opgaven in deze wijken. Het betreft hier een hervorming van de huidige onderwijs- en overige maatschappelijke wijkvoorzieningen; een transformatie van een oude versnipperde structuur naar een nieuwe structuur waarin we onderwijs-, sociaal-maatschappelijke- en zorgvoorzieningen zoveel mogelijk willen integreren.

Activiteiten

Student en stadjer

De concentratie van jongerenhuisvesting en de hierbij soms ervaren druk op de leefbaarheid in straten is onder bewoners in toenemende mate een punt van discussie. Vanuit een tweetal invalshoeken werken we stadsdeel breed aan nieuwe projectmatige aanpakken gericht op het samenleven van student en stadjer in de stad.

Ten eerste richten we ons op straat- en buurtniveau op het bevorderen van de omgang tussen studenten, jongeren en andere buurtbewoners. Ten tweede zetten we met het project-WIJS in op het stimuleren van de inzet door studenten ten gunste van de ontwikkeling in buurten en wijken. Het WIJS-project waarin vooral de Hanzehogeschool een voortrekkersrol vervult, komt meer en meer tot wasdom.

De Hoogte, Indische Buurt en Oosterparkwijk

Het gebiedsteam gaat volgens de methodiek van transitie management experimenteren met een vernieuwingsnetwerk waarbij initiatiefnemers in de wijk, het WIJteam, gemeente en andere partners gezamenlijk op zoek gaan naar nieuwe vormen van bewonersbetrokkenheid

Ontwikkeling Buurtaccommodaties Oosterparkwijk

Op de locatie van het Treslinghuis komt een nieuwe basisschool en woningbouw. Voor de huidige wijkvoorzieningen die in het Treslinghuis een onderkomen hebben, zoeken we naar alternatieve huisvesting. Dit koppelen we aan de huisvesting van het WIJteam Oosterparkwijk. De mogelijkheden om daarbij leegstaande en vrijkomende gebouwen te benutten gaan we zorgvuldig uitzoeken.

Opgroeien en armoede

Met name in deze drie genoemde wijken is het op een volwaardige wijze actief kunnen meedoen aan de samenleving niet voor iedere bewoner even vanzelfsprekend. De sociaaleconomisch kwetsbare positie van een deel van de huishoudens brengt met zich mee dat zij dusdanig belast worden met dagelijkse zorgen, dat daardoor samenleven plaats maakt voor 'overleven'. Het zelfredzame vermogen van deze groep huishoudens is dan ook een bron van zorg. Zo is de schuldhulpverlening nergens in de stad zo hoog en geconcentreerd als in deze wijken. Een eerste voorwaarde om dit vermogen duurzaam te kunnen vergroten ligt bij het verbeteren van de basis. Thematisch willen we in deze

wijken inzetten op extra aandacht voor opvoed- en armoedeproblematiek. De inzet van de WIJ-teams ondersteunen we op deze thema's extra waar nodig.

Aanpak overlast en onveiligheid

In het stadsdeel zijn relatief veel panden die ten gevolge van drugshandel of door 'onaangepast en onberekenbaar' gedrag van bewoners overlast en onveiligheidsgevoelens veroorzaken. Onder de noemer "stratenaanpak" hebben we in de afgelopen jaren een pandgerichte benadering georganiseerd. We willen hieraan een passend vervolg geven. Daarnaast is op meerdere plaatsen in het stadsdeel (met name bij de winkelcentra Linnaeusplein, Wielewaalplein en de Beren) sprake van samenscholing van daklozen/verslaafden. De politie benoemt deze locaties als hot spots en investeert wekelijks in toezicht en aandacht ter plaatse. We willen bekijken hoe we de geconstateerde problematiek op deze hot spots verder kunnen verminderen.).

"samenwerken maakt het verschil"

Het gebiedsteam gaat volgens de methodiek van transitie management experimenteren met een vernieuwingsnetwerk waarbij initiatiefnemers in de wijk, het WIJ-team, gemeente en andere partners op zoek gaan naar Nieuwe energie in de Oude Wijken.

ZUID

Stadsdeel Zuid omvat de oude stadswijken ten zuiden van het centrum en de buurten en wijken die (goeddeels) ten zuiden van de zuidelijke ringweg liggen. Het stadsdeel telt drie werkgebieden van waaruit de sociale infrastructuur van WIJ-Groningen is georganiseerd.

Stadsdeel Zuid algemeen

In stadsdeel Zuid wonen ruim 52.000 inwoners, waarmee het gebied van de vijf stadsdelen het grootste aandeel inwoners van de stad huisvest. Het stadsdeel staat er over de breedte genomen goed voor. De woon- en leefkwaliteit in de buurten en wijken scoren doorgaans (ruim) boven het stedelijke gemiddelde. Ook de algehele bewonerswaardering ten aanzien van de diverse leefbaarheidsthema's is bovengemiddeld positief te noemen. Een terugkerend aandachtspunt is hierbij de waardering van het voorzieningsniveau. In de gebiedsagenda wordt hier - met name met betrekking tot de ontwikkeling van sociaal-maatschappelijk vastgoed - gericht op ingezet met daarbij ruimte om te experimenteren met nieuwe samenwerkingsvormen.

Het gebied telt drie voormalige NLA-aandachtwijken; Grunobuurt, De Wijert en Corpus den Hoorn. In de afgelopen jaren hebben deze wijken de nodige extra aandacht gekregen middels fysieke herstructurering gecombineerd met interventies op sociaaleconomisch vlak. Daarbij is veel aandacht uitgegaan naar het stimuleren en faciliteren van bewoners en andere partners om zelf een bijdrage te leveren aan de opgaven en voorgestane ontwikkeling in de gebieden.

De gebiedsgerichte aandacht heeft er mede aan bijgedragen dat in al deze wijken het basisniveau beduidend omhoog is gegaan, zo blijkt ook uit de wijkcompassen. Met name het algehele ontwikkelingsbeeld van de Grunobuurt en de Wijert laat een positieve afwijking zien ten opzichte van het stedelijke beeld. De voorgestane activiteiten voor Zuid zijn er op gericht deze gunstige trend vast te houden en waar mogelijk verder te versterken.

Het Stadspark is een stedelijke voorziening waarbinnen de renbaan een belangrijke rol speelt in het evenementenbeleid. Een zorgvuldige invulling hiervan met oog op de belangen van de direct omwonenden is evident. Voor het gebied buiten de renbaan is er ruimte voor een intensiever gebruik als recreatie en ontmoetingsruimte.

Een belangrijke ontwikkeling het gebied, wat direct raakt aan de woon- en leefbaarheid van de omliggende wijken, vormt de aanpak van de zuidelijke ringweg.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Oud Zuid

De 4-wijken Oud-zuid(west): Zeehelden- en Badstratenbuurt, Laanhuizen en Grunobuurt

In deze vier wijken zijn diverse groepen bewoners op verschillende manieren actief om initiatieven te ontplooiën; groot en klein, variërend van een free café in het Stadspark tot wonen voor meerdere generaties op het voormalig Aborgterrein. Er wordt in nauw overleg en samenwerking met Stadsbeheer gewerkt aan beheer en onderhoud.

Rivierenbuurt/Herewegbuurt

De lijn die in De Wijert is ingezet staat model voor de innovatieve wijze waarop we in de andere wijken acteren. Geen 1- op- 1 kopie maar maatwerk, afhankelijk ook van de inbreng van de samenwerkende partners. In de

Rivierenbuurt biedt de ontwikkeling van het Sociaal Team naar een Wij-team grote kansen om daar een zelfdragend bewonersbedrijf te laten ontstaan in het Multi Functioneel Centrum 'De Stroming'. Hier leidt de bundeling van portefeuilles als WMO, Accommodatiebeleid, Participatiewet en Werk en Inkomen tot grote kansen. De koppeling van het project Wijs gaat positief bijdragen aan het kwalitatief samenleven van de bevolkingsgroepen.

De Wijert

Bewoners, onderwijsinstelling Terra en de gemeente zijn samen met andere belanghebbenden een co-creatie traject gestart dat heeft geresulteerd in een veelvoud aan initiatieven en samenwerkingen. Vooral de samenwerking met Terra biedt talloze kansen op het gebied van ontwikkelingen in de openbare ruimte, beheer en onderhoud, Werk en Inkomen en WMO-vragen. Hier liggen ook kansen om landelijke en Europese subsidies als cofinanciering aan te trekken.

Stadspark

Wij gaan in het Stadspark ruimte bieden aan sociaal-maatschappelijke initiatieven in het groen waardoor het gebruik van het park als stedelijke voorziening gestimuleerd wordt. Een sluitende business case is hierbij even relevant als de sociaal-maatschappelijke bijdrage van initiatieven. Er liggen kansen voor de realisatie van alternatieve vormen van dagbesteding, invulling van de participatiewet en het beleidsprogramma Welzijn Gezondheid en Zorg. Wij willen de initiatiefnemers in dit gebied faciliteren met elkaar in contact brengen en daar waar nodig zullen we als gemeente participeren.

Oosterpoort

In de Oosterpoort hebben bewoners ideeën uitgewerkt omtrent de ingang van de wijk aan de Veemarktstraat. Dit kunnen we koppelen aan actieve ondernemers en de plannen van het conservatorium om tot een herinrichting te komen die door alle partijen wordt gedragen.

Corpus den Hoorn/Hoornse Wijken

Corpus den Hoorn heeft een metamorfose ondergaan van aandachtswijk naar een Groninger gemiddelde wijk. Deze stijgende lijn is terug te lezen in onze wijkcompassen. Toch zijn hier plekken die aandacht behoeven. Het gebied rond de Semmelweisstraat en de Boerhavelaan zijn hier voorbeelden van. Voorkomen moet worden dat de grote inspanningen die zijn gedaan teniet worden gedaan door een langzaam terug glijden van woon- en leefkwaliteit. Ook mist de sociale aansluiting met het zuidelijk deel van de Hoornse wijken. Dit biedt kansen op sociale stijging

De Wijert

In De Wijert heeft De Huismeesters vergevorderde plannen om het huizenbezit te updaten en een meer gevarieerde mix van bevolkingsgroepen mogelijk te maken. Te kleine bejaardenwoningen en onaantrekkelijke portiekflats worden afgebroken of samengevoegd tot een aantrekkelijk woonaanbod. Dit heeft al een positieve invloed gehad in de wijk en zal de komende jaren nog meer zichtbaar worden. Patrimonium start in haar kwadrant een grootscheepse renovatie waarin woningen een energiesprong zullen maken.

De herinrichting van de Ring Zuid en de gevolgen voor de Vondellaan werpen hun schaduw vooruit en zijn eveneens richtingbepalend voor wat er in het gebied wel of niet kan gebeuren.

Na een succesvol verlopen co-creatieproces is er in de Wijert nieuw elan ontstaan rondom participatie. Bewoners, scholen, ondernemers, instellingen en de gemeente slaan de handen ineen om de leefbaarheid in de wijk op peil te houden en de stijgende lijn van de afgelopen jaren door te zetten

Activiteiten

Oud-Zuid

Vanuit de invoering van het Sociaal team naast de locatie van de Stroming aan de Merwedestraat gaan we werken aan versterking van buurteigen initiatieven en ontwikkelingen zoals die zijn ingezet in het co-creatieproces. De proces vormde de aanzet tot de totstandkoming van doelen die zijn beschreven in het door uw raad vastgestelde perspectief voor de Rivierenbuurt en Herewegbuurt. Daarbinnen ligt de focus op een sterke positie van het Sociaal/Wij team in samenwerking met De Stroming als dynamisch hart van de wijken.

Bewoners van de Oosterpoort hebben de wens geuit dat de Veemarktstraat ter hoogte van de Meeuwerderweg meer als plein zou kunnen functioneren. Ditzelfde verlangen heeft ook het Prins Claus Conservatorium. Wij zullen samen met de stakeholders een herinrichtingsvoorstel voorbereiden.

Het wijkteam experimenteert met nieuwe partners in wijkgerichte ontwikkelingen.

In de Wijert gaan partners (onderwijs, bewonersplatform, en gemeente) een nieuw samenwerkingsverband, waarbij de uiteindelijke vorm nog niet vaststaat. (convenant of wijkcorporatie)?

Wat leveren de investeringen van de partijen op voor de wijk en welk multipliereffect hebben de investeringen? Wat is de betekenis hiervan voor de betrokken gemeentelijke programma's? Zijn vraagstellingen in het experiment.

Corpus den Hoorn

In Corpus den Hoorn is de bouw van het nieuwe onderkomen van de BSV Corpus aan de Semmelweisstraat een kans om hier een sociaal hart voor de wijken te laten groeien. Initiatieven cafés zijn hier, net als in het overig stadsdeel, door bewoners en instellingen omarmd als middel om mensen en initiatieven bijeen en verder te brengen. Op deze wijze worden de mensen in de wijken verbonden en wordt samen gewerkt aan instandhouding en verdere verbetering van de leefbaarheid in de wijken in dit deel van de stad. De opbouw van een Sociaal Team en Wij-team zal de komende jaren ook op deze wijze ondersteuning vinden. Hier ligt ook nog een vraag naar de definitieve huisvesting van het Wij-team. Wij gaan verkennen waar en hoe dit gestalte kan krijgen.

De Wijert

Gebiedsontwikkeling

Fysiek zijn er gebieden in de Wijert die aandacht behoeven. Voorbeelden zijn de openbare ruimtes bij de winkelstrips, de gebieden waar Huismeesters en Patrimonium hun woningbezit verbeteren, maar ook de verdere invulling van het groen en grijs in de rest van de wijk. Wij gaan dit vorm geven door dit gezamenlijk met bewoners, scholen, ondernemers, instellingen en de gemeente een samenwerking aan te gaan waarbij het mes aan meerdere kanten snijdt. Fysieke, maar ook sociale projecten zullen worden uitgevoerd. Wij zullen hiervoor een structuur opzetten samen met de partners en deze van een werkbudget voorzien. Hiermee zullen we ook cofinanciering gaan zoeken met de landelijke en Europese overheden.

OOST

Het stadsdeel Oost bestaat uit de buurten en wijken die ten oosten van het Van Starckenborghkanaal en - meer zuidelijker - de N7 zijn gesitueerd. Een groot deel van de inwoners uit dit gebied is woonachtig in één van de grote naoorlogse uitbreidingswijken Beijum en Lewenborg. In het stadsdeel kent de sociale infrastructuur van WIJ-Groningen twee werkgebieden, waarbij de gebieden vanuit deze beide wijken worden bediend. Tegen de zuidoostkant van het stadsdeel wordt het nieuwe gebied Meerstad ontwikkeld.

Stadsdeel Oost algemeen

Het stadsdeel kent een gemêleerd karakter waar het gaat om buurt- en wijktypologieën; zowel oude dorpskernen, grote naoorlogse uitbreidingswijken als kleinere VINEX-inbreidingen zijn er te vinden. Er wonen relatief veel gezinnen met kinderen in het stadsdeel en ook het aandeel ouderen is in bepaalde gebieden relatief hoog. Dit vraagt om rekenschap bij prioritering in de stedelijke programma's waar het gaat om opvoeding en onderwijs, sport en beweging, en gezondheid en zorg.

Het gebied kenmerkt zich daarnaast door de uitgebreide groen- en blauwstructuur, zowel in de woon- als buitengebieden. Hoewel dit groene karakter door bewoners doorgaans goed wordt gewaardeerd, komt deze bij een verlaagd basisonderhoudsniveau ook op bepaalde plekken sneller onder druk te staan. De kwaliteit van de leefomgeving is dan ook een terugkerend aandachtspunt in met name de twee grote (bloemkool) wijken.

In Beijum en Lewenborg is de afgelopen jaren stevige inzet gepleegd waar het gaat om (sociale) wijkontwikkeling en fysieke herstructurering. Met name in Lewenborg zijn flinke investeringen gedaan ten aanzien van de woningvoorraad, de woonomgeving en het voorzieningsniveau, met een geheel nieuw hart van de wijk als resultaat.

Aardbevingen

Met name in stadsdeel Oost heeft de recente aardbevingsproblematiek behoorlijk veel impact. In het meerjarig stedelijk programma is aandacht voor het wegnemen van onrust door goede communicatie en het versterken van diverse gemeentelijke programma's om naast veiligheid de sociale samenhang, wonen en welzijn te borgen. Sinds het najaar is er aandacht voor alle leefbaarheidseffecten via voorlichting en gesprekken in de wijken. Ook vanuit dit gebiedsprogramma geven we impulsen aan initiatieven die bijdragen aan het goed blijven functioneren van buurten en wijken.

Analyse

Hoe staan we ervoor?

Beijum en Lewenborg

De woon- en leefkwaliteit in Beijum en Lewenborg is over de breedte genomen voldoende tot goed te noemen, zo laten ook de wijkcompassen zien. De wijken bieden voor gezinnen (met kinderen) en ouderen een prettig en betaalbaar woonmilieu. Desondanks zijn er in beide wijken nog de nodige aandachtspunten te benoemen, met name ten aanzien van huishoudens met een sociaaleconomische achterstand en problematiek rondom overlast en veiligheid.

In Lewenborg hebben de verrichte inspanningen op het gebied van fysieke wijkvernieuwing een gunstig effect gehad op de kwaliteit van de woonomgeving en het voorzieningsniveau. In Beijum zien we op deze terreinen minder

gunstige ontwikkelingen waar het gaat om overlast door jongeren. Desondanks blijft de jongerenproblematiek in beide wijken relatief groot.

Activiteiten

Beijum en Lewenborg

In Lewenborg ontstaat bijna als vanzelf een nieuwe beweging van betrokken bewoners. Het bruist in de wijk van energie en initiatieven. Het gebiedsteam gaat dit proces actief ondersteunen. Wat hebben de bewoners nodig en van wie? En hoe gaat de gemeente om met deze nieuwe vorm van bewonersbetrokkenheid? Zijn de vraagstellingen in dit experiment.

Transitie maatschappelijk vastgoed Beijum

In Beijum wordt het huidige sociaalmaatschappelijke vastgoed herschikt en ingericht voor de verdere vormgeving van een centrale toegang voor de sociale infrastructuur van WIJ-Groningen in dit werkgebied. Deze ontwikkeling geeft tevens richting aan het verder huisvesten van andere buurtvoorzieningen. De beoogde locaties bevinden zich aan het plein Beijum-Oost en aan de Emingaheerd. In afwachting van nieuwbouw aan plein Oost wordt tijdelijk De Doefmat betrokken.

Aansluitend is het de bedoeling om het WIJ-team te integreren met andere instellingen, lokale netwerken en voorzieningen (waaronder het wijkteam NLA Beijum, De Zijlen en Lentis en wijkbedrijf). Beijum is daarmee de eerste wijk waar de doorontwikkeling van het WIJ-team werkelijk gestalte gaat krijgen.

Wijkbedrijf Beijum

In Beijum is op basis van een samenwerking tussen de bewonersorganisatie en andere initiatiefnemers uit de wijk het initiatief ontstaan om tezamen met Werkpro een wijkbedrijf op te zetten. Als onderkomen wordt geopteerd voor een locatie in de nabijheid plein Oost.

Heerdenaanpak Atensheerd

De aanpak zoals deze is gestart aan de Doornbosheerd krijgt een vervolg aan de Atensheerd. Het WIJ-team en corporatie De Huismeesters hebben al aangegeven de aanpak van de Atensheerd een hoge prioriteit te geven. Kenmerkend voor de Heerdenaanpak is een koppeling van de sociale inzet aan het uitvoeren van ingrepen in de fysieke woonomgeving vanuit ontwikkelend beheer. Ook veiligheid wordt in deze aanpak, mede door een geconcentreerde integrale inzet van professionals, meegenomen. Stakeholders als bewoners, winkeliers, FOKUS-groep en bovengenoemde corporatie, WIJ-team en gemeente maken samen plannen en pakken elk een deel van de uitvoering op

Groenparticipatie en Vernieuwend beheer

In de afgelopen jaren hebben in de beide wijken diverse initiatiefgroepen zich bereidwillig opgesteld om op vrijwillige basis bij te dragen aan het groenonderhoud, zoals van de Groene Long in Beijum en de Groene Leeuw/LeRoy in Lewenborg. Met het stimuleren en ondersteunen van bewonersparticipatie bij groenbeheer gaan we door, met daarbij een nadruk op het in zelfbeheer uitvoeren van een deel van het wijkonderhoud op de overgang van particulier naar openbaar gebied. Ook de wijkentrees in Beijum verdienen in dit opzicht aandacht.

Actieplan jeugd: Intensivering jongerenwerk Beijum en Lewenborg

Zoals al opgemerkt wonen er relatief veel jongeren in Beijum en Lewenborg. Ook is er in het gebied (Lewenborg) een groot scholencomplex aanwezig (Kluiverboom). In beide wijken is er jongerenproblematiek aanwezig. Thema's waaraan met wijkbewoners en -professionals wordt gewerkt zijn De vreedzame wijk, welzijn en perspectief, opvoedingsondersteuning en preventie (soft)drugsgebruik van jongeren.

We proberen initiatieven te stimuleren in preventieve zin en participatie van jongeren hierbij te bevorderen. De zogeheten Huiskamers Beijum en Lewenborg zijn hierin belangrijk.

Oude Bieb Lewenborg

In het kader van het Armoedebeleid is voor de komende 4 jaar in de Oude Bieb in Lewenborg een centrale locatie met steun van Lefier ingericht, die ruimte en mogelijkheden biedt aan lokale (bewoners-) initiatieven die van betekenis zijn voor armoedebestrijding voor de wijk. Spil in dit initiatief is de Kunst van het Rondkomen, een groep die op deze locatie uitvoering geeft aan haar Huiskamerconcept, een laagdrempelige toegang, waarmee al snel de aansluiting is gevonden met verschillende andere wijkinitiatieven. Van daar uit wordt bijvoorbeeld een project Energiebesparing voor minima uitgevoerd door coaches uit de doelgroep.

De Hunze en Oosterhoogebrug

Er wordt een pilot uitgevoerd in het kader van de Bewegende stad in De Hunze (andere locaties zijn De Wijert en Europapark). In co-creatie wordt er een plek gemaakt waar bewoners van alle leeftijden kunnen bewegen, vertoeven en recreëren. De Hanzehogeschool is betrokken bij het maken van de plannen met de buurt.

Planontwikkeling Oosterhoogebrug

Oosterhoogebrug staat op het punt te starten met de uitvoering van vernieuwing. Nu Steelande zich teruggetrokken heeft, wordt gewerkt aan een nieuw plan om op een centrale locatie in dit gebied wonen, winkels, een school en voorzieningen te realiseren. De betrokkenheid van winkeliers en ontwikkelaar Rottinghuis bij deze ontwikkeling is bepalend voor de mogelijke realisatie van dit plan. Bij de realisatie is de verkeersontsluiting ter plaatse een belangrijk ingrediënt dat als project binnen het programma Groningen Bereikbaar is aangemeld.

WEST

Stadsdeel West kent 9 woonbuurten en -wijken, namelijk het dorp Hoogkerk, de oudere stadswijk Tuinwijk, de drie naoorlogse uitbreidingswijken Selwerd, Paddepoel, Vinkhuizen en de vier VINEX-uitbreidingswijken Buitenhof, Gravenburg, de Held en Reitdiep aan de westrand van de stad.

De sociale infrastructuur van WIJ-Groningen is georganiseerd vanuit drie werkgebieden, gelijk vallend met de drie CBS-wijken waaruit het stadsdeel is opgebouwd; Hoogkerk e.o., Nieuw-West en Noordwest.

Stadsdeel West algemeen

Het stadsdeel telt ca. 47.000 inwoners. Een groot aantal daarvan is woonachtig in één van de drie naoorlogse uitbreidingswijken, welke ten aanzien van de woon- en leefbaarheid ervan de nodige extra aandacht hebben gekregen en nog steeds krijgen.

In de afgelopen jaren zijn er in Paddepoel en Vinkhuizen (als ook in Tuinwijk) stevige herstructureringsopgaven verricht met daarbij gerichte aandacht voor de sociale weerbaarheid van de bewoners. In Selwerd heeft deze grootschalige (fysieke) wijkvernieuwing tot dusver niet plaatsgevonden. Op dit moment wordt daar een integraal wijkontwikkelingsprogramma uitgevoerd, waarbij met name aandacht is voor de sociale weerbaarheid en samenredzaamheid van bewoners uit de wijk.

In het gebied aan de westrand van het stadsdeel is in nauwe samenwerking met bewoners in 2013 een gebiedsvisie opgesteld.

De activiteiten binnen de gebiedsagenda richten zich voor een deel op het continueren van integrale aanpakken voor die buurten en wijken die nog extra aandacht behoeven en voor een deel op het faciliteren en stimuleren van initiatieven waar nodig die uit de gebieden zelf komen.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Hoogkerk, Buitenhof, Gravenburg, De Held en Reitdiep

In het westelijke gebied van het stadsdeel (het dorp Hoogkerk en de VINEX-wijken Buitenhof, Gravenburg, De Held en Reitdiep) is in co-creatie gewerkt aan een visie voor het gebied, hetgeen in 2013 heeft geresulteerd in 'Het Schetsboek voor West'. Hiermee is de basis gelegd voor een gezamenlijke agenda waarmee bewoners en andere partners in de wijk samen met de gemeente werken aan de ontwikkeling van het gebied. Opvallend voor deze wijken is de hoge mate van organisatie- en initiatiefkracht van bewoners, de bewoners stellen zelf hun prioriteiten.

Historisch gezien kent Hoogkerk een sterke sociale samenhang; ontstaan als dorp bij de stad met de suikerfabriek en oude strokartonfabriek als belangrijke dynamo's. De relatief hoge zelfredzaamheid en organisatiegraad in Hoogkerk is ook mede te danken aan een goed georganiseerde wijkvereniging met een stevig netwerk. Deze kracht vormt het vertrekpunt voor een nieuwe samenwerkingsvorm in Hoogkerk rondom de sociale infrastructuur van WIJ-Groningen, waarbij belangrijke taken en verantwoordelijkheden door bewoners zelf worden opgepakt.

Vinkhuizen

De stevige investeringen omtrent met name de fysieke wijkvernieuwing van Vinkhuizen heeft duidelijke verbeteringen opgeleverd. Zo heeft het voorzieningsniveau een duidelijke impuls gekregen, is de kwaliteit van de openbare ruimte toegenomen en is de ervaren overlast beduidend afgenomen.

Echter moeten we ook constateren dat de wijk nog op een aantal terreinen zijn kwetsbaarheden kent en dat we er dus nog niet zijn. Met name op sociaaleconomisch vlak (o.a. armoede-, opvoeding- en gezondheidsproblematiek) en ten aanzien van veiligheid blijft in delen van de wijk de nodige problematiek zichtbaar.

Dit alles vraagt om blijvende extra aandacht - met de nadruk op de sociale programmering - om zo de wijk van teruglijden te behoeden en verdere ontwikkeling te stimuleren. Deze aandacht is ten dele belegd binnen de basis van de hiervoor aangemerkte stedelijke programma's.

Tevens zien we in Vinkhuizen een relatief hoge mate van organisatie- en initiatiefkracht onder bewoners. Met deze actieve bewoners willen we verder invulling geven aan de wijkopgaven. Binnen de gebiedsagenda zetten we een extra plus door in te zetten op het mobiliseren en verder versterken van deze kracht.

Selwerd

In tegenstelling tot de omliggende en vergelijkbare naoorlogse uitbreidingswijken heeft er in Selwerd geen ingrijpende fysieke wijkvernieuwing plaatsgevonden. Op meerdere terreinen toont de wijk echter wel haar kwetsbaarheden. Door opwaardering elders is het woon- en leefkwaliteit van de wijk bovendien verder onder druk komen te staan. Medio 2013 is daarom voor Selwerd een ontwikkelingsplan vastgesteld. In lijn met het huidige handelingsperspectief voor het gebiedsgericht werken is gepioneerd met een andere koers; gericht op een vorm van ontwikkeling, waarbij een prominente rol is toebedeeld aan bewoners en partners in de wijk zelf. Het wijkbedrijf Selwerd neemt hierbij een centrale positie in. Een 'bedrijf' voor én door bewoners, dat werkt aan een beter en mooier Selwerd en zich hierbij richt op het optimaal inzetten van bestaande geldstromen en (wijk)dienstverlening door bewoners zelf. Het Wijkbedrijf vervult daarmee een faciliterende en intermediaire rol voor bewoners en andere belanghebbenden.

De uitvoering van het ontwikkelingsprogramma waarmee we 2 jaar geleden in Selwerd zijn gestart begint voorzichtig zijn vruchten af te werpen, zo blijkt ook uit monitoring en de voortgangsrapportage.

Paddepoel

Paddepoel is een wijk met meerdere gezichten. In met name Paddepoel-Zuid is de afgelopen jaren stevig geïnvesteerd en zijn in het kader van het NLA talrijke initiatieven ontplooid, hetgeen heeft geresulteerd in een beter woon- en leefklimaat. Daartegenover staat dat bepaalde delen van de wijk nog steeds kwetsbaarheden vertonen en er hier soms sprake is van samengestelde problematiek. Met name omtrent sociaaleconomisch kwetsbare huishoudens en vormen van overlast en onveiligheid. Daarnaast vraagt een toename van studentenhuishouding in de wijk om eigen aandacht.

Tuinwijk

Tuinwijk is een toonvoorbeeld van een succesvolle wijkvernieuwing, zowel op fysiek als sociaal terrein. Het woonklimaat en de kwaliteit van de woonomgeving zijn sterk verbeterd, daarbij zien we dat de integratie tussen oude en nieuwe bewoners goed verloopt. Een nieuw icoon in de wijk is het Bessemoerpark met het buurtcentrum Tuinpad, waar tal van activiteiten plaatsvinden. In de wijk wonen veel (startende) zzp'ers die zich actief inzetten voor de wijk.

Activiteiten

Hoogkerk, Buitenhof, Gravenburg, De Held en Reitdiep

Diverse bewonersinitiatieven ondersteunen

In Hoogkerk en de omliggende VINEX-wijken faciliteren we de bewonersinitiatieven die (zijn) ontstaan uit de nieuwe samenwerkingsvorm. Voorbeelden van ontwikkelingen zijn Ruskenveen, Speelwerd, de Theresiakapel en Levendig hart van de wijk (een plan ondernemers en bewoners om de winkelfunctie van de wijk te versterken).

Groot onderhoud Suikerbuurt

In 2016 wordt uitvoering gegeven aan een grootonderhoudsbeurt van zowel woningen als openbare ruimte in de Suikerbuurt. Samen met de betrokken corporatie en instellingen is een buurtteam gevormd die bewoners in dit traject gaat ondersteunen. Het doel is om de Suikerbuurt in 2016 - fysiek en sociaal - weer toekomstbestendig te maken.

Vinkhuizen

Het gebiedsteam West experimenteert met een nieuwe externe en interne werkwijze:

Het gebiedsteam gaat experimenten met het Right to Challenge

Er zijn inmiddels een aantal initiatieven (Hoogkerk, Selwerd, Tuinwijk) waarbij bewoners taken van de overheid kunnen en willen overnemen. In dit experiment gaan we na wat hiervoor de (on)mogelijkheden zijn. Intern ontwikkelen we een werkwijze voor het multidisciplinair samengesteld gebiedsteam.

Vinkhuizen laat niet los

We willen samenwerking tussen (actieve) bewoners, (wijk)accommodaties en vrijwilligers, en andere partners in de wijk verder verstevigen en de kracht uit de wijk beter benutten. Zo nemen bewoners het initiatief voor het zelfbeheer van de speelcontainer in Vinkhuizen-Zuid en beginnen we een pilot om de mantelzorg te ondersteunen voor dementerende bejaarden. Voorbeelden van groepen die op dit moment voor de wijk activiteiten ontplooiën zijn het Wijk Overleg Vinkhuizen, Vinkhuizen Samen, De Roege Boys en de Buurtcoöperatie.

Selwerd

Wijkbedrijf Selwerd verder ontwikkelen

We continueren de uitvoering van activiteiten zoals voorgestaan in het wijkontwikkelingsplan, daarbij gaat speciale aandacht uit naar het door ontwikkelen van het Wijkbedrijf. Uiteraard gaan we daarbij uit van de wensen en behoeften van bewoners en stimuleren we hun om zelf een bijdrage te leveren aan het bewerkstelligen ervan.

Paddepoel

Co-creatie Paddepoel

In 2015 zijn bewoners in Paddepoel gestart met co-creatie. De wijk wil zelf meer aan het stuur en daarbij haar prioriteiten kunnen stellen aangaande de ontwikkeling van de wijk. Ook de uitvoering - en rol en verantwoordelijkheid van alle partners hierbij - maakt hier nadrukkelijk onderdeel van uit. We willen in 2016 beginnen met het uitvoeren van ons aandeel in de voorgestane maatregelen.

Tuinwijk

Tuinpad, bewonerszelfbeheer in Tuinwijk

Tuinwijk wil eigen verantwoordelijkheid over de wijkaccommodatie koppelen aan slim en professioneel beheer; dat wil zeggen de verantwoordelijkheid dichterbij de wijk neerleggen. Eigenaarschap en directe betrokkenheid vanuit de wijk leidt tot slimmere bezetting en efficiëntere bedrijfsvoering. Bewoners van Tuinwijk zien dit als speerpunt van de wijkopgave en vragen de gemeente hen daarin te faciliteren.

Paragraaf 2 **DUURZAAMHEID**

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

In 2035 willen we een energie-neutrale stad zijn. In het collegeprogramma is gesteld dat duurzaamheid een uitgangspunt is in alles wat we doen. Inzetten op duurzaamheid biedt economische kansen voor Groningen. Groningen heeft alles in huis om groene energiehoofdstad van Nederland te zijn. Om dat te bereiken voeren we het geactualiseerde programma “Groningen geeft energie” uit. We intensiveren onze inspanningen en geslaagde experimenten schalen we op. Zo zetten we bijvoorbeeld flinke stappen vooruit in het gebruik van aard- en restwarmte.

Duurzaamheid gaat niet alleen over energie en economie, maar ook over onze leefomgeving, ons voedsel, grondstoffen en hoe we met elkaar omgaan. Daarom willen we duurzaamheid steviger verankeren in alle reguliere beleidsprogramma's. Een duurzame stad is een stad waar het goed toeven is voor bewoners en bezoekers. Maar ook een volhoudbare stad, waar overheid, burgers, bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor 'duurzame ontwikkeling', een stad met een innovatieve economie die inspeelt op duurzame kansen en werk biedt aan laag- en hoogopgeleiden.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

We hebben het tij mee. Hierbij denken we aan de discussie over vermindering van gaswinning, het herstel van aardbevingsschade en een impuls voor de regionale economie in het aardbevingsgebied. Ook deed de Haagse rechtbank de uitspraak dat het kabinet de inspanningen om klimaatverandering tegen te gaan moet verhogen. In de samenleving zien we tientallen lokale en regionale energie-coöperaties die duurzame energie willen leveren. Als gemeente willen we samen met de samenleving een routekaart ontwikkelen naar een energieneutrale stad, waarbij wij op deze ontwikkelingen inspelen en draagvlak vinden voor versnelling van de energietransitie.

Activiteiten

Ondanks onze programmatische aanpak zijn we nog ver weg van het beoogde einddoel: een energieneutrale stad. Daarom willen we de lopende initiatieven versnellen en opschalen. Naast de rol van facilitator geven we als gemeente ook richting aan het behalen van het doel. Tegelijk brengen we steeds meer uitvoerende maatregelen in praktijk. Daarbij gaat het om het ontwikkelen van een warmtenet, de opschaling van zonne-energie, bio-energie, energiebesparing in woningen en mogelijk ook windenergie op enige schaal.

In het Werkplan 2015-2018 staan onze geplande activiteiten op de terreinen van warmte, besparen, zon, wind, biobased economy en “Groningen smart energy city”. Het werkplan maakt onderdeel uit van het raadsbesluit waarbij het programma Groningen Geeft Energie is vastgesteld.

Hierin staan alle activiteiten die in deze collegeperiode worden uitgevoerd. Daarnaast bevat het Werkplan 2015-2018 voornemens om duurzaamheid te verankeren in de programma's verkeer, economie en werkgelegenheid, wonen, onderhoud en beheer openbare ruimte en het programma bedrijfsvoering.

In 2016 willen we belangrijke resultaten boeken met geothermie, zonneparken, het energieneutraal maken van gemeentelijke gebouwen, energieneutrale buurten (met name Noorderplantsoenbuurt). Verder gaan we duurzaamheid in het reguliere beleid beter verankeren, waarvoor een aparte programmaleider is aangesteld.

We ontwikkelen in samenspraak met maatschappelijke partners een routekaart. Deze zal richting geven aan de stappen die we op weg naar 2035 moeten nemen om een energieneutrale stad te worden. Hierin moet duidelijk worden welke activiteiten de gemeente en andere actoren moeten uitvoeren om de doelstelling te halen. Tegelijkertijd ontwikkelen we een energie- en klimaatmonitor, waarmee we jaarlijks aan de Raad rapporteren wat de voortgang van het energieprogramma is. Zo kijken we of we met de geplande activiteiten op de juiste route blijven om ons doel te halen.

Het energieprogramma Groningen Geeft Energie

Spoor warmte

Twee derde van het energieverbruik in de stad hangt samen met warmtevraag. Door in deze vraag op innovatieve manieren te voorzien kan een grote bijdrage aan de CO₂-reductie worden geleverd. Invalshoeken daarbij zijn: benutten van diepe aardwarmte (geothermie), warmte koude opslag (wko), benutten van restwarmte, warmte uit het riool (riothermie), warmte van de zon (zonthermische warmte).

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2012 is een visie en strategie voor ontwikkeling en gebruik van duurzame warmte en koude vastgesteld: 'Groningen duurzaam warm'. Dit is een solide basis voor een succesvolle ontwikkeling van het warmtespoor. In 2014 is het bedrijf 'WarmteStad' opgericht. Voor geothermie zegde het Rijk een langjarige exploitatiesubsidie van maximaal 33 miljoen euro voor winning en gebruik van aardwarmte toe. In mei 2015 stelde de raad een krediet van ruim 1,2 miljoen euro beschikbaar voor het voorbereiden van de aanbesteding hiervan. We voeren al structureel regie op warmte-koude-opslagsystemen. En we werkten het plan voor het benutten van warmte uit de riolering voor zwembad de Papiermolen uit.

Activiteiten

Vorbereiden aanbesteding van het project warmtenet Noord-West

Boring geothermie en aanleg warmtenet. Begin 2016 neemt de raad een besluit over de uitvoering. Hiermee is een investering van ongeveer 55 miljoen euro gemoeid.

Overige activiteiten Warmte

Regie voeren op warmte-koude-opslagsystemen (wko).

Bevorderen collectieve wko-systemen.

WarmteStad als bedrijfsmodel verder uitbouwen.

Ontwikkelen van beleid voor 'slimme' warmtenetten door samenvoegen van warmtesystemen.

Spoor besparen

Alle energie die we kunnen besparen hoeven we niet op te wekken. Grote besparingen zijn mogelijk in woningen en bij bedrijven en kantoren. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld met een integraal plan voor energiebesparing van het eigen vastgoed (GRESKO). Besparingen zijn goed voor een derde deel van ons einddoel. Dit spoor valt uiteen in wonen (nieuwbouw, huursector, particuliere woningen), bedrijven en de eigen gemeentelijke organisatie. Voor *woningen* streven we naar energieneutrale nieuwbouw vanaf 2017. In de bestaande woningen willen we eigenaren stimuleren en faciliteren zoveel mogelijk energie te besparen. Met *bedrijven* werken we samen volgens de integrale energiebesparingsaanpak in overeenstemming met het landelijke Energieakkoord. De *gemeentelijke gebouwen* willen we voor 2035 energieneutraal maken.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Wonen

We bereiden ons voor op energieneutrale nieuwbouw vanaf 2017. We maakten de afgelopen jaren, samen met woningcorporaties, al een goede start met energiebesparing in bestaande huurwoningen. Voor particuliere woningen ontwikkelden we het concept 'Groningen woont SLIM'.

Bedrijven

Energiebesparing bij het bedrijfsleven organiseren wij sinds enkele jaren gebied- en branchegericht. Dat doen we uiteraard in nauwe samenwerking met georganiseerde ondernemers.

Gemeentelijke organisatie

We zijn goed op gang gekomen met de Gresco, de gemeentelijke organisatie om ongeveer 250 gemeentelijke gebouwen te verduurzamen. In 2015 stelde de raad het meerjarenplan 2015-2017 van de Gresco vast.

Activiteiten

Onderzoeken meerkosten energieneutrale nieuwbouw

Wij streven naar energieneutrale nieuwbouw vanaf 2017. Het gaat om ongeveer 600 woningen per jaar. Om dit mogelijk te maken onderzoeken we wat de meerkosten hiervan zijn, om te illustreren dat deze grotendeels wegvallen tegen de besparingen op energie.

Wonen Corporatiewoningen

Met de woningcorporaties zijn in 2015 prestatieafspraken gemaakt. De afspraak is dat alle corporatiewoningen in 2020 gemiddeld label b hebben. In 2016 gaan we daarmee beginnen. Zo dienen onder andere binnen vijf jaar 1000 huurwoningen naar 0-op-de-meter te zijn gebracht, wordt er gewerkt aan bewustwording en gedragsverandering en moet geothermie zorgen voor gasonafhankelijkheid bij duizenden huishoudens.

Werken aan bewustwording en gedragsverandering, door onder meer campagnes, wedstrijden en slimme meters.

Grootschalig en bedrijfsmatig aanwenden van geothermie in het WarmteStad project, voor uiteindelijk 10.000 huishoudens. Dat doen we via een warmtenet in Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en Zernike. In 2016 neemt de raad een besluit over de uitvoering.

Experimenteren met vraag gestuurde modellen voor verduurzaming. Hierbij hebben bewoners zelf de keuze uit beperkte, ingrijpende of geen verduurzaming van de woning. Daarmee bepalen ze ook hun eigen huurverhoging.

Ontwikkelen van een nieuw meetinstrument waarmee we het verduurzamen van de woningvoorraad kunnen nagaan.

Wonen Particuliere woningen

Voortzetten van "Groningen woont SLIM", de publiek-private energiebesparingsaanpak van de gemeente en bedrijvenvereniging "SLIM wonen met energie". De gemeente Groningen voert hierbij ook de regie in 22 andere gemeenten die meedoen. In 2016 starten we campagnes om meer bekendheid aan dit loket te geven en om meer particulieren te ondersteunen bij het verduurzamen van de woning.

Participeren in het project 'De Stroomversnelling Koopwoningen': marktpartijen ontwikkelen voor huiseigenaren een concept 'nul-op-de-meter'. Hiermee wordt beoogd om op zeer grote schaal en met veel snelheid vraag en aanbod te creëren voor Nul op de Meter-verbouwingen van particuliere rijwoningen uit de periode 1950-1980.

Verkennen mogelijkheden voor het oprichten van een 'renovatie-winkel': een winkel waar eigenaren terecht kunnen voor advies en producten.

Ontwikkelen effectieve samenwerking met het lokale MKB.

Reserveren van een revolverend budget voor financiële experimenten.

Voortzetten proefproject 'Energie-armoede' in Selwerd en Lewenborg. Hierbij gaat het om het verminderen van relatief hoge energielasten van een specifieke groep bewoners.

Opstellen van een afzonderlijk actieprogramma voor Verenigingen van eigenaren (VVE's). Bij studentenhuizen werken we aan bewustwording. Bij monumenten stimuleren we energiebesparing bij verbouw of renovatie.

Bedrijven

Aansluiten bij projecten van (georganiseerde) ondernemers in de stad in verschillende gebieden en branches.

Verder ontwikkelen ondersteuningsmiddelen voor ondernemers. Ondernemersverenigingen nemen zelf het initiatief. Op de diverse terreinen investeren ondernemers samen, vanuit een gezamenlijke visie en ambitie in verduurzaming.

Opstellen van een actieprogramma met een branche- en/of gebiedsgerichte aanpak. We zetten de Cleancampagne, het horecaproject en het project met de detailhandel voort.

Onderzoeken mogelijkheid voor het oprichten van een energiefonds. Hierbij bieden we financiële ondersteuning aan ondernemers en organisaties met duurzame ambities via leningen, garanties en overheidsdeelname.

Bedrijven stimuleren om energiebesparende maatregelen te treffen (zachte aanpak). Indien nodig bedrijven verplichten om die maatregelen te treffen, respectievelijk hierop handhaven (harde aanpak).

Bedrijven stimuleren om energiebesparende maatregelen te nemen die zich in 5 jaar tijd terugverdienen. Voor de regio 'Groningen' ligt de coördinatie van dit project bij de omgevingsdienst Groningen. De gemeente Groningen wordt betrokken bij het opzetten en uitvoeren van het project.

Besparen Gemeentelijke organisatie

Restaureren Stadsschouwburg, waardoor het pand minder energie gebruikt en meer comfort biedt aan de klanten.

Opknappen openluchtzwembad de Papiermolen en verleggen riool. Hierdoor kunnen we het zwembad verwarmen door een combinatie van Riothermie en zonneboilers.

Vervangen verwarmingsinstallatie van zwembad de Parrel door een biomassaketel. In de toekomst kunnen we dit zwembad aansluiten op het warmtenet dat we met geothermie voeden.

Onderzoeken wat de kansrijkste scenario's zijn voor het verduurzamen van 24 energie slurpende gebouwen naar label A.

Efficiëntie vergroten en kosten verlagen doordat de Gresco ook het integrale energiemanagement op zich neemt van energieverbruikers zoals kunstwerken, bruggen en de openbare verlichting.

Onderzoek naar verbreding van de taken van de Gresco. We denken aan het verduurzamen en energiezuinig maken van gebruikers van gemeentelijk vastgoed die zelf de energierekening betalen zoals de Oosterpoort en O2G2.

Onderzoeken of we ook de besparing op onderhoud en beheer meenemen in de totale kosten bij het energiezuiniger maken van gebouwen.

Spoor Zon

Tot dusver gaan wij er van uit dat zonne-energie een bijdrage van 11% kan leveren aan een energieneutrale stad. Dit betekent dat zonnepanelen in Groningen in 2035 voor 150 megawatt aan energie opwekken. Dat zijn ongeveer 600.000 zonnepanelen. We willen in 2016 dubbel zoveel zonnepanelen hebben als in 2014, dat wil zeggen 60.000 stuks.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het aantal zonnepanelen op daken in Groningen groeide behoorlijk: van 3.350 panelen in 2011 naar ruim 30.000 stuks eind 2014. Met alleen zonnepanelen op daken halen we het gewenste vermogen in 2035 echter niet. Er zijn hiervoor simpelweg te weinig geschikte daken in Groningen. Daarom is ook het ontwikkelen van zonneparken nodig.

Activiteiten

Doorgaan met bestaande campagnes om particulieren te stimuleren zonnepanelen en -collectoren aan te schaffen, bij voorkeur in combinatie met 'groene daken'. We blijven zoeken naar nieuwe manieren om deze doelgroep te bereiken. We maken daarvoor gebruik van de kennis en kunde van lokale initiatieven zoals Grunneger Power en Buurkracht.

Vorbereiden ontwikkelen van zonneparken. Ruwe schattingen gaan er vanuit dat ongeveer 200 hectare nodig is.

We wijzen zoekgebieden aan waar deze (tijdelijke) zonneparken zouden kunnen komen.

Opzetten zonnepark van 3 hectare nabij Hoogkerk met Grunneger Power. Grunneger Power levert stroom aan bewoners van de stad. Wij gebruiken de stroom voor eigen gebruik.

Benaderen MKB om ook op bedrijfspanden zonnepanelen te plaatsen. Wij helpen ondernemers met de aanvraag van een SDE+ subsidieregeling en met andere regelingen.

Juridisch en planologisch voorbereiden mogelijk interessante locaties voor zonneparken. Zodat deze gebieden in aanmerking komen voor een SDE+ regeling.

Aanpassen legesverordening om het opwekken van zonnestroom te stimuleren.

Samen met Grunneger Power nieuwe postcoderoosprojecten opstarten in onder andere de Zeeheldenbuurt en Reitdiep.

Installeren zonnepanelen op tientallen woningen van Nijestee door Grunneger Power.

Aanleggen energieneutrale P+R's Reitdiep en Meerstad. Dit bereiken we onder meer met zonnepanelen.

Leggen van zonnepanelen op vijf gemeentelijke daken om andere bedrijven te inspireren. Dit doen we altijd bij voorkeur en indien mogelijk in combinatie met een groen dak.

Spoor Wind

In het Masterplan van 2011 gingen we ervan uit dat windenergie voor 15% kan bijdragen aan een energieneutrale stad. Dit baseerden we op de bouw van tientallen grote windturbines. We willen uiteindelijk in 2035 ons doel om 15% van alle energie uit wind op te wekken verwezenlijken. Dat gaan we niet in één keer doen. We willen in 2023 voor 70 megawatt aan geïnstalleerd vermogen aan windenergie ergens in of om de stad hebben staan.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Het provinciale beleid blokkeert tot nu toe het plaatsen van grote windturbines. Bij windenergie in en om de stad boekten we daarom de afgelopen jaren weinig vooruitgang. De provincie staat turbines van meer dan 15 meter ashoogte alleen toe in de aangewezen gebieden Delfzijl, Eemshaven en bij de N33/A7. Het nieuwe college van gedeputeerde staten staat aanmerkelijk positiever tegenover de opwekking van windenergie en dit biedt kansen om windenergie opnieuw te onderzoeken.

In 2013 deden we een verkennend onderzoek naar de mogelijkheden van grootschalige windenergie in de gemeenten Groningen en Ten Boer. Daarbij brachten we belemmeringen en kansen in kaart gebracht. Westpoort, het Suikerunieterrein, Stainkoel'n, Roodehaan, A7 en Ten Boer kwamen als kansrijkste locaties uit het onderzoek naar voren.

In de tussentijd richten wij onze inspanningen ook op kleine windturbines. Wij drongen er al bij de provincie op aan om de omgevingsverordening te verruimen zodat bijvoorbeeld de maximale ashoogte van 15 meter naar 25 meter kan. Hierdoor stijgt het rendement. Kleine windturbines kunnen dan kansrijk zijn in de buitengebieden, op bedrijventerreinen en op dijken. We willen kleine windturbines toestaan en de voorwaarden voor initiatiefnemers zo gunstig mogelijk maken om op eigen terrein energie voor eigen gebruik op te wekken.

Activiteiten

We ontwikkelen een strategie om op een zorgvuldige manier het proces naar een windpark te kunnen vormgeven. Zorgvuldigheid, openheid, inspraak en financiële participatiemogelijkheden zijn kernbegrippen in de strategie. We willen windenergie door en voor Stadgers.

We willen kleine windturbines toestaan en de voorwaarden voor initiatiefnemers zo gunstig mogelijk maken om op eigen terrein energie voor eigen gebruik op te wekken.

We gaan in samenwerking met onder andere de RuG onderzoeken of we een tool kunnen ontwikkelen om te bepalen waar kleine windturbines het meest kansrijk zijn.

Uitzoeken bij welke gemeentelijke gebouwen kleine windturbines het kansrijkst zijn.

Spoor Biobased Economy

In 2013 stelden we de visie 'Op weg naar een groene kringlooeconomie' vast. Daarin hebben we het inzetten van biomassa als duurzame energiebron verbreed naar een "biobased economy". Dit betekent het vervangen van fossiele grondstoffen door biomassa als grondstof of brandstof. Het inzetten van biomassa als grondstof levert het meeste op. We willen dat biomassa voor 20% gaat bijdragen aan een energieneutrale stad.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

De biobased economy heeft in kennisstad Groningen goede kansen. Stad en regio kennen een sterke agro-foodsector die de mogelijkheden van de biobased economy leert ontdekken. In wetenschappelijke kringen vindt een doorgaande

discussie plaats over de uiteindelijke rol van biomassa in de energietransitie. Deze volgen wij. Nu is de overtuiging en de praktijk dat biomassa nog lange tijd een belangrijke pijler is in de energietransitie, ook als brandstof.

Activiteiten

Duurzaam benutten van eigen biomassa waarbij de energie-waardepiramide leidend is. Voorwaarden creëren voor de biobased society en aantrekken van nieuwe biobased bedrijvigheid.

Eigen biomassa inzetten voor toepassingen hoger in de waardepiramide.

Doorgaan met het opbouwen van kennis door samenwerking te organiseren en bij te dragen aan onderzoek en pilots.

De vestigingsvoorwaarden voor biobased bedrijven verbeteren.

Onderzoeken en experimenteren met benutten van biomassa en het inzetten van biomassa voor energieproductie.

Stimuleren en faciliteren kennisontwikkeling, onder andere door symposia en bijdragen aan haalbaarheidsonderzoeken en start-ups. Beschikbare kennis over biobased society beter ontsluiten.

Meewerken aan het initiatief 'de groene loper' om het vestigingsklimaat voor biobased bedrijven te verbeteren.

We onderzoeken de kansen van verbouw van biomassa op niet gebruikte bedrijventerreinen. Dit levert niet alleen duurzame warmte, maar kan ook nieuwe werkgelegenheid bieden aan het personeel van organisaties als iederz.

Spoor Groningen smart energy city

Kennis en innovatie zijn van grote betekenis bij de verdere ontwikkeling van activiteiten en projecten in alle inhoudelijke sporen van het energieprogramma. Grote veranderingen in de energiemarkt komen waarschijnlijk vanuit het MKB. Groningen als internationale kennisstad is een voedingsbodem voor een innovatief energiek MKB. Energiekennis is wellicht het nieuwe 'exportgas' uit Groningen. De gemeente ondersteunt andere partijen bij innovatie en werkt als netwerker om samenwerking te stimuleren. We kiezen vier invalshoeken: kennis en innovatie als dragers van de economie, ontwikkeling en toepassing van energiekennis, PowerMachtingCity, duurzame innovatie van het Groningse bedrijfsleven.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

We zijn al meerdere jaren actief in het verder uitbouwen van de 'Smart Energy City Groningen'. De sectoren Energie en ICT zijn sterk vertegenwoordigd en verankerd in de Groningse economie. Projecten waren: het uitbouwen van PowerMatchingCity, het uitwisselen van energiedata en het uitbouwen van energiekennis via de Energy Academy Europe. Ook kwamen er faciliteiten die het ontwikkelen van bedrijven versnellen. Voorbeelden zijn EnTranCe, bedrijvennetwerken, incubators en valorisatieprogramma's.

Activiteiten

Uitbouwen van PowerMatchingCity in stad en regio.

Afronden en evalueren project Smart Grid bedrijventerrein Zuid-Oost. Smart Grids op bedrijventerreinen bieden mogelijkheden voor het optimaal afstemmen van vraag en aanbod.

Ontwikkelen en gebruiken van energiebesparingstoepassingen zoals Apps en software.

Ontwikkelen van (virtuele) handel in energie tussen gebruikers (particulieren) die lokaal eigen energie opwekken.

Ontwikkeling van demand-response-toepassingen (ter stimulering van flexibiliteit in het netwerk, onder andere opslag en gestuurd gebruik).

Ondersteunen minimaal twee nieuwe grootschalige Europese samenwerkingsprojecten op het gebied van Smart Energy, waarbij de gebruikers centraal staan.

Smart Energy toepassingen stimuleren en opschalen in de stad, zodat innovaties sneller worden toegepast in de stad.

Groningen nadrukkelijk internationaal profileren als Smart Energy City.

Faciliteren van onze inwoners en instellingen om hun eigen energievoorziening te kunnen inrichten en vormgeven.

Duurzaamheid in het reguliere beleid

In het geactualiseerde programma “Groningen geeft energie” staat wat we onder een duurzame stad verstaan: een duurzaam ingerichte en volhoudbare stad met een innovatieve economie waarin overheid, burgers, bedrijven en kennisinstellingen samen verantwoordelijkheid nemen voor duurzame ontwikkeling in alles wat we doen. We willen de aanpak en de verantwoordelijkheid hiervoor concretiseren

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In “Groningen geeft energie, programma 2015-2018” en het bijbehorende Werkplan staat hoe we verder werken aan het doel ‘Groningen energieneutraal in 2035’. Ook beschrijven we wat de gevolgen van duurzaamheidsdoelen zijn voor leefomgeving, stedelijke inrichting en infrastructuur, grondstoffen, biodiversiteit, mobiliteit, bedrijvigheid en voedsel. En hoe we Stad, bedrijven en kennisinstellingen daarbij betrekken. Dit hebben we echter nog niet concreet uitgewerkt. Toch gebeurt er wel veel in de praktijk. We willen die praktijk aanscherpen.

Activiteiten

Programma Economie en werkgelegenheid:

Zie activiteiten onder paragraaf duurzaamheid spoor 6 Groningen smart energie city onder [het energieprogramma Groningen geeft energie](#).

Programma Wonen:

Zie activiteiten onder paragraaf duurzaamheid spoor 2 besparen onder [het energieprogramma Groningen geeft energie](#).

Programma Verkeer

Stimuleren van duurzame vormen van vervoer en de fysieke ruimte hierop stelselmatig aanpassen.

Stimuleren elektrisch vervoer als wegbeheerder, wetgever, concessiehouder en inrichter van de openbare ruimte.

Aanpassen eigen gemeentelijk wagenpark: een verschuiving naar elektrisch rijden of waterstofgas.

Aantrekkelijker maken binnenstad. Te denken valt aan (elektrische) fietsen, elektrische stadsdistributie, elektrische bussen, e-scooters en elektrische taxi's.

Inzetten op elektrisch busvervoer in Groningen Stad. De aanbesteding 2017 biedt kansen. Voor het overige busvervoer (streekvervoer) komt onderzoek naar rijden op waterstof.

Stimuleren elektrische voertuigen door belemmeringen weg te nemen en deze te belonen door bijvoorbeeld korting en de beste parkeerlocaties.

Kiezen prominente rol in duurzaam vervoer als hoofdstad van Eney Valley: Groningen als de ‘hot spot’ van duurzaam vervoer.

Uitvoeren Green Deal ZES (‘Zero Emission Stadslogistiek’). Dit betekent bevoorrading van de binnenstad in 2025 zonder uitstoot met schone en zuinige voertuigen. Binnen drie jaar vinden drie experimenten met goederenvervoer plaats.

Programma Onderhoud en beheer openbare ruimte

Verbeteren van de kwaliteit van de stadsnatuur, zowel bij het inrichten als het beheer.

Uitvoeren natuurvriendelijk maaibeheer weer op niveau, waardoor de kwaliteit (biodiversiteit) van de bermen in de komende jaren toeneemt.

Stoppen afname van het groen door aanvullende beleidsregels

Verdere deelname van bewoners, bedrijven en andere organisaties draagt bij aan versterken van de stadsnatuur. Uitvoeren goed ecologisch beheer en verbeteren van de ecologische inrichting.

Voortzetten voedselbeleid met als belangrijke thema's voedselverspilling, gezondheid, keten-verantwoordelijk en fairtrade.

Bedrijfsvoering

Toepassen duurzaamheidseisen bij gemeentelijke inkoop en aanbesteding.

Onderzoeken verduurzamen gemeentelijk wagenpark door ook te rijden op waterstof en meer elektrisch te rijden.

WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

Bij de uitvoering van de gemeentelijke taken lopen wij risico's. Om de mogelijke financiële effecten van deze risico's op te kunnen vangen, is het noodzakelijk over voldoende weerstandsvermogen te beschikken. Deze paragraaf geeft de actuele stand van het weerstandsvermogen en de financiële risico's van de gemeente Groningen zoals bekend bij de opstelling van de begroting. Het weerstandsvermogen geeft de mate aan waarin de gemeente in staat is om de risico's op te vangen zonder dat het beleid moet worden gewijzigd, dus zonder schadelijke gevolgen voor andere projecten en taken.

Weerstandsvermogen en Risicomanagement

Het kader voor het risicomanagement is vastgelegd in [de kadernota Weerstandsvermogen en Risicomanagement 2011 \(BD11.2618757\)](#). Hierin is aangegeven op welke wijze wij de risico's in beeld brengen en beheersen en op welke momenten wij uw raad hierover informeren. Bij de begroting en de rekening rapporteren we integraal over de risico's in het weerstandsvermogen en belangrijke ontwikkelingen die effect hebben op het weerstandsvermogen.

Onze grootste risico's doen zich voor bij de woningbouwlocaties en bedrijventerreinen. We herzien elk jaar de exploitatieopzetten van de belangrijkste projecten en rapporteren tweemaal per jaar over de voortgang, risico's en financiën van de sleutelprojecten. De overige grondexploitaties worden om het jaar herzien. Gezien de onzekere omstandigheden volgen wij de marktontwikkelingen nauwgezet en zorgen we voor tijdige bijsturing waar nodig. Om eventuele risico's bij grondexploitaties op te kunnen vangen, kan een beroep worden gedaan op het gemeentelijk weerstandsvermogen. Onderdeel van het gemeentelijk weerstandsvermogen is de reserve Grondzaken. De verwachte omvang van de reserve grondzaken eind 2016 bedraagt ongeveer 34,3 miljoen euro (onderdeel van het saldo is een per saldo verwachte dotatie van 1,1 miljoen euro bij de rekening 2015 aan de reserve grondzaken). In 2016 willen we het weerstandsvermogen verder aanvullen met 18 miljoen euro naar een ratio van 0,87. Hiervan willen we 15,4 miljoen euro toevoegen aan de reserve grondzaken. De verwachte omvang van de reserve grondzaken is na toevoeging 49,7 miljoen euro. Aan de reserve WMO willen we 1,8 miljoen euro toevoegen en aan de Algemene Egalisatie reserve 0,8 miljoen euro.

Risicomanagement

In 2016 gaan wij verder op de ingeslagen weg om risicomanagement in onze organisatie verder te versterken met als doel:

1. het verbeteren van de wijze waarop risicomanagement in onze organisatie wordt uitgevoerd. Gericht op een eenduidige en consistente aanpak en het identificeren en beheersen van risico's, aansluitend op de organisatieveranderingen ('één Groningen, één organisatie').
2. het verder ontwikkelen van strategisch risicomanagement waarbij risico's integraal onderdeel zijn van de strategie en de besluiten van ons college en uw raad.

We zetten de volgende activiteiten die we in 2015 zijn gestart voort:

- Houden van risicosessies bij strategische onderwerpen bij het management en in ons college
- In 2015 zijn we gestart om risicomanagement expliciet(er) te koppelen aan de sturing op resultaten en prestaties. We hebben in 2015 een jaarplancycclus van management en verantwoordingsgesprekken geïntroduceerd waarin we op een concernbrede en meer uniforme wijze programmadoelstellingen vertalen naar prestaties. De aandacht voor risico's en beheersing heeft nadrukkelijk een plek in deze jaarplancycclus.
- Inzetten van het risicomanagement instrumentarium waar nodig of gewenst in de organisatie.

Daarnaast geven we een vervolg aan de in 2015 gestarte uitvoering van beheersing van verbonden partijen op basis van de nieuwe Nota verbonden partijen.

Ondanks de inspanningen op het gebied van risicomanagement kunnen zich risico's blijven voordoen die we als gemeente Groningen moeten opvangen. Dit doen we met ons weerstandsvermogen.

Dynamisch weerstandsvermogen

We laten de dynamische ontwikkeling van het weerstandsvermogen zien als gevolg van wijzigingen in de risico's en de reserves in de periode 2016-2019. Hiermee ontstaat een beter beeld van ons weerstandsvermogen in meerjarig perspectief. Het dynamisch weerstandsvermogen is een groeimodel.

Voor een aantal risico's kan een meerjarige inschatting van de ontwikkeling van het risicobedrag worden gemaakt. Het gaat bijvoorbeeld om de risico's bij grondexploitaties, het parkeerbedrijf en groot onderhoud en vervangingen openbare ruimte. Zodra we voor nieuwe of bestaande risico's een meerjarige inschatting kunnen maken voegen we deze toe aan de berekening van het weerstandsvermogen. In de overige gevallen houden we rekening met een constante waarde van het risico voor de periode 2016-2019. In het geval reservemutaties voor de komende jaren bekend zijn, houden we hier rekening mee. Het gaat onder andere om mutaties in de Algemene Egalisatie reserve, en

de gereserveerde middelen voor aanvulling van het weerstandsvermogen in de komende jaren. Ook de structurele toevoeging aan de reserve Forum garage van 700 duizend euro, de per saldo structurele toevoeging aan de reserve bodemsanering van 309 duizend euro en een structurele onttrekking van 2,8 miljoen euro uit de reserve grondzaken zijn meegenomen bij het bepalen van het dynamisch weerstandsvermogen. Wij reserveren in de begroting 2016 3,552 miljoen euro voor aanvulling van het weerstandsvermogen in 2017, 3,058 miljoen euro voor aanvulling van het weerstandsvermogen in 2018 en 1,848 miljoen euro voor aanvulling van het weerstandsvermogen in 2019. We stellen voor in 2017 1,350 miljoen euro toe te voegen aan de reserve WMO en 2,202 miljoen euro aan de AER. In 2018 en 2019 doteren we de aanvullingen aan de AER. De aanvulling van het weerstandsvermogen in 2019 is structureel. Deze gegevens zijn verwerkt en leiden tot het volgende beeld voor het weerstandsvermogen voor de jaren 2016 tot en met 2019.

Weerstandsvermogen	Begroting			
	2016	2017	2018	2019
Benodigde weerstandscapaciteit (A)	208.667	216.762	209.660	204.500
Beschikbare weerstandscapaciteit (B)	181.445	184.474	186.137	186.330
Ratio weerstandsvermogen	87%	85%	89%	91%
Weerstandsvermogen B - A	27.223	32.288	23.524	18.171
Ratio weerstandsvermogen rekening 2014	88%	86%	88%	

Dit meerjarig overzicht geeft het dynamisch weerstandsvermogen weer.

De conclusie is dat het huidige beeld van het weerstandsvermogen begroting 2016 iets is verslechterd ten opzichte van het weerstandsvermogen rekening 2014. Het verloop van het weerstandsvermogen in de begroting 2016, een daling in 2017 en daarna een stijging van de ratio in 2018 en 2019, is gelijk aan het verwachte verloop van het weerstandsvermogen bij de rekening 2014. Deze mutaties ontstaan vooral door de ontwikkeling van het risico bij grondexploitaties (inclusief Meerstad). In 2017 neemt het risico toe met bijna 10 miljoen euro. In de jaren daarna wordt het risico weer lager.

Door de in de meerjarenbegroting gereserveerde middelen voor aanvulling van het weerstandsvermogen en een verlaging van de totale risico's zal de ratio toenemen tot 91% in 2019.

In deze begroting kiezen we ervoor ons weerstandsvermogen de komende jaren verder te versterken. Dit doen we ook omdat we risico's signaleren, waarvan we de financiële consequenties op dit moment nog niet goed kunnen kwantificeren. Met deze risico's kunnen we op dit moment dus nog geen rekening houden bij het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen. In de ontwikkeling van het weerstandsvermogen zien we daarom een toename van de ratio van het weerstandsvermogen.

Op het moment dat deze risico's zich voordoen, zijn we met in staat om de effecten hiervan op te vangen met het weerstandsvermogen, en hoeven we geen aanvullende bezuinigingsmaatregelen te nemen. Dit zal dan leiden tot een verlaging van de ratio weerstandsvermogen. Voorbeelden van deze risico's zijn de ontwikkelingen bij de WMO. Voor dit risico verhogen we de reserve WMO met 1,35 miljoen euro. Door de AER te verhogen, zijn we beter in staat om risico's die zich voordoen op het gebied van jeugdzorg of de doorontwikkeling van de organisatie op te kunnen vangen.

Het risico bij de invoering van de vennootschapsbelasting hebben we wel proberen te kwantificeren. Dit risico speelt voor een belangrijk deel bij het grondbedrijf. Er is echter (landelijk) nog veel onduidelijkheid over hoe de regeling zal uitpakken. De inschatting van het risico is dus nog erg onzeker. Daarom vinden we het wenselijk ruimte te hebben in het weerstandsvermogen. Ook daarom voegen we in deze begroting 15,4 miljoen euro toe aan de reserve grondzaken..

Op langere termijn blijven we streven naar een ratio voor het weerstandsvermogen van 1,0. Daarom stellen we voor de aanvulling van het weerstandsvermogen van 1,848 in 2019 structureel door te laten gaan. Gelet op het bovenstaande overzicht is daarvoor in 2019 een aanvulling van circa 18 miljoen nodig. In 2016 gaan we de kadernota weerstandsvermogen uit 2011 actualiseren. Hierin zullen we ook ingaan op de verdere aanvulling van het weerstandsvermogen op langere termijn.

Berekening weerstandsvermogen

Definitie weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is afhankelijk van de benodigde weerstandscapaciteit op basis van de ingeschatte risico's - en de beschikbare weerstandscapaciteit - de middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers op te kunnen vangen. In schema is dit als volgt weergegeven:

De benodigde weerstandscapaciteit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit drukken wij uit in een ratio.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen, dient te worden vastgesteld welke ratio de gemeente Groningen nastreeft. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van onderstaande waarderings tabel.

Waardering	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Tabel uit nota integraal risicomanagement in Groningen

Voor de lange termijn streven wij ernaar dat het beschikbare weerstandsvermogen ten minste gelijk is aan het benodigde weerstandsvermogen (1,0). Voor de korte termijn willen we een score van 80% realiseren. Dit staat gelijk aan een ratio van 0,8.

In de begroting 2016 wordt voorgesteld het weerstandsvermogen in 2016 aan te vullen met 18 miljoen euro. In de begroting 2015 is hiervoor al 14,4 miljoen euro gereserveerd.

We stellen de volgende dotaties aan de reserves voor:

- Reserve grondzaken 15,4 miljoen euro.
- Reserve WMO 1,8 miljoen euro
- Algemene Egalisatie reserve 0,8 miljoen euro.

In de berekening van het weerstandsvermogen is met de toename van 17,7 miljoen euro in 2016 rekening gehouden.

In deze begroting 2016 vergelijken we het weerstandsvermogen met het weerstandsvermogen uit de rekening 2014.

Weerstandsvermogen	begroting 2016 rekening 2014	
Benodigde weerstandscapaciteit (A)	208.667	191.257
Beschikbare weerstandscapaciteit (B)	181.445	165.968
Ratio weerstandsvermogen	87%	87%
Weerstandsvermogen B - A	27.223	25.289

Op basis van de actuele inschatting van de risico's en reserves in het weerstandsvermogen in deze begroting komt het weerstandsvermogen uit op een ratio van 87%. Dit is gelijk aan de ratio in de rekening 2014. De risico's zijn ten

opzichte van de rekening 2014 wel verhoogd met 17,4 miljoen euro. De belangrijkste veranderingen worden toegelicht bij het onderdeel [benodigde weerstandscapaciteit](#). Omdat ook het beschikbare weerstandsvermogen in de begroting 2016 ten opzichte van de rekening 2014 is verhoogd met 15,5 miljoen euro blijft de ratio hetzelfde. De verhoging wordt toegelicht in onderdeel [beschikbare weerstandscapaciteit](#). Om een score van 1,0 in 2016 te realiseren is bovenop de aanvulling van 17,7 miljoen euro een aanvulling van ruim 27 miljoen euro nodig.

Bij het bepalen van het weerstandsvermogen houden we rekening met lopende projecten, waar uw raad een besluit over heeft genomen en waar een uitvoeringskrediet voor is vastgesteld. Achterliggende gedachte is dat we bij nieuwe projecten risico's kunnen vermijden door het project niet uit te voeren. In het kader van de aanscherping van het risicomangement anticiperen we bij de berekening van het weerstandsvermogen wel op de effecten van nieuwe (grote) projecten op het weerstandsvermogen. Zo hebben we een inschatting gemaakt van het risico bij de investeringen in geothermie en hiervoor middelen gereserveerd die kunnen worden toegevoegd aan het weerstandsvermogen bij een besluit om te investeren in geothermie.

Voor het project Zuidelijke Ringweg is geen risico in het weerstandsvermogen opgenomen. Het beschikbare budget voor dit project bestaat uit Rijksmiddelen (200 miljoen euro prijspeil 2007) en een bijdrage uit de RSP middelen (424 miljoen euro prijspeil 2007). Aan de hand van de geïdentificeerde risico's, zijn beheersmaatregelen genomen. Daarnaast is binnen het projectbudget een post onvoorzien opgenomen, waarmee de geïnventariseerde projectrisico's kunnen worden opgevangen.

Het uitgangspunt bij de uitvoering van het project is dat het budget taakstellend is. Eventuele meerkosten moeten dus in eerste instantie worden opgevangen binnen het beschikbare budget. Dit kan ten koste gaan van bepaalde wensen binnen het project. In het geval dat dit niet (meer) mogelijk is, komen eventuele extra kosten ten laste van het RSP convenant.

Voor de aardbevingen hebben we geen risico opgenomen. In onze brief van 10 februari 2015 hebben we uw raad geïnformeerd over de stand van zaken betreffende de gevolgen van de aardgaswinning voor de regio Groningen. In een aanvullend bestuursakkoord is afgesproken dat de gevolgen van de aansprakelijkheid van de provincie, gemeenten of derde partijen zoals woningcorporaties en schoolbesturen niet voor hun rekening en risico kunnen komen indien aardbeving-gerelateerd en onverlet latend de normale zorgplicht van deze partijen. De kosten van de aansprakelijkheid worden in dat geval gezien als kosten voor schadeherstel. Ook is in het aanvullend bestuursakkoord opgenomen dat een gezamenlijk onderzoek zal worden verricht naar de effecten van de gaswinning op de financiële huishouding van gemeenten, provincie en waterschappen in het gebied, dat moet leiden tot aanbevelingen en maatregelen om optredend nadeel voor deze overheden weg te nemen.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door:

- de verwachte impact van de aanwezige risico's;
- de gewenste mate van zekerheid dat de risico's kunnen worden opgevangen;
- de mate waarin de risico's al op andere wijze zijn afgedekt.

De risico's zijn geïnventariseerd en de omvang van het risico (bedrag in euro's) is geschat. Bij het inschatten van risico's wordt gewerkt met bandbreedtes (intervallen). Het risico wordt in euro's aangegeven in vier intervallen, per interval wordt een kans aangegeven. Deze inschatting geeft aan wat de kans is dat het risicobedrag binnen het interval valt. Vervolgens is een schatting gemaakt van de kans van optreden van het risico. De weging van het risico met de kans van optreden leidt tot het geschatte risicobedrag. In de praktijk zien we dat deze manier van inschatten van de risico's ook tot onduidelijkheid kan leiden. Bij de actualisering van het weerstandsvermogen zullen we daarom ook kijken naar de wijze van het bepalen de risico's.

De risico's van de grondexploitaties worden volgens de risicoboxenmethode berekend en integraal in de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen. Binnen de risicoboxenmethode is een verfijning aangebracht met betrekking tot aanbestedingsrisico's, grondprijzenrisico's, boekwaarden en alternatieven binnen een project. Zie hiervoor de [Kadernota Weerstandsvermogen en Riscomanagement in 2011](#)

Omdat de kans klein is dat als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, dit allemaal tegelijkertijd gebeurt, corrigeren we de totaalstelling met een waarschijnlijkheidsfactor van 90%.

	Risico's incidenteel			Risico's structureel		
	risico	kans	schatting	risico	kans	schatting
1. Grondexploitatie incl Meerstad	183.994	100%	183.994			
2. Lening Euroborg	7.950	25%	1.988			
3. Verkeer en vervoerprojecten	2.800	50%	1.400			
4. Bodemsanering	2.200	75%	1.650			
5. Groot onderhoud/verv. openb. ruimte	4.444	25%	1.111			
6. Parkeerbedrijf	5.500	100%	5.500			
7. Bezuinigingen	9.000	100%	9.000			
8. Individueel keuzepakket	5.700	50%	2.850			
9. Vernieuwing sociaal domein				18.400	50%	9.200
10. Bedrijfsrisico werkmaatschappijen				1.750	25%	438
11. Fusie stedelijk museum/Kunstencentrum				1.500	25%	375
12. Loonstijging wsw				300	50%	150
13. VpB voor overheidsbedrijven				1.800	75%	1.350
14 Overige risico's	2.400	divers	900	2.240	divers	218
Totale risico's			208.393			11.730
Structureel maal factor 2						23.460
Waarschijnlijkheidsfactor 90%			187.553			21.114
Benodigde weerstandscapaciteit (afgerond)						208.667
benodigde weerstandscapaciteit						208.667
beschikbare weerstandscapaciteit						181.445
Ratio weerstandscapaciteit						87%

De benodigde weerstandscapaciteit is 208,7 miljoen euro en neemt ten opzichte van de risico's in de rekening 2014 toe met 17,4 miljoen euro.

De belangrijkste veranderingen zijn:

- stijging risico grondexploitaties inclusief Meerstad met 6,1 miljoen euro
- stijging risico vernieuwing sociaal domein met 8,4 miljoen euro
- stijging risico parkeerbedrijf met 0,6 miljoen euro
- daling risico Sontwegtracé met 0,4 miljoen euro
- vervallen risico bezwaarprocedures bouwleges met 0,5 miljoen euro
- vervallen risico huisvestingskosten brandweer met 0,4 miljoen euro
- opname risico vennootschapsplicht (Vpb) voor overheidsbedrijven van 1,4 miljoen euro
- opname risico individueel keuzepakket gemeenteambtenaren van 2,9 miljoen euro
- overige veranderingen verklaren de rest (-0,7 miljoen euro).

De volgende risico's zijn ten opzichte van de rekening 2014 opgenomen of vervallen:

Opgenomen:

- Risico vennootschapsplicht (Vpb) voor overheidsbedrijven;
- Risico Individueel keuzepakket gemeenteambtenaren

De risico's die zijn vervallen zijn:

- Risico huisvestingskosten brandweer
- Risico bezwaarprocedures bouwleges

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is het totaal aan middelen en mogelijkheden waarover de gemeente kan beschikken om eventueel optredende niet begrote kosten af te dekken, zonder invloed op de uitvoering van taken.

De middelen die we tot de tot de beschikbare weerstandscapaciteit rekenen, zijn:

- Algemene Egalisatie reserve;
- Bestemmingsreserves, waarvan de besteding door de raad kan worden gewijzigd;
- Post onvoorzien in de begroting;
- Stille reserves.

Vrij aanwendbare (bestemmings-) reserv	begroting 2016	rekening 2014
1. Algemene Egalisatie Reserve (AER)	32.372	34.077
2. Grondzaken en grondbank	53.940	39.641
3. Risicobuffer in grondexploitatie Meerstad	1.500	1.500
4. Risicobuffer in exploitatie Sontwegtracé	400	800
5. Bodemsanering	5.364	5.054
6. Stimuleringsfonds VHV	14.314	14.172
7. Stille reserve (aandelen Enexis)	50.000	50.000
8. Martiniplaza	4.014	3.916
9 Kunst CBK	1.647	1.647
10. Exploitatierisico forum	1.862	1.862
11. WGA	1.030	1.030
12. Rente egalisatie reserve	1.750	1.750
13. Overige reserves	13.252	10.519
Beschikbare weerstandscapaciteit	181.445	165.968

De beschikbare weerstandscapaciteit is 181,4 miljoen euro. Dit is 15,5 miljoen euro hoger dan in de rekening 2014.

Deze verhoging wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- afname Algemene Egalisatie reserve met 1,7 miljoen euro;
- toename reserve grondzaken met 14,3 miljoen euro. Bij de begroting 2016 stellen we voor 15,4 miljoen euro toe te voegen. Daarnaast verwachten we in 2016 per saldo een onttrekking van 1,1 miljoen euro.
- toename reserve WMO met 1,5 miljoen euro.
- afname risicobuffer grondexploitatie Sontwegtracé met 0,4 miljoen euro;
- diverse mutaties leiden per saldo tot een toename van 1,8 miljoen euro.

Financiële kengetallen

Een deugdelijke en transparante begroting is in het belang van een goede controle door uw raad op de financiële positie van onze gemeente. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling van de) financiële positie. Naar aanleiding van de vernieuwing van de verslaggevingsregels van de gemeenten nemen we voor het eerst de verplichte basisset van vijf financiële kengetallen op in de paragraaf weerstandsvermogen. In onderstaand overzicht zijn de vijf kengetallen opgenomen voor de begroting 2016, begroting 2015 en de rekening 2014. We hebben het kengetal grondexploitaties exclusief en inclusief Meerstad opgenomen.

Begroting 2016 Kengetallen:	Verloop van de kengetallen		
	jaarverslag 2014	begroting 2015	begroting 2016
netto schuldquote	129%	138%	142%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	78%	90%	96%
solvabiliteitsratio	18%	10%	13%
structurele exploitatieruimte	6,2%	-8,0%	2,5%
grondexploitatie excl. Meerstad	16,3%	17,5%	16,1%
grondexploitatie incl. Meerstad	45,8%	50,4%	49,4%
belastingcapaciteit	104,9%	104,7%	104,5%

Toelichting op de kengetallen:

Beoordeling:

Normaal ligt de netto schuldquote van een gemeente tussen 0% en 90%. Als de netto schuldquote tussen 100% en 130% ligt, is de gemeenteschuld hoog (oranje). Hij moet dan niet verder stijgen. Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, dan bevindt de gemeente zich in de gevarenzone (rood). De maten 100% en 130% zijn grove vuistregels. Voor een genuanceerder beeld van de schuldpositie moet ook worden gekeken naar de voorraad bouwgronden en de uitgeleende gelden. Gemeenten met veel grond hebben meer schulden en dus een hogere schuldquote. Dit geldt ook voor de gemeente Groningen. Wij hebben grondposities voor woningbouw en bedrijventerreinen. Voor die gronden hebben we schulden gemaakt. De rente over deze schuld drukt niet direct op de begroting, maar dient te worden opgevangen binnen de grondexploitaties. Met de opbrengsten uit de verkoop van de grond, dient zowel de rente als de aflossing van de schuld te worden betaald. De gemeente Groningen heeft ook leningen voor derden aangetrokken, deze leningen worden één op één aan deze derden doorgegeven. Bij de schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen worden deze leningen geëlimineerd. Dit geldt dus ook voor de verstrekte leningen aan de CV Meerstad. De leningen voor de overige gemeentelijke grondexploitaties zitten wel in deze schuldquote. Onze schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen is 96%. Wij zitten daarmee nog niet in de hoge zone (oranje). De netto schuldquote (gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen) laat vanaf de rekening 2014 een stijgende lijn zien. De stijging wordt vooral veroorzaakt doordat de gereserveerde Regio Specifiek Pakket (RSP) middelen van 76 miljoen middelen vanaf 2014 niet meer konden worden gebruikt als financieringsmiddel omdat we deze middelen in 2015 aan de provincie hebben betaald. De solvabiliteitsratio van 13% is laag maar logisch gezien onze hoge schulden door onze grondposities. De structurele exploitatie ruimte van 2,5% geeft aan dat onze structurele baten niet allemaal vast liggen in structurele lasten. De ruimte in 2016 is 23,7 miljoen euro. De belastingcapaciteit ligt net iets boven het landelijk gemiddelde. Overall kunnen we concluderen dat op basis van de kengetallen 2016 in relatie met een verwachte stijging van ons weerstandsratio naar 0,91 in 2019 de financiële positie voldoende is. Wel is de boekwaarde van onze grondexploitaties ten opzichte van de totale baten hoog. Het risico dat we hiervoor hebben opgenomen in het weerstandsvermogen is 80% van ons totaal benodigd weerstandsvermogen.

Om de kengetallen te kunnen duiden is per kengetal een omschrijving opgenomen.

- **Netto schuldquote**
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de mede-overheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).
- **Solvabiliteitsratio**
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van indien een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is (omdat het vast zit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er andere investeringen mee zijn gefinancierd). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie of gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een provincie en gemeente. De solvabiliteitsratio drukt immers het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de provincie of gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.
- **Grondexploitatie**
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.
- **Structurele exploitatieruimte**
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De relevantie van dit

kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

- **Belastingcapaciteit**

De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomst. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar deze kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Op voorstel van de stuurgroep die naar aanleiding van het advies door de Commissie vernieuwing BBV is ingesteld is ervoor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven. Ook wordt voortaan in de meicirculaire van het gemeentefonds een overzicht opgenomen met de (ontwikkeling van de) gemiddelde lastendruk van de woonlasten van een meerpersoonshuishouden. Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigings-heffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

De kengetallen moeten in samenhang worden gezien. Wanneer bijvoorbeeld de grondexploitatie er niet toe bijdraagt om de schuldpositie te verminderen en de structurele exploitatie ruimte negatief is, geeft het kengetal belastingcapaciteit inzicht in de mogelijkheid tot hogere baten.

Risico's

Naam risico	Risico loonstijgingen SW
Programma	Werk en Inkomen
Omschrijving	De bonden hebben momenteel (september 2015) overleg over wijziging van de cao van SW personeel. In de begroting 2016 is met een CAO-effect voor SW personeel geen rekening gehouden (ook in 2015 niet). De inzet van de Cao-onderhandelingen vanuit VNG blijft hantering 0-lijn, echter moet wel rekening gehouden worden met het risico op verhoging van de cao-lonen. Een loonsverhoging van 1% heeft een financieel effect van 300 duizend euro.
Risicobedrag 2016	300 duizend euro
Kans 2016	50%
Risicobedrag 2017	300 duizend euro
Kans 2017	50%
Risicobedrag 2018	300 duizend euro
Kans 2018	50%
Risicobedrag 2019	300 duizend euro
Kans 2019	50%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	2012
Actie	Inzet Cao-onderhandelingen vanuit VNG blijft hantering 0-lijn

Naam risico	Terugvordering BTW op reïntegratietrajecten
Programma	Werk en Inkomen
Omschrijving	De btw op kosten voor re-integratietrajecten is vanaf de instelling van het btw-compensatiefonds verrekend met de Belastingdienst. Naar aanleiding van een uitspraak van de rechtbank van 13 juli 2011 over de verrekenbaarheid van btw op individuele re-integratieactiviteiten is sprake van een risico. In juni 2012 hebben wij informatie ontvangen dat de verrekening van btw wellicht voor een deel niet mogelijk is. Het niet verrekenbare deel zou mogelijk 2/3 deel uitmaken van het totaal. Als uiteindelijk blijkt dat de btw ten onrechte is verrekend met het btw-compensatiefonds, kan dit betekenen dat een deel van de btw over de jaren 2011-2016 moeten worden terugbetaald. Het totaal verrekende bedrag over de genoemde periode bedraagt circa 3 miljoen euro. In het land tekent zich het beeld af dat terugvordering waarschijnlijk niet aan de orde zal zijn omdat de belastingdienst daarvoor onvoldoende grond heeft. Dit wordt door de fiscalisten bevestigd. Wij streven ernaar om de afrekening met de belastingdienst in 2016 af te ronden. Dat betekent dat het risico zich vanaf 2017 niet meer voordoet.
Risicobedrag 2016	2,0 miljoen euro
Kans 2016	25%
Risicobedrag 2017	0
Kans 2017	0%
Risicobedrag 2018	0
Kans 2018	0%
Risicobedrag 2019	0
Kans 2019	0%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	September 2012
Actie	Wij wachten het onderzoek van de Belastingdienst af.

Naam risico	Lening Euroborg
Programma	Economie en Werkgelegenheid
Omschrijving	De Euroborg NV heeft één huurder, waardoor het risico bestaat dat de Euroborg NV niet aan haar financiële verplichtingen kan voldoen richting de gemeente Groningen.
Risicobedrag 2016	7,95 miljoen euro
Kans 2016	25%
Risicobedrag 2017	7,48 miljoen euro
Kans 2017	25%
Risicobedrag 2018	6,98 miljoen euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	6,46 miljoen euro
Kans 2019	25%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2006
Actie	In 2011 heeft Ernst en Young een rapport uitgebracht over het risicoprofiel. Op basis hiervan is het bedrag en de kans aangepast.

Naam risico
Programma
Omschrijving

Verkoop panden voor dekking kapitaallasten VMBO Noordoost/West

Jeugd en onderwijs

Uw raad besloot op 29 september 2010 vijf percelen te verkopen en de opbrengst (geraamd op 6,1 miljoen) in te zetten voor de dekking van kapitaallasten van de nieuw gerealiseerde VMBO-scholen. Wij hebben in 2011 één van de percelen verkocht en één pand kreeg een voortgezet onderwijsgebruik. Het alsnog benutten van dit pand voor onderwijshuisvesting is gedaan om vanuit een breed perspectief de mogelijkheden optimaal te benutten en kosten te besparen.

In 2015 is de Heinsiusstraat verkocht. Met deze verkoop is het risico dat we in de Gemeenterekening 2014 hebben opgenomen met ongeveer de helft verminderd.

De opbrengsten van de overige twee gebouwen (Travertijnstraat en Star Numanstraat) van 2,3 miljoen euro zijn tot dusver niet gerealiseerd. De hiermee samenhangende kapitaallasten zijn jaarlijks 140 duizend euro.

Het gebouw aan de Star Numanstraat krijgt opnieuw een onderwijsbestemming. In dit gebouw wordt een dislocatie van de Michael-school (KOC) gehuisvest. De opbrengst van het pand aan de Travertijnstraat kan de komende jaren niet zeker worden gesteld, omdat dit pand voor een periode van 2 tot 5 jaar wordt verhuurd aan Carex (beheer) voor onder meer de huisvesting van Backbone. De huuropbrengst wordt gebruikt voor de instandhouding van het gebouw. De kapitaallasten zijn niet gedekt en de huuropbrengst levert de komende 5 jaar geen bijdrage aan de dekking van de kapitaallasten van de investering in de nieuwe VMBO-scholen. Deze optie is ontwikkeld voor het onderbrengen van het Backbone-initiatief en omdat de marktomstandigheden voor verkoop van het pand Travertijnstraat op dit moment minder gunstig zijn. Besluitvorming over het gebruik door Carex en Backbone heeft plaatsgevonden via uw raad.

Risicobedrag 2016 140 duizend euro

Kans 2016 75%

Risicobedrag 2017 140 duizend euro

Kans 2017 75%

Risicobedrag 2018 140 duizend euro

Kans 2018 75%

Risicobedrag 2019 140 duizend euro

Kans 2019 75%

Structureel/Incidenteel Incidenteel

1e signaleringsmoment Augustus 2014

Actie De nog te realiseren verkoopopbrengst bedraagt na de verkoop van de Heinsiusstraat nog 2,3 miljoen euro. Dit betekent een resterend risico van 140 duizend euro structureel vanwege de jaarlijkse kapitaallasten.

Het gebouw aan de Travertijnstraat 12 is in gebruik gegeven aan Backbone tot 2020. Dat betekent dat een deel van het risico blijft bestaan tot Travertijnstraat 12 is verkocht. Dekking van de kapitaallasten wordt momenteel gevonden binnen het budget onderwijshuisvesting. Dat kan alleen zolang er nog reserve is. De reserve staat wel onder druk.

Naam risico
Programma
Omschrijving

Niet realiseren rijksbezuinigingen VSD

Welzijn, gezondheid zorg en vsd

De gemeente is per 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de taken in de (nieuwe) Wmo2015 en de Jeugdwet. Deze decentralisaties zijn gepaard gegaan met omvangrijke bezuinigingen van het rijk en bij de meicirculaire 2015 zijn extra kortingen doorgevoerd, op basis van het lagere zorggebruik in 2014 op de gedecentraliseerde taken.

In het Beleidsplan en het Uitvoeringsplan Vernieuwing Sociaal Domein 2014-2015 (oktober 2014) staat de richting aangegeven hoe we deze rijksbezuinigingen structureel willen opvangen. Er zijn echter ook onzekerheden, want zowel de gemeente als de zorgaanbieders zitten nog in een ontwikkel/groefase van dit veranderende sociaal domein.

De vaststelling van de budgetten voor de Inkoop voorzieningen 2016/2017, de WIJ-teams en de uitvoeringskosten leiden tot een verwacht tekort van 1,8 miljoen euro op het zorgbudget. We stellen voor om dit bedrag aan de reserve WMO toe te voegen, zodat deze indien nodig ingezet kan worden. Daarnaast zijn in de berekeningen een aantal aannames gedaan, die tot risico's leiden.

Inkoop 2016/2017

Het benodigde zorgbudget voor Wmo2015 (nieuw 18+) is berekend op basis van de aantallen in 2015, waarbij een raming van de zorgkosten voor 2016 is gemaakt. Er is onder meer uitgegaan van het transformatie-effect (of verzilvering), waardoor investeringen in de WIJ-teams leiden tot minder aanspraak op maatwerkvoorzieningen. Of en in welke mate dit effect optreedt, moet in de praktijk blijken. Daarnaast wordt 15% minder zorgkosten verwacht door herindicaties en 20% door niet verzilverde indicaties.

De beheersmaatregelen voor dit risico bevinden zich in de toegang tot de voorzieningen bij de WIJ-teams. Daarnaast kan jurisprudentie op het terrein van het sociaal domein er toe leiden dat we meer zorg/voorzieningen moeten inkopen dan verwacht.

We gaan uit van een volledige dekking van de WIJ-teams over de stad in 2016 en daarmee een optredend dempend effect op de zorgvoorzieningen. Indien de uitrol van de WIJ-teams vertraagt, dan moeten er waarschijnlijk meer maatwerkvoorzieningen worden ingekocht.

Uitvoeringskosten

De nieuwe vorm van inkoop (p maal q) leidt in vergelijking met de inkoop via vaste budgetten in 2015 tot een andere en een meer intensieve werkwijze en daarmee extra uitvoeringskosten. Een en ander is mede afhankelijk van de inrichting van ondersteunende ICT systemen (landelijk en lokaal). De extra uitvoeringskosten bedragen maximaal 950 duizend euro.

Daarnaast heeft de landelijke problematiek rondom de PGB's in 2015 veel extra inzet gevraagd die niet voorzien was. Dit betreft zowel inzet van eigen personeel als van externe capaciteit (extra kosten). Tevens kon minder tijd aan de reguliere taken en diverse projecten worden besteed. De PGB-problematiek zorgt ook in 2016 voor extra uitvoeringskosten van circa 900 duizend euro. Er is landelijke overleg over een compensatieregeling, maar mogelijk dat het compensatiegeld lager uitvalt dan de extra kosten.

Beschermd wonen

Er heeft een herverdeling plaatsgevonden van het beschikbare budget voor Beschermd wonen in 2015, die ongunstig voor ons uitpakt als centrumgemeente. Het resultaat is dat het budget voor 2015 met 1,2 miljoen euro is gekort. Meerdere centrumgemeenten zijn het niet eens met deze herverdeling, daarom heeft het rijk in de meicirculaire 2015 een landelijk onafhankelijk onderzoek aangekondigd naar de vraag of er voldoende middelen beschikbaar zijn voor Beschermd wonen. Wij nemen deel aan dit onderzoek, waarvan de uitkomsten najaar 2015 worden verwacht.

De eigen bijdrage op Beschermd wonen is circa 2,9 miljoen euro. Een deel daarvan, 900 duizend euro, heeft betrekking op de regio en het is onzeker of we deze ook daadwerkelijk kunnen incasseren. Dit komt door de wijze van uitbetalen van het CAK, waarin het deel voor Beschermd wonen niet is te onderscheiden.

Het totale risico op Beschermd wonen nemen we voor 50% mee in de berekeningen, omdat het risico wordt gedeeld met de overige gemeenten van de provincie Groningen.

PGB

Een deel van de cliënten in de Wmo2015 heeft een PGB. Vanwege de ontoereikende gegevensoverdracht van het Rijk en de uitvoeringsproblemen bij de SVB is er onvoldoende zicht op de daadwerkelijke uitgaven voor 2015, en daarmee ook voor 2016.

We hebben uiteraard een zo realistisch mogelijke schatting gemaakt van het benodigde budget, maar er is een risico dat hier een tekort ontstaat. We berekenen 10% van het PGB budget Wmo2015; 800 duizend euro. Voor Jeugd en Beschermd wonen is het risico aldaar opgenomen.

Jeugd - RIGG

De RIGG is de inkooporganisatie voor de 23 Groninger gemeenten, die onder de GR PG&Z is gebracht. Voor de jaren 2016/2017 is volledige solidariteit afgesproken over zowel de ZIN als de PGB. De jeugd-zorgmarkt is echter nog niet volwassen en kent nog veel dynamiek, daarbij moet de markt in 2016/2017 nog een forse korting opvangen. We hanteren daarom 10% van het zorgbudget als risicobedrag.

Het totale risico is circa 18,4 miljoen euro. Dit is een verhoging van 8,4 miljoen euro ten opzichte van de laatste berekening bij de jaarrekening 2014. De stijging wordt met name veroorzaakt door het nieuwe risico van de aannames bij de inkoop 2016/2017, waaronder de verwachte effecten van de WIJ-teams en de transformatie op een dalend zorggebruik.

Een risicoberekening voor meerdere jaren vooruit is moeilijk te maken vanwege de dynamiek op het sociale domein, zowel bij gemeente als zorgaanbieders. Daarom gebruiken we voornamelijk het berekende risico ook voor de jaren 2017 t/m 2019.

Risicobedrag 2016	18,4 miljoen euro
Kans 2016	50%
Risicobedrag 2017	18,4 miljoen euro
Kans 2017	50%
Risicobedrag 2018	18,4 miljoen euro
Kans 2018	50%
Risicobedrag 2019	18,4 miljoen euro
Kans 2019	50%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Maart 2014
Actie	In het Beleidsplan Vernieuwing sociaal domein (raad februari 2014) is vastgesteld hoe we deze rijksbezuinigingen willen opvangen. Via regionale continuïteitarrangementen voor de Jeugdwet en de Wmo 2015 maken we afspraken met de zorgaanbieders over zorgcontinuïteit en het opvangen van de bezuinigingen

Naam risico	Bedrijfsrisico werkmaatschappijen
Programma	Sport en bewegen en Cultuur
Omschrijving	De werkmaatschappijen van de gemeente (OPSB, WSR en CBK) kennen een afhankelijkheid van de economische conjunctuur. Wij houden rekening met een specifiek bedrijfsrisico ter hoogte van ca. 10% van de omzet. De totale omzet van de werkmaatschappijen is circa 17 miljoen euro.
Risicobedrag 2016	1,75 miljoen euro
Kans 2016	25%
Risicobedrag 2017	1,75 miljoen euro
Kans 2017	25%
Risicobedrag 2018	1,75 miljoen euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	1,75 miljoen euro
Kans 2019	25%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	
Actie	Het blijvend stimuleren van het gebruik van de voorzieningen.
Naam risico	Wijziging in btw-regelgeving en sport
Programma	Sport en bewegen
Omschrijving	Het Rijk is van plan het Sportbesluit aan te passen. Een van de aanpassingen is waarschijnlijk de btw-vrijstelling op (oude) investeringen en onderhoud van (sport)accommodaties. We lopen een structureel risico van 1,4 miljoen euro en een incidenteel risico van 1,5 miljoen euro in verband met de btw op (oude) investeringen.
Risicobedrag 2016	0
Kans 2016	0%
Risicobedrag 2017	1,4 miljoen euro en 1,5 miljoen euro
Kans 2017	50%
Risicobedrag 2018	1,4 miljoen euro
Kans 2018	50%
Risicobedrag 2019	1,4 miljoen euro
Kans 2019	50%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	2014 VGR 2 en Begroting 2015
Actie	We hebben de financiële gevolgen aangeleverd bij het VNG. VNG en VSG pleiten er nog steeds voor om af te zien van de voorgenomen wetwijziging. We volgen de ontwikkelingen op rijksniveau.

Naam risico	Fusie Kunstencentrum / Muziekschool
Programma	Cultuur
Omschrijving	Het gemeentelijke personeel van de Muziekschool, dat per 1 juli 2013 over is gegaan in de nieuw gevormde fusie-instelling met het Kunstencentrum, heeft een bovenwettelijke inkomenswaarborg voor een periode van maximaal 5 jaar. In geval van faillissement en/of liquidatie wordt een eventueel verschil in uitkeringsrechten tussen het sociale plan van de fusie-instelling en garanties volgens de uitkeringsrechten ingevolge de arbeidsvoorwaardenregeling gemeente Groningen (ARG) aangevuld.
Risicobedrag 2016	1,5 miljoen euro
Kans 2016	25%
Risicobedrag 2017	1,5 miljoen euro
Kans 2017	25%
Risicobedrag 2018	750 duizend euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	0
Kans 2019	0%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Begroting 2013
Actie	Het risico wordt afgedekt door de algemene egaliseringsreserve. Indien de situatie van faillissement / liquidatie zich voordoet kan worden overwogen om niet de algemene egaliseringsreserve aan te spreken, maar de vrijval van subsidie aan de fusiecombinatie in te zetten (2016 jaarlijks 2,940 miljoen euro).

Naam risico	Exploitatie Groninger Forum
Programma	Cultuur
Omschrijving	Door de verwachte latere opening van het gebouw ontstaat een risico voor tekorten in de exploitatie van het Groninger Forum. Het risico treedt pas op na opening. Verwachte opening op dit moment is 2018 of later.
Risicobedrag 2016	0
Kans 2016	0%
Risicobedrag 2017	0
Kans 2017	0%
Risicobedrag 2018	0
Kans 2018	0%
Risicobedrag 2019	0
Kans 2019	0%
Structureel/Incidenteel	structureel
1e signaleringsmoment	rekening 2014
Actie	Samen met het Groninger Forum worden de ontwikkelingen in de exploitatie gevolgd.

Naam risico
Programma
Omschrijving

Parkeerbedrijf

Verkeer

In de meerjarenprognose 2012 is een eerste aanzet gegeven voor een gevoeligheidsanalyse om inzicht te krijgen in de omvang van de risico's en het benodigde weerstandsvermogen. Het tijdig onderkennen van deze risico's vinden wij van groot belang. Door de toename van de omvang van de vastgoedportefeuille nemen de risico's ook navenant toe. Voor de meerjarenprognose 2014 hebben wij het benodigd weerstandsvermogen opnieuw berekend en de risicosystematiek verder uitgewerkt. Daarbij is gebruik gemaakt van de suggesties en bevindingen van de Rebelgroep en Ernst & Young. Er is een risicoanalyse uitgevoerd voor de onderdelen: rente, opbrengsten en kosten, OV-bijdrage, bezettingsgraad parkeergarages en straatparkeren. De geactualiseerde meerjarenprognose 2015 (inclusief de uitkomsten van het onderzoek naar de verwachte parkeerbehoefte en de omzetestontwikkeling van de gemeentelijke parkeergarages) wordt geagendeerd voor het 4e kwartaal van 2015 (zie collegebrief dd 23-04-2015). De uitkomsten kunnen effect hebben op het risico.

Het risico is gekwantificeerd op 6 miljoen euro. Rekening houdend met de kans van optreden komen wij op een benodigd weerstandsvermogen van 5,5 miljoen euro. Voor de totale looptijd (2024) bedraagt het risicobedrag 18,2 miljoen euro. Rekening houdend met de kans van optreden komt dit neer op een benodigd weerstandsvermogen van 16,8 miljoen euro.

De kans van optreden is per onderdeel bepaald. Voor de rente en de OV-bijdrage is deze bepaald op 100%, voor de overige onderdelen (opbrengsten en kosten, bezettingsgraad parkeergarages en straatparkeren) schatten wij de kans van optreden in op 75%.

Risicobedrag 2016
Kans 2016
Risicobedrag 2017
Kans 2017
Risicobedrag 2018
Kans 2018
Risicobedrag 2019
Kans 2019
Structureel/Incidenteel
1e signaleringsmoment
Actie

5,5 miljoen euro
100%
6,3 miljoen euro
100%
6,8 miljoen euro
100%
7,3 miljoen euro
100%
Incidenteel
Al jaren in P&C documenten
Wij zullen jaarlijks het benodigde weerstandsvermogen opnieuw berekenen.

Naam risico	Uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties
Programma	Economie en werkgelegenheid en Wonen
Omschrijving	Om de risico's die voortvloeien uit de grondexploitaties in uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties te kwantificeren wordt de risicoboxmethode gehanteerd. Het risico op een plantekort kan voortvloeien uit vertraging in het uitgifte tempo van gronden, uitgifte van gronden tegen lagere grondprijzen dan in de exploitatiebegroting is voorzien, aanbesteding van civieltechnische werken, vertraging in het tempo van realisering, etc. De risico's zijn met behulp van de boxenrisicomethode gekwantificeerd. De minimale omvang van de risico's die verband houden met grondexploitaties en nog in exploitatie te nemen gronden in 2015 bedraagt 187 miljoen euro. Dit risico heeft betrekking op alle lopende grondexploitaties inclusief Meerstad. De uitkomst van de risicoboxsystematiek nemen we, conform de kadernota, geheel mee in onze bepaling van het benodigde weerstandsvermogen, vandaar dat de kans op 100% wordt gesteld.
Risicobedrag 2016	183,994 miljoen euro
Kans 2016	100%
Risicobedrag 2017	193,080 miljoen euro
Kans 2017	100%
Risicobedrag 2018	185,915 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	179,794 miljoen euro
Kans 2019	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	2004
Actie	De risicoboxmethode is gebaseerd op het boxenmodel van de lopende grondexploitaties. Voor het bepalen van de noodzakelijke omvang van de egalisatiereserve zijn de in box III aangegeven risico's van de lopende grondexploitatie relevant. Box III geeft inzicht in de risico's van het project welke niet opgenomen zijn in de projectbegroting/grondexploitatie. De risico's en het effect op het weerstandsvermogen van nieuwe (grote) projecten maken we afzonderlijk inzichtelijk.
Naam risico	Verkeer en vervoersprojecten
Programma	Verkeer
Omschrijving	Voor de projecten verkeer en vervoer (zie staat V) wordt de omvang van de niet voorziene risico's in de exploitatie berekend aan de hand van de investeringen. De totale omvang van de niet voorziene risico's is gekwantificeerd op 2,8 miljoen euro. De kredieten die voortvloeien uit de Netwerkanalyse zijn buiten beschouwing gelaten. We beschouwen deze kredieten als taakstellend. Als een afzonderlijke maatregel goedkoper of duurder uitvalt kan tussentijds worden bijgestuurd. We achten het risico minimaal en hebben deze projecten daarom buiten de risicoberekening gelaten.
Risicobedrag 2016	2,8 miljoen euro
Kans 2016	50%
Risicobedrag 2017	2,8 miljoen euro
Kans 2017	50%
Risicobedrag 2018	2,8 miljoen euro
Kans 2018	50%
Risicobedrag 2019	2,8 miljoen euro
Kans 2019	50%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Al jaren in P&C documenten
Actie	Bij het nieuwe meerjarenprogramma Verkeer en Vervoer (eind 2014) willen we de wijze van risicobepaling van verkeersprojecten actualiseren, onder andere op basis van ervaringen uit het verleden. Daarnaast willen we bepalen hoe we in het vervolg bij verkeersprojecten omgaan met het aanvullen van het weerstandsvermogen.

Beleid en Ontwerp	
Naam risico	Bezwaarprocedures bouwleges
Programma	Wonen
Omschrijving	De nog lopende procedures over de hoogte van de bouwleges zijn afgedaan of geschikt. Het risico is daarmee vervallen.
Risicobedrag 2016	0
Kans 2016	50%
Risicobedrag 2017	0
Kans 2017	0%
Risicobedrag 2018	0
Kans 2018	0%
Risicobedrag 2019	0
Kans 2019	0%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2008
Actie	Risico is vervallen
Naam risico	Sontwegtracé
Programma	Wonen
Omschrijving	Naar verwachting wordt in 2016 en 2017 het 2e deel Sontwegtracé uitgevoerd als ook de verbetering van de aansluiting op de Oostelijke Ringweg en Meerstad. In de exploitatieopzet voor het Sontwegtracé houden we rekening met een risico van 1,2 miljoen euro in 2015 en 0,4 miljoen euro in 2016 en 2017. Binnen dit project is hiervoor een risicoreservering voor hetzelfde bedrag opgenomen. Voor het inzicht in onze gemeentelijke risico's en afdekking daarvan nemen we zowel het risico als de buffer in de grondexploitatie mee bij de bepaling van het benodigde en beschikbare weerstandsvermogen.
Risicobedrag 2016	400 duizend euro
Kans 2016	100%
Risicobedrag 2017	400 duizend euro
Kans 2017	100%
Risicobedrag 2018	0
Kans 2018	0%
Risicobedrag 2019	0
Kans 2019	0%
Structureel/Incidenteel	incidenteel
1e signaleringsmoment	November 2012
Actie	Binnen de grondexploitaties is een buffer opgenomen, die kan worden ingezet om het risico op te vangen. Bij oplevering van uitgevoerde werkzaamheden kan het risico en de buffer in de grondexploitatie vervallen.

Naam risico	Aanpak spoedlocaties en overige risico's bodemsanering
Programma	Onderhoud en beheer openbare ruimte
Omschrijving	In het convenant "bodemonwikkelingsbeleid en spoedlocaties" is afgesproken dat in 2015 alle bodemverontreinigingen gesaneerd of beheerst zijn die een risico voor de mens vormen (humane spoedlocaties). Daarnaast is afgesproken dat de bodemverontreinigingen die onaanvaardbare risico's bevatten voor het ecosysteem en/of bijdragen aan de verspreiding van de verontreiniging (de overige spoedlocaties), ook zoveel mogelijk gesaneerd of beheerst zijn. Nagenoeg alle locaties zijn in 2015 beheerst of gesaneerd. Daarnaast kunnen zich, los van de spoedlocaties, nieuwe situaties aandienen waarbij sprake is van risico's (schadeclaims, saneringen en randvoorwaarden bodem). Er wordt een risicobedrag van 2,2 mln euro gehanteerd. Voor de kosten van bodemsaneringen, het afdekken van mogelijke schadeclaims en onvoorziene zaken is de bestemmingsreserve bodemsanering beschikbaar.
Risicobedrag 2016	2,2 miljoen euro
Kans 2016	75%
Risicobedrag 2017	2,2 miljoen euro
Kans 2017	75%
Risicobedrag 2018	2,2 miljoen euro
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	2,2 miljoen euro
Kans 2019	75%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	2001
Actie	Monitoren en aanpak spoedlocaties (saneren of beheersen).

Naam risico	Commerciële dienstverlening Stadsbeheer
Programma	Onderhoud en beheer van de openbare ruimte
Omschrijving	Vanaf november 2009 hebben wij aangegeven dat de omzet en de marge van de bedrijfsafvalinzameling onder druk staan. Dit kwam door de blijvende scherpe concurrentie, mede als gevolg van de recessie. Door aanpassingen in de begroting, beginnend herstel van de economie en efficiencyverbeteringen bij de afvalinzameling is dit risico met ingang van de rekening 2014 verkleind.
Risicobedrag 2016	225 duizend euro
Kans 2016	25%
Risicobedrag 2017	225 duizend euro
Kans 2017	25%
Risicobedrag 2018	225 duizend euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	225 duizend euro
Kans 2019	25%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	November 2009
Actie	Tussentijds de ontwikkelingen volgen.

Naam risico
Programma
Omschrijving

Groot onderhoud en vervangingen

Onderhoud en beheer van de openbare ruimte

De komende jaren zijn diverse voorzieningen in de openbare ruimte aan vervanging toe. Of omdat de kosten voor onderhoud in de eindfase te hoog worden, of omdat de voorziening echt 'op' is. De onderhoudsbudgetten zijn ontoereikend om deze vervangingsinvesteringen te kunnen plegen. Daarnaast constateren we knelpunten en risico's op het gebied van groot onderhoud. Wij hebben het risico geïntegreerd tot een risico groot onderhoud en vervangingen. Dit past in onze doelstelling om alle maatregelen op het gebied van groot onderhoud en vervangingen de komende jaren integraal inzichtelijk te maken en af te wegen. Daarvoor is een Meerjarenplan groot onderhoud en vervangingen opgesteld dat elk jaar wordt geactualiseerd. Actualisatie van het risico vindt jaarlijks plaats bij de nieuwe kredietaanvraag. De laatste kredietaanvraag van januari 2015 vormt de basis van de berekening van het hier beschreven risico. Het betreft de volgende risico's en knelpunten:

Kabels openbare verlichting:

Het Openbaar Verlichting (OVL)-net is op een leeftijd dat de technische levensduur 'op' is. De verouderde, technisch versleten elektriciteitskabels moeten vervangen worden. De toename van het aantal storingen, verergerd door de winters heeft duidelijk gemaakt dat de problemen met de oude kabels snel toenemen.

Bruggen:

De komende jaren moeten van een aantal beweegbare bruggen onderdelen worden vervangen. Daarnaast ontstaan bij landhoofden van oude bruggen (Maagdenbrug, Trompbrug) problemen door verkeersbelasting en verzakking. Om te voorkomen dat deze bruggen vast komen te zitten, is de komende jaren vervanging van de landhoofden nodig. Er zijn afgelopen jaren diverse houten bruggen vervangen door stalen bruggen en/of extra gerepareerd en geconserveerd. Ook voor de komende jaren blijft dit een punt van aandacht.

Oeverbeschoeiing:

De kademuuren en beschoeiingen van de Groninger watergangen zijn op diverse plaatsen toe aan groot onderhoud of vervanging. De budgetten voor het reguliere onderhoud van deze beschoeiingen voorzien niet in deze grote uitgaven. Op

Verharding:

Asfaltconstructies kunnen lang mee als tijdig nieuwe deklagen worden aangebracht. We kunnen echter niet onbeperkt een nieuwe deklaag aanbrengen. Na circa 50 jaar is de totale constructie 'op' en is vervanging aan de orde. Ten tweede is in het verleden geen fundering aangebracht bij de aanleg van diverse wegen. Met de huidige verkeersbelasting leidt dat tot verzakkingen en daarmee kosten voor herstel. Zeker als er werkzaamheden in de grond zijn geweest, zoals vervanging van de riolering of nutsvoorzieningen. Bij groot onderhoud moet nu een fundering worden aangebracht. Ook zien we boomwortelproblematiek terugkeren. Tot slot lopen we in de toekomst tegen hogere kosten aan voor geluid reducerend asfalt omdat de levensduur korter is in vergelijking met gewoon asfalt. Een ander risico is verharding in de vorm van gele stenen in de binnenstad. We hebben gekozen om alle stenen in de binnenstad op te ruwen, met een bijdrage van 3 x 170 duizend euro, over de jaren 2016-2018. hoewel de stroefheid van de stenen na opruwen weer aan de normen voldoet, heeft deze maatregel als nadeel dat de ruwere stenen vuil vast houden en daardoor een grauwe uitstraling krijgen, die (nog) niet goed te verhelpen is. Na de drie jaar opruwen is het risico van gladheid eerst opgelost, maar de stenen worden snel vuil.

Tunnels en viaducten:

Er is groot onderhoud noodzakelijk aan het Parkwegviaduct.

Speelvoorzieningen:

Er zijn afgelopen jaren veel nieuwe speeltoestellen geplaatst en ondergronden zijn veiliger gemaakt. De aanlegkosten werden vaak betaald uit incidentele budgetten. Komende jaren dienen de eerste vervangingen zich aan. Het onderhoudsbudget is daar niet op berekend.

Recreatie terreinen Ruskenveen/ Kardinge

Een in 2013 uitgevoerde inspectie van de openbare recreatievoorzieningen van de stad (Kardinge, Ruskenveen, tennisbanen, groenstroken rondom sportparken) maakt duidelijk dat diverse onderdelen daarvan de komende jaren voor het eerst aan groot onderhoud of vervanging toe zijn. Het onderhoudsbudget van deze

Risicobedrag	4,44 miljoen euro
Kans	25%
Risicobedrag 2017	6,15 miljoen euro
Kans 2017	25%
Risicobedrag 2018	7,84 miljoen euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	9,42 miljoen euro
Kans 2019	25%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
le signaleringsmoment	Begroting 2002
Actie	Jaarlijks wordt een krediet aangevraagd voor de meest noodzakelijke vervangingsinvesteringen.

Naam risico
Programma
Omschrijving

Gemeentefonds

Algemene inkomsten en post onvoorzien

De hoogte van de algemene uitkering wordt bepaald door de omvang en verdeling van het gemeentefonds. De omvang is gekoppeld aan de groei van de rijksbegroting. De huidige raming van de hoogte van de algemene uitkering is gebaseerd op de septembercirculaire 2015. In 2015 is het deelfonds sociaal domein ingesteld als gevolg van de drie decentralisaties. De omvang van het gemeentefonds is hierdoor landelijk gestegen met circa 10 miljard euro tot meer dan 27 miljard euro. Het gemeentefonds is hierdoor de vierde grootste uitgavenpost geworden op de rijksbegroting. De omvang van dit deelfonds sociaal domein is voor Groningen in 2016 170,4 miljoen euro. Het deelfonds sociaal domein wordt voor een periode van drie jaar ingesteld (2015-2017). In 2018 vervalt het deelfonds en worden de middelen verdeeld via de algemene uitkering. Het deelfonds bevat integratie-uitkeringen voor de nieuwe Wmo, Jeugdzorg en Participatiewet. In het kader van de integrale benadering kunnen de gelden ontschot worden ingezet binnen het deelfonds. Er geldt wel een bestedingsplicht aan de taken in het sociaal domein, ofwel het geld van het deelfonds mag niet worden ingezet voor andere taken. De afgelopen jaren is het groot onderhoud aan het gemeentefonds uitgevoerd. Dit was noodzakelijk omdat de werkelijke kosten van gemeenten aan gemeentelijke taken niet meer overeen kwam met de ijkpunten hiervoor in het gemeentefonds. Met ingang van 2016 worden de uitkomsten van de tweede fase van het groot onderhoud ingevoerd. De adviezen van de VNG en de Raad voor financiële verhoudingen (Rfv) hebben op één onderdeel (het subcluster Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing) geleid tot een gefaseerde invoering. Er vindt nog nader onderzoek plaats naar dit cluster. De uitkomsten hiervan worden meegenomen in de meicirculaire 2016. Door de herijking verandert de omvang van het gemeentefonds niet, maar het leidt wel tot herverdeeffecten tussen individuele gemeenten. Voor Groningen leidt de tweede fase van het groot onderhoud tot een structureel nadeel van 0,2 miljoen euro in 2016 en vanaf 2017 bedraagt het nadeel structureel 1,8 miljoen euro.

Het BTW-compensatiefonds (BCF) is in stand gebleven. Aan de omvang van dit fonds is een plafond gekoppeld. Overschotten of tekorten op het fonds worden verrekend met het gemeentefonds. In de septembercirculaire 2015 is de verwachte benutting van het BCF geactualiseerd. Het Rijk verwacht een hogere onderschrijding op het fonds. De positieve bijstelling wordt verrekend met de algemene uitkering. Aangezien we geen betrouwbaardere inschatting kunnen maken van een tekort of overschot op dit fonds nemen we de raming van het rijk op in de algemene middelen. Wanneer hier een actualisatie op plaats vindt, verrekenen we deze ook met de algemene middelen.

We hanteren het uitgangspunt dat specifieke kortingen (en uitzettingen) vanuit het rijk één op één met de sector worden verrekend. Voor het overige hanteren we een maximale omvang van het risico van 5% van de ingeschatte algemene uitkering. Het risico bedraagt maximaal 22,2 miljoen euro (naar boven of naar beneden), waarbij de kans op een voordeel even groot is als de kans op een nadeel.

We gaan er vanuit dat de kans op een voordeel even groot is als de kans op een nadeel, hierdoor reserveren we hiervoor geen specifieke weerstandscapaciteit.

Risicobedrag

Kans

Risicobedrag 2017

Kans 2017

Risicobedrag 2018

Kans 2018

Risicobedrag 2019

Kans 2019

Structureel/Incidenteel

1e signaleringsmoment

1995

Forse afwijkingen worden zoveel mogelijk voorkomen en verkleind door het realistisch en stabiel ramen van de uitkeringen.

Actie

Naam risico	Renterisico
Programma	Algemene inkomsten en post onvoorzien
Omschrijving	De renteveronderstellingen voor de begroting zijn gebaseerd op de in het voorjaar bij het meerjarenbeeld verwachte ontwikkeling van de rente. De werkelijke renteontwikkeling kan hoger of lager uitvallen. Een beperkte afwijking zal zich zeker voordoen. Mutaties in de rente hebben gevolgen voor het resultaat. Het risico op een netto voordelig resultaat is even groot als het risico op een netto nadelig resultaat.
Risicobedrag 2016	0
Kans 2016	50%
Risicobedrag 2017	0
Kans 2017	50%
Risicobedrag 2018	0
Kans 2018	50%
Risicobedrag 2019	0
Kans 2019	50%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Doorlopend
Actie	We hebben een rente egalisatie reserve waarmee schommelingen in het resultaat als gevolg van de renteontwikkeling opgevangen kunnen worden. De omvang van deze reserve is 1,75 miljoen euro.

Naam risico	Glasvezelkabelverleggingen
Programma	Algemene ondersteuning
Omschrijving	Wanneer door externe invloeden een glasvezelkabel moet worden verlegd, bijvoorbeeld omdat Rijkswaterstaat een weg wil verbreden of verleggen, dan is de gemeente vanuit de telecomwet verplicht 'om niet' de glasvezelkabel te verleggen. Dit zijn kostbare aangelegenheden. Op het ontstaan van en het nut van reconstructies hebben wij geen enkele invloed. Bij het nieuwe ODCN netwerk, met kabels van 288 vezelparen, is zo'n operatie nog duurder gezien de complexiteit van het netwerk. Komende jaren komt zeker één hele grote reconstructie in beeld, namelijk de Zuid-Ring. De verwachting is dat hierdoor vijf tot zeven jaar lang veel verleggingen zullen spelen met flinke kosten tot gevolg. De afgelopen jaren, zonder grote verleggingen, waren de kosten ongeveer 80 duizend euro per jaar. In de toekomst zal het beslag door voorgenoemde ontwikkelingen op de middelen veel hoger zijn.
Risicobedrag 2016	75 duizend euro
Kans 2016	75%
Risicobedrag 2017	75 duizend euro
Kans 2017	75%
Risicobedrag 2018	75 duizend euro
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	75 duizend euro
Kans 2019	75%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	December 2013
Actie	Via de Voortgangsrapportages wordt gerapporteerd op de werkelijke effecten.

Naam risico	Niet halen bezuinigingen
Programma	Alle programma's
	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2016-2019 op te lossen is bij voorgaande begrotingen en deze begroting een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 24,5 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee op 9 miljoen euro incidenteel. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risico boxenmethode.
Omschrijving	
Risicobedrag 2016	9 miljoen euro
Kans 2016	100%
Risicobedrag 2017	9 miljoen euro
Kans 2017	100%
Risicobedrag 2018	9 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	9 miljoen euro
Kans 2019	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
	We sturen nauwgezet op de bezuinigingstaakstelling en rapporteren hierover in de voortgangsrapportages. Bij de begroting 2016 presenteren we uw raad nieuwe bezuinigingsmaatregelen, enkele maatregelen ter dekking van het tekort 2016-2019 en enkele nieuwe maatregelen ter invulling van het reeds bestaande bezuinigingspakket.
Actie	

Naam risico	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven
Programma	Alle programma's

Omschrijving

Met ingang van 1 januari 2016 zullen overheden voor de fiscale ondernemingsactiviteiten belastingplichtig worden voor de vennootschapsbelasting op grond van de 'Wet modernisering vennootschapsbelasting overheidsondernemingen'. In de wet is geregeld dat gemeenten integraal onder de wet Vpb zullen vallen, waarbij een aantal uitzonderingen is gedefinieerd.

Deze wet heeft tot gevolg dat over de fiscale winst van alle belaste ondernemingsactiviteiten samen maximaal 25% vennootschapsbelasting moet worden afgedragen.

Het wetgevingsproces hiervoor is gestart vanwege het verzoek van Europese Commissie om maatregelen te nemen, tegen dit in haar ogen, ongelijke 'speelveld' (mei 2013). Het doel van deze wetgeving is om concurrentievervalsing door de overheid te voorkomen in gevallen waarbij de overheid dezelfde activiteiten uitvoeren als private partijen die wel Vpb-plichtig zijn.

De gevolgen van de wet zijn administratief en organisatorisch groot en vragen keuzes op strategisch niveau. Daarnaast zal invoering gepaard gaan met aanzienlijke invoeringskosten. Bij de rekening 2014 heeft uw raad hiervoor 700 duizend euro beschikbaar gesteld.

We schatten in dat de invoering van de Vpb voor de gemeente Groningen vooral van invloed zal zijn op het grondbedrijf, het parkeerbedrijf, het vastgoedbedrijf, enkele verbonden partijen, de commerciële dienstverlening van Stadsbeheer en de overige werkzaamheden die we voor derden uitvoeren. De financiële effecten kunnen groot zijn, met name voor de grondexploitaties. Bij ondernemingsactiviteiten waar fiscale winsten worden behaald, dient maximaal 25% vennootschapsbelasting te worden afgedragen.

De afgelopen periode is een schatting gemaakt voor de financiële effecten. Daar zijn veel aannames gedaan omdat er veel onduidelijkheden zijn rondom waardering en toerekening van kosten. Het is dus ook een eerste inschatting van de belastingplicht voor 2016. Aangezien er nog veel onduidelijkheden zijn over de omvang van de belastingplicht kunnen we geen betrouwbare raming opnemen in de begroting. Daarom houden we voor de jaren 2016-2019 rekening met een risico. Het risico voor 2016 is berekend op 1,8 miljoen euro. Voor de jaren 2017 tot en met 2019 hebben we het risicobedrag van 2016 opgenomen omdat we geen andere informatie hebben. Bij de rekening 2015 zullen we het risico actualiseren.

De Vpb heffing kan mogelijk een argument worden bij strategische keuzes om als gemeente taken voortaan wel of niet uit te voeren en raakt daarmee de (in gang gezette) kerntakendiscussie.

Risicobedrag 2016	1,8 miljoen euro
Kans 2016	75%
Risicobedrag 2017	1,8 miljoen euro
Kans 2017	75%
Risicobedrag 2018	1,8 miljoen euro
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	1,8 miljoen euro
Kans 2019	75%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Doorlopend

Actie

Vanaf medio 2014 is een traject ingezet in de vorm van een programma om te komen tot tijdige implementatie van de Vpb-plicht in de volle breedte van gemeentelijke processen. De eerste stap in de vorm van een inventarisatie heeft plaatsgevonden. Als uitkomst van de inventarisatie, is een eerste lijst met activiteiten opgesteld die in eerste instantie aangemerkt zijn als Vpb plichtig. Daarnaast proberen we samen met een externe fiscalist zicht te krijgen op de mogelijke consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf op basis waarvan vervolgacties en eventuele keuzes in beeld kunnen worden gebracht. Deze activiteiten worden vervolgens geanalyseerd om tot een uiteindelijk oordeel te komen. Vervolgens start de strategiefase met als doel oplossingen voor de Vpb problematiek te realiseren. Enerzijds gericht op fiscale optimalisatie, anderzijds gericht op het voorkomen van administratieve lastenverzwaring voor de gemeentelijke organisatie. De besluitvorming over de bijbehorende (strategische) keuzes verwachten wij rond het najaar 2015 te initiëren. Vervolgens worden de gekozen oplossingen geïmplementeerd. Gelijktijdig daaraan loopt het implementatietraject om de onder de wet vallende processen, activiteiten en organisatieonderdelen te laten voldoen aan de wettelijke verplichtingen en de financiële administratie daarop in te richten.

Naam risico
Programma

Individueel keuzebudget(IKB) gemeente ambtenaren

Alle programma's

In het cao-akkoord 2013-2015 van gemeente ambtenaren is afgesproken om per 1 januari 2016 het individueel keuzebudget (IKB) in te voeren. De invoering van het IKB is een verdere stap in de modernisering van de arbeidsvoorwaarden van de gemeentelijke sector. In het cao-akkoord is afgesproken om de vakantietoelage, de levenslooptoelage, de eindejaarsuitkering en 14,4 bovenwettelijke vakantie-uren in te zetten als bronnen voor het IKB. Tijdens de voorbereidingen voor invoering van het IKB per 1 januari 2016 is gebleken dat invoering van het IKB complexer is en meer tijd vergt dan verwacht. De Invoering is verplaatst naar 1 januari 2017. In het cao-akkoord is afgesproken dat de vakantietoelage als bron wordt opgenomen in het IKB. Dit leidt bij gemeenten tot een incidenteel tekort in de begroting 2016 (verwacht tekort 2017 moet je in 2016 een voorziening voor treffen). De kern van de problematiek ligt erin dat de vakantietoelage in de huidige situatie niet binnen het kalenderjaar wordt opgebouwd en uitbetaald (conform BBV), maar een betalingsritme heeft van juni tot en met mei. Omzetting van het betalingsritme van de vakantietoelage, in het kader van de invoering van het IKB, leidt ertoe dat gemeenten in het eerste jaar van het IKB 19 maanden in plaats van 12 maanden vakantietoelage uitbetalen. Dit leidt voor Groningen tot een extra incidentele salarislast van circa 5,8 miljoen euro.

Vanuit de gemeenten is een alternatief voorstel gekomen voor het onderbrengen van de vakantietoelage in het IKB. De VNG is in overleg met de Belastingdienst hierover en wil het definitieve standpunt van de Belastingdienst afwachten voordat verdere besluitvorming plaatsvindt. Dit vergt enige tijd. We verwachten dat de actie van de VNG succes zal hebben en schatten de kans dat het risico zich voordoet in op 50%.

Omschrijving

Risicobedrag 2016

5,8 miljoen euro

Kans 2016

50%

Risicobedrag 2017

0

Kans 2017

0%

Risicobedrag 2018

0

Kans 2018

0%

Risicobedrag 2019

0

Kans 2019

0%

Structureel/Incidenteel

incidenteel

1e signaleringsmoment

begroting 2016

Actie

We volgen de actie en de berichtgeving van de VNG.

Ontwikkelingen

De ontwikkelingen worden gepresenteerd op volgorde van de programma's in de begroting.

De ontwikkelingen die betrekking hebben op diverse programma's worden als eerste opgenomen.

Ontwikkeling Vastgoedbedrijf gemeentelijk vastgoed

Programma divers

Omschrijving Naar één vastgoedorganisatie

Wij zijn momenteel bezig met de oprichting van een vastgoedbedrijf. In de huidige situatie is het eigendom (sturing en budgetten) van het gemeentelijk vastgoed bij verschillende directies belegd. Hierdoor zijn taken en bijbehorende verantwoordelijkheden versnipperd georganiseerd. Het doel van het vastgoedbedrijf is om al het vastgoed te gaan centraliseren en daarmee het strategisch vastgoedmanagement te optimaliseren en bijbehorende uitvoerende taken te professionaliseren. Het toepassen van strategisch vastgoedmanagement heeft als doel effectiever en efficiënter om kunnen gaan met vastgoed. Met de vorming van één vastgoedbedrijf wordt hierin een belangrijke stap gezet.

Actie divers

Toetsing bouwplannen door derden

Programma Wonen

Omschrijving Vanaf 2016 wordt het mogelijk de toetsing aan het bouwbesluit en het toezicht op de bouwkwaliteit door private partijen te laten uitvoeren. Doelstelling is het verlagen van de regeldruk voor bedrijven, professionals en consumenten. In eerste instantie was sprake van overgangperiode van drie jaar. In deze overgangperiode zou de indiener van een aanvraag voor een omgevingsvergunning kunnen kiezen voor private of gemeentelijke toetsing (dual stelsel). In maart 2014 heeft de minister, na overleg met de Tweede Kamer, besloten dat er geen dual stelsel komt en dat de private kwaliteitsborging stapsgewijs wordt ingevoerd. Zo kunnen markt en overheid wennen aan de nieuwe situatie. Er wordt gestart (vooral nog gepland in 2016, maar zeker niet op 1 januari) met het door partijen zelf laten borgen van de kwaliteit van 'eenvoudige' bouwwerken. Dit moet nog nader worden gedefinieerd, maar gedacht kan worden aan bedrijfspanden en woningbouw (tot maximaal 500 m²). Een volledigheidstoets wordt uitgevoerd door de gemeente, inclusief een controle op de juiste kwaliteitsborging en een verklaring dat aan de regels is voldaan.

Actie De consequenties voor de gemeente Groningen worden nader uitgewerkt.

Ontwikkeling Iederz inzet Stadsbeheer

Programma Onderhoud en Beheer openbare ruimte

Omschrijving Vanaf 2013 zijn ongeveer 300 medewerkers van Iederz gedetacheerd bij Stadsbeheer voor het reguliere onderhoudswerk in de openbare ruimte. Binnen deze groep mensen is de jaarlijkse uitstroom relatief hoog. Vanuit de Participatiewet ontstaat de verplichting om het aantal werknemers dat afkomstig is uit groepen met een afstand tot de arbeidsmarkt, op peil te houden of zelfs te verhogen. Toekomstige uitstroom van Iederz medewerkers bij Stadsbeheer moet dan worden gecompenseerd met zogeheten "banenafpraak-banen". Op dit moment is nog onzeker in welke mate de medewerkers die in deze banen terecht komen, een voldoende bijdrage kunnen leveren aan het onderhoud. Verder is nog onduidelijk welke salaris- en begeleidingskosten dit voor Stadsbeheer met zich mee zal brengen. Bovendien levert de verplichting voor het op peil houden van dit aantal medewerkers forse beperkingen met zich mee bij het doorvoeren van eventuele nieuwe bezuinigingen op het BORG niveau.

Actie We zullen de ontwikkelingen blijven volgen en indien nodig aangeven wat de gevolgen zijn voor het onderhoudswerk van Stadsbeheer en voor het realiseren van eventuele toekomstige bezuinigingen op het BORG niveau.

Herziening van verslaggevingsregels grondexploitaties in het BBV

Programma	Wonen
Omschrijving	Zie paragraaf grondbeleid. [link opnemen op de website]
Actie	Zie paragraaf grondbeleid.

Vernieuwing verslaggevingsregels BBV

Programma	Diversen
Omschrijving	<p>Het BBV wordt op een aantal punten vernieuwd. De commissie Depla presenteerde in mei 2014 aanbevelingen die moeten leiden tot meer transparantie en vergelijkbaarheid in de gemeentelijke begroting en jaarrekening. De nadere uitwerking van deze voorstellen heeft in juli 2015 geleid tot een uitwerking van vijf adviezen.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. herziening gemeentelijke uitvoeringsinformatie 2. opnemen van voorgeschreven beleidsindicatoren in begroting en jaarrekening 3. Aanpassing informatie over verbonden partijen 4. Invoering apart programma 'overhead' in begroting en jaarrekening 5. Een aantal aanpassingen in het stelsel van baten en lasten:<ol style="list-style-type: none"> a. Afschrijven activa met economisch nut over de levensduur b. Meer aandacht voor het EMU saldo. <p>Het is de bedoeling dat de wijzigingen ingaan per 1 januari 2017. Een apart programma overhead heeft de gemeente Groningen, de informatie over verbonden partijen is aanwezig en de aanpassingen in het stelsel van baten en lasten kan zonder veel problemen worden ingevoerd. De andere voorstellen zullen een grotere impact hebben. Bijvoorbeeld de herziening gemeentelijke uitvoeringsinformatie zal namelijk leiden tot wijziging van de deelprogramma's.</p>
Actie	We zullen de ontwikkelingen blijven volgen en proberen invloed uit te oefenen op de invoeringsdata van enkele voorstellen. We hebben richting de VNG al aangegeven dat de invoering van een aantal voorstellen ingaande 2017 wellicht te ambitieus is.

Paragraaf 4 **ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN**

In deze paragraaf bieden wij uw raad inzicht in het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen. Er wordt ingegaan op het gewenste onderhoudsniveau, de hieruit voortvloeiende financiële consequenties en de vertaling daarvan in de begroting. Eerst komt het Beheerplan Openbare Ruimte Groningen (BORG) aan de orde. Vervolgens besteden we aandacht aan het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen.

Onderdelen

- Beheerplan Openbare Ruimte Groningen (BORG);
- Gemeentelijke gebouwen.

Onderdeel 1 **Beheerplan Openbare Ruimte Groningen (BORG)**

Beheer Openbare Ruimte Groningen (BORG)

Het onderhoud en beheer van verhardingen, verkeersvoorzieningen, groen, speelvoorzieningen, bruggen, beschoeiingen, tunnels en viaducten voeren we uit volgens de in de BORG-systematiek vastgestelde kwaliteitsdoelen. Daarvoor wordt jaarlijks een programma opgesteld voor groot onderhoud en vervangingen. Op mijnwijk.nl is dit programma te volgen. Vervolgens beoordelen we in de jaarlijkse borgschouw samen met burgers of we onze doelen halen. In 2016 streven we er opnieuw naar de vastgestelde BORG-kwaliteitsdoelen te realiseren en een goed en veilig gebruik van voorzieningen in de openbare ruimte blijvend mogelijk te maken, onder andere door de uitvoering van alle noodzakelijke groot onderhoud en vervangingen. Daarnaast zorgen we voor een goed functionerend water- en rioleringsstelsel dat respect heeft voor mens, dier en milieu, zoals vastgesteld in het Groninger Water- en Rioleringsplan (GWRP) 2014-2018.

Onderdeel 2 **Gemeentelijke gebouwen**

Overzicht boekwaarden en onderhoudslasten

Boekwaarde 1-jan-2016	Meerjarenplan	Voorziening 1-jan-2016	Onderhoudsbedrag begroting 2016
85.895	ja	5.086	2.001
4.764	ja	831	0
225.686	ja	1.870	4.033
115.132	ja	588	760
431.477		8.375	6.794

Kernvastgoed

Het onderhoud (installaties en gebouwen) van de kantoorgebouwen was tot 2014 belegd bij de verschillende diensten, die in deze gebouwen waren gehuisvest. Vanaf 1 januari 2014 is het onderhoud van deze gebouwen centraal in de gemeentelijke organisatie belegd bij de afdeling VGM. De verschillende meerjarenplanningen zijn inmiddels in 2015 voor een belangrijk deel voor de uitvoering van het onderhoud geharmoniseerd. Uitgangspunt bij het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen is het onderhoudsniveau 3 conform NEN 2767. Dit niveau is gangbaar in Nederland voor het onderhoud van vastgoed en geeft aan dat het onderhoud op een redelijk niveau gehouden wordt, maar niet op niveau nieuwbouw en met eventuele beperkte onderhoudsschade of onderhoudsbehoefte.

Binnen het kernvastgoed is een aantal gebouwen (waaronder het Harm Buitenplein), waarvoor geen onderhoudsrisico's hoeven te worden onderkend. Het gebouw aan het Harm Buitenplein is recentelijk opgeleverd. Daarvoor heeft de gemeente een onderhoudscontract voor meerdere jaren afgesloten. De kosten zijn een gemiddelde over een reeks van jaren. Ook het gebouw aan het Hanzeplein, de Duinkerkenstraat en het gebouw aan de Kreupelstraat zijn relatief nieuw en hebben op korte termijn geen grote onderhoudsingrepen, maar wel correctief (dagelijks onderhoud) nodig. Enkele oudere gebouwen, zoals die aan het Zuiderdiep en het Stadhuis, hebben qua onderhoud de komende jaren wat meer aandacht nodig.

Reeds lange tijd is er de wens bij Stadsbeheer om het aantal wijkposten terug te brengen. Dat zou kunnen betekenen dat in 2016 er een herschikking van gebouwen komt en er wellicht een of meerdere worden afgestoten. Deze herschikking heeft consequenties voor de onderhoudslasten, maar welke is nu nog niet duidelijk.

Schoolgebouwen

De verantwoordelijkheid voor het onderhoud en het up to date houden van de schoolgebouwen primair en voortgezet onderwijs is belegd bij de schoolbesturen. De schoolbesturen krijgen daarvoor de middelen in de lumpsum. De gemeente heeft geen verantwoordelijkheid (financieel en inhoudelijk) meer voor de technische en onderwijskundige staat van de gebouwen. Het gemeentefonds (algemene uitkering) is verlaagd met een bedrag van 2,1 miljoen euro. Daar staat tegenover dat de gemeente geen uitgaven meer hoeft te doen voor het onderhoud van de schoolgebouwen. Op deze algemene regel zijn enkele uitzonderingen. Het gaat daarbij om de multifunctionele accommodaties met meervoudig gebruik, de MFC's en de Vensterscholen. Ook schoolgebouwen die niet meer voor onderwijs in gebruik zijn en een andere functie hebben gekregen, zijn een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Voor deze gebouwen is een meerjarig onderhoudsplan beschikbaar op basis waarvan deze gebouwen in stand worden gehouden tot een andere bestemming daarvoor is gevonden.

Sociaal culturele (welzijns)accommodaties

Het groot onderhoud aan alle sociaal culturele accommodaties valt onder de werking van de accommodatienota. Een deel van de middelen gerelateerd aan deze nota is jaarlijks beschikbaar voor het onderhoud van de sociaal culturele accommodaties in eigendom van de gemeente of door de gemeente gesubsidieerde instellingen.

Accommodatiebesturen kunnen voor dat onderhoudswerk subsidie aanvragen. Het onderhoudsniveau van deze accommodaties is gemiddeld redelijk tot goed te noemen en wij verwachten geen grote risico's in dat opzicht. Een uitzondering daarop wordt gevormd door het gebouw aan de Oliemuldersweg. Voor dit gebouw zijn forse ingrepen in het onderhoud noodzakelijk. Het beschikbaar bedrag voor onderhoud is wellicht voldoende voor het treffen van tijdelijke maatregelen. In de sociaal culturele accommodatie 'Met de blik op de wijk' staat het voornemen geformuleerd dit gebouw te verkleinen van 321 m2 naar 100 m2 bruto vloeroppervlak.

Culturele gebouwen

In deze categorie gebouwen valt het onderhoud van het cultuurcentrum de Oosterpoort, de Stadsschouwburg en het gebouw van de voormalige stedelijke Muziekschool aan de St. Jansstraat. De renovatie van de Stadsschouwburg is in juni 2015 begonnen en wordt in het tweede kwartaal van 2016 afgerond op basis van de door de raad beschikbaar gestelde middelen. De bouwwerkzaamheden zijn en worden afgestemd op de programmering voor de Stadsschouwburg. Vorig jaar heeft de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed om budgettaire gronden geen bijdrage toegekend. Inhoudelijk voldeed het aan de criteria. Dit jaar is voor de aanvullende bekostiging van voorzieningen aan dit monumentale pand dit subsidieverzoek herhaald.

Sportaccommodaties

Voor onderhoud van de sportaccommodaties is voor 2016 een bedrag van 2,7 miljoen euro geraamd. Dit budget zetten wij in 2016 in voor onder meer de volgende onderhoudsactiviteiten:

- Drafbaan Stadspark-Totogebouw: zoals schilderwerk en vervangen van de elektrische installaties;
- Sportcentrum Kardingse - totaal gebouw: onderhoud installaties, verlichting en waterbehandeling;
- Sporthal Hoogkerk inclusief gymzaal: aanpak dakbedekking, groot onderhoud en schilderwerk;
- Zwembad de Parrel: onderhoud installaties en zandfilters;
- De Papiermolen: onderhoud installaties, beton herstellen van de baden en de keermuren, vervangen metselwerk waadbakken en vervangen van de leidingen.

Op de sportparken vinden diverse renovatiewerkzaamheden plaats. De staat van de velden is bepalend voor het moment van renovatie en niet een standaard afschrijvingsperiode. Afhankelijk van de intensiteit van het gebruik vindt de vervanging van de top- en sporttechnische lagen van kunstgrasvelden plaats tussen 9-12 jaar. Jaarlijks stellen we de globale 10 jaren "Vervangings Investerings Planning" (VIP) bij. Op basis daarvan vindt elk jaar in september een check plaats over nut en noodzaak van de globaal geplande vervangingen voor het jaar daarop volgend. Voor het bepalen van de definitieve vervangingen worden de verenigingen betrokken en krijgt uw raad een voorstel voorgelegd.

Voor 2016 staan in de planning.

- Renovatie veld 1 (Be Quick) en veld 6 (Rugby Club) op sportpark Esserberg;
- Vervanging kunstgras veld 3 hockey op sportpark Corpus den Hoorn;
- Vervanging kunstgras veld 1 voetbal op sportpark Coendersborg;
- Renovatie van de velden 1 en 2 op sportpark de Wijert;
- Renovatie van veld 5 op sportpark West End;
- Vervanging hekwerk en werkzaamheden terreininrichting op sportpark de Parrel;
- Renovatie veld 4 op sportpark Kardingse;
- Vervanging van de glijbaan zwembad Kardingse: de vervanging is reeds een aantal jaren opgeschoven. Eind 2015 zal een voorstel voor besluitvorming worden voorgelegd. De realisatie is gepland in 2016;

- Sporthal Europapark: het voorbereidingskrediet is al aangevraagd. Er is een projectleider aangesteld en de voorbereidingen zijn gestart;
- Camping Stadspark: gezien de ontwikkelingen en het contract met de huidige pachter is het nog onduidelijk welke investeringen er noodzakelijk zijn voor 2016;
- In het kader van nieuw beleid 2016 is tevens een investeringskrediet (structurele last 131 duizend euro) beschikbaar gesteld om de bodem, chloortanks en de installaties te renoveren dan wel te vernieuwen. Over de daadwerkelijke realisatie van dit project loopt een nader onderzoek.

FINANCIERING

In het Treasury-statuut staan de uitgangspunten en doelstellingen voor het treasury-beleid vermeld. De uitvoering en ontwikkelingen worden in deze paragraaf toegelicht. In december 2015 zal een vernieuwd Treasury-statuut aan uw Raad worden aangeboden.

Algemene ontwikkelingen

Dit onderdeel schetst de belangrijkste interne en externe ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op de treasury-functie.

Kaderstelling leningen derden

In december zal een vernieuwd Treasury-statuut aan uw Raad worden aangeboden. De kaderstelling voor het verstrekken van leningen aan derden zal worden uitgebreid. Voorop staat daarbij altijd de afweging van het publieke belang en het als laatste oplossing overwegen een lening te verstrekken. De markconformiteit, maar ook het afdekken van risico's wordt toegevoegd.

Schatkistbankieren

Vanaf 2013 zijn Gemeenten verplicht tot het aanhouden van tegoeden in de schatkist. Dit gebeurt via het dagelijks afromen van saldi van bankrekeningen. Decentrale overheden mogen nog onderling aan elkaar lenen, mits er geen toezichtrelatie bestaat. De verhouding tot het ministerie en andere overheden is in de begroting opgenomen. Wij zullen slechts incidenteel kort overtollig geld in de schatkist storten. Naar verwachting tien keer per jaar, telkens voor enkele dagen. Provincies treden af en toe op als geldgever.

Voorgenomen financieringsbeleid

In de begroting 2016 is de financieringsbehoefte aan langlopende leningen geraamd op 144 miljoen euro. Deze financieringsbehoefte is bij het meerjarenbeeld 2015-2018 bepaald en gebaseerd op de volgende veronderstellingen:

Saldo geldleningen o/g tot en met 2015	724	miljoen euro
Beschikbare reserves en voorzieningen	217	miljoen euro
Totaal lange financieringsmiddelen (A)	941	miljoen euro
Kapitaalverstrekking investeringen vorige jaren	1.078	miljoen euro
Investeringsprognose 2016	42	miljoen euro
Totaal benodigde financieringsmiddelen (B)	1.120	miljoen euro
Financieringsbehoefte 2016 (A-B)	179	miljoen euro

Naar verwachting zal, gezien de huidige rentestand en verwachte renteontwikkelingen, hiervan circa 90 miljoen euro met kort geld worden gefinancierd in de vorm van korte mismatchfinanciering. Het resterende bedrag van 89 miljoen euro wordt naar verwachting aangetrokken in de vorm van langlopende leningen.

Ten opzicht van de begroting 2015 is de financieringsbehoefte met 176 miljoen euro gestegen. Naast investeringen is het raadsbesluit activeren bovenwijkse voorzieningen een belangrijke oorzaak van deze stijging.

Voor de volledigheid is het goed om te weten dat de hiervoor opgenomen onderbouwing niet geheel aansluit bij de Investerings- en Financieringsstaat. Dit wordt veroorzaakt door het in die staat opnemen van beschikbare kredieten in plaats van kasstromen. Ook is bij de hiervoor opgenomen volumes sprake van gemiddelde jaarbedragen in plaats van absolute bedragen.

Tenslotte wijkt ook het investeringsvolume 2016 zoals hiervoor aangegeven af van het in het EMU-saldo opgenomen investeringsvolume. Daarin is afwijkend een iets hoger bedrag aan investeringen geraamd.

Rente ontwikkeling 2016

De vastgestelde rentepercentages voor de begroting 2016 zijn ten opzichte van het Meerjarenbeeld 2015-2018 geactualiseerd. De rente langlopende leningen is verlaagd met 0,65%. In onderstaande tabel worden de renteveronderstellingen voor de lange rente getoond.

Renteveronderstellingen 2016: lange rente	
	Rente BGR 2016
Rente langlopende leningen	2,35%
Rente-omslagpercentage	2,50%
Rente reserves en voorzieningen	1,00%

De lange rente is in 2015 fors gedaald tot 1,16% (10 jaar SWAP per medio 2015). Aangevuld met opslagen in de markt en de inflatieverwachting komen wij op 1,85%. Deze verwachting is gebaseerd op de voorspellingen van meerdere banken. Omdat echter de marktomstandigheden zeer uitzonderlijk zijn is besloten een extra risico opslag te hanteren van 0,50%.

Renteveronderstellingen 2016: korte rente

	Rente BGR 2016
Rente rekening-courant	
- Rente rekening courant faciliteit	0,16%
- Rente tegoedpositie derden (credit%)	0,00%
- Rente schuldbpositie derden (debet%)	0,90%

De korte rente is in het eerste halfjaar 2015 steeds zeer laag geweest. De 3-maands rente medio 2015 zelfs negatief. Voor 2016 verwachten we geen grote rentestijging, maar wel een herstel van normale rente verhoudingen. De rente tegoed- en schuldbposities zullen alleen nog aan derden in rekening worden gebracht.

Rente Omslag Percentage

Het ROP voor 2016 is 2,50%. Dit is 0,50% lager ten opzichte van 2015. In 2014 en 2015 zijn er veel leningen afgesloten. Die leningen zijn afgesloten tegen een prijs die ligt onder het huidige ROP. Daarom zou het omslagpercentage nog verder kunnen dalen. Voor de jaren 2018 en verder verwachten wij echter een marktrente die duidelijk boven het huidige ROP ligt. Het gevolg is dat de gemiddelde rentekosten weer gaan stijgen en het ROP weer omhoog moet. Evenals in 2015 wordt het ROP vastgesteld met een verwacht resultaat van circa nul over vier jaar. Daarbij verwachten wij voor 2016 en 2017 nog een voordeel van rond de 800 duizend euro, gevolgd door een nadeel in de jaren erna omdat de marktrente is opgelopen.

Rente resultaten meerjarenbeeld

Wijzigingen in de financiering leiden in 2016 tot een voordeel op de financiering van 3,7 miljoen euro ten opzichte van het vorige meerjarenbeeld. Het voordeel ontstaat voor het grootste deel als gevolg van de verlaging van het ROP, en wordt zichtbaar binnen de diverse programma's. In het meerjarenbeeld verwachten wij voor het saldo financieringsfunctie een voordeel van 1 miljoen euro voor 2016 en 2017. Dit is een nadeel van 1,922 miljoen euro ten opzichte van 2015, maar een voordeel van 854 duizend euro ten opzichte van het vorige meerjarenbeeld. Het nadeel is al langer bekend. Tot en met het begrotingsjaar 2015 leverde de tijdelijke beschikbaarheid van de reserve RSP een rentevoordeel op. Omdat de reserve in 2015 grotendeels is uitgekeerd aan de Provincie komt dit voordeel te vervallen. Het voordeel wordt veroorzaakt door de lage rentestanden en loopt terug in de komende jaren als de rente weer gaat stijgen.

Renterisico / gevoeligheidsanalyse

Eind 2014 is aan de gemeenteraad toegezegd om de gevolgen van een mogelijke rentestijging in beeld te brengen. Met onderstaande gevoeligheidsanalyse informeren wij u indicatief over de mogelijke effecten.

Het huidige voordeel in het meerjarenbeeld (2016) slaat om in een nadeel als de rente op de kapitaalmarkt meerjarig gaat stijgen. Een stijging of daling van het ROP met 0,50% zoals bij de begroting 2016 zal zich alleen voordoen bij forse renteaanpassingen. In de onderstaande tabel geven wij een indicatie van de effecten bij diverse marktrentes.

Rente gevoeligheidsanalyse	Aannames huidig mijb	Historisch gemiddelde	Stresstest +1%
Rente langlopende leningen	3,10%	3,45%	4,10%
Rente-omslagpercentage	2,70%	2,80%	3,00%
Nadeel in meerjarenbeeld (* 1 mln)	1,48	2,22	3,7

De huidige marktrente bedraagt 1,50%. In de aannames die hebben geleid tot een ROP van 2,50% gaan wij uit van een gelijkmatige stijging tot 3,10% in 2019. Mocht de marktrente in 2019 tot 2022 inderdaad 3,10% worden dan gaat het renteomslag percentage omhoog naar 2,70% en verdwijnt een deel van het voordeel weer. Het nadeel bedraagt afgerond 1,5 miljoen en is verwerkt in het meerjarenbeeld 2016-2019. Voor de jaren daarna uiteraard nog niet.

De uitzonderlijk lage rentes in 2014 en 2015 zijn een direct gevolg van het ruime monetaire beleid van de ECB. Daarom hebben wij voor de vergelijking een scenario doorgerekend op de gemiddeld gerealiseerde marktrente in 2009 tot 2013. De marktrente lag toen nog boven de huidige aannames. Dit is verwerkt in de kolom "historisch gemiddelde".

In de laatste kolom van de tabel is tot slot een stress scenario doorgerekend van 1% rentestijging bovenop de huidige aannames. Ten opzichte van deze aannames in het meerjarenbeeld (nadeel 1,5 miljoen) is sprake een extra nadeel bij het stress scenario van 2,2 miljoen euro.

Bij de gepresenteerde scenario's past een nuancering.

Deze gaan namelijk uit van een toekomstige rentestijging, waarbij de aannames hoger zijn dan de marktverwachting op dit moment. De rente kan ook stabiel blijven of zelfs dalen. Een gemiddelde verwachting medio 2015 voor 2019 is 2,35%. In het meerjarenbeeld is daarmee feitelijk ten opzichte van de huidige verwachtingen al een buffer ingebouwd voor een toekomstige rentestijging (tot 3,1% in 2019).

Overigens leidt de systematiek van het werken met een ROP op zich al tot een gedempt effect in de rentekosten vanwege de vertraagde doorwerking van gewijzigde marktrentes in het ROP. De gemiddelde rente (het ROP) wordt bepaald door de afgesloten leningen in de achterliggende jaren en een aanname voor de komende vier jaren. De

leningen die in 2014 en 2015 goedkoop zijn afgesloten zorgen nog langere tijd voor een relatief laag ROP. Vergelijkbaar zullen stijgingen van de rente eveneens gedempt doorwerken.

Risico beheer

Dit onderdeel geeft een samenvatting van het risicoprofiel van de organisatie. Tevens wordt ingegaan op de gegevens die uit hoofde van de Wet Fido voor de toezichthouder nodig zijn.

Limieten financiering

Ter beperking van renterisico's gelden voor zowel de korte als de lange geldpositie limieten. Het betreft hier wettelijke limieten en eigen limieten. De limieten zijn omschreven in het Treasury Statuut.

Limietenoverzicht (bedragen in miljoenen euro)	2015	2016
Limieten kort geld		
Kasgeldlimiet	85	82
Korte mismatch	139	153
Drempelbedrag schatkistbankieren	4,4	4,4
Limieten lang geld		
Lange mismatch	36	39
Renterisiconorm	200	192
Vervroegde aflossing langlopende leningen	-	

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is een wettelijke limiet en bepaalt de maximale omvang van de externe kortgeld-positie in enig jaar. De zogenaamde netto vlottende schuld van de gemeente mag maximaal 8,5% bedragen van het begrotingstotaal van de gemeentebegroting. Daarboven moet lang geld worden aangetrokken. In modelstaat A bij onderdeel 5 wordt de verwachte omvang van de vlottende middelen voor vier kwartalen getoetst aan de wettelijke limiet. De kasgeldlimiet komt voor 2015 op 83 miljoen euro uit.

Drempelbedrag schatkistbankieren

Decentrale overheden zijn verplicht om hun overtollige middelen in 's Rijks schatkist aan te houden. Om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen is er een drempelbedrag, afhankelijk van het begrotingstotaal, dat buiten de schatkist mag worden gehouden.

Het drempelbedrag is gelijk aan 3,75 miljoen euro plus 0,2% van het begrotingstotaal dat de 500 miljoen euro te boven gaat.

Korte Mismatch-limiet

Gedurende het jaar wordt een deel van de kortlopende middelen gebruikt voor dekking van het lange financieringstekort. Dit is voordelig omdat het korte rentepercentage over het algemeen lager is dan het lange rentepercentage. Deze korte mismatch financiering leidt tot een vergroting van het renterisico. Het risico is dat de lange rente gaat stijgen en dat nieuwe consolidatieleningen moeten worden aangetrokken tegen hogere rentetarieven. Om dit risico te beperken mag maximaal 17,5% van de netto vaste schuld met kort geld worden gefinancierd. Dit bedrag wordt nog verhoogd met het structureel deel aan kort beschikbaar vermogen. Voor de begroting 2016 is de korte mismatch limiet becijferd op 153 miljoen euro.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is ook een wettelijke limiet en beperkt de vaste schuld die in enig jaar voor aflossing of renteherziening in aanmerking komt tot 20% van het begrotingstotaal. In Modelstaat B wordt het renterisico op de vaste schuld berekend voor een periode van vier jaar. Uit de berekening blijkt dat de renterisico's op de vaste schuld de komende vier jaren ruim onder de wettelijke norm blijven.

Lange mismatch-limiet

Van de korte vermogensbehoefte mag een bedrag tot maximaal 5% van de netto opgenomen vaste schuld met langlopende leningen worden gefinancierd.

Vervroegde aflossing langlopende leningen

In de begroting wordt jaarlijks een overzicht opgenomen van leningen met een mogelijkheid tot vervroegde aflossing. Dit overzicht is de limiet voor de omvang van te vervroegen aflossingen voor dat jaar. Voor 2016 kunnen geen consolidatieleningen vervroegd worden afgelost.

Kredietrisico's op verstrekte gelden

Onderstaand overzicht geeft de kredietrisico's op verstrekte gelden weer. Het betreft zowel verstrekte geldleningen als creditposities bij financiële instellingen. Hierbij zijn de uitgezette bedragen per risicogroep aangegeven. In het overzicht zijn de risicogroepen (globaal) gerangschikt naar oplopend risico.

Kredietrisico op verstrekte gelden	x € 1.000,-	
Risicogeroep	Restantschuld per 01-01-2016	%
Gemeenten/ Provincies	275.000	59,90%
Overheidsbanken en schatkistbankieren		
Woningcorporaties met garantie WSW	136.043	29,63%
Semie overheidsinstellingen	959	0,21%
Financiële instellingen (AA en hoger)		
Overige toegestane instellingen volgens Treasury statuut	36.823	8,02%
Niet toegestane instellingen volgens Treasury statuut		
Totaal	459.077	100,00%

Projectfinanciering Meerstad

In de bovengenoemde tabel is een bedrag opgenomen van 275 miljoen euro ten behoeve van de projectfinanciering Meerstad. Deze leningen zijn in april 2012 verstrekt aan de Grondexploitatie maatschappij Meerstad C.V. Eerder waren deze leningen opgenomen in het overzicht gewaarborgde geldleningen.

Gemeentefinanciering

Leningenportefeuille

Dit onderdeel geeft inzicht in de samenstelling en de grootte van de opgenomen (OG) leningen.

Leningenportefeuille totaal	x € 1,000,-	
x € 1,000,-	Bedrag	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2016	1.192.569	3,23%
Nieuwe leningen	177.926	p.m.
Reguliere aflossingen	47.680	4,24%
Vervroegde aflossingen	0	p.m.
Renteaanpassing (oud percentage)	13.055	p.m.
Renteaanpassing (nieuw percentage)	-13.055	p.m.
Totaal	1.322.815	p.m.

Uitzettingen

Dit onderdeel geeft inzicht in de samenstelling en de grootte van de uitgezette (UG) leningen.

Leningenportefeuille	x € 1,000,-	
x € 1,000,-	Bedrag	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2016	448.433	3,85%
Nieuwe leningen		
Reguliere aflossingen	11.574	4,11%
Vervroegde aflossingen	0	p.m.
Renteaanpassing (oud percentage)	-13.055	p.m.
Renteaanpassing (nieuw percentage)	13.055	p.m.
Totaal	436.859	p.m.

Verplichte overzichten

Deze paragraaf bevat de overzichten die uit hoofde van de wet FIDO voor de toezichthouder nodig zijn, de berekening van de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Modelstaat A: Kasgeldlimiet				
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(1) Omvang vlottende korte schuld	5.006	5.006	5.006	5.006
- opgenomen gelden < 1 jaar				
- schuld in rekening courant				
- gestorte gelden door derden < 1 jaar	-750	-750	-750	-750
- overige geldleningen niet zijnde vaste schuld	5.756	5.756	5.756	5.756
(2) Vlottende middelen	35.736	50.716	70.344	63.481
- contante gelden in kas				
- tegoeden in rekening courant	35.736	50.716	70.344	63.481
- overige uitstaande gelden < 1 jaar				
(3) Totaal netto vlottende schuld (1) - (2)	-30.730	-45.710	-65.338	-58.475
(4) Toegestane kasgeldlimiet	82.000	82.000	82.000	82.000
(5) Ruimte onder de kasgeldlimiet	112.730	127.710	147.338	140.475
(6) Begrotingstotaal 2016	960.016	960.016	960.016	960.016
(7) Percentageregeling	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
(4) Kasgeldlimiet (6*7)	82.000	82.000	82.000	82.000

Onder 3 worden de beschikbare middelen gepresenteerd voor toepassing van de mismatch financiering. In de praktijk worden alle middelen gebruikt voor lange financiering.

Modelstaat B: Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld in 2015-2018				
	2016	2017	2018	2019
1. Renteherziening	13.041	6.422	5.877	740
2. Aflossingen	48.864	63.224	35.000	50.000
3. Renterisico	61.905	69.646	40.877	50.740
4. Rente risiconorm	192.003	192.003	192.003	192.003
5. Ruimte onder renterisiconorm	130.098	122.357	151.126	141.263
4a. Het bij ministriële regeling vastgestelde pe	20,00%	20,00%	20,00%	20,00%
4b. Begrotingstotaal 2016	960.016	960.016	960.016	960.016
4. Rente risiconorm	192.003	192.003	192.003	192.003

VERBONDEN PARTIJEN

Jaarlijks wordt in de begroting en jaarrekening aandacht besteed aan de verbonden partijen van de gemeente. De verbonden partijen zijn vennootschappen (NV's en BV's), stichtingen, verenigingen en gemeenschappelijke regelingen, waar de gemeente in deelneemt. Een partij geldt als verbonden partij indien de gemeente in die partij een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente. Een gesubsidieerde instelling geldt als zodanig niet als een verbonden partij. Verbonden partijen voeren (voor een deel) beleid uit dat de gemeente in principe ook zelf zou kunnen doen. Echter, de gemeente blijft wel eindverantwoordelijk voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's.

Bij samenwerkingsverbanden hechten we er aan de gemeentelijke governance goed te organiseren. Governance gaat onder andere over zeggenschap, verantwoordelijkheid, sturing, risicobeheersing, verantwoording en toezicht. Op 11 december 2013 bracht de rekenkamercommissie een onderzoeksrapport uit naar de samenwerkingsverbanden van onze gemeente. Uit dit rapport kwam naar voren dat de gemeente niet altijd voldoende zicht heeft op samenwerkingsverbanden voldoende in control zijn. Ook concludeerde de rekenkamercommissie dat een afwegingskader ontbrak, waaraan getoetst kan worden of nieuwe verbonden partijen wenselijk zijn en in welke vorm dat zou moeten gebeuren. Op 1 oktober 2014 is in de raadscommissie Financiën en Veiligheid gesproken over de discussienota 'Verbonden partijen en samenwerkingsrelaties'. De aanbevelingen uit het rapport van de rekenkamercommissie en de uitkomsten van de discussie in de raadscommissie zijn verwerkt in een nieuwe kadernota Verbonden Partijen. De Kadernota Verbonden partijen 2015 is vastgesteld in de raadsvergadering van 25 maart 2015.

In deze nieuwe kadernota is uiteengezet hoe de gemeente Groningen met verbonden partijen om wil gaan. Hiervoor hebben we een aantal instrumenten ontwikkeld en een set van afspraken opgenomen. Met de kadernota 2015 is de nota Verbonden partijen uit 2003 vervallen.

Het BBV verplicht ons als gemeente om inzicht te geven in welke verbonden partijen wij deelnemen, het belang dat wij in elk van de verbonden partijen hebben en in de financiële positie van elk van de verbonden partijen. In 2014 is artikel 15 van het BBV aangescherpt en moet de lijst van verbonden tenminste de volgende informatie bevatten:

- de naam en de vestigingsplaats van de verbonden partij;
- het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt;
- het belang dat de provincie onderscheidenlijk de gemeente in de verbonden partij heeft aan het begin en de verwachte omvang aan het einde van het begrotingsjaar;
- de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar;
- de verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar.

Wij gaan nader in op de beleidsvoornemens dan wel ontwikkelingen die sinds het uitbrengen van de gemeenterekening 2014 bij de verbonden partijen hebben plaatsgevonden. Tevens vind u een overzicht van de verbonden partijen.

Beleidsvoornemens en ontwikkelingen

NV's, BV's en CV's

NV Waterbedrijf Groningen

De gemeente is in onderhandeling met de provincie Groningen over de verkoop van de gemeentelijke aandelen.

Enexis Holding NV (netwerkbedrijf), Attero Holding NV (voorheen Essent Milieu) en Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (EPZ Borssele)

Voor wat betreft Enexis Holding NV is de gemeente in onderhandeling met de provincie Groningen over de verkoop van de gemeentelijke aandelen. De deelnemingen die voortvloeien uit de verkoop aan RWE en Waterland hebben de volgende beleidsvoornemens:

- **CBL Vennootschap B.V.** Het vermogen in het CBL Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, 275 miljoen euro. Eind juni 2011 zijn de laatste CBL-overeenkomsten vervroegd beëindigd. Na aftrek van het bedrag dat nodig was voor deze beëindigingen van de CBL's resteert er nog een bedrag van afgerond 20 miljoen euro. Naar verwachting zal op dit bedrag in 2015 een gering bedrag benodigd zijn voor advies- en

andere afwikkelingskosten. De vennootschap zal naar verwachting eind 2015 (mogelijk begin 2016) kunnen worden geliquideerd. Een positief liquidatiesaldo zal vrijvallen aan de aandeelhouders

- **Verkoop vennootschap B.V.** De looptijd van deze vennootschap is afhankelijk van de periode dat claims (die door RWE tot uiterlijk 30 september 2015 kunnen worden ingediend) worden afgewikkeld. Op 30 september 2015 zal automatisch het gedeelte van het General Escrow Fonds vrijvallen, waarvoor RWE geen claims heeft ingediend. Gelet op de afhandeling van lopende claims en nog eventueel tot door RWE in te dienen claims, kan over de omvang van deze vrijval nog geen uitspraak worden gedaan. De vennootschap zal naar verwachting eind 2015 (mogelijk begin 2016) kunnen worden geliquideerd. Een positief liquidatiesaldo zal vrijvallen aan de aandeelhouders.
- **CSV Amsterdam B.V.** De looptijd van deze vennootschap is afhankelijk van de periode dat een eventuele schadeclaim wordt gevoerd tegen de Staat en dat claims (die door Waterland tot 5 jaar na completion (mei 2019) kunnen worden ingediend) worden afgewikkeld. Conform de verkoop/ koopovereenkomst ("SPA") zal de escrow-rekening tot 5 jaar na completion blijven staan voor de afwikkeling van potentiële claims van Waterland.
- **Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.** Binnen PBE is nog vanaf medio 2012 een bedrag tussen de 1,5 en 2,0 miljoen euro (merendeel aandelenkapitaal) achtergebleven om mogelijke zaken die uit de verkoop voortkomen af te wikkelen. Conform de verkoop/ koopovereenkomst ('SPA') zal het General Escrow Fonds tot 30 september 2015 blijven staan voor de afwikkeling van potentiële claims van RWE. PBE evenals Verkoop Vennootschap BV en CBL Vennootschap BV begin 2016 geliquideerd kunnen worden.

Euroborg NV

Besloten is om een Topsport-zorgcomplex aan de Laan Corpus den Hoorn te ontwikkelen, waarin het trainingscomplex van FC Groningen gehuisvest zal worden. Met de voorbereiding is gestart. Het trainingscomplex moet onderdak bieden aan de jeugdteams van FC Groningen en medische voorzieningen aan alle topsportclubs in Groningen. Euroborg NV wordt de opdrachtgever en zal het gebouw gaan huren. Naast bijdragen van derden zal de gemeente een geldlening verstrekken aan Euroborg NV voor de financiering van het gebouw.

MartiniPlaza BV te Groningen

Na een aantal jaren van aanzienlijke exploitatietekorten wordt in 2015 gewerkt aan een stabielere situatie. MartiniPlaza heeft daartoe een reorganisatieplan uitgebracht. In het reorganisatieplan 'MartiniPlaza 2.0' is een analyse van de huidige problematiek en situatie opgenomen en wordt een plan opgesteld om MartiniPlaza minder kwetsbaar en flexibeler te maken en een duidelijke route uit te stippelen. Dit routeplan gaat o.a. in op de benodigde capaciteit, de markt en de positionering en niet in de laatste plaats de kostenstructuur. De aanpassingen in de kostenstructuur vertalen zich met name in het terugdringen van de vaste personeelskosten, beheersing van de flexkosten en algemene kosten. Dit betekent dat er een reorganisatie zal plaatsvinden waarbij de insteek is medewerkers te herplaatsen op basis van kwaliteit en/of medewerker volgt functie. Er ontstaat een kleinere kernorganisatie waardoor er sprake zal zijn van boventaligheid. Deze nieuwe organisatie zal in staat zijn beter in te spelen op de huidige marktomstandigheden, een beter product te leveren, scherper te anticiperen op ontwikkelingen en van een kwalitatief hoger niveau zijn.

WarmteStad BV te Groningen

WarmteStad heeft het voornemen in 2016 de collectieve warmte koude opslagsystemen van Endea (Rendo Duurzaam) in de Grunobuurt en het Ebbingekwartier over te nemen. Hiermee wordt duurzame warmte en koude geleverd aan 700 huishoudens. Het bestaande collectieve warmte koude opslagsysteem Europapark zal in 2016 meer afnemers (nieuwbouw) van warmte en koude gaan voorzien. In 2016 zal door de gemeenteraad en raad van commissarissen van het Waterbedrijf besloten worden of het project diepe aardwarmte Zernike en het warmtedistributiesysteem voor onder andere de wijken Paddepoel, Selwerd en Zernike doorgaat. Bij positief besluit zal in 2017 aan ongeveer 4.000 huishoudens hernieuwbare warmte geleverd gaan worden. Op termijn zullen dit 10.000 huishoudens zijn. WarmteStad wil het gasloze alternatief zijn als het duurzame warmtebedrijf van Groningen op basis van hernieuwbare bronnen.

Thermiek BV

Het is de bedoeling om vanaf 2016 jaarlijks 20 (beschutte) "afspraakbanen uit het sociaal akkoord" bij Thermiek onder te brengen. De re-integratie-activiteiten voor de doelgroep "Begeleidwerkers" vormen op dit moment de enige stabiele factor. De andere doelgroepen houden op te bestaan.

Community Network Noord-Nederland BV te Groningen

Naast de gemeente is TCN/SIG aandeelhouder met een belang van 16,8%. TCN/SIG is failliet. De curatoren hebben aangegeven op termijn het aandelenbelang te willen verkopen. Hierover vindt doorlopend overleg plaats met de gemeente Groningen. Onderzocht wordt of overname van de glasvezelnetwerken van de gemeente Groningen en RUG mogelijk zijn. Als hier positief over wordt besloten, dan zal dit in 2016 worden geëffectueerd.

NV Groningen Airport Eelde te Eelde

In het strategisch plan 'Werelden verbinden' van oktober 2013 zijn de ambities uitgewerkt samen met een businesscase voor de komende 10 jaar. De uitbreidingsinvesteringen zijn geraamd op 17 miljoen euro, waarvan 7,5 miljoen euro in de eerste fase. GAE heeft aangegeven dat samen met het UMCG wordt gezocht naar een locatie voor de traumahelikopter, waarbij UMCG en GAE onderzoeken in hoeverre deze faciliteit kan worden gecombineerd met UMCG Ambulancezorg en de luchthavenbrandweer.

Stichting Infoversum te Groningen

De gemeente Groningen en RUG zijn in nader overleg over de toekomst van Infoversum.

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regeling Groninger Archieven te Groningen

In 2016 zal het e-depot voor de opslag en het beheer van digitale informatie daadwerkelijk in exploitatie gaan. Daarvoor zal een bijdrage in de inkomsten worden gevraagd. De hoogte daarvan is nog onduidelijk.

Gemeenschappelijke regeling 'Eems Dollard Regio' te Leer (Bondsrepubliek Duitsland)

De grensoverschrijdende Duits-Nederlandse samenwerking wordt in de periode 2014-2020 wederom ondersteund met middelen uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) van de Europese Unie. Deze steun wordt verleend via het INTERREG-programma, dat inmiddels zijn vijfde generatie is ingegaan. De grondslag voor de steun wordt gevormd door het Operationele Programma INTERREG Deutschland-Nederland 2014-2020, dat van toepassing is op het gehele Duits-Nederlandse grensgebied en in november 2014 door de EU is goedgekeurd. In het document 'Strategie No(o)rd' presenteren de regio Wezer-Eems en Noord-Nederland als grensoverschrijdende regio een gezamenlijke strategie voor de doelstellingen en zwaartepunten van hun toekomstige ontwikkeling en samenwerking in het noordelijk programmagebied. Ten behoeve van de inhoudelijke uitvoering van het operationele programma in het noordelijke grensgebied worden in de Strategie No(o)rd de specifieke ontwikkelingsdoelstellingen en zwaartepunten geconcretiseerd voor de toekomstige grensoverschrijdende samenwerking in het Noorden.

Gemeenschappelijke regeling OV-bureau Groningen Drenthe te Assen

Het meerjarenperspectief is zonder bijstuuringsmaatregelen niet sluitend. Voor de jaren 2017 tot en met 2019 worden exploitatiesaldi verwacht van respectievelijk -/ 1,3 miljoen euro, -/ 5,6 miljoen euro en -/ 7,7 miljoen euro. Voor een deel kunnen deze worden gedekt uit de weerstandscapaciteit, die naar verwachting eind 2016 4,3 miljoen euro zal bedragen. Aanvullend worden de tekorten voor de jaren 2018 en 2019 in beginsel opgevangen vanuit het tweede verlengingsbesluit van de huidige concessie, waartegen overigens bezwaar is aangetekend door de Federatie Mobiliteitsbedrijven Nederland (FMN).

Gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg

Toegangstaken jeugdzorg

De gemeenschappelijke regeling PG&Z heeft voor de periode 2015-2017 de toegangstaken triage en casemanagement overgeheveld gekregen van Bureau Jeugdzorg. Binnen deze termijn zal worden vastgesteld waar deze taken structureel worden belegd.

Positionering Jeugdgezondheidszorg/OGGz

Daarnaast hebben wij aan het bestuur van de regeling onze visie kenbaar gemaakt over de positionering van de Jeugdgezondheidszorg en de OGGz. Volgens ons zouden de Jeugdgezondheidszorg en de OGGz integraal onderdeel uit moeten maken van de WIJ-teams. Wij zijn in gesprek met het bestuur over deze keuze en de gevolgen daarvan voor de GGD-organisatie en de gemeenschappelijke taken.

Gemeenschappelijke regeling Centrum voor Automatisering Noord-Nederland (Cevan)

Het College van Vereffenaars van het CEVAN i.l. heeft aangegeven dat het gewenst is om tot een definitieve opheffing van de gemeenschappelijke regeling te komen. Per 1 februari 2015 is het CEVAN definitief geliquideerd. De resterende financiële middelen ad ruim 45 duizend euro zijn over de deelnemende gemeenten verdeeld, waarmee het liquidatiesaldo op nul uitkwam. Aan de gemeente Groningen is nog een bedrag van 5.911,-- euro uitgekeerd. Inmiddels hebben de belastingdienst en het ABP bevestigd dat de aansluitnummers zijn opgeheven. CEVAN i.l. verzocht ook de kamer van koophandel om definitief uitgeschreven te worden uit het register.

Gemeenschappelijke regeling Winsum-Groningen

De gemeenschappelijke regeling met de gemeente Winsum heeft een looptijd tot 31 december 2022. Gestreefd wordt de gemeenschappelijke regeling in 2015 om te zetten in een dienstverleningsovereenkomst. De omzetting kan plaatsvinden, nadat de stortplaats in Usquert is gesloten.

Stichtingen met daarin een financieel belang

Stichting Weerwerk Groningen

De stichting kent vanaf 2014 nog uitsluitend seniorenbanen. Hieraan worden geen nieuwe banen toegevoegd. In 2016 betreft het 61 medewerkers, waarvan 23 ouder zijn dan 65 jaar. Er bestaat een voornemen om de Stichting uiteindelijk te liquideren.

Overig

Oikocredit Nederland Fonds te Utrecht

Oikocredit verstrekt leningen aan ondernemers in ontwikkelingslanden. In 2004 hebben we 50 certificaten aangekocht voor 10 duizend euro. Dit is destijds bekostigd vanuit de algemene egaliseringsreserve. Het jaarlijkse dividend wordt in aandelen omgezet. In deze paragraaf rapporteren we al jaren over Oikocredit, maar formeel betreft het geen verbonden partij. Er is geen sprake van een bestuurlijk belang. Daarom zullen we in de toekomst rapportage over Oikocredit achterwege laten.

NV's

NV Waterbedrijf Groningen te Groningen

- Het openbaar belang wordt vertegenwoordigd door de levering van drinkwater aan ruim 280.000 woningen en bedrijven in de provincie Groningen en in Eelde en Paterswolde.
- In de statuten is bepaald dat het recht om aandelen te verwerven is gebaseerd op het aantal inwoners: 1 aandeel per 2.500 inwoners.
- Op 14 april 2015 besloot het college een extra aandeel à 500 euro aan te kopen. Deze aankoop is in 2015 geëffectueerd.
- Het financieel: de gemeente Groningen heeft 80 aandelen van nominaal 500 euro. Dit is totaal 40 duizend euro. Het totaal gestort kapitaal bedraagt 138 duizend euro.
- De aandelen staan voor 2,5 miljoen euro in de boeken bij de gemeente Groningen.
- Het eigen vermogen per 1 januari 2014 bedraagt 61,4 miljoen euro en per 31 december 2014 64,2 miljoen euro. Het vreemd vermogen bedraagt per 1 januari 2014 103,9 miljoen euro en per 31 december 2014 102,1 miljoen euro. Het resultaat over 2014 bedraagt 2,8 miljoen euro.
- Er is geen informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen te verwachten zijn.

Enexis Holding NV (netwerkbedrijf), Attero Holding NV (voorheen Essent Milieu) en Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (EPZ Borssele)

- Het publieke belang van deze drie deelnemingen betreft het (doen) distribueren en het (doen) transporteren van energie, zoals elektriciteit, gas, warmte en (warm) water.
- Met de verkoop van de aandelen van Essent BV in 2009 is de Gemeente Groningen voor 1,18% direct aandeelhouder geworden van Enexis Holding N.V., Attero Holding N.V. (verkocht in 2014 aan Waterland), Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (verkocht in 2011), CBL Vennootschap BV, Claim Staat Vennootschap BV, Vordering op Enexis BV en Verkoop Vennootschap BV.

Enexis Holding NV

- Het eigen vermogen per 1 januari 2014 bedraagt 3.370 miljoen euro en per 31 december 2014 3.516 miljoen euro. Het vreemd vermogen bedraagt per 1 januari 2014 bedraagt 2.895 miljoen euro en per 31 december 2014 2.901 miljoen euro. Het resultaat over 2014 bedraagt 265,5 miljoen euro.
- Er is geen informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen te verwachten zijn.

Uit de verkoop aan RWE en Waterland vloeien de volgende deelnemingen voort. De gemeente is medeaandeelhouder in deze deelnemingen.

NV Bank Nederlandse Gemeenten te Den Haag

- Het openbaar belang is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De missie van de bank is duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
- Het belang bedraagt 329.199 aandelen à 2,50 euro. De boekwaarde bedraagt 823 duizend euro.
- Het eigen vermogen eind 2014 bedroeg 3,6 miljard euro, het vreemd vermogen 149,9 miljard euro. Er is geen informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in het eigen en vreemd vermogen te verwachten zijn.
- Het resultaat over 2014 bedroeg 126 miljoen euro. Er is geen informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in het resultaat te verwachten zijn.

NV Groningen Airport Eelde te Eelde

- Het openbaar belang betreft de mobiliteit en bereikbaarheid door de lucht.
- Het financieel belang bedraagt 2.382 aandelen à 453 euro nominaal. Het gestort kapitaal bedraagt 1,08 miljoen euro.
- Het eigen vermogen wordt per 1 januari 2016 geraamd op 13 miljoen euro en op 31 december 2016 12 miljoen euro. Het vreemd vermogen wordt op 1 januari 2016 geraamd op 1,3 miljoen euro en op 31 december 2016 op 1,4 miljoen euro. Het verwacht resultaat in 2016 wordt geraamd op 0,8 miljoen euro negatief.
- In oktober 2013 is het Strategisch Plan 'Groningen Airport Eelde, Werelden verbinden' door GAE gepresenteerd. Hierin zijn de ambities uitgewerkt samen met een businesscase voor de komende 10 jaar. De uitbreidingsinvesteringen zijn geraamd op 17 miljoen euro, waarvan 7,5 miljoen euro in de eerste fase.

Euroborg NV te Groningen

- Het openbaar belang van de Euroborg is de landmark in de ontwikkeling van het Europapark, de sportvoorziening voor betaald voetbal in Groningen.
- Het geplaatst en gestort kapitaal bedraagt 48.000 aandelen van nominaal 1 euro, zijnde 48 duizend euro. De gemeente heeft een totaalbedrag aan annuïtaire leningen verstrekt van 19,3 miljoen euro. De restschuld hiervan bedraagt per 31 december 2016 15,4 miljoen euro. Daarnaast is in juni 2015 is besloten een hypothecaire lening van 4,96 miljoen euro te verstrekken aan Euroborg NV voor de realisatie van het Topsportzorgcentrum Corpus den Hoorn.
- Het eigen vermogen per 1 januari 2016 is geraamd op 5,4 miljoen euro en op 31 december 2016 5,1 miljoen. Het vreemd vermogen per 1 januari 2016 wordt geraamd op 19,9 miljoen euro en op 31 december 2016 23,4 miljoen euro. Het resultaat in 2016 wordt geraamd op 0,28 miljoen euro negatief.

NV Wonen boven Winkels te Groningen

- Het openbaar belang van de NV is het vormgeven van een deel van de gemeentelijke volkshuisvestingstaak door het realiseren van 200 wooneenheden in de binnenstad boven winkels in de komende tien jaar, al dan niet in combinatie met andere functies.
- Het geplaatst en gestort aandelenkapitaal bedraagt 2.000 aandelen van 1 duizend euro, waarvan 50% in het bezit van de gemeente Groningen: totaal 1 miljoen euro. De gemeente heeft in een bestemmingsreserve 1 miljoen euro gereserveerd.
- Eind 2011 is besloten de activiteiten van de NV te beëindigen. Met de mede eigenaar Lefier is afgesproken de panden actief te verkopen.
- Het eigen vermogen per 1 januari 2014 bedraagt 1,8 miljoen euro en per 31 december 2014 miljoen 1,8 euro. Het vreemd vermogen bedraagt per 1 januari 2014 bedraagt 1,9 miljoen euro en per 31 december 2014 1,6 miljoen euro. Het resultaat over 2014 bedraagt 3.652,- euro.

BV's

Martiniplaza BV te Groningen

- Het openbaar belang betreft het bevorderen van cultuur in brede zin en het aanbieden van een zalencomplex voor sportactiviteiten, congressen en evenementen.
- Het belang eind 2014 bedraagt 1.800 aandelen à duizend euro (1799 gewone aandelen en 1 prioriteitsaandeel van 1 duizend euro nominaal). Dit is ook het verwachte belang voor 2016. Gemeente Groningen is enig aandeelhouder. De boekwaarde van de aandelen eind 2014 was 3,92 miljoen euro. Dit is ook de verwachte boekwaarde voor 2016.
- Het eigen vermogen eind 2014 was 3,14 miljoen euro. Dit is naar verwachting ook het eigen vermogen begin en eind 2016.

- Het vreemd vermogen eind 2014 was 18,94 miljoen euro. Begin 2016 is dit naar verwachting ongeveer 17,4 miljoen euro. Op dit moment is geen informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in het vreemd vermogen voor 2016 te verwachten zijn.
- Het resultaat over 2014 was 0,8 miljoen euro negatief. Over 2015 komt het resultaat naar verwachting uit op nul. In de meerjarenraming 2016-2018 wordt voor 2016 uitgegaan van een resultaat van nul euro (sluitende begroting).

CBL Vennootschap B.V.

Doelstelling: De functie van deze vennootschap is de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent ('Verkopende Aandeelhouders') te vertegenwoordigen als mede-beheerder (naast RWE, Essent en Enexis) van het CBL Escrow Fonds en te fungeren als 'doorgeefluik' voor betalingen in en uit het CBL Escrow Fonds (CBL: Cross Border Lease). Voor zover na beëindiging van alle CBL's en de betaling uit het CBL Escrow Fonds van de daarmee corresponderende voortijdige beëindigingsvergoedingen nog geld overblijft in het CBL Escrow Fonds, wordt het resterende bedrag in de verhouding 50%-50% verdeeld tussen RWE en Verkopende Aandeelhouders.

Bedragen x 1.000 euro	1-jan-16	31-dec-16
Eigen vermogen	9.000	0
Vreemd vermogen	100	0
Financieel resultaat 2015	800	

Vordering Enexis B.V.

Doelstelling: Als gevolg van de invoering van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) in Nederland werd Essent per 30 juni 2009 gesplitst in een netwerkbedrijf (later Enexis) enerzijds en een productie- en leveringsbedrijf (het deel dat verkocht is aan RWE) anderzijds. Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis tegen de geschatte fair market value. Omdat Enexis destijds over onvoldoende contante middelen beschikte om de koopprijs hiervoor te betalen is deze omgezet in een lening van Essent. In de Wet Onafhankelijk Netbeheer was opgenomen dat er na splitsing geen financiële kruisverbanden mochten bestaan. Omdat het op dat moment niet mogelijk was om de lening extern te financieren is besloten de lening over te dragen aan de verkopende aandeelhouders van Essent. Op het moment van overdracht bedroeg de vordering 1,8 miljard euro. De vordering is vastgelegd in een leningovereenkomst bestaande uit vier tranches, waarvan de eerste twee tranches (950 miljoen euro) reeds zijn afgelost. In 2016 zal 500 miljoen euro worden afgelost. Het aandeel van de gemeente Groningen is 5,9 miljoen euro. Het resterende bedrag van 350 miljoen euro wordt in 2019 afgelost.

Bedragen x 1.000 euro	1-jan-16	31-dec-16
Eigen vermogen	45	25
Vreemd vermogen	860.000	355.000
Financieel resultaat 2015		

Verkoop vennootschap B.V.

Doelstelling: In het kader van de verkoop van Essent aan RWE hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan RWE. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de verkopende aandeelhouders overgedragen aan Verkoop Vennootschap. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd in het General Escrow Fonds wordt aangehouden. Buiten het bedrag dat in het General Escrow Fonds zal worden gehouden, zijn de verkopende aandeelhouders niet aansprakelijk voor inbreuken op garanties en vrijwaringen. Het vermogen in het General Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009 800 miljoen euro. In april 2011 is het eerste deel van de General Escrow minus gemelde claims door RWE vrijgevallen en aan de aanhouders uitgekeerd. In het General Escrow Fonds resteert nu nog een bedrag van 440 miljoen euro voor de afwikkeling van claims van RWE als gevolgen van garantie en vrijwaringen die door de verkopende aandeelhouders zijn afgegeven.

Bedragen x 1.000 euro	1-jan-16	31-dec-16
Eigen vermogen	370.000	0
Vreemd vermogen	65.000	0
Financieel resultaat 2015	10.000	

CSV Amsterdam B.V.

Doelstelling: Op 9 mei 2014 is de naam van Claim Staat Vennootschap B.V. gewijzigd in CSV Amsterdam B.V.. De statuten zijn gewijzigd zodat de nieuwe organisatie nu drie doelstellingen vervult:

- namens de verkopende aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de WON;
- namens de verkopende aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. ('Waterland');
- het geven van instructies aan de escrow-agent wat betreft het beheer van het bedrag dat op de escrow-rekening naar aanleiding van verkoop Attero is gestort.

(ad. a)

In februari 2008 zijn Essent en Essent Nederland B.V., met toestemming van de publieke aandeelhouders, een procedure begonnen tegen de Staat der Nederlanden waarin zij een verklaring voor recht vragen dat bepaalde bepalingen van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) onverbindend zijn. Als gevolg van de WON (en de als gevolg daarvan doorgevoerde splitsing tussen het productie- en leveringsbedrijf enerzijds en netwerkbedrijf anderzijds) hebben haar aandeelhouders schade geleden. Vanwege praktische moeilijkheden om de juridische procedure aan de verkopende aandeelhouders van Essent N.V. over te dragen, hebben de verkopende aandeelhouders en RWE afgesproken dat de onderliggende (declaratoire) procedure over de vraag of (delen van) de WON onverbindend zijn, ook na afronding van de transactie met RWE, door Essent zal worden gevoerd. De verkopende aandeelhouders en RWE zijn verder overeengekomen dat de eventuele schadevergoedingsvordering van Essent op de Staat der Nederlanden die zou kunnen ontstaan als de rechter inderdaad van oordeel is dat (delen van) de WON onverbindend is, wordt gecedeerd aan de verkopende aandeelhouders (en dus niet achterblijft binnen de Essent groep), die deze vordering gebundeld zullen gaan houden via de deelneming (de 'Claim Staat Vennootschap BV'). De WON leidde er toe dat het productie- en leveringsbedrijf enerzijds en het netwerkbedrijf anderzijds gesplitst moesten worden. De Rechtbank te 's-Gravenhage heeft de vordering van Essent in eerste instantie afgewezen. Essent is tegen deze uitspraak in hoger beroep gegaan. In juni 2010 heeft het Gerechtshof in Den Haag de WON onverbindend verklaard. De Staat is tegen de uitspraak in cassatie gegaan bij de Hoge Raad. De Hoge Raad heeft pre-judiciële vragen gesteld aan het Europese Hof van Justitie. Het Europese Hof van Justitie heeft een reactie gegeven aan de Hoge Raad een uitspraak doen. De Hoge Raad zal op 26 juni 2015 uitspraak doen.

(ad. b)

In het kader van de verkoop van Attero aan Waterland hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan Waterland. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de verkopende aandeelhouders overgedragen aan CSV Amsterdam B.V. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft Waterland bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd op een escrow-rekening wordt aangehouden. Buiten het bedrag dat op deze rekening zal worden gehouden, zijn de verkopende aandeelhouders niet aansprakelijk voor inbreuken op garanties en vrijwaringen.

(ad. c)

Het vermogen op de escrow-rekening is initieel 13,5 miljoen euro. De escrow-rekening wordt aangehouden bij de notaris.

Bedragen x 1.000 euro	1-jan-16	31-dec-16
Eigen vermogen	40	90
Vreemd vermogen	80	130
Financieel resultaat 2015	50	

Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

Doelstelling: Onderdeel van Essent was het 50% aandeel in N.V. Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), o.a. eigenaar van de kerncentrale in Borssele. Het bedrijf Delta NV uit Zeeland heeft de verkoop van dit bedrijfsonderdeel van Essent aan RWE bij de rechter aangevochten. Er liepen zowel een kort gedingprocedure als bodemprocedure. Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV ("PBE") had het 50% belang in EPZ bij Energy Resources Holding (ERH) ondergebracht.

In 2010 is op gezamenlijk initiatief van de aandeelhouders van PBE en de provincie Zeeland als belangrijkste aandeelhouder van Delta een bemiddelingstraject gestart om het geschil tussen partijen op te lossen. In 2011 is dit bemiddelingstraject succesvol afgerond. Op 30 september 2011 is, 2 jaar na de verkoop van de aandelen Essent, ERH alsnog geleverd aan RWE. PBE blijft bestaan met een beperkt takenpakket. PBE zal de zaken afwikkelen die uit de verkoop voortkomen. Daarnaast is PBE verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant borging publiek belang kerncentrale Borssele uit 2009 die nopen tot voortbestaan van PBE in afgeslankte vorm. Hiermee is een termijn van 8 jaar na verkoop gemoeid. Na een statutenwijziging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 14 december 2011 is de inrichting van PBE aangepast naar de status van een SPV, vergelijkbaar met o.a. Verkoop Vennootschap.

Beleidsvoornemens:

- Binnen PBE is nog vanaf medio 2012 een bedrag tussen de 1,5 en 2,0 miljoen euro (merendeel aandelenkapitaal) achtergebleven om mogelijke zaken die uit de verkoop voortkomen af te wikkelen.
- Conform de verkoop/koopovereenkomst ('SPA') blijft het General Escrow Fonds tot 30 september 2015 staan voor de afwikkeling van potentiële claims van RWE.
- PBE evenals Verkoop Vennootschap BV en CBL Vennootschap BV kunnen begin 2016 geliquideerd worden.

Bedragen x 1.000 euro	1-jan-16	31-dec-16
Eigen vermogen	1.600	0
Vreemd vermogen	100	0
Financieel resultaat 2015	20	

Thermiek BV te Groningen

- Het openbaar belang betreft het verrichten van reïntegratieactiviteiten ten behoeve van personen met een achterstand op de arbeidsmarkt.
- Het financieel belang van de gemeente bedraagt 1.800 aandelen à 10 euro. De boekwaarde bedraagt 18 duizend euro.
- Het eigen vermogen per 1 januari 2014 bedroeg 8 duizend euro negatief en het vreemd vermogen 530 duizend euro. Volgens de jaarcijfers bedraagt het eigen vermogen ultimo 2014 circa 5 duizend euro negatief. Het vreemd vermogen bedraagt op die datum 338 duizend euro.
- Het resultaat over 2014 bedraagt 3 duizend euro positief.
- Op dit moment is er geen nadere informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen voor 2016 te verwachten zijn.

Community Network Noord Nederland BV te Groningen

- De gemeente is sinds 2005 aandeelhouder van de BV, de andere aandeelhouders zijn SIG Real Estate BV en de stichting Administratiekantoor, die certificaten van aandelen beheert namens de Hanze Hogeschool, Biblionet en de Rijksuniversiteit Groningen.
- CNNN BV is 100% eigenaar van dochtermaatschappij CNG BV, die de exploitatie van het glasvezelnetwerk in Groningen uitvoert.
- Doelstelling is het aanleggen, onderhouden en exploiteren van een kabelnetwerk in Noord-Nederland.
- Het maatschappelijk kapitaal bedraagt 2,475 miljoen euro en het geplaatst kapitaal 1,238 miljoen euro, bestaande uit 125 aandelen A van 8,9 duizend nominaal (TCN SIG 42 aandelen A en gemeente Groningen 83 aandelen A) en 125 aandelen B van 1 duizend nominaal, die in het bezit zijn van Administratiekantoor CANN. De aandeelhouders A hebben een goedkeuringsrecht ter zake specifiek genoemde besluiten van de directie en ter zake van de winstbestemming.
- Als besloten wordt tot overname van de glasvezelnetwerken van de gemeente Groningen en RUG, zoals aangegeven bij ontwikkelingen, zal dit een substantiële wijziging van het vermogen betekenen.

WarmteStad BV te Groningen

- Het openbaar belang betreft een zelfstandig warmtebedrijf dat zorgt voor duurzame warmte en/of koude voor de stad op een verantwoorde wijze en daarmee wezenlijk bijdraagt aan een energieneutraal Groningen in 2035.
- Het financieel belang bedraagt 100 aandelen à € 10,-, totaal 1 duizend euro. Daarnaast is er een gemeentelijk rekening courant aan de BV (kredietfaciliteit) van 1,973 miljoen euro.
- Het eigen vermogen eind 2014 bedroeg 109 duizend euro negatief. Begin 2016 is dit naar verwachting ongeveer 258 duizend euro negatief.
- Het vreemd vermogen eind 2014 bedroeg 659 duizend euro. WarmteStad BV heeft bij gemeente Groningen en Waterbedrijf een totale kredietfaciliteit van 3,130 miljoen euro.
- Het resultaat over 2014 bedroeg 111 duizend euro negatief. Het begrote resultaat 2015 bedraagt 149 duizend euro negatief. Voor 2016 zijn nog geen cijfers bekend.

GEMM CV en GEMM BV (Grond Exploitatie Maatschappij Meerstad) te Groningen

- Het openbaar belang is de realisatie van een woonwijk en bedrijventerrein aan de oostkant van Groningen.
- De gemeente is 100% aandeelhouder van de GEMM CV en zorgt voor de financiering.
- Het saldo aan langlopende leningen die de gemeente aan GEMM CV heeft verstrekt, bedraagt per 31 december 2014 275 miljoen euro.
- In december 2014 is een herziene grondexploitatie vastgesteld.
- Het eigen vermogen per 1 januari 2014 bedroeg 500 duizend euro en per 31 december 2014 eveneens 500 duizend euro. Het vreemd vermogen per 1 januari 2014 bedroeg 286 miljoen euro en per 31 december 2014 295 miljoen euro.
- Het resultaat over 2014 is 0 euro.

Groninger Monumentenfonds

De doelstelling van het Groninger Monumentenfonds is het beheer, aankopen, restaureren en herbestemmen van monumentaal vastgoed in de provincie Groningen.

Het publieke belang voor de gemeente Groningen is:

1. Door het wegvallen van de ISV middelen waarmee gemeente uitvoering gaf aan het monumentenbeleid, dient het GMF die taak op zich te nemen waarop gemeente mede regievoering heeft op herbestemming van het monument;
  2. Gemeente kan gemeentelijk monumentaal bezit conform doelstellingen van het GMF afstoten en herbestemmen;
  3. GMF wil in het aardbevingsdossier de bepalende monumenten beschermen en verstevigen.
- Het eigen vermogen per 1 januari 2014 bedraagt 1,76 miljoen euro en per 31 december 2014 1,9 miljoen euro. Het vreemd vermogen bedraagt per 1 januari 2014 bedraagt 1,8 miljoen euro en per 31 december 2014 1,91 miljoen euro. Het resultaat over 2014 bedraagt 35.000,- euro negatief.
  - Het GMF is nu een relatief klein fonds maar heeft een stevige ambitie voor de toekomst. Gezocht wordt naar andere financieringsvormen om deze ambitie waar te maken.

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regeling Regio Centraal Groningen (in liquidatie)

- In de bestuursvergadering van 5 december 2008 heeft het bestuur besloten om een traject te starten om de Regio Centraal Groningen per 1 januari 2010 op te heffen. Bij besluit van 22 april 2009 heeft de gemeenteraad van Groningen hiermee ingestemd.
- Het eigen vermogen was per 31 december 2014, na aftrek van het resultaat over 2014 ad 19 duizend euro negatief, 121 duizend euro.
- Onderdeel van het eigen vermogen betreft de bestemmingsreserve Besluit Woninggebonden Subsidies (BWS) ter grootte van 72 duizend euro. De resterende activiteiten van het BWS worden overgedragen aan de gemeente Groningen. Naar verwachting volgt in het najaar 2015 definitieve liquidatie.

Gemeenschappelijke regeling Centrum voor Automatisering Noord-Groningen (CEVAN)

- Het betrof het CEVAN Automatiseringsdiensten in liquidatie te Groningen. De gemeente leverde een lid in het College van Vereffenaars.

- Ingaande 2013 werden geen deelnemersbijdragen meer gevorderd. Per 1 februari 2015 vond definitieve liquidatie plaats.
- Het liquidatieoverschot (januari 2015) bedroeg ruim 45 duizend euro, welk bedrag over de deelnemende gemeenten werd verdeeld. Aan de gemeente Groningen werd een bedrag van ruim 5.900 euro uitgekeerd.

Gemeenschappelijke regeling Meerstad te Slochteren

- Het openbaar belang van de gemeenschappelijke regeling Meerstad (GRM) is het nemen van besluiten over de beleidskaders voor het ontwikkelen van publieke voorzieningen in Meerstad. De GR werd ingesteld per 1 juli 2009, maar heeft geen publiekrechtelijke bevoegdheden meer. Het functioneert nu als politiek en bestuurlijk platform voor Meerstad.
- Financieel belang: de bijdrage van de gemeente Groningen was in 2014, zoals ook voorzien in de begroting van dat jaar, 93 duizend euro. Over 2014 was er een positief resultaat van 66 duizend euro. De begrote bijdragen van de gemeente Groningen voor 2015 en 2016 bedragen respectievelijk 79 duizend euro en 68 duizend euro. Dit betreft 35% van de totale nettolasten van de GR Meerstad. De gemeente Slochteren betaalt 65%.

Gemeenschappelijke regeling Groninger Archieven te Groningen

- Het openbaar belang is dat de wettelijke taken met betrekking tot de Archiefwet, alsmede de dienstverlening op het gebied van historische informatie over Stad en Lande op orde zijn.
- Financieel belang: de begrote bijdrage over 2015 is 2,091 miljoen euro. De verwachte bijdrage voor 2016 bedraagt 2,057 miljoen euro.
- Het eigen vermogen in de jaarrekening 2014 bedroeg 515 duizend euro. Dit is ook het verwachte eigen vermogen begin 2016 en eind 2016.
- Het vreemd vermogen in de jaarrekening 2014 bedroeg 672 duizend euro. Dit loopt eind 2016 naar verwachting met ongeveer 180 duizend euro terug, naar circa 490 duizend euro.
- Het resultaat over 2014 bedroeg 2 duizend euro negatief. Het begrote resultaat voor 2015 bedraagt nul euro. Het verwachte resultaat voor 2016 bedraagt nul euro.

Gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg Groningen te Groningen

- Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking, de rampenbestrijding en crisisbeheersing en het (doen) organiseren van zorg aan de bevolking.
- Het financieel belang bestaat uit een aantal onderdelen. Ten eerste worden de taken voor de uitvoering van de publieke gezondheidszorg en jeugdgezondheidszorg uitgevoerd door GGD Groningen, onderdeel van de gemeente Groningen zelf. Ook de taken voor de RIGG en een deel van het jeugdzorgdomein (de 'Toegang') worden door personeel van de gemeente Groningen uitgevoerd. Daarnaast worden er middelen verstrekt in de vorm van een gemeentelijke bijdrage van bijna 5,4 miljoen euro en een lening voor de financiering van een Mobile Röntgen Unit ad 1 miljoen euro. Per 31 december 2015 staat van deze lening nog 0,8 miljoen euro open.
- Financieel resultaat en vermogen: het resultaat over 2014 bedraagt ruim 1 miljoen euro voordelig. Vermogen: Per 31 december 2014 bedroeg het eigen vermogen ruim 1,5 miljoen euro en het vreemd vermogen 1,9 miljoen euro. Voor het jaar 2016 bedraagt het geraamde resultaat 0 euro. Op dit moment is er geen nadere informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen voor 2016 te verwachten zijn.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Groningen te Groningen

- De Veiligheidsregio Groningen stelt zich ten doel om uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en crisisbeheersing, bevolkingszorg en melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.
- Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage aan de Veiligheidsregio bedraagt in 2016 ruim 14,86 miljoen euro.
- Financieel resultaat en vermogen: het resultaat over 2014 bedraagt bijna 3,1 miljoen euro voordelig. Per 31 december 2014 bedroeg het eigen vermogen ruim 5,8 miljoen euro en het vreemd vermogen ruim 10,8 miljoen euro. Voor het jaar 2016 bedraagt het geraamde resultaat 0 euro. Op dit moment is er geen nadere informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen voor 2016 te verwachten zijn.

Gemeenschappelijke regeling Afvalverwijdering Regio Centraal Groningen (ARCG) te Groningen

- Het betreft een rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam.
- Het openbaar belang betreft het op milieu-hygiënisch verantwoorde wijze verwerken van (afval)stoffen afkomstig uit de gemeenten in de regio, het bevorderen van overheidsinvloed op de sturing van afvalstoffen en het ketenbeheer en mogelijke andere milieu- en reinigingstaken.
- De kosten van de ARCG worden gedragen door de 8 deelnemende gemeenten.
- Het eigen vermogen op 1 januari 2016 is geraamd op 1,654 miljoen euro. Het eigen vermogen op 31 december 2016 is geraamd op 1,654 miljoen euro.
- Het vreemd vermogen op 1 januari 2016 is geraamd op 1,859 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 31 december 2016 is geraamd op 1,7 miljoen euro.
- Het financieel resultaat 2016 is geraamd op nul euro.

Gemeenschappelijke regeling Meerschop Paterswolde te Haren

- Het openbaar belang betreft de behartiging van de belangen van recreatie, landschapsverzorging en natuurbescherming in het gebied.
- De gemeente Groningen participeert samen met de gemeenten Haren en Tynaarlo in deze gemeenschappelijke regeling.
- De gemeente Groningen draagt 69,8 % (429.158,- euro) bij in het nadelig saldo. De gemeenten Haren en Tynaarlo dragen respectievelijk 14,5% en 15,7% bij in het nadelig saldo.
- Het eigen vermogen op 1 januari 2016 is geraamd op 672.892,- euro. Het eigen vermogen op 31 december 2016 is geraamd op 672.892,- euro.
- Het vreemd vermogen op 1 januari 2016 is geraamd op 1,596 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 31 december 2016 is geraamd op 1,508 miljoen euro.
- Het financieel resultaat 2016 is geraamd op nul euro.

Gemeenschappelijke regeling Bedrijvenpark Rengers te Groningen

- De GR Rengers is in 1994 samen met de gemeenten Slochteren en Hoogezand-Sappemeer opgericht met als doel het bevorderen van de economische ontwikkeling en werkgelegenheid rond het stedelijk knooppunt Groningen door middel van het gezamenlijk ontwikkelen en exploiteren van een kwalitatief hoogwaardige en uit financieel-economisch oogpunt aanvaardbaar intergemeentelijk bedrijvenpark Rengers (gelegen bij Hoogezand).
- De gemeente Groningen is voor 1/3 deel risicodragend. De gemeenten Slochteren en Hoogezand-Sappemeer zijn ieder voor 1/3 risicodragend.
- Het eigen vermogen op 1 januari is geraamd op nul euro. Het eigen vermogen op 31 december is geraamd op nul euro.
- Het vreemd vermogen op 1 januari 2016 is geraamd op 3,2 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 31 december 2016 is geraamd op 3,0 miljoen euro.
- Het verwachte resultaat op eindwaarde per 31 december 2037 bedraagt 6,7 miljoen euro.

Gemeenschappelijke regeling Openbaar Lichaam 'Eems Dollard Regio' te Leer (Bondrepubliek Duitsland)

- Het openbaar belang is gediend bij de doelstelling gericht op het realiseren en bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking, op zowel regionaal als plaatselijk niveau, in de noordelijke grensstreek van Nederland en Duitsland.
- Financieel belang: de ledenbijdrage voor de gemeente Groningen bedraagt 12,5 duizend euro.
- Het eigen vermogen begin 2014 bedroeg 473 duizend euro respectievelijk 527 duizend euro ultimo 2014.
- Het vreemd vermogen had op 1 januari 2014 een omvang van 2,3 miljoen euro en op 31 december 2014 bedroeg deze 2,2 miljoen euro.
- Het resultaat over 2014 bedraagt 54 duizend euro. Het begroot resultaat over 2016 en volgende jaren bedraagt telkens 19,5 duizend euro positief.

Gemeenschappelijke regeling OV-bureau Groningen Drenthe te Assen

- Het openbaar belang van het OV-bureau is het vormgeven van het openbaar vervoer en het aansturen van de vervoerders in het openbaar vervoer.
- De jaarlijkse bijdrage van de gemeente aan het OV-bureau is 159 duizend euro. De gemeente is wel voor 21% risicodragend in het OV-bureau. De provincies Groningen en Drenthe zijn dit voor respectievelijk 44% en 35%.

- Het eigen vermogen op 1 januari 2014 is nul euro. Het eigen vermogen op 31 december 2014 is nul euro.
- Het vreemd vermogen had op 1 januari 2014 is 9,85 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 31 december 2014 is 8,64 miljoen euro.
- Het resultaat in 2014 is 93 duizend euro. Het financieel resultaat 2016 is geraamd op 762 duizend euro.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Groningen te Veendam

- De Omgevingsdienst Groningen is ingesteld om vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers te gaan uitvoeren, waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.
- Financieel belang: de deelnemersbijdrage in 2015 gezamenlijk met de gemeente Ten Boer bedraagt 882 duizend euro. In 2016 zal deze bijdrage dalen tot een bedrag van 861 duizend euro. Deze daling wordt met name veroorzaakt door de verwerking van een 10% efficiëncytaakstelling in de deelnemersbijdrage. In de begroting 2016 stelt de Omgevingsdienst voor haar begrotingssystematiek te wijzigen met als gevolg structureel hoger geraamde loonkosten. De gemeente Groningen heeft hierover een zienswijze ingediend bij de concept-begroting 2016.
- Financieel resultaat en vermogen: het resultaat voor 2014 bedraagt ruim 592 duizend euro voordelig. Het eigen vermogen per 31 december 2014 bedroeg ruim 2,29 miljoen euro en het vreemd vermogen ruim 3,67 miljoen euro. Voor het jaar 2016 bedraagt het geraamde resultaat 0 euro. Op dit moment is geen andere informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen voor 2016 te verwachten zijn.

Gemeenschappelijke regeling Centrumregeling Beschermd Wonen te Groningen.

- Het doel van de Centrumregeling Beschermd Wonen is de taken en bevoegdheden van de regiogemeenten in het kader van de Wmo 2015 op het gebied van beschermd wonen, de inloop GGZ en de begeleiding maatschappelijke opvang en vrouwenopvang op te dragen aan de centrumgemeente Groningen. Hierdoor worden geregeld:
  - het behalen van schaalvoordelen;
  - het stimuleren van de samenwerking tussen de deelnemers;
  - de beheersing van middelen en eventuele besparingen of aanvullende kosten;
  - de verevening van de risico's.
  - Financieel belang: De gemeente Groningen ontvangt als centrumgemeente (geoormerkte) middelen voor Beschermd wonen en Opvang, als onderdeel van de Integratie Uitkering Sociaal Domein. Het budget is niet onderverdeeld naar de deelnemende gemeenten.
- Het meerjarenbeeld op basis van de meicirculaire 2015 is als volgt:

bedragen x 1 miljoen euro	2016	2017	2018	2019	2020
Beschermd wonen	55,88	58,34	60,14	61,51	61,51
Maatschappelijke Opvang	18,41	18,11			
Vrouwenopvang	4,29	4,21	3,64		
Totaal	78,58	80,66	63,78	61,51	61,51

- Financieel resultaat en vermogen: geen informatie beschikbaar over resultaat en vermogen van eerdere jaren, omdat de Centrumregeling pas met ingang van 1 januari 2015 in werking is getreden. In het algemeen geldt dat het financieel resultaat beschikbaar blijft voor de centrumgemeentetaak. Beschermd wonen. Voorts beschikt de Centrumregeling niet over vermogen. De beschikbare middelen bestaan uit centrumgemeentegelden. Voor het jaar 2016 is op dit moment geen nadere informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen te verwachten zijn.

Stichtingen met daarin een financieel belang

Stichting Sociaal Fonds Groningen te Groningen

- Het openbaar belang betreft de maatschappelijke belangenbehartiging van medewerkers van de gemeente, hun gezinnen en gepensioneerden.
- Financieel belang: de bijdrage in 2015 is 23 duizend euro. De begrote bijdrage voor 2016 bedraagt 23 duizend euro.

- Het eigen vermogen eind 2014 bedroeg 217 duizend euro, het vreemd vermogen 25 duizend euro. Er is geen informatie beschikbaar dat zich substantiële wijzigingen in deze bedragen zullen voordoen.
- Het resultaat 2014 bedroeg 8 duizend euro positief. Er wordt door de stichting geen begroting gemaakt. Er is geen informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in het resultaat te verwachten zijn.

Stichting SIG te Groningen

- De gemeente Groningen heeft de Stichting SIG opgericht met als doel het beheren en ontwikkelen van bedrijfsgebouwen. De stichting beheert de aandelen van de SIG Real Estate BV.
- In 2009 had TCN/SIG de laatste tranche van 1 miljoen euro in het kader van de verkoop van de aandelen in de SIG moeten betalen. Deze vordering van de SIG op TCN/SIG van 1,0 miljoen euro is niet voldoen. Door het faillissement van TCN/SIG zal naar verwachting de vordering oninbaar zijn. Dit is tevens het geval voor de achtergestelde lening bij de gemeente van 4,5 miljoen euro en de rekeningcourant met TCN/SIG van 1,8 miljoen euro. Het verlies is genomen. Het faillissement is nog niet definitief afgewikkeld. De vorderingen op de TCN-groep zijn ingediend bij de curator. Het boedeltekort is echter zo groot dat gezien de achtergestelde aard van de gemeentelijke vorderingen, de gemeente hier vermoedelijk niets meer van terug krijgt. Daarom zijn de vorderingen in 2013 afgeboekt. Afwikkeling van het faillissement is op korte termijn niet te verwachten.

Stichting Ondernemerstrefpunt te Groningen

- Het openbaar belang hangt samen met de doelstelling om het overleg tussen organisaties en instellingen in het onderwijs, het bedrijfsleven en de lokale overheid te bevorderen waardoor het onderwijs en de behoeftes van het bedrijfsleven beter op elkaar worden afgestemd.
- Financieel belang: de bijdrage van de gemeente Groningen is jaarlijks 80 duizend euro.
- Het eigen vermogen op 1 januari 2014 bedroeg 118 duizend euro en op 31 december was het eigen vermogen 164 duizend euro.
- Het vreemd vermogen was op 1 januari 2014 107 duizend euro en bedroeg op 31 december 54 duizend euro.
- Het resultaat over 2014 bedraagt 47 duizend euro positief.
- Op dit moment is er geen nadere informatie beschikbaar op basis waarvan substantiële wijzigingen in resultaat en/of vermogen voor 2015 te verwachten zijn.

Stichting Infoversum te Groningen

- De stichting Infoversum is verantwoordelijk voor het bouwen en exploiteren van een digitale 3D dome theater annex congrescentrum in de vorm van een futuristische koepel in het Ebbingekwartier en de stad Groningen. Infoversum wil een platform zijn voor de verspreiding van wetenschappelijke kennis aan het grote publiek middels visualisaties in een zo breed mogelijk spectrum, ingebed in een cross-over van kunst, cultuur en wetenschap. Gebouw én programma-inhoud worden optimaal ingezet als medium.
- Financieel belang: de gemeente Groningen heeft aan de stichting een lening verstrekt van 2,5 miljoen euro met het 2e hypotheekrecht. Het eigen vermogen per 1 januari 2014 bedraagt 192 duizend euro en per 31 december 2014 228 duizend euro. Het vreemd vermogen per 1 januari 2014 bedraagt 8,9 miljoen euro en per 31 december 2014 8,9 miljoen euro. Het resultaat over 2014 bedraagt 36 duizend euro.
- De gemeente Groningen neemt niet meer deel aan het bestuur van Stichting Infoversum en is vanaf juli 2015 geen verbonden partij.

Stichting WeerWerk Groningen te Groningen

- Het openbaar belang betreft het aanbieden van re-integratie-voorzieningen aan personen omschreven in de Wet Werk en Bijstand en in de Re-integratie-verordening van de gemeente Groningen. De stichting tracht dit te bereiken door het aanbieden van een dienstverband aan personen uit de beoogde doelgroep en het detacheren van deze werknemers bij werkgevers, zowel in de markt- als in de collectieve sector.
- Het financieel belang valt samen met de vergoeding die de Gemeente Groningen aan de stichting verstrekt ten behoeve van de loon-en overige personeelskosten van de medewerkers van de stichting. In 2014 bedroeg dit bedrag 2,2 miljoen euro. Voor het jaar 2016 wordt dit bedrag geschat op 818 duizend euro.
- Het eigen vermogen bedraagt eind 2014 499 duizend euro. Ultimo 2016 wordt er uitgegaan van een eigen vermogen 80 duizend euro.

- Het vreemd vermogen bedroeg per 1 januari 2014 circa 4 duizend euro, Ultimo 2014 bedroeg deze 0.
- Het resultaat over 2014 bedraagt 59 duizend euro nadelig. Het resultaat van 2016 zal naar verwachting 226 duizend euro nadelig bedragen. Dit tekort zal, in overeenstemming met uw besluit, uit de reserve worden gedekt.

Overig

Oikocredit Nederland Fonds te Utrecht

- Oikocredit verstrekt leningen aan ondernemers in ontwikkelingslanden.
- In 2004 heeft de gemeente 50 certificaten aangekocht voor een totaalbedrag van 10 duizend euro. Het jaarlijkse dividend wordt omgezet in aandelen. In 2015 is hierdoor het aantal participaties op 57,35 uitgekomen. Samen vertegenwoordigen zij een waarde van 11,5 duizend euro.
- De participaties zijn op de gemeentelijke balans niet van een waarde voorzien. Ook is er geen sprake van een bestuurlijk belang. Formeel gezien betreft het daarom ook geen verbonden partij.

Paragraaf 7 **GRONDBELEID**

Het grondbeleid speelt een belangrijke rol bij het realiseren van de ambities van de stad. De centrale doelstelling hierbij is het zodanig sturing geven aan de inzet en het gebruik van grond dat daarmee ruimtelijke en sectorale doelstellingen (bijvoorbeeld ten aanzien van wonen, werken, natuur en recreatie, zorg en onderwijs) kunnen worden gerealiseerd. Het grondbeleid is daarmee ondersteunend aan andere sectoren en staat niet op zichzelf.

Onderdeel 1 **Visie**

De nota's grondbeleid 2010-2014, grondprijzenbeleid 2014-2018, richtlijnen herziening grondexploitaties en resultaatbepaling en de nota "Gemeenteraad aan het stuur" vormen de kaders voor het voeren van het grondbeleid. Meer nog dan door deze kaders, wordt het resultaat van het grondbedrijf bepaald door de gemeentelijke doelstellingen op het gebied van ruimtelijke ordening en andere beleidsvelden met ruimtelijke implicaties die zijn vastgesteld in visies en plannen. Op 13 januari 2015 hebben wij de nieuwe nota Grondprijzenbeleid 2014-2018 vastgesteld. Ook in de nieuwe nota zijn de kaders opgenomen waarbinnen de vaststelling van en de onderhandeling over grondprijzen plaatsvinden. De komende jaren zal deze nota als leidraad worden gehanteerd bij het vaststellen van de verkoopprijzen van gronden. In het komende jaar willen we de nota grondbeleid in samenhang met de nog op te stellen structuurvisie herzien. Naar verwachting zal de nota in de eerste helft van 2016 ter besluitvorming worden aangeboden.

Onderdeel 2 **Uitvoering**

In het algemeen geldt dat grondbeleid zich richt op het gebruik van de grond als bepalende factor voor de kwaliteit van de leefomgeving, uitgaande van de volgende doelstellingen:

- het bevorderen van een maatschappelijk gewenst ruimtegebruik;
- het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik;
- het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, grondeigenaren, ontwikkelaars, corporaties en de overheid.

Deze doelstellingen legitimeren de gemeente om in te grijpen in de grondmarkt en een regierol voor zichzelf op te eisen. Een belangrijke voorwaarde voor ingrijpen in de grondmarkt om daarmee publieke doelen te realiseren is transparantie. De gemeente moet aan de markt duidelijk kunnen maken waarom soms publiekrechtelijke middelen worden ingezet of waarom in andere gevallen als marktpartij wordt geopereerd.

Het grondbeleid kan actief, passief of door middel van een tussenvorm worden gevoerd. Bij actief grondbeleid wordt de grond voor eigen rekening en risico aangekocht, bouw- en woonrijp gemaakt en in eigen beheer uitgegeven. In de passieve rol draagt de marktpartij het volledige risico. Bij de tussenvorm is er sprake van locatieontwikkeling in samenwerking met de markt, waarbij het risico, de winst en de zeggenschap gedeeld worden op grond van datgene wat is overeengekomen.

De kern van ons grondbeleid is de keuze voor een actief grondbeleid dat gebaseerd is op het ruimtelijk-economisch beleidskader zoals geformuleerd in het structuurplan "Stad op scherp" en haar voorgangers. Om de hierin geformuleerde doelstellingen te realiseren is in specifieke gebieden en ontwikkelingszones een actieve grondpolitiek gevolgd. Een actief grondbeleid in specifieke gebieden en ontwikkelingszones betekent tegelijkertijd ook dat in een groot deel van de stad een 'faciliterend grondbeleid' wordt gevoerd. Om bepaalde ontwikkelingen te stimuleren staat de gemeente primair een actief grondbeleid voor; daar waar het moet of wenselijk is, treedt de gemeente faciliterend op.

Strategisch vastgoed

Het strategische vastgoed bestaat voornamelijk uit onroerende zaken die aangekocht zijn ten behoeve van (her)ontwikkeling. In de periode tussen aankopen en de start van ontwikkeling dan wel sloop ten behoeve van de herontwikkeling, worden de gekochte (agrarische) gronden en bebouwde onroerende zaken beheerd en geëxploiteerd. De gronden die ingezet worden voor de uitvoering van het grondbeleid zijn geclassificeerd in diverse categorieën. Conform de verordening grondbedrijf van 6 februari 1986 wordt de volgende indeling gehanteerd:

- in (bouwgrond)exploitatie te nemen eigendommen (grondbank en gronden aangekocht op basis van een aankoopkrediet ten behoeve van toekomstige ontwikkelingen);
- niet in exploitatie te nemen eigendommen;
- in erfpacht of anderszins uitgegeven eigendommen.
- in (bouwgrond)exploitatie genomen eigendommen (grondexploitaties en bouwrijpe kavels);

Naast deze categorieën bestaat de categorie "verhuurde kavels". Dit is een verzamelcategorie waarin alle verhuurde eigendommen worden opgenomen voor de periode waarin ze worden verhuurd. Onderstaand zal per onderdeel de ontwikkelingen worden weergegeven.

Nog in exploitatie te nemen eigendommen

De omvang van de voorraad nog te ontwikkelen gronden bedraagt 68,7 miljoen euro per 31 december 2014. De voorraad nog te ontwikkelen gronden is gesplitst in "Nog in exploitatie te nemen eigendommen" (11,6 miljoen euro) en de "Voorraad nog in exploitatie te nemen gronden" (57,2 miljoen euro). Van deze boekwaarde heeft 40,3 miljoen euro betrekking op de Suikerfabriek. Om de tijdelijke invulling van de Suikerfabrieklocatie te versnellen heeft het

college in juli 2014 besloten om het verharde deel van de locatie (ca 20 ha.) met opstallen, Zeefgebouw, werkplaats en schoorsteen een tijdelijk beheerder te zoeken voor de duur van 10 tot 15 jaar. Na aanbesteding en selectie is met één partij een overeenkomst aangegaan ter uitvoering van dit voornemen.

In de begroting is rekening gehouden met de waarderingsuitgangspunten van het Besluit Begroting en Verantwoording. De hoofdregel is dat “Nog in exploitatie te nemen eigendommen” worden gewaardeerd op basis van verkrijgingsprijs c.q. vervaardigingsprijs dan wel lagere marktwaarde bij huidige bestemming. Uitzondering op de hoofdregel is de waardering op basis van ontwikkelingswaarde waarbij op basis van een raadsbesluit er een reëel en stellig voornemen bestaat dat deze in de nabije toekomst worden bebouwd en er een reëel programma is. Eind 2014 zijn met uitzondering van de Suikerfabriek en binnenstadlocaties met een boekwaarde van 2,6 miljoen alle onroerende zaken gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of marktwaarde gebaseerd op huidige bestemming (WOZ waarde).

Eén van de gevolgen van de waardering tegen verkrijgingsprijs c.q. vervangingswaarde is dat er geen ruimte is voor activering van kosten. Met name de locatie Suikerfabriek, voormalige Alo locatie en Hereplein hebben een jaarlijks niet kostendekkende exploitatie. In de begroting 2016 hebben wij het exploitatiedeel exclusief de locatie Suikerfabriek geraamd op circa € 2,5 miljoen. Naarverwachting zal in de komende jaren de waarde bij huidige bestemming mogelijk dalen. De omvang van de daling is op dit moment niet in te schatten. Deze daling is grotendeels afhankelijk van locatie-specifieke eigenschappen. In de begroting 2016 is een stelpost van circa 2,5% van de boekwaarde meegenomen.

Op 28 november 2012 heeft uw raad de gewijzigde verordening op de Grondbank vastgesteld. De verordening op de grondbank geeft ons de mogelijkheid om vooraf op basis van de vastgestelde structuurplannen, visies en bestemmingsplannen en het verwervingsplan strategische aankopen te verrichten en hierover achteraf verantwoording af te leggen. Bij de nieuwe nota grondbeleid zullen we nader ingaan op het verwervingsplan.

De commissie BBV heeft in het “Rapport Grondexploitaties” d.d. 10 juli 2015, het voornemen tot herziening van verslaggevingsregels grondexploitaties in het BBV met ingang van 1 januari 2016 nader toegelicht. De voorgestelde wijzigingen hebben betrekking op zowel de grondexploitaties als ook de Nog niet in exploitatie genomen gronden. De wijziging voor de Nog niet in exploitatie genomen gronden zijn als volgt

1. Afschaffen van de categorie “Nog niet in exploitatie genomen gronden”. Zolang gronden nog niet kwalificeren als bouwgrond in exploitatie gaan ze vallen onder de categorie ‘Materiële vaste activa – Strategische gronden’
2. Toerekening van rente en andere kosten is niet langer toegestaan voor gronden die (nog) niet in exploitatie zijn genomen
3. De waardering van de strategische gronden is de verkrijgingsprijs of de duurzaam lagere marktwaarde. Dit is conform de bestaande grondslagen voor gronden en terreinen onder de MVA.
4. De huidige NIEGG worden omgezet tegen de boekwaarde per 1 januari 2016 zonder afwaardering. Deze overgangsregeling heeft een looptijd van 4 jaar. Uiterlijk 31 december 2019 zal een toets moeten plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden tegen de geldende bestemming. Indien hierbij een duurzame waardevermindering wordt vastgesteld zal dit uiterlijk 31 december 2019 tot een afwaardering van deze gronden moeten leiden. Gronden die worden aangekocht vanaf 1 januari 2016 moeten worden gewaardeerd volgens de nieuwe waarderingsregels.

Het voornemen is om de regels per 1 januari 2016 in te laten gaan. Eventuele financiële consequenties hebben nog geen effect op de gemeenterekening 2015. Na vaststelling van de nieuwe regels zullen wij u informeren over de inhoudelijke en financiële consequenties.

Bouwrijpe kavels

De categorie bouwrijpe kavels betreft gronden die na het afsluiten van een grondexploitatie nog niet verkocht zijn en beschikbaar zijn om te verkopen. De boekwaarde per 31 december 2014 bedraagt ruim 5,5 miljoen euro.

Erfpacht

In deze groep worden alle gronden (zowel woningbouw als bedrijven/industrieterreinen) geadmistreerd die in erfpacht zijn uitgegeven. De boekwaarde per 31 december 2014 bedraagt 3,6 miljoen euro. In september 2013 heeft de gemeenteraad besloten dat particuliere woningbezittende erfpachters de keuzemogelijkheid krijgen om de blote eigendom te verwerven. Eind 2013 is de uitvoering daarvan gestart. In 2014 hebben 36 erfpachters het blote eigendom gekocht. Wij verwachten dat de belangstelling in 2015 en 2016 doorzet al zal het aantal verkopen wellicht iets afnemen. Omdat we hier nog geen inschatting van kunnen maken, is hier in de begroting 2016 geen rekening gehouden.

Verder is in de groep erfpacht de “commerciële erfpacht Waagstraat” ondergebracht. De canon bij commerciële erfpacht is voornamelijk afhankelijk van de gerealiseerde huuropbrengsten en kosten van de erfpachter. Het jaarresultaat in 2014 bedraagt 26.500 negatief. Het jaarlijkse resultaat wordt gevormd door de canonopbrengsten onder aftrek van de rentekosten en een vergoeding van de huurlasten aan de Bestuursdienst/Concernstaf ter dekking van de jaarlijkse huur voor de kantoorruimte aan het Waagstraatcomplex. Inmiddels is de huur opgezegd en zal de huur worden beëindigd bij einde van het contract in 2016. Gezien het aanbodoverschot op de kantorenmarkt kan de opzegging in de toekomst een negatief effect hebben op de erfpachtopbrengsten en het resultaat. Medio 2016 verwachten wij hier meer inzicht in te krijgen.

Per 1 januari 2015 heeft de vijfjaarlijkse canonherziening plaatsgevonden. Afhankelijk van de van toepassing zijnde erfpachtvoorwaarden is de canon verlaagd doordat de volgens de erfpacht te hanteren rentepercentages in de afgelopen jaren zijn gedaald. Dit heeft als gevolg dat de opbrengsten met circa 130.000 duizend euro afnemen. Per saldo leidt de afname van de opbrengsten tot een verwacht negatief resultaat van 62.000 duizend euro in 2016.

Verhuurde kavels/Binnenbezittingen

De categorie verhuurde kavels betreft gemeentelijke panden en percelen grond die binnen het grondbeleid nog geen directe bestemming hebben en die voor langere tijd worden verhuurd of verpacht. De beleidsmatige doelstelling luidt: 'het op commerciële basis beheren van al dan niet tijdelijke, bij de gemeente in eigendom zijnde, onroerende zaken, met in achtneming van de gewenste bestemmingsflexibiliteit.' De boekwaarde van deze kavels per 31 december 2014 bedraagt 3,6 miljoen euro. Jaarlijks wordt het exploitatieresultaat bepaald en verrekend met de reserve grondzaken. Het verwachte exploitatieresultaat bedraagt in 2015 170 duizend euro. Het resultaat is saldo van de verwachte huuropbrengsten verminderd met de exploitatielasten, onderhoudskosten en de concernbijdrage aan de bezuinigingsstaakstelling inkoop van 16 duizend euro.

Grondexploitaties

De totale omvang van de boekwaarde van de grondexploitaties bedraagt per 31 december 2015 naar verwachting circa € 420 miljoen. De boekwaarde is als volgt samengesteld:

- 85 miljoen euro in exploitatie te nemen gronden en overig grondbezit inclusief erfpacht
- 95 miljoen euro grondexploitaties
- 240 miljoen euro meerstad.

Grote, complexe en/of risicovolle grondexploitaties zijn Meerstad, Europapark (inclusief station en Kempkensberg), CiBoGa, Westpoort, Grote Markt, Eemskanaalzone en de Oosterhamrikzone. Daarnaast zijn een aantal kleinere grondexploitaties zoals Reitdiep fase 3 en 4, Oosterparkstadion, Eemspoort, Eemspoort Zuid. In de rapportage grondbedrijf en de hierbij behorende bijlage Staat P is een uitgebreide toelichting opgenomen over de actuele stand van zaken van de grondexploitaties.

De grondexploitaties worden jaarlijks dan wel tweejaarlijks herzien. Bij de herzieningen van de grondexploitaties staat de aanpak centraal zoals is opgenomen in het Meerjaren Uitvoeringsprogramma Structuurvisie 2011 (RO10.2469411). Deze aanpak in de volgende drie stappen is erop gericht om de financiële gevolgen van de crisis zoveel mogelijk te beperken en beheersbaar te houden:

- een analyse in regioverband van de marktvraag naar woningen, kantoren en bedrijventerreinen, om op basis daarvan te komen tot een her-prioritering en sanering van het aanbod;
- een kritische herwaardering van onze grond en grondexploitaties;
- bijstelling van de programma's op de kansrijke ontwikkellocaties (meer marktgericht), in combinatie met een andere manier van gebiedsontwikkeling die meer ruimte biedt voor flexibiliteit en waarbij we zoveel mogelijk samenwerken met potentiële gebruikers en marktpartijen.

Op basis van deze drie stappen worden per exploitatie of locatie beargumenteerde keuzes gemaakt en blijft het geheel voor uw raad transparant. Op grond van de uitkomsten van de herziening van een exploitatie of herwaardering van grond blijkt of het noodzakelijk is om gemeentelijke middelen te gebruiken ter dekking van een tekort. Daarnaast willen we de prikkel om verliezen te beperken zo groot mogelijk houden.

In de komende herzieningen van grondexploitaties komen we terug op de concrete gevolgen hiervan voor de betreffende grondexploitaties en op de mogelijkheden die ontstaan door het benutten van kansen. Naar verwachting zal in december 2015 een groot aantal herzieningen ter vaststelling voorgelegd worden. Ook in 2016 zullen wij deze aanpak hanteren bij de jaarlijkse herzieningen van de grondexploitaties. In de herziening gaan zullen we ook nader in op de ontwikkeling van de risico's van de grondexploitaties. Bijzonder aandachtspunten hierbij zullen met name de voortgang in de uitgifte van kavels voor bedrijventerreinen en woningbouw zijn een aantal bijzondere risico's zoals de samenwerkingsovereenkomst Oosterhamriktracé tussen de gemeente Groningen en Nijestee en het effect hiervan op de grondexploitatie Oosterhamrikzone.

Voor de ontwikkeling van de stad zijn inmiddels forse investeringen gedaan in het verwerven en bouwrijpmaken van gronden zowel binnenstedelijk als ook in de uitleggebieden. Voor de toekomst zijn een viertal grondexploitaties te typeren:

1. Gebiedsontwikkeling binnenstad (Oosterhamrikzone, CiBoGa, Europapark, Eemskanaalzone)
2. Gebiedsontwikkeling wonen uitleglocaties (Meerstad, Reitdiep fase III en IV de toekomstige Suikerfabrieklocatie)
3. Bedrijventerreinen (Westpoort, Zernike, Eemspoort en Eemspoort zuid)
4. Speciale ontwikkelingen zoals de Grote Markt en mogelijk ook het Stationsgebied in de nabije toekomst.

De focus in de komende jaren ligt met name op de afzet van gronden in de gebiedsontwikkeling binnenstad en de bedrijventerreinen. Voor de periode 2015-2018 is de afzetverwachting voor bedrijfsterreinen circa 23,5 ha en voor woningen 700 stuks. Om de risico's te managen van deze investeringen is het noodzakelijk om de investeringen te koppelen aan de afzetverwachting van gronden in de komende periode. Verder zal in de komende jaren de investeringsomvang in het bouw- en woonrijp maken van gronden binnen de grondexploitaties substantieel dalen ten opzichte van voorgaande periode. De investeringen zijn met name gericht op het verder bouwrijp- en woonrijp maken van de gronden, zodat de gronden verkocht kunnen worden.

Op 9 september 2015 hebben we de NAM een akkoord gesloten over de financiële compensatie van de extra kosten voor het aardbevingsbestendig maken van het Forum. Met dit financieel akkoord is het mogelijk om het Forum verder af te bouwen. Naar verwachting gaan we in 2016 weer verder met het bouwen van het Forum. Voor de fase waarin de gemeentelijke grondexploitaties zich bevinden, kan zoals het nu lijkt, de “Nieuwbouwing aardebestendig bouwen” de meeste zaken afhechten (aandacht voor infra, kabels en leidingen). Naar verwachting zijn er geen meerkosten voor de grondexploitaties.

De groeiprognozes van de stad zijn positief. De mate waarin de groei van de stad zich zal ontwikkelen is mede afhankelijk van de mate waarin we in staat zijn om voldoende werkgelegenheid te bieden. Wij staan voor de opgave om met beperkte middelen de hieruit voortvloeiende stedelijke ontwikkelingsopgave te realiseren. Door de positieve economische ontwikkeling zien we een toenemende interesse voor woningbouw- en bedrijvenlocaties in de stad. Marktpartijen zijn positief maar voorzichtig. De wijze van ontwikkelen is in vergelijking met 10 jaar geleden gewijzigd. Ten opzichte van 10 jaar geleden zijn de corporaties als ook grote partijen die op eigen risico (grote) locaties (op voorraad) ontwikkelen weggefallen. In plaats daarvan zijn meerdere kleinere partijen actief die gezamenlijk vraag-gestuurd maatwerk leveren. Deze manier van ontwikkelen leidt ertoe, in combinatie met strengere financieringseisen, dat er meer tijd kosten om tot een daadwerkelijke gronduitgifte te komen. Ook vraagt de huidige marktsituatie een meer actieve rol nodig van onze organisatie bij de totstandkoming van de gronduitgifte. Wij willen deze marktinitiatieven stimuleren en faciliteren. Om Instrumenten die hierbij onder meer ingezet kunnen worden zijn garantiestellingen, deelname in financiering en exploitatie van onroerend goed inclusief parkeergarages en projectontwikkeling met oog op realisatie van onze publieke doelstellingen. In aanloop naar de nieuwe nota grondbeleid willen we verkennen welke instrumenten bruikbaar zijn en onder welke voorwaarden we deze kunnen toepassen.

De commissie BBV heeft in het “Rapport Grondexploitaties” d.d. 10 juli 2015, het voornemen tot herziening van verslaggevingsregels grondexploitaties in het BBV met ingang van 1 januari 2016 nader toegelicht. De voorgestelde wijzigingen hebben betrekking op zowel de grondexploitaties als ook de Nog niet in exploitatie genomen gronden. De wijziging voor de grondexploitaties zijn als volgt

1. De richttermijn voor grondexploitaties is maximaal 10 jaar. Hier kan goed gemotiveerd bij raadsbesluit en toegelicht in de jaarstukken vanaf geweken worden. Voor langer durende grondexploitaties moeten aanvullende beheersmaatregelen worden genomen. Een verplichte maatregel is dat geen indexering meer mag worden toegepast voor opbrengsten later dan 10 jaar.
2. Bij de kostentoekening aan de grondexploitaties binnen het BBV wordt het verplicht aan te sluiten op de kostenverhaalmogelijkheden zoals benoemd in de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro).
3. De rente die wordt toegerekend aan grondexploitaties moet worden gebaseerd op de werkelijke rente over het vreemd vermogen en de disconteringsvoet moet gelijk gesteld worden aan de toegerekende rente
4. De voorgenomen wijzigingen gaan per 1 januari 2016 en hebben geen effect op de waardering van de grondexploitaties en de vermogenspositie van de gemeente ultimo 2015.

De potentiële financiële impact van deze wijzigingen zijn voor ons groot. Momenteel wordt in VNG verband overlegd met de commissie BBV over de gevolgen van deze wijzigingen en eventuele aanpassing. Daarnaast worden tentatieve berekeningen gemaakt van de financiële effecten. Na vaststelling van de nieuwe regels zullen wij u informeren over de inhoudelijke en financiële consequenties.

Onderdeel 3 **Resultaten en reserve grondzaken**

Het doel van de bestemmingsreserve Grondzaken is het vormen van een toereikende buffer voor het opvangen van schommelingen in de resultaten op de grondexploitaties en op het strategisch grondbezit. Om de risico's die voortvloeien uit de grondexploitaties in uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties te kwantificeren wordt de risicoboxmethode gehanteerd. Het risico op een plantekort kan voortvloeien uit vertraging in het uitgiftetempo van gronden, uitgifte van gronden tegen lagere grondprijzen dan in de exploitatiebegroting is voorzien, aanbesteding van civieltechnische werken en vertraging in het tempo van realisering et cetera.

Om de toereikendheid van de reserves van het grondbedrijf te meten wordt de geprognosticeerde omvang van de reserve van het grondbedrijf vergeleken met de benodigde omvang. De geprognosticeerde omvang van de reserve bestaat uit het actuele saldo van de reserve grondzaken inclusief rentebijdragen bestemmingsreserve Euroborg en grondbank en de verwachte toekomstige resultaten en onttrekking die ten gunste of ten laste komen van de reserve grondzaken en grondbank.

De geprognosticeerde omvang van de reserve grondzaken en grondbank per 31 december 2016 bedraagt 49,7 (2015: 35,4) miljoen euro (inclusief de resultaatbestemming bij de jaarrekening 2016). Naar verwachting zal in 2016 de reserve wijzigingen door toevoeging van 17,3 miljoen euro en afnemen door de resultaatbestemming 2015 en het verwachte resultaat van 2016 van totaal 3,0 miljoen euro. Bij bepaling van het verwachte resultaat zijn de uitgangspunten gebruikt zoals deze zijn neergelegd in de nota resultaatbepaling. De uitgangspunten zijn als volgt:

- goed koopmansgebruik;
- gerealiseerde winsten worden verantwoord in de exploitatie onder aftrek van de nog te verwachten kosten. De nog te verwachten opbrengsten worden buiten beschouwing gelaten;

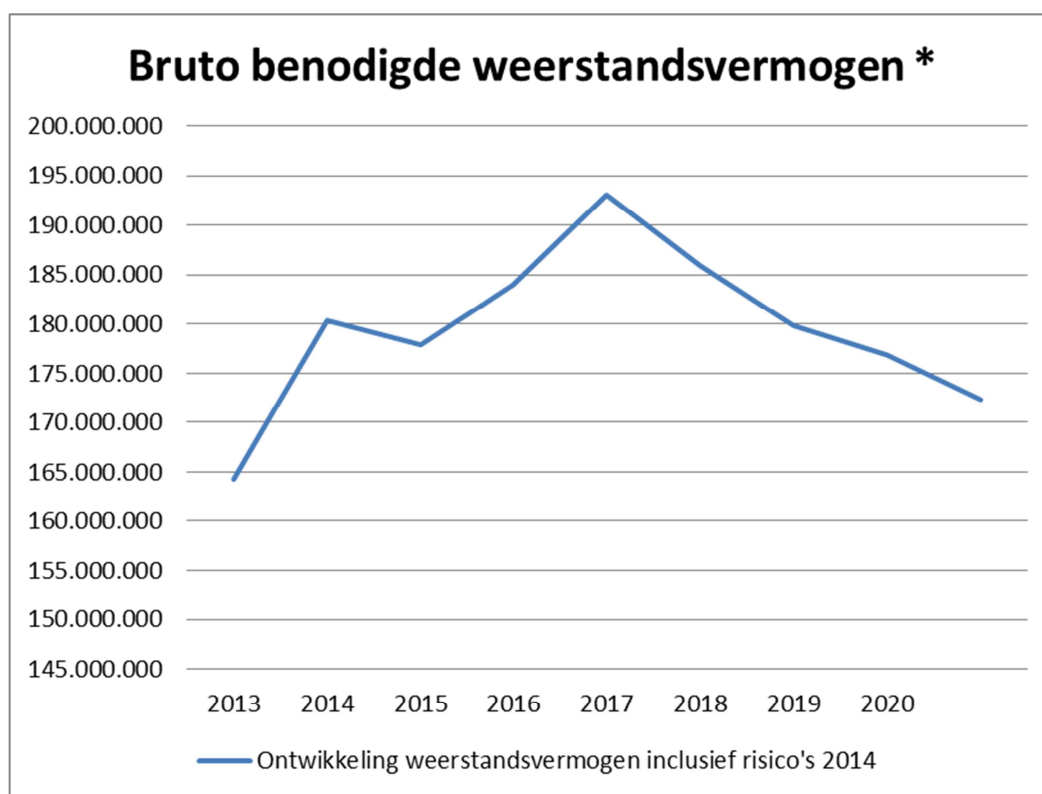
- winsten worden bepaald op jaarbasis;
- verliezen die op enig moment benoembaar, kwantificeerbaar, onontkoombaar en voorzienbaar zijn, worden als verlies genomen in het betreffende boekjaar;
- de waardering van het actief geschiedt tegen historische kostprijs of lager verwachte opbrengstwaarden. De afwaardering wordt ten laste van de exploitatie gebracht.

Winsten en verliezen worden conform de hiervoor geldende regeling ten gunste of ten laste van de reserve Grondzaken gebracht. De peildatum is 31 december. Het verwachte resultaat 2016 bedraagt 2,281 miljoen euro negatief. Het resultaat is de som van niet activeerbare rente- en exploitatielasten van onder ander de Alo locatie, Hereplein en de overige nog in exploitatie te nemen gronden en bezittingen onder aftrek van resultaten op binnenbezittingen, erfpacht. In dit resultaat is geen rekening gehouden met de mogelijke financiële gevolgen door verschuiving van vastgoed in verband met de gemeentelijke reorganisatie

Onderdeel 4 **Risico's van het grondbedrijf in relatie tot de reserve grondzaken en risicobeheersing**

Vanwege de complexiteit en omvang van het grondexploitatieproces en de beheersing hiervan wordt vanaf 2003 de risicoboxenmethode gebruikt voor de beheersing van de risico's binnen de grondexploitatie. Voor het bepalen van de noodzakelijke omvang van de egaliseringsreserve zijn de in box 3 aangegeven risico's van de lopende grondexploitatie relevant. In de kadernota herijking weerstandsvermogen en risicomangement is aangegeven dat de risicoboxenmethode gehanteerd zal gaan worden als de methode voor het bepalen van het weerstandsvermogen en is de methode nader toegelicht. De geactualiseerde kadernota is op 22 juni 2011 vastgesteld.

Vanaf 2014 wordt voor de grondexploitatie inclusief Meerstad en het strategisch grondbezit gewerkt met een meerjarenprognose van het weerstandsvermogen. Per 31 december 2014 heeft de meest recente actualisatie van het saldo plaatsgevonden. In onderstaande grafiek wordt de verwachte ontwikkeling per 31 december 2014 weergegeven. De berekening is gebaseerd op verwachtingen en aannames met betrekking tot toekomstige ontwikkelingen. Op voorhand is niet aan te geven welk risico zich uiteindelijk zal voordoen en zal leiden tot een tekort in de grondexploitatie.

* Inclusief grondexploitatie Meerstad

De omvang van de risico's op 31 december 2014 volgens bedraagt 180,3 miljoen euro. De benodigde risicobuffer zal naar verwachting afnemen met 2,3 miljoen euro in 2015 en vervolgens toenemen met 6 miljoen euro 2016. De verwachte omvang per 31 december 2016 bedraagt 184 miljoen euro. De toename komt deels door toegenomen onzekerheden ten aanzien van grondopbrengsten en toename van de boekwaarde.

De omvang van het weerstandsvermogen wordt voor meer dan de helft bepaald door de grondexploitatie Meerstad (circa 62%) Het aandeel van de projecten CiBoGa, Westpoort, Eemspoort Zuid, Europapark inclusief station en Kempkensberg, Grote Markt, Oosterhamriktracé en nog in exploitatie te nemen gronden in de berekening bedraagt

circa 32%. De omvang van het benodigde weerstandsvermogen voor de grondexploitaties en gronden wordt meegenomen bij de bepaling van het totaal gemeentebreed benodigde weerstandsvermogen.

De risicoboxenmethode is gebaseerd op het boxenmodel van de lopende grondexploitaties. Voor de (grond) exploitaties waarvoor nog geen uitvoeringskrediet beschikbaar is gesteld wordt aangenomen dat er voldoende bijsturingmogelijkheden aanwezig zijn dan wel subsidiebronnen of nieuwe beleidsmiddelen om een eventueel tekort af te dekken.

Op 26 mei 2015 heeft de Eerste Kamer een wet aangenomen, die ervoor zorgt, dat per 1 januari 2016 vennootschapsbelasting wordt ingevoerd bij overheidsbedrijven. Met de invoering van deze wet wordt de vervolmaking van een level-playing-field tussen markt en overheid nagestreefd. Kern van de wetgeving is dat ondernemersactiviteiten van overheden in de belastingheffing worden betrokken vanaf 1 januari 2016. Bij gebiedsontwikkeling met grondexploitaties opereert de gemeente als in een ondernemer in privaatrechtelijke rol. Vandaar dat de invoering van de Vpb ook de grondexploitaties zal raken.

De gevolgen van de invoering van de Vpb voor het Grondbedrijf inventariseren we op dit moment in samenwerking een grondexploitatie- en belastingdeskundigen. Het is een complexe materie, waarbij de inventarisatie zich richt op het beoordelen van de omvang van de fiscale onderneming Grondbedrijf. Verder wordt er momenteel gewerkt aan fiscale pro forma doorrekeningen van de grondexploitatie om de fiscale openingsbalans op te stellen en inzicht te krijgen in de omvang van de vennootschapsbelastinglast. Deze doorrekeningen zijn gebaseerd op de huidige bekend zijnde gegevens en de wijze waarop opbrengsten en kosten op dit moment worden gepresenteerd in de grondexploitaties. Deze doorrekeningen geven het beeld dat de invoering van de Vpb een behoorlijke impact kan hebben.

Voor het bepalen van de belastinglast is de fiscale regelgeving van toepassing en zijn de verslaggevingsregels (Besluit Begroting en Verantwoording) minder relevant. De omvang van de belastinglast wordt onder meer bepaald door de fiscale openingsbalans. Uitgangspunt van de fiscale openingsbalans is de waarde van de grondexploitaties en het grondbezit in het economisch verkeer per 1 januari 2016. Hierbij spelen gemaakte kosten en gerealiseerde opbrengsten uit het verleden geen rol.

Op dit moment zijn onder meer de belastingdienst, VNG en IPO met elkaar in overleg over een handreiking voor toepassing van de fiscale regelgeving op het Grondbedrijf. Dit overleg gaat onder meer over de bepaling van de wijze waarop de belastingplicht van het grondbedrijf wordt bepaald en mogelijkerwijs ook de fiscaal geaccepteerde parameters met betrekking tot de indexerings- en de rente. De uitkomsten van dit overleg kunnen nieuwe gezichtspunten opleveren. In aanloop naar de invoering van de wet, houden we met meerdere scenario's rekening. Bij de besluitvorming van de herziening grondexploitaties en in de voortgangsrapportages komen wij hierop terug.

Onderdeel 5 **Sturing en verantwoording**

Gedurende het jaar wordt in de diverse planning en control documenten zoals de begroting, de tussenrapportages en de jaarrekening gerapporteerd over de afzonderlijke onderdelen van het grondbeleid. Daarnaast wordt jaarlijks over het gevoerde grondbeleid gerapporteerd middels de rapportage Grondbank en één keer per jaar middels de rapportage Grondbedrijf met de bijlage Staat P. In de rapportage Grondbedrijf wordt een samenvatting gegeven van de stand van zaken en ontwikkelingen van het grondbedrijf inclusief het grondbezit. De Staat P geeft de stand van zaken per grondexploitatie weer. De bestaande regels over de winstafroming worden gevolgd en in de Staten P/ rapportage Grondbedrijf wordt hierover verantwoording afgelegd.

Verder worden de herzieningen van de grondexploitaties volgens het ritme zoals dat is vastgelegd in de nota "De gemeenteraad aan het stuur" en de nota Grondbeleid 2016-2022 ter besluitvorming voorgelegd. Voor de slotcalculaties wordt jaarlijks op basis van de geldende regelgeving een planning opgesteld. De slotcalculaties van de af te sluiten complexen worden aan het einde van het desbetreffende kalenderjaar ter besluitvorming aangeboden.

Deze paragraaf gaat over de lokale belastingen en heffingen. Aan de orde komen het beleid ten aanzien van de lokale heffingen, de geraamde inkomsten, de kostendekkendheid van de tarieven, het kwijtscheldingsbeleid dat we hanteren en de lastendruk voor de burger in vergelijking met die in andere grotere gemeenten.

Beleid lokale heffingen

Lokale heffingen betreffen zowel publiek- als de privaatrechtelijke heffingen. De publiekrechtelijke heffingen worden onderscheiden naar belastingen en rechten:

- Belastingen: de opbrengsten van belastingen komen toe aan de algemene middelen en kunnen vrij worden besteed. Dit zijn onder meer de onroerende-zaakbelasting, de logiesbelasting en de hondenbelasting. Het criterium kostendekkendheid is hier niet aan de orde
- Rechten: een recht is een vergoeding voor een concrete prestatie door de gemeente geleverd. De opbrengst van de rechten is niet vrij besteedbaar: de opbrengsten moeten aangewend worden voor de gerelateerde prestaties. Voorbeelden zijn de afvalstoffenheffing, rioolheffing en de leges burgerzaken. Hier geldt een wettelijke norm van maximaal 100% kostendekkendheid.

Privaatrechtelijke heffingen zijn alle heffingen die niet zijn vastgelegd in een leges- of belastingverordening. In Groningen maken we onderscheid tussen algemene tarieven die vooraf zijn bepaald en voor iedere afnemer gelden en commerciële tarieven. Bij de laatste opereert de gemeente als marktpartij in een concurrerende omgeving. Medio 2014 is de Wet Markt en Overheid in werking getreden. Op grond van deze wet moeten we voor onze producten en diensten de integrale kostprijs in rekening brengen. Daarnaast heeft de gemeente voor een aantal producten zelf een beleid voor kostendekkendheid.

Hieronder geven we een beknopte uiteenzetting van het gemeentelijke beleid met betrekking tot de belangrijkste lokale heffingen en kwijtschelding.

Onroerende-zaakbelasting

De onroerende-zaakbelasting is de belangrijkste gemeentelijke belasting, niet alleen qua omvang, maar ook omdat de opbrengst tot de algemene middelen behoort en dus naar eigen inzicht besteed kan worden. De belangrijkste functie is het genereren van inkomsten. De hoogte van een aanslag is afhankelijk van de waarde van een pand en van de door uw raad vastgestelde tarieven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de heffing voor eigenaren van woningen, eigenaren van niet-woningen en gebruikers van niet-woningen. De waarde van de woningen en bedrijven in de stad wordt ieder jaar opnieuw bepaald.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing wordt als bestemmingsheffing aangemerkt, omdat de opbrengst niet naar de algemene middelen vloeit, maar dient ter dekking van de kosten van afvalinzameling en -verwerking. Het uitgangspunt is dat deze kosten inclusief de kosten van kwijtscheldingen volledig gedekt worden uit de opbrengst van de afvalstoffenheffing. Het aantal bewoners van een woning bepaalt de hoogte van het tarief. Er wordt gedifferentieerd naar vier categorieën, namelijk eenpersoonshuishoudens, tweepersoonshuishoudens, huishoudens van drie tot en met zeven personen en huishoudens van acht personen of meer. Hiermee wordt invulling gegeven aan het principe 'de vervuiler betaalt'. De tariefdifferentiatie heeft dus niet gedragsbeïnvloeding ten doel, de belangrijkste functie is het genereren van inkomsten om de voorziening mogelijk te maken.

Rioolheffing

De kosten voor het beheren en in stand houden van het rioolstelsel worden door een heffing verhaald. Gemeenten hebben naast de zorgplicht voor stedelijk afvalwater en hemelwater ook de zorgplicht voor grondwater. De opbrengst van de rioolheffing, met als uitgangspunt 100% kostendekkendheid, is geoormerkt. De belangrijkste functie is dus het genereren van inkomsten om de voorziening mogelijk te maken. De rioolheffing kan zowel van de eigenaar (aansluitrecht) als van de gebruiker (afvoerrecht) worden geheven. Wij kennen alleen het aansluitrecht, waarbij een vast bedrag per aansluiting in rekening wordt gebracht.

Bouwleges

Bouwleges worden geheven om de kosten van het proces van bouwvergunningverlening te dekken. De belangrijkste functie is dus het genereren van inkomsten om de voorziening mogelijk te maken. Het tarief wordt bepaald door de hoogte van de bouwkosten (aanneemsom exclusief BTW). Ook voor de bouwleges is ons beleid een kostendekkendheid van 100%. Een complicatie daarbij is dat door een wisselende omvang van de bouwprojecten de opbrengst van jaar tot jaar sterk kan fluctueren. Verder is vooraf moeilijk te schatten hoeveel de opbrengst in enig jaar zal bedragen. Om risico's van tegenvallende inkomsten zoveel mogelijk uit te sluiten is in 2001 een

bestemmingsreserve bouwleges ingesteld. Echter de reserve is uitgeput en is in de afgelopen jaren vanwege negatieve resultaten op de bouwleges niet gevoed.

Parkeergelden

De parkeergelden bestaan uit een publiekrechtelijk en een privaatrechtelijk deel. Onder het publiekrechtelijk deel, ook wel parkeerbelasting genoemd, vallen de tarieven voor het parkeren bij parkeermeters en -automaten, de boetes voor het rood staan bij parkeermeters en -automaten en de tarieven voor parkeervergunningen. Onder het privaatrechtelijk deel vallen de tarieven voor parkeergarages en buurtstallingen. Het uitgangspunt is dat het parkeerbedrijf in totaal kostendekkend is. De parkeerbelasting is de belasting waarbij de doelstelling van regulering expliciet in de wet is vastgelegd. In de tariefstelling mag onderscheid gemaakt worden naar parkeerduur (kort/lang), het moment waarop wordt geparkeerd (dag/avond/weekend), het gebied waar wordt geparkeerd en het type vergunning. In Groningen maken we gebruik van de toegestane differentiatiemogelijkheden. We sturen zowel met tarieven, de duur van parkeren als met de beschikbaarheid van parkeerplaatsen.

Privaatrechtelijke tarieven

Het uitgangspunt van de Gemeente Groningen is dat de privaatrechtelijke tarieven minimaal kostendekkend zijn. Voor een aantal tarieven geldt echter dat stimulering van het gebruik van de voorzieningen en marktwerking er toe kunnen leiden dat een lager dan kostendekkend tarief wordt gehanteerd. Sinds 1 juli 2014 is de Wet Markt en Overheid van toepassing op de privaatrechtelijke tarieven. Deze wet heeft tot doel zo gelijk mogelijke concurrentieverhouding te creëren tussen overheden en bedrijven. Overheden mogen nog steeds economische activiteiten verrichten maar moeten daarbij voldoen aan gedragsnormen die de wet stelt. De belangrijkste daarvan is dat aan afnemers tenminste de integrale kosten worden doorberekend. Op 25 juni 2014 heeft de raad een aantal economische activiteiten benoemd tot activiteiten die verricht worden in het algemeen belasting. Op deze activiteiten is de Wet Markt en Overheid niet van toepassing.

Kwijtscheldingsbeleid

Met het hanteren van een kwijtscheldingsregeling geeft de gemeente een deel van zijn burgers de mogelijkheid om voor een lager tarief in aanmerking te komen. De ruimte om een eigen gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid te voeren is beperkt. De criteria waaraan kwijtscheldingsverzoeken getoetst worden, zijn op rijksniveau vastgesteld. We mogen wel zelf bepalen van welke belastingen en heffingen we kwijtschelding verlenen en welk deel van de belastingaanslag of heffing we kwijtschelden.

We verlenen kwijtschelding voor:

- hondenbelasting, alleen voor de eerste hond en tot 60%
- afvalstoffenheffing. Mensen die vijf jaar of langer op het sociale minimum zitten, krijgen volledige kwijtschelding van de afvalstoffenheffing. De andere kwijtscheldingsgerechtigden krijgen 57% van het aanslagbedrag kwijtgescholden. Een groot deel van de kwijtscheldingsgerechtigden krijgt de kwijtschelding automatisch. Zij hoeven geen formulier in te vullen en bewijsstukken te overleggen. Als van een formulier gebruik wordt gemaakt geldt een termijn van drie maanden waarbinnen een kwijtscheldingsverzoek moet worden ingediend;
- leges gehandicaptenparkeerplaats en -kaart en huwelijksleges (volledig).

Algemene Interne Dienstverlening

De toerekening van de algemene interne dienstverlening i.e. de algemene toerekenbare overhead is op vergelijkbare wijze gebeurd als in 2015. De methodiek is hetzelfde gebleven. De verdeling vindt plaats op basis van de formatie per heffing. Wel is in 2016 een deel van het innovatiebudget en de kosten van de concernstaf toegerekend ter hoogte van 2,3 miljoen euro. Bezuinigingen en efficiëntie zorgen voor een daling van de algemene interne dienstverlening met 2,9 miljoen euro. Tezamen zorgen deze bewegingen voor een daling van de algemene interne dienstverlening met 600 duizend euro waardoor het totale bedrag aan algemene toerekenbare overhead uitkomt op 67,1 miljoen euro. Tegenover deze daling staat een sterkere daling van de toegestane formatie van de Gemeente Groningen, waardoor het toegerekende bedrag per FTE licht stijgt.

Opbrengsten en ontwikkeling kostendekkendheid

In de begroting geven we jaarlijks een overzicht van de opbrengsten van de belastingen en de belangrijkste rechten en heffingen (leges). In onderstaande tabel wordt een samenvatting gegeven van de gerealiseerde opbrengsten in 2014 en de geraamde opbrengsten van 2015 en 2016. De tarieven voor iedere heffing worden in het najaar door middel van een apart raadsvoorstel vastgesteld.

Soort belasting of heffing	(bedragen x 1.000 euro)			
	Opbrengst rekening 2014	Opbrengst begroting 2015	Opbrengst begroting 2016	Toename van 2015 naar 2016
Belastingen				
Onroerende zaakbelasting (OZB)	59.459	61.384	62.711	1.327
Roerende zaakbelasting (RZB)	86	73	73	0
Hondenbelasting	873	857	868	11
Logiesbelasting	1.286	1.055	1.055	0
Precariobelasting	652	554	632	78
Parkeerbelasting	7.386	7.659	8.157	498
Rechten en heffingen				
Afvalstoffenheffing	26.624	25.354	26.445	1.091
Reinigingsrechten	72	vervallen	vervallen	n.v.t.
Marktgelden	671	712	741	29
Rioolheffing	14.100	14.793	15.426	633
Begravenisrechten	1.355	1.370	1.301	69-
Leges Burgerzaken	1.958	3.528	3.542	14
Leges Bouwactiviteiten	4.753	6.183	6.220	37
Leges Huisvestingswet	62	138	74	64-
Instemmingsbesluit				
Telecommunicatie- verordening en	218	177	186	9
Leges Drink & Horeca	157	171	173	2
Leges Prostitutie	97	36	16	20-
Havengelden	120	124	146	22
Parkeergelden (privaatrechtelijk)	6.863	7.348	7.348	-

Belastingen

Onroerende-zaakbelasting

De raming van de OZB opbrengst stijgt met 1,3 miljoen euro, als gevolg van de nominale tariefstijging van 1 miljoen euro en een volumeontwikkeling (nieuwbouw) van 300 duizend euro.

Hondenbelasting

De opbrengst hondenbelasting stijgt met 11 duizend euro, als gevolg van de nominale tariefstijging

Precariobelasting

De precariobelasting is een belasting voor het gebruik van gemeentegrond en is een algemeen dekkingsmiddel. In Groningen hebben we echter een relatie gelegd tussen de opbrengst van de belasting en de kosten. Inzet is dat de kosten van handhaving in de openbare ruimte volledig gedekt worden uit de opbrengst precariobelasting. Op begrotingsbasis nemen de baten precariobelasting ten opzichte van 2015 toe met 78 duizend euro (totaal: 632 duizend euro). Dit kan worden verklaard door de indexering en volume effecten. De kostendekkendheid op begrotingsbasis bedraagt 94%. Het uitgangspunt bij de publiekrechtelijke tarieven is honderd procent kostendekking.

Parkeerbelasting en parkeergelden privaatrechtelijk

De parkeergelden bestaan uit een publiekrechtelijk en een privaatrechtelijk deel. Het publiekrechtelijk deel wordt ook wel parkeerbelasting genoemd en daaronder vallen de tarieven voor het parkeren bij parkeermeters en -automaten, de boetes voor het rood staan bij parkeermeters en -automaten en de tarieven voor parkeervergunningen. Onder het privaatrechtelijk deel vallen de tarieven voor parkeergarages en buurtstallingen. Het uitgangspunt is dat het parkeerbedrijf in totaal kostendekkend is. De parkeerbelasting is de belasting waarbij de doelstelling van regulering expliciet in de wet is vastgelegd. In de tariefstelling mag onderscheid gemaakt worden naar parkeerduur (kort/lang), het moment waarop wordt geparkeerd (dag/avond/weekend), het gebied waar wordt geparkeerd en het type vergunning. In Groningen maken we gebruik van de toegestane differentiatiemogelijkheden. We sturen zowel met tarieven, de duur van parkeren als met de beschikbaarheid van parkeerplaatsen.

De opbrengst van de parkeerbelasting stijgt met 498 duizend euro ten opzichte van 2015. Enerzijds wordt een verhoging van de tarieven voor parkeervergunningen en bezoekerspassen doorgevoerd. Anderzijds worden meer fiscale opbrengsten verwacht. De parkeerbelasting is het publiekrechtelijk deel van de parkeergelden. Het betreft de opbrengst van de parkeerkaartjes, de naheffingen en de parkeervergunningen. In het publiekrechtelijke deel zijn ook de kosten van het (gratis) fiets parkeren meegenomen. De kostendekkendheid van het publiekrechtelijk deel (de parkeerbelasting) bedraagt 143%.

De opbrengst van de parkeergelden privaatrechtelijk voor 2016 wordt geraamd op 7,688 miljoen euro. Ten opzichte van de begroting 2015 is dat een stijging van 340 duizend euro (ingroei parkeergarages). De kostendekkendheid van het privaatrechtelijk deel bedraagt in 2016, 89%.

Het parkeerbedrijf (publiek- en privaatrechtelijke heffingen) beoogt als geheel 100% kostendekkend te zijn.

Leges

Afvalstoffenheffing

De kostentoe rekening voor 2016 leidt er bij de afvalstoffenheffing toe dat met een onttrekking van 791 duizend euro uit de voorziening de tarieven niet verhoogd hoeven te worden. Indexering van de tarieven is niet nodig omdat de loon- en prijsstijging gecompenseerd wordt door meevallers in de kapitaallasten, lagere overhead en de opbrengsten kunststof. Uitgaande van een totale woonlastenstijging ter grootte van de loon- en prijsstijging biedt een gelijkblijvende afvalstoffenheffing de ruimte om de rioolheffing wat extra te verhogen (zie rioolheffing). Onze inschatting is dat - afgezien van de jaarlijkse indexering - met een jaarlijkse onttrekking van circa 700 duizend euro uit de voorziening het tarief van de afvalstoffenheffing tot en met 2021 op ongeveer hetzelfde niveau kan worden gehouden. Per 2022 wordt de verwerking van het afval opnieuw aanbesteed en op basis van de huidige marktprijzen mag dan een daling van de kosten én het tarief worden verwacht. Die daling kan dan opnieuw het stijgende riooltarief compenseren.

De opbrengsten afvalstoffenheffing stijgen met 1,1 miljoen euro door een toename van het aantal aansluitingen en mutaties in de overige opbrengsten zoals de scheiding van kunststoffen. De tarieven worden bepaald door de verwachte kosten voor de afvalinzameling per aansluiting te berekenen. De kosten voor de afvalinzameling dalen ten opzichte van 2015 Door een lagere onttrekking aan de voorziening afvalstoffenheffing in combinatie met een toename van het aantal aansluitingen blijven de tarieven in 2016 op hetzelfde niveau als in 2015.

Tarieven 2016 :

1 persoonshuishouden	€ 238,32
2 persoonshuishouden	€ 278,64
3-7 persoonshuishouden	€ 336,00
8 en meer persoonshuishouden	€ 446,28

Reinigingsrechten

De reinigingsrechten zijn ingaande 2015 vervallen. De bedrijven die in 2014 een aanslag voor reinigingsrecht kregen, moeten een commercieel contract voor de inzameling van bedrijfsafval afsluiten.

Marktgelden

De opbrengsten marktgelden zijn in 2016 begroot op 741 duizend euro (inclusief indexering). De kosten zijn geraamd op 741 duizend euro. Het tarief is daarmee kostendekkend (100%). Ten opzichte van de begroting 2015 stijgen de baten met 29 duizend euro. Naast de indexering stijgen de opbrengsten door een herberekening van het aantal vierkante meters van de marktkramen op de warenmarkt. De maatregelen die bijdragen aan het vergroten van deze kostendekkendheid zijn: het verhogen van het aantal marktmeters dat wij verhuren, gebiedsactualisatie en verhoging van de tarieven voor standplaatsen en opschonen van de administratie standplaatshouders.

Rioolheffing

De rioolheffing moet in beginsel meer stijgen dan de loon- en prijsindex vanwege de noodzakelijke vervangingsinvesteringen die uw raad heeft vastgesteld in het GWRP (Gemeentelijk Water en Rioleringsplan). Als gevolg van het lage rentepercentage van dit moment kan de stijging van het riooltarief in 2016 echter beperkt blijven tot de loon- en prijscompensatie. Naast de ruimte voor toenemende kapitaallasten van nieuwe vervangingsinvesteringen, ontstaat dan zelfs ruimte (300 duizend euro) om te doteren aan een spaarvoorziening voor toekomstige vervangingen. Een gelijkblijvende afvalstoffenheffing biedt uitgaande van een totale woonlastenstijging ter grootte van de loon- en prijsstijging - de ruimte om de rioolheffing iets extra te verhogen.

Deze extra verhoging van de rioolheffing kan dan worden gebruikt om de spaarvoorziening extra te voeden waardoor de tariefstijging als gevolg van de vervangingsinvesteringen in het rioolstelsel op langere termijn nog meer kan worden getemperd. Als deze ruimte benut wordt, is het mogelijk een extra dotatie van ca. 400 duizend euro aan de spaarvoorziening te doen. Wij stellen u voor de lijn te volgen zoals die hiervoor uiteengezet is. Dit impliceert een verhoging van de rioolheffing van € 138,85 naar € 145,34. Hiermee kunnen de vervangingsinvesteringen voor 2016 opgevangen worden en kan in totaal circa 700 duizend euro aan de spaarvoorziening riolering gedoteerd worden. Voor de jaren na 2016 is het niet waarschijnlijk dat er opnieuw dergelijke meevallers zullen zijn en houden we er rekening mee dat de verhoging als gevolg van vervangingsinvesteringen zal leiden tot een verhoging van de rioolheffing boven de loon- en prijsindex. Ruimte om dan te sparen voor toekomstige investering zal dan niet of minder aanwezig zijn.

De gevolgen van de kosten verdeel systematiek zijn meegenomen in de herberekening van het tarief. De inkomsten stijgen ten opzichte van gemeentebegroting 2015 met 633 duizend euro naar in totaal 15.426 duizend euro. De toename wordt veroorzaakt door de stijging van het tarief van € 138,85 naar € 145,34 en een stijging van het aantal aansluitingen van 104.072 naar 104.445. Hiermee ontstaat er een 100% kostendekkende exploitatie.

Begrafenisrechten

De kostendekkendheid van de begrafenisrechten is 97%. Wij hebben bij de begrafenisrechten de nominale compensatie toegepast. Het uitgangspunt bij de publiekrechtelijke tarieven is honderd procent kostendekking. Om tot 100% kostendekking te komen moeten de tarieven met 2,85% worden verhoogd.

Leges Burgerzaken

Voor de leges Burgerzaken waarvoor de gemeente zelf de tarieven kan bepalen, geldt als uitgangspunt dat deze in totaal kostendekkend moet zijn. Dat zijn de tarieven voor inlichtingen/ afschriften GBA en huwelijken. De tarieven van huwelijken zijn kostendekkend. De leges rijbewijzen zijn vanaf 1 januari 2014 gemaximeerd. Voor andere producten geldt dat het vaststellen van de tarieven ontleend wordt aan rijksregelgeving. De kostentoekening naar de onderliggende producten is gebaseerd op de verwachte hoeveelheid aangevraagde en afgegeven producten. De totale kostendekkendheid van de producten Burgerzaken komt uit op 75 % (2015: 79%). De daling van 4% wordt verklaard doordat er in 2016, 264 duizend euro meer kosten aan de leges Burgerzaken toegerekend wordt dan in 2015.

Leges Bouwactiviteiten

Bouwleges worden geheven om de kosten van het proces van bouwvergunningverlening te dekken. In de begroting is rekening gehouden met de grote bouwprojecten op basis van kengetallen (5-jaarsgemiddelde) voor de leges tot 200 duizend euro en de legesopbrengsten boven de 200 duizend euro. De werkelijke opbrengsten kunnen met een optimale prognosemethode altijd nog afwijken. Er kunnen mutaties in onderhavige projecten plaatsvinden en vertragingen optreden. Ook marktontwikkelingen kunnen het beeld sterk beïnvloeden. Om risico's van tegenvallende inkomsten zoveel mogelijk uit te sluiten, besloot uw raad in 2001 een bestemmingsreserve in te stellen. Deze reserve is niet meer toereikend. Voor 2016 zijn de inkomsten bouwleges ten opzichte van de begroting 2015 nagenoeg gelijk gebleven. De begrote leges bouwactiviteiten 2016 komen in totaal uit op 6,22 miljoen euro. De kostendekkendheid komt uit op 100%. In 2015 was in totaal 6,183 miljoen euro begroot.

Leges Huisvestingswet

Het gaat hier om leges voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning conform de Huisvestingswet. Concreet gaat het om:

- gehele of gedeeltelijke onttrekking van woonruimte aan de bestemming tot woonruimte;
- samenvoeging van woonruimte met andere woonruimte;
- omzetting van zelfstandige woonruimte in onzelfstandige woonruimte

De opbrengsten zijn voor 2016 begroot op 74 duizend euro, inclusief de indexeringskosten. Ten opzichte van de begroting 2015 is dit een afname van 64 duizend euro. Dit kan worden verklaard door volume effecten. De lasten zijn begroot op 98 duizend euro en de kostendekkendheid op begrotingsbasis bedraagt 76%. De leges huisvestingswet vallen onder hoofdstuk 6 van titel 3 dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn. Op grond van de Europese Dienstenrichtlijn geldt voor titel 3 dat slechts kruissubsidiëring binnen elk hoofdstuk mogelijk is.

Leges Instemmingsbesluit Telecommunicatieverordening en Graafverordening

De opbrengsten instemmingsbesluiten stijgen met 9 duizend euro. De toename wordt veroorzaakt door de stijging van het tarief van € 431,50 naar € 438,90. Daarnaast is het variabele tarief per strekkende meter sleuf verhoogd van € 2,10 naar € 2,15. In de tarievennota kostendekkendheid Publiekrechtelijke Tarieven' is vastgesteld dat het legestarief voor instemmingsbesluiten 100% kostendekkend moet zijn. De tariefstijging leidt tot een 100% kostendekkende

exploitatie. De toename van de opbrengst wordt daarnaast veroorzaakt door de toename van het aantal verwachte aanvragen instemmingsbesluiten van 284 naar 293. Het aantal strekkende meter bedraagt 27.000.

Leges Drank, Horeca en Prostitutie

Ten opzichte van 2015 zijn de begrote inkomsten leges drank, horeca en prostitutie per saldo met 18 duizend euro afgenomen. Dit betreft een lichte stijging van de leges drank, horeca van 2 duizend euro en een afname leges prostitutie van 20 duizend euro. Deze afname is het gevolg van het aflopen van de raamprostitutievergunningen in het Akwartier per 31 december 2015. Er worden geen nieuwe vergunningen meer verleend.

De kosten zijn ten opzichte van de begroting 2015 met 3 duizend euro gestegen: een stijging van de kosten leges drank, horeca (4 duizend euro) en een lichte daling van de kosten leges prostitutie van 1 duizend euro.

Voor het aantal verleende vergunningen is uitgegaan van een gemiddelde. In werkelijkheid fluctueert het aantal vergunningen. Zo wordt een prostitutievergunning verleend voor een periode van 3 jaar.

Havengelden

De begrote opbrengsten havengelden komen uit op 146 duizend euro (inclusief indexering). De begrote opbrengsten zijn ten opzichte van 2015, 22 duizend euro hoger. De begrote kosten zijn eveneens 146 duizend euro. De kostendekkendheid bedraagt derhalve 100%.

Leegstandswet

Het gaat om leges voor vergunningen tijdelijk verhuur woningen op grond van de Leegstandswet. In de begroting 2016 zijn de inkomsten leges ten opzichte van de begroting 2015 nagenoeg gelijk gebleven. De inkomsten uit leges van de leegstandswet na indexering bedragen 13 duizend euro.

Door wet- en regelgeving en nieuwe termijnen in relatie tot het proces van vergunningverlening, die regelmatig moeten worden bevestigd is meer ureninzet nodig. Mede hierdoor zijn deze leges niet kostendekkend. De lasten zijn begroot op 15 duizend euro en de kostendekkendheid op begrotingsbasis bedraagt 87%.

Makelaarstaxaties (faxen)

Door uw raad is in 2014 besloten om leges te heffen voor het opvragen van gegevens door makelaars voor het opstellen van taxatierapporten in verband met bijvoorbeeld de aan- en verkoop van woningen, echtscheidingen en successieaangifte. De inkomsten uit leges makelaarstaxaties begroting 2016 na indexering bedragen 20 duizend euro. Ten opzichte van 2015 zijn de inkomsten met 30 duizend euro afgenomen. Dit kan worden verklaard door volume effecten. Makelaars vragen gegevens steeds vaker zelf op via internet. De lasten zijn begroot op 29 duizend euro en de kostendekkendheid op begrotingsbasis bedraagt 69%.

Vellen van houtopstand

Door uw raad is besloten om met ingang van 1 maart 2014 leges te gaan heffen voor aanvragen omgevingsvergunningen voor het vellen van een houtopstand. In de begroting 2016 zijn de inkomsten uit leges voor het vellen van de houtopstand na indexering 92 duizend euro. De lasten zijn begroot op 87 duizend euro en de kostendekkendheid op begrotingsbasis bedraagt 106%. Bij het vaststellen van het legestarief is uitgegaan van 100% kostendekkendheid. De leges vellen van de houtopstand vallen onder titel 2 dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning. Binnen titel 2 is kruissubsidiëring mogelijk tussen verschillende onderdelen. De wetgever gaat er van uit dat alleen binnen de omgevingsvergunning kruissubsidiëring kan worden toegepast en niet met dienstverlening daarbuiten. Maar kruissubsidiëring tussen titel 1 (Algemene dienstverlening) en titel 2 is niet verboden.

Leges Kansspelen

Het gaat om leges voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een aanwezigheidsvergunning voor speelautomaten in gevolge van de Wet op de Kansspelen. Ten opzichte van de primitieve begroting 2015 zijn de begrote legesopbrengsten met 1 duizend euro toegenomen. De kosten zijn ten opzichte van de begroting 2015 met 3 duizend euro gestegen.

Gezien de relatief geringe omvang van de opbrengsten en kosten leiden deze kleine aanpassingen tot een relatief grote daling van de kostendekkendheid.

Leges APV Verkeer

In het kader van de beëindiging mandaatconstructie gemeente Groningen – Regiopolitie is in 2001 naast de handhavingstaken tevens genoemde vergunningverlening naar de Gemeente Groningen overgegaan. De inkomsten uit leges APV verkeer ontheffingen na indexering bedragen 46 duizend euro. De lasten zijn begroot op 44 duizend euro en de kostendekkendheid op begrotingsbasis bedraagt 105%. In tegenstelling tot 2015 worden werkzaamheden voor evenementen en festiviteiten niet meer toegerekend aan de leges APV verkeer.

Leges Gehandicapten parkeerkaart

De opbrengsten zijn begroot op 94 duizend euro. De lasten zijn begroot op 218 duizend euro en de kostendekkendheid bedraagt 43% (2015: 42%). De leges zijn niet kostendekkend voor alle kosten die de Gemeente Groningen maakt, maar zijn een tegemoetkoming in die kosten. Zo heeft uw raad destijds besloten.

Leges ligplaatsvergunning voor woonschepen

Het gaat om leges voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een ligplaatsvergunning als bedoeld in artikel 8 van de verordening openbaar vaarwater. Op begrotingsbasis nemen de inkomsten uit leges ligplaatsvergunning voor woonschepen ten opzichte van 2015 af met 17 duizend euro (totaal: 9 duizend euro). Dit kan worden verklaard door volume effecten. De kostendekkendheid op begrotingsbasis bedraagt 45%.

Evenementen

Opbrengsten leges evenementen zijn in 2016 begroot op 107 duizend euro (inclusief indexerings). De kosten zijn begroot op 735 duizend euro. Kostendekkendheid komt hiermee uit op 15%. Hetgeen gelijk is aan die van 2015.

Overzicht Kostendekkendheid

Naar aanleiding van het tarievenonderzoek van Deloitte in 2014 heeft uw raad de uitgangspunten voor het Groningse tarievenbeleid herbevestigd. Uitgangspunt is dat de gebruikers de volledige kostprijs voor onze producten en diensten betalen. Op dit uitgangspunt gelden de volgende uitzonderingen:

- indien de toegankelijkheid tot een voorziening of marktwerking daartoe aanleiding geeft, kan een nader te bepalen lager tarief worden vastgesteld;
- indien het handhaven van de openbare orde en veiligheid dat wenselijk maakt, kan een nader te bepalen lager tarief worden vastgesteld.

Kostendekkendheid publiekrechtelijke heffingen

In de hiernavolgende tabel wordt inzicht gegeven in de kostendekkendheid van de publiekrechtelijke heffingen, door per soort heffing de begrote kosten en opbrengsten naast elkaar te zetten. De tabel is gesplitst naar rechten en heffingen die onder de legesverordening vallen en rechten en heffingen die onder overige verordeningen vallen. Voor de onderdelen die onder de legesverordening vallen is de indeling van het VNG-model 2010 gevolgd met drie clusters van dienstverlening.

- titel 1 Algemene dienstverlening;
- titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning/Wabo;
- titel 3 Dienstverlening vallend onder de Europese Dienstenrichtlijn.

Binnen titel 1 is kruissubsidiëring mogelijk tussen de verschillende onderdelen. Hetzelfde geldt voor titel 2. De wetgever gaat er van uit dat alleen binnen de omgevingsvergunning kruissubsidiëring kan worden toegepast en niet met dienstverlening daarbuiten. Maar kruissubsidiëring tussen titel 1 en titel 2 is niet verboden. Op grond van de Europese Dienstenrichtlijn geldt voor titel 3 dat slechts kruissubsidiëring binnen elk hoofdstuk mogelijk is.

Indien er een wettelijk maximumtarief geldt of indien een product (deels) kosteloos verstrekt moet worden, is dit aangegeven. Ook indien uw raad niet uitgaat van het uitgangspunt "volledige kostendekking" is dit aangegeven (criterium kostendekkendheid: beperkt).

Soort Heffing (Publiekrechtelijk)	criterium Kosten dekkendheid	Artikel Leges verordening	Begrote Opbrengsten 2016	Toegerekende Kosten	Dekkings- percentage
Legesverordening					
Titel 1. Algemene Dienstverlening					
I. Afgifte gerelateerd met wettelijk maximum:					
a. Reisdocumenten	Deels Kosteloos en	4.3	2.309	2.974	78%
b. Verklaring Omtrent Gedrag	wet. max	4.4/4.5	192	358	54%
c. Inlichtingen \ Afschriften BS		4.2	117	233	50%
d. Rijbewijzen	Max. Tarief	4.6	566	610	93%
Totaal afgifte gerelateerde leges en wettelijk			3.184	4.175	76%
II. Afgifte gerelateerd zonder wettelijk maximum:					
a. Huwelijksvoltrekkingen	Deels Kosteloos	4.1	209	128	163%
b. Inlichtingen \ Afschriften GBA		4.2	149	430	35%
Totaal Afgifte gerelateerde leges zonder wettelijk maximum:			358	558	64%
Totaal Afgifte gerelateerde leges			3.542	4.733	75%
Naturalisaties		4.7	119	176	68%
Leges Leegstandswet		1.11	13	15	87%
Toegangspasje ondergrondse container	100%	7.7	0	0	0%
Instemmingsbesluit Telecommunicatieverordening en Grae	100%	5.14/5.15	186	186	100%
Leges APV - Winkeltijdenwet		1.13	3	3	100%
Leges Ligplaatsvergunning voor woonschepen		1.18	9	20	45%
Leges Kansspelen		1.14	24	14	171%
Leges APV - Verkeer	Beperkt	1.17	46	44	105%
Leges Makelaarsfaxen			20	29	69%
Gehandicapten parkeerkaart			34	218	43%
Totaal Algemene Dienstverlening			4.056	5.438	75%
Titel 2. Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning					
Omgevingsvergunning					
Leges Bouwactiviteiten		2.2.1	6.220	6.227	100%
Leges Aanlegactiviteiten		2.2.2	1	1	100%
Leges ingebruikname brandveiligheid			18	18	100%
Leges Handelsreclame		2.2.5	7	7	100%
Vellen Houtopstand			32	87	106%
Totaal leges omgevingsvergunning	100%		6.338	6.340	100%
Totaal Titel 1 en Titel 2			10.394	11.778	88%

Soort Heffing (Publiekrechtelijk)	criterium Kosten dekkendheid	Artikel Leges verordening	Begrote Opbrengsten 2016	Toegerekende Kosten	Dekkings- percentage
Titel 3. Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn					
Hoofdstuk 1 Horeca en Hoofdstuk 3 Prostitutie					
Leges APV - Drank en Horeca		3.1	173	180	96%
Leges APV - Prostitutie		3.3	16	31	52%
Hoofdstuk 2 Organiseren Evenementen of Markten					
Leges Diversen (muziekvergunningen)	Beperkt	3.1.2/3.1.7	0	0	0%
Leges Evenementen	Beperkt	-	107	735	15%
Hoofdstuk 4 Splitsingsvergunning Woonruimte					
Leges splitsingsvergunning	0	3.4	23	23	100%
Hoofdstuk 5 Leefmilieuverordening					
Leges Inzage milieudossier		7.5	0	0	0%
Hoofdstuk 6 Leges Huisvestingswet					
Leges Huisvestingswet		1.10	74	98	76%
Totaal Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn			393	1.067	37%
Totaal Legesverordening			10.787	12.845	84%
Overige:					
Afvalstoffenheffing	100%		26.445	26.445	100%
Marktgeden	100%		741	741	100%
Rioolheffing	100%		15.426	15.426	100%
Havengelden	100%		146	146	100%
Begrafnisrechten	100%		1.301	1.338	97%
Precario-belasting			632	674	94%
Totaal Overige Verordeningen			44.691	44.770	100%
Totaal Publiekrechtelijk			55.478	57.615	96%

De Legesverordening kent in totaal een kostendeckening van 84%. Te zien valt dat ook op clusterniveau de kostendeckening niet boven de 100% uitkomt. De overige verordeningen komen op een gezamenlijke kostendeckening van afgerond 100% uit. De kostendeckendheid van alle publiekrechtelijke heffingen inclusief precario komt dan uit op 96%.

Kostendekkendheid privaatrechtelijke heffingen

Het uitgangspunt van de gemeente is dat de privaatrechtelijke tarieven minimaal kostendekkend zijn. Voor een aantal tarieven geldt echter dat toegankelijkheid van voorzieningen en marktwerking er toe kunnen leiden dat een lager dan kostendekkend tarief wordt gehanteerd. Het gaat hierbij om tarieven voor economische activiteiten die verricht worden in het algemeen belang. De wet Markt en Overheid staat in deze gevallen een lager dan kostendekkend tarief

De kostendekkendheid van de verschillende privaatrechtelijke heffingen wordt in het volgende overzicht weergegeven:

Soort Heffing (Privaatrechtelijk)	Begrote Toegerekende		Dekkings- percentage
	Opbrengsten 2016	Kosten	
Inzameling bedrijfsafval	8.588	8.585	100%
Commerciële straatreiniging	1.016	1.016	100%
Onderhoud en reparaties derden	552	499	111%
Verkoop brandstof	907	898	101%
Leasen	55	55	100%
Kermissen	222	145	153%
Stadsschouwburg / Oosterpoort			
Stadsschouwburg/Oosterpoort - Zakelijke tarieven	680	703	97%
Stadsschouwburg/Oosterpoort - Culturele tarieven	5.850	13.999	42%
CBK-kunstuitleen	354	413	86%
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges			
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges - lasten incl. kapitaallasten	5.890	19.139	31%
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges - lasten excl. Kapitaallasten	5.890	13.669	43%
<i>Samenstelling sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges excl. Kapitaallasten</i>			
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges - lasten excl. Kapitaallasten - Sporthallen	820	1.950	42%
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges - lasten excl. Kapitaallasten - Sportparken	908	2.015	45%
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges - lasten excl. Kapitaallasten - Gymlokalen	657	1.414	46%
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges - lasten excl. Kapitaallasten - Zwembaden	2.399	6.438	37%
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges - lasten excl. Kapitaallasten - IJsbanen	1.105	1.853	60%
Parkeergelden privaatrechtelijk	7.348	8.572	86%

Kermissen

De leges opbrengsten kermissen 2016 zijn begroot op 222 duizend euro (inclusief indexerings). Begrote kosten 145 duizend euro. De kostendekkendheid komt hiermee uit op 153%. Nagenoeg gelijk aan 2015.

De Oosterpoort en de Stadsschouwburg

Bij de prijsstelling van activiteiten wordt onderscheid gemaakt in zakelijke tarieven (die marktconform zijn) en culturele tarieven (gedeeltelijk kostendekkend). De zakelijke prijzen gelden voor de 'bedrijfsmatige' activiteiten, zoals de horeca en vergaderarrangementen. Hieraan ligt ten grondslag dat de Oosterpoort en de Stadsschouwburg marktconform moet werken, dit onder meer ter voorkoming van concurrentievervalsing met andere aanbieders in Groningen. In de begroting gaan wij voor de zakelijke tarieven uit van volledige kostendekkendheid. Voor de culturele prijzen wordt een prijstabel gehanteerd. Deze prijstabel geeft per cultuursoort een bandbreedte voor de prijsstelling en daarmee de onderhandelingsruimte voor de programmeurs. De uiteindelijke entreprijs van een kaartje is maatwerk per voorstelling.

Sportaccommodaties

De gemeente hanteert als uitgangspunt dat de tarieven niet volledig kostendekkend hoeven te zijn in verband met de toegankelijkheid van de voorzieningen en de concurrentie van vergelijkbare voorzieningen in de regio. Hoewel de kostendekkendheid in percentages per jaar kan verschillen, blijft dat uitgangspunt van kracht. De Werkmaatschappij sport en recreatie (WSR) heeft de wens om meer inzicht te verkrijgen in de kostprijs van haar producten. Daarom is samen met de kostenverdeelssystematiek dit jaar een eerste aanzet gedaan om de kosten op basis van nieuwe verdeelsleutels toe te rekenen. Dat heeft een verschuiving gegeven onderling tussen de soorten sportaccommodaties. De totale kostendekkendheid verandert daarmee niet. Wel is er een verandering opgetreden door de afschaffing van de

subsidiesystematiek. Hiermee is immers de last van de subsidie vervallen en dalen de inkomsten doordat de subsidie in de tarieven wordt verwerkt. Dat geeft relatief gezien een daling van de kostendekkendheid.

Parkeergelden privaatrechtelijk

Dit betreft de tarieven voor parkeergarages en buurtstallingen. De opbrengst voor 2016 wordt geraamd op 7,688 miljoen euro. Ten opzichte van de begroting 2015 is dat een stijging van 340 duizend euro (ingroei parkeergarages). De kostendekkendheid van het privaatrechtelijk deel bedraagt in 2016, 89%. Het parkeerbedrijf (publiek- en privaatrechtelijke heffingen) beoogt als geheel 100% kostendekkend te zijn.

Lokale lastendruk

Om een beeld te geven van de lokale lastendruk in vergelijking met die in andere gemeenten in Nederland maken we gebruik van gegevens uit de publicatie 'Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2015' van de stichting COELO. Onderzoeksinstituut COELO, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, verricht jaarlijks onderzoek naar de gemeentelijke woonlasten in de 35 grootste gemeenten in Nederland. In het overzicht zijn de woonlasten van Groningen voor 2015 afgezet tegen die van de andere grote gemeenten. Weergegeven worden de lasten van de OZB, de reinigingsheffing (afvalstoffenheffing) en de rioolheffing voor een huishouden van gemiddelde omvang in een woning met gemiddelde waarde. Als woonlasten geldt de som van die drie heffingen. Groningen staat in 2015 qua hoogte van woonlasten op de twaalfde plaats, zie de laatste kolom.

Woonlasten 2015 voor een meerpersoonshuishouden in een woning met gemiddelde waarde (euro)

Gemeente	Ozb-Eigenaar	Reinigingsheffing (1)	Rioolheffing (1)	Woonlasten (2)
Zaanstad	260,06	279,69	280,48	820,23
Delft	258,66	328,10	207,12	793,88
Haarlem	266,88	354,24	157,00	778,12
Emmen	315,16	275,44	175,72	766,31
Enschede	259,74	308,40	197,64	765,78
Deventer	269,19	314,13	175,92	759,24
Leiden	363,29	273,81	121,97	759,07
Arnhem	339,79	244,20	167,70	751,69
Breda	240,57	324,48	183,60	748,65
Venlo	350,47	226,00	170,90	747,37
Westland	298,37	213,84	226,82	739,03
Groningen	262,10	336,00	138,85	736,95
Sittard-Geleen	283,23	273,96	177,36	734,55
Alphen a/d Rijn	261,46	266,40	202,80	730,66
Rotterdam	190,83	359,70	178,90	729,43
Lelystad	319,60	277,92	125,84	723,36
Maastricht	240,24	305,77	176,11	722,12
Nijmegen	443,83	130,66	147,51	722,01
Almere	266,55	311,55	132,57	710,67
Haarlemmermeer	266,20	322,80	119,76	708,76
Utrecht	234,29	240,31	231,08	705,68
Apeldoorn	289,99	275,09	139,61	704,69
Zoetermeer	336,13	264,55	98,81	699,49
Ede	282,42	248,52	166,49	697,43
Assen	278,15	230,27	186,96	695,38
Zwolle	270,19	269,23	105,77	645,19
Middelburg	188,22	278,54	177,52	644,28
Leeuwarden	221,15	252,30	169,14	642,59
Amersfoort	285,65	240,00	112,78	638,43
Dordrecht	203,89	258,24	170,72	632,85
Amsterdam	145,74	320,00	149,41	615,15
Eindhoven	197,79	241,00	144,00	582,79
's-Hertogenbosch	225,20	242,64	108,96	576,80
Tilburg	193,58	252,95	111,73	558,26
's-Gravenhage	125,93	287,64	133,31	546,88
Laagste	126	131	99	547
Hoogste	444	360	280	820
Gemiddelde	232	286	160	678

(1) Meerpersoonshuishouden

(2) Woonlasten zijn berekend als de som van ozb, rioolheffing en reinigingsheffing.

Bron: COELO

Efficiënt, samenwerkend, open en flexibel

De wereld om ons heen verandert in snel tempo. We moeten ons als overheid aanpassen aan de veranderende vraag van burgers, decentralisatie van taken en snelle voortgang in technische ontwikkelingen in een tijd met minder geld en middelen. Dat vraagt van ons een aanpassing in onze organisatie voor de stad en een bedrijfsvoering die daarbij past.

We streven naar een efficiënte en op samenwerking gerichte organisatie die zoveel mogelijk samenhangend werkt. Dat betekent samenwerken met elkaar, tussen de verschillende domeinen, met de stad en in de regio. We staan voor een dienstbare overheid waarbij we invloed en betrokkenheid van burgers vergroten. We laten ruimte voor initiatieven uit de samenleving. Dit vraagt een open en meedenkende houding van de medewerkers. En om een organisatie die laagdrempelig is, die gebiedsgericht werkt en flexibel is. Deze flexibiliteit maakt de organisatie toekomstbestendig.

Bedrijfsvoering gaat over het aansturen van de organisatie. Dat is iets anders dan de feitelijke uitvoering en het bepalen van beleid. Bedrijfsvoering staat in dienst van de feitelijke uitvoering, het is een belangrijke voorwaarde. En dus van invloed op de dienstverlening die we leveren aan onze burgers, bedrijven en andere belanghebbenden.

Met het vormen van een Shared Service Center (SSC) en een Concernstaf (CS) hebben we de bedrijfsvoering binnen de gemeente sinds 2014 centraal georganiseerd. Daarmee is centraal sturen in samenhang mogelijk. We werken aan een strategische bedrijfsvoeringsagenda voor 2020 om voorbereid te zijn op de toekomst. In deze paragraaf schetsen we de stand van zaken en de gewenste ontwikkelingen van onze gemeentelijke bedrijfsvoering voor 2016. Daarbij geven we antwoord op twee belangrijke vragen:

1. Wat voor gemeente willen we zijn (collegeambities)?
2. Wat voor gemeente moeten we zijn (wettelijke ontwikkelingen)?

Daarnaast gaan we in op een aantal onderwerpen aan de hand van eerdere toezeggingen aan de raad.

Wat voor gemeente willen we zijn?

Inwoners, bedrijven en instellingen stellen zich anders op in de stedelijke samenleving en willen een rol die daarbij hoort: kritisch en actief. Zij verwachten een overheid die daarop inspeelt. Dat is een uitgelezen kans voor ons om mogelijkheden te benutten en het begrip participatie echt inhoud te geven. Samenwerking, gebiedsgericht werken en integraliteit zijn belangrijke fundamenten van het coalitieakkoord.

We staan voor een dienstbare overheid die in haar werk steeds doordrongen is van het feit dat mensen de stad maken. De aanpak van maatschappelijk-economische vraagstukken gebeurt samen, we luisteren in gelijkwaardigheid naar elkaar. We bespreken en respecteren verwachtingen en mogelijkheden. Wij lossen als overheid niet meer alles op met geld en regels. De overheid heeft de wijsheid niet meer in pacht, het 'wij weten wel wat goed voor u is' behoort tot het verleden. Daar hoort openheid en transparantie bij.

Daarnaast willen we geen verkokerde overheid. Burgers maken niet langer de gang van het ene loket naar het andere, maar naar een laagdrempelige plek in een wijk. Waar iedereen kan binnenlopen en waar mensen met elkaar in contact komen. Daar zoeken verschillende disciplines samen met bewoners naar oplossingen. Deze samenredzaamheid maakt mensen sterker. Onze medewerkers staan met één been in de samenleving en met één been in de organisatie. Een organisatie die gebiedsgericht werkt en flexibel is. Deze flexibiliteit maakt de organisatie ook toekomstbestendig, klaar voor de vele veranderingen die nog volgen.

Om de samenhang in dienstverlening te bevorderen, veranderde de gemeente de afgelopen jaren haar decentrale dienstenstructuur naar een concernmodel met een netwerk aan organisatieonderdelen. Daarbij bundelden we eveneens alle bedrijfsvoeringsfuncties. In 2016 gaan we de bedrijfsvoering verder ontwikkelen. Hierin staat het uniformeren en standaardiseren van gegevens centraal. Zo komt op concernniveau (betere) informatie beschikbaar en kunnen we efficiënter en effectiever sturen. Voorbeelden hiervan zijn de centralisering van het vastgoed en informatieveiligheid.

De veranderende rol van onze gemeente betekent daarnaast een gedragsverandering, van zowel onze medewerkers als onze burgers. Het betekent een grote ommekeer in de ambtelijke organisatie. Het stelt ook eisen aan de verdere organisatieverandering en personeelsontwikkeling aan de hand van een strategische Human Resource-agenda.

Technologische ontwikkelingen hebben eveneens grote invloed op de manier waarop we onze dienstverlening en daarmee onze bedrijfsvoering organiseren en inrichten. Deze veranderende eisen zien we terug in onze doelen op het gebied van zaakgericht werken en verdere digitalisering.

Personeel en organisatieontwikkeling

De veranderingen in de maatschappij stellen eisen aan de ontwikkeling van de organisatie, medewerkers en leidinggevendenden. We bouwen een wendbare organisatie die samenhangende dienstverlening biedt en de burger centraal stelt. We treden met één gezicht naar buiten en naar binnen. Deze andere manier van werken ondersteunen we door personeel- en organisatieontwikkeling.

Organisatieontwikkeling

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2014 hebben we nieuwe stappen gezet op weg naar 'Eén Groningen, één organisatie'. De inrichting van de organisatie krijgt verder vorm. Met het doorvoeren van een aantal belangrijke reorganisaties, ontstaan herkenbare fundamenten in ons beleid en uitvoering. Dat zijn samenwerkende beleidsafdelingen, sterke uitvoeringsorganisaties en een herkenbare, centraal ingerichte ondersteuning. Met deze structuur als basis verschuiven we de nadruk naar de manier waarop we samenwerken met de stad en met elkaar. We leggen verantwoordelijkheden laag in de organisatie, bijvoorbeeld door de steller centraal te stellen in het maken van beleid. Medewerkers krijgen steeds meer regie over hun eigen loopbaan en ontwikkeling.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen nog meer als één organisatie handelen en denken. Daarom bepalen we samen de belangrijkste speerpunten waarin de politieke doelen zijn vertaald. Tevens investeren we in teambuilding van de leidinggevendenden.

De samenwerking met de stad verbeteren we verder door medewerkers nog meer te prikkelen eigen verantwoordelijkheid daarin te nemen. We maken de beweging van 'toestemming vragen vooraf' naar 'verantwoording afleggen achteraf'. Onze medewerkers voelen zich verantwoordelijk voor het grotere geheel, richten zich op samenwerking en zijn aanwezig in de buitenwereld. Ze ervaren hun toegevoegde waarde en zijn trots op hun werk. Het management ondersteunt en stimuleert deze ontwikkeling. Daarbij werken we toe naar gelijkwaardigheid, samenwerking en vertrouwen.

De structuur van de organisatie verandert de komende jaren verder, onder meer door outsourcing van ICT, de kerntakendiscussie en verdergaande regionale samenwerking. We investeren in een flexibele, wendbare organisatie die mee kan bewegen met vragen van en ontwikkelingen in de stad.

Activiteiten

Veranderlabs: we experimenteren met nieuwe vormen van samenwerking tussen bewoners, ondernemers, instellingen, wetenschappers, bestuurders, raadsleden en ambtenaren. We doen dat op een informele, slagvaardige manier: minder praten, meer doen. We richten onder meer veranderlabs in voor innovatie, sociale zekerheid, gebiedsontwikkeling en binnenstadsdistributie

Ontregelen: regels en procedures die we in het verleden bedacht hebben, staan het nemen van eigen verantwoordelijkheid vaak in de weg. We 'ontregelen' door interne regels en procedures in een 'ontregelrechtbank' ter discussie te stellen. Deze ontregelrechtbank krijgt een vervolg in 2016.

Prikkels en stimulans: we stimuleren dat medewerkers hun talent inzetten en vergroten, elkaar versterken, en leren van en met elkaar. We nemen medewerkers nog op andere manieren mee in de veranderingen. Immers: nieuw gedrag leer je het beste door er veel over te horen en door te doen. We gaan wegens succes door met de interne training "de steller centraal". Ook organiseren we leiderschapworkshops en inspiratiebijeenkomsten.

Personeelontwikkeling

De veranderingen in de samenleving vragen van medewerkers een open, meedenkende houding, ondernemerschap en doortastendheid. We willen dat ze kunnen schakelen tussen de verschillende rollen van initiatiefnemer, ondersteuner, controleur, adviseur of regisseur.

De bezuinigingsopgave halen we voor een deel door een krimpende organisatie. Binnen het Sociaal Statuut 2014-2018 spannen werkgever en werknemer zich maximaal in om gedwongen ontslagen te voorkomen. Met een strategische personeelsplanning kunnen we tegelijkertijd inspelen op de toekomstige arbeidsmarktontwikkelingen. Interne mobiliteit, opleidingen, duurzame inzetbaarheid en diversiteit in de samenstelling van ons medewerkersbestand bepalen of ons beleid in 2016 succes heeft.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Strategische personeelsplanning

In 2014 lag de nadruk in onze strategische personeelsplanning (SPP) op het onderzoeken van de uitstroom door pensioen en de daaraan verbonden vraag om vervanging. In 2015 keken we met SPP waar we in de toekomst groei of krimp van het aantal vacatures verwachten door interne en externe ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. De belangrijkste conclusies uit SPP zijn:

- Vanaf schaal 8 zowel krimp als groei in vacatures;
- Kansen intern: *projectleiders, financieel adviseurs, consultants, secretaresses*;
- Kansen extern: *HBO ICT'ers, technici, docenten exacte vakken*;
- Overheidsdienst Groningen biedt kansen voor *beleidsmedewerkers, programmaleiders, projectleiders, inspecteurs, directievoerders*;
- Kansen voor breed inzetbare medewerkers die op veel verschillende terreinen kunnen werken;
- Medewerkers tot schaal 6: zeer moeilijk te plaatsen, zowel intern als extern;
- Mobiliteit bevorderen, zodat medewerkers naar groeifuncties kunnen bewegen;
- Scholing voor kansrijke functies in- en extern (projectleiding, consultants, financieel);
- competenties en rollen van medewerkers ontwikkelen, naast opleiden voor andere functie;
- Jonge instroom door trainees op kansrijke functies.

Opleiding

In 2014 en 2015 vond een kanteling in het denken over opleiden en ontwikkelen plaats. Tot voor kort was de leidinggevende budgethouder van het opleidingsbudget van de afdeling. Door het invoeren van het Individueel Loopbaanbudget werd de medewerker meer eigenaar van zijn of haar opleidingsbudget. We stimuleren de medewerker om de eigen opleidingswensen op tafel te leggen, bijvoorbeeld door het aanbieden van vele workshops tijdens de opleidingsweek.

Generatiepact

In het Sociaal Statuut 2014-2018 maakten we afspraken over het Generatiepact. Medewerkers van 55 jaar en ouder kunnen tijd inleveren, de gemeente betaalt een deel van die tijd door. De besparing gebruiken we voor bezuinigingen en jonge instroom. In 2014 startten we een campagne om de doelgroep te interesseren voor deelname. In 2014 maakten 59 medewerkers gebruik van het Generatiepact. Daarnaast stroomden door het Generatiepact 6 nieuwe jonge medewerkers (stadstalenten) structureel in. In 2015 namen tot nu toe 18 medewerkers deel aan het Generatiepact. We verwachten dat in 2015 en 2016 minder medewerkers deelnemen aan het Generatiepact in vergelijking met 2014. De meeste medewerkers die nu tussen 55 en 65 zijn, hebben al gekozen om wel of niet mee te doen. We schatten in dat in 2016 ongeveer 15 medewerkers deelnemen aan het Generatiepact

Mobiliteit

Alle vacatures worden gemeld bij het programma 'Van werk naar werk'. Hiermee krijgen we goed inzicht in de interne arbeidsmarkt. In het afgelopen jaar hadden we meer dan 300 interne vacatures. We hebben veel minder structurele dan tijdelijke vacatures. De verhouding is 1:4.

Bijna alle herplaatsers zijn binnen de eigen organisatie aan het werk, een groot deel structureel maar ook een groot deel op tijdelijke functies. Doordat we alle vacatures op intranet publiceren, komt ook vrijwillige mobiliteit goed op gang. Er zijn 250 medewerkers die zich oriënteren op een andere baan binnen de gemeente. We hebben inzicht in de

kwantitatieve en kwalitatieve problemen op de interne arbeidsmarkt. We hebben meer grip op externe inhuur, al blijft die voor een deel noodzakelijk.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

- Strategische personeelsplanning: inzicht in de toekomstige groei en krimp van functies draagt bij aan een beter organisatieresultaat. Hierbij gaat het om tijdige inzet van herplaatsers, besparing op kosten van inhuur en de juiste persoon op het juiste moment op de juiste plek. Bovendien kunnen we vroeg inspelen op vergrijzing en toekomstige boventaligheid. Als laatste willen we functies meer laten meebewegen met de ontwikkelingen in de organisatie en de maatschappij;
- Opleiding: we willen dat de medewerker zelf verantwoordelijk is voor zijn of haar persoonlijke-, professionele- en loopbaanontwikkeling. Dat vraagt van de leidinggevende helderheid over de teamdoelen en gewenste resultaten. Het vereist ook een duidelijke afbakening van de grenzen door de leidinggevende. En openheid over de ontwikkeling van de functie (bijvoorbeeld krimp of groei?) binnen het toekomstbeeld van de organisatie.
- Mobiliteit: We willen minimaal 25% herplaatsers structureel herplaatsen en maximaal 50 medewerkers aan de proef Interne Mobiliteit laten deelnemen. Het percentage mensen dat we langer dan een jaar extern inhuren (van de totale inhuur) brengen we terug naar 10%. Op structurele vacatures waarvoor geen interne kandidaten zijn, nemen we, waar mogelijk, jongeren aan..

Activiteiten

De conclusies van strategische personeelsplanning over krimp en groei van functies wordt een belangrijk onderwerp in het ontwikkelgesprek tussen leidinggevende en medewerker. Als een medewerker op tijd weet dat er voor de eigen functie in de toekomst minder mensen nodig zijn, kan hij of zij zelf de verantwoordelijkheid nemen zich te ontwikkelen naar een andere functie of baan.

De conclusies van strategische personeelsplanning zijn onder andere de basis voor opleiding- en mobiliteitsprogramma's. Daarbij besteden we speciale aandacht aan krimpfuncties in schaal 6 en lager.

Het gewenste functieprofiel van de medewerker en de leidinggevende werken we verder uit. De beide profielen bepalen het te ontwikkelen aanbod van opleidingsactiviteiten.

De medewerker krijgt in 2016 de beschikking over het volledige opleidingsbudget. De medewerker kan tijdens de opleidingsweek opleidingsactiviteiten inkopen voor 2016 of 2017.

Aan leidinggevendenden bieden we opleidingsactiviteiten aan, waarin zij zich hun nieuwe rol eigen kunnen maken. We willen samen een kwalitatief goed aanbod ontwikkelen voor een zo laag mogelijke prijs, passend bij de opleidingswens van de medewerker en management.

In 2016 zetten we het onder de aandacht brengen van het Generatiepact, voort. We houden een enquête onder de doelgroep van het Generatiepact. Zo willen we achterhalen waarom medewerkers niet aan het Generatiepact meedoen.

Structurele banen zijn, waar mogelijk, voor herplaatsers. Alle interne vacatures, zowel tijdelijk als structureel, vullen we in met interne kandidaten. Als er geen interne kandidaten zijn, dan huren we extern in.

Met de proef Interne Mobiliteit nemen we belemmeringen voor mobiliteit weg en zorgen we dat een groep medewerkers makkelijk wisselt van baan.

We nemen jongeren aan of leiden ze op via stages, werkervaringsplaatsen en trainee-programma's voor functies waarvoor geen interne kandidaten zijn.

Arbo en verzuim

PRESTATIE INDICATOREN

---

indicator	Realisatie 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
▪ ziekteverzuim	5,5%	4,9%	5,6%
▪ meldingsfrequentie	1,3	1,2	1,1

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Aangezien de gemeente Groningen nog steeds in een periode met veel reorganisaties en verandertrajecten zit, is het streefcijfer m.b.t. ziekteverzuim van 4,9% in 2015 niet haalbaar gebleken. We verwachten voor 2015 een ziekteverzuim van 5,6% en een meldingsfrequentie van 1,2 keer per jaar. Ook wijst onderzoek uit dat tijdens en na afloop van reorganisaties en verandertrajecten het verzuim omhoog gaat.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De gemeente zit nog steeds in een periode met veel reorganisaties en verandertrajecten. We stellen voor 2016 het streefcijfer bij naar 5,6% en een meldingsfrequentie van 1,1.

Activiteiten

We zetten de aanpak van voorgaande jaren voort. Daarbij nemen we, afhankelijk van de situatie, een aantal maatregelen zoals inzetten op preventief verzuim en duurzame inzetbaarheid, betere communicatie tussen bedrijfsarts en leidinggevende en de beleids-SMT's. Zo blijven we alert op langdurig te hoge werkdruk en regelmatig verzuim.

Extra aandacht voor de communicatie naar medewerkers die betrokken zijn bij reorganisaties.

Inzetten van de beleids-SMT's (Sociaal Medische Teams) waarin we beleid, goede voorbeelden en oplossingen voor problemen bespreken.

Meer aandacht voor preventief verzuim. Het is belangrijk om klachten op tijd te herkennen en vroeg acties te ondernemen. Zoals een training mindfulness, andere taken voor de medewerker en psychologische zorg. Nauwer contact tussen de leidinggevende en de bedrijfsarts is op deze momenten cruciaal.

Inhuur derden

Onder externe inhuur verstaan we personen die:

- werk doen voor de gemeente Groningen én
- geen (vaste of tijdelijke) ambtelijke aanstelling hebben én
- werken binnen de organisatie én
- werken onder aansturing van een lijnfunctionaris van de gemeentelijke organisatie.

Wie in opdracht van de gemeente werk doet vanwege bijvoorbeeld uitbesteding of een opdracht maar niet werkt binnen de organisatie, rekenen we niet tot de externe inhuur. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om advocaten, notarissen, accountants, stratenmakers en externe coaches.

EFFECT INDICATOREN

---

indicator	Behaald 2014	Beoogd 2015	Beoogd 2016
Inhuur derden als % van loonsom vorig jaar	10,8%	12%	10%

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2014 zou het totale bedrag dat we besteden aan de inhuur van extern personeel niet meer bedragen dan 12% van de loonsom. Dit doel hebben we gehaald. Het percentage was 10,8 %.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

In 2016 willen we het percentage externe inhuur verder terugbrengen naar 10% van de loonsom. Dit is een hogere ambitie dan voorgaande jaren (12%). Dit vraagt een zorgvuldige afweging van de organisatie bij de inhuur van extern personeel. We blijven echter werken met een flexibele schil. Dat is een goed doordachte keuze in de bedrijfsvoering. Hierdoor kunnen we efficiënter inspelen op wisselingen in de capaciteitsbehoefte, bijvoorbeeld bij ziekte of voor het uitvoeren van projecten. Bovendien is het voor sommige functies wenselijk om te blijven werken met externe inhuur. Het kan gaan om specialismen die we niet in huis hebben of willen hebben. Ook spelen we met externe inhuur snel in op piekbelasting zonder de (financiële) verplichting als dat niet meer nodig is. Inhuur is dan goedkoper dan ambtelijke invulling.

Activiteiten

We zetten de eerder genomen maatregelen om de externe inhuur terug te dringen voort. Er is één loket voor alle externe inhuur. En als het kan, zetten we interne medewerkers in zoals boventallige medewerkers en vrijwillig mobiele medewerkers.

Outsourcen ICT

De I&A-organisatie van de gemeente is verantwoordelijk voor het beheer en ontwikkelen van informatie- en ICT-voorzieningen. Daarvoor werken ongeveer 140 medewerkers binnen het SSC. We willen ICT inzetten als strategisch middel voor het bereiken van maatschappelijke doelen en om de dienstverlening te vernieuwen. Hiervoor is een flexibele ICT-organisatie nodig die beter gebruik kan maken van technologische innovatie. Om dat te bereiken, is een andere rolverdeling nodig tussen de interne I&A-organisatie en externe partijen. Daarom spraken we af dat we ICT gaan uitbesteden.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

Om de outsourcingopdracht uit te werken, hebben we onafhankelijk advies gevraagd over het ideaalbeeld van de I&A-organisatie. Dat wil zeggen: hoe zouden we de I&A-organisatie moeten verdelen over marktpartijen, overheden en de gemeente Groningen als we deze opnieuw zouden kunnen ontwerpen, onafhankelijk van de huidige inrichting van de ICT en de organisatie? Aan de hand van dit ideaalbeeld nemen we eind 2015 een besluit over het inrichten van de nieuwe I&A organisatie en de onderdelen die we willen uitbesteden.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Uitgangspunt is outsourcen ICT met als doel:

- een structurele besparing realiseren van 5 miljoen euro per jaar (vanaf begin 2017)
- de flexibiliteit en het innovatief vermogen van de I&A functie vergroten.

Activiteiten

In 2016 en de jaren daarna concentreren we ons via een programma-organisatie op de overgang van de huidige situatie naar de gewenste situatie. Als onderdeel van deze overgang starten we naar verwachting meerdere aanbestedingsprojecten. Ook houden we ons bezig met het creëren van de voorwaarden in de eigen organisatie voor een verantwoorde uitbesteding.

Zaakgericht werken en digitalisering

Met het programma Zaakgericht werken willen we onze publieke, interne- en bestuurlijke dienstverlening verbeteren en inzichtelijk maken. Zaakgericht werken is een organisatiebrede manier van werken waarbij we alle werkprocessen digitaal als zaak (dossier) starten, volgen, afhandelen en archiveren. Hierdoor kunnen burgers, instellingen en bedrijven via internet de status van hun aanvraag digitaal volgen.

Analyse **Hoe staan we ervoor**

De gemeente werkt momenteel nauwelijks zaakgericht. Waar we dit bij afzonderlijke afdelingen wel doen, doen we dit niet op dezelfde manier en benutten we de voordelen van de werkwijze nauwelijks. Veel werkprocessen zijn gedeeltelijk digitaal, maar er is nog een groot verschil in de manier waarop we digitaal werken. Met het programma Zaakgericht werken streven we naar een eenduidige manier van digitaal werken.

In 2015 werken we verder aan de opbouw van het programma. In de loop van 2015 treedt de gemeente toe tot Dimpact, een vereniging van 34 gemeenten die samenwerken op het gebied van digitale dienstverlening en zaakgericht werken. Met de kennis en software van Dimpact willen we het zaakgericht werken invoeren.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

We willen 90% van de publieke dienstverlening eind 2017 zaakgericht uitvoeren zodat we:

- de dienstverlening inzichtelijker kunnen maken
- regie kunnen voeren op de uitvoering van de dienstverlening
- beter kunnen samenwerken in ketens
- werkprocessen efficiënter kunnen uitvoeren.

Activiteiten

We gaan software van Dimact invoeren door er werkprocessen in onder te brengen.

De gaan nieuwe elektronische diensten inrichten, zodat burgers, bedrijven en instellingen zelf online zaken met de gemeente kunnen regelen.

We gaan onze medewerkers trainen in de nieuwe werkwijze.

We stellen bestaande software buiten gebruik.

Vastgoed

De gemeente Groningen bezit en ontwikkelt vastgoed om haar beleidsdoelen te bereiken, bijvoorbeeld als marktpartijen dat niet (volledig) of onvoldoende aanbieden.

Analyse

Hoe staan we ervoor

Het SSC is verantwoordelijk voor beheer, exploitatie en instandhouding van het gemeentelijke vastgoed (huur en eigendom). In 2014 is de tweede fase in de centralisatie van het beheer en de verantwoordelijkheid voor het kern- en het maatschappelijk vastgoed administratief afgerond door dit in het SSC onder te brengen.

In 2015 stelden we een programmamanager aan. Die doet voorstellen voor verder bundeling van het maatschappelijke vastgoed, kantoren en ander gemeentelijk vastgoed in één vastgoedorganisatie- of bedrijf. Dit betekent verdere professionalisering. Hiervoor lieten we ons in 2014 en 2015 adviseren over de belangrijkste uitgangspunten, voorwaarden en mogelijke organisatievorm.

Doelen

Wat willen we bereiken in 2016?

We willen:

- het vastgoedmanagement verder professionaliseren
- de netto lasten met 2 miljoen euro structureel verminderen (2016). Daarvoor is strategisch vastgoedmanagement nodig, zodat we een organisatiebreed beheer en beleid van alle vastgoedportefeuille(s) kunnen voeren.
- een optimale afstemming tussen vraag en aanbod van vastgoed en gemeentelijke (beleids)doelen. Door strategisch vastgoedmanagement kunnen we effectiever en efficiënter omgaan met vastgoed.
- de verschillende vastgoedportefeuilles bundelen zodat we organisatiebreed kunnen sturen op het beheer van onze panden.
- in een aantal jaren van versnipperd beheer en beleid naar centrale sturing en exploitatie aan de hand van een visie gaan.

Activiteiten

We gaan onze gemeentelijke organisatie inrichten op professioneel en strategisch beheer van onze gebouwen.

Mogelijk is in de loop van 2016 opnieuw een aanpassing van onze organisatie nodig, afhankelijk van de positie van het vastgoedbedrijf.

We maken een gedetailleerd beeld van al het beschikbare vastgoed en de bijbehorende opbrengsten en kosten. Daarvoor richten we op deze behoefte afgestemde informatiesystemen in: (Vastgoedmaps / Prognostice).

We overleggen met onze maatschappelijke partners, die vaak ook vastgoed huren of bezitten. Daarbij bekijken we hoe we kunnen samenwerken en het gebruik van vastgoed per saldo kunnen verbeteren. Door een analyse van de huisvestingsbehoefte en de beschikbare capaciteit dragen we bij aan het verbeteren van het gebruik. Dan kunnen we eventueel huurcontracten beëindigen of gebouwen verkopen.

We maken exploitatiemodellen zodat we van alle accommodaties weten wat nodig is om de gebouwen te beheren en

onderhouden.

Inkoop

Inkoop maakt het mogelijk dat er een goede aansluiting is tussen de markt en de behoefte van de organisatie. De gemeente heeft bij inkoop enerzijds een aantal maatschappelijke doelen: het bevorderen van duurzaamheid, innovatie, werkgelegenheid en lokale economie (MKB), alsmede het verbeteren van toegang tot de arbeidsmarkt voor kansarmen (social return). Anderzijds streeft de gemeente naar een gezonde bedrijfsvoering. Deze rol vervullen we door de implementatie van het inkoopbeleid dat in 2015 in werking is getreden. Voor meer informatie over Inkoop verwijzen wij u naar onze [website](#).

Analyse **Hoe staan we ervoor**

We zijn bezig met het inbedden van en communiceren over het nieuwe inkoopbeleid in de organisatie. Hierbij gaat het om de onderdelen informatiemanagement (aansluiting planning&controlcyclus), inkoopproces, categorie- en contractmanagement. Daarnaast ondersteunen we het sociaal domein bij de veranderingen in de zorg.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

In 2016 willen we dat het inkoopbeleid volledig is ingevoerd in de organisatie. Ook sluiten we aan op de Planning & Control cyclus. Dit maakt een betere rapportage van inkoopdoelen en -prestaties mogelijk.

Activiteiten

We gaan periodiek met de mensen die bijdragen aan de vijf speerpunten uit het inkoopbeleid om tafel om de inkoop af te stemmen op de inhoudelijke doelen. Inkoop ondersteunt verder bij ontwikkelingen rondom bijvoorbeeld sociaal domein, aardbevingen en outsourcing ICT.

Wettelijke ontwikkelingen

Basis en kernregistraties

Bij het verbeteren van de dienstverlening is de beschikbaarheid van juiste en actuele gegevens cruciaal. De overheid gebruikte te versnipperde, onvoldoende betrouwbare en slecht uitwisselbare gegevens. En dat doet ze vaak nog. Om dit te verbeteren, is een overheid-breed stelsel van basisregistraties ontwikkeld. De gemeente Groningen sluit aan op de landelijke basisregistraties. Daarmee verbetert de dienstverlening en vermindert de bureaucratie. De administratieve lasten gaan omlaag door gebruik te maken van authentieke gegevens. Aansluiting op het centrale landelijke stelsel is wettelijk verplicht.

Analyse **Hoe staan we ervoor**

Het stelsel is nieuw. De gemeente Groningen is nog niet aangesloten. Na een analyse en inventarisatie zijn we na de zomervakantie van 2015 gestart met de daadwerkelijke invoering.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen alle benodigde technische aansluitingen, organisatie en aanpassingen realiseren om de landelijke doelstellingen te bereiken.

Activiteiten

We voeren het stelsel van basisregistraties en de bijbehorende e-dienstverlening in. Hierdoor kunnen burgers met hun Burgerservicenummer aanvragen doen bij de gemeente.

Door gewijzigde landelijke wetten en regels is de gemeente vanaf 2016 verplicht Vennootschapsbelasting te betalen. Tenzij een in de wet genoemde vrijstelling geldt. Op plekken waar we binnen de gemeente een onderneming drijven, komt de Vennootschapsbelastingplicht (Vpb-plicht) aan de orde.

De Vpb-plicht voor overheidsbedrijven geldt voor boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2016. Bij ondernemingsactiviteiten waar we fiscale winsten behalen, moeten we 25% vennootschapsbelasting afdragen en 20% voor winsten kleiner dan 200 duizend euro.

De vennootschapsbelasting kan een argument worden bij strategische keuzes om bepaalde taken wel of niet uit te voeren. Daarmee raakt het de kerntakendiscussie.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

We verwachten grote administratieve en organisatorische gevolgen. Er zijn aanzienlijke invoeringskosten. We houden in de begroting 2016 rekening met deze verwachte incidentele en structurele kosten. De belastingplicht vereist een aparte administratie en belastingaangifte van de relevante gemeentelijke onderdelen. Ook is een nauwkeurige toerekening van kosten nodig zodat onze tarieven aansluiten bij de tarieven die in de markt gehanteerd worden.

De vennootschapsbelasting is voor de gemeente vooral van invloed op de grondexploitaties, het parkeerbedrijf en de commerciële dienstverlening van Stadsbeheer. De financiële effecten kunnen groot zijn, vooral voor de grondexploitaties. Het is nog te vroeg om de totale kosten in te schatten.

Sinds 2014 loopt een programma rondom de invoering van de Vpb-plicht waarbij we naar alle gemeentelijke werkprocessen kijken. We gingen na voor welke activiteiten we het eerst verplicht zijn om vennootschapsbelasting te betalen. Samen met een externe fiscalist onderzochten we de mogelijke gevolgen voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf. Aan de hand daarvan ondernamen we vervolgacties en brachten eventuele keuzes in beeld. Medio september 2015 is een eerste tussenrapportage opgesteld waarvan de bevindingen later in het jaar aan uw raad worden gepresenteerd. Vervolgens worden maatregelen doorgevoerd opdat de gemeente over het eerste Vpb-belastingjaar 2016, medio 2017 aangifte kan doen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

De gemeente voldoet per 1 januari 2016 aan de nieuwe wet vennootschapsbelastingplicht overheidsbedrijven.

Activiteiten

We passen activiteiten, processen en administraties aan waardoor we de aangifte Vpb over 2016 doen volgens de nieuwe fiscale wetgeving.

Informatieveiligheid

Met de resolutie Informatieveiligheid verklaren gemeenten zich verantwoordelijk voor informatieveiligheid. Gemeenten moeten lokaal informatieveiligheidsbeleid voeren. Informatiebeveiliging moet zowel op bestuurlijk als ambtelijk voldoende aandacht krijgen. Om gemeenten hierbij te helpen, stelde de Vereniging van Nederlandse Gemeenten een aanvullend landelijk kader op, de baseline informatiebeveiliging gemeenten (BIG).

We hebben de wettelijke en morele plicht om uiterst zorgvuldig om te gaan met privacygevoelige informatie. We moeten de privacy van burgers en bedrijven zeker stellen. We zien dat het belang van privacy sterk toeneemt, onder andere door de taken binnen het sociale domein die de gemeente heeft overgenomen. Daarnaast willen we een betrouwbare informatievoorziening en de diensten aan klanten 24 uur per dag aanbieden.

Analyse **Hoe staan we ervoor?**

In 2014 stelden we geactualiseerde afspraken voor informatiebeveiliging vast waarin we de landelijke ontwikkelingen opnamen. Daarnaast stemden we in 2015 het informatiebeveiligingsbeleid af op de landelijk afgesproken beveiligings-eisen (BIG). Om na te gaan of we voldoen aan de landelijke eisen, maakten we een analyse van de huidige situatie. De uitkomsten gebruiken we voor een meerjarenplanning. Zo kunnen we de eisen gecontroleerd invoeren en toegroeien naar het basisniveau. Uit de analyse blijkt dat we ons de komende jaren extra moeten inspannen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen in 2016 toegroeien naar het basisbeveiligingsniveau en de wet meldplicht datalekken naleven. We vergroten de bewustwording verder.

Activiteiten

We gaan de logische toegangsbeveiliging voor systemen met persoonsgegevens nader inrichten.

We gaan verder met het op orde brengen van de beveiligingsinfrastructuur en het proces van afhandelen beveiligingsincidenten inrichten op basis van de meldplicht datalekken.

We werken aan interne bewustwording waarbij we de medewerker onder andere wijzen op de risico's van het gebruik van wifi en werken in de trein.

Afspraakbanen

Werkgevers, vakbonden en overheid spraken in het Sociaal Akkoord af dat er de komende jaren 125.000 afspraakbanen komen. Dit zijn banen voor mensen die prima kunnen werken, maar door een arbeidsbeperking niet zelfstandig 100% van het minimumloon kunnen verdienen. Ze hebben een Wajong uitkering, een sociale werkvoorziening-indicatie of vallen onder de participatiewet.

Vanwege deze landelijke afspraken willen wij, als werkgever, ook banen aanbieden. Op deze manier laten wij zien dat we actief zijn om mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt aan het werk te krijgen. Tevens geven wij hiermee het goede voorbeeld aan het noordelijk bedrijfsleven.

Analyse **Hoe staan we ervoor**

In de beginperiode na het Sociaal Akkoord introduceerden we het landelijke begrip 'afspraakbaan'. Het daadwerkelijk plaatsen van mensen in een afspraakbaan komt nu op gang.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

Eind 2016 hebben we minimaal 16 mensen met een arbeidshandicap binnen de gemeente in een afspraakbaan geplaatst. Dit aantal willen we jaarlijks met minimaal tien afspraakbanen uitbreiden.

Activiteiten

We gaan door met het intern bekendmaken van het begrip 'afspraakbaan'. Verder creëren we functies voor mensen met een arbeidshandicap via jobcarving. Bij jobcarving worden bestaande banen in gespecialiseerde en ongespecialiseerde stukjes geknipt. Uit de laatste categorie kunnen banen gecreëerd worden voor mensen met een arbeidshandicap. Daarnaast gaan we mensen uit de doelgroep actief bemiddelen bij diverse afdelingen binnen de gemeente.

Overig

Lex Silencio Positivo

De Lex Silencio Positivo (LSP) betekent dat een aanvrager automatisch, van rechtswege, een vergunning krijgt als we niet op tijd beslissen over de aanvraag. In 2011 besloot uw raad het systeem van de LSP bij een aantal vergunningen te hanteren. Het gaat om straatartiesten, straatmuzikanten, collectes, standplaatsen, marktstandplaatsen, snuffelmarkten, speelautomaten, inzameling huishoudelijk afval, parkeren en winkeltijden.

Analyse **Hoe staan we ervoor**

Het aantal automatisch verstrekte vergunningen is zeer beperkt: 1 in het eerste kwartaal van 2015. We pasten de afgelopen jaren processen en werkwijzen aan om vergunningen op tijd te verlenen waardoor LSP bijna niet meer voorkomt.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We brengen het aantal van rechtswege verstrekte vergunningen terug tot nul.

Activiteiten

De werkwijzen en procesapplicaties die helpen termijnoverschrijdingen te voorkomen gaan we verder verbeteren.

Bezwaar en beroep

Tegen een besluit van de gemeente dat een individuele burger raakt, kan die bezwaar maken. Jaarlijks is de gemeente ongeveer 2000 keer partij in een (bestuursrechtelijke) juridische procedure.

Analyse **Hoe staan we ervoor**

In het sociaal domein neemt het aantal bezwaarschriften en vervolgprocedures fors en structureel toe met minimaal 20% door:

- een structurele toename van Participatiewet-bezwaren. Dit komt door toename van het aantal klanten en strengere en veranderde wetgeving
- een structurele toename van Wmo-bezwaren. Dit komt door toename van taken en klanten
- bezwaren tegen besluiten binnen de Jeugdwet, een nieuwe taak voor de gemeente
- een incidentele hausse in 2015 en 2016 door de overgangsmaatregelen van de Wmo en de Participatiewet.

Ook in het ruimtelijk domein verwachten we een, minder grote, stijging door toename van de bouwactiviteiten.

In 2015 hebben we de bezwaarprocedure opnieuw ingericht met een nieuwe verordening. Daarmee kunnen we de procedure meer afstemmen op het soort zaak en de betrokken partijen.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen zoveel mogelijk voorkomen dat we met burgers in juridische procedures verstrikt raken. Daarom kiezen we voor de informele benadering van geschillen: eerst in gesprek naar een mogelijke oplossing zoeken. Tenminste 50% van alle bezwaarschriften willen we op die manier afhandelen.

Als we toch voor een juridische procedure kiezen, doen we dat snel en goed op een manier die past bij de zaak.

Doel is om tenminste 85% van alle bezwaarprocedures binnen de wettelijk toegestane tijd af te handelen.

Activiteiten

We zoeken zo snel mogelijk contact met de burger en proberen het geschil via onder meer mediation op te lossen.

We zoeken maatwerkoplossingen, op ambtelijk niveau of met inzet van de bezwaarcommissie.

Voor deze maatwerkoplossingen investeren we in de vaardigheden van onze juridisch medewerkers en in een efficiënt en effectief werkproces.

Verminderen autokilometers medewerkers

Onder de noemer 'Groningen Bereikbaar' werken we als gemeente intensief samen met provincie, Rijkswaterstaat, Prorail en bedrijfsleven aan de bereikbaarheid van de Stad. Deze opgave is groot, want tot en met 2021 vinden vele wegwerkzaamheden plaats die verkeershinder veroorzaken. Zeker als de uitvoering gelijktijdig gebeurt. Om de bereikbaarheid niet in gevaar te brengen, willen we minder auto's in de spits laten rijden (spitsmijdingen). Als oprichter van Groningen Bereikbaar en als één van de grootste werkgevers in de stad doen we hier zelf volop aan mee en geven het goede voorbeeld.

Analyse **Hoe staan we ervoor**

In 2012 ontwikkelde de gemeente een bedrijfsvervoersplan om werk- en reisgedrag van medewerkers te beïnvloeden. Uit een onlangs gehouden enquête blijkt, dat het fiets- en openbaar vervoergebruik van onze medewerkers bovengemiddeld is. Het autogebruik was al laag, maar de afgelopen jaren wisten we toch nog resultaten te bereiken. Maatregelen op het gebied van flexibel werken hadden eveneens een zeer gunstig effect op het aantal spitsritten.

Doelen **Wat willen we bereiken in 2016?**

We willen aan de buitenwereld laten zien dat wij als oprichter van Groningen Bereikbaar er alles aan doen om de spitskilometers van onze medewerkers te verminderen. Daarmee geven we het goede voorbeeld aan andere organisaties. Tot 2017 willen we werken aan het voortzetten van het gewenste gedrag door onze medewerkers. Binnen de mogelijkheden willen we nog minder spitskilometers.

Activiteiten

We gaan extern communiceren over de resultaten van de gemeente Groningen op dit gebied.

We maken onze eigen medewerkers nog meer bewust van de mogelijkheden met spellen en communicatie.

We stimuleren het blijvend gebruik van fiets en openbaar vervoer door verbetering van fietsstallingen, het aanbieden van een e-bikeregeling en het zoeken van mogelijkheden binnen de arbeidsvoorwaarden.

FINANCIËEL PERSPECTIEF

HOOFDSTUKKEN

- 1. Toelichting financieel meerjarenbeleid**
- 2. Financiële knelpunten**
- 3. Bezuinigingen**
- 4. Investerings en financiering**
- 5. Arbeidskosten en gerelateerde verplichtingen**

Financieel meerjarenbeeld

Bij de Voorjaarsbrief 2015 hebben we het Meerjarenbeeld voor de jaren 2016-2019 gepresenteerd. We hebben het meerjarenbeeld geactualiseerd naar aanleiding van aanvullende informatie over de ontwikkeling van de algemene uitkering, nominale ontwikkelingen en ontwikkelingen bij directies.

De ontwikkeling van het meerjarenbeeld is als volgt:

Omschrijving	2016	2017	2018	2019
Meerjarenbeeld Voorjaarsbrief 2015	4.439	5.901	3.087	4.523
Ontwikkelingen				
1. meicirculaire 2015	1.571	265	776	826
2. Effect herberekening nominale compensatie	-3.231	-3.209	-3.188	-3.166
3. Aanpassing compensatiesystematiek verbonden partijen	-72	-45	-11	70
4. Nacalculatie nominale compensatie 2014/ 2015	-365	-365	-365	-365
5. BTW opbrengst riolering	800			
6. Septemercirculaire 2015	6.436	6.012	8.070	8.272
Saldo meerjarenbegroting 2016	9.578	8.559	8.369	10.161

Het meerjarenbeeld is verbeterd ten opzichte van het meerjarenbeeld dat is gepresenteerd bij de Voorjaarsbrief 2015. In 2016 verbetert het beeld met 5,1 miljoen euro, in 2017 met 2,7 miljoen euro, in 2018 met 5,3 miljoen euro en in 2019 met 5,6 miljoen euro. De ontwikkelingen lichten we hieronder toe.

Toelichting ontwikkelingen

1. Meicirculaire 2015

De effecten van de meicirculaire 2015 zijn verwerkt in het meerjarenbeeld. In juni 2015 hebben wij uw raad schriftelijk geïnformeerd over de uitkomsten van de meicirculaire 2015 en verzocht de uitkomsten te betrekken bij de behandeling van de Voorjaarsbrief 2015.

Het effect van de meicirculaire 2015 op het meerjarenbeeld is een voordeel van 1,6 miljoen euro in 2016, een voordeel van 0,3 miljoen euro in 2017, een voordeel van 0,8 miljoen euro in 2018 en in 2019 een voordeel van 0,8 miljoen euro. De voordelen worden voornamelijk verklaard door het feit dat het negatieve effect van de tweede fase van het groot onderhoud aan het gemeentefonds lager uitvalt dan geschat bij de Voorjaarsbrief. Ontwikkelingen in de uitkeringsbasis zorgen voor het positieve saldo in de latere jaren.

2. Effect herberekening nominale compensatie

In de brief over de uitkomsten van de meicirculaire 2015 (zie het voorgaande punt) hebben we uw raad ook geïnformeerd over een herberekening van de in 2015 aan de organisatie te verstrekken nominale compensatie (bestemd voor het opvangen van loon- en prijsstijgingen). Bij de eerdere berekening was ten onrechte een looncomponent over 2015 niet meegenomen. De berekening leidde er toe dat vanaf 2016 structureel 3,2 miljoen euro meer benodigd is voor de nominale compensatie van loon- en prijsstijgingen.

3. Aanpassing compensatiesystematiek verbonden partijen

Verbonden partijen stellen hun eigen begroting op en hebben een eigen methodiek voor berekening van het percentage voor loon- en prijsstijgingen (nominale ontwikkelingen) waarmee ze rekening houden in hun begroting. Groningen is gebonden aan dit percentage doordat het bestuur van de verbonden partijen hiermee heeft ingestemd (bijvoorbeeld bij de Veiligheidsregio). Dit percentage kan afwijken van het gemeentelijke percentage voor nominale ontwikkelingen doordat uitgegaan wordt van andere parameters. Vanaf de begroting 2016 nemen we voor de verbonden partijen waar het percentage nominale ontwikkelingen verschilt met die van de gemeente Groningen het exacte bedrag op dat door die partij wordt gehanteerd voor nominale ontwikkelingen. Hiermee wordt voorkomen dat er een verschil ontstaat tussen het beschikbare bedrag in de gemeentelijke begroting voor nominale compensatie voor een verbonden partij en het werkelijke bedrag dat in rekening wordt gebracht. Voor 2016 levert dit een nadeel op van 72 duizend euro.

4. Nacalculatie nominale compensatie 2014/2015

Op basis van informatie vanuit het CPB blijkt een hogere prijsontwikkeling over 2014 en 2015. Dit leidt tot een structureel hogere compensatie voor nominale ontwikkelingen van 500 duizend euro (nadeel). De hogere prijsontwikkeling leidt tot een hoger tariefstijgingspercentage (van 1,5% naar 1,7%) waardoor de belastingopbrengst met 135 duizend euro stijgt (voordeel).

5. BTW opbrengst riolering

De BTW compensatie op riolering valt naar verwachting voor 2016 incidenteel 800 duizend euro hoger uit dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door een hoger volume aan investeringen in 2016 dan eerder begroot.

6. **Septemercirculaire 2015**

Dinsdag 15 september 2015 (Prinsjesdag) is de septemercirculaire gemeentefonds verschenen. De effecten van deze circulaire zitten verwerkt in het meerjarenbeeld 2016-2019. De inkomsten vanuit het gemeentefonds vallen de komende jaren structureel hoger uit dan eerder verwacht op basis van de meicirculaire 2015. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door een hogere accres ontwikkeling, een verwachte onderuitputting op het BTW compensatiefonds en een aanpassing van de maatstaf woonruimten als gevolg van de invoering van de basisregistratie adressen en gebouwen (BAG).

Hoofdstuk 2 Financiële knelpunten

In onderstaand overzicht staat op een rij voor welke knelpunten aanvullende beleidsmiddelen beschikbaar gesteld moeten worden. Het betreffen knelpunten die niet binnen bestaande budgetten opgelost kunnen worden of waar dit onwenselijke consequenties heeft. We stellen voor deze knelpunten op te lossen door het beschikbaar stellen van extra beleidsmiddelen hiervoor. In het eerste overzicht zijn alle knelpunten opgenomen waarvoor in voorgaande begrotingen middelen zijn gereserveerd. In het volgende overzicht staan alle knelpunten opgenomen die geïnventariseerd zijn bij de begroting 2016. We lichten onder de overzichten alle punten afzonderlijk toe.

Knelpunten (reeds middelen voor gereserveerd in voorgaande begrotingen)				
	2016	2017	2018	2019
1. Intensiveringen coalitieakkoord 2014-2018				
Thema Werken/ Sociaal				
<i>Activering</i>	-3.600	-4.600	-5.100	-5.100
Knelpunt Samenvoeging SOZAWE/iederz uit intens	-900	-900	-900	-900
Thema Werken/ Economie				
<i>Nieuw economisch programma</i>	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Thema Bezoeken				
<i>Aanpak Diepenring</i>		-1.000	-1.000	-1.000
Thema Verrijken				
	-500	-750	-750	-750
2. Interne plankosten ZRW, spoorse projecten, bereikbaar stationsgebied				
	-550	-200	-200	
3. Groot onderhoud en vervangingen				
			-337	-337
4. Gladheid gele stenen binnenstad (opruwen)				
	-170	-170	-170	
5. Tekort Stadstoezicht				
	-870	-620	-620	-620
6. Regionalisering brandweer				
	-254	-219	-449	-449
7. Veiligheidsregio				
	-357	-357	-357	-357
8. Stijging proceskostenvergoedingen in procedures over de WOZ-waarde				
	-325			
9. KCC bezuiniging				
	-330			
10. Ruil incidenteel structureel				
	-800	-800	-800	-800
11. Vernieuwing sociaal domein				
	-1.550			
12. Basisadministraties				
	-600	-600		
13. Frictiekosten bezuinigingen				
	-7.344	-3.416	-1.100	
14. Versterking weerstandsvermogen				
	-14.400			
Knelpunten	-34.550	-15.632	-13.783	-12.313

1. Intensiveringen coalitieakkoord 2014-2018

Bij de coalitieonderhandelingen 2014-2018 hebben we een aantal thema's benoemd waarop we willen intensiveren. Hiervoor stellen we extra middelen beschikbaar. In bovenstaand overzicht zijn die intensiveringsmiddelen opgenomen waarbij voor de jaarschijf 2016 een ander bedrag beschikbaar wordt gesteld ten opzichte van de jaarschijf 2015. Waar mogelijk is bij de inhoudelijke programma's aangegeven hoe we deze intensiveringen concreet willen invullen.

2. Interne plankosten ZRW, spoorse projecten en andere bereikbaarheidsprojecten

In veel grote projecten, zoals de Aanpak Ring Zuid, de spoorse projecten waaronder de sneltrein Groningen-Leeuwarden (ESGL) en diverse andere infrastructurele projecten, werkt de gemeente samen met andere partijen. Vaak is gemeente niet zelf meer trekker. Om de inbreng van de gemeente Groningen te kunnen coördineren en het bestuur te kunnen adviseren, moeten er plankosten worden gemaakt. Voor 2016 stellen we voor hiervoor 550 duizend euro beschikbaar te stellen.

3. Groot onderhoud en vervangingen

De komende jaren zijn diverse voorzieningen in de openbare ruimte aan vervanging toe. Of omdat de kosten voor onderhoud in de eindfase te hoog worden, of omdat de voorziening echt 'op' is. De onderhoudsbudgetten zijn ontoereikend om deze vervangingsinvesteringen te kunnen plegen. Voor de periode 2015-2017 is geld gereserveerd in de meerjarenbegroting. De structureel benodigde middelen voor de benodigde vervangingsinvesteringen in 2018 bedragen 337 duizend euro.

4. Gladheid gele stenen binnenstad

De gele stenen die in de jaren negentig in de binnenstad zijn gelegd worden steeds gladder. Hierdoor wordt het risico van uitglijden en valpartijen steeds groter. Om dit te verhelpen stellen we voor jaarlijks 170 duizend euro beschikbaar te stellen in de periode 2016 – 2018.

5. Tekort Stadstoezicht

Bij de begroting 2014 is gebleken dat de aannames ten tijde van de oprichting van Stadstoezicht niet reëel zijn geweest. Voor de verwachte tekorten zijn middelen opgenomen in de begroting. Het tekort loopt op tot structureel 620 duizend euro vanaf 2016. Daarnaast is voor de periode 2014-2016 incidenteel 250 duizend euro per jaar extra beschikbaar gesteld voor versterking in de lijn.

6. Regionalisering brandweer

De regionalisering van de brandweer heeft (structurele) financiële consequenties voor de gemeente Groningen. Deze consequenties volgen uit de begroting 2014 van de Veiligheidsregio. In 2015 heeft onze gemeente nog een voordeel door met name een lagere overhead. Maar door de geleidelijke invoering van de nieuwe verdeelsleutel is er vanaf 2016 een nadeel ten opzichte van het jaar 2013.

7. Veiligheidsregio

Onze bijdrage aan de Veiligheidsregio valt hoger uit door een aanpassing in de verdeelsleutel die de Veiligheidsregio gebruikt om de gemeentelijke bijdrage te bepalen en door het vervallen van de compensatie voor loon- en prijsstijging.

8. Stijging proceskostenvergoedingen

Door activiteiten van 'no cure no pay'-bureaus stijgen de proceskostenvergoedingen. Het doel van deze bureaus is het innen van een zo hoog mogelijke proceskostenvergoeding. Hiervoor wordt het aantal proceshandelingen zoals een bezwaarschrift, deskundigenrapport en hoorzitting zo hoog mogelijk opgevoerd. Dit leidt in 2016 tot een knelpunt. Het Rijk bekijkt of de proceskostenvergoeding naar een redelijker niveau kunnen. Wanneer dit eventueel gaat gebeuren is nog niet bekend. In afwachting van mogelijke maatregelen stellen we voor de kosten in 2016 extra middelen beschikbaar.

9. KCC bezuiniging

Op de KCC ontwikkeling zit een bezuiniging van structureel 660 duizend euro. Deze bezuiniging wordt stapsgewijs gerealiseerd. In 2016 stellen we nog incidenteel 330 duizend euro beschikbaar. Vanaf 2017 wordt de bezuiniging van 660 duizend euro structureel gerealiseerd.

10. Ruil incidenteel structureel

Bij de begroting 2015 hebben we voor de jaarschijf 2015 1,1 miljoen euro aan structurele middelen beschikbaar gesteld om incidentele middelen vrij te spelen (via het activeren van bovenwijkse voorzieningen in lopende grondexploitaties). Deze incidentele middelen gebruiken we voor het verhogen van de weerstandscapaciteit van de grondexploitaties. Voor 2016 is hiervoor een bedrag benodigd van 800 duizend euro structureel.

11. Vernieuwing sociaal domein

Vanaf 2015 zijn we als gemeente verantwoordelijk voor de WMO 2015 en de Jeugdwet. De nieuwe wetten bieden mogelijkheden om ondersteuning beter te organiseren, maar gaan ook gepaard met forse rijksbezuinigingen. De decentralisaties omvatten zowel transitie van verantwoordelijkheden als transformatie van het zorgsysteem. Dit betekent dat we moeten investeren. Enerzijds om nieuwe taken goed uit te voeren en dat we voldoen aan de nieuwe wetgeving. Anderzijds in de beweging om vanuit sociale wijkteams te gaan werken en een kanteling van het systeem te realiseren waardoor de kosten van duurdere zorg moeten verminderen. Voor deze innovatie en investering in preventie hebben we in 2015 2,75 miljoen euro beschikbaar gesteld. Voor 2016 willen we 1,55 miljoen euro beschikbaar stellen.

12. Basisadministraties

Het gebruik van de BAG (Basis Administratie Gebouwen) is een wettelijke verplichting. De BAG wordt gebruikt voor interne gemeentelijke afnemers als Belastingen en Onderzoek & Statistiek Groningen en externe gemeentelijke afnemers als het Kadaster, de Belastingdienst en de Kamer van Koophandel). De gemeente heeft te maken met veranderende en strengere landelijke wetgeving op het gebied van de uitvoer van de taken in het kader de BAG. In combinatie met het verder geautomatiseerd laten verlopen van koppelingen tussen systemen leidt dat tot een situatie waarin de gemeente Groningen een aanzienlijke inspanning moet leveren om de gegevens in de BAG op het juiste niveau te krijgen en te houden en op de juiste interactieve manier ter beschikking te stellen. Voor het kunnen voldoen aan de wettelijke taken is in de periode 2015-2017 jaarlijks 600 duizend euro extra benodigd.

13. Friciekosten bezuinigingen

Ieder bezuinigingstraject op formatie gaat gepaard met frictiekosten, aangezien het tijd kost medewerkers te herplaatsen binnen of buiten de organisatie. Onder frictiekosten verstaan we doorlopende loonkosten inclusief overheadkosten. De frictiekosten voor de periode 2014-2018 hebben we bepaald op 32,7 miljoen euro. Hierbij gaan we uit van de start van herplaatsing op 1 januari 2014 en gemiddelde kosten per fte van 80 duizend euro per jaar. Voor de uitstroom gaan we uit van 35% in het eerste jaar, 75% in het tweede jaar, 90% in het derde jaar en 100% in het vierde jaar.

Bij de begroting 2014 is 13,7 miljoen euro beschikbaar gesteld in 2014, 7,2 miljoen euro in 2015, 7,3 miljoen euro in 2016, 3,4 miljoen euro in 2017 en 1,1 miljoen euro in 2018.

Op basis van de huidige inzichten blijkt dat de eerstkomende jaren minder budget benodigd is voor frictiekosten dan waar in de meerjarenbegroting rekening mee is gehouden. In 2016 laten we daarom 2 miljoen euro vrijvallen, in 2017 1,5 miljoen en in 2018 3 miljoen euro (zie ook [Bezuinigingen](#) (dekkingsbronnen)). Indien noodzakelijk vullen we dit in latere jaren weer aan.

14. Versterking weerstandsvermogen

Bij de begroting 2015 zijn voor 2015 en 2016 bedragen gereserveerd voor versterking van het weerstandsvermogen. Dit als gevolg van het afboeken op Meerstad en bedrijventerreinen, het verhogen van de weerstandscapaciteit van lopende grondexploitaties en het risico op de Wet BUIG. Voor de jaarschijf 2016 is hiervoor een bedrag opgenomen van 14,4 miljoen euro

In het volgende overzicht staan alle knelpunten opgenomen die geïnventariseerd zijn bij de begroting 2016.

Knelpunten	2016	2017	2018	2019
15. VSD				
Programmakosten niet meerjarig meegenomen	-600	-600	600	600
Daling macrobudget door rijkskorting regionaal transitiearrangement	-250	-250		
Toegang jeugd	-700		700	
16. Invoering vennootschapsbelasting overheden m.i.v. 2016	-375	-450	-450	-450
17. Veiligheidsregio	-219	53	60	
18. Huisvesting veiligheidsregio	-326	-535	-642	
19. Financiering Bbz	-280			
20. Budget rekenkamercommissie	-30	-30	-30	-30
21. Extra middelen onderwijshuisvesting a.g.v. decentralisatie	-400	-400	-400	-400
22. Digitaal controleren eigen WOZ waarde	-165	-80	-80	-80
23. Uitbreiding capaciteit OOV	-200	-200	-200	-200
24. Screening Klantenbestand WWB	-400			
25. Onderhoud papiermolen	-131	-131	-131	-131
26. Continuering spaarregeling ringwegen na 2016			-454	-454
27. Grexen (OZB)	-400	-400	-400	-400
28. Verwacht negatief worden van de eg.res. Nom. Comp. instellingen door k	-105			
29. Tekort tariefsinkomsten WSR (tekort op subsidiebudget)	-270			
30. Uitvoeren wettelijke taken dieren noodhulp	-60	-60	-60	-60
31. Transitie Maatschappelijk Vastgoed Beijum (TVMB)	-600			
32. Voormalige ID banen	-200	-200	-200	-200
33. Transitievergoeding bij ontslag voor SW med	-400	-400		
34. Verhogen reserve Wmo	-1.800	-1.350		
35. Inkomstenderving leges Publiekszaken/ Burgerzaken	-550			
36. Veiligheidsgelden 2016	-200			
37. Actualisatie tekort WIMP	-1.325	-1.325	-1.325	-1.325
38. Geothermie	-1.150	-150	-150	-150
39. Financiering gebiedsgericht werken	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
40. Beheer sociaal culturele accommodaties	-70	-70	-70	-70
41. 15 extra kleedkamers	-34	-34	-34	-34
42. Extra kleedkamers sportpark Corpus Den Hoorn	-44	-44	-44	-44
43. Bouw sportcentrum Europapark	-300	-300	-300	-300
44. 5 extra gymzalen	-95	-95	-95	-95
45. Grenscorrectie Meerstad	-150			
46. Flexteams BORG	-150			
47. Aanvulling reserve Grondzaken	-1.000			
48. Aanvulling weerstandsvermogen	-829	-2.202	-3.058	-1.848
Knelpunten	-14.808	-10.253	-7.763	-6.671

15. Vernieuwing Sociaal Domein (VSD)

Programmakosten

In de begroting van het VSD zijn programmakosten opgenomen voor 2016 en 2017. Dit betreft onder andere de inzet van managers, beleids- en financiële functies en een budget onvoorzien. In 2016 en 2017 stellen we hiervoor jaarlijks 600 duizend euro beschikbaar. In 2018 en 2019 moeten deze extra uitgaven 'terugverdiend' worden door een verlaging van de zorgkosten. De extra middelen in 2016 worden voorgefinancierd uit de algemene egalisatie reserve. In 2017 worden deze middelen weer toegevoegd aan de algemene egalisatie reserve.

Daling macrobudget door rijkskorting regionaal transitiearrangement

Conform de afspraken in het Regionaal Transitie Arrangement (RTA)-Jeugd is er een daling van het beschikbare budget voor uitvoeringskosten ten gevolg van aanpassing percentage van 3% naar 2,5%. Ook het percentage voor versterking voorliggend veld (innovatiegeld) is conform afspraak in het RTA gedaald. Voorts daalt het macro budget voor jeugdzorg door de Rijkskorting 2016 ook waardoor het basisbedrag dat gebruikt wordt voor de berekening van de budgetten ook daalt. Het effect van beide ontwikkelingen is ongeveer 500 duizend euro. Wij stellen voor de verlaging van het budget voor uitvoeringskosten te compenseren door 250 duizend euro beschikbaar te stellen. De daling van het budget voor versterking voorliggend veld wordt doorgegeven aan de sector, waardoor het beschikbaar budget met 250 duizend euro daalt.

Toegang Jeugd

In 2014 hebben we aan de hand van een groot aantal aannames de toegang jeugd op papier vormgegeven. De praktijk in 2015 is anders: de processen zijn nog onvoldoende uitgelijnd en afgestemd; de caseload die mee overkwam van de toegangsmedewerkers is hoog; de capaciteit vanuit de tweede lijn is nog onvoldoende beschikbaar in de Centra voor Jeugd en Gezin. Daarnaast is er de PGB problematiek en ziekteverzuim. Al met al betekent dit dat er behoorlijk extra capaciteit en middelen moeten worden ingezet in de Toegang. Dit is noodzakelijk omdat er anders teveel casuïstiek blijft liggen. Tegelijkertijd moeten we bouwen aan de noodzaak van het anders werken in de toegang en basisondersteuning. Dit om de beweging van de achterkant naar de voorkant te realiseren en vorm te geven aan de regiefunctie. Om dit alles te realiseren stellen we in 2016 700 duizend euro beschikbaar. Net als bij de programmakosten moet dit bedrag in 2018 worden terugverdiend door lagere zorgkosten. De extra middelen in 2016 worden voorgefinancierd uit de algemene egalisatie reserve, in 2017 worden deze middelen weer toegevoegd aan de algemene reserve.

16. Invoering Vennootschapsbelasting Overheden met ingang van 2016

De wet op de Modernisering VpB-plicht overheidsondernemingen wordt van kracht per 1 januari 2016. Dit betekent dat de gemeente Groningen vanaf het boekjaar 2016 VpB-plichtig zal worden voor resultaten uit overheidsondernemingsactiviteiten. De eerste aangifte zal in 2017 moeten worden gedaan over het kalenderjaar 2016. Ter voorbereiding op de invoering van de VpB-plicht is sinds eind 2014 een programmamanager aangesteld met als opdracht de voorbereiding van de implementatie van de nieuwe wet voor de gemeente. Bij de jaarrekening 2014 is besloten om 700 duizend euro beschikbaar te stellen voor incidentele kosten in 2015 en begin 2016. Voor het vervolg van de invoering zijn structureel extra middelen benodigd. Op grond van ervaringscijfers bij de invoering van de VpB-plicht voor woningcorporaties gaan we vooralsnog uit van een structureel benodigde capaciteitsuitbreiding van 5 fte en een budget voor inhuur van externe fiscale deskundigheid. In 2016 is een bedrag benodigd van 375 duizend euro, vanaf 2017 structureel 450 duizend euro.

In het eerst half jaar is onderzocht welke mogelijke activiteiten voldoen aan de criteria voor de belastingplicht en in de periode augustus-december wordt de impact van de vennootschapsbelasting op deze activiteiten nader geanalyseerd. Op dit moment is nog geen indicatie te geven van de omvang van eventueel verschuldigde VpB over gerealiseerde resultaten uit ondernemingsactiviteiten. Naar verwachting zal eind 2015 of begin 2016 hierover meer duidelijkheid ontstaan. In de begroting 2016 hebben we hiervoor een risico opgenomen.

17. Bijdrage Veiligheidsregio Uit de begroting 2016 van de Veiligheidsregio volgt de gemeentelijke bijdrage aan de veiligheidsregio. Uit de begroting blijkt de bijdrage van de gemeente Groningen te stijgen met 219 duizend euro in 2016. De hoogte van de bijdrage wordt bepaald door de hoogte van de bijdrage voor Openbare Orde en Veiligheid (OOV) in het Gemeentefonds. Deze bijdrage in het gemeentefonds is herzien via het groot onderhoud wat is gepleegd aan het gemeentefonds. De effecten hiervan voor de gemeentelijke bijdrage aan de Veiligheidsregio zijn op dit moment nog niet bekend.

18. Huisvesting Veiligheidsregio Bij de vorming van de Veiligheidsregio Groningen (per 1-1-2014) is de huisvesting buiten de samenwerkingsovereenkomst gehouden omdat er te veel onduidelijkheid was over kosten, onderhoudstoestand en gewenste situatie. Op basis van te verwachten besluitvorming door het bestuur van de Veiligheidsregio in oktober 2015 worden in 2016 de gemeentelijke panden verkocht aan de Veiligheidsregio en betaalt de Gemeente Groningen vanaf 2065 een bijdrage voor de huisvesting. Dit levert een afwijking op ten opzichte van de huidige huisvesting bedragen opgenomen in de begroting. In 2016 is onze bijdrage 326 duizend euro hoger, in 2017 535 duizend euro en in 2018 642 duizend euro.

De hoogte van de bijdrage wordt naast de lasten voor onderhoud mede bepaald door dezelfde verdeelsleutel als genoemd bij de bijdrage Veiligheidsregio, namelijk de hoogte van de bijdrage voor Openbare Orde en Veiligheid (OOV) in het Gemeentefonds. De vermelde herziening van de bijdrage voor OOV in het gemeentefonds heeft mogelijk ook consequenties voor de hoogte van de gemeentelijke bijdrage in 2016 en verder, maar dit effect is op dit moment nog niet bekend.

19. Financiering Bbz

Per 1 januari 2013 is de financieringssystematiek van het besluit bijstand zelfstandigen (Bbz) gewijzigd. Het betreft een wijziging waardoor gemeenten worden gestimuleerd om beter debiteurenbeheer op verstrekt bedrijfskapitaal te voeren. De baten van gemeenten zijn genormeerd op basis van een landelijk gemiddeld percentage. Gemeenten die niet aan deze norm kunnen voldoen worden belast met het verschil tussen de genormeerde baten en de werkelijke baten. Wij verwachten ook voor 2016 nog niet te kunnen voldoen aan de gestelde norm en hebben daardoor een tekort van 280 duizend euro. Na 2016 vervalt dit knelpunt omdat voor de jaren daarna de norm opnieuw wordt bepaald wat zal leiden tot een aanpassing van het tekort.

20. Budget rekenkamercommissie

In april 2015 is door uw raad besloten het budget van de rekenkamercommissie vanaf 2016 structureel te verhogen met structureel 30 duizend euro.

21. Extra middelen voor onderwijshuisvesting a.g.v. decentralisatie middelen

Met ingang van 1 januari 2015 is buitenonderhoud van scholen gedecentraliseerd naar schoolbesturen. Hierdoor is de uitkering uit het gemeentefonds verlaagd voor het onderwijsdeel met circa 2,1 miljoen euro. De gemeentelijke lasten dalen als gevolg hiervan met circa 1,7 miljoen euro. Deze beweging heeft een nadelig effect op het budget onderwijshuisvesting van structureel 400 duizend euro. Om de huidige kwaliteit van de onderwijshuisvesting te kunnen blijven handhaven stellen we structureel 400 duizend euro beschikbaar aan extra beleidsmiddelen.

22. Digitaal controleren eigen WOZ-waarde

Eind 2014 is in de wijken Helpman, Oranjebuurt en Herewegbuurt onder de naam 'Controleer uw WOZ-waarde' een proef gehouden waarbij particuliere woningeigenaren betrokken werden bij de vaststelling van de WOZ-waarde van hun woning. De proef is geëvalueerd en de conclusie is dat de proef succesvol is geweest. Daarom wordt voorgesteld om 'Controleer uw WOZ-waarde' in 2016 in de hele stad in te voeren. Door eigenaren vooraf te betrekken bij het bepalen van de WOZ-waarde, wordt de WOZ-waarde transparanter en wordt het draagvlak daarvoor vergroot. Op termijn moet dit leiden tot minder bezwaarschriften. De extra kosten bedragen in 2016 naar verwachting 165 duizend euro. Deze kosten zijn voor een deel incidenteel doordat in 2016 een grote groep woningeigenaren voor het eerst gebruik kan maken van deze werkwijze. Vanaf 2017 verwachten we een daling van het aantal meldingen, waardoor vanaf 2017 structureel 80 duizend euro extra benodigd is.

23. Uitbreiding capaciteit team OOV

Uit landelijke benchmarks blijkt dat de gemeente Groningen over een relatief klein team beschikt dat zich bezig houdt met taken op het gebied van openbare orde en veiligheid (OOV). Veel tijd gaat zitten in uitvoerende taken wat ten koste gaat van voortgang in dossiers, er zaken blijven liggen en er te weinig tijd is voor nieuwe thema's. We stellen middelen beschikbaar om het team structureel uit te breiden met 2 fte (structureel 200 duizend euro vanaf 2016). Deze uitbreiding komt ten goede aan beleidsinzet, versterking van de externe samenwerking, stevige sturing op het veiligheidsprogramma (inclusief monitoring) en aan een aantal nieuwe thema's.

24. Screening klantenbestand WWB

Uw raad heeft in november 2013 de motie 'Weten waar de kwaliteiten liggen' aangenomen. Uw raad vraagt ons college om het arbeidspotentieel van de klanten met een Wwb uitkering in kaart te brengen en dit digitaal beschikbaar te maken voor werkgevers. De zogenoemde "grote caseload" bestaat naar schatting uit 7.000 klanten. In onze collegebrief die in het najaar van 2014 naar uw raad is gestuurd, staat dat we in 2015 doorgaan met de screening op doelmatigheid en dat we nog komen met een plan van aanpak en tijdsplan. We willen dit onderzoek graag verbreden en behalve naar werk ook kijken of mensen de mogelijkheden hebben om op een andere manier maatschappelijk actief te worden. Ook willen we graag in beeld brengen of en op welke manier mensen al maatschappelijk actief zijn. Dit past in de manier waarop we uitvoering willen geven aan de Participatiewet en de gewenste brede participatieaanpak die is toegezegd bij de nota "Invoering van de Participatiewet in de gemeente Groningen". De aanpak heeft een doorlooptijd van 3 jaar en kost in totaal 2,3 miljoen euro. Voor 1,9 miljoen euro dekken we dit uit het participatiebudget. Voor het restant van 400 duizend euro stellen we in 2016 extra beleidsmiddelen beschikbaar.

25. Onderhoud Papiermolen

De Papiermolen moet worden gerenoveerd. De coating moet in zijn geheel worden vervangen, de chloortanks voldoen niet meer aan de wettelijke vereisten en de installaties zijn toe aan vervanging.

Deels wordt geïnvesteerd in duurzaamheidsmaatregelen die worden gedekt door lagere energielasten (middels de Gresco). Resterend een investering van 1,65 miljoen euro. Hiervoor is structureel 131 duizend euro nodig voor dekking van de kapitaallasten.

26. Continuering spaarregeling ringwegen na 2016

Tot nu toe sparen stad en provincie samen voor de verbetering van de Noordelijke, Oostelijke en Westelijke Ringweg, in de verhouding 2/7 stad en 5/7 provincie. De gemeentelijke bijdrage dekken we met een structurele bijdrage van 454 duizend euro in de begroting. Deze bijdrage wordt verdubbeld met een subsidiebijdrage uit de BDU. Samen is dat 2/7 deel. Onze dekking stopt na 2016. De provincie heeft aangeboden dat als de stad de spaarregeling ook na 2016 voortzet, de provincie bereid is deze regeling uit te breiden met de rechtstreekse ontsluiting vanaf de Oostelijke ringweg via de Oosterhamrikzone (waar de stad al geruime tijd aan werkt) én de nieuwe zuidelijke ontsluiting van het stationsgebied.

Bij de jaarrekening 2014 is besloten om 454 duizend euro te reserveren voor onze bijdrage in 2017. We reserveren nu voorlopig onze bijdrage vanaf 2018. Voorlopig, omdat de afspraken met de provincie nog nader moeten worden uitgewerkt.

27. Grexen (OZB)

De OZB-lasten zijn op dit moment in de diverse grondexploitaties niet begroot. Afgelopen jaren zijn deze lasten ieder jaar incidenteel opgelost. Nu bijna alle grondexploitaties rond een budgettair neutraal niveau (op eindwaarde) zitten, leidt de OZB-aanslag waarschijnlijk tot een tekort. Om dit te voorkomen stellen we structureel 400 duizend euro beschikbaar. Daarnaast moet bij de opstelling van toekomstige grexen vanaf het begin rekening worden gehouden met OZB-lasten.

28. Verwacht negatief worden egalisatie reserve nominale compensatie instellingen

De loon- en prijscompensatie mutaties worden conform het gemeentelijk accres doorgegeven aan gesubsidieerde instellingen. De gedachte hierachter is dat ook de lasten van instellingen meebewegen met onze eigen loon- en inkoopkosten. De systematiek voor het doorgeven van het accres aan gesubsidieerde instellingen is in 2012 door uw raad vastgesteld. Kern van dat besluit is dat structurele subsidies worden geïndexeerd volgens de T-2 systematiek (de compensatie wordt met 2 jaar vertraging doorgegeven). De tussenliggende jaren worden verrekend met een daarvoor ingestelde egalisereserve. Daarmee wordt voorkomen dat instellingen meerdere keren per jaar worden geconfronteerd met aanpassing van de toegezegde subsidies door de gemeente.

De gemeentelijke loon- en prijscompensatie voor 2015 is naar beneden toe bijgesteld, voornamelijk als gevolg van het afgesloten pensioenakkoord in 2014. Dit akkoord leidt tot lagere pensioenpremies, waardoor een lager bedrag aan nominale compensatie benodigd is. Conform de T-2 systematiek wordt deze mutatie in 2015 en 2016 verrekend met de daarvoor bestemde reserve. De reserve is echter van onvoldoende omvang om deze verrekening te kunnen opvangen. Conform het BBV is een negatieve reserve niet toegestaan. Het verwachte tekort in 2016 bedraagt per saldo 105 duizend euro. Dit bedrag dekken we uit de algemene middelen. Bij de voorjaarsbrief 2015 was dit tekort becijferd op 1,4 miljoen euro. Als gevolg van de herberekening van de nominale compensatie ([zie financieel meerjarenbeeld](#)) en geactualiseerde informatie vanuit het CPB over de prijsontwikkeling in 2014 en 2015 komt het verwachte tekort in de reserve uit op 105 duizend euro.

29. Tekort tarief inkomsten WSR

In maart 2015 hebben we besloten vanaf het seizoen 2015/2016 te stoppen met het subsidiëren van verenigingen voor de huur van gemeentelijke sportaccommodaties. Deze maatregel wordt voor verenigingen in het seizoen 2015/2016 op een kostenneutrale wijze uitgevoerd. Dat wil zeggen dat verenigingen vanaf 1 augustus 2015 een verlaagd tarief voor de huur van accommodaties betalen. Er is een tekort op het subsidiebudget doordat er in het verleden geen subsidieplafond is vastgesteld. Het totaal aan te verstrekken subsidies bleef echter wel stijgen door de toename van de vraag naar sportaccommodaties (de hoogte van de subsidie was gekoppeld aan de vraag naar accommodaties). Dit levert in 2016 een verwacht tekort op van 270 duizend euro. We stellen hiervoor in 2016 270 duizend euro extra beleidsmiddelen beschikbaar. In de loop van 2015 wordt in overleg met de sportverenigingen gewerkt aan een voorstel voor de financiering van verenigingssport. In dit voorstel werken we een oplossing uit voor het tekort vanaf 2017.

30. Uitvoeren wettelijke taken dieren noodhulp

De gemeente heeft een aantal wettelijke taken voor het opvangen van gevonden zwerfdieren. De afgelopen jaren hebben we deze taken laten uitvoeren door organisaties die voornamelijk bestaan uit vrijwilligers. Onze wettelijke taken willen we meer professioneel en toekomstgericht oppakken. Hierbij willen we ook aandacht besteden aan voorlichting en preventie. Dit willen we doen door het introduceren van het basisarrangement dieren noodhulp. Hierbij sluiten we een contract af met de Dierenbescherming. Daarmee is de uitvoering van al onze wettelijke taken voor dieren noodhulp geborgd. De extra kosten die we moeten maken om op het wettelijk vereiste niveau te komen bedragen structureel 60 duizend euro per jaar.

31. Transitie Maatschappelijk vastgoed Beijum

In Beijum Oost is een nieuwbouwplan ontwikkeld waarvan ook een Derdengebouw deel uitmaakt. De gedachte is om in dit Derdengebouw op de begane grond wijkfuncties onder te brengen met erboven woningen. Het Derdengebouw dat door Patrimonium ontwikkeld gaat worden is een uitstekende plek voor het WIJ -team Beijum in combinatie met een nieuw Multifunctioneel Buurtcentrum. Deze ontwikkeling is een kans om de ontwikkeling van het kwetsbare Beijum-Oost een essentiële impuls te geven en versnippering van functies in de wijk te voorkomen. Het project kan echter niet gerealiseerd worden zonder tijdelijke herhuisvesting van het WIJ Team. Voorgesteld wordt in 2016 600 duizend euro beschikbaar te stellen voor verplaatsing en tijdelijke huisvesting van het WIJ team Beijum.

32. Voormalige ID banen

Bij de begroting 2015 is besloten 500 duizend euro te reserveren voor de jaren 2015 en 2016 voor de inzet van (gesubsidieerde) maatschappelijke banen. Het moest hierbij gaan om banen waarvan is vastgesteld dat deze samenhangen met activiteiten die door bewoners in de wijken als waardevol zijn aangemerkt. Deze banen dragen bij aan het in stand houden van een basis voorzieningenniveau aan sociaal-maatschappelijke infrastructuur in de wijken. De komende jaren zetten we verder in op wijk- en gebiedsgericht werken. Daarom is het van belang dat er voldoende capaciteit blijft (kritische massa). Vanaf 2016 stellen we daarom structureel 200 duizend euro extra beschikbaar uit de algemene middelen en gaan we jaarlijks 200 duizend euro beschikbaar stellen uit het budget voor gebiedsgericht werken.

33. Transitievergoeding bij ontslag voor SW medewerkers

Per 1 juli 2015 is de transitievergoeding in werking getreden. Deze vergoeding komt in de plaats van de ontslagvergoeding en is bestemd voor (om)scholing en begeleiding van de werknemer die ontslagen is. Werknemers ontvangen een transitievergoeding als de dienstbetrekking eindigt door ontslag na toestemming van UWV, door de kantonrechter of middels wederzijds goedvinden. Ook is de transitievergoeding beschikbaar als een tijdelijk contract eindigt en de werkgever niet verlengt. Voor werknemers in de SW-branche wordt geen uitzondering gemaakt. Op basis van een indicatieve berekening over geheel 2014 ramen we hiervoor een bedrag van 400 duizend euro. In 2016 en 2017 stellen we hiervoor extra middelen beschikbaar. Vanaf 2018 dekken we deze lasten uit het participatiebudget.

34. Verhogen reserve Wmo

Naar aanleiding van de meicirculaire gemeentefonds 2015 is onderzocht of de middelen die beschikbaar zijn binnen de VSD toereikend zijn. Op basis van deze actualisatie is berekend dat er aanvullende middelen noodzakelijk zijn. De bestaande lijn is dat kortingen doorgegeven worden aan de sector. We zien dat deze lijn in 2016 tot een knelpunt kan leiden. Daarom wordt de reserve WMO voor 2016 verhoogd met 1,8 miljoen euro. In 2017 wordt de reserve Wmo verder aangevuld met 1,350 miljoen euro voor een verdere versterking van het weerstandsvermogen vanwege risico's binnen het sociale domein, en specifiek bij de sociale teams. Gedurende 2016 kijken we of het weerstandsvermogen op het onderdeel VSD voldoende is. Zo nodig worden voor de begroting 2017 aanvullende middelen beschikbaar gesteld. Dit wordt meegenomen bij de begroting 2017.

35. Inkomstenderving leges Publiekszaken/ Burgerzaken

Bij de begroting 2015 is incidenteel 550 duizend euro beschikbaar gesteld in 2015 ter compensatie van de inkomstenderving die ontstaat door onder meer het vervallen van de vermissingsleges en het landelijk maximumtarief voor rijbewijzen. In 2016 kan deze inkomstenderving niet op een andere wijze opgevangen worden. Voor 2017 en verder wordt bekeken of de werkwijze efficiënter kan worden ingericht of dat andere maatregelen noodzakelijk zijn.

36. Veiligheidsgelden 2016

Op dit moment is er sprake van een bijdrage vanuit de veiligheidsgelden aan verschillende instellingen. Deze bijdrage maakt dat er beperkt ruimte overblijft voor het financieren van nieuwe activiteiten en opspelende thema's binnen het veiligheidsdomein zelf (zoals evenementen, radicalisering en wijkveiligheid). Andere prioriteitstelling binnen het veiligheidsbeleid leidt tot een knelpunt van 200 duizend euro in 2016 waarvoor we extra beleidsmiddelen beschikbaar stellen.

37. Actualisatie tekort WIMP

Op het terrein van de SW uitvoering doet zich een aantal ontwikkelingen voor die leiden tot een tekort. De eerder geraamde omzetsdaling is groter dan verwacht (nadeel 653 duizend euro). Daarnaast is er een bedrijfsvoeringstekort van 672 duizend euro. Het participatiebudget biedt onvoldoende dekking voor deze tekorten doordat dit budget wordt belast met het subsidietekort dat met 438 duizend euro toeneemt en in totaal 7,238 miljoen euro bedraagt. We stellen vanaf 2016 structureel 1,325 miljoen euro beschikbaar om het tekort als gevolg van omzetsdaling en het bedrijfsvoeringstekort af te dekken.

38. Geothermie

We stellen voor het project Geothermie en Warmtenet Noordwest door te zetten. We worden als aandeelhouder mede-eigenaar van de onderneming Warmtenet Noordwest BV om daarmee de zeggenschap en regie over de onderneming te verkrijgen. De inbreng bedraagt incidenteel circa 5 miljoen euro, omgerekend 150 duizend euro structureel. Daarnaast dient het weerstandsvermogen te worden aangevuld omdat de gemeente deelneemt aan deze projectonderneming. In eerste instantie wordt rekening gehouden met een risico van 1 miljoen euro. Na verloop van tijd gaat de onderneming winst uitkeren (dividend), waardoor de structurele last omlaag gaat.

39 Financiering gebiedsgericht werken

Het college heeft voor de jaarschijven 2016, 2017, 2018 en 2019 incidenteel 1 miljoen euro beschikbaar gesteld om het gebiedsgericht werken een impuls te geven.

Een nadere toelichting op het gebiedsgericht werken wordt gegeven in de [paragraaf 'Gebiedsgericht werken'](#).

40. Beheer sociaal culturele accommodaties

Een viertal Multi functionele centra (MFC's) hebben op basis van de accommodatienota een korting op hun subsidie gekregen omdat het beheer niet werd ingekocht bij WerkPro. Het accommodatiebeleid is vernieuwd en daarmee is de grondslag voor de korting vervallen. We laten de korting vervallen. Dit levert een structureel nadeel op van 70 duizend euro vanaf 2016.

41. Beheer en onderhoud extra kleedkamers

In de kadernota's "Sport op Orde" en "Sport in Beeld" zijn de achterstanden in beheer en onderhoud van de bestaande sportaccommodaties geïnventariseerd en opgelost en is structurele financiering voor het op orde houden van de bestaande accommodaties geregeld. Sindsdien (2008) zijn er in de Stad 15 extra kleedkamers gerealiseerd op de sportparken. Voor die kleedkamers zijn extra investeringsmiddelen beschikbaar gesteld, maar zijn geen extra middelen beschikbaar gesteld voor de kosten voor onderhoud en beheer van deze accommodaties. Deze kosten zijn niet meer op te vangen binnen de bestaande exploitatie. In de gemeentebegroting is een budget areaaluitbreiding voor Onderwijs, Sport en Welzijnsaccommodaties (OSW) opgenomen. Het is bedoeld voor het opvangen van de exploitatielasten van extra voorzieningen in de stad, waaronder de sport accommodaties. Dit budget is de afgelopen jaren ingezet voor de bezuinigingen. In 2016 laten we dit budget weer vrijvallen in de algemene middelen (zie het hoofdstuk 'Dekkingsmogelijkheden'). Een deel van deze vrijval zetten we vanaf 2016 in voor hieraan gelieerde knelpunten, zoals het beheer van de extra kleedkamers. We stellen hiervoor structureel 34 duizend euro beschikbaar.

42. Extra kleedkamers sportpark Corpus Den Hoorn

Op sportpark Corpus Den Hoorn zijn minder kleedkamers dan de norm voorschrijft. Er dienen vier kleedkamers bij te komen. Daarnaast dienen de kleedkamers te zijn voorzien van lockers. De kosten voor de vier extra kleedkamers (inclusief beheer en onderhoud) bedragen structureel 44 duizend euro per jaar vanaf 2016.

43. Bouw sportcentrum Europapark

We onderzoeken samen met het Noorderpoortcollege de mogelijkheden van de realisatie van een sportcentrum op het Europapark. Het sportcentrum wordt de vervanger van de verouderde sporthal De Wijert in het kader van de sportcarrousel. Tegelijkertijd realiseert het Noorderpoort met de bouw hun doelstellingen op het gebied van sport(onderwijs). Onderdeel van het sportcentrum is een topsport accommodatie voor de turnsport. Er komen ook buitensportvoorzieningen voor het Noorderpoortcollege. We reserveren aanvullend structureel 300 duizend euro per jaar vanaf 2016. Een definitief voorstel voor invulling van de bouw van het sportcentrum volgt.

44. Beheer extra gymzalen

In de kadernota's "Sport op Orde" en "Sport in Beeld" zijn de achterstanden in beheer en onderhoud van de bestaande sportaccommodaties geïnventariseerd en opgelost en is structurele financiering voor het op orde houden van de bestaande accommodaties geregeld. Sindsdien (2008) zijn er in de Stad 5 extra gymzalen gerealiseerd. Voor die gymzalen zijn extra investeringsmiddelen beschikbaar gesteld, maar geen extra middelen voor de kosten van onderhoud en beheer. Deze kosten zijn niet meer op te vangen binnen de bestaande exploitatie. We stellen hiervoor structureel 95 duizend euro per jaar beschikbaar vanaf 2016.

45. Grenscorrectie Meerstad

We zijn in overleg met de gemeente Slochteren over een grenscorrectie in het gebied Meerstad. Een ontwerpvoorstel hiertoe wordt in november in beide raden besproken. Het definitieve besluit wordt uiterlijk in maart 2016 door beide raden genomen. In 2016 worden incidentele kosten (communicatiewerkzaamheden, inrichting systemen bij burgerzaken, e.d.) gemaakt om een eventuele overdracht van het gebied naar de gemeente Groningen te regelen. De kosten hiervan bedragen naar verwachting 150 duizend euro.

46. Flexteams/BORG

De flexteams worden ingezet op die plekken in de stad waar extra aandacht nodig is voor het onderhoud van de openbare ruimte zodat wordt voldaan aan de gestelde kwaliteitseisen. Voorgesteld wordt om in 2016 incidenteel 150 duizend euro extra beschikbaar te stellen voor de aanpak van calamiteiten.

47. Aanvulling reserve grondzaken

Vanwege de risico's als gevolg van invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen wordt de reserve grondzaken aangevuld met 1 miljoen euro in 2016.

48. Aanvulling weerstandsvermogen

Voor de langere termijn streven we naar een ratio van het weerstandsvermogen van 1.0. Om het weerstandsvermogen te versterken wordt dit aangevuld met 829 duizend euro in 2016, 2,02 miljoen euro in 2017, 3,058 miljoen euro in 2018 en 1,848 miljoen in 2019.

Hoofdstuk 3 **Bezuinigingen (dekkingsbronnen)**

Dekkingsbronnen 2016-2019

Voor de begroting 2016-2019 hebben wij aanvullende bezuinigingsmaatregelen/dekkingsbronnen in beeld gebracht. Deze dekkingsbronnen zijn voor een deel ter dekking van nieuwe [financiële knelpunten](#) en komen voor een deel in de plaats van bestaande (oude) bezuinigingstaakstellingen waarvan is gebleken dat deze niet te realiseren zijn. De volgende (oude) bezuinigingstaakstellingen komen hierdoor te vervallen:

Bezuiniging	2016	2017	2018	2019
Doorlichting organisatie en taken	-3.500	-5.000	-5.000	-5.000
Doorlichting programma's	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Geen compensatie instellingen	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Bezuiniging vastgoed	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Verhoging dekkingsgraad tarieven	-1.000	-750	-750	-750
Restant taakstelling huisvesting iederz	-650	-650	-650	-650
Rest taakstellingen	-453	-459	-459	-459
Totaal	-10.603	-11.859	-11.859	-11.859

Wij vragen u bij de begroting 2016 de voorgestelde maatregelen 2016 vast te stellen voor een totaal van 15,833 miljoen euro. Hiervan is 14,603 miljoen euro incidenteel en 1,230 miljoen euro structureel. De verdeling van de maatregelen 2016 over de (deel)programma's staat weergegeven in de volgende tabel. De maatregelen worden afzonderlijk toegelicht.

Dekkingsbronnen 2016-2018 per (deel)programma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
01 Werk en Inkomen								
01.2 Inkomen en armoedebestrijding								
1. Actualisatie BUIG	5.000							
2. Rechtmatigheid	2.000		1.000					
3 GBI						250		
4 Beschermingsbewind		80						
02 Economie en werkgelegenheid								
02.3 Ruimte voor bedrijvigheid								
5 Alternatieve financiering investeringsprogramma	1.000							
03 Onderwijs								
03.1 Onderwijskansen								
6 Vensterscholen		100						
7 Onderwijsachterstandenbeleid			100					
04 Welzijn, gezondheid, zorg en vernieuwing sociaal domein								
8 Geen compensatie richting instellingen voor loon- en prijsstijging		1.000						
05 Sport en bewegen								
05.1 Sportieve infrastructuur								
9 Financiering Skybox		50						
07 Verkeer								
07.2 Openbaar vervoer								
10 Plankosten			500					
07.3 Auto								
11 Autobereikbaarheid			1.000					
07.4 Parkeren								
12 Parkeervergunning				150		50		
08 Wonen								
08.7 Overig wonen								
13 ISV			1.000		1.000		1.000	
11 Stadhuis en Stadjer								
11.1 Publieke dienstverlening								
14 Verg. proces en gerechtskst proc. WOZ-waarde	125							
12 College en Raad								
12.1 College en Raad								
15 Efficiency organisatie				750				
16 Ophogen opbrengst korte mismatchlimiet	200				500		500	
17 MKBA subsidies				2.000				
18 Vrijval reserves	2.000		2.000					
19 Vrijval areaaluitbreiding (sociaal)	878			323				117
14 Algemene ondersteuning								
14.1 Algemene ondersteuning								
20 Vrijval frictiebudget	2.000		1.500		3.000			
21 Vastgoed	1.400			2.000				
Totaal	14.603	1.230	7.100	5.223	4.500	300	1.500	117

1. Actualisatie BUIG

Het verdeelmodel voor de bijstand wordt in 2015 op enkele onderdelen aangepast. Substantiële wijzigingen vinden nog niet plaats. Hierdoor verwachten we ook in 2016 een overschot op de BUIG dat 5 miljoen euro groter is dan we bij de begroting 2015 hadden verwacht.

2. Rechtmatigheid

In 2015 voeren we een screening op rechtmatigheid en voorliggende voorzieningen uit. Deze moet leiden tot een besparing van 3 miljoen euro in 2015. We verwachten de besparing doorloopt in 2016 en 2017 maar dat deze wel minder wordt. Voor 2016 en 2017 houden we rekening met een besparing van respectievelijk 2 miljoen en 1 miljoen euro.

3. Gemeenschappelijke backoffice inkomen (GBI)

Binnen de uitvoering van de bijstand wordt landelijk gewerkt aan de ontwikkeling van een gemeenschappelijk backoffice inkomen. Deze maakt uitvoering van backoffice taken op landelijk of regionaal niveau mogelijk. Over het schaalniveau van uitvoering moet nog worden besloten maar een besparing van de uitvoeringskosten van structureel 250 duizend euro vanaf 2018 is in elk geval mogelijk.

4. Beschermingsbewind

De uitvoering van beschermingsbewind is geen kerntaak van de gemeente, maar wordt wel op kleine schaal uitgevoerd door de GKB vanaf eind 2001. Dit kost de gemeente geen geld omdat vanuit de opbrengst de kosten

worden gedekt. Door uitbreiding van de formatie kunnen meer zaken worden opgepakt waardoor er structureel geld kan worden verdiend. We houden rekening met 80 duizend euro structureel vanaf 2016.

5. Alternatieve financiering investeringsprogramma

We houden in ons investeringsprogramma rekening met een positief resultaat bij de eindafrekening van lopende subsidies in 2016. Dit levert naar verwachting een incidenteel voordeel op van 1 miljoen euro.

6. Vensterscholen

We verwachten op de budgetten voor vensterscholen vanaf 2016 structureel 100 duizend euro te kunnen besparen.

7. Onderwijsachterstandenbeleid

Vanuit het Rijk krijgen we middelen voor het onderwijsachterstandenbeleid. Met de inzet van het rijksgegeld kan een deel van de gemeentelijke middelen vrijvallen die daarvoor waren gereserveerd. Dit leidt tot een besparing van 100 duizend euro incidenteel in 2017.

8. Geen compensatie richting instellingen voor loon- en prijsstijging/Korting accres instellingen

In 2016 houden we structureel 1 miljoen euro in op het budget voor loon- en prijsstijging richting instellingen. Dit hebben we in 2015 ook gedaan waardoor in totaal 2 miljoen beschikbaar komt.

9. Financiering Skybox

De kosten van de Skybox worden gedekt vanuit het programma Sport en bewegen, deelprogramma Sportieve infrastructuur. Door hiervoor vanaf 2016 het intensiveringsbudget binnen het programma Economie en werkgelegenheid aan te wenden, valt vanaf 2016 structureel 50 duizend euro vrij.

10. Plankosten

Doordat de plankosten die samenhangen met de ontwikkeling en uitvoering van het Stationsgebied Groningen lager uitvallen, is een incidentele besparing mogelijk van 500 duizend euro in 2017. Deze plankosten maken onderdeel uit van de intensiveringsmiddelen Verplaatsen.

11. Autobereikbaarheid

Binnen het programma Autobereikbaarheid kan incidenteel 1 miljoen euro worden bespaard in 2016. Dit betreft aan de ene kant projecten die goedkoper uitvallen of door andere partijen worden getrokken en aan de andere kant het niet uitvoeren van een project met minder prioriteit. Met de provincie en regio moet hier nog wel afstemming over plaats vinden.

12. Parkeervergunningen

In 2014 is besloten de tarieven van de parkeervergunningen en de bezoekerspassen met ingang van 1 januari 2015 in 4 jaarlijkse stappen van € 5,- te verhogen met € 20 om zodoende de kwetsbaarheid van de exploitatie van het Parkeerbedrijf te verminderen en de risico's op het Parkeerbedrijf in de komende jaren te beperken. Bij de begroting 2016 stellen we een extra tariefsverhoging in 2017 voor met een structureel effect van 150 duizend euro in 2017 tot structureel 200 duizend euro vanaf 2018. De financiële effecten van deze tariefsverhoging wordt toegevoegd aan de algemene middelen.

13. ISV

Door het investeringsprogramma op basis van de ontwikkelagenda voor stad en regio te herijken is het mogelijk om in 2017, 2018 en 2019 jaarlijks 1 miljoen euro incidenteel te laten vrijvallen. Deze vrijval wordt ingezet voor de financiering van het gebiedsgericht werken.

14. Vergoeding proces en gerechtskosten WOZ waarde

Voor dekking van dit knelpunt was 325 duizend euro incidenteel beschikbaar gesteld. Achteraf bleek hiervan 200 duizend euro nodig te zijn waardoor er incidenteel 125 duizend euro vrijvalt in 2016.

15. Efficiency organisatie

Wij verwachten door samenwerking van de gemeente met andere organisaties een besparing te kunnen realiseren van 750 duizend euro vanaf 2017.

16. Ophogen opbrengst korte mismatchlimiet

Bij de begroting 2014 is voor de jaren 2016 en 2017 een aanvullend voordeel op de korte mismatch financiering ingeboekt van jaarlijks 500 duizend euro incidenteel. Op basis van geactualiseerde berekeningen blijkt het ingeboekte voordeel voor 2016 opgehoogd te kunnen worden met 200 duizend euro. Voor de jaren 2018 en 2019 is nog geen rekening gehouden met een aanvullend voordeel waardoor in deze jaren een incidenteel voordeel wordt gerealiseerd van 500 duizend euro.

17. MKBA subsidie

De uitvoering van een maatschappelijk kosten en baten analyse op alle subsidies en overige uitgaven niet zijnde organisatiekosten, biedt inzicht in de effectiviteit ervan. Onder andere op basis van dit inzicht worden de gemeentelijke uitgaven met structureel 2 miljoen euro verlaagd vanaf 2017.

18. Vrijval reserves

Door het niet doorgaan van de Zuiderzee-lijn heeft het kabinet gekozen voor een regiospecifiek pakket (RSP) waar infrastructurele maatregelen onderdeel van uitmaken. Hier valt in 2016 en 2017 2 miljoen euro incidenteel uit vrij.

19. Vrijval areaaluitbreiding (sociaal)

In het meerjarenbeeld wordt vanaf 2006 jaarlijks een bedrag toegevoegd voor onderhoud van voorzieningen die worden aangelegd doordat de stad groeit. Het in 2016 gereserveerde bedrag van 878 duizend euro kan incidenteel vrijvallen. In 2017 valt 323 duizend vrij en vanaf 2018 structureel 440 duizend euro.

20. Vrijval frictiebudget

Van het beschikbare frictiebudget in 2016 kan na aftrek van de verwachte uitgaven aan frictiekosten in totaal 6,5 miljoen vrijvallen. Hiervan wordt in 2016 2 miljoen, 2017 1,5 miljoen en in 2018 3 miljoen euro gebruikt als incidentele dekking.

21. Vastgoed

Door een verkoop van maatschappelijk vastgoed wordt in 2016 incidenteel 1,4 miljoen euro aan opbrengst gerealiseerd. Vanaf 2017 moet het integraal vastgoedmanagement zoals we dat aan het vormgeven zijn, leiden tot een structurele besparing van 2 miljoen euro.

Dekkingsbronnen 2014-2017

Bij de begroting 2014 hebben wij voor de periode 2014-2017 dekkingsbronnen bepaald. Wij vragen u bij de begroting 2016 de voorgestelde maatregelen/dekkingsbronnen 2016 vast te stellen voor een bedrag van in totaal 5,223 miljoen euro. Hiervan is 4,8 miljoen euro incidenteel en 423 duizend euro structureel. De verdeling van de maatregelen 2016 over de (deel)programma's staat weergegeven in de volgende tabel. De maatregelen worden afzonderlijk toegelicht.

Dekkingsbronnen 2014-2017 per deelprogramma		2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)
01 Werk en Inkomen					
01.1 Werk en activering					
3 Taakstelling Werk & Participatie			323		
11 Stadhuis en Stadjer					
11.1 Publieke dienstverlening					
74 Openingstijden publieksbalie			100		
12 College en raad					
12.1 College en raad					
89 Vrijval bijdrage aan reserve BCF		800			1.200
91 Mismatchvoordeel		500		500	
14 Algemene ondersteuning					
14.1 Algemene ondersteuning					
79 Bezuiniging eigen organisatie		3.500			5.000
Totaal		4.800	423	500	6.200

3. Taakstelling Werk& Participatie

Bij de begroting 2014 is besloten tot een structurele besparing van 323 duizend euro vanaf 2016 op de budgetten bestemd voor Werk en Participatie. Bij het opstellen van de begroting 2016 is hier rekening mee gehouden.

74. Openingstijden publieksbalie

Door de openingstijden van de Publieksbalie te beperken, efficiency voordelen vanuit kanaalsturing en meer klantcontact op afspraak wordt vanaf 2016 jaarlijks een structurele besparing van 100 duizend euro gerealiseerd.

89. Vrijval bijdrage aan reserve BCF

Uit de evaluatie van het BTW compensatiefonds (BCF) is gebleken dat de structurele voeding van de bestemmingsreserve BCF kan vrijvallen. Bij de begroting 2014 is voorgesteld de in de meerjarenbegroting gereserveerde bijdrage tot en met 2017 van 400 duizend euro structureel cumulatief (dit is een jaarlijks met 400 duizend euro olopend structureel bedrag) vrij te laten vallen.

91. Mismatchvoordeel

Op basis van positieve resultaten van voorgaande jaren is bij de begroting 2014 besloten een hoger deel van het mismatchvoordeel vooraf te ramen in de begroting. Voor de jaren 2016 en 2017 is een jaarlijks hogere opbrengst geraamd van 500 duizend euro. Bij de begroting 2016 is het verwachte voordeel voor de jaarschijf 2016 verder opgehoogd met 200 duizend euro en wordt voor de jaren 2018 en 2019 ook een hogere opbrengst van jaarlijks 500 duizend euro verwacht (zie ook het overzicht dekkingsbronnen 2016-2019).

79. Bezuiniging eigen organisatie

Bij de begroting 2014 is voorgesteld een bezuiniging op de organisatie in te boeken van 2 miljoen euro in 2015, 7 miljoen euro in 2016 en 10 miljoen euro vanaf 2017. In de begroting 2016 wordt voor de helft van deze taakstelling een alternatieve invulling gegeven. Voor het resterende deel worden oplossingsmogelijkheden in kaart gebracht.

Dekkingsbronnen 2015-2018

Bij de begroting 2015 hebben wij voor de periode 2015-2018 dekkingsbronnen bepaald. Wij vragen u bij de begroting 2016 de voorgestelde maatregelen/dekkingsbronnen 2016 vast te stellen voor een bedrag van in totaal 27,25 miljoen euro. Hiervan is 24,4 miljoen euro incidenteel en 2,85 miljoen euro structureel. De verdeling van de maatregelen 2016 over de (deel)programma's staat weergegeven in de volgende tabel. De maatregelen worden afzonderlijk toegelicht.

Dekkingsbronnen 2015-2018 per deelprogramma	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)
01 Werk en Inkomen						
01.1 Werk en activering						
1 Vrijval p-budget/omzetting iederz tekort	5600		5000		445	
2 Terugdringen uitvoeringstekort iederz		350				
01.2 Inkomen en armoedebestrijding						
3 Actualisatie budget BUIG	3000					
08 Wonen						
08.7 Overig wonen						
8 Vrijval ISV-middelen	500					
12 College en raad						
12.1 College en raad						
12 Uitstel vervanging Herewegviaduct	900			1.200		
13 Verhoging dekkingsgraad tarieven				90		
17 Geen interne compensatie voor loon- en prijsstijgingen		2.500				
20 Opbrengst ruil incidenteel structureel geld	14400					
14 Algemene ondersteuning						
14.1 Algemene ondersteuning						
16 Outsourcing ICT				5.000		
Totaal	24400	2.850	5000	6.290	445	0

1. Vrijval p-budget/ omzetting iederz tekort

Rekening houdend met de actualisatie van het ingeschatte tekort bij iederz in 2015 bij het coalitieakkoord, resteert in 2016 een bedrag van 5,6 miljoen euro dat ten laste van het participatiebudget gebracht kan worden. Door dit deel van het tekort van iederz te dekken uit het participatiebudget valt 5,6 miljoen euro aan gemeentelijke middelen vrij.

2. Terugdringen uitvoeringstekort iederz

Vanaf 2016 brengen we het uitvoeringstekort bij iederz terug met 350 duizend euro structureel door een besparing op de huisvestingslasten. In de begroting 2015 was een opbrengst geraamd van 1 miljoen euro structureel vanaf 2016. Het restant van 650 duizend euro wordt op een alternatieve manier gerealiseerd.

3. Actualisatie budget BUIG

Het Rijk heeft eind september 2014 nadere informatie verstrekt over de budgetten die gemeenten vanaf 2015 krijgen voor het uitkeren van de bijstand en de loonkostensubsidie. Op basis van deze informatie verwachtten we een positief resultaat op de BUIG van 7,7 miljoen euro in 2015 en 3 miljoen euro incidenteel in 2016. Overigens weten we nu dat de aanpassingen aan het model in 2016 niet tot een fundamenteel andere verdeling zullen leiden. Daarom wordt nu rekening gehouden met een aanvullend incidenteel voordeel van 5 miljoen euro. Zie ook 'Dekkingsbronnen 2016-2019 -1.Actualisatie BUIG'.

8. Vrijval ISV-middelen

We verwachten in 2016 500 duizend euro vrijval binnen de ISV middelen. Deze vrijval zetten we in ter dekking van de begroting. Voor de jaren 2017-2019 wordt incidenteel rekening gehouden met een vrijval van 1 miljoen euro. Zie ook 'Dekkingsbronnen 2016-2019 – 13. ISV'.

12. Uitstel vervanging Herewegviaduct

Uit onderzoek blijkt dat de vervanging van het Herewegviaduct uitgesteld kan worden. Voor uitstel van vervanging is wel groot onderhoud nodig aan het viaduct. Hiervoor is een bedrag van 1,5 miljoen euro nodig. Het gereserveerde bedrag - voor vervanging - van structureel 1,2 miljoen euro in 2015 zetten we in voor het groot onderhoud. In 2016 zetten we nog 300 duizend euro in vanuit dit budget voor het groot onderhoud. Per saldo valt hierdoor 900 duizend euro vrij in 2016 en structureel 1,2 miljoen euro vanaf 2017.

13. Verhoging dekkingsgraad tarieven

Door de privaatrechtelijke tarieven te verhogen verwachtten we vanaf 2016 1 miljoen euro structureel aan extra inkomsten binnen te krijgen. Hiervan is 160 duizend euro structureel bij de begroting 2015 vastgesteld. De totale verwachte opbrengst van deze maatregel vanaf 2017 is bijgesteld naar 250 duizend euro structureel. Dit houdt in dat deze maatregel in 2017 ten opzichte van de opbrengst in 2016 tot een extra opbrengst leidt van 90 duizend euro. Het restant van de taakstelling vanaf 2017 van 750 duizend euro is als knelpunt opgelost door vanaf 2017 structureel aanvullende middelen beschikbaar te stellen.

17. Geen interne compensatie voor loon- en prijsstijgingen

Na 2015 houden we ook in 2016 structureel 2,5 miljoen euro in op het budget voor loon- en prijsstijgingen richting de interne organisatie. Daardoor komt vanaf 2016 structureel 5 miljoen euro beschikbaar.

20. Opbrengst ruil incidenteel structureel geld

Uit een nadere inventarisatie van de investeringen in lopende grondexploitaties blijkt dat er aanvullende ruimte is om investeringen te activeren en hiermee incidenteel geld vrij te spelen tegen structureel hogere kapitaallasten. In 2016 ruilen we aanvullend op voorgaande begrotingen 14,4 miljoen euro. In de begroting hebben we rekening gehouden met de hogere kapitaallasten als gevolg van deze ruil.

16. Outsourcing ICT

Door het outsourcen van onze ICT verwachten we een structurele besparing van 5 miljoen euro vanaf 2017 te kunnen realiseren.

In onderstaand overzicht staan de financiële consequenties samengevat van het financieel meerjarenbeeld, de financiële knelpunten en de dekkingsbronnen.

Financieel perspectief				
	2016	2017	2018	2019
Financieel meerjarenbeeld	9.578	8.559	8.369	10.160
Financiële knelpunten:				
- nieuwe financiële knelpunten	-14.808	-10.253	-7.763	-6.671
- bestaande (oude) bezuinigingstaakstellingen niet te realiseren	-10.603	-11.859	-11.859	-11.859
Totaal financiële knelpunten	-25.411	-22.112	-19.622	-18.530
Dekkingsbronnen	15.833	13.553	11.253	8.370
Totaal	0	0	0	0

Investerings- en financieringsstaat

Investerings- en financieringsstaat

Als onderdeel van de uiteenzetting van de financiële positie geven wij in deze paragraaf een beeld van de investeringen in 2016 en de financiering daarvan. Dit wordt hieronder samengevat in de Investerings- en Financieringsstaat. Het overzicht en de toelichting daarop zijn tevens van belang voor de autorisatie van kredieten. In de Financiële Verordening is namelijk bepaald dat de kredieten voor de zogenaamde routine-investeringen meteen bij de begroting worden gevoteerd en dat voor de overige investeringen de benodigde kredieten in de loop van het jaar door middel van afzonderlijke voorstellen aan uw raad worden voorgelegd.

Investerings- en financieringsstaat	Boekwaarde 01.01.2016	Bruto investeringen	Vermin- deringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31.12.2016
Investerings- en financieringsstaat					
Vaste activa					
<i>I. Investerings- en financieringsstaat</i>					
- Routine investeringen		9.223	0		
- Beleidsmatige investeringen		20.467	0		
<i>II. Investerings- en financieringsstaat</i>					
- Investerings- en financieringsstaat		12.074	7.945		
Totaal vaste activa	1.091.187	41.764	7.945	35.482	1.089.524
Vlottende activa					
- Onderhanden werk inzake	197.625	47.175	22.087	0	222.713
Financiële activa					
- Kapitaalverstrekingen	26.105	0	0	0	26.105
- Uitgezette leningen	459.077	1.200	12.316	0	447.961
- Bijdragen aan activa van derden	4.245	0	0	119	4.226
Totaal financiële activa	489.527	1.200	12.316	119	478.292
Totaal activa	1.778.339	90.139	42.348	35.601	1.790.529
Financiering	Boekwaarde 01.01.2016	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31.12.2016
Reserves	215.074	29.283	10.496		233.961
Voorzieningen	29.804	2.802	4.186		28.420
Opgenomen geldleningen Treasury	1.212.320	148.963	47.430		1.313.853
Alsnog te financieren	214.295				214.295
Totaal financiering	1.671.493	181.148	62.112	0	1.790.529

Toelichting

Vaste activa

Bij de vaste activa wordt voor 41,8 miljoen euro aan investeringen geraamd, met daartegenover 7,9 miljoen euro aan subsidies en eigen gemeentelijke bijdragen. In combinatie met de geraamde afschrijvingen ad 35,5 miljoen euro daalt daardoor de boekwaarde van de vaste activa van 1.091 miljoen euro naar 1.089 miljoen euro.

De 41,8 miljoen euro aan investeringen in vaste activa onderscheiden we naar drie soorten, namelijk:

Routine-investeringen	9,2 miljoen euro
Beleidsmatige investeringen	20,5 miljoen euro
Investerings- en financieringsstaat	12,1 miljoen euro

Routine-investeringen

De routine-investeringen zijn investeringen ter vervanging van bestaande activa in de sfeer van bedrijfsvoering met als doel de bedrijfsvoering op het huidige peil te houden. Het betreft voornamelijk investeringen in automatisering, meubilair, huisvesting, voertuigen en materieel. Voor 2016 betreft het de volgende investeringen:

Routine- investeringen 2016 (bedragen x1.000 euro)	
Vervangingsinvesteringen I&A	1.490
Vervangingsinvesteringen Huisvesting	906
Vervangingsinvesteringen Facilitair	20
Vervangingsinvesteringen Oosterpoort/ Stadsschouwburg	1.715
Vervangingsinvesteringen Stadsbeheer	4.641
Vervanging materieel Maatschappelijke Participatie	451
Totaal	9.223

De kapitaallasten van deze investeringen zijn opgenomen in deze begroting. Het beschikbaar stellen van de kredieten vindt bij de begrotingsvaststelling plaats in het raadsvoorstel bij de begroting.

Beleidsmatige investeringen

Beleidsmatige investeringen betreffen investeringen waarover al principebesluiten zijn genomen en waarvoor de dekking al is geregeld. De autorisatie en kredietverstrekking vinden niet plaats bij de vaststelling van de begroting, maar in de vorm van afzonderlijke raadsvoorstellen in de loop van het jaar. Voor 2016 worden voor 20,5 miljoen euro aan beleidsmatige investeringen geraamd.

Beleidsmatige investeringen met economisch nut	Bruto	Verminderingen
Sporthal Europapark	1.729	
Investeringen Sportparken 2016	1.409	
Camping Stadspark	400	
Papiermolen	1.650	
Vervanging riolering	15.279	
Totaal	20.467	0

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Investeringen met maatschappelijk nut zijn investeringen die in principe niet verhandelbaar zijn, maar wel een meerjarig nut (kunnen) hebben. Voor zover ze plaatsvinden in de openbare ruimte mogen ze worden geactiveerd. Voorbeelden hiervan zijn wegen, straten, pleinen, bruggen, openbaar groen. Voor 2016 wordt 12,1 miljoen euro investeringen geraamd. Het betreft:

Investeringen in de openbare ruimte met maatsch. nut	Bruto	Verminderingen
Verkeer- en vervoerprojecten	7.672	7.945
Vervangingsinvesteringen in de openbare	4.402	0
Totaal	12.074	7.945

- De 7,7 miljoen euro investeringen in verkeer- en vervoerprojecten betreffen voornamelijk het Stationsgebied (0,8 miljoen euro), Hoogkerk (3,0 miljoen euro), HOV-as (2,6 miljoen euro) en diversen (1,3 miljoen euro). Daarbij worden 7,9 miljoen euro aan bijdragen verwacht uit subsidies en overige inkomsten.
  - De 4,4 miljoen euro vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte betreffen investeringen in bekabeling VRI's (1,5 miljoen), oeverbeschoeiingen (2,6 miljoen), en speelvoorzieningen (0,3 miljoen).
- Ook bij deze investeringen worden voor de autorisatie en kredietverstrekking afzonderlijke raadsvoorstellen aan uw raad voorgelegd.

Vlottende activa: onderhanden werk inzake grondexploitaties

Investeringen in grondexploitaties gelden in de gemeentelijke verslaglegging als vlottende activa. Het betreft zaken als grondaankopen en infrastructurele werken. In 2016 gaat het naar verwachting om 47,2 miljoen euro aan investeringen, met daartegenover 22,1 aan inkomsten.

Investerings in grondexploitatie	Bruto	Verminderings
Woningbouw	10.879	11.235
Bedrijventerreinen	35.417	10.477
Wijkvernieuwing	294	0
Hergebruik grond	585	375
Totaal	47.175	22.087

De investeringen zijn als volgt opgebouwd:

Woningbouwlocaties 10,9 miljoen euro

- CiBoGa 0,8 miljoen euro
- Helpermaar 0,3 miljoen euro
- Oosterpark 0,4 miljoen euro
- Reitdiep 3 + 4 1,7 miljoen euro
- Oosterhamrikzone 2,0 miljoen euro
- Eemskanaalzone 5,7 miljoen euro

Bedrijfsterreinen en kantoren 35,4 miljoen euro

- Eemspoort 0,2 miljoen euro
- Zernike 1,3 miljoen euro
- Westpoort 1,4 miljoen euro
- Rode Haan 0,7 miljoen euro
- Europapark 2,6 miljoen euro
- Grote Markt 29,1 miljoen euro
- Driehoek Peizerweg 0,1 miljoen euro

Wijkvernieuwing 0,3 miljoen euro

- Paddepoel Zuidoost 0,3 miljoen euro

Hergebruik grond 0,6 miljoen euro

- Bouwrijp maken 0,5 miljoen euro
- Planontwikkeling 0,1 miljoen euro

Financiële activa

Begin 2016 heeft de gemeente naar verwachting voor totaal 490 miljoen euro aan financiële activa. Dit betreft als hoofddonderdelen zo'n 459 miljoen euro aan verstrekte geldleningen en zo'n 26 miljoen euro aan kapitaalverstrekkingen (deelnemingen). Bij de verstrekte geldleningen gaat het voornamelijk om de leningen voor Meerstad (275 miljoen euro) en de leningen aan woningcorporaties (138 miljoen euro). Het bedrag aan uitgezette leningen loopt met 11 miljoen euro terug. Dit komt vooral doordat er sinds 2001 aan woningcorporaties geen leningen meer worden verstrekt en er alleen nog aflossing plaats vindt van bestaande leningen. Het totaal van de uitgezette leningen eind 2016 komt daardoor uit op 447 miljoen euro. Het totaal van de financiële activa komt uit op afgerond 478 miljoen euro.

Financiering

Als gevolg van de verschillende bewegingen hierboven beschreven stijgt de boekwaarde van de gemeentelijke activa van 1,778 miljard naar 1,790 miljard euro. De financiering van deze boekwaarde geschiedt door middel van de reserves en voorzieningen van de gemeente, door geldleningen die de gemeente in het verleden heeft aangetrokken, door het inzetten van kort geld of door het aantrekken van nieuwe geldleningen.

De omvang van de reserves neemt naar verwachting toe van 215 naar 234 miljoen euro en de omvang van de voorzieningen neemt af van 30 miljoen euro naar 28 miljoen euro. Per saldo komen de eigen financieringsmiddelen daarmee eind 2016 naar verwachting uit op 262 miljoen euro. Het overgrote deel van de 1,790 miljard euro aan boekwaarde wordt daarom gefinancierd met langlopende leningen. Het totaal aan aangetrokken lange geldleningen begin 2016 bedraagt naar verwachting 1,212 miljard euro. Hierop wordt 47 miljoen euro afgelost en 149 miljoen euro aan nieuwe leningen worden aangetrokken. Het bedrag van de opgenomen lange geldleningen eind 2016 komt daarmee uit op 1,314 miljard euro. In combinatie met de 262 miljoen aan reserves en voorzieningen is er ten opzichte van de geraamde boekwaarde van 1,790 miljard euro eind 2016 nog een gat van 214 miljoen euro. Dit zal gefinancierd worden door het inzetten van kort geld en/of door alsnog nieuwe geldleningen aan te trekken. Deze bedragen verschillen van de bedragen in bijlage 9 'Overzicht opgenomen/op te nemen langlopende leningen', omdat het hier gaat over voornemens tot investeren of wel kredietaanvragen, die in werkelijkheid in 2016 niet in alle gevallen voor het volle bedrag tot uitgaven hoeven te leiden. Bijlage 9 is opgesteld vanuit treasury-perspectief: op basis van in 2015 en 2016 daadwerkelijke verwachte kasstromen voor investeringen is ingeschat welk bedrag aan langlopende leningen moet worden aangetrokken.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Gemeenten dienen in de begroting in te gaan op de zogenaamde jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Onder arbeidsrechtelijke verplichtingen worden verstaan de aanspraken op toekomstige uitkeringen door huidig dan wel voormalig personeel. Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft voor dat jaarlijkse arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume via de exploitatie moeten lopen. Als de verplichtingen niet van een vergelijkbaar volume zijn, dan moet hiervoor een voorziening worden getroffen. Toepassing van deze voorschriften leidt tot de volgende situatie:

1. Wachtgeld (oude verplichtingen) en pensioenen ambtenaren

De verplichtingen aan ambtenaren worden door de gemeentelijke diensten jaarlijks op basis van de in- en uitstroom becijferd. Bij een omvang van de gemeente Groningen blijven de jaarlijkse exploitatielasten daarvan nagenoeg gelijk. Om die reden treffen we dan ook geen voorziening, maar nemen we de jaarlijkse lasten in de exploitatie op.

2. WW-conforme uitkeringen en bovenwettelijke WW-uitkeringen (vervangen wachtgeld)

Bovenwettelijke WW-conforme uitkering is een regeling die op 1 januari 2001 is ingegaan (hoofdstuk 10a van de ARG). Zit men eenmaal in een regeling dan blijft die op iemand van toepassing gedurende de resterende duur van de werkloosheid. Sinds 1 juli 2008 geldt hoofdstuk 10d ARG: de uitkeringen zijn qua duur en hoogte versoberd, dit geldt dus bij ontslagen van na die periode. De stijging van de WW-uitkeringen is gering en constant.

Directies nemen de kosten als last in hun begroting op onder uitkeringskosten voormalig personeel.

In de CAO 2013 – 2015 is de duur van de uitkering conform hoofdstuk 10D ARG verlengd tot de voor de ex-medewerker geldende AOW leeftijd.

3. Wachtgeld en pensioenen wethouders

Bepalend voor het instellen van een voorziening voor pensioenen en wachtgeld wethouders is het ongelijkmatige karakter van de verplichting. Als de verplichting jaarlijks van een vergelijkbaar volume is, mag geen voorziening worden ingesteld. De jaarlijks soms aanzienlijke fluctuatie in dergelijke verplichtingen door mogelijke (tussentijdse) wethouders wisselingen is een belangrijke wegingsfactor voor pensioenen en wachtgeld wethouders. De verplichtingen, en daarmee de fluctuaties ervan, worden nog verhoogd als oud-wethouders de gevormde pensioenrechten opeisen bij waardeoverdracht. Het betreft verder wisselingen binnen een relatief kleine groep; de jaarlijkse schommelingen in de verplichtingen in verband met pensioenen en wachtgeld wethouders kunnen al snel aanzienlijk zijn. Daarom zal er normaal gesproken een voorziening voor pensioenen en wachtgeld wethouders moeten worden getroffen. De pensioenen van de wethouders na 2007 zijn verzekerd bij Loyalis. Daarom hoeft er geen voorziening gevormd te worden en worden de jaarlijkse pensioenpremies als last in de begroting opgenomen. Voor APPA-pensioenen is het wel verplicht een voorziening te treffen.

4. Opgebouwde vakantierechten

Over de maanden juni tot en met december bouwen ambtenaren recht op vakantiegeld op, welke rechten in mei het jaar daarop worden uitbetaald. Feitelijk zou het bedrag van deze zeven maanden ten laste van de exploitatie van het lopende jaar moeten worden gebracht en als nog te betalen schuld op de balans in de jaarrekening moeten worden opgevoerd. Omdat er geen grote mutaties in de totale omvang van het personeelsbestand zijn, heeft dit weinig tot geen effect op de uitkomst van de exploitatie over de jaren heen. Om die reden is er sprake van een gelijk volume en is het niet toegestaan vanuit het BBV een balanspost te creëren.

5. Levensloopregeling

Sinds 1 januari 2012 is de levensloopregeling niet meer beschikbaar voor nieuwe deelnemers. Voor bestaande deelnemers geldt overgangsrecht. Hierbij speelt de hoogte van het levenslooptegoed een rol. Wanneer een medewerker op 31 december 2011 een levenslooptegoed had van minder dan 3 duizend euro kan er met ingang van 1 januari 2012 niet meer gespaard worden. Wanneer de medewerker in 2012 nog een levenslooptegoed had, valt dit tegoed vrij op 1 januari 2013. Wanneer een medewerker op 31 december 2011 een levenslooptegoed had van 3 duizend euro of meer, kan hij tot en met 31 december 2021 blijven door sparen. Als een medewerker in 2013 het levenslooptegoed ineens opneemt, wordt er over 80% van het tegoed loonheffingen ingehouden het restant tegoed wordt onbelast uit betaald. Het tegoed dat een medewerker (bovenop de 3 duizend euro op 31 december 2011) sinds 1 januari 2012 heeft opgebouwd, moet wij wel volledig belasten. Dit overgangsrecht is niet meer van toepassing op het jaar 2014 en volgende.

6. Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA)

De gemeente Groningen is per 1 januari 2008 eigenrisicodragend geworden in het kader van de

Regeling Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA). Hiertoe is besloten omdat de instroom van medewerkers in de voormalige WAO, nu WIA, in de gemeente Groningen laag is. De uitvoering van de WGA is vervolgens in 2008 door de gemeente zelf ter hand genomen. Door het eigenrisico-dragerschap (ERD) kan de gemeente, indien er hoge instroom in de WGA plaats vindt, de helft van de WGA-lasten verhalen op de werknemers. In 2012 is besloten dat er in ieder geval tot 2015 geen verhaal in het kader van de WGA op de werknemers plaatsvindt, omdat de lasten van de bijdrage zeer gering zijn. De lasten van de werkgeversbijdrage, die identiek is aan de bijdrage van de werknemer, zijn laag, komen zelden voor en worden om die reden als last in de exploitatie opgenomen. Na evaluatie van het eigen-risicodragerschap WGA zal worden besloten of verhaal van (fictieve) WGA premie op de werknemer kan plaatsvinden. De evaluatie WGA ERD heeft niet plaatsgevonden.

7. Verlofstuwmeer

Verlofstuwmeren ontstaan door niet opgenomen verlofuren jaar in jaar uit mee te nemen naar het volgende jaar. De financiële gevolgen van het toekennen en opnemen van verlof moeten gerekend worden tot de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen. Vanuit de vraag en antwoordrubriek van de commissie BBV wordt duidelijk dat voor een gemeente als de gemeente Groningen zulke verplichtingen beschouwd moeten worden als zijnde van een jaarlijks vergelijkbaar volume. Volgens de regels betekent dat geen voorziening opnemen maar de lasten in de begroting ramen. Verder is het zo dat het opnemen van verlof uit een verlofstuwmeer niet leidt tot extra lasten. Dus in die zin is er ook geen aanleiding om een verplichting op te nemen. Slechts bij ontslag of opheffen van een organisatieonderdeel zou uitbetaling van de verlofuren aan de orde kunnen zijn. Maar dan neem je dat mee bij de budgettaire gevolgen van zo'n ingreep, en niet door in zijn algemeenheid in de jaarrekening een voorziening op te nemen voor een verlofstuwmeer. Om vorenstaande redenen wordt geen voorziening getroffen en nemen we de jaarlijkse lasten in de exploitatie op.

8. Kosten reorganisatie

In januari 2013 is een notitie verschenen van het BBV, welke nadere spelregels geeft voor de verwerking en bepaling van een eventuele reorganisatievoorziening. Aan het vormen van een reorganisatievorming zijn de volgende voorwaarden verbonden:

De gemeente moet een reorganisatieplan en/of besluit genomen hebben in het betreffende boekjaar;

- Het personeel moet over het plan en/of besluit zijn geïnformeerd;
- De omvang van de verplichting moet op betrouwbare wijze kunnen worden geschat.
- Alleen bij zeer grote organisaties, waar permanent wel enige reorganisatie plaatsvinden kan er sprake zijn van een voorspelbaar gelijkmatig kostenpatroon, zodat er dan geen voorziening mag worden gevormd. Omdat er in 2016 nog een aantal reorganisaties aan de orde is hebben we hiervoor een voorziening ingesteld in de begroting 2016;

In de 2016 hebben we in dit kader ook een reserve beschikbaar voor flankerend beleid.

BIJLAGEN

BIJLAGEN

1. **Totaaloverzicht extra beleidsmiddelen**
2. **Extra beleidsmiddelen peildatum 30 juni 2014**
3. **Totaaloverzicht deelprogramma's**
4. **Exploitatiebegroting**
5. **Overzicht formatie primitief, formatie actueel en bezetting**   **Begroting**
6. **Overzicht geactiveerde kapitaaluitgaven**
7. **Overzicht uitgeleende langlopende geldleningen**
- 8a. **Overzicht reserves en voorzieningen**
- 8b. **Toelichting reserves en voorzieningen**
9. **Overzicht opgenomen (en op te nemen) langlopende geldleningen**
10. **Subsidies en Inkomensoverdrachten**
11. **Onderhoudsgegevens gemeentelijke gebouwen**
12. **Incidentele baten en lasten**
13. **Structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves**
14. **Inter bestuurlijk toezicht**
14. **Berekening EMU-Saldo**
15. **Financiële begrippen en afkortingen bij de begroting**

Totaal overzicht extra beleidsmiddelen

Aanvullende beleidsmiddelen 2016								
	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
01 Werk en inkomen								
01.1 Werk en activering								
Voormlage ID-banen		200						
01.2 Inkomen en armoedebestrijding								
Financiering BBZ	280							
Screening klantenbestand WWB	400							
Totaal 01 Werk en inkomen	680	200	-	-	-	-	-	-
02 Economie en werkgelegenheid								
02.4 Overig economie en werkgelegenheid								
Grexen		400						
Totaal 02 Economie en werkgelegenheid	-	400	-	-	-	-	-	-
03 Onderwijs								
03.1 Onderwijskansen								
Onderwijshuisvesting agv decentralisatie		400						
Totaal 03 Onderwijskansen	-	400	-	-	-	-	-	-
04 Welzijn, gezondheid, zorg, jeugd en VSD								
04.1 Sociale samenhang en leefbaarheid								
Aanv egal reserve Nom Compensatie	105							
Totaal 04 Welzijn, gezondheid, zorg, jeugd en VSD	105	-	-	-	-	-	-	-
05 Sport en bewegen								
05.1 Sportieve infrastructuur								
Onderhoud Papiermolen		131						
Tekort tariefsinkomsten WSR	270							
Totaal 05 Sport en bewegen	270	131	-	-	-	-	-	-
07 Verkeer								
07.6 Overig verkeer								
Continuering spaarregeling ringwegen						454		
Totaal 07 Verkeer	-	-	-	-	-	454	-	-
08 Wonen								
08.7 Overig wonen								
Transitie Maatschappelijk Vastgoed Beijum (TMVB)	600							
Totaal 08 Wonen	600	-	-	-	-	-	-	-
09 Kwaliteit van de leefomgeving								
09.1 Onderhoud en beheer openbare ruimte								
Uitvoeren wettelijke taken dierenhulp		60						
Totaal 09 Kwaliteit van de leefomgeving	-	60	-	-	-	-	-	-
11 Stadhuis en stadler								
11.1 Publieke dienstverlening								
Digitaal controleren eigen WOZ waarde	165			80				
Inkomstenderving leges Publieks-/Burgerzaken	550							
Totaal 11 Stadhuis en stadler	715	-	-	80	-	-	-	-
Vervolgtabel								
Aanvullende beleidsmiddelen 2016								
	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
12 College en raad								
12.1 College en raad								
VSD, programmakosten	600		600		-600		-600	
VSD, daling macrobudget	250		250					
VSD, toegang jeugd	700				-700			
Veiligheidsregio	219		-53		-60			
Huisvesting veiligheidsregio	326		535		642			
Rekenkamercommissie		30						
Uitbreiding capaciteit OOV		200						
Transitievergoeding bij ontslag SW medewerkers	400		400					
Verhogen reserve WMO	1.800		1.350					
Veiligheidsgelden 2016	200							
Actualisatie tekort WIMP		1.325						
Geothermie	1.150			150				
Gebiedsgericht werken	1.000		1.000		1.000		1.000	
Beheer sociaal culturele accommodaties		70						
15 extra kleedkamers		34						
Extra kleedkamers sportpark Corpus den Hoorn		44						
Bouw sportcentrum Europapark		300						
5 extra gymzalen		95						
Grenscorrectie Meerstad	150							
Flexteam ophogen/BORG	150							
Aanvulling reserve grondzaken	1.000							
Aanvulling weerstandsvermogen	829		2.202		3.058			1.848
Totaal 12 College en raad	8.774	2.098	6.284	150	3.340	-	400	1.848
14 Algemene ondersteuning								
14.1 Algemene ondersteuning								
Invoering VPB Overheden	375		450		450		450	
Totaal 14 Algemene ondersteuning	375	-	450	-	450	-	450	-
Totaal Aanvullende beleidsmiddelen 2016	11.519	3.289	6.734	230	3.790	454	850	1.848

Continuering extra beleid voorgaande jaren								
	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
01 Werk en inkomen								
01.1 Werk en activering								
Activering	3.600		4.600			5.100		
Knelpunt samenvoeging lederz/Sozawe		900						
Totaal 01 Werk en inkomen	3.600	900	4.600	-	-	5.100	-	-
02 Economie en werkgelegenheid								
02.1 Groningen Kennisstad								
Nieuw economisch programma		700						
02.2 Binnenstad en toerisme								
Nieuw economisch programma		350						
02.3 Ruimte voor bedrijvigheid								
Nieuw economisch programma		850						
02.4 Overig Economie en werkgelegenheid								
Nieuw economisch programma		100						
Totaal 02 Economie en werkgelegenheid	-	2.000	-	-	-	-	-	-
07 Verkeer								
07.3 Auto								
Interne plankosten ZRW, spoorse projecten, bereikbaarheid en stationsgebied	550		200		200		200	
Totaal 07 Verkeer	550	-	200	-	200	-	200	-
09 Kwaliteit van de leefomgeving								
09.1 Onderhoud en beheer openbare ruimte								
Groot onderhoud en vervangingen						337		
Gladheid gele stenen binnenstad (opruwen)	170		170		170		170	
Totaal 09 Onderh & Beheer Openb Ruimte	170	-	170	-	170	337	170	-
10 Veiligheid								
10.1 Veilige woon- en leefomgeving								
Tekort Stadstoezicht	870			620				
10.4 Fysieke veiligheid								
Regionalisering brandweer	254		219			449		
Veiligheidsregio		357						
Totaal 10 Veiligheid	1.124	357	219	620	-	449	-	-
11 Stadhuis en stadjer								
11.1 Publieke dienstverlening								
Stijging proceskostenvergoedingen in procedures over de WOZ-waarde	325							
Totaal 11 Stadhuis en stadjer	325	-	-	-	-	-	-	-

Vervolgtabel

Continuering extra beleid voorgaande jaren

	2016 (i)	2016 (s)	2017 (i)	2017 (s)	2018 (i)	2018 (s)	2019 (i)	2019 (s)
12 College, raad en overig								
12.1 College en Raad								
KCC bezuiniging	330							
Aanpak Diepenring				1.000				
Thema Verrijken	500			750				
Ruil incidenteel structureel (19,1 miljoen euro)		800						
Aanvulling weerstandsvermogen	14.400							
Vernieuwing sociaal domein	1.550							
Totaal 12 College, raad en overig	16.780	800	-	1.750	-	-	-	-
14 Algemene ondersteuning								
14.1 Algemene ondersteuning								
Basisadministraties	600		600					
Frictiekosten	4.700		3.200		1.100			
Frictiekosten bezuinigingen 2011-2014 nieuw	2.324		216					
Frictiekosten nieuwe bezuinigingen 2014-2017	320							
Totaal 14 Algemene ondersteuning	7.944	-	4.016	-	1.100	-	-	-
Totaal Aanvullende beleidsmiddelen 2016	30.493	4.057	9.205	2.370	1.470	5.886	370	-

Extra beleidsmiddelen peildatum 30 juni 2015

		Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik baar	Reserve EB
		(i)	(s)			
Beleids voor 2005 en overig						
02.4	Overig	-	6.751	6.664	-	87
Totaal beleid voor 2005 en overig		-	6.751	6.664	-	87

		Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik baar	Reserve EB
		(i)	(s)			
Naam beleidswijzigingen begroting 2005						
02.4	Grote Markt	-	388	258	130	-
Totaal 2005		-	388	258	130	-

		Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik baar	Reserve EB
		(i)	(s)			
Deelpr. Beleidswijzigingen begroting 2006						
02.4	Grote Markt	-	300	163	137	-
06.2	Bezoekerscentrum Beijum	400	-	362	-	38
12.1	Investeringsbijdr programma fysiek*	-	337	117	220	-
Totaal 2006		400	637	642	357	38

* middelen aanwezig bij concern

		Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik baar	Reserve EB
		(i)	(s)			
Naam beleidswijzigingen begroting 2007						
02.4	Grote Markt	-	400	218	182	-
02.4	Lokaal akkoord - fysiek en sociaal	-	235	224	11	-
12.1	Terreinwinst *	-	112	99	13	-
Totaal 2007		-	747	541	206	-

* middelen aanwezig bij concern

		Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik baar	Reserve EB
		(i)	(s)			
Deelpr. Beleidswijzigingen begroting 2008						
12.1	Terreinwinst *	-	96	34	62	-
02.4	Grote Markt	-	400	218	182	-
07.4	Eemskanaal/Europapark/Westpoort	-	290	81	209	-
<u>Stadsmeierrechten 2008</u>						
01.2	Computers voor de minima	1.000	-	864	-	136
Totaal Stadsmeierrechten 2008		1.000	-	864	-	136
Totaal 2008		1.000	786	1.197	453	136

		Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik baar	Reserve EB
		(i)	(s)			
Deelpr. Naam beleidswijzigingen begroting 2009						
<u>Continuering meerjarenbegroting 2007-2010</u>						
02.4	Grote Markt	-	400	218	182	-
12.1	Project oud en nieuw*	-	20	-	20	-
Totaal Continuering extra beleid 2009		-	420	218	202	-
Totaal 2009		-	420	218	202	-

* middelen aanwezig bij concern

Naam beleidswijzigingen begroting 2010	Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik Reserve	
	(i)	(s)		baar	EB
02.4 Grote Markt	-	400	218	182	-
07.4 Eemskanaal/Europapark/Westpoort	-	291	82	209	-
07.3 Budget verkeersmaatregelen - reconstructies	-	93	70	23	-
08.1 Woningbouwproductie	-	395	371	24	-
14.1 Herhuisvesting SOZawe (omruil incidenteel - structureel met ROEZ bij T2010-1))	-	1.924	1.924	-	-
Totaal 2010	-	3.103	2.665	438	-

Deelpr. Beleidswijzigingen begroting 2011	Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik Reserve	
	(i)	(s)		baar	EB
<u>Aanvullend extra beleid 2011</u>					
02.1 Cofinancieringsfonds kennisprojecten	500	-	481	-	19
Totaal aanvullend extra beleid 2011	500	-	481	-	19
<u>Continuering extra beleid</u>					
11.1 Wijkservicecentrum Lewenberg	-	136	132	4	-
Totaal continuering extra beleid	-	136	132	4	-
Totaal 2011	500	136	613	4	19

Deelpr. Beleidswijzigingen begroting 2012	Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik Reserve	
	(i)	(s)		baar	EB
<u>Continuering extra beleid</u>					
08.1 Duurzame ontwikkeling/ambitie energieneutraal 2025	1.000	-	941	-	59
02.1 Cofinancieringsfonds kennisprojecten	500	-	259	-	241
Totaal continuering extra beleid 2012	1.500	-	1.200	-	300
<u>Aanvullend extra beleid 2012</u>					
12.1 Organisatieontwikkeling / frictiekosten	1.000	-	795	-	205
Totaal aanvullend extra beleid 2012	1.000	-	795	-	205
Totaal 2012	2.500	-	1.995	-	505

Deelpr. Beleidswijzigingen begroting 2013	Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik Reserve	
	(i)	(s)		baar	EB
<u>Continuering extra beleid voorgaande jaren</u>					
08.1 Duurzame ontwikkeling/ambitie energieneutraal 2025	1.750	-	905	-	845
Totaal continuering extra beleid 2013	1.750	-	905	-	845
Totaal 2013	1.750	-	905	-	845

Deelpr.	Beleidswijzigingen begroting 2014	Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik baar	Reserve EB
		(i)	(s)			
<u>Continuering extra beleid voorgaande jaren</u>						
13.1	Risicobuffer	-	2.500	2.375	125	-
<u>Totaal continuering extra beleid 2014</u>		-	2.500	2.375	125	-
<u>Aanvullend extra beleid 2014</u>						
01.2	Vergoeding eigen bijdrage wet kinderopvang wwb deel reïntegratie	-	160	160	-	-
07.4	Extra kosten parkeerautomaten Card-only	-	72	-	72	-
08.1	Boterdiepgarage / grex Ciboga	-	510	510	-	-
08.1	Waardering gronden Suiker Unie	-	1.600	1.600	-	-
12.1	Frictiekosten bezuinigingen 2011-2014	11.596	-	5.096	-	6.500
12.1	Ruil incidenteel/structureel	-	900	900	-	-
<u>Totaal aanvullend extra beleid 2014</u>		11.596	3.242	8.266	72	6.500
Totaal 2014		11.596	5.742	10.641	197	6.500

Deelpr.	Beleidswijzigingen begroting 2015	Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik baar	Reserve EB
		(i)	(s)			
<u>Continuering extra beleid voorgaande jaren</u>						
01.1	Efficiency UWV		500	500	-	-
01.2	Financiering BBZ	327		327	-	-
01.2	Schuldhelpverlening		70	70	-	-
01.2	Lokaal inkomensbeleid		333	333	-	-
01.2	Armoedebeleid		1.100	1.100	-	-
04.1	Compensatie afromingstaakst WMO		300	300	-	-
04.1	Meldpunt overlast		140	140	-	-
04.1	Veiligheid		134	134	-	-
04.2	Veiligheid		185	185	-	-
04.4	Veiligheid		460	460	-	-
06.1	Groninger museum/voorz onderhoud		100	-	100	-
07.2	Bijdrage OV-bureau		159	159	-	-
08.1	Bijdrage GR Meerstad		112	112	-	-
08.1	Duurzame ontwikkeling/ambitie energieneutraal 2025		1.000	1.000	-	-
08.7	Stoppen ISV gelden		170	170	-	-
09.1	Tekort stadstoezicht	830		830	-	-
09.1	Groot onderhoud kinderboerderijen	250		250	-	-
09.1	Veiligheid		120	120	-	-
10.1	Veiligheid		492	492	-	-
10.2	Veiligheid		50	50	-	-
10.3	Veiligheid		192	192	-	-
10.4	Veiligheid		84	84	-	-
11.1	Basisregistraties	500		500	-	-
12.1	Ruil incidenteel/structureel*		250	250	-	-
14.1	Frictiekosten bezuinigingen 2011-2014	5.864		5.864	-	-
14.1	Frictiekosten bezuinigingen 2014-2017	800		800	-	-
<u>Totaal continuering extra beleid 2015</u>		<u>8.571</u>	<u>5.951</u>	<u>14.422</u>	<u>100</u>	<u>-</u>

Deelpr.	Beleidswijzigingen begroting 2015	Oorspronkelijk bedrag		Besteed	Beschik	Reserve
		(i)	(s)		baar	EB
<u>Aanvullend extra beleid 2015</u>						
01.1	Activering	3.200		3.200	-	-
01.1	Correctie bezuinigingstaakst p-budget		1.000	1.000	-	-
01.1	Afwikkeling 200 banenplan		132	132	-	-
01.1	Continuering maatschappelijke banen	500		500	-	-
01.2	Doorlichting bestand bijstandsklanten	800		800	-	-
02.*	Nieuw economisch programma	1.955		1.955	-	-
02.1	Kennisprojecten		500	500	-	-
02.2	Verblijfsklimaat binnenstad		300	300	-	-
04.3	Noodvoorzieningen asielzoekers		250	250	-	-
05.1	Thema bewegen		300	300	-	-
06.1	Evenementenbeleid		275	275	-	-
07.*	Thema Verplaatsen		2.000	2.000	-	-
07.3	Interne plankosten ZRW	650		650	-	-
07.4	Tekort parkeerbedrijf	367		367	-	-
07.4	Veiligheidszorg Noord		40	40	-	-
07.5	Tekort aanpak Vechtstraat	90		90	-	-
08.*	Thema Wonen		2.000	2.000	-	-
08.1	Thema verduurzamen		1.000	1.000	-	-
08.1	Overschot begrotingsaldo*	654		654	-	-
08.6	Wettelijke taken Cultuurhistorie		300	300	-	-
08.7	Budget gebiedsgericht werken	1.000		1.000	-	-
09.1	Meerkosten koopzondagen	45		45	-	-
09.1	Veiligheidszorg Noord		135	135	-	-
09.1	Herewegviaduct	1.200		1.200	-	-
10.4	Regionalisering brandweer*	-109		-109	-	-
10.4	Veiligheidsregio	187		187	-	-
11.1	Stijging proceskosten WOZ	325		175	150	-
11.1	Inkomstenderving leges publiekszaken	550		550	-	-
11.1	KCC-bezuiniging	160		160	-	-
12.1	KCC-bezuiniging*	500		500	-	-
12.1	Versterking voorkant zorg*		500	500	-	-
12.1	Preventieve jeugdproblematiek*		500	500	-	-
12.1	Thema Leren*		1.000	1.000	-	-
12.1	Thema Verrijken*	250		250	-	-
12.1	Thema Samenwerken/Bedrijfsvoering*		300	300	-	-
12.1	Ruil incidenteel/structureel*		1.100	1.100	-	-
12.1	Vernieuwing sociaal domein*	2.750		2.750	-	-
13.1	OZB niet-woningen		150	150	-	-
14.1	Basisadministraties	600		600	-	-
14.1	Opvangen tekorten SSC-begroting	500		500	-	-
14.1	Frictiekosten	500		500	-	-
<u>Totaal aanvullend extra beleid 2015</u>		<u>16.674</u>	<u>11.782</u>	<u>28.306</u>	<u>150</u>	<u>-</u>
Totaal 2015		25.245	17.733	42.728	250	-
Totaal generaal		42.991	36.443	69.067	2.237	8.130

* middelen aanwezig bij concern

Deelprogramma's bestand beleid

Totaaloverzicht deelprogramma's bestand beleid

Deelprogramma		Lasten	Baten	Saldo	Mutatie Reserves	Saldo
Programma 1 Werk en inkomen						
1.1	Werk en activering	72.462	27.412	45.050-	-	45.050-
1.2	Inkomen en armoedebestrijding	195.053	177.238	17.815-	10	17.805-
Totaal Werk en inkomen		267.515	204.650	62.865-	10	62.855-
Programma 2 Economie en werkgelegenheid						
2.1	Groningen Kennisstad	1.731	6	1.725-	-	1.725-
2.2	Aantrekkelijke stad	3.484	937	2.547-	-	2.547-
2.3	Bedrijvige stad	839	-	839-	-	839-
2.4	Overige economie en werkgelegenheid	22.479	8.206	14.273-	836	13.437-
Totaal Economie en werkgelegenheid		28.533	9.149	19.384-	836	18.548-
Programma 3 Onderwijs						
3.1	Onderwijskansen	18.946	3.773	15.173-	273	14.900-
3.2	Voorkomen schooluitval	2.868	991	1.877-	-	1.877-
Totaal Jeugd en onderwijs		21.814	4.764	17.050-	273	16.777-
Programma 4 Welzijn, gezondheid en zorg						
4.1	Sociale samenhang en leefbaarheid	116.274	11.604	104.670-	1.041-	105.711-
4.2	Preventie en zorg	43.498	17.003	26.495-	557-	27.052-
4.3	Integratie en emancipatie	2.028	431	1.597-	-	1.597-
4.4	Jeugd	29.807	17.229	12.578-	-	12.578-
4.5	Vernieuwing sociaal domein	55.275	-	55.275-	-	55.275-
Totaal Welzijn, gezondheid en zorg		246.882	46.267	200.615-	1.598-	202.213-
Programma 5 Sport en bewegen						
5.1	Sportieve infrastructuur	20.075	6.506	13.569-	25	13.544-
5.2	Deelname aan sport	1.011	40	971-	55	916-
Totaal Sport en bewegen		21.086	6.546	14.540-	80	14.460-
Programma 6 Cultuur						
6.1	Culturele infrastructuur	37.010	9.047	27.963-	609	27.354-
6.2	Deelname aan cultuur	3.465	-	3.465-	-	3.465-
Totaal Cultuur		40.475	9.047	31.428-	609	30.819-

(Vervolg) Totaaloverzicht deelprogramma's bestaand beleid

Deelprogramma		Lasten	Baten	Saldo	Mutatie Reserves	Saldo
Programma 7 Verkeer						
7.1	Fiets	1.407	-	1.407-	-	1.407-
7.2	Openbaar vervoer	1.159	-	1.159-	-	1.159-
7.3	Auto	650	-	650-	-	650-
7.4	Parkeren	13.233	16.891	3.658	1.146-	2.512
7.5	Verkeersveiligheid	205	-	205-	-	205-
7.6	Overige	6.110	1.511	4.599-	-	4.599-
Totaal Verkeer		22.764	18.402	4.362-	1.146-	5.508-
Programma 8 Wonen						
8.1	Gezinnen	2.636	460	2.176-	310-	2.486-
8.2	Jongerenhuisvesting	484	96	388-	-	388-
8.3	Wonen en zorg	31	31	-	-	-
8.4	Kwaliteit woningvoorraad	3.106	262	2.844-	1-	2.845-
8.5	Betaalbaarheid en beschikbaarheid	530	2	528-	2-	530-
8.6	Cultuurhistorie en archeologie	1.223	-	1.223-	-	1.223-
8.7	Overig wonen	10.219	7.778	2.441-	610	1.831-
Totaal Wonen		18.229	8.629	9.600-	297	9.303-
Programma 9 Onderhoud en beheer openbare ruimte						
9.1	Onderhoud en beheer openbare ruimte	53.362	22.026	31.336-	309-	31.645-
9.2	Afvalinzameling en -verwerking	29.166	34.753	5.587	-	5.587
Totaal Onderhoud en beheer openbare ruimte		82.528	56.779	25.749-	309-	26.058-
Programma 10 Veiligheid						
10.1	Veilige woon- en leefomgeving	5.222	1.898	3.324-	-	3.324-
10.2	Jeugd en Veiligheid	-	-	-	-	-
10.3	Integriteit en veiligheid	600	134	466-	-	466-
10.4	Fysieke veiligheid	16.693	1.805	14.888-	-	14.888-
Totaal Veiligheid		22.515	3.837	18.678-	-	18.678-
Programma 11 Stadhuis en stadje						
11.1	Contact met de burger	16.840	9.829	7.011-	488-	7.499-
11.2	Beleidscommunicatie	56	-	56-	-	56-
Totaal Stadhuis en stadje		16.896	9.829	7.067-	488-	7.555-
Programma Bedrijfsvoering						
12.1	College, Raad en overig	14.135	8.506	5.629-	17.421-	23.050-
Totaal Bedrijfsvoering		14.135	8.506	5.629-	17.421-	23.050-

(Vervolg) Totaaloverzicht deelprogramma's bestaand beleid

Deelprogramma	Lasten	Baten	Saldo	Mutatie Reserves	Saldo
Programma 13 College en Raad					
13.1 Algemene inkomsten en post onvoorzien	46.467	556.662	510.195	-	510.195
Totaal Overig	46.467	556.662	510.195	-	510.195
Programma 14 Algemene inkomsten en post onvoorzien					
14 Algemeneondersteuning	110.222	35.881	74.341-	30-	74.371-
Totaal Algemene inkomsten en post onvoorzien	110.222	35.881	74.341-	30-	74.371-
Totaal lasten en baten 2016	960.061	978.948	18.887	18.887-	0

Formatie primitief, actueel en de bezetting

Overzicht formatie primitief, formatie actueel en bezetting rekening							
Totaal		Primitieve begroting 2016 Toegestane (begrote) formatie		Actuele begroting 2015 Toegestane (begrote) formatie		Rekening 2014 Gemiddelde personele bezetting	
		fte	euro	fte	euro	fte	euro
Personeel in dienst: aanst. Soort formatie:							
Vast	Vast	2.765	194.003	2.774	185.770	2.682	175.977
Tijdelijk	Vast	34	2.090	71	4.600	14	910
Vast	Tijdelijk	61	3.783	79	5.268	90	5.850
Tijdelijk	Tijdelijk	4	211	4	226	8	520
Totaal loonsom en fte's personeel in dienst		2.864	200.087	2.928	195.864	2.794	183.257
Waaronder bovenformatief personeel							
Aantal fte en kosten		45	3.804	49	2.637	79	5.972
Loonkosten bovenformatief personeel ten laste van Voorzieningen							-2.900
Totaal loonsom en fte's ambtelijk personeel		2.864	200.087	2.928	195.864	2.794	180.357
Stagiaires en werkplekken (waaronder BBL-traject)			99		105		495
Bestuur		55	2.526	55	2.685	45	1.797
WSW		1.074	34.972	1.114	35.782	1.158	36.963
WWB			1.040		1.466		1.926
Subtotaal Bestuur, WSW, WWB			38.538		39.933		40.686
Externe inhuur			7.198		7.843		19.883
Voormalig personeel							
Wachtgelden (<i>conform EMIS</i>)			352		540		1.237
FLO/FPU (16% gemeentelijke aanvulling en compensatie pensioen)			1.144		1.152		919
Overig							191
Totaal voormalig personeel			1.496		1.692		2.347
AF:							
Gedetacheerde uitleen			-2.601		-2.184		-2.670
Verhaal salaris			-200		-214		-650
Subtotaal gedetacheerde uitleen, verhaal salaris			-2.801		-2.398		-3.320
Overige personeelskosten							
Vorming en opleiding			4.042		3.658		2.496
Werving en selectie			80		30		-16
Personele vergoedingen en verstrekkingen			1.928		1.805		2.052
Overig			2.644		2.885		970
Totaal overige personeelskosten			8.694		8.378		5.502
Totaal generaal fte's en personele lasten		3.993	253.311	4.097	251.417	3.997	245.950

Overzicht kapitaallasten**Bijlage 6. Overzicht kapitaallasten**

	Boek waarde	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Afschrij- vingen	Boek waarde	Toege- rekende rente	Kapitaal lasten
	1-1-2016	2016	2016	2016	31-12-2016		
Omschrijving	1	2	3	4	5	6	7
Immateriële vaste Activa	0	0	0	0	0	0	0
Materiële vaste Activa	1.091.187	41.764	7.945	35.482	1.089.524	28.097	63.579
Financiële vaste activa							
- Kapitaalverstrekkingen	26.105	0	0		26.105	653	653
- Uitgezette leningen	459.077	1.200	12.316		447.961	16.958	16.958
- Bijdragen aan activa van derden	4.345	0	0	119	4.226	106	225
Totaal	1.580.714	42.964	20.261	35.601	1.567.816	45.814	81.414

Uitgeleende langlopende leningen

	Boek waarde 1-1-2016	Uit te lenen 2016	Aflossing 2016	Boek waarde 31-12-2016 =1+2-3	Rente 2016	Rente en aflossing = 3 + 5
Omschrijving	1	2	3	4	5	6
- Gem. woningbouw (tot 1985)	2.333	0	127	2.206	168	295
- Gem. woningbouw (na 1985)	136.043	0	10.064	125.979	5.114	15.178
- Martiniplaza BV	12.460	0	498	11.962	285	783
- Euroborg NV	15.880	0	474	15.406	807	1.281
- NV Waterbedrijf Groningen	0	0	0	0	0	0
- Bejaardenhuizen (Patrimonium & Huismeesters)	1.181	0	51	1.130	57	108
- Simplon (faillissement in 2013)	0	0	0	0	0	0
- Grunneger Power	200	0	0	200	8	8
- Zwembad Hoogkerk	75	0	24	51	3	27
- Multifunctioneel Centrum Engelbert	319	0	35	284	12	47
- Overig (subsidie BSD)	0	0	0	0	0	0
- ARCG	159	0	159	0	8	167
- Monumentenfonds	1.000	0	0	1.000	47	47
- Groninger Museum	483	0	42	441	27	69
- Meerstad	275.000	0	0	275.000	10.289	10.289
- Infoversum	2.500	0	0	2.500	106	106
- VG&R	800	0	100	700	17	117
- Onderwijshuisvesting, Sport/Welzijn, Kunst en Cultuu	392	0	67	325	10	77
- Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting	10.252	1.200	675	10.777	0	675
Totaal	459.077	1.200	12.316	447.961	16.958	29.274

Reserves en voorzieningen**Verloopoverzicht reserves**

Omschrijving	SALDO 31- DEC-2015	Rente 2016	Overige toevoeging 2016	Overige onttrekking 2016	Vrijval 2016	Saldo 31- 12-2016
Algemene Egalisatiereserve (AER)	37.035		2.091			39.126
	37.035		2.091			39.126
Afvalstoffenheffing						
Rente egalisatiereserve	1.750					1.750
Egalisatiereserve WMO	262		2.600			2.862
Egalisatiereserve Instellingen ivm co	855		4.408	4.562		701
Exploitatierisico Forum	1.862					1.862
BSV Paddepoel	27			8		19
Aandelen Essent NV	1.262	32				1.294
Martiniplaza BV	3.916	98				4.014
Kosten dualisme	27	0				27
Extra beleid						
Personeel in balans	147		436	436		147
Regio Specifiek Pakket ZZL	2.000			2.000		
Ten Boer	299					299
Flankerend beleid	4.258					4.258
Frictiekosten bezuinigingen 11-14	256					256
Kinderfonds Armoede	106	1		10		97
RCF-Noord	33					33
Wachtgeld en Mobiliteit	42					42
Verkiezingen	217		488			705
Bouwleges						
WarmteStad	57	1				58
Bodemsanering	5.055	51	383	125		5.364
Fonds Economische Ontwikkelingen	155					155
Grondbank	4.203	42				4.245
Grondzaken	35.439	354	15.596	2.794		48.595
Kunst op straat	575					575
Parkeren	110		446			556
Stimuleringsfonds Vhv	14.172	142				14.314
Extra beleid	1.143					1.143
Wonen Boven Winkels	1.000					1.000
Groninger Monumentenfonds	932					932

Omschrijving	SALDO 31- DEC-2015	Rente 2016	Overige toevoeging 2016	Overige onttrekking 2016	Vrijval 2016	Saldo 31- 12-2016
ISV	30.984	310		500		30.794
BWS	155	2				157
Gemeentegaranties	150					150
Forum garage	3.500		700			4.200
Bovenwijkse infrastructuur grondex	44.537	1.113				45.650
Gresco						
Onderwijshuisvesting	2.347	23				2.370
Nieuwbouw VMBO	2.770					2.770
WGA	1.000		30			1.030
Frictiekosten reorganisatie	8.300					8.300
Afkoopsommen onderhoud graven	1.580	16	20	36		1.580
Geluidsreducerend asfalt	400					400
Extra beleid						
Riolering						
Kunstvoorraad CBK	1.647					1.647
Verlies kunst CBK						
Esserberg 2014	45	1		3		43
Recreatiegebied Kardingse	464			22		442
	178.039	2.185	25.107	10.496		194.835
	215.074	2.185	27.198	10.496		233.961

Verloopoverzicht voorzieningen

OMSCHRIJVING	SALDO 31- DEC-2015	Rente 2016	Toevoeging 2016	Uitgaven 2016	Vrijval 2016	Saldo 31-12- 2016
Legaat Andrea Elkenbracht	214	2		2		214
Pensioen vm medew O2G2	165					165
Pensioenen wethouders	2.766					2.766
Wachtgeld wethouders	-					-
Vordering op Verkoop Vennootschap BV	5.247					5.247
Vordering op CBL Vennootschap BV	222					222
RCG	170					170
Personeel	18					18
Thermiek BV	19					19
Fonds sanering Beckerweg	942	9		99		853
Openbaar vervoer	527					527
Grote Steden Beleid III	-					-
Onderhoud Parkeergarages	588					588
Onderhoud museum	1.144		226	357		1.013
Onderhoud gebouw Stadhuis/Goudkantoor	125	1				126
Onderhoud gebouwen Perfectenhof	971	10	213			1.194
Groot onderhoud Hanzeplein	645	6	97			748
Groot onderhoud Sontweg	1.662	17				1.679
Groot onderhoud gebouwen Duinkerkenstraa	1.792	18	111			1.921
Groot onderhoud Zuiderdiep	839	8	200			1.047
Huur leegstand Waagstraat	100			100		-
Onderhoud vensterscholen	470		70			540
Groot onderhoud Harm Buitenplein	714	7	446			1.167
Onderhoud Muziekschool	152					152
Onderhoud voormalig onderwijs gebouwen	104					104
Ambulancedienst	184					184
Reorganisatie	862			862		-
Individueel Loopbaanbudget	-					-
Verzekeringen	1.160		616			1.776
Voorziening risico BTW	340			340		-
Naheffing Ipads	175					175
Riolering vervangingsinvesteringen	1.602		744	1.500		846
Riolering groot onderhoud	177					177
Groot onderhoud OP/SB	135			135		-
Huur leegstand Europaweg 8	-					-
Afvalstoffenheffing	5.572			791		4.781
	29.803	79	2.723	4.186		28.420

Toelichting op reserves en voorzieningen

omschrijving	Doel	Maximale omvang	Saldo 31-12-2016	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
ALGEMENE EGALISATIERESERVE					
Algemene Egalisatiereserve (AER)	Het opvangen van eventuele onvoorziene verliezen op de korte en lange termijn		39.126	Toevoeging: vrijval huurbudget Europaweg (1,1 miljoen euro), risico opslag lening Martiniplaza (130 duizend euro) en aanvulling weerstandsvermogen met 829 duizend euro	
BESTEMMINGSRESERVE EGALISATIE TARIEVEN					
Afvalstoffenheffing	Het opvangen van prijsschommelingen in het tarief van de afvalstoffenheffing. Voeding: overdekking van meer dan 100% in enig jaar van de afvalstoffenheffing	8% v/d omzet inzameling huishoudelijk afval		- Deze reserve is op basis van wet en regelgeving bij de rekening 2014 overgegaan naar een voorziening met hetzelfde doel.	nvt
BESTEMMINGSRESERVE OVERIG					
Rente egalisatiereserve	Opvangen renteschommelingen	1750	1.750	Als gevolg van de forse financieringsopgave in 2016 is de reserve aan de lage kant. Door in 2015 alvast leningen aan te trekken verlagen we het renterisico 2016.	Vastgestelde maximum van de egalisatie reserve. Deze moet voldoende zijn op 1% rentestijging te kunnen opvangen en daarnaast het structurele deel van het voordeel uit mismatchfinanciering
Egalisatiereserve VMO	Buffer voor het opvangen van schommelingen bij de uitvoering van de VMO.		2.862	In 2016 wordt 1,8 miljoen euro toegevoegd vanuit de algemene middelen ter dekking van mogelijke tekorten op de uitgaven nieuwe taken Sociaal Domein. Daarnaast wordt in 2016 een onttrekking uit 2015 weer aan de reserve toegevoegd conform besluitvorming van uw raad. Met de onttrekking van 800 duizend euro werd in 2015 het incidentele tekort op de huishoudelijke hulp afgedekt.	Het huidige niveau sluit aan bij de maximale omvang van de reserve die gold voor de decentralisaties en het maximale risico ingeschat voor nieuwe VMO taken 2016.
Egalisatiereserve Instellingen ivm concernaccres	Betreft de egalisatiereserve die is ontstaan door het niet volledig toevoegen van de van het concern ontvangen indexatie in het betreffende jaar aan het subsidiebudget. Het verschil tussen de aan het subsidiebudget toegevoegde indexatiepercentage en de gemeentelijke compensatie wordt jaarlijks verrekend met deze reserve.		701	De raad heeft voor gesubsidieerde instellingen een accresystematiek vastgesteld waarbij het concernaccres met een vertraging van twee jaar wordt verwerkt in de subsidiebudgetten. Het verschil tussen het in enig jaar ontvangen en het in de subsidiebudgetten "doorgegeven" concernaccres wordt verrekend met deze bestemmingsreserve. Bij raadsbesluit van 19 december 2012 is deze systematiek aangepast. Deze aanpassing bestaat slechts hierin dat nu een veiligheidsklep is ingebouwd waardoor het financiële risico voor de gemeente - een negatieve reserve - verdwijnt. Het accres wordt niet meer op percentages aan instellingen doorgegeven maar op basis van beschikbaar budget.	Voldoende
Exploitatierisico Forum	Betreft een reserve om de risico's van de exploitatie van het Groninger Forum te dekken, die ontstaan zijn door de verwachte latere opening van het gebouw.	3500	1.862	De reserve is niet meer op zijn oorspronkelijke niveau omdat de frictiekosten van de fusie tussen bibliotheek en het Forum hieruit zijn gefinancierd. De reserve is hierdoor niet meer op niveau.	Onvoldoende

Vervolgtabel toelichtingen op reserves	Doel	Maximale omvang	Saldo 31-12- 2016	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
Naam					
BSV Paddepoel	Deze reserve houdt verband met de aanbouw BSV Paddepoel.	83	19	Conform raadsbesluit is deze reserve gevormd en daarbij is bepaald dat voor een periode van 10 jaar jaarlijks 8 duizend euro aan deze reserve wordt onttrokken ten behoeve van de exploitatie van de buurt- en speelvoorziening Paddepoel.	Voldoende
Aandelen Essent NV	Tegenwaarde ontvangen aandelen EGD bij overgang EGG naar EGD.		1.294		Voldoende
Martiniplaza BV	Herwaardering van de aandelen van Martiniplaza BV.		4.014		
Kosten dualisme	Het afdekken van incidentele lasten vanaf 2003 over de gewenste ondersteuning voor de raad (raadsgriffie) als gevolg van de invoering van het dualisme.		27		Voldoende
Extra beleid	In deze reserve zijn nog te besteden nieuw beleidsgelden opgenomen		-		nvt
Personeel in balans	Bij raadsbesluit van 29 oktober 2008 is deze reserve ingesteld. Doel is om de volgende kosten te dekken: 1) in het kader van het programma 'Personeel in Balans'; 2) voor het nieuw op te richten Loopbaancentrum; 3) de resterende frictiekosten uit de bezuinigingen 2004-2006.		147	De toevoeging betreft een structurele toevoeging. De onttrekking van 436 duizend euro heeft betrekking op de dekking van organisatiekosten en uitvoeringskosten "Van Werk naar Werk"	Voldoende
Regio Specifiek Pakket ZZL	Bij het vaststellen van de jaarrekening 2008 is de reserve RSP ingesteld. De diverse projecten uit het Regio Specifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL) dienen hier uit te worden gefinancierd.		-		nvt
Ten Boer	Voordelen en nadelen in de samenwerking met Ten Boer worden met deze reserve verrekend.		299		Voldoende
Flankerend beleid	Herplaatsing medewerkers in het kader van de bezuinigingsoperatie 2011-2014.		4.258		Voldoende
Friciekosten bezuinigingen 11-14	Doel is hieruit incidentele kosten te betalen die voortvloeien uit vastgestelde maatregelen van de bezuinigingstaakstelling 2011-2014.		256		Voldoende
Kinderfonds Armoede	Betreft een bestemmingsreserve voor het verstrekken van pc's aan kinderen van minimezinnen.		97	Toevoeging van 1 duizend euro rente. Onttrekking van 10 duizend voor de dekking van de kosten van internetaansluitingen	Voldoende
RCF-Noord	Opvangen van mogelijke tekorten in de exploitatie van het Regionaal Coördinatiepunt Fraudebestrijding-Noord.		33		Voldoende
Wachtgeld en Mobiliteit	Dekking wachtgelduitkeringen en kosten van mobiliteit.		42		Voldoende
Verkiezingen	Egalisatie van de kosten van verkiezingen		705	De geraamde storting van 488 duizend euro betreft de reguliere storting vanuit het meerjarenbeeld. In het meerjarenbeeld 2013/2016 is de financiële meerjarenbegroting van verkiezingen geëvalueerd. Dit heeft geresulteerd tot een aanpassing van de storting vanuit het meerjarenbeeld. Naar aanleiding hiervan kan deze reserve als voldoende worden gekwalificeerd.	Voldoende

Vervolgtabel toelichtingen op reserves	Doel	Maximale omvang	Saldo 31-12- 2016	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
Naam					
Bouwleges	De bestemmingsreserve bouwleges (omgevingsvergunning) is bedoeld om risico's voor tegenvallende inkomsten leges op te kunnen vangen. Voeding vindt plaats uit eventuele meeropbrengsten (bouw) leges (omgevingsvergunning)	907	-		Onvoldoende. De reserve is uitgeput en de maximale omvang van de reserve dient te worden bijgesteld gezien de resultaten van de afgelopen jaren
WarmteStad	Samen met het Waterbedrijf Groningen de uitstoot van CO2 sterk te beperken via het spoor warmte door het oprichten van WarmteStad BV en hiervoor een rekeningcourantfaciliteit beschikbaar te stellen van € 750.000. Voor het risico op deze rekeningcourantfaciliteit is een reserve gevormd van € 57.000. Op 3 juli 2015 heeft de raad een aanvullende rekening courant faciliteit van € 1.222.000 beschikbaar gesteld. De reserve is niet opgehoogd met het risico.	De hoogte van de omvang reserve wordt ingegeven door het risico	58		Onvoldoende. Het risico op de aanvullende rekeningcourantfaciliteit is niet afgedekt. Als het project niet doorgaat worden de plankosten ten laste van het programma Groningen geeft Energie en de AER gebracht. Is
Bodemsanering	Bestemd voor de kosten van bodemsaneringen die niet uit andere bronnen gefinancierd kunnen worden. Daarnaast is deze reserve specifiek bestemd voor het afdekken van eventueel schadeclaims betreffende in het verleden door de gemeente uitgegeven grond, alsmede claims van het rijk in verband met ongerechtvaardigde verrijking en de slibsanering.		5.364	Toevoeging: 383 duizend euro. Dit betreft de jaarlijkse storting . Onttrekking van 125.000. Betreft een jaarlijkse onttrekking ter dekking van o.a. personele kosten.	Voldoende
Fonds Economische Ontwikkelingen	De middelen worden breed ingezet ter stimulering van de economische ontwikkelingen in de stad.		155		Voldoende
Grondbank	Overeenkomstig besluitvorming is de reserve nodig voor de dekking van risico's en financiering van grondbankaankopen.		4.245	De rente (42.000) wordt toegevoegd aan de reserve grondbank.	Voldoende
Grondzaken	Het doel van de bestemmingsreserve Grondzaken is het vormen van een toereikende buffer voor het opvangen van schommelingen op de grondexploitaties. Om de risico's die voortvloeien uit de grondexploitaties in uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties te kwantificeren wordt de boxenrisicomethode gehanteerd.		48.595	Toevoegingen: aanvulling weerstandsvermogen met 15,4 miljoen euro, voordelig resultaat binnenbezittingen 170 duizend euro en voordelig resultaat niet in exploitatie te nemen gronden 26 duizend euro. Onttrekkingen: negatief resultaat erfpacht 62 duizend euro, negatief resultaat plankostencomplexen 125 duizend euro, negatief resultaat motie erfpacht 64 duizend euro, negatief resultaat rente en exploitatie NIEGG 2,543 miljoen euro.	Onvoldoende
Kunst op straat	Financieren van kunst bij nader te bepalen kunstprojecten in de openbare ruimte. Het fonds wordt beheerd door het Centrum Beeldende Kunst (CBK) en ROEZ.		575		Voldoende
Parkeren	Deze reserve dient als egaliseringsreserve voor de resultaten van het parkeerbedrijf		556	Het verwachte exploitatieresultaat van 446 duizend euro wordt toegevoegd aan de reserve parkeren.	Voldoende
Stimuleringsfonds Vhv	Personen of instellingen de kans te geven onder aantrekkelijke voorwaarden geld te lenen voor initiatieven betreffende aanschaf van een pand, renovaties, woningaanpassingen, groot onderhoud, activiteiten in de gebouw de omgeving.		14.314		Voldoende
Extra beleid	In deze reserve zijn nog te besteden nieuw beleids gelden opgenomen		1.143		Voldoende

Vervolgtabel toelichtingen op reserves	Doel	Maximale omvang	Saldo 31-12- 2016	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
Naam					
Wonen Boven Winkels	Bij de jaarrekening 2004 is besloten deze bestemmingsreserve te vormen als weerstandsvermogen voor de oprichting van de NV Wonen boven Winkels Groningen waar de gemeente in participeert.		1.000		Voldoende
Groninger Monumentenfonds	Deze reserve is gevormd als buffer voor de lening, die verstrekt is aan het Groninger Monumentenfonds.	1000	932		Onvoldoende
ISV	In deze reserve zijn middelen opgenomen die niet opgenomen mogen worden in de ISV-voorziening.		30.794	De bezuiniging ISV van 500 duizend euro wordt onttrokken aan de voorziening.	Voldoende
BWS	Rente voorziening BWS		157		Voldoende
Gemeentegaranties	Conform de nota "Herpositionering van het Woonservice Centrum" is deze reserve ingesteld om eventuele claims gemeente garantie te kunnen opvangen.		150		Voldoende
Forum garage	Afdekking risico parkeergarage Forum		4.200	Jaarlijks wordt 700 duizend euro toegevoegd aan de reserve Forum garage vanuit de exploitatie van het parkeerbedrijf.	Voldoende
Bovenwijkse infrastructuur grondexploitaties	Aanhouden van middelen die vrij komen door activering van bovenwijkse voorzieningen in de grondexploitaties		45.650	De rente (1,113 miljoen euro) wordt toegevoegd aan de reserve bovenwijkse infrastructuur grondexploitaties.	Voldoende
Gresco	Egalisatiereserve voor de financiële resultaten van GRESco.		-		nvt
Onderwijshuisvesting	Opvangen van risico's en het mogelijk maken van toekomstige investeringen	5000	2.370	De reserve is bedoeld om de schommelingen binnen onderwijshuisvestingsbudget te egaliseren. De structurele mutatie betreft de onttrekking en de toevoeging van de bijgeschreven renteopbrengst.	Voldoende
Nieuwbouw VMBO	Beklemd reserve ter dekking van kapitaallasten	5100	2.770	Betreft incidenteel gemeentelijk middelen waarmee de structurele lasten van de gebouwen en installaties worden gedekt. Het gewenste niveau is nog niet bereikt. Er moet nog een gebouw aan de Travertijnstraat verkocht worden om deze reserve op het gewenste niveau te brengen. De onttrekking aan deze reserve heeft betrekking op de kapitaallasten van de gebouwen en de bijbehorende installaties.	Onvoldoende
WGA	Afdekken van het eigen risico op de WGA (Regeling werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten)	1000	1.030	Jaarlijks vindt een reguliere toevoeging plaats van 30 duizend euro. In het besluit 'Evaluatie regeling werkhervatting gedeeltelijke arbeidsgeschiktheid (WGA) 2011' is besloten: de gewenste minimum omvang van de reserve WGA op 1 miljoen euro te bepalen. Er is op voorhand geen betrouwbare prognose te geven van het verloop van de reserve. Tot nu toe is geen beroep gedaan op de reserve WGA. Door een verwachte toename van de omvang van de uitkeringen is de kans aanwezig dat in het begrotingsjaar wel een beroep op de reserve zal moeten worden gedaan. Hiervoor zal uw raad te bestemde tijd een voorstel worden gedaan.	Voldoende

Vervolgtabel toelichtingen op reserves	Doel	Maximale omvang	Saldo 31-12- 2016	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
Naam					
Friciekosten reorganisatie			8.300		Voldoende
Afkoopsommen onderhoud graven	Veel nabestaanden kiezen voor het afkopen van het onderhoud van de graven in plaats van het jaarlijks te voldoen. Deze inkomsten worden gestort in deze bestemmingsreserve, zodat de rente daarvan kan worden aangewend voor het feitelijke onderhoud.		1.580	Er zijn geen mutaties begroot	Voldoende
Geluidsreducerend asfalt	Het reserveren van gelden voor de meerkosten van het onderhoud ten opzichte van de gebruikelijke traditionele asfaltwegen.		400	Er zal een onderhoudsprogramma voor het ZOAB-areaal worden opgesteld. De dekking van de kosten vindt eventueel plaats uit deze voorziening.	Voldoende
Extra beleid	Nieuw beleidsmiddelen die voor de aankomende jaren beschikbaar zijn gesteld, zijn in deze reserve opgenomen.		-		nvt
Riolering	Als er resultaten worden gerealiseerd op de productgroep riolering zullen deze worden verrekend met de bestemmingsreserve Riolering. Deze reserve geeft mede inzicht in de mate waarin de planning van het GWRP gehaald wordt.		-	De middelen zijn in de jaarrekening 2014 toegevoegd aan de voorziening Riolering vervangingsinvesteringen op grond van gewijzigde BBV-regelgeving.	Voldoende
Kunstvoorraad CBK	Deze bestemmingsreserve is ingesteld om in geval van schade of verlies van kunstwerken van het Centrum Beeldende Kunst (CBK) de niet verzekerde kosten van herstel van kunstwerken te dekken. Het is kostbaar om de volledige collectie van het Centrum Beeldende Kunst voor alle risico's te verzekeren. Bij "verlies" van de voorraad volstaat het uitgekeerde bedrag niet. Immers, de dan geldende marktwaarde bepaalt de aanschafprijs, de werken zijn verzekerd tegen de toenmalige inkoopprijs. Mocht door andere calamiteiten (zoals waterschade of ongedierte) de collectie onherstelbaar beschadigd raken dan zijn we daarvoor niet verzekerd. Met vaststelling van het collectiebeheersplan is hiervoor een bestemmingsreserve voorraden ingesteld.	2516	1.647	Na vaststelling van het collectiebeheersplan is het CBK met het bureau verzekeringen in overleg gegaan om de verzekerde waarde af te stemmen op de waarde van de werken die aanwezig zijn in het CBK. Van de 6,6 miljoen aan totale collectiewaarde blijkt circa 2,3 miljoen euro onder de leners te zijn. De overige 4,3 miljoen euro heeft het CBK verzekerd. De leners zijn zelf verantwoordelijk voor het verzekering van de onder hun hoede aanwezige werken. De praktijk wijst uit dat uitkering of vergoeding van schade aan eigendommen van een derde partij (uitleen) door verzekeringsmaatschappijen niet eenduidig is. Waar de ene verzekeringsmaatschappij zonder dralen de schade vergoedt, weigeren anderen. Wanneer deze werken verloren gaan zal het lastig zijn dit op de leners te verhalen. Indien 75% van de leners onvoldoende verzekert, is het risico maximaal ca. 1,7 miljoen euro, derhalve is de reserve toereikend. Deze reserve is met de waardering van de kunstvoorraad tot stand gekomen. In 2012 is na uitgebreid onderzoek van de voorraadwaardering deze reserve met 869 duizend euro afgewaardeerd. Op basis van dit onderzoek bleek dat een aantal kunstwerken ten onrechte in de voorraadwaardering was meegenomen. De hoogte van de reserve is hiermee weer afgestemd op de werkelijke waarde van de voorraad. Het niveau is voldoende.	Voldoende

Vervolgtabel toelichtingen op reserves Naam	Doel	Maximale omvang	Saldo 31-12-2016	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
Verlies kunst CBK	Opvangen exploitatietekorten voor de periode tot en met 2015	168		- reserve kan worden opgeheven	
Esserberg 2014	Betreft een beklemd reserve voor een deel van de kapitaallasten van het investeringsproject "renovatieplan sportpark Esserberg"		43	Voor 2016 wordt 3 duizend euro onttrokken ter gedeeltelijk dekking van de afschrijvingslast.	Voldoende
Recreatiegebied Kardinge	Deze reserve is voor toekomstige uitgaven voor de herinrichting van het kerngebied van het recreatiegebied Kardinge.	464	442	Deze reserve bestaat voor een gedeelte uit een beklemd reserve voor de destijds gedane investering in het servicegebouw Zilvermeer. De begrote onttrekking voor de jaarlijkse kapitaallast is de enige concrete mutatie die hier verwacht wordt. Gemeente en Natuurmonumenten hebben beide de intentie uitgesproken weer gronden te verwerven zodat het recreatiegebied kan worden uitgebreid. Aan het doel van deze reserve kan dus weer verwerving van gronden in het extensieve deel van het gebied worden toegevoegd.	Voldoende